QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN LIBROS PHYSICORVM REVER. P. F. FRANCISCI SYLVESTRI FERRARIENSIS,

Totius ordinis Prædicatorum Generalis Mag. Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus, R. P. F. Mathiæ Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphyſices ordinarij in florentiſsimo ſtudio Neapolitano profeſſoris.

IN QVIBVS PLVRIMA ARISTOTELIS PEROBSCVRA, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

A. B.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales, Anno. M. D. LXXVII.

Cum licentia RR. DD. Pyrrhi Tari Vicegerentis Illuſtriſsimi Cardinalis Vicarij Sanctiſs. D. N. & Pauli Conſtabilis Magiſtri Sacri Palatij.

SACRARVM LITERARVM MAGISTRO, AC PROFESSORI ET APVD ROMANAM CVRIAM PROCVRATORI VIGILANTISS. VNIVERSI ORD. PRAED.

Necnon Generali Vicario dignißimo, Pat. Frat. Sixto Fabro.

FRANCISCVS ALBERTONIVS IVRISCONSVLTVS

QVAESTIONES eruditißimi, & omni laudum genere cumulatißimi viri, R. P. Francisci Siluestri Ferrariensis in libros Aristotelis physicorũ, & de anima; tanti faciunt omnes qui philosophiæ studia tractant, ut eas, nõ cum huius ætatis hominum dixerim, sed cum veterum præcipue grauißimorum peripateticorum scriptis conferendas esse fateantur. Sed & quæ ad eas vir singulari acumine ingenij, & doctrinæ copia, ac facũda memoria præditus F. Matthias Aquarius adiecit, tale eis videntur ornamentum adiecisse, quale manus addunt ebori decus. Itaque cum magno

ea studiosorum desiderio expeti videret, nec tamen, grauioribus occupatus curis, operam in is suam præstari a se posse intelligeret familiaris tuus F. Angelus Albertus Brixianus sacræ theologiæ doctor, vir singulari pietate, multiplici doctrina, ac peracri iudicio præditus, feci ego amore in ipsum meo, ipsiusque in me beneuolentia, atque etiam pro communi vtilitate, vt mendis omnibus sublatis, forma commodissima & elegantissima in publicum exirent. Cum autem eas quæstiones ab Aquario ipso iam pridē tibi ampliss. Pater inscriptas esse ac dicatas uiderem, ne ipse quidem aliū aut eis, aut labori a me in eis sumpto quærendum patronum iudicaui. Cui enim scripta illius, qui principem in ordine vestro locum summa cū laude tenuerit, offerri potius debent, quam ei qui idem illud munus hodie pari omnium commendatione Vicarius administrat? Cui potius debentur hominis longe doctissimi vigiliæ, quam ei, qui hoc tempore doctrinæ magnitudine vniuersum ordinem exornat? Ad quæ accedit singularis quædam & perpetua mea erga te obseruantia cuius, cum tibi priuatim non ignota sit, aliquod etiam publicum testimonium extare cupiebam. Restat pater humanissime, ut hoc in bonam partem accipias, boniq; hoc quicquid est munusculi consulas: meq; studiosissimum tui cōsueta tua humanitate perpetuo prosequendum esse ducas. Vale.

IACOBVS PACTVS SICVLVS MAMERTINVS, *Philosophiæ studiosis* S.

OMNES quidem libri, quos Ari-
stoteles omnium fere Philosopho
rum longe princeps composuit,
& eruditissimi sunt, & difficillimi:
hi vero qui de Physica auscultatio
ne inscribuntur, multo alijs & eru
ditiores, & intellectu difficiliores
existimantur: in his enim (vt mul
ti testantur) de reconditis, atque
intimis quibusdam Philosophiæ
arcanis agitur: difficultatisque
eorum opinionem auxit ipsemet
Arist. qui Alexandro regi, quod eos ediderit conquerenti, in hãc
sententiam respondit. Libri Physicæ auscultationis, quos editos
esse quereris, & non perinde vt arcana abconditos: & editi sunt,
& non editi: quoniam ij tantum, qui me audierunt, intelligent.
Quare maximæ sunt habendæ gratiæ doctissimo pariter, ac per-
spicacissimo patri Francisco Siluestro Ferrariensi Prædicatorum
familiæ (vt vocant) Generali, qui ita acutè, tanta breuitate, tan-
taque perspicuitate res obscurissimas tractat; vt nihil acutius, ni-
hil breuius, nihil apertius desiderari possit: quæ inter se pugnare
videntur, ita conciliat; vt nemo quisquã melius. Aristotelis verò
mentem, ac sensa ita explicat; vt crediderim; si hanc eius expo-
sitionem Aristoteles legeret; qui adiutores tantum suos (vt dixi)
hoc opus intellecturos affirmauit: aut eum (iuxta Pythagoræ
dogmata) sua ætate vixisse, seque audiuisse; aut vaticinandi pe-
ritia præditum suam ipsius mentem diuinasse putaret. Quamobrẽ
non mirum, si totius Dominicanæ familiæ generalis Magister
creatus sit. Nam vt religiosissimus, atque omni laude cumulatis-
simus ille ordo multis maxima sanctitate, atque insigni doctrina
viris omni ætate abundauit: ita præstantissimos quosque sine li-
uore aliquo summis honoribus, honestisque dignitatibus prose-
cutus est. Hæc verò editio locupletata est additamentis doctissimi

simul

simul & integerrimi patris Matthiæ Aquarij in eandem familiam adscripti: qui non solum ipse plures Arist. & D. Thomæ summæ theologiæ locos interpretatur: verum etiam Francisci Siluestri commentaria ab innumeris, quibus scatebant, erroribus purgans suo nitori restituit. Idem etiam Aquarius complures quæstiones, accommodissimasq; posuit: cuiusmodi sunt, De Ideis Platonicis, De materię primæ potentia, De animæ immortalitate, & alia cum in naturali philosophia, tum in sacra theologia. Et quia non minor laus debetur ei; qui præstantissimorum hominum scripta in tenebris, & situ iacentia, ad communem studiosorum vtilitatem in lucem profert; quam ipsis scriptoribus: multa laude dignus est pater Angelus Brixianus eiusdem familiæ sacræ Theologiæ Doctor, vir summa animi integritate, insigni morum suauitate, ac singulari prudentia præditus, bonaque omnium gratia à secretis, & socius eruditissimi pariter, ac solertissimi patris Vicarij, & Procuratoris totius tam celebris, ac Christianæ Reipublicæ vtilissimi ac præsertim his temporibus, necessarij ordinis Prædicatorum. Cui Angelo omnia quæ hoc libro continentur, accepta referatis: ipse enim hæc in vnum coegit; vt impressoribus excudenda traderet. Cæterum cum innumeris ad religionē suam pertinentibus curis districtus, id per se præstare non posset; Franciscum Albertonium nobilem Romanum, virum doctissimum, ac iuris vtriusq; peritissimum rogauit, vt hanc in se prouinciam susciperet: qui cum ob magnam necessitudinem, qua ei erat obstrictus, hoc ipsi negare non potuisset; innatoque quodā animi candore præditus harum rerum studiosis prodesse cuperet; hæc edenda curauit. Multum igitur debetis candidi lectores, primum Siluestro, & Aquario, qui in vtilitatem vestram tot præclaras res literis mandauere: deinde Angelo & Albertonio, quarum opera & cura hęc in lucem prodiere. Quare immortales illis gratias habeatis: eisq; semper bene precemini. Valete.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

B

C

Caliditas

D

E

Elemen-

H

I

L

M

Materia

N

Q

R

S

Serum

T

V

X

Z

FINIS.

EPIGRAMMA,

QVAE Physicen supra scribit Ferraria, Syxto,
Est mandare typis, Angele, cura tibi,
Et quæ Mathias superaddit Aquarius, vnde
Angelici Thomæ dogmata sancta patent,
Pergite & huic Diuo, vos firmo fœdere iuncti
Hanc veram sophiam fundite in omne solum:
Vos eritis turres, vos propugnacula: Sancti
Doctrinam oppugnans postmodò nullus erit.

MARCELLVS BONAVIA MESSANENSIS AD LECTOREM.

HOC poteris clypeo durissima frangere tela,
Ferreus est: docti Ferrariensis opus.

Pulcher erat multùm, nitidis at sparsus Aquari,
Nunc magè pulcher, aquis, iste libellus erit.

QVAESTIONES ERRVDITISS.MAE IN LIBROS PHYSICORVM REVEREN.MI P. F. FRANCISCI SYLVESTRI FERRARIENSIS,

Totius Ordinis Prædicatorum Generalis Mag. Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

Vtrum de rebus naturalibus poſſit haberi ſcientia.

CIRCA primum librum Phyſicorũ, dubitatur primo. Vtrũ de rebus naturalibus poſſit hẽri ſciẽtia: & videtur quòd nõ. ¶ *Primo de ente per accidens non poteſt haberi ſciẽtia: ſed entia naturalia ſunt entia per accidẽs: ergo de ipſis nõ poteſt haberi ſcientia. Cõſequẽtia nota cum maiori ex 1. Poſterio. minor verò probatur. Ex rebus diuerſorũ generum aggregatum eſt ens per accidens, quia ex talibus non poteſt fieri unũ per ſe: ſed entia naturalia ſunt aggregata ex rebus diuerſorũ generũ .ſ. ex ſubſtantia & accidentibus ſenſibilibus: cũ in ſua rõne includant materiam ſenſibilem: ergo etc.* ¶ *Secũdo. De corruptibilibus non põt eſſe ſciẽtia, quia de neceſſarijs ſolum eſt ſciẽtia, vt dicitur 1. Poſt. ſed entia naturalia ſunt corruptibilia, cũ claudant materiam, quæ eſt principium corruptionis: ergo &c.* ¶ *Tertio. Sciẽtia eſt de abſtractis à materia: quia vnumquodque ẽ intelligibile actu per abſtractionem à materia, vt inquit S. Tho. in proœmio: ſed entia naturalia nõ ſunt abſtracta a materia, cũ ſecũdum eſſe ſint in materia, & in ſua definitione materiam includant: ergo &c.* ¶ *Quarto. Supponitur ꝙ de naturalibus nõ habeatur ſciẽtia, niſi cognoſcantur ſm̃ ꝙ habent eſſe. Tunc ſic. Infinitũ inquantum infinitũ eſt ignotũ, vt dicitur 1. Phyſi. & 2. Meta. ſed naturaliã ſm̃ eſſe ſuũ habẽt infinitas differentias: ergo de ipſis non põt haberi ſciẽtia.* ¶ *In oppoſitũ eſt, quia Phi. de rebus naturalibus ſciam tradit.* ¶ *Circa iſtam difficultatẽ ſenſit Cratillus & Heraclitus, vt narrat Ariſt. 1. & 4. Meta. quòd de rebus naturalibus ſciẽtia haberi non poſſit, eo ꝙ naturalia ſemper ſint in motu, & nunquã ſint in eodem ſtatu: ꝓ quod et Pythagoras de naturis rerum dixit nõ haberi ſciẽtiã certã, ſed opinionẽ ꝓ earum mutabilitatem. Cuius rei ſignũ*

Tex. commen. 18.

Tex. commen. 15.

Tex. cõm. 15

Tex. cõm. 11

Quid antiquiores de n. ſenſerint. Tex. cõm. 5.

 eſſe

esse dicebat: ꝙ plurimi in naturis diuersa opinati sunt in: Metaph. autem oēs cōmunicant. Socrates quoq; rerum variabilitatem considerans, vt in 1. Meta. dicitur, ad moralem Philos. se transtulit. Plato aūt coactus est ponere ideas necessarias, & immobiles, de quibus darentur definitiones, & de quibus esset scientia. Sed non obstante ista rerū variabilitate, posuerunt Peripatetici, ꝙ de rebus naturalibus habeatur scientia. ¶ Ad cuius euidentiā sciendū primo, ꝙ p res naturales intelligguntur res habentes esse in materia, & in sua definitione includētes materiam sensibilē .i. materiam dispositam qualitatibus sensibilibus: vt est caro, os, neruus, et hmōi. Nā substātia remotis accidētibus dicitur materia intelligibilis, et similiter quātitas imaginabilis. ¶ Sciēdum secūdo, ꝙ res naturalis potest dupliciter cōsiderari. Vno modo in particulari, vt.s. est principijs indiuiduantibus determinata: alio modo in vniuersali.s. quātum ad rationem vniuersalē, non considerando principia, quibus natura fit indiuidua, & hæc. Sicut homo potest considerari inquantū Sor. aut Pla. potest etiam considerari, inquantū animal rationale: non considerando inquantū est Sor. aut Plato. Differentia est inter istas duas cōsiderationes: quia res in particulari consideratæ sunt mobiles, & aliquæ earum corruptibiles: quia habēt materiā signatā, ad quā consequitur motus, et ī aliquibus corruptio, consideratę aūt in uniuersali abstrahūt à motu, quia à materia indiuiduali abstrahūtur, quę est ratio ꝙ aliquid mobile sit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ licet res naturales etiā in uniuersali consideratæ includant materiā, & aliquæ includāt motū (sicut ab aliquibus definitur cœlū qđ est corpus rotundū, quod circulariter mouetur) ipsa tamen rō et natura vniuersalis est immobilis, sicut & ratio entis mobilis, est immobilis: licet mobile cui conuenit talis ratio, moueatur. Vnde dato, ꝙ natura vniuersalis includeret motum, vel sicut differentiam extrinsecam, vel sicut passionē, dicitur tamen abstrahere a motu, quia ipsa, vt sic, non est mobilis, cum cōsideretur sine materia signata et indiuiduali: ad quā cōsequitur motus, & per quā aliquid hēt ꝙ moueatur: sicut etiā risibilitas consequitur naturam hominis: non tamen conuenit ridere humanitati à singularibus separatæ, sed sm̄ quòd est in ipsis singularibus: consequitur.n. secundum actū signatum naturā vniuersalem, sm̄ autem actum exercitum, nō conuenit naturæ nisi in particularibus existēti. ¶ Sciēdū quarto, quòd de aliquo pōt haberi scientia dupliciter. Vno modo primo & principaliter: alio modo secūdario, et quasi per reflexionē. Voco de aliquo haberi scientiā primo et principaliter, quā do illud est primum, & adęquatū subiectum passionis scitę de eo: sicut si de homine habeatur sciētia, ꝙ sit risibilis, tunc habetur de homine scientia primo & principaliter: quia illa passio primo conuenit homini. Dico autē de aliquo haberi scientiam secundario, quando de eo scitur passio inadęquata sibi, sed alicui superiori adæquata, quæ quia scitur conuenire superiori, cōcluditur etiam cōuenire inferiori: sicut si aliqs sciret Sor. esse risibilem, ex eo ꝙ scit hominem risibilē esse, diceretur secūdario habere sciētiā de Sor. ꝙ esset risibilis: nam risibilitas non conuenit primo Sor. sed homini. Potest etiā dici primo, & directe scitum illud, in quod intellectus immediate per seipsum fertur: secundario autē & indirecte scitum, quod non immediate ab intellectu cognoscitur, & directe, sed per quādam reflexionē & adminiculo viriū sensitiuarum. ¶ Ad quęstionem itaque respondetur duabus conclusionibus. Prima est.

1. Met. text. cōm. 5. & 4. tex. cōm. 21. & 22.

Vide quomodo naturalia definibilia sunt, & in eorum definitione apparet natura: sicut in definitione uoluntariorū, apparet uoluntas, & in definitione diuinorum apparet Deus. Auer. 6. Meta. cōmen. 2.

Res naturalis in particulari cōcernit motum non autē in vniuersali.

Materia alia sensibilis, alia intelligibilis. 7. Metaph. tex. cōmen. 34. 35. & 39. 5. Meta. cōm. 38 12. Metaph. cōm. 15.

Vide Cai. de his pri. posier. cap. 9.

Vide etiam Versoris. 1. phyli. q. 9.

Vide 1. contra gentes c. 11. & lib. 2. c.

96. & lib. 4. cap. 45.

ma est. De rebus naturalibus quantũ ad rationes vniuersales potest haberi scientia. Sed aduertendũ, ꝙ per rationes vniuersales non intelligo solum definitiones per intellectum formatas, sed intelligo quidditates existentes in singularibus: quæ licet in singularibus non sint vniuersales, tamen absolute per intellectum considerantem eas sine conditionibus indiuiduantibus sunt vniuersales. De talibus inquã sic consideratis .s. quantum ad earũ principia essentialia potest haberi sciẽtia. Probatur ista conclusio. Primo ex scientiæ definitione in 1. Poster. posita. De quocunq; aliquid cognosci potest per causã, et ꝙ illud impossibile ẽ aliter se habere, de eo scientia haberi potest: sed de naturalibus haberi talis cognitio põt, ergo, &c. Probatur minor, primo quo ad primam partem. Ad omnẽ formã naturalem consequitur aliqua passio, & proprietas, ergo per illam formam tãquam per causam, põt de re naturali illa passio cognosci. Quò ad secundam verò partẽ sic. Quando subiectum aliquod nõ potest sine prædicato esse, neque in re, neque in intellectu per secundam operationem intellectus, propositio est necessaria (semp .n. illius oppositum est falsum) sed in naturalibus est sic (quia subiectum sine sua passione esse nõ potest, sicut homo sine risibilitate) ergo, &c. Secundo. Si de rebus naturalibus nõ posset haberi sciẽtia, hoc pro tanto esset, quia sunt variabiles: sed in vniuersali consideratę non sunt uariabiles, ergo de ipsis in vniuersali consideratis potest haberi scientia. Probatur minor. Id ꝙ abstrabit à motu, & ab his ad quæ consequitur motus, nõ est uariabile, sed tales naturæ vniuersales abstrahunt à motu, & à principijs indiuiduantibus ad quæ consequitur motus: quia uniuersalia includunt tãtum principia essentialia, ergo &c. ¶ Secunda conclusio.

Tex. cõm. 5.

Vide Cai in prędicabi. c.° de accid.

De rebus naturalibus in particulari cõsideratis potest haberi scientia secũdario. Probatur. Cognoscens passionem de superiori per demonstrationem, potest eandẽ passionẽ demonstrare de inferiori, inquãtum participat superius: sicut sciens triãgulum habere tres angulos ęquales duobus rectis, potest demõstrare de Isoscele, ꝙ habet tres angulos, &c. quia est triangulus: sed de rebus naturalibus in uniuersali censideratis, potest demonstrari aliqua passio, ergo eadẽ potest demonstrari de re naturali particulari, quia recipit pdicationem vniuersalis. ¶ Pro declaratione istarũ conclusionum aduertendũ est, ꝙ natura vniuersali intellectus vtitur, & vt re cognita, & vt medio cognoscendi: vt re quidem cognita, inquantum de ipsa aliquam passionem cognoscit: vt medio verò cognoscendi, quando per ipsam aliquid de inferiori cõcludit: sicut intellectus cognoscit de homine, ꝙ est risibilis: deinde concludit sortem esse risibilẽ, quia est homo, & sic homo se habet & vt res cognita, & ut mediũ cognoscendi. Propter hoc per notitiam rationum uniuersalium, quæ sunt immobiles, habetur secundario notitia rerum particularium mobilium, quarũ sunt rationes. ¶ Sed occurrit dubium: nam naturæ sensibiles, sm̃ ꝙ sunt particulares, sunt corruptibiles: corruptibilibus aũt nihil conuenit necessario, sed aliquando sic, aliquando verò non, vt videtur velle Phil. 1. Poste. ergo nullo modo de particularibus potest haberi scientia. Ad ꝙ dicitur etiam ibidem 1. Poste. vt diximus, ꝙ particularibus, si sm̃ suas rationes considerentur p abstractionem abesse (possunt .n. sic cõsiderari cũ esse nullius rei creatæ sit essentia) potest aliquid conuenire semper & necessario: quia aliqua sunt de essentia sua, sine quibus intelligi non potest: si autem cõsiderentur, vt sub esse actualis existentiæ

De rebus naturalibus in particulari consideratis potest haberi scientia secundario.

Doctrina Auer. 2. physi. cõm. 2.

Tex. 21.

Quomodò sit uerum, ꝙ natura sensibilis in particulari sit corruptibilis, & tamen de ipsa possit hẽri scia.

stentiæ sunt, sic nihil illis necessario conuenit, secūdū scilicet actualē existentiā.

Contra Scotistas.

¶ Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum negatur minor. Ad probationem dicitur, ꝙ natura vniuersalis non dicit aggregatū ex rebus diuersorū prædicamentorū intrinsece, & essentialiter: sed accidentia dicit solum extrinsece, tanꝗ determinatiua materiæ: etsi .n. homo includat in sua ratione carnem & os, & ista includant accidentia, ista tamē accidentia non integrant essentiam hominis: sed solum determinant materiā, quę est principiū hominis essentiale. Ad hoc autem ꝙ aliquid sit ens per accidens, requiritur ꝙ includat plura, tamꝗ intrinseca suæ naturæ, & ꝙ illa significet in recto, sicut hoc totum, albus musicus, ex quo significat albedinem & musicā: non autem sufficit, ꝙ includat plura diuersorum generū, quorū vnū includat extrinsece, tanꝗ determinatiuum alicuius suæ partis essentialis, & dicat illud in obliquo: aliud autem includat tanꝗ existens de essentia sua, & dicat illud in recto.

Quid requiratur adhoc quòd aliqd sit ens p accidens.

¶ Ad secundum negatur minor. Dicitur .n. ꝙ res naturales in vniuersali consideratæ quomodo de ipsis est scientia, sunt necessariæ, & incorruptibiles: licet in indiuiduis corrumpantur per accidens. Sed contra istam responsionem, quæ est S. Tho. instant aliqui inquantū dicitur, ꝙ naturæ vniuersales rerum naturaliū per se sunt necessariæ & incorruptibiles: licet per accidens corrumpantur ad corruptionem indiuiduorū. Primo, quia cuicunque inest vnū oppositorū per se, eidē non inest alterū per accidens: ergo si vniuersalia sunt per se incorruptibilia, non pñt esse per accidens corruptibilia. Añs patet, quia si homo est per se rationalis aut risibilis, non potest per accidens esse irrationalis, aut non risibilis. Secundo, quia Philo. x. Meta. demōstrat nihil esse corruptibile per accidēs, immo ꝙ corruptibile per se inest cuicunque inest.

Quomodo fiet ꝙ res naturales in vniuersali sint incorruptibiles per se, in indiuiduis aūt corruptiue per accidens.

¶ Ad primum istorū respōdetur dupliciter. Dicitur primo, ꝙ aliquid conuenire alicui per se pōt dupliciter intelligi. Vno modo in primo, aut secundo modo perseitatis: quia s. est de definitione eius, aut est eius propria passio: & tūc añs habet veritatem, & exemplificatum est de rationali & risibili: sed vniuersale nō dicitur hoc mō per se incorruptibile. Alio modo in tertio modo perseitatis, vt idem sit aliquid cōuenire alicui per se, ꝙ cōuenire sibi absolute, & solitarie cōsiderato: & in hoc sensu negatur añs; albedo .n. secundū se est forma indiuisibilis: tñ per accidēs diuiditur ad diuisionē quantitatis: hoc aūt modo vniuersale est per se incorruptibile. Potest secundo respōderi, ꝙ si añs habeat veritatem, intelligendum est sic. Cuicunque conuenit vnū oppositorum per se, eidē non inest alterū per accidens .s. secundū illā considerationem, quia unum cōuenit sibi per se, sed secundum aliam considerationem nō inconuenit alterū cōuenire sibi per accidens: mō dico, ꝙ vniuersale vt absolutū à conditionibus indiuiduātibus est per se incorruptibile, & nunꝗ secundū istā cōsiderationem est corruptibile, cū vt sic, abstrahat ab esse: cū hoc tñ stat ꝙ inquātum coniunctū principijs indiuiduātibus sit corruptibile per accidens, vnde argumentū nō sequitur. ¶ Ad sm̄ dicitur, ꝙ per accidens potest accipi dupliciter. Vno mō vt opponitur ei, ꝙ est per se: & hoc modo intelligit Phil. ꝙ corruptibile nulli conuenit per accidens: & sic vniuersalia non sunt corruptibilia per accidens. Alio mō vt opponitur ei, ꝙ est primo, vt idē sit ꝙ per aliud, & sic corruptibile pōt alicui conuenire per accidēs: & sic vniuersalia sunt corruptibilia per accidens .i. p aliud; corrumpuntur .n. ad corruptio-

Aliquid cōuenit alicui per se dupliciter.

Incorruptibilitas quomodo uniuersali per se cōueniat.

Si vnum oppositorum p se inest alicui, alterum eidē p accidens inesse non pt, quis sensus. Vide Cai. p. p. q. 50 ar. 5. Videetiā auctorē p contra gentes c. 10.

corruptionē indiuiduorum. Sicut .n. esse sensibile conuenit hoī per aliud idest per rationē animalis, & tamen conuenit homini essentialiter: ita licet corruptibile conueniat naturæ existenti in indiuiduis essentialiter, quia corruptibile est prædicatum essentiale: conuenit tamen illi per aliud idest ratione indiuidui. ¶ *Potest secundo respondere, quòd illa propositio Phil. habet ueritatem in re singulari, nō autē in nā vniuersali.* ¶ *Tertio respōderi pōt, ꝙ corruptibile et incorruptibile pñt duplr̄ cōsiderari. Vno modo, ut vnūquodq; eorū positiue sumatur, ut .s. aliqd dicatur corruptibile ex aliquo principio intrinseco, & similiter incorruptibile, qđ habeat formā aliquā intrinsecā incorruptionis: & sic cuicunq; cōueniunt, per se cōueniunt. Alio modo, ut aliquid dicatur incorruptibile negatiue, quia .s. nō habet in se principiū corruptionis, & sic nō inconuenit corruptibile per accidēs conuenire rei incorruptibili scilicet negatiue.*

Vniuersale quō corruptibile & quō incorruptibile.

Nihil ē corrupubile p accidens, ut ly per accidēs opponitur ei, quod est p se, sed non, ut opponitur ei, quod in primo.

¶ *Ad tertiū principale negatur minor, & ad probationē dicitur, ꝙ vniuersalia naturalia, & si nō abstrahant à materia sensibili vniuersali, abstrahūt tñ a materia signata & indiuiduali, & sic sunt intelligibilia: nō .n. oportet omne intelligibile esse totaliter abstractum a materia.* ¶ *Ad quartū dicitur, ꝙ licet naturalia in particulari habeant infinitas differentias: tamen in vniuersali, secundū ꝙ de ipsis habetur scientia, sunt determinata. Itē falsum est de naturalibus haberi sciētiam, secundū ꝙ habēt esse actualis existentiæ. Est etiam falsum, ꝙ vnūquodque particulare habeat infinitas differētias, quibus suo esse indiuiduali constituatur: licet verum sit ꝙ differentiæ particularium in generali de omnibus loquēdo in infinitum varientur.*

QVAESTIO II.

Vtrum ens mobile sit subiectum Phil. naturalis.

Manifestum quidem, quòd & quæ sunt circa principia scientiæ quæ de natura est. Tex. I.

Q*VAERITVR secūdo, vtrum ens mobile sit subiectū Phil. naturalis: & videtur ꝙ nō* ¶. *Primo, illud ē primum subiectū alicuius scientiæ sub quo cōtinentur omnia considerata in scientia: sed nō omnia cōsiderata in scientia naturali continentur sub ente mobili: cōsideratur .n. in ea de primo motore, qui est omnino immobilis, vt dicitur. 12. Meta. consideratur de tota terra, quæ est immobilis, vt dicitur 2. cœli: consideratur de anima intellectiua, quę etiā est immobilis: ergo ens mobile non est subiectū naturalis Philosophiæ* ¶ *Secundo, corpus mobile est subiectum Philo. naturalis: ergo non ens mobile. Antecedēs probatur dupliciter. Primo, illud est subiectum scientiæ, cuius principia & passiones cōsiderātur in scientia: sed in Philosophia naturali considerantur principia, & proprietates corporis mobilis: ergo &c. minor probatur. Nā Philosophus, ostendit principia rerum naturalium esse materiam, formā, et priuationē, ista autē sunt principia corporis mobilis: ergo etc. Confirmatur, quia Phil. dicit, ꝙ scientia de natura fere plurima videtur circa corporum magnitudines, &*

Corruptibile, & incorruptibile sumuntur positiue & negatiue.

Tex. 35.

Intelligibilia sufficit abstracta esse materia indiuiduali

1 Physic. Tex. 30. & sequitur.

1. Cœli tex. 1

nes, & horū existentes passiones et motus. Secundo. Illud est subiectum philosophiæ naturalis, cū quo cōuertitur prima passio considerata in sciētia naturali: sed motus, qui est prima passio cōsiderata in scientia naturali, cōuertitur cū corpore: probatur enim 6. Physi. omne mobile esse corpus, & omne corpus moueri, ergo corpus ē subiectū philosophię naturalis.

Tex. 30. & sequen.

¶ Tertio pricipaliter passio subiecti philosophiæ naturalis nō est formalis rō subiecti: sed mobilitas est passio subiecti phil. nālis, ergo nō est formalis ratio subiecti, ergo ens mobile non est subiectū.

¶ Quarto substātia mobilis ē subiectū, ergo nō ens mobile: ans ē Phil. 6. Meta. dicentis de Physica, q circa talē substātiam est, in qua est principium motus.

6. Met. tex. comm. 15.

¶ Quinto quia Comm. in procemio libri Phy. dicit, q subiectum istius artis, non sunt nisi res sensibiles. ¶ Sexto sequeretur, q philosophia naturalis subalternaretur Metaphysicæ: sed hoc est falsum, cum sint sciētię genere diuersę, ergo etc. probatur cōsequētia. Quando subiectum vnius scientiæ addit ad subiectū alterius differētiā accidētalem, subalternatur ei: sed ens mobile addit differētiā accidētalem supra ens: nā mobilitas accidit ei, cū non sit de rōne eius, ergo si ens mobile ē subiectū philosophiæ naturalis, ipsa subalternabitur Metaphysicæ, cuius subiectū est ens. ¶ Ad euidentiā istius quæstionis, Primo recitabūtur opiniones de naturalis philosophiæ subiecto. Secundo declarabitur quid per ens mobile intelligamus. Tertio, ponentur conclusiones. Quantum ad primum tres sūt opiniones inter alias de subiecto philosophiæ naturalis. Prima est opinio Alberti dicentis, quòd corpus mobile ē subiectū. Pro quo notat in 1. Physico. q aliud est loqui de corpore absolute inquantū corpus est, & aliud loqui de corpore inquātum mathematicum est, aut naturale. Cū. n. corpus, secundū tres dimēsiones habeat tres diametros, quarū vna mēsurat longitudinē, altera latitudinem, & tertia profunditatem, corpus habet q sit corpus simpliciter ex eo, q vbique aptū est, vt duo diametri ad rectos angulos se secēt, et tertia consimiliter duas. Corpus vero habet, q sit mathematicū ab actuali trina dimensione triū diametrorū se se in vno puncto secantium secundū longū, latum, & profundū. A forma autē perficiente materiam sensibilē in aptitudine trinæ dimēsionis existentē, habet corpus q sit naturale. Nō ergo corpus simpliciter inquātum corpus, neque corpus mathematicū, sed corpus naturale, siue corpus sensibile, siue corpus mobile, quod idem est, est subiectū philosophię naturalis.

Circa principium.

Arg. Egidij.

Opinio Alb. de subiecto philosophię naturalis.

Secundū Albertum datur triplex corpus physicū, mathematicum, & metaph. vide 1. physic. cap. 6.

¶ Alia est opinio Scotistarū, & maxime Antonij Andreæ dicentis, q substātia naturalis inquātum naturalis est subiectum primum philosophiæ naturalis. Pro quo notat primo, q in subiecto primo cuiuslibet scientiæ est duo cōsiderare .s. aliquid formale, & aliquid substratū & materiale. ver. gra. ī sciētia metaphysicali, ens inquantum ens est subiectum: ly ens est materiale: & ly inquantum ens, dicit rationem formalem. Notat secundo, q ad hoc, q aliquid sit primum subiectum sciētię primitate adæquationis, sex cōditiones requiruntur. Primo, q habeat quidditatem & entitatem: quia non ens non potest sciri. Secundo, q nō includatur in quidditate priori cōsiderata in tali scientia: quia tūc illa prior quidditas esset primum subiectū. Tertio, q sit primo notum: quia de subiecto oportet præcognoscere quid est, & quia est. Quarto, quòd sit notum sm propriā et absolutā quidditatem: quia si sm quidditatē alterius, iam includeretur ī alterius quidditate uirtualiter, & sic sm respectiuā, tūc haberet quidditatem

Opinio Scotistarum.

Vide Antoniū Andr. 1. meta. q. 1.

Quot cōditiones requirūtur ad subiectū adæquatum.

tatẽ priorẽ.s.absolutam: qa rõ respectiua præsupponit rationem absolutam. Quinto, quòd cõtineat virtualiter notitiã omnium veritatũ cõsideratarum in illa sciẽtia. Sexto, ꝙ sit adæquatum toti scientię, scilicet ꝙ omnia cõsiderata in tali sciẽtia reducãtur ad ipsum: & omne, quòd habet attributionẽ, & ordinẽ ad ipsum, cõsideretur in tali sciẽtia. Dicit ergo, ꝙ materiale in subiecto philosophiæ naturalis est substantia: formale vero naturalitas, quę nihil aliud est, quã quidditas siue formalitas substãtię, quę appropriat ipsam substãtiã, vt sit subiectũ motus, & aliarum passionum sibi proprie, & naturaliter & conuertibiliter inhærẽtiũ: sicut si diceremus rationalitatẽ esse quidditatem animalis appropriantem ipsum, vt sit subiectũ risibilitatis. Subiectũ ergo primũ philosophiæ naturalis, est substãtia naturalis, inquantũ naturalis. Falsitas istarũ opinionũ patebit ex probatione alterius opinionis, et ex solutione argumentorũ.

Contra Scotũ in prologo primi sẽtent. q. 3. Vide Cai. p. p. q. 1. ar. 7.

Quid materiale, & quid formale, in subiecto.

¶ Tertia opinio, quã ad mentẽ. S. Tho. sustinebo, est ꝙ ens mobile, est subiectum philosophiæ naturalis. ¶ Quantum ad secundũ. Sciendũ primo ꝙ ens differt ab vniuersalibus, quæ sunt genera: quia genus cõtrahitur ad sua inferiora per differentias essentiales, de quarũ intellectu non est genus, vt dicitur 3. Meta. vt animal cõtrahitur ad hominẽ per rationale, de cuius definitione non est animal. Ens autem non potest contrahi per differentias essentiales, de quarum definitione nõ sit: cum nihil sit in rerũ natura, de quo ens non prædicetur essentialiter: sed contrahitur per modos essẽdi. Quodlibet.n. nomen aliud ab entis nomine, exprimit aliquem modũ entis, qui non exprimitur hoc nomine ens: sicut hoc nomẽ substãtia exprimit istũ modũ essendi, qui est per se existere, q modus non exprimitur hoc nomine ens: ens enim absolute significat qđ habet esse: substãtia aũt significat, quod habet esse per se. ¶ Sciendum secũdo, quod propter penuriã vocabulorum euenit quandoque, quòd vno nomine non nominamus aliquod inferius, quod tñ unum est: quia .s. non habemus vnum nomẽ significãs illud inferius: sed nominamus ipsum nomine superioris, et differentiæ cõtrahẽtis, sicut si speciei humanæ nõ esset impositum vnum nomen.s. homo, aut aliqđ aliud nomẽ, ad significãdũ illã speciẽ vteremur istis nominibus, animal rationale, quæ tamen duo nomina significarẽt vnam naturam. Dicitur itaq; ꝙ per ens mobile intelligit S.Tho. quoddam genus entis contentum sub ente, cuius proprius modus essendi est esse mobile.i. habere in se principiũ motus, siue esse ĩ potẽtia ad motum, & terminũ motus. Et istud genus entis, nominamus istis duobus nominibus, ens mobile: quia non habemus unicum nomen significans ipsum. Et per istũ modum essendi, qui est esse mobile, distinguitur ab omnibus alijs: vnde mobilitas est differentia essentialis, prout proprius modus essendi põt dici differẽtia ꝑ quam illud inferius ad ens; quod vocamus ens mobile; distinguitur à subiecto aliarum scientiarum: sicut si diceremus, ꝙ rationale est differentia essentialis, per quam animal rationale distinguitur ab alijs speciebus animalis. Sequitur ex his, ꝙ ens mobile non dicit duo .s. aggregatũ ex ente, & mobilitate, quæ sit passio subiecti philosophiæ naturalis: nec dicit quoddã addens ad ens (quod est subiectum metaphysicæ) differentiã accidẽtalẽ: sicut aliqui falso imponũt sancto doctori: sed dicit vnũ quoddã genus entis, cuius differentia est mobilitas: quod ideo pluribus nominibus significamus, quia non habemus vnicum nomẽ ad illud significandũ. Sed aduertendum, ꝙ ens mobile, & ens naturale, licet forte sint idẽ; quia & ens naturale

Germana opinio D. Th.

Tex. cõm 10

Quid nomine entis mobilis intelligatur, quod in phylosophia naturali est subiectum.

naturale est ens habẽs ĩ se principiũ motus, quo est naturale, sicut et ens mobile: tamen nõ est idẽ dicere, ens mobile, siue ens naturale, & corpus mobile, vt quidam dicunt esse de mente S. D. dicentes ꝙ S. Tho. per ens mobile, intellexit corpus mobile, nam ens mobile, siue naturale, est superius ad corpus mobile. Diuiditur .n. ens per mobile, & immobile: sub ente mobili aũt continetur non solũ corpus mobile, sed & multa alia, quæ mouẽtur, per accidẽs saltem: vnde stat subiectum alicuius scientiæ esse ens mobile, et tñ corpus mobile non esse subiectũ eius. ¶ *Quantũ ad tertium. Sciendũ primo, quòd in qualibet sciã est duplex subiectũ scilicet materiale, et formale. Formale ẽ illud, sub cuius rõne oĩa cõsiderantur in scientia. Materiale est id, quod consideratur in tali scientia, inquantum participat ratione subiecti formalis: sicut in logica ens rationis est subiectũ formale: quia omnia considerantur in logica, inquantũ entia rationis: materiale vero est syllogismus, & alia quæ cõsiderantur in logica.* ¶ *Sciendum secũdo, ꝙ subiectũ formale habet, ꝙ sit res talis naturæ, & speciei .s. hominis, aut equi, aut bouis: et habet ꝙ sit subiectũ scibile. Inquantũ est talis res, talis speciei .s. hominis, aut equi, habet vnum cõceptum, & vnam rationem. Inquantũ verò subiectũ scientiæ .i. inquantũ contentũ sub hoc communi, qđ dico scibile, habet aliã rationem: sicut in metaphysica, subiectũ formale, quod est ens, inquantũ ens, habet istũ conceptũ, id qđ hẽt esse: inquãtũ verò scibile, hẽt istã rõnẽ, scibile ꝑ mediũ omnino abstractũ à materia, & à motu.* ¶ *Sciendũ tertio, ꝙ sbm formale sciẽtię, tres debet hẽre cõditiones. Prima, ꝙ cõtineat sub se oĩa considerata in scientia .i ꝙ de ipsis prædicetur, siue vniuoce, siue analogice, hoc est de vno, in ordine ad aliud: siue in recto, siue in obliquo. 2. ꝙ per ipsum scientia distinguatur ab omnibus alijs sciẽtijs. 3. ꝙ eius cognitio principaliter quæratur in scientia. Istis notatis ponuntur quatuor conclusiones.* ¶ *Prima est, Corpus mobile non est formale subiectum philosophiæ naturalis. Probatur primo ratione. S. Tho. quæ talis est. Nulla scientia probat suum subiectũ: Phil. probat omne mobile esse corpus, & oẽ corpus moueri: ergo &c. Hanc ratiõe dupliciter intelligere possumus. Primo, vt velit S. Tho. arguere, ꝙ Phil. probet corpus mobile esse, & propter hoc nõ possit esse subiectum: quia nulla sciẽtia probat suum subiectum esse: quod si sic intelligatur, notandum, ꝙ in omni propositione affirmatiua uera, prædicatum est aliquo modo vnum cum subiecto, & composito ex subiecto, & prædicato, nõ repugnat esse: vt patet tã in propositionibus de prædicato accidẽtali, quam in propositionibus de prædicato essentiali: cũ .n. dicitur homo est albus: manifestũ est, ꝙ homo & albus sint vnum subiecto: similiter cum dicitur homo est rationalis, homo & rationalis, sunt unum essentialiter: & composito, ex homine, & albo, aut ex homine & rationali, non repugnat esse. Cũ ergo probatur aliquod prædicatum de aliquo subiecto, probatur prædicatum esse vnum cum subiecto, & cõpositum ex subiecto & prædicato esse .i. sibi non repugnare esse: sicut cum probatur, ꝙ homo est albus, aut ꝙ homo est risibilis; probatur album esse vnum cum homine, aut risibile: et ꝙ huic toti, homo albus, uel homo risibilis, nõ repugnat esse. Ex quo arguitur ad cõsequentiã subintellectam in minori, probans prædicatum aliquod de aliquo subiecto, probat prædicatum esse vnum cum subiecto, & composito ex subiecto & prædicato nõ repugnare esse: ergo si Phil. probat mobile de corpore, & econ-*

Marginalia:

In qualibet scientia duplex est subiectum, materiale, & formale.

Subiectũ in scientia hẽt ꝙ sit res, & hẽt ꝙ sit scibile.

Subiectũ in scientia dẽt habere tres conditiones.

6. Phys. Tex. 32.

Si propositio affirmatiua est uera prædicatum est idẽ subiecto aliquo mõ, & composito ex his esse non repugnat.

& ecõtrario, probat mobile esse vnũ cũ corpore: et huic toti, corpus mobile, nõ repugnare esse: & sic rõ S. D. hẽt efficaciã. Sed videbitur forte alicui: q̃ suppositũ sit falsum: nã ista est vera, Chimæra est non ens: et tñ cõposito ex subiecto, et p̃dicato repugnat esse: nã hoc totũ, chimæra non ens: nullo mõ põt existere, sicut nec chimæra. Respõdetur, q̃ cõposito ex subiecto & prædicato, eo modo cõuenit esse, quo modo conuenit subiecto, & prædicato: si subiecto & prædicato conuenit habere esse extra intellectũ: eodẽ modo habere esse extra intellectũ conueniet cõposito ex subiecto, & p̃dicato: sicut quia homini cõuenit esse extra intellectum, similiter risibili; ideo solũ huic toti, homo risibilis, conuenit esse extra intellectum: si vero subiecto, & prædicato conueniat esse solum in intellectu; cõposito etiã cõueniet esse solum in intellectu. Dicitur ergo, q̃ chimæræ et nõ enti cõueniet esse tãtum in intellectu: ideo cum dicitur chimæra est non ens, dicitur etiã huic cõposito, chimæra non ens, nõ repugnare esse in intellectu. Potest secundo sic intelligi ratio S. Tho. Nulla scientia probat suũ subiectum de alio subiecto: sed scientia naturalis probat corpus de mobili: ergo corpus non potest esse subiectum in philosophia naturali. Pro cuius intelligentia sciendum est, vt ipse 1. Poste. declarat, q̃ non inconuenit aliquid vnum, respectu vnius esse subiectũ; & respectu alterius passionẽ: superficies enim respectu substantiæ est accidens: respectu autẽ albedinis est subiectũ et licet ita sit: in sciẽtijs tamen oportet esse unũ subiectũ primum, quod ita sit subiectum, vt nullo modo sit passio probata de alio in illa sciã: vnde si aliquid p̃batur de alio, iã nõ potest hẽre rationẽ primi subiecti: si ergo corpus de alio probatur in scientia naturali, & similiter mobile: corpus mobile

Cõposito esse non repugnat eo mõ, quo subiecto & prædicato conuenit.

Subiectũ p̄mum scientię non põt eẽ passio p̄bata de alio in illa sciã licet alias idẽ cõtingat esse passionẽ & subiectũ. Tex. 2.

non potest esse eius primum subiectũ, & adæquatum. Si corpus mobile esset subiectum philosophiæ naturalis: sequeretur, q̃ non existẽtibus nisi substantijs sensibilibus, philosophia naturalis nõ eẽt prima philosophia: sed hoc est contra philosophum. 6. Meta. ergo etc. Probatur cõsequentia: non existentibus nisi sensibilibus substantijs, illa esset prima philosophia, quæ esset de priori & communiori subiecto: sed ista esset mathematica: ergo &c. Probatur minor. Illud est prius, à quo nõ conuertitur subsistendi consequentia: sed sic est de subiecto mathematicæ, quod est corpus quantũ: valet. n. corpus mobile ẽ: ergo corpus quantũ, est: sed nõ econtra: quia omne corpus mobile ẽ corpus quantum, nõ autẽ omne corpus quãtũ, est corpus mobile: ergo etc. ¶ 3. Nulla differẽtia contrahens aliquod cõmune, est æqualis, aut magis vniuersalis illo cõmuni: sed mobile est uniuersalius, quã corpus: quia etiam forma et accidẽtia sũt entia mobilia: licet p accidẽs: ergo &c. ¶ 4. Illud est subiectum, sub quo cõtinentur omnia considerata in sciã: sed corpus mobile nõ est tale: considerantur enim in hac res quæ definiuntur cũ materia sensibili: huiusmodi aũt sunt non solum corpora, sed & formæ substantiales, & accidẽtales: ergo &c. ¶ Ens mobile est subiectum formale adæquatũ philosophię naturalis. probatur, illud est subiectũ adæquatũ in aliqua sciã, cui primo & per se cõuenit passio prima & principalis, considerata in illa sciã, sed motus, qui est prima & principalis passio, considerata in philosophia naturali, conuenit primo & per se enti mobili: ergo ens mobile est subiectũ in philosophia naturali: consequentia nota cum maiori. probatur minor. Illi conuenit primo, & per se motus, q̃ ponitur in definitione motus p subiecto: quia passio definitur per suũ adæquatũ subiectũ: sed

Tex. cõm. 4.

1. Conclus.

ctũ: sed ens mobile ponitur in definitione motus pro subiecto: ergo &c. minor probatur. Definitur .n. motus in 3. physic. ꝙ est actus existentis in potẽtia. s. ad terminum motus; vel etiã ad motũ, vt declarabitur ibidẽ: sed existens in potẽtia ad motum, & terminũ motus, idem est, ꝙ ens mobile: ergo ens mobile ponitur in definitione motus. Præterea, ista est expresse sẽtentia Philosophi. 6. Meta. vbi dicit, ꝙ physica est theorica circa tale ens, ꝙ possibile est moueri: ergo &c.

Tex. 6. — Tex. 1.

Tertia conclusio.

¶ *Corpus mobile est principale subiectũ materiale philosophię naturalis probatur. Illud ꝙ per prius participat rationem subiecti formalis scientię; est principalius subiectum materiale illius scientiæ, sicut syllogismus in logica, qui prius participat rationẽ entis rationis, est primum subiectum materiale: sed corpus mobile per prius participat rationẽ entis mobilis; ꝙ est subiectum formale: nã alia non mouentur, nisi quia sunt in corpore mobili: ergo &c. Ex hoc sequitur non esse contradictionem in verbis S. T. vt 1. cœli in proœmio, dum aliquando dicit, ꝙ ens mobile est subiectũ, & aliquãdo, ꝙ corpus mobile. Cum .n. dicit, ꝙ ens mobile est subiectũ; loquitur de subiecto formali: cum autem dicit, ꝙ corpus mobile est subiectum, loquitur de primo, & principaliori subiecto materiali.*

Apparens in S.T. tollitur contradictio.

Quarta conc. Ro formalis subiecti philosophiæ naturalis inquantũ subiectũ, siue inquantum scibile est, hoc ꝙ dico scibile per medium sumptum a materia sensibili & motu.

¶ *Ratio formalis subiecti philosophię naturalis, inquantum subiectũ, siue inquantum scibile est hoc, ꝙ dico: scibile per medium sumptum à materia sensibili, & motu. probatur: Illa est formalis ratio subiecti philosophiæ naturalis, inquantũ subiectũ est; per quã distinguitur genere ab alijs scientijs, quia ꝑ huiusmodi rationẽ, scientię genere distinguũtur: sed per dictam rationem philosophia naturalis distinguitur genere ab alijs: nam ideo distinguuntur genere physica, mathematica, & metaphysica, quia physica est de scibili per medium sumptum à materia sensibili & motu: mathematica de scibili per medium sumptũ à materia intelligibili non includens materiam sensibilem in sua definitione: metaphysica de scibili per medium omnino abstractũ à materia & motu: ergo &c. Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ ens mobile, ꝙ est subiectũ philosophię naturalis accipitur vt se extendit non solum ad id, ꝙ est mobile per se; sed etiam ad id ꝙ est mobile per accidens. Dicitur 2. ꝙ non oportet subiectum sciẽtiæ prędicari de omnibus vniuoce: sed sufficit, ꝙ prædicetur secundũ quandã analogiam. Dicitur 3. ꝙ primus motor nõ cõsideratur in hac sciẽtia vt contentum sub subiecto philosophię naturalis, sed tanquã principium, & causa motus in alijs: ideo nõ oportet, ꝙ sit ens mobile. Dicitur 4 ꝙ licet terra tota non moueatur, eo ꝙ est in suo loco naturali, tñ partes eius mouentur dũ sunt extra proprium locum; & si poneretur per impossibile, tota extra locũ naturalem moueretur ad illum. Dicitur. 5. ꝙ anima, & alię formę naturales, licet non moueantur per se, mouentur tñ per accidens: licet etiam non sit ens mobile per se, est tñ forma entis mobilis per se. Sed tunc vnum dubium occurrit. Si .n. anima mouetur per accidens: ergo per accidens continetur sub ente mobili: sed hoc non videtur verũ. cum Philosophus faciat particularem tractatum de ipsa: ergo &c. Respondetur negando consequentiam: sicut .n. non valet, homo albus est ens per accidens, ergo sub ente continetur per accidens: ita non valet, anima mouetur per accidens, ergo continetur per accidens sub ente mobili. Vnde si quęratur, vtrũ homo albus sit ens per se, dicitur, quòd põt habere duplicẽ sensum:*

Anima mouetur per accidẽs, sub ente mobili tñ non cõtinetur per accidens.

sensum: vnus est, vtrum sit ens per se, quod diuiditur contra ens per accidens, cũ ens diuiditur in ens per se, & in ens per accidens: alius sensus est, vtrum ista propositio sit per se, homo albus est ens: ita qđ perseitas ex parte propositionis; nõ autem ex parte prædicati accipiatur. si primo modo, sic non est ens per se: si secundo modo, est ens per se.i.illa propositio est per se. ita cum ens mobile diuidatur per ens mobile per se; & ens mobile per accidens. Si quæratur, vtrum anima sit ens mobile per se, respõdetur, quòd si perseitas se teneat ex parte prædicati, non est ens mobile per se; si autẽ se teneat ex parte compositionis propositionis: sic est ens mobile per se .i. ista propositio est per se, anima est ens mobile, cum cõtineatur sub ente mobili per accidens, quod diuidit ens mobile: diuiditur enim ens mobile in per se mobile: & in per accidens mobile. ¶ Ad 2. negatur antecedens. Ad primam probationem dicitur, qđ in sciẽa naturali considerantur principia, & passiones corporis: non inquantum principia & passiones corporis, sed inquantum principia, & passiones entis mobilis considerat .n. scientia naturalis principia corporis mobilis, volens declarare principia entis mobilis, quia corpus est primum ens mobile; & principia sua, sunt causæ cuiuslibet alterius entis mobilis, vt declarabitur inferius: vnde non considerantur illa vt principia corporis mobilis tantũ, sed vt principia cuiuslibet entis mobilis: sicut & in metaphysica, vbi consideratur de ente, maxima consideratio est de substantia; quia est primũ ens: vnde maior sic est intelligenda: Illud est subiectũ formale in scientia; cuius principia, & passiones considerantur in sciẽtia. inquãtum sunt principia eius: & tunc minor est falsa. Ad confirmationem dicitur, qđ plurimum versatur circa corpora, eo qđ corpus est primum subiectum materiale: & circa passiones corporum inquantum sunt passiones entis mobilis. Ad 2. negatur minor. Ad probationẽ dicitur, qđ in 6. phys. probatur omne mobile per se esse corpus: non autẽ omne mobile, siue per se, siue per accidens: motus autẽ secundũ quòd est passio cõsiderata in physica, accipitur secundum quòd se extendit, tam ad motum per se, quàm ad motũ per accidens. ¶ Ad 3. principale dicitur, ꝙ mobilitas non est passio: sed est formalis differentia subiecti philosophię naturalis: motus autem est passio talis subiecti. Sed cõtra: passio numquam separatur à suo subiecto: sed motus separatur aliquãdo ab ente mobili: ergo nõ est eius passio. Respondetur, ꝙ duplex est passio: quędam simplex, vt risibilitas; & ista numquam separatur à suo subiecto: alia est disiuncta, sicut par et impar numeri: & talis passio secundum quamlibet partem potest separari à subiecto; tñ semper inest ei sub disiunctione: motus ergo non est passio simplex entis mobilis: sed motus & quies est eius passio disiuncta, vnde tam motus, quã quies põt separari ab ente mobili diuisim: semper tñ insunt enti mobili sub disiũctione. Omne enim ens mobile, aut mouetur, aut quiescit Sed aduertendũ, ꝙ licet motus, & quies sint passio entis mobilis, tñ dicimus, ꝙ motus magis est passio entis mobilis, quã ꝙ qes sit passio eius: quia motus habet rõnem habitus, et quies ratione priuationis: propter quod etiã dicimus, ens mobile esse subiectũ; & non ens quiescibile: licet idem, quod ẽ ens mobile, sit ẽt ens quiescibile. ¶ Ad 4. negatur antecedens: ad probationẽ dicitur, ꝙ philosophus loquiť de subiecto materiali, nõ autem de formali. ¶ Similiter ad 5. dicitur, quòd comen. loquitur de subiecto materiali. ¶ Ad 6. di-

Qdo forma dicantur entia mobilia per se.

Illud est subiectũ sciæ formale, cuius pricipia, & passiones cõsiderãtur. quis sensus.

Tex. [illegible]

Mobilitas differentia subiecti phil. motus autẽ passio.

Passio quędã simplex, quędam disiuncta.

Quare motus magis entis mobilis passio dr, quã quies.

6. dicitur, ꝙ cōsequẽtia est falsa: ad probationem minor falsa est: & dicitur primo, ꝙ differẽtia accidẽtalis alicuius vniuersalis dicitur, quæ addita vniuersali, non constituit speciem eius, de qua essentialiter prædicetur, sicut si diuidatur animal per album, et nigrum: albũ erit differentia accidentalis: non .n. constituit speciem animalis. Dicitur secundo, ꝙ mobilitas non est differentia accidentalis entis: addita enim enti, constituit ens mobile, quod est species entis: vnde licet nō prædicetur de ente, tamen ens prædicatur essentialiter de ipsa.

Differentia accidentalis quæ dicatur

QVAESTIO III.

Vtrum vniuersalia sint magis nota nobis, quam singularia.

Vnde ex uniuesalibus ad singularia. &c. Tex. III.

QVAERITVR tertio vtrũ vniuersalia sint magis nota nobis, quã singularia, et uidetur, ꝙ non. ¶ Primo, philosophus. 1. Poster. dicit, singularia esse magis nota nobis: ergo non vniuersalia. Secundo, illud est magis notum nobis, cuius species primo imprimitur intellectui: sed species naturarum specificarum primo imprimũtur intellectui: ergo naturæ specificæ sunt magis notæ nobis, quam magis vniuersalia. minor probatur: quia eisdem respondet, species in intellectu nostro, quibus respondent ideæ Platonis sed ideæ Platonis rñdent naturis specificis, quia Plato non posuit ideas generum: ergo. Tertio, causa naturalis nō impedita agit ad perfectissimum effectum, in quem põt; quia agit secundum totum suum posse: sed omnes causę concurrentes ad actum intelligendi, sunt naturales: ergo agunt in perfectissimum conceptum, in quem pñt: sed perfectissimus cōceptus est cōceptus speciei specialissimæ: ergo conceptus speciei specialissimæ prius cadit in intellectu, ꝙ cōceptus cōmunioris. Quarto sm̃ Auic. est vltima ordine doctrinæ: ergo principia aliarum scientiarum, & termini eorum prius concipiuntur, quã principia, & termini metaphysicales: sed termini aliarum scientiarum, sunt minus vniuersales terminis metaphysicæ, cum illa consideret terminos vniuersalissimos: ergo minus vniuersalia prius cognoscuntur. Quinto, Illo dato sequeretur, ꝙ posito sensu in actu respectu vnius singularis, & intellectu soluto, oporteret expendere multum temporis, antequam conciperetur species illius singularis: quia prius oporteret intelligere omnia p̃dicata communia dicta in quid de illa specie, quã ipsa concipi posset. Rñdeo. ¶ In ista questione tria sunt facienda. Primo, declarabitur titulus questionis. Secundo, adducetur opin. Scot. Tertio, declarabitur opi. S. D & ostendetur in quibus differant Sco. & S. Thom. ¶ Quantũ ad primum sciendum primo, ꝙ vniuersale põt accipi dupliciter. Vno modo pro natura secundũ se cõsiderata, cui attribuitur intentio vniuersalitatis .s. pro ista natura animal, planta, & huiusmodi: alio modo pro natura, vt subestat intentioni vniuersalitatis. ver. gra. pro aĩali, vt substat intentioni generis. Non intendimus hic de vniuersali secundo modo: quia vt dicitur. 1. de anima. text. com. 8. vniuersale sic sumptum, aut nihil est, aut posterius est: sed loquimur de vniuersali primo modo. Sciendũ .2. ꝙ vt dicit Philosophus

Tex. 5.

Auic. 1. met. cap. 5.

losophus hoc loco tex. comm. 2. nō sunt eadem magis nota nobis, & naturę. Nā magis nota naturæ dicuntur ea, quæ secundum naturā suam sunt magis cognoscibilia: ista autē sunt quæ magis habēt de entitate. s. quæ sunt magis in actu, vtpotè magis remota à potentialitate: vnde substantiæ separatæ sunt maximè intellectuales, quia maximè sunt in actu. Magis autem nota nobis sunt, quæ prius cognoscuntur à nobis, siue sensu, siue intellectu. Sciendum 3. q singulare potest accipi dupliciter: vno modo absolutè. s. pro indiuiduo nō prædicabili de inferiori, sicut est Sortes: alio modo comparatiuè, scilicet pro minus vniuersali: sicut homo potest dici singulare respectu animalis. s. minus vniuersale: vtroque modo accipitur singulare in quæstione. est ergo sensus questionis: vtrū naturę vniuersales prius cognoscātur à nobis, quam singulares, siue comparemus vniuersale ad singulare simpliciter, siue magis vniuersale ad minus vniuersale. non intendo autem hic quęrere; an intellectus noster primo, & directè cognoscat singularia; sed suppono intellectum primo intelligere vniuersalia, vt verius est.

Sensus tituli qōnis.

¶ *Quantum ad 2. Scotus ponit quid circa hanc difficultatē sentiat. Pro cuius positione notandū primo, qd triplex est cognitio secundum eum ibidem. s. actualis, habitualis, & virtualis. actualis est, quando intellectus exit in actum respectu alicuius obiecti, sicut cum actualiter intelligit hominem: habitualis est, quando obiectum sic est præsens intellectui in rōne intelligibilis actu, vt intellectus statim possit habere actum elicitū circa illud obiectū: sicut cū homo habet in intellectu speciem lapidis, per quā frequenter cōsiderat naturam lapidis, dum actualiter nō considerat, habet notitiam lapidis habitualē: quia statim pōt cognoscere lapidem: virtualis est, quando aliquid intelligitur in aliquo, vt pars intellecti primi, nō autē vt primum, aut totale intellectum: sicut cum intelligitur homo, intelligitur animal ī homine, vt pars primi intellecti. Notandū 2. vt etiā ibidem dicit; q aliud est cōfusè intelligere, & aliud intelligere confusum: confusum enim idem est, quod indistinctū: confusè autē cognoscere, est cognoscere, vt exprimitur per nomē: cognoscere autem distinctè, est cognoscere, ut exprimitur per diffinitionē: quandocūq; ergo cognoscitur indistinctū: cognoscitur cōfusū, quomodocumque cognoscatur: sed cognoscere indistinctū cōfusè, ē cognoscere ipsum, vt per nomen exprimitur. Dicit ergo primo, loquendo de cognitione cōfusa actuali; quòd primū cognitū est species specialissima: cuius singulare efficacius, & fortius primo mouet sensū: quod probat tribus rationibus positis ī obijciendo. Dicit 2. quòd prius cognitū cognitione distincta actuali est vniuersalius. Dicit 3. quòd totus ordo confusè concipiendi, est prior toto ordine distinctè cōcipiendi: prius. n. cognoscitur aliquid confusè, quam distinctè: vnde primū cognitū confusè, est simpliciter primū in cognitione nostra. Dicit 4. q vniuersaliora sunt prius cognita nobis, ordine generationis cognitione habituali, & virtuali: sicut. n. si plures formæ informēt vnam materiam, prius informat imperfectior forma: sicut si ī vna materia sit forma substātiæ corporis, & animalis, prius informabit forma substātiæ, quā forma corporis; et forma corporis, quā forma animalis: ita si vna forma contineat virtualiter istas formas: prius informabit sub rōne formę imperfectioris, sub ratione. s. substantiæ, quā sub ratione formę perfectioris. s. corporis, aut animalis: ita est in cōceptibus intellectus: imperfectior. n. cōceptus, natus est prius perfice-*

1. sent. dist. 3 q. 2 Scot. hāc tractat quæstionem.

Positio Scoti ibidem.

perficere intellectū: sicut conceptus corporis prius, quā conceptus animalis: & si vnus conceptus includat plures; prius natus est perficere sub rōne cōceptus imperfectioris, quam sub ratione conceptus perfectioris: sicut si cōceptus hominis includat uirtualiter cōceptum corporis & animalis: prius perficiet intellectum sub ratione conceptus corporis, quā sub rōne conceptus animalis: et sic de alijs. Quātum ad 3. Sciendū primo, ꝙ vniuersale potest dupliciter cognosci .s. quantum ad simplicē operationem intellectus, qua cognoscitur quod quid est, & quantum ad inuestigationē naturalium passionū eius: sicut animal potest cognosci simplici apprehensione s. dum cognoscitur, qđ quid est eius: & potest cognosci quantum ad proprietates eius, inuestigando quæ sint proprietates animalis, et quæ principia. Possumus ergo loqui de cognitione vniuersalis, quę habetur per simplicem operationē intellectus: et de cognitione eius, quę habetur per discursum, inuestigādo principia, et proprietates eius. Sciendum 2. ꝙ vniuersale est quoddam totū essentiale, siue definibile, & est totum vniuersale. Est totum definibile in ordine ad superiora definientia ipsum: est totum uniuersale secundum ordinem ad inferiora, de quibus prędicatur. vtroque autem modo potest dupliciter cognosci s. confuse & distincte. cognoscitur confuse, inquantum totum essentiale, quando cognoscitur ipsum vniuersale, secundum ꝙ exprimitur per nomen, nō resoluendo in oēs partes definitionis: sicut nec nomen distincte partes definitionis exprimit: cognoscitur autem distincte, quādo cognoscitur resoluendo ipsum ī suas partes definitiuas, genera s. & differētias ipsius cōstitutiuas. Inquantū verò est totū vniuersale, cognoscitur confuse, quādo cognoscitur ipsum non cognoscēdo omnes partes eius subiectiuas. cognoscitur distincte, qñ cognoscitur, cognoscēdo omnes partes eius subiectiuas: sicut hoc vniuersale, quod est animal cognoscitur confuse, inquantū totum essentiale, quando cognoscitur secundum ꝙ exprimitur hoc nomine animal. s. non resoluēdo in principia definientia: cognoscitur autem distincte, quando cognoscitur, vt exprimitur per suam definitionem, quæ est, substātia animata sēsibilis: tunc .n. cognoscūtur principia definientia. Sed inquātum est totū vniuersale cognoscitur confuse, quādo cognoscitur nō cognoscendo omnes species animalis: cognoscitur autem distincte, quādo cognoscuntur oēs species eius. Ex quibus patet quòd cognitio distincta uniuersalis, īquātum est totū essentiale, stat cū cognitione confusa ipsius inquantū est totū vniuersale: stat enim, ꝙ cognoscam animal, inquantum est substātia animata sensibilis, quę est cognitio distincta ipsius, inquātū est totum essentiale, et nō cognoscam omnes species eius, qđ est cognoscere animal confuse, inquantū est totum vniuersale. Ponuntur itaq; quinque conclusiones: quarum prima est. Quantū ad simplicem apprehensionē intellectus, inter magis vniuersale, & minus vniuersale non est ordo essentialis, quantum ad cognitionem confusam, inquantum vnumquodque est totum essentiale: nisi forte loquamur de ente, ꝙ propter suam vniuersalitatem maximā, est primum, qđ cadit in intellectu. Probatur. Illa inter quę est essentialis ordo, vnum dependet ab altero de necessitate: sicut inter causam primam & secundā est talis ordo, qđ secunda de necessitate depēdet à prima in causando: sed conceptus confusus minus communis, non dependet necessario à cōceptu confuso magis cōmunis; nec econtrario. Constat .n. ꝙ rusticus apprehendit conceptum confusum hominis, nō apprehen-

Vniuersale dupliciter cognosci pt quantum ad simplicem operationē, & quantum ad inuestigationem.

Duplex cognitio: cōfusa. s. & distincta.

Prima Conclusio.

prehendendo conceptum confusum animalis: immò inconueniens iudicat hominē esse animal. Similiter animal apprehendit, non apprehendendo aliquam speciem: ergo inter magis commune, & minus commune, quantum ad conceptus confusos, non est ordo originis essentialis. ¶ Quantum ad simplicē apprehensionem intellectus, magis vniuersale inquantū totū essentiale, est prius cognitū, quo ad nos, minus vniuersali, cognitione distincta. probatur dupliciter. Primo. Definitum nō potest distincte cognosci, nisi prius cognitis distincte partibus definitionis; eo ꝙ loco termini definientis, licet ponere suā definitionē, vt dicitur 7. Meta. sed magis vniuersale est pars definitionis minus vniuersalis; sicut animal hominis: ergo non pōt cognosci minus vniuersale distincte, nisi prius cognito distincte magis vniuersali. 2. Procedens de potentia in actum, prius peruenit ad actum imperfectum, quā ad actū perfectū: sed intellectus noster in cognoscendo exit de potentia in actū: quia primo est in potentia ad intelligendum, & est sicut tabula in qua nihil est descriptū, vt dicitur. 3. de anima. postea fit actu intelligens: ergo prius peruenit ad cognitionem imperfectam, quā ad cognitionē perfectam: sed cognitio magis vniuersalis est imperfecta, & cognitio minus vniuersalis perfecta, eoqđ est magis determinata: ergo intellectus noster prius ad cognoscendum magis vniuersale peruenit; quàm ad cognoscendū minus vniuersale. Sed videtur ista ratio quæ est S. T. non concludere. Maior enim videtur esse falsa: aer enim non prius recipit imperfectū lumen, quàm perfectū, cum simul & in eodem instanti, totū lumen recipiat: ergo non qđ omne procedit de potentia ad actum, prius peruenit ad actū imperfectū, quàm ad perfectū.

[Margin: 2. conclusio. Quantū ad simplicē apprehēsionē intellectus, magis vniuersale, inquātum totū essentiale est prius cognitū, quo ad nos minus vli cognitione distincta.]

[Margin: Tex. 18.]

[Margin: Tex. 14.]

[Margin: 1. par q. 85. arti. 3.]

Respondetur primo, ꝙ maior illa hēt veritatē de eo, ꝙ recipit plures actus, quorum vnus est alio perfectior: modo non sic est de aere; quia aer nō recipit aliud lumen: intellectus autem procedens de potentia ad actum, recipit diuersas cognitiones, quarū vna est altera imperfectior: ideo non est simile de aere, & intellectu. Respondetur 2. ꝙ maior hēt veritatem de eo, qđ successiue exit de potētia ad actū, qđ significat verbum procedere: aer autem non successiue recipit lumen, sed in instanti: sed bene intellectus successiue intelligit, cū nō oīa simul intelligat: ideo instantia nulla est. Sed contra istam secundā conclusionē, videtur esse expressa mens Phil. Volens .n. ostēdere modū inuestigandi ꝙ quid est, inquit. Facilius est enim singulare definire, quàm vniuersale: vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Respondēt quidam, & dicunt primo: ꝙ si loquamur secundū ordinē naturæ, & doctrinę sīn se, oportet ab vniuersalibus inchoare, & sic intellexit Phil. hoc loco: sed si loquamur secūdū ordinē nostræ inuestigationis; sic oportet à minus uniuersalibus, ad magis vniuersalia ascendere: & hoc modo locutus est Phil. Dicunt 2. ꝙ facilius est definire minus cōmune formaliter sumptum .s. quātum ad suam formalem differentiam, quā magis commune. Sed ista responsio satisfacere nō videtur. Primum enim dictum est directe contra mentem Phil. Distinguēs enim notiora, secundum naturam ab his, quæ nobis notiora sunt: cōcludit quòd, quia innata est nobis via procedendi à notioribus nobis ad notiora secundum naturam, ideo oportet ab vniuersalibus ad singularia procedere. Secundum etiā videtur repugnare doctrinæ S. Tho. tum quia vbique ponit, quòd differentiæ rerum sunt nobis ignotæ: quod etiam. 2. Posterio. in expositione

[Margin: Procedēs de potentia ad actum prius peruenit ad actū imperfectū, quàm perfectū, dupliciter verificatur.]

[Margin: 2. post. text. 11.]

ne tex. 17. ostendit: tum quia intellectus noster secundum ipsum procedit de potētia ad actum: & ideo prius cognoscit cōfusum, quā determinatū: constat autem, secūdū doctrinā eius, ꝙ genus dicit quid indeterminatū: differētia autem aliquid determinatum, & dico vt formaliter distinguuntur, vt patet 1. par. Propter qđ aliter dicēdum est. Dicitur enim primo, quòd aliud est inuestigare definitionē alicuius rei sm̄ se: aliud inuestigare ipsam esse veram eius definitionem: sicut aliud est demonstrare simpliciter definitionem de aliquo definito: quia hoc possibile est, secundum mentem Phil. dum una definitio per aliā demonstratur: aliud demonstrare ipsam esse definitionem eius; quod philosophus reputat impossibile. Dicitur 2. ꝙ Phil. dum tradit secundum modū inuestigandi, quod quid est; per viā scilicet dissimilitudinis, & similitudinis: tradit modū inuestigandi, ꝙ quid est, nō simpliciter. sed inquantum quod quid est alicuius, quod apparet: quia postquā ostendit, quod non potest, quod quid est demōstrari, statim ostēdit, quō inuestigari possit: dans intelligere, ꝙ quamuis nō possit demonstrari, quod quid est alicuius, esse quod quid est eius: nō tamen tollitur omnis uia inuestigandi, quō aliquid sit quod quid est eius cuius est. Dicitur 3. quòd in huiusmodi inuestigatione à minus uniuersalibus est incipiendū: eo quòd in illis magis apparet vnitas definiti: ex eo enim, quòd cognoscimus in huius, atq; in illius, & vniuersaliter in omniū specierū animalis definitione, inquantū animalia sūt, poni substantiam animatam sensibilē: deprehendimus animal esse omnium ipsarū genus, eiusque definitionem esse, substantia animata sensibilis: cum hoc tn̄ stat, ꝙ vō, et cōceptus magis vniuersalis, sit simpliciter facilioris cognitionis: ideo Phil. sibi nullo modo cōtradicit. ¶ Tertia cōclusio est. Magis vniuersale, inquantum totum vniuersale, est prius notū nobis cognitione confusa, quā minus vniuersale sub ipso contentum cognitione distincta. Probatur dupliciter. primo. Prius cognoscitur aliquid cognitione confusa, quā cognitione distincta. 1. physic. sed cum cognoscitur magis vniuersale, sine cognitione specierū cognoscitur cognitione cōfusa: cū aūt, cognoscūtur suæ species, cognoscitur cognitione distincta: ergo prius cognoscitur magis vniuersale sine cognitione specierū quā cognoscūtur species: ergo prius cognoscitur magis uniuersale cōfuse, quam minus vniuersale distincte. 2. Prius cognoscitū distīcte magis uniuersale, inquantū totū essentiale, quā minus vniuersale: sed cognitio distincta magis vniuersalis, inquantū totū essentiale, est cognitio confusa ipsius, inquantū est totū vniuersale, ergo prius cognoscitur confuse magis uniuersale, quā minus uniuersale distincte. Vbi notadū est, ꝙ aliud est cognoscere vniuersale, & aliud cognoscere aliquid in vniuersali: cognoscere vniuersale est cognoscere illā naturam quæ multis cōis est: & hæc cōfuse cognosci pōt, & distincte: sed cognoscere aliquid in vlī est cognoscere vniuersalem eius naturam in qua ipsum cū alijs conuenit: quia .n. in vlī continentur particularia potētialiter, ideo cognoscens vniuersale, cognoscit etiā potentialiter, & sm̄ quid particularia. Vnde id, qđ in vniuersali cognoscitur, confuse tantummodo cognoscitur. Propter qđ non dicit S. D. 1. parte. ꝙ cognoscere vlē, sit cognoscere indistincte: sed ꝙ cognoscere aliquid in uniuersali (quod est cognoscere vlē confuse, inquantum vlē) est indistincte cognoscere. Istæ duæ cōclusiones videntur hoc loco intentæ à Philo., vt apud Simplicium constat. ¶ Sed circa prædicta dubium à Simplicio motū occurrit.

1 par. q. 30. ar. 4. 1.

1. post. tex. 11

2 post. tex. 3. & seq. vsque ad 9.

2 post. tex. 12

Tertia conclusio.

1 par. q. 85. art. 3.

currit. Si .n. vniuersaliora magis nota sunt quo ad nos, minus vero nota natura, vt vult Phil. sequitur, ꝙ magis vniuersalia sint et posteriora natura. nam ex opposito consequentis, infertur oppositū antecedentis: sequitur.n.: non sunt posteriora natura, ergo nō sunt minus nota natura: sed vl'ia sunt priora natura, non autem posteriora: nam illud dicitur prius natura, quo remoto alterū remouetur, & non econtra: constat autem, ꝙ remoto vniuersaliori, remouetur minus vlē; nō autē ecōtra: ergo &c. ¶ Rūdet Alexāder Aphrodiseus, ꝙ dupliciter dicitur aliquid prius altero natura: vno modo proprie, alio mō improprie: si loquamur de eo, qđ est proprie prius, sic dicitur, ꝙ vlē non est prius natura: sic.n. sola substātia .s. determinata per se subsistens, primi rōnem habet, vnde conceditur consequentia, & negatur falsitas consequentis. ad cuius probationē dicitur, ꝙ licet vlē sit illo modo prius .s. quia eo remoto, remouetur inferius, & non econtrario; illud tñ non dicitur proprie prius: si vero loquamur de eo, ꝙ est improprie prius; sic conceditur, ꝙ vlē est prius natura. vnde negatur consequentia: stat enim, ꝙ vniuersale sit hoc mō prius; non aūt posterius, & tñ sit minus, siue posterius notum natura: nam cognitio alicuius per cōmunia; est posterior natura, cognitione eius per propria: quia priora, & prima in vnoquoque sunt ea, quæ propria naturā demonstrāt ¶. Contra hanc autē responsionē instat Simplicius, inquiens mirū esse; quo quod est natura prius, proprie prius non sit. Ideo ipse aliter respondet, dicitque, ꝙ vniuersalia de quibus hoc loco loquitur Arist. sūt vniuersalia per abstractionem à suis inferioribus cōsiderata: quæ suis inferioribus, generatione posteriora sunt: tāquā quædam nudæ proprietates acceptæ: non autem tamquā particulariū complexiones: ideo negat, ꝙ huiusmodi vniuersalia, natura priora sint: & cōsequēter falsum esse, ꝙ remoto uniuersali sic sūpto, remoueatur inferius, & nō econtra: immo dicit ea posteriora natura esse; priora vero quo ad nos: quemadmodū cōposito elementa natura priora sint, & partes toto: ipsum autem cōpositum quo ad nos est prius elementis, & totū partibus. ¶ Sed ista responsio nō uideť satisfacere: tum qa nō loquimur hic de vniuesali sub intentione uniuersalitatis per abstractionem cōsiderato, de quo inquit Arist. 1. de anima, ꝙ aut nihil est, aut posterius ē: tū quia uniuersale sic cōsideratū, nō ē prius cognitum, quo ad nos: sed præsupponit inferiorū cognitionē de quibus cognoscitur vniuersaliter prædicari: neque enim cognoscere possum, ꝙ animal de homine, & equo tamquam de pluribus specie differentibus prædicetur, nisi prius hominem, & equum differre inter se specie, & sub aīali contineri cognoscā. ¶ Propter qđ videtur mihi ad mētem S.T. & in expositione literæ, et ī 1. par. primo dicendū, ꝙ duplex est ordo naturæ: vnus secundum viam generationis: alius secundum viam perfectionis, & intentionis naturæ. si loquamur secundū viam generationis, sic vniuersale est prius natura: & est illa proprietas de qua dicitur in argumento; ꝙ eo remoto remouetur inferius, & nō econtra: sed tunc falsum est, ꝙ prius natura sit notius secundum naturam, & posterius natura sit natura ignotius, aut econuerso: unde negatur consequentia assumpta. Ad cuius probationem negatur, ꝙ ex opposito cōsequentis oppositum antecedentis inferatur: immò ista stant simul: vniuersalia nō sunt posteriora natura, secundū .s. viā generationis, sed priora: & ipsa sunt minus nota natura. si vero loquamur secū-

Tex. 8.

S. T. ar. 3. Ordo naturæ duplex.

Vniuersale magis ē prius natura ordine generatiōis minus uniuersali: quod tamē est prius nā ordine perfectionis ipso magis vniuersali.

C dum

dū viam perfectionis, sic vniuersalia nō sunt priora natura, sed posteriora, & sic negatur falsitas consequentis. ad cuius probationē dicitur, ꝙ illa descriptio prioris natura, datur de priori secundū viam generationis, non autē de priori secundū viā perfectionis. ¶ 4. Cōclusio, quę est de mēte S.T. in expositione proœ nij Meta. est ista. Magis vlia quantū ad inuestigationē naturaliū passionū, & causarū, sunt minus, & posterius nota nobis, quàm minus vlia: minus.n. notū est nobis quæ sint passiones, & principia animalis, quę sibi in vniuersali, tanq̄ consequentia totum genus, conueniunt, quàm quæ sint principia, & passiones hominis. Probatur. Illud ex quo intellectus deuenit in cognitionē alterius, est prius notū eo: sed ex cognitione causarum, & principiorum, & passionum minus communis, deuenimus in cognitionē magis communis: ergo minus cōmune est magis notū: ergo magis cōmune minus notū. Ex proprietatibus enim, & principijs hominis, & equi, & aliarum specierum animalis, deuenitur in cognitionē proprietatum animalis. ¶ Sed cōtra istā cōclusionem arguitur; quia Phil. ex hoc, ꝙ vniuersalia sunt magis nota nobis, concludit oportere in philosophia naturali de magis vniuersalibus prius determinare. vnde in libro physi. de his incipit determinare: sed determinat de his non solum quantum ad qđ quid est; sed etiam quantum ad inuestigationē principiorum, & passionum eorum: ergo quantum ad inuestigationem principiorum, & passionū, magis vniuersalia sunt prius nota nobis. ¶ Respōdetur, ꝙ licet quantū ad inuestigationem naturaliū proprietatum, & principiorū, magis vniuersalia sint posterius nota nobis, tñ Phil. in libro Physic. determinat de his; quia illis vtitur ad aliorū notificationem, ne oporteat ea multoties pertractare: cum.n. secundum primam operationem intellectus, magis vlia prius cognoscātur, ꝓpter hoc oportet de ipsis determinare, ne oporteat facere aliū tractatū. Inuestigat ēt principia & passiones eius eo modo, quo pot. ¶ 5. Cōclusio ē, vniuersalia posterius cognoscūtur, quā singularia absolute. Probatur. Qualis ē cōparatio intellectus ad sensum, talis est cōparatio vlis ad singulare, quia vniuersale cognoscitur intellectu, singulare aūt sensu: sed cognitio intellectiua est posterior cognitione sensitiua, tanq̄ ab ea causata: ergo vlē est posterius singulari, quo ad nos. ¶ Ex istis sequitur, ꝙ nō discordat positio nr̄a à positione Scoti: nisi in hoc, ꝙ Scotus ponit speciem specialissimā, inquātū quoddā totū essentiale, esse primū cognitū cognitione cōfusa: nos aūt inter huiusmodi cognitiones confusas nullū ponimus essentialem ordinē; nisi inter ens, & alia vniuersalia. vnde S.T. videns inter huiusmodi notitias confusas non esse ordinem, in expositione libri Physi. in proœmio, & in 1. par. vbi maxime loquitur de ista materia, comparat magis vlē, inquantum totum essentiale ad minus vniuersale, quantum ad cognitionem distinctā: & magis vlē, inquātum totum vniuersale, ad minus vlē, quantū ad cognitionē confusam magis vlis, & distinctā minus vlis, numq̄ faciendo mētionem de tali cognitione confusa totius essentialis, in cōparatione ad aliud totū. ¶ Sed cū ostensum sit, ꝙ magis vlia secūdū mentē S.T. sūt prius nota quo ad nos, remanet dubiū, de qua prioritate intelligatur: an de prioritate tp̄is: an de prioritate dependentiæ: ita scilicet, ꝙ nō prius tp̄e cognoscatur animal, quā homo: sed tñ cognitio hominis præsupponit cognitionē animalis, quia non pōt esse sine illa: sicut licet homo, & risibile simul sint tēpore;

Magis vniuersalia quã tũ ad inuestigationem naturaliũ passionũ, & causarũ sunt minus & posterius nota nobis ꝗ minus vniuersalia.

Vniuersalia posterius cognoscuntur ꝗ singularia absolute.

In quo Scotus cū Thomistis cōueniat: & in quo discōueniat.

q. 85. ar. 3

Magis vniuersale est prius notũ nobis prioritate tpis.

pore; tñ visibile depẽdet ab hõe. ¶ Ad hoc rñdetur quantũ mihi videtur, licet aliqui aliter teneant, q S.T. loquitur de prioritate temporis. Ostenditur primo, quia pro rõne assumit, q oẽ q procedit de põia ad actũ, prius puenit ad actũ imperfectũ, quã ad actũ pfectũ: & dat exẽplũ de generatione, q prius generatur viuens quam animal; & animal quàm homo: constat autẽ, q prius tẽpore aliquid peruenit ad actum imperfectũ, quàm ad perfectũ: & aliquid est prius tempore viuens, quàm animal: & animal quàm hõ. ergo &c. ¶ Praeterea illud declarat S.T. Aristo. sequens, per similitudinẽ in sensu: quia cum aliquid videtur à remotis, prius deprehenditur esse corpus quàm animal, & animal quàm homo: constat autem ibi esse prioritatem temporis: ergo &c. ¶ Praeterea ad hoc sunt expresse verba S.T. 1. par. vbi sic dicit. Duplex est ordo naturæ: vnus secundũ viam generationis, & temporis: secundum quam viam, ea quę sunt imperfecta & in potentia, sunt priora: & hoc modo magis commune est prius secundũ naturam &c. In 1. autẽ physi. comparat generationem scientię generationi naturali: ergo &c. ¶ Praeterea ex rñsione ad dubiũ, quã ex responsionibus ad argumenta in loco praeallegato, apparet q S.T. loquitur de prioritate tpis. ¶ Sed contra hoc arguitur: quia sicut est in incomplexis; ita & in cõplexis: sed apparet, q non oportet prius tempore cognoscere primas propositiones, quàm alias: alioquin prius oporteret addiscere metaphysicam, quàm alias scientias; cũ ad illã huiusmodi propositiones pertineant: ergo &c. ¶ Respõdetur & dicitur primo, q nullus potest perfecte, & scientifice cognoscere alias propositiones, nisi prius cognoscat primas: licet possit eas aliqualiter cognoscere, non prius co-

Quæst. 85. Art. 3. ad. 1

In proœmio

Sine primarum notitia ppositionũ, aliæ perfecte cognosci nõ possunt.

gnitis primis. vnde & dicitur. 1. Post. q maior propositio prius tẽpore cognoscitur conclusione. Similiter Euclides præmittit suæ geometriæ propositiones per se notas, tamq̃ prius tempore cognoscibiles. ¶ Dicitur 2 q nõ oportet propter hoc metaphysicã prius acquiri: qa licet metaphysica de ipsis determinet disputando contra negantes eas; non tñ determinat de eis demonstrando illas: quia per sciam nõ cognoscũtur, sed naturali lumine intellectus. ¶ Dicitur 3. q ad notitiam illarũ propositionum, sufficit notitia terminorũ, per simplicem apprehensionẽ, quę potest sine metaphysica haberi. ¶ Ad rões in oppositũ rñdetur. Ad primum dicitur, q Phil. 1. Post. accepit singularia absolute, quę cognoscũtur sensu: in lib. aũt physi. accipit singularia respectiue, s minus vlia: vnde non est contradictio. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, q species intelligibiles, dicuntur esse primo speciei specialissimæ: quia perfectissimũ, qd̃ repraesentãt, ẽ species specialissima. ¶ Dicitur. 2. q prius via originis repræsentant intellectui naturã sub rõne magis vlis quàm sub ratione minus vniuersalis: species n. intelligibilis causata in intellectu ab indiuiduo hominis, q est etiã indiuiduum animalis, & corporis, prius repræsentat intellectui hominẽ sub ratione corporis, & sub rõne animalis, quàm sub ratione hominis. Ad argumentũ ergo negatur minor, loquendo de prioritate originis: quia illæ prius repræsentant genus, quàm speciem: nec valet q dicitur de ideis Platonis; quia naturæ specificæ sunt naturę determinatæ: non autem naturæ genericæ: ideo posuit Plato ideas specierum, nõ autẽ generum: sed non sic est apud intellectum, qui est cognoscitiuus nõ solum specierũ, sed etiam generum. ¶ Ad 3. dicitur primo, q causa naturalis nõ agit semper in

Tex. 1

Tex. 8

Tex. 4

Perfectissimus effectus dicitur dignissimus.

perfectissimũ effectũ simpliciter in quẽ pōt; sed in perfectissimum in quem pōt pro tunc: sicut cum homo generat hominẽ; non à principio producit perfectissimũ effectũ simpliciter, quem potest producere scilicet hominem: sed eũ quẽ pro tunc pōt producere, scilicet aliquã dispositionẽ ad hominẽ ¶ *Dicitur 2. ꝙ perfectissimus effectus simpliciter, quẽ pñt producere causæ intellectionis, est conceptus speciei specialissimæ: sed perfectissimus quem pñt primo sm̃ ordinẽ originis producere, est conceptus vniuersalioris: vnde maior argumenti absolute sumpta ẽ falsa.* ¶ *Ad 4. dicitur, ꝙ metaphysica est vltima ordine doctrinæ: qꝛ ea quæ considerat sunt posteriora omnibus, quãtũ ad inuestigationem proprietatum, & principiorũ eorum in sua abstractione consideratorum, in quo sensu concessum est, minus vlĩa eſſe prius nota quo ad nos: cum hoc tñ stat, ꝙ quantum ad simplicem apprehensionẽ intellectus; magis vlĩa sint prius nota, quõ etiã Metaphysica deberet esse prior ordine doctrinæ: vnde oẽs aliæ sciẽ rationes terminorũ metaphysicaliũ præsupponunt: posterius tñ addiscitur, quia in ea inuestigantur proprietates eorũ, quæ maxime cõmunia sunt: vlterius de substantijs omnino immaterialibus, quæ nobis difficillima sunt cognitu, determinatur, propter qđ est difficillima.* ¶ *Ad 5. rñdetur, ꝙ non est inconueniens dicere ꝛ oportere mediũ temporis expendi ad cognoscendũ distincte speciem alicuius singularis ei, qui numquam nouit definitionem eius, & numquã considerauit prædicata essentialia eius: si .n. aliquis velit incipere scire, quid est hõ distincte, oportet ꝙ prius inquirat qđ est animal, & sic de alijs prædicatis essentialibus: quia nõ pōt scire quid est hõ distincte, nisi distincte cognoscendo omnia eius prædicata essentialia: & inde est ꝙ philosophi multum in inuestigatione quidditatis rerum laborauerunt.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum materia secundum se considerata sit diuisibilis in partes eiusdem rationis.

At uero, si est indiuisibile, nullum erit quantum, aut quale. Tex. XVIII.

Qvaeritvr *quarto. Vtrũ materia secundum se cõsiderata, sit diuisibilis in partes eiusdem rationis, & videtur, quòd sic.*

¶ *Primo. Quicquid est causa antecedẽtis, est causa consequentis: sed diuisibilitas in partes eiusdẽ quantitatis cõsequitur essentiã quantitatis, & essentia quãtitatis causatur ab essentia materiæ: ergo & diuisibilitas: ergo diuisibilitas cõuenit prius materiæ, quàm quantitati.*

¶ *2. Remota quantitate à mã, nõ corrũpitur materia: ergo remanẽt oẽs partes eius, sed prius habebat partes eiusdẽ rõis ergo et remota quãtitate habet illas partes; & per cõsequẽs ẽ in illas diuisibilis.*

¶ *3. Si materia non esset secundũ se diuisibilis, hoc haberet ab alio s. à quantitate: sed hoc est falsum: ergo &c. probatur falsitas. Nullum accidẽs largitur*

aliquod

aliquod essentiale suo subiecto: sed diuisibilitas est essentialis materiæ: aliter generatio non posset in infinitū perpetuari, quod est contra Phil. 2. de generatione.

Tex. 18.

¶ Respondeo, ad euidentiam istius difficultatis. Primo declarabitur titulus quæsiti. Secūdo dicetur ad q̄stionē. ¶ Quātum ad primum, sciendum primo: ꝙ aliquid conuenire alicui per se, potest intelligi tripliciter. vno modo, quia prædicatur de ipso essentialiter, tanquā existens de definitione eius, sicut rationale prædicatur per se de homine. alio modo, qa est propria passio eius: sicut risibilitas cōuenit per se homini. tertio modo: quia conuenit sibi solitarie .i. remoto ab eo omni alio, quod non est de essentia eius: sicut dicimus, ꝙ vniuersale secūdum se est incorruptibile.

Aliquid cōuenire alicui per se potest intelligi tribus modis.

¶ Sciendū secūdo, ꝙ duplices sunt partes: quædā sunt eiusdē speciei inter se, et cū toto .i. quia idē nomē, & eadē definitio dicitur de eis, et de toto, sicut partes ligni et aquæ: quælibet .n. pars ligni ē lignū: et quælibet pars aquæ est aqua. quædam vero sunt partes diuersarum specierum inter se, & à toto: quia non conueniunt in nomine & ratione, neque inter se, neq; cū toto: sicut partes hominis. non enim manus hominis est pes: neque manus est homo. Quæritur ergo: vtrum materia secundum se considerata .i. solitarie considerata, & remoto quocunque alio, sit diuisibilis in partes, quarum quælibet sit materia.

Partes sunt duplici differentia.

¶ Quātū ad 2. Dicunt quidam materiam ſm se, diuisibilem esse in partes eiusdem rationis: & ad hoc mouentur rationibus supradictis. Albertus autem tenet, ꝙ materia sola, et vniuersaliter substātia remota quātitate, non est diuisibilis: quod verius credo

1. phys. trac. 2. cap. 4.

¶ Pro ista igitur opinione, sciēdū primo ꝙ ponentes quantitatē differre à substantia, & substantiam secundum se, non esse diuisibilem in partes eiusdē rationis: dicūt quòd quātitas suo subiecto dat duo .s. partibilitatem & extensionem: partibilitas idem est, ꝙ diuisibilitas in partes eiusdē rationis: extēsio est distātia vnius partis ab alia, & positio earūndem partiū in loco

¶ Sciēdū secūdo ꝙ partibilitas, & extensio possunt tripliciter accipi. Vno modo pro principio formali, quò aliquid habet partes eiusdē rationis: aut quo partes ab inuicē distant: & istud est quantitas. Secūdo ꝓ esse, quod dat istud principium formale suo subiecto .s. ꝓ esse partibili ī plures partes: aut pro distātia partiū: & partibilitas isto mō reducitur ad genus quantitatis: sicut effectus formalis reducitur ad genus suæ causæ. Tertio modo pro relatione quadam, scilicet totius ad partes & econuerso: qua substātia dicitur tota, et partes dicūtur partes: aut pro relatione, quæ est ordo partium in loco, aut in toto.

Partibilitas & extensio tripliciter considerari possunt.

¶ Ponitur itaque ista conclusio: Materia secundū se considerata, non est diuisibilis in partes eiusdē rōnis. Probatur tripliciter, licet eam Albertus pluribus alijs medijs probet. Primo, materia absq; quātitate accepta aut simplex est, aut cōposita: si simplex, ergo non est diuisibilis, quia diuisibile habet partes in quas diuidi pōt: si composita, aut prima compositione, aut secunda: non prima, quia prima est ex potentia & actu, materia autem est pura potentia: nec etiam secunda, quæ est ex subiecto & accidente: quia vbi nō est prima compositio, non pōt esse secunda: eo ꝙ secunda causetur à prima, sicut accidens causatur à substantia: ergo &c. Hæc est prima ratio, quam adducit Albertus.

Conclus. probatur. 1. Materia secundū se considerata, nō est diuisibilis in partes eiusdem rationis.

¶ Ad quā respōdetur, ꝙ separata materia a quocunque alio: ipsa est composita. Ad improbationem dicitur, ꝙ tres sunt compositiones in genere, & non duæ tantū. Prima ex partibus eiusdem rōnis cum toto, & hæc est in materia pri-

ria prima: aliæ verò sunt compositiones tactæ in argumento, quæ cõueniunt materiæ nudæ. ¶ *Sed cõtra istã responsionem arguitur. Sicut se habet ens ad substantiam & accidens; ita compositio ad compositionem substantialem, & accidẽtalẽ: sed omne ens est substantia, aut accidens: ergo omnis cõpositio est aut substantialis, aut accidentalis: & per consequens non põt dari tertia cõpositio, quæ neque sit accidentalis, neque substantialis. omnis autẽ compositio substantialis, secundã compositionẽ præueniens, est ex actu & potentia: ergo &c.* ¶ *Secundo arguitur sic. Si materia secundũ se considerata, esset diuisibilis, esset quanta: sed hoc ẽ impossibile: quia ipsa esset quanta sine quantitate: ergo &c. probatur consequentia: quia philosophus 5. Metaph. definiens quantũ dicit. Quantũ dicitur, ꝙ est diuisibile in ea, quæ insunt.* ¶ *Tertio. In omni habente partes, necesse est, ꝙ partes inter se differant: aut ergo illæ partes materiæ distinguuntur differentia essentiali: aut differentia accidentali: nõ differentia accidẽtali: quia ponimus materiam nullum accidens habere: non etiam differentia essentiali: qa non differunt formis, eo ꝙ accipimus materiam sine omni forma: non etiã suis materijs: quia conueniunt in principio materiali: ergo nullo modo differunt: & per consequens materia non habet partes.* ¶ *Rñdetur, ꝙ differũt differentijs substantialibus, quæ sunt ipsæmet: & cũ dicitur, quòd conueniunt in principio materiali: verum est in specie, sed non in numero. Sed cõtra istã responsionẽ arguo. Omnis differentia numeralis materiæ est aut propter diuersitatem formarum, qa scilicet sunt sub diuersis formis numero, aut propter quantitatẽ: quia scilicet sunt sub diuersis partibus quantitatis: sed materia non habet formas, neque quantitatem per hypothesim: ergo nõ possunt illæ materiæ numeraliter distingui* ¶ *Ad argumenta in oppositũ respõdetur. Ad primum quidem dicitur primo, ꝙ non inconuenit causas esse sibi inuicem causas, vt dicitur 2. Physi. in diuersis generibus causarũ: sicut ꝙ vnũ sit causa alterius in genere causæ efficientis, ut medicina sanitatis: & illud aliud ipsius in genere causæ finalis: vt sanitas medicinæ.* ¶ *Dicitur secũdo, ꝙ nõ oportet id, quod est causa alicuius in quocunque genere causæ prius habere illud in se: sicut licet forma det eße composito, nõ tñ esse conuenit primo & per se formæ, tamquam subiecto: sed primo, & per se conuenit composito: secũdario vero formæ, ut habetur. 7. metaphysi.* ¶ *Dicitur tertio, ꝙ materia est causa quantitatis, & diuisibilitatis eius in genere causæ materialis: quantitas vero est cã diuisibilitatis materiæ in genere causæ formalis. Vnde nõ oportet materiã prius ĩ se habere diuisibilitatem: vnde negatur vltima consequentia.* ¶ *Ad secundũ dicitur, quòd remota quantitate à materia per impossibile, remanent partes materiæ: sed nõ in esse partis integralis: qa de ratione partis inquantum pars, est quantitas: pars enim inquantum pars, est integrans totum quantitatiuum: non integrat autem, nisi vt est quanta.* ¶ *Ad tertium negatur falsitas consequentis. Ad probationem negatur minor: ad eius probationẽ negatur consequentia, non enim perpetuatur generatio eo quòd materia secundum se habeat infinitas partes: sed quia cum secundum se sit in potentia ad omnes formas generabiles, & corruptibiles: dũ spoliatur vna forma, recipit aliã, & aliam quantitatem.*

Compositio est tantũ duplex.

Tex. 18.

Tex. 10.

Tex. 17.

QVAESTIO V.

Vtrum totum à suis partibus distinguatur.

Præterea cur si est vnum immobile est, cur enim & vniuersum, &c. Tex. XXV.

QVAERITVR quinto. Vtrum totũ à suis partibus distinguatur, & videtur, quod non. ¶ 1. Si totũ distingueretur à suis partibus, aliqua entitate distingueretũ ab illis: tũcque ex illa entitate addita, et illis partibus, resultaret aliud totũ aut igitur illud totũ distinguitur à suis partibus, aut non: si nõ: ergo eadẽ rõne erat standũ in primo; si sic: ergo aliqua entitate distinguitur. cũ autẽ illa entitas cũ partibus cõstituat aliud totũ, quęritur de illo: aut distinguitur à partibus, aut non: oportet ergo aut ꝙ ꝓcedatur in infinitum in totis, qđ est inconueniens: aut ꝙ dicamus totũ esse idẽ, qđ suę partes. ¶ 2. Si totũ differt à partibus suis: aut differt ab illis seipso toto, aut aliquo sui: si seipso toto: ergo suis omnibus partibus distinguitur à suis partibus: hoc enim significat totum, qđ omnes partes: hoc autẽ contradictionẽ implicat. si aliquo sui, aut illud est pars totius, aut passio: nõ pars quia totũ non põt differre ab omnibus partibus per aliquã partem, quia tunc illa pars differret ab omnibus partibus: & sic non esset pars. non etiam est passio: quia passio supponit suum subiectum esse: & per consequens distinctionem realẽ eius ab unoquoque, quod nõ est ipsum: ergo &c. ¶ 3 Omne absolutũ potest separare Deus ab alio absoluto, à quo realiter distinguitur: sed non potest separare totum à partibus: ergo totũ nõ distinguitur à partibus ¶ Dicetur forte, ꝙ maior si habet veritatem, est vera, vbi vnum essentialiter non dependet ab altero; vbi autem vnum ab altero essentialiter dependet, non est vera: modo sic est, ꝙ totum essentialiter dependet à partibus vnitis, cũ ex ipsis eius essentia constituatur: ideo non potest vnũ ab altero separari. ¶ Sed cõtra si partes unitę sũt causa necessaria totius: aut hoc est ratione suarum partium, aut ratione vnionis, aut ratione vtriusq; . nõ ratione partium, quia tunc positis illis poneretur totum, quod est falsum, quia si ponerẽtur separatæ, non poneretur totum: non etiã ratione vnionis, quia vnio, cum sit relatio, est posterior partibus & toto, posterius autẽ non imponit necessitatem priori: nec etiam ratione vtriusque. quia possibile esset intelligere partes vnitas sine toto; quia essent priores toto: prius autẽ potest intelligi sine posteriori, ergo responsio nulla. ¶ Quarto Tunc sequeretur, quòd sex essent septem; quia sex includeret sex vnitates, & entitatem qua distinguitur à sex vnitatibus, quę entitas cum esset etiam unitas senarius numerus haberet septem vnitates: & per consequens esset septem. ¶ Quinto, Phil. de anima dicit, ꝙ animal est anima & corpus sicut oculus est pupilla & visus. & Auicena 4. suæ Meta. dicit, quòd homo est anima & corpus, & neutrũ per se, ergo totũ est suæ partes. ¶ Ad euidentiã istius difficultatis sciẽdũ. ꝙ triplex est totum, scilicet, essentiale, integrale, et vniuersale. Totum essentiale est compositũ ex partibus essentialibus, scilicet essentiam suam cõstituẽtibus, sicut homo, qui consti-

Vide Cai de ente, & essentia c. 5 cõtra Ant. Trõbetã Scotiz. in tem & ettã tem.

Tex. co. 8. 2. de An.

Vide D. Th. 1. par q 76 art. 8.

constituitur ex materia, & anima intellectiua. totũ quantitatiuũ est cõpositum ex partibus quãtitatiuis, quę s. sũt quantę et integrãt quãtitatẽ eius, ut linea quę componitur ex alijs lineis. totũ vniuersale est, qd habet partes subiectiuas, de quibus prędicatur, sicut animal in comparatione ad hominẽ, bouẽ, & alias species animalis. Nõ est hoc loco qõ de toto vniuersali, quia illud non componitur ex suis speciebus, non enim animal componitur ex homine, boue, & alijs speciebus, sed est idem secundum rem cum illis. animal enim in homine est idem ꝙ homo, & similiter in alijs speciebus: sed est quęstio de alijs totis, quę ex suis partibus cõponuntur. ¶ Ad quęstionem ergo tribus conclusionibus respondetur. Prima est, Totum tam quantitatiuum, quàm essentiale ab vnaquaque suarum partium realiter distinguitur. Probatur rõne Phil. in littera sic, Si totum esset idem cuilibet parti, tunc totum continuum esset indiuisibile. sed hoc est contra rationem continui, quę datur in 1. cęli, vbi dicitur, Cõtinuum quidẽ igitur est, quod diuisibile in semper diuisibilia, ergo totum nõ est idẽ cuilibet parti: probatur consequẽtia. Id, quod non habet diuersitatẽ partiũ est indiuisibile: sed si continuum esset idem cuilibet parti, nõ haberet diuersitatem partiũ, ergo esset indiuisibile: minor probatur. Si totũ esset idem vni parti, eadem ratione & alteri, quia non est maior ratio de vna, quam de altera, tunc arguitur sic. Quęcunq; uni, & eidem sunt eadem, sibyinuicem sunt eadẽ, sed unaquaque partium est eadem toti per suppositum, ergo partes eadem erũt inter se, ergo in toto non erit distinctio partium.

Totum tam quantitatiuum, quam essentiale ab vnaquaque suarum partium distinguitur. Tex. 17. Tex. 2.

¶ 2. Cõclusio est. Totũ essẽtiale, ẽ aliud realiter ab oĩbus suis partibus, ẽt simul sumptis: probatur primo. Idem non est constituens, & constitutũ: sed partes simul vnitę, constituunt totum, ergo partes simul vnitę, nõ sunt idẽ, quod totum. minor videtur ex se nota: quia de ratione partium est constituere totum: maior etiam patet: quia idem non cõstituit se ipsum. ¶ Ad istam rõnem respondetur; ꝙ licet qualibet pars secundum se considerata constituat totum: non tamen ambę partes simul sumptę constituunt totum: sed vt sic vnitę, sunt idem, quod totum. ¶ Contra istam respõsionẽ arguitur sic. Vna pars constituit totum, et similiter altera, ergo ambę cõstituũt totũ. Valet.n. Sor. trahit nauem, & Plato trahit nauẽ, ergo Sor. & Plato trahunt nauem, ergo falsum est, ꝙ unaquęq; constituat: sed non ãbę. ¶ Si dicatur, ꝙ valet quidẽ ista consequentia: ista pars constituit totum, & ista constituit totum, ergo ambę cõstituunt totum diuisim: sed non valet coniunctim, ergo ãbę simul vnitę cõstituunt totum. ¶ Cõtra arguitur: supponitur.n. primo, ꝙ partes essentiales rei se habeãt, sicut potentia et actus. supponitur secũdo, ꝙ nulla huiusmodi pars constituat totum, nisi vnita alteri parti: nõ.n. forma substantialis causat, aut componit totum: nisi vnita materię, neq; materia, nisi vnita formę, materia.n. non constituit, nisi inquantum recipit formã, nec forma, nisi inquantum dat esse materię. Tunc arguitur sic, Materia est causa compositi, vt vnita formę, & forma ut vnita materię: ergo materia et forma simul sumpta, sũt componẽtia totũ: patet consequentia, qa ex opposito consequentis, infertur oppositum antecedentis: valet enim, materia & forma simul sũpta, nõ causat totũ, ergo materia non causat totũ, ut vnita formę, & similiter de forma. ¶ Cõfirmatur: quia si Sor. non potest trahere nauim, nisi unitus Pla. nec Pla. nisi unitus Sor. inquantũ trahit: ualet ergo, Sor. & Plato simul sumpti, trahunt nauim. Confirmatur

Totum essentiale est aliud realiter ab oĩbus suis partibus & simul sumptis.

firmatur secundo: Materia nō prius causat totum, quā forma: nec forma prius, quàm materia: ergo simul sūpta causāt. ¶ Secūdo arguitur. Si totū nō esset alia entitas à partibus, tūc corruptio hominis non eēt corruptio substātialis: sed hoc est manifeste falsū: ergo etc. probatur consequentia: non .n. corrumpitur materia, cū sit incorruptibilis: non etiam forma, cum & ipsa incorruptibilis sit: nec compositum, quia nihil aliud est compositū per te, quā materia, & forma: nec alia substantia est in homine: ergo nulla substātia corrumpitur: ergo nō est corruptio substātialis. ¶ Respōdebitur forte, ꝙ ad hoc ꝙ sit corruptio substātialis, sufficit quòd partes substātiales, quę prius erāt vnitę, separē.ur ab inuicē. ¶ Sed contra. Sicut corruptio accidentalis terminatur ad definitionē formæ accidētalis, ita corruptio substātialis terminatur ad definitionē alicuius substantię, per separationē autem vnius partis ab alia, non desinit aliqua substantia, si totum sit idem quod partes: ergo ad corruptionem substantialem non sufficit separatio vnius partis ab alia.

Aue. 1. phys. comm. 4. Idē 3 de anima. com. 5.

¶ Confirmatur ista cōclusio, etiā auctoritatibus Auerrois, nā 2. phy. ponit differentiā inter materiā, formam, & compositum, ponitque formam esse causam compositi, & propter hoc digniorē. Item 3. de aīa in solutione secūdæ quæstionis principalis dicit, ꝙ ex intellectu & intelligibili verius fit vnū, quā ex materia, et forma: quia quod componitur ex eis, nō est aliquod tertium aliud ab eis, sicut est in compositis ex materia, & forma

Idē 5. Meta. com. 6.

5. quoq; metaph. in fine dicit, ꝙ in cōpositis est natura addita naturæ componentium .s. illud quod fit ex compositione.

7. Metaph.

Item dicit, quòd generatum componitur ex materia, & forma, et est aliud ab eis. In eodē quoque cōformiter ad Aristotelis uerba ponit ꝙ sunt aliqua cōposita: illa scilicet quæ sunt vnū per se, in quibus ex pluribus cōgregatis fit aliquod additū quod est aliud à componentibus. ¶ Nec valet dicere, ꝙ est aliud ab vnoquoq; cōponentium, nō autem ab omnibus simul sumptis: quia etiam in eo, quod est unū per aggregationē tantum: totū est aliud ab vnaquaque partium suarum, non autem ab omnibus simul: et sic nō differret ab eo, quod est simpliciter vnū, vt Commenta. intendit ponere inter illa differētiam. ¶ Sed videtur, quòd hæc concusio ad mentem Commentatoris non sit. Nā expresse dicit, quòd in indiuiduo non est substantia, nisi materia & forma particularis ex quibus cōponitur.

Auer. c. 44 7. Meta.

¶ Rñdetur ꝙ hæc auctoritas propositū nō infringit: loquitur enim ibi Cōmen. vt ex processu apparet de substantia, ex qua indiuidua substantia cōponitur. & vult ꝙ vniuersalia quæ de indiuiduis substantiys prædicantur, nō sunt indiuiduorū constitutiuæ tamquam ipsorū partes, cū nō sint aliud ab ipsis indiuiduis: sed ipsa tantum materia, & forma particularis ipsum indiuiduū tamquā eius partes essentialiter cōstituunt: huic autem non repugnat, ꝙ ipsum totum indiuiduum ab omnibus suis partibus distinguatur. ¶ 3. Cōclusio est. Totū integrale nō est aliud ab oībus suis partibus, simul sumptis, probatur auctoritate Commen. Primo quia dicit, quòd totum nihil aliud est, quàm aggregatio partium: & in fine commenti concludit, ꝙ unaquæque partium dicitur esse aliud à toto: sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto: constat autem, ꝙ ibi de toto integrali loquitur.

1. phys.

Secundo quia dicit, quòd totum nihil aliud est quā partes.

4. phys.

Tertio, quia. 3. cæli, dicit, ꝙ unaquęque partiū non est totum: & cōgregatio est totū. ¶ Ad ista autem respondetur à quibusdam mentē Cōmen. esse in locis supradictis: non ꝙ totū nō sit alia entitas à

partium entitate: sed quòd est à partibus simul sumptis, tam actu, quam potentia inseparabile. ¶ Sed quòd istud nõ sit ad mentẽ Cõmen. facile couinci potest. Primo .n. physi. illa uerba inducit, quæstionem determinando, quã Philosophus insolutam dimittit. Arguit .n. Phil. non esse tantum vnũ ens: quia si oĩa sint unũ ens continuum, sequitur multitudo, tum quia totũ habet multitudinem partiũ, tũ etiam forte propter multitudinem totius & partis, quia videlicet habet dubitationem, vtrũ totum sit unum cum suis partibus, an distinguatur ab eis: constat aũt, quòd Philos. loquitur de distinctione totius à partibus: non autem de inseparabilitate ab ipsis: ergo &c. Secundo quia 4. physi. Illud contra Themistiũ inducit dicẽtẽ: corpus cœleste esse in loco secũdũ partes, non autem secundum totum: vult enim sic instare. Si est in loco ratione partium: ergo etiã ratione totius: quia totum nihil est aliud, quàm suæ partes: non ualeret autem sua ratio, si intenderet hoc solum .s. ꝙ totum est à suis partibus inseparabile: starent enim simul, si totũ esset distinctum à partibus, sed ab illis inseparabile, ꝙ esset in loco ratione partiũ: non autem ratione totius. Nã & figura cœli est inseparabilis ab ipso: & tamen nõ oportet, vt ratione figuræ sit in loco, sed sit ĩ loco rõne totius, aut ratione partiũ.

Tex 17. pri. physi.

¶ Per easdẽ rationes patet illã quoque responsionem, quæ dicit, Commen. intellexisse, ꝙ totum est suæ partes constitutiuæ .i. ꝙ est ex suis partibus constitutũ, nõ esse ad mentem ipsius. nã hic sensus nullo modo suo proposito deseruiret. ¶ Põt ad hanc conclusionem adduci ratio: quia sola continuatio partium integralium, uidetur constituere totũ integrale: & sola totius diuisio illud destruere: non uidetur autẽ, ꝙ ex sola continuatione aliquorum generetur aliqd ab ipsis continuatis distinctum. qđ sit ex illis compositum: neq; quòd ex sola totius integralis diuisione, aliquid à partibus distinctũ corrũpatur.

¶ Sed cõtra hãc conclusionẽ occurrit dubium. Sicut .n. partes totius essentialis, simul unitæ constituũt totũ essentiale, ita et partes integrales totum integrale: sed ex hoc, quòd illæ constituunt suũ totum, argutum est, quòd totũ aliud sit ab ipsis: ergo & eadem ratione dicendum erit, ꝙ totũ integrale à suis partibus constituentibus distinguatur. ¶ Respondetur, ꝙ nõ est eadem ratio de partibus essentialibus & de partibus integralibus: partes .n. essentiales se habent, sicut potentia & actus: ex quibus unitis inquãtũ huiusmodi habet resultare aliquod tertium: cuius sint cã: partes autẽ integrales omnes habent rationẽ materiæ, ex sola autem materia non habet constitui aliquod alterum ab ipsa realiter distinctum, quod rationem habeat totius: ideo licet quęlibet pars dicatur cõstituere in rõne materiæ, omnes tñ vnitę non dicũtur aliquid constituere, sed sunt ipsum totũ constitutum.

Differẽtia inter partes essentiales, & integrales.

¶ Cęterum licet in doctrina S.T. indubitatum sit, totũ essentiale à suis partibus realiter distingui, ut patet. 3.q. et 3. sent. idem teneat Scotus. 8. Meta. q. 4. difficile tñ est uidere, quomodo inter se realiter distinguãtur. ¶ Pro declaratione itaq; istius, sciendũ, ꝙ aliqua distingui realiter põt tribus modis contingere. Vno modo, quia tota eẽẽtia vnius est totaliter distincta ab essentia alterius, ita. s ꝙ unũ nullo modo est aliqd alterius, sicut quãtitas & substãtia. 2. quia vnũ addit aliquid reale partiale supra alterũ, vt hõ albus distinguitur ab homine: quia supra hominem dicit albedinẽ. 3 quia essentia unius ex natura sua habet, ꝙ non sit alterum, licet illud suam essentiam ingrediatur.

Aliqua distingui realiter põt tribus modis contingere.

¶ Cũ ergo dicimus totũ distingui realiter ab oĩbus partibus simul sumptis, non intel-

In quo sẽse totũ essẽtiale realiter à suis pabus simul sũptis distinguatur.

intelligimus primo modo, quasi totum, et suæ partes sint res totaliter disparatæ; ita quod partes non sint aliquid totius: non etiam intelligimus secundo modo, quasi totũ per aliquã partem additã partibus; distinguatur a partibus simul sũptis, sed tertio modo: totum.n. ex natura sua qua est totum habet, quod non sit partes; sed quod sit constitutum ex partibus: homo.n. distinguitur a materia & forma; non quia materia & forma non sint aliquid homini, nec quia hõ per partiale aliquod additum partibus distinguatur a partibus, sicut homo albus distinguitur ab homine, tamquã addens albedinẽ supra hominẽ: sed quia hõ ex natura sua, qua est talis natura composita, habet quod non sit materia & forma, sed quod sit ex his. nã cũ dicimus totũ non distingui a partibus per aliquid additum, hoc põt habere duplicẽ sensum. vnus est, quod totũ per nullã omnino entitatem additam partibus distinguatur ab illis, & iste sensus est falsus & impossibilis: impossibile est enim, quod aliquid distinguatur ab altero realiter, et quod per nullã entitatẽ distinguatur. alius sensus est, quod totũ nõ distinguatur a partibus per aliquod additũ partibus. s. quod non sit ipsum totũ. & iste sensus est verus: nõ.n. totũ distinguitur a partibus per aliquã entitatẽ, quæ nõ sit ipsũ totũ: sed per seipsũ ex nã sua, qua hẽt, quod sit tale totũ, hẽt quod ab ipsis partibus distinguatur. Difficultatẽ aũt in hac re facit, quia cũ dicitur distingui totũ a partibus, videtur dici totum esse quandã entitatẽ, oĩno aliam a partibus, quæ & ipsas partes excludat: sicut cum dicimus Sor. a Platone distingui: sed, sicut dictũ est, hunc sensum nõ accipimus, sed dicimus ita totum distingui a partibus, qđ tñ ipsas partes includit, tamq̃ eam entitatem, quæ est totum constituens. ¶ Ad rõnes in oppositũ respondetur. Ad 1. dicitur, qđ totũ distinguitur a partibus per aliquam entitatẽ, non quę sit aliud a toto, sed per entitatẽ, quæ est ipsummet totũ. Ad improbationem negatur, qđ ex illa entitate, quę est totum, & ex ipsis partibus constituatur aliud totum: illa .n. entitas est totũ, & partes eius ipsum constituunt: vnde non oportet procedere in infinitum in totis: procederet aũt ratio, si totum supra partes aliquid poneret, quod rõnem partis haberet: sed hoc non dicimus. ¶ Ad secundam dicitur, quòd totum põt dupliciter sumi: .s. categorematice, & sincategorematice. categorematice significat compositum, & perfectũ ex partibus: sincategorematice idem est quod quęlibet pars: si ergo sumatur totum categorematice dicitur, qđ totũ distinguitur a suis partibus seipso toto.i. sua entitate composita, & perfecta ex partibus: humanitas .n. sua entitate, & natura composita ex materia, & forma ab ipsa distinguitur materia & forma: si aũt sumatur totum sincategorematice, dicitur quod totũ distinguitur ab oĩbus partibus, nec seipso toto.i. qualibet sui parte, nec aliquo sui, quod non sit ipsum totum, sed seipso toto, accipiendo totum categorematice. ¶ Ad 3. dicitur, quòd rñsio ibi data bona est. Ad improbationẽ dicitur, qđ est rõne vtriusq;.i. ratione partium, vt vnitæ sunt. Ad huius improbationẽ dicitur, qđ intellectum intelligere vnũ sine alio põt esse dupliciter, vno modo per primã operationem intellectus: intelligendo.s. vnum, altero non intellecto: sicut si aliquis apprehenderet quidditatem hominis, non apprehensa quidditate risibilis, diceretur intelligere hominẽ sine risibili. alio modo per secundam operationem intellectus, remouendo scilicet vnum ab altero per propositionẽ negatiuam: sicut si aliquis apprehenderet hominem non esse risibilem. Si accipiatur

Totum non distingui per additũ a partibus dupliciter intelligi potest.

Totum quo categorematice, & sincathegorematice a partibus distinguatur.

Intelligere unũ sine alio dupliciter contingit.

consequens in primo sensu, negatur falsitas consequentis: non est .n. inconueniens, intellectum apprehendere materiam & formam hominis vnitas, & nõ intelligere quidditatẽ hominis: si aũt accipiatur in secundo sensu, negatur consequentia: non .n. oportet, si aliquid est prius altero natura ad quod alterum naturaliter consequitur, ꝙ possit vere intelligi esse sine posteriori saltem suę naturę derelictũ, licet apprehendi possit altero non apprehenso: vt est de hõie, & de risibili: nõ .n. põt intelligi vere, hoĩem nõ habere risibilitatẽ, si sua natura relinquatur. ¶ Ad 4 negatur consequentia. Ad probationem posset dici primo, quod entitas totius numeri senarij non est vna vnitate numerali; quia vnitas numeralis dicitur tm̃ de rebus materialibus: sed est vna vnitate transcendente: vnde cũ alijs sex vnitatibus non constituit numerum septennarium. Sed ista rñsio non valet: quia ẽi vnitas, quæ est principium numeri est vna vnitate transcendenti, & non unitate numerali, alioquin procederetur in infinitũ in vnitatibus, & tñ constituit, & variat numerum. Et ideo dicitur secũdo. ꝙ in numero est duplex vnitas, vna est partialis, siue rõnem partis habens, ea scilicet ex qua componitur numerus, & ista addita, aut subtracta variatur numerus: alia est totalis .s. entitas ex partialibus unitatibus resultãs, & per istã non variatur numerus. vnde ad argumentũ, quo probatur consequentia dicitur, ꝙ licet numerus senarius, includat sex vnitas partiales, & vnam totalem, quæ .s. est ipsum totum, non sequitur, ꝙ sex sint septẽ: quia numerus accipit uariationẽ solum ex unitatibus partialibus, non aũt ex vnitate, quę est totũ. ¶ Ad 5. dicitur, quod duplex est prædicatio: vna identica .s. qua idem significatur per prædicatum & subiectum, sicut cum dicitur hõ est hõ, aut rõnale est animal: alia causalis .s. cum causa prædicatur de effectu, sicut cum dicitur domus est lapides, cæmentum &c. est .n. sensus, quod domus est composita ex lapidibus cęmento, &c. Philosophus ergo, & Auicenna loquuntur de prędicatione cãli: hõ .n. est aĩa & corpus .i. est compositus ex aĩa & corpore, & similiter aĩal: nõ aũt de pdicatione oĩno identica.

Numerus ex vnitatibus partialibus variatur non ex unitate totali.

Prædicatio duplex identica, & causalis.

2. de anima text. 10.

QVAESTIO VI.
Vtrum infinitum sit ignotum.

At vero si est indiuisibile, nullum erit quantum &c. Tex. XVIII.

QVAERITVR sexto, Vtrũ infinitum sit ignotum: & videtur, quod non. ¶ Primo: Cõtinuum est infinitũ, quia est diuisibile in infinitum, & est notum, ergo aliquod infinitum est notum. ¶ Secundo. In intellectu possunt esse in infinitæ species, ergo intellectus põt cognoscere infinitum: ergo infinitũ nõ est ignotum. patet prima consequentia: quia intellectus potest cognoscere oĩa, quorum hẽt species. probatur antecedens. In intellectu pñt esse duæ species, ergo in eo pñt esse infinitæ species. probatur ista consequentia, quia simili modo arguit Phil. 4. physic. duo corpora pñt esse simul in eodẽ loco: ergo

4 phys. tex. 76.

&

De infinito dupliciter contingit lo qui materia liter & formaliter.

& quæcunque corpora pñt esse simul in eodem. Respondeo. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis, Primo notanda sunt aliqua: deinde dicetur ad quæsitū Sciendum itaque primo, ꝙ quia infinitum est quædam natura, cui attribuitur ratio infinitat s, de infinito possumus loqui dupliciter. vno modo de ipsa rõne infiniti: alio modo de eo, cui attribuitur ratio infiniti .s. de linea, aut superficie, & huiusmodi, si ponerentur infinita. ¶ Sciendum 2. ꝙ duplex est infinitū .s. materiale & formale: cū.n. materia finiatur per formam, eo ꝙ materia antequã recipiat formã, est in potentia ad multas formas, & cū vnã recipit, iam non remanet amplius in poīa: similiter forma specifica finiatur per materiã, inquantū forma secundum se cõmunis est ad multa indiuidua: dum aūt recipitur in materia fit forma determinata huius rei, pōt aliquid dici infinitū dupliciter. vno mō per carentiam termini, qui est forma: & tale dicitur infinitū materiale, idest nō terminatum per formã: & hoc mō infinitum secundum quantitatem, dicitur infinitū materiale, tum quia quantitas immediate consequitur materiã, tum ēt, quia terminus quãtitatis hēt rõnem formę eius: pūctus.n. est quasi forma lineæ finitę: & linea forma superficiei: & ideo ꝙ est infinitum.i. carens termino quantitatis, dicitur infinitum materiale: quia est quasi materia sine forma. alio modo pōt aliqd dici infinitū, per negationē materiæ terminantis, & limitãtis eius esse: & istud dicitur infinitum formale: quia est sicut forma non limitata per materiã. & hoc mō prima substantia quæ est Deus, est infinita: quia suum esse nō recipitur in aliquo, vt possit per illud terminari, sed est ipsum esse non receptum in alio. Inter

Differentia inter infinitū materiale & formale.

ista duo infinita est differentia: quia infinitum materiale hēt rationē imperfectīi: dicitur.n. infinitū per carētiã formæ, forma aūt hēt rationē perfectiui: ideo tale infinitum dicitur per carentiã perfectionis. Infinitum aūt formale hēt rationem perfecti; nam forma non perficitur per materiam, immo magis imperficitur, eo ꝙ sua amplitudo ad perficiendū plura limitatur, vnde tale dicitur infinitū per negationē imperficientis. ¶ Sciendū. 3. ꝙ infinitū materiale, siue quantitatiuum posse cognosci, pōt dupliciter intelligi, vno mō, qđ cognoscatur per modū infiniti .s. numerando vnã partē post aliam: cū.n. de ratione quantitatis sit ordo partium, cognoscere infinitum per modū infiniti, est cognoscere oēs partes eius, numerando vnã post aliã: alio modo, qđ cognoscatur per modum finiti .s. quod eius partes simul cognoscantur, non aūt numerando vnã partē post aliã. ¶ Aduertendum 4. qđ intellectus noster, si debet intelligere infinitum, non potest illud intelligere per modum finiti .s. simul intuendo distincte oēs partes eius: non.n. potest plura simul intelligere, vt dicitur. 3. de anima, sed oportet si distincte ea cognoscere debeat, ꝙ illud intelligat per modū infiniti.i. cognoscēdo vnã partē post aliã, vnamquamq; scilicet per se considerando. ¶ Quantum ad sm ponuntur 4. cõclusiones. prima est, Infinitum formale est secundum se maxime notum, probatur. Vnumquodque est cognoscibile, inquantū est in actu, vt dicitur 9. met. ergo ꝙ maxime est ĩ actu, est secūdū se maxime cognoscibile: sed infinitum formale, est maxime in actu, dicitur enim infinitum formale per negationem oīs materiæ, & potentialitatis: ergo est secundum se maxime cognoscibile. ¶ 2. conclusio, Licet infinitum materiale, sit sm se ignotum, est tñ cognoscibile per modū finiti ab aliquo intellectu. prima pars probatur. Id qđ secundum se caret forma,

Infinitū materiale siue quãtitatiuū dupliciter pōt intelligi. & cognosci.

3. de anima. tex. 23.

Infinitū formale est, secundum se, maxime notum.

Texto 10.

ma, est secundum se ignotum: quia per actum vnaquæq; res cognoscitur: vnde & materia prima non cognoscitur, nisi per analogiā ad formā: sed infinitum materiale sm̄ se caret forma, dicitur enim infinitum materiale per carētiam formę terminantis: ergo est secundum se ignotum. Secunda pars probatur. Intellectus potest simul intelligere, quæ simul per unā speciem intelligibilem reprȩsentātur: sed omnes partes continui, quæ sunt infinitæ simul reprȩsētātur alicui intellectui per vnam speciē: quia saltem intellectui diuino repræsentantur per diuinā essentiam, quę est similitudo omnium: ergo saltem ab intellectu diuino pōt cognosci infinitum per modū finiti. ¶ *3. Conclusio est, Infinitum per modū infiniti à nullo intellectu cognosci potest: idest cognoscēdo et enumerādo vnam partem post aliā. probatur. Quandocumque cognoscitur totaliter aliqua quantitas per partē post partem, aliquando peruenitur ad partē vltimam: sicut si aliquis cognoscit mille homines, prius cognoscendo vnum, & post alium, aliquādo peruenit ad vltimū: sed in cognitione infiniti non pōt ad ultimam partē perueniri, cū infinitum non habeat vltimum: ergo infinitum per modū infiniti, nullo modo cognosci pōt. consequentia nota cum minori, & probatur maior. Ex opposito enim prædicati infertur oppositum subiecti: ualet. n., non peruenitur ad vltimam partē quantitatis: cognoscendo vnam partem post aliam: ergo non cognoscitur totaliter.* ¶ *4. Cōclusio est. Infinitum materiale est ignotum nobis, etiam per modū finiti. probatur. Intellectus noster non pōt simul plura intelligere: ergo non pōt simul intelligere infinitas partes distincte.* ¶ *Si aūt quęratur, quomodo intelligat Philoso istam propositionem, Infinitum inquantum infinitū ē ignotū, arguēdo cōtra Anaxa. dicitur, quod intelligit eā in isto sensu, quod infinitum materiale quantū ad id, secundū quod est infinitum. s. aut sm̄ quantitatem continuam, aut sm̄ quantitatem discretā, aut quocumque alio modo est secundum se ignotum. i. non habens ex se vnde cognosci possit, & est ignotum nobis tam per modum finiti, quàm per modum infiniti. Ex quo habetur, quod si principia rerum naturaliū sint infinita, erunt ignota nobis, et per cōsequēs res naturales erūt etiam nobis ignotę.* ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primā dicitur, quòd licet continuū habeat infinitas partes in potētia, est tamen finitū in actu, & cognoscitur inquantum est finitū in actu, non autē distincte secundum omnes partes suas, quę sunt infinitæ in potentia.*

Infinitū per modū infiniti, a nullo intellectu cognosci pōt.

¶ *Ad 2. dicitur primò, quod non repugnat intellectui ex se habere īfinitas species intellectuales: immò sicut est in potentia ad vnā spēm, ita ad infinitas; quia vna non impedit alteram.* ¶ *Dicitur 2. quòd repugnat intellectū habere infinitas species: tum ex ratione infiniti: quia tunc esset infinitū in actu: infinito autem repugnat esse actu: tum etiā quia intellectus agens non potest cum phantasmate producere simul infinitas species in intellectu: sed oportet quod eas successiue producat, & infinito tempore, & sic numquā simul essent in intellectu.* ¶ *Dicitur 3. quod vtique ualet ista consequētia, Si duæ species possunt esse simul in intellectu: ergo & infinitæ species possunt esse in intellectu, quantum est ex parte intellectus: sed tamen aliunde repugnat infinitas species esse actu in intellectu, ut dictum est, non autem repugnat ibidem esse duas species.* ¶ *Dicitur 4. quòd consequentia facta, & consequentia quam facit philosophus in 4. physi. sunt similes, loquēdo ex parte intellectus: nam eadem repugnantia est, quòd duo corpora sint in codem loco:*

Species infinitas nō repugnat esse in intellectu ex pte intellectus, secundū rōnē infiniti. & intellectu a gētc.

3. physic. Tex. 56.

Tex. 76.

3. phys. tex. 11.

loco, & qđ infinita, quia .s. quantitates æquales non possumus imaginari esse distinctas nisi per situs: vnde remota est repugnantia, qua rõne duo corpora pñt esse simul, eadem rõne & infinita. Sed posito, quòd duo corpora possibile esset esse simul, adhuc tñ repugnaret infinita corpora esse simul, nõ rõne corporis, sed ratione infiniti: quia infinitũ non põt esse in actu. Similiter in proposito non est maior repugnantia, qđ duæ species sint simul in intellectu, & qđ infinitæ, qñ est ex parte intellectus, & specierum: ideo ista cõditionalis est vera, si in intellectu pñt esse duæ species, eadem rõne & infinitæ, qñ est ex parte specierum & intellectus: sed cũ hoc stat, qđ duæ species sint simul in intellectu, & tñ non possint ibi esse infinitæ propter aliam repugnantiam, vt dictum est. ¶ Dicitur quinto, qđ licet in intellectu possint esse duæ species in actu imperfecto, & habitualiter: nõ tñ pñt ibi esse in actu pfecto i. ita ꝙ intellectus simul actualiter intelligat p illas species: quia intellectus nõ põt simul uti pluribus speciebus intelligibilibus: vñ propter multiplicem defectum ratio non concludit.

QVAESTIO VII.

Vtrum cuiuslibet rei naturalis, detur maximum, & minimum.

Igitur infinitum, secundum quòd infinitum ignotum est, &c. Tex. XXXIII.

QVAERITVR septimo. Vtrum cuiuslibet rei naturalis detur maximum, & minimum. Videtur quod non. Primo, si daretur minimum rei naturalis, sequeretur, qđ corruptio substantialis non esset terminus alterationis: sed hoc est cõtra philosophũ. 1. de generatione: ergo &c. probatur consequentia. Accepto minimo ignis, diuidatur, tunc arguitur sic: aut partes illæ remanent separatæ, aut non, sed corrumpuntur: si dicatur, qđ remaneant: ergo dabitur minus minimo, quia pars est minor suo toto, hoc aũt est impossibile: si dicatur, qđ corrumpantur, & ibi nulla est alteratio precedens: ergo talis corruptio non est terminus alterationis. ¶ 2. omne graue est grauius aliquo; vt dicitur. 4. cæli: ergo non datur minimum graue. patet consequentia, quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis: si enim datur minimum graue: ergo non omne graue est grauius aliquo: quia minimum graue non est grauius aliquo: alioquin minimo daretur minus. ¶ Tertio Continuum omne est diuisibile in infinitum: ergo non datur minimum. Si dicatur, quòd continuum naturale est diuisibile in infinitum in partes inexistentes, non autem in partes per se existentes, est enim deuenire ad aliquam partem, quæ si diuideretur, partes eius non subsisterent, sed corrumperentur: Contra, quia philosophus. 5. metaph. definiens quantum, dicit, Quantum vero dicitur, quòd est diuisibile in eis, quæ insunt, quorum vtrumque aut singulum vnum sit, & hoc aptum natum est esse. quę vltima verba exponit S. Tho dicens, ꝙ ea ponit philosophus ad remouendum diuisionem in partes essentiales, quæ sunt materiã & forma: nã neutrum

Tex. cõ. 18.
Tex. 7.
1. cœli cõ.
Tex. com. 8

neutrum eorum, aptum natū est esse vnū aliquid per se: ergo quantum est diuisibile in partes, non solum inexistētes: sed etiam per se subsistentes. ¶ 4. Ignis est augmentabilis in infinitum, vt dicitur 2. de aīa: ergo non datur maximū cuiuslibet rei naturalis. ¶ 5. Quia dato maximo igne, apponatur sibi aliquod combustibile: tunc quæritur, aut maximus ignis combureret illud cōbustibile: aut non: si dicatur ꝙ non: contra; Paruus ignis potest illud cōburere: ergo à fortiori maximus ignis: si dicatur ꝙ sic, tūc ignis ex cōuersione illius cōbustibilis augebitur, & sic efficietur maior: ergo dabiī maior ignis maximo. ¶ 6. Sequitur, quòd dato maximo homine, non posset pinguefieri, neque tumefieri ex percussione, quod est inconueniens: ergo nō datur maximū. Respondeo. ¶ Ad euidentiā istius difficultatis, primo declarabitur titulus quęstionis, secundo dicetur ad quæsitum. Sciendum itaq; primo, ꝙ ens naturale dicitur à natura: dupliciter autem aliquid habet ordinem ad naturam: vno modo tamquā ad sui principium intrinsecum, & essentiale, quia .s. natura est eius principium constitutiuū, & hoc modo compositum ex materia & forma dicitur res naturalis: alio modo tāquā ad princip.ū à quo fluit, quia .s. consequitur naturā: & hoc modo omne accidens originatum à composito ex materia & forma, dicitur res naturalis. per rem ergo naturalem intelligimus tam illud quod est compositum ex materia & forma, quā illud quod est accidens cōpositi ex materia & forma. ¶ Sciendum 2. ꝙ minim.ū alicuius naturæ est, quo nō datur minus secundū quātitatem in tali natura; & maximum quo non datur maius in tali natura. ¶ Quæritur ergo utrum cuiuslibet rei naturalis detur maximum, & minimum .i. vtrum detur aliquid ita paruę quantitatis, quòd

2. de anima. Tex. 41.

ipso non detur aliquid minoris quantitatis in tali natura, et aliquid ita magnum, quòd non detur aliquid maius in tali natura, ver. gra. vtrū detur homo, ita paruus, ꝙ ipso non potest dari minor homo, & aliquis ita magnus, ꝙ ipso non potest dari maior homo. ¶ Quantum ad secundum notandum primo, quòd non inconuenit aliquid vni repugnare, secundū vnā rationem consideratō, quod tamen nō repugnat sibi sub alia ratione, ver. gra. esse disciplinæ susceptibilem, nō repugnat asino, inquantum est animal: quia tunc nullum animal esset disciplinabile: repugnat tamen sibi inquantum est irrationalis. ¶ Notandum secundo, quòd ens naturale, & est naturale inquantum habet formam naturalem, & est continuum inquantum est vnitum formæ, quæ est quātitas continua. possumus ergo cōsiderare ens naturale, inquantū ens naturale: & possumus ipsum considerare solum sub ratione cōtinui. ¶ Sciendū 3. quòd de minimo rei naturalis possumus loqui dupliciter: vno modo de minimo ꝑ se subsistēti .s. quo non pōt esse minus per se subsistens in tali natura: ut uer. gra. illud sit minimum aquæ, quo non pōt dari minus subsistens in natura aquæ. alio modo de minimo inexistente scilicet, quo non est minus in toto. ver. gra. accepta aliqua tota aqua, illa pars totius aquæ diceretur minima, qua nulla esset minor existens in illa tota aqua. Istis notatis ponuntur tres conclusiones, quarum prima est: Rei naturalis inquātū continua est .i. considerata in ea sola rōne continui, non datur minimū. probatur. Si daretur minimum rei naturalis considerata sola ratione quantitatis: tunc quantitatis etiam mathematicè consideratæ, daretur minimum: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia cōsiderare in re naturali solam ratioñē quantitatis, est consi-

Non inconuenit aliquid vni repugnare secūdum unam rōnē: & tamen secūdū aliam conueniet.

De minimo rei naturalis cōtingit loqui dupliciter.

est considerare quantitatē mathematicè: mathematicus .n. considerat sine materia ea, quæ habet eē in materia. ꝓbatur falsitas consequentis: qa continuū mathematicè acceptum, est diuisibile in infinitū: cū nihil sit in eo diuisioni repugnās.

¶ 2. Conclusio est ista, Non datur minimū rei naturalis inexistēs. ver. gra. non datur minima pars aq̄ inexistēs toti aq;, sed quacūq; parte data datur minor existens in tota aqua. probatur, si daretur tale minimū: sequeretur ꝙ totum naturale esset cōpositū ex indiuisibilibus: sed hoc est falsum: ergo non datur minimū inexistens. probatur consequentia. si datur minimum inexistēs: sequitur, ꝙ illud sit indiuisibile: quia si esset diuisibile, tunc haberet aliquid minus se .s. partem, & per consequens non esset minimū: ergo totū naturale resoluetur ad indiuisibilia: sed vnumquodque componitur ex his, in quę resoluitur: ergo totum naturale componetur ex indiuisibilibus: falsitas consequentis patet, vt habetur 6. physicorū: quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. Patet etiam ex verbis Cōmen. dicit .n. quòd conuenientia est inter mathematicum & naturalem in hoc, ꝙ quilibet ponit lineam diuisibilem in infinitū: semper .n. diminuitur (dicit Cōm.) siue consideretur secūdū quòd est in materia, siue sm̄ quòd est in imaginatione.

Tex cōm. 3.

Auer. 1. phy. cōm. 60.

¶ 3. Conclusio est ista, cuiuslibet rei naturalis datur minimū per se potēs subsistere, & maximū. probatur. ad quālibet formā naturalem consequuntur determinata accidentia: sed quantitas est vnū de accidentibus consequentibus formam naturalem: ergo cuiuslibet rei naturalis est determinata quātitas, & non pōt minui, nec augeri in infinitum. ¶ Dicetur forte ad istā rationē, ꝙ concludit quantitatem vniuscuiusque indiuidui esse determinatam. ver. gra. quantitatē Sortis, ita ꝙ nō potest augeri, nec minui infinitū, quia sequitur formā Sortis, quæ requirit determinatam quantitatem: non autem concludit, ꝙ in tota latitudine speciei detur maximum & minimū. ver. gra. minimus & maximus hō. ¶ Sed cōtra: sicut formam naturalē consequūtur determinata accidētia, ita formā specificā: non .n. potest homo habere albedinem lactis, neq; figuram quācumque: ergo non solum forma numeralis requirit quantitatem determinatam, sed etiam forma specifica: est enim aliqua quantitas ita parua, & aliqua ita magna, sub qua non posset saluari forma hominis. ¶ Contra istā conclusionem arguitur ex Sco. 2. sent. vbi etiam habetur argumentū contra respōsionem ad 3. positum in principio quæstionis. ¶ Primo sic. Partes alicuius totius sunt eiusdē rationis cū toto, secūdū materiam & secundum formā: ergo qua ratione pōt est totum per se existere, eadem rōne, quelibet pars eius. ¶ 2. Partes sūt naturaliter priores toto: ergo possunt esse sine toto, & per consequēs oēs poterūt per se existere: ergo nō datur minimū potens per se existere. probatur vltima consequētia. quia nō datur minimū inexistēs: ergo si vnaquęque pars potest per se existere, nō datur ēt minimum per se subsistēs. ¶ 3. quælibet pars habet naturam, vt possit esse indiuiduū eiusdē speciei cum toto: ergo qualibet pōt per se existere extra totum. ¶ 4. etiam argui potest sic. In motu locali nō pōt esse minimum, & tamē est, ut forma naturalis: ergo non cuiuslibet rei naturalis datur minimū. maior ꝓbatur: quia si daretur minima pars motus localis, daretur minima magnitudo super quā fit motus: sed hoc ē falsum, quia nō datur minima magnitudo inexistens, ut dicit 2. conclusio: ergo etc. Ad ista rñdetur. ¶ Ad primū quidem dicitur, ꝙ consequentia nō ualet. nō enim

Cuiuslibet rei naturalis datur minimum per se potens subsistere, & maximum.

Scotus 2. sen. d. 2. q. 9. 2.

enim per se existere consequitur naturã, quocumque modo se habẽtem: sed specia li modo et determinato, id est, vt stat sub tanta quantitate: ideo põt aliquod totum per se existere, & tamẽ partes suæ per se existere non possint. ¶ Ad 2. dicitur primo, ꝙ supponit falsum, scilicet ꝙ totũ integrale sit aliud à suis partibus, cuius oppositũ dictũ ẽ superius. Dicitur 2. etiam illo admisso, ꝙ prima consequenia est falsa: non enim omne qđ est prius altero natura, & causalitate, põt esse sine alio, idem vniuoce manens: caput enim, quod est pars hominis, non potest esse separatum ab homine: si enim separetur, non erit amplius caput, nisi æquiuoce.

Q84. cõm. 3

¶ Ad 3. negatur antecedẽs: licet.n. pars in homogeneis sit eiusdẽ naturæ cum toto: hoc tñ non sufficit ad hoc, vt possit esse per se indiuiduum, sed requiritur, vt habeat quãtitatẽ quam sibi determinat forma ad hoc, vt sit in actu: hoc autem non conuenit cuilibet parti existẽti. ¶ Ad 4. dicitur primo, ꝙ motus localis põt dupliciter diuidi, vno modo ad diuisionem mobilis. Alio modo ad diuisionem magnitudinis, sup quã fit motus. Si diuidatur ad diuisionem mobilis, sic datur minimum per se subsistẽs, sicut est de alijs accidẽtibus .s. albedine, aut dulcedine, & sic de alijs: non ꝙ accidẽtia sint sine subiecto, sed dicũtur subsistere per se, quia scilicet existũt separata ab alijs suis ptibus quãtitatiuis. Si aũt diuidatur ad diuisionem magnitudinis, super quã fit motus, sic non datur minimmũ, vt deducebat argumẽtum. ¶ Dicitur 2. quòd si diuidatur per comparationem ad magnitudinẽ, super quam fit motus: tunc non consideratur, vt forma sensibilis rei, quæ mouetur: sed solum, tunc habet rationem quanti: ideo non sequitur, quòd non detur minimũ rei naturalis, si non datur minimum motus: sed ꝙ non detur minimum quanti, considerata in eo sola ratione quantitatis, quòd concessum est in prima conclusione. ¶ Confirmatur hæc conclusio auctoritate philosophi, nam arguens contra Anaxagoram expresse posuit. ¶ Dicunt aũt quidam, ꝙ philosophus in illo loco voluit, ꝙ est dare minimum corpus per se sensibile de tali specie: ita quòd minus eo per se subsistẽs de tali specie sẽtiri nõ põt: et hoc sufficiebat contra positionẽ Anaxag. ¶ Sed manifeste conuincitur, hanc responsionẽ nullam esse: quia etiã Anaxa. hoc ponebat: ponebat .n. in sensibiles partes infinitas, vt dicit philosophus. ¶ Præterea 2. de anima dicit philosophus, quòd natura cõ stantium omnium terminus est, & ratio magnitudinis. ¶ Arguitur etiam auctoritate Commentatoris dicentis, Si cõpositum est finitæ, & terminatæ quantitatis, necesse est, vt partes ex quibus componitur, sint finitæ in mẽsura, & in numero: sed composita sunt finitæ quantitatis, & terminatę: ergo et partes eius sunt terminatæ, & finitæ. Item commento. 37. dicit, Caro enim habet in paruitate magnitudinẽ terminatam, quam nõ pertransit: scilicet, quòd non inuenitur caro, habens magnitudinem minorem ista. Item commento. 38. Manifestũ est per se, quòd quantitas carnis est terminata in magnitudine, et paruitate. Item. 6. phy. Minimum de omni generato est determinatæ quantitatis. Itẽ 7. physico. Primũ motum in igne est minima pars, qua põt esse ignis in actu. ¶ Sequitur ex ista conclusione, ꝙ nihil põt agere ad corruptionem partis minimi, quin agat ad corruptionem totius. Si .n. ageret in vnam partem corrumpendo eã, et non corrũperetur totum minimum: tunc aliqua pars minimi per se maneret, et sic daretur minus minimo per se subsistens: & quod dicitur de substantia, dicitur etiam de qualitate,

Datur minimũ I motu locali si ad diuisionem mobilis diuidatur: secus ãt. si ad diuisionem magnitudinis,

1. phys. tex. 36.

1. phy. te. 34

Auer. 1. phy. cõm. 36. 2. de anima Tex. 41.

Idẽ 6. phys. cõm. 32 & 7. phy. cõm. 2.

Nõ põt mini mi ps corrũpi quin totum corrumpatur.

tate: nam si daretur in aliquo minima ca liditas, non posset aliquod alterans agere ad corruptionẽ partis illius, quin ageret ad totius corruptionem: & ideo posito alterãte sufficiẽter applicato, in istãti totã illam minimam caliditatem corrumperet: nec repugnat alterationi forma habentis minimum gradum, vt fiat in instãti p̃sertim in primis qualitatibus. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primũ quidẽ dicitur, ꝙ generatio est duplex, vna naturalis, & similiter corruptio, quæ .s. fit per abiectionem dispositionum secundũ ordinẽ à natura institutum, & istã præcedit alteratio, et de hac loquitur phil. de qua loquẽdo negatur consequentia: & ad probationem dicitur, ꝙ diuiso minimo corrũpuntur partes: sed non ista corruptione. Alia est generatio, quæ non est sm̃ ordinẽ naturæ, & similiter corruptio, quæ non fit per abiectionem formæ secundũ ordinẽ naturæ, quę magis dicitur corruptio violẽta, quã naturalis. De hac non loquitur philosophus, vnde negatur falsitas consequẽtis. ¶ Posset secundo dici, ꝙ in tali corruptione partium minimi, diuisio tenet locũ alterationis. ¶ Contra istã responsionẽ, inquãtũ dicit, ꝙ partes minimi corrũperentur, arguitur ex Sco. ubi supra, Si corrũperẽtur: quæritur in quid corrũperentur: si dicatur, ꝙ in continẽs, uel in aliud elemẽtum: Contra, quia tunc non erit ad propositum, quærimus .n. de minimo potenti existere per se, ex rõne intrinseca, hoc est, cui per aliquid intrinsecum repugnet minus eo eẽ. si aũt corrũpantur partes eius in continẽs, repugnabit alicui dari minus eo, solũ ex rõne extrinseca .s. ratione continẽtis corrũpentis minus eo: vnde remoto omni extrinseco continẽti, aut corruptiuo, non corrumpẽtur partes illæ, & per consequẽs dabitur minus minimo. ¶ Dicitur ad hoc primo, ꝙ si corrumpantur in elementum, uel aliquod continens, talis corruptio non solũ est ab extrinseco, sed etiam ab intrinseco: quia .s. forma illius ignis, repugnat eẽ sub minori quantitate. ¶ Dicitur 2. ꝙ casus implicat contradictionẽ, dũ ponit ꝙ remoueatur omne corruptiuũ, & ponit esse aliqd diuisiuum carnis: nã omne diuisiuũ minimi est eius corruptiuũ. ¶ 3. Dicitur, ꝙ casus est naturaliter impossibilis, ꝙ .s. remoueatur omne corruptiuum minimi rei naturalis. Si autẽ fieret per potẽtiã diuinã, tunc conuerterentur partes illæ in id, qđ Deo placeret, quodcũq; sit illud, nõ oporteret solicitari. Posset etiã dici, ꝙ illę partes annihilarentur per talem diuisionem: non quidẽ quia ipsa diuisio esset per se, & principalis causa annihilationis: sed esset causa sine qua Deus nõ ãnihilaret. ¶ Ad 2. dicitur, ꝙ philosophus non loquitur ibi secundum opinionẽ propriam, sed sm̃ opinionem illorũ, qui definientes graue & leue, definiebant solũ graue, & leue in respectiuo, & non graue & leue simpliciter, vt patet ex processu philosophi ibidem. ¶ Ad 3. dicitur primo. ꝙ continuũ mathematicè consideratum, est diuisibile in infinitum: non autem continuum naturale inquãtũ naturale. ¶ Dicitur 2. loquẽdo de continuo naturali, ꝙ responsio ibidem data est bona: essentiale .n. est cuilibet quãto, diuidi posse in infinitum in partes inexistentes .i. habere infinitas partes, quarũ vna non sit alia: sed non est essentiale quãto in mã existenti, diuidi in partes infinitas per se subsistẽtes. Ad improbationem illius respõsionis dicitur, quod philosophus ibi definit quãtitatem, nõ autem quantum naturale, vnde tex. comm. 18. habet istum terminum quantitas, vbi tex. noster hunc terminũ quantum. ¶ Ad 4. dicitur, quòd mens philosophi nõ est, quòd ignis simpliciter possit augeri ad quãcumque quantitatem:

Generatio & corruptio, alia est naturalis, alia uiolenta, & quid vtraq.

6. dist. 2. q. 9.

4. cœli, com. 7

5. met. text. 18.

2. de anima tex. 7.
Vide Caie. 1. p. q. 7. ar. 3. dub. Sco.

immo ipse ibidem dicit, qđ omnium natu ra cōstantium est determinata ratio magnitudinis, & augmenti. Sed ꝙ cum vellet inferre, augmentationem in rebus viuentibus non fieri ab igne, vt aliqui philosophi voluerunt, assumpsit, qđ ignis est augmentabilis in infinitū .i. pōt excedere oēm magnitudinem rei viuentis, si sibi apponatur combustibile, ex quo sequebatur, qđ si esset causa augmenti, ꝙ perducaret viuentia ad multo maiorē quantitatem, quàm sit quantitas viuentium. ¶ Rñdetur 2ᵒ ꝙ loquitur Arist. de igne qui est vnus per aggregationem, secundū qđ in diuersis materijs formæ ignis introducitur: nam aūt aliquod combustibile ignitur; nō augmētatur ignis praeexistēs, sed fit vnus ignis per aggregationē tm̄: & talis ignis augeri pōt in infinitū, sicut augeri pōt cumulus lapidum per adiunctionē aliorum lapidū: nos aūt loquimur de vno simpliciter, quia vnus numero augeri nō pōt in infinitum, vt .s. semper vnus numero producatur maior in infinitum: voco aūt vnum ignē numero, qui constat ex vna dūtaxat materia, & vna forma: non autē, qui aggregatus est ex multis formis ignis, & multis materijs. ¶ Ad 5. dicitur, vel ꝙ ille ignis nō comburet tale combustibile: vel si combureret & conuerteret illud in ignē, tanta quantitas ignis corrūperetur ex alia parte ab influxu cœli, aut ab aliquo contrario sibi applicato, eo qđ natura intendat determinatam quātitatem in elementis. ¶ Ad improbationē primæ partis rñsionis dicitur, qđ licet paruus ignis combureret, non tñ ille maximus: quia forte repugnaret maximo, eo ꝙ non posset esse sub maiori quantitate: non aūt repugnaret paruo igni. ¶ Pōt ēt dici conformiter ad prædicta, qđ combureret quidem, & cōuerteret illud combustibile in ignē, non tñ daretur maius maximo: quia per talē conuersionē combustibilis in ignem, nō augeretur ignis præexistens, sed alius ignis generaretur: & sic fieret aliqđ maius per aggregationē plurū igniū, non aūt fieret aliquid vnum simpliciter, qđ esset maius maximo. ¶ Ad 6. rñdetur primo, ꝙ maximus hō no posset tumefieri ex percussione, propter repugnantiam formæ ad maiorē quantitatē. Rñdetur 2ᵒ ꝙ in heterogeneis, licet detur max.mū ad qđ peruenire possit per naturale augmentum, & ab intrinseco, non tñ datur maximū, ad qđ peruenire possit per violentiam, & ab extrinseco: vnde talis hō ex percussione tumefieret, & tunc diceretur, quod non est inconueniens maximo naturali dari maius, & per violentiam, & ab extrinseco.

QVAESTIO VIII.

Vtrum prima principia rerum sint prima contraria.

Hoc autem facere est impossibile &c. Tex. XXXIX.

QVAERITVR vltimo, Vtrū prima principia rerum, sint prima contraria, & videtur, qđ nō: ¶ Primo, prima principia non sunt ex alijs; sed prima contraria sunt ex alijs: ergo prima contraria non sunt prima principia. consequentia nota cum maiori: minor probatur. prima contraria continentur sub genere, & sunt ex ipso, eo quòd contraria sunt, quæ maxime distant sub eodē genere: ergo prima contraria sunt ex alio. ¶ 2. prima principia

In Ca. de substantia.

principia naturalium rerum, sunt principia substantiæ, quia substantia est primum ens mobile: sed principia substantiæ non sunt contraria, quia substantiæ nihil est contrarium, vt dicitur in prędicā: ergo &c. ¶ 3. in cælo non sunt principia contraria: & tñ cælum est ens naturale: ergo prima principia entium naturalium, non sunt contraria. ¶ 4. principia rerum naturaliū sunt simul in eis: sed contraria nō possūt esse simul in eodem subiecto: ergo contraria nō pñt esse principia. ¶ 5. ad generationem rei sufficit, qd vnum sit actiuum, & sit alterū passiuum: & hęc sunt materia & forma, quæ non sunt contraria: ergo nō oportet principia esse contraria. Rñsio: ¶ Ad euidentiam istius difficultatis, primo pręmittentur aliqua: 2. dicetur ad dubium. ¶ Intelligendum itaque primo, qd duplicia sunt principia rei, scilicet intrinseca & extrinseca: intrinseca sunt, quæ sunt in ipsa re, sicut materia & forma: extrinseca sunt, quæ sunt extra rem, faciunt tñ ad productionē rei, sicut agens & finis. Loquimur autem hic, & loquitur philosophus in litera de principijs intrinsecis: non aūt de principijs extrinsecis. ¶ Sciendum secundo, ꝑ duplicia sunt principia intrinseca rei s. principia trasmutationis rei, & principia esse rei: principia intrinseca transmutationis rei dicuntur illa, quæ necessario sunt in re, ex eo ꝑ transmutatur: & ista sunt materia, forma, & priuatio, vt dicetur inferius principia intrinseca eē rei sunt illa, ex quibus rei essentia constituitur, sicut materia & forma in compositis ex materia & forma. ¶ Sciendum 3. ꝑ quia in omni contrarietate, includitur oppositio priuationis & habitus, eo qd vnū contrariorū semper est defi. iens, & imperfectum respectu alterius: ideo cōtrarietas aliquando accipitur in proprio significato, scilicet, pro oppositione duarū formarū, aliquando accipitur magis extenso vocabulo, vt ēt nomen contrarietatis extendatur ad priuatiuam oppositionem, vt scilicet, priuatiue opposita dicantur contraria. ¶ Istis præmissis ponitur cōclusio ista de mēte phil. tex. 42. & in sequentibus. Prima principia rerū naturalium sunt prima contraria: quæ conclusio intelligenda est de principijs intrinsecis quo ad fieri, & de aliquibus talibus principijs: non est.n. verū de omnibus: nam materia & forma, quæ etiā sunt principia, non sunt contraria, cum vnum perfectio alterius sit. ¶ Istā conclusionē probat philosophus dupliciter: primo auctoritate, secundo rōne. A ctoritate: quia antiqui philosophi oēs principia contraria ponebant: illi.n. qui ponebant unū ens immobile, ponebant principia calidum & frigidum, quæ sunt contraria, & calidum attribuebant igni, frigidum vero terræ: illi vero qui ponebant vnum principium mobile, dicebant rarū, & densum esse principia, quæ aliquo mō sunt contraria. similiter Democritus ponebat vacuum & plenum: & similiter alia contraria esse principia rerum, vt patet ex philosopho. ¶ Sed circa opinionem Parmenidis dubiū est. Si.n. posuit unum ens immobile, non videtur quō potuerit ponere calidum & frigidum esse principia: iam enim essent plura entia. ¶ Sed dicendum vt habetur. 1. Meta. qd Parmenides posuit esse vnum solum ens sm veritatem, & sm iudicium rationis, posuit aūt esse plura secūdū iudiciū sensus: vnde dicebat, ꝑ vnum istorum contrariorum, scilicet, calidū erat ens secundum iudicium rationis, & secundum veritatē: alterum aūt scilicet frigidum sm rōnem, & sm veritatem erat nō ens: sed sm iudiciū sensus erat ens. ¶ Rōne vero arguitur sic. De ratione primorum princi-

Tex. 42. & sequen.

Principia intrinseca rei sunt duplicia.

Prima principia rerum naturalium sunt prima contraria.

Ibidem.

1. Met. lectu. 9. tex. c. 4.

Ratio hæc habet tex. 43.

principiorũ sunt tria, scilicet qđ non sint ex alijs, quia si essent facta ex alijs, non essent prima: qđ nõ sint ex alterutris.i. qđ vnũ nõ fiat ex altero: qa si vnũ fieret ex altero, vnũquodq; esset principiũ, & prĩcipiatũ, et sic nõ esset simpliciter prĩcipia: & tertio ꝙ oĩa sint ex illis, qa oĩa sunt ex secundis principijs, aut ex primis immediate: & si sint ex secundis principijs (cum illa sint ex primis) sequitur ꝙ ẽt omnia sint ex primis. Sed ista tria conueniunt primis cõtrarijs. prima .n. contraria non fiunt ex alijs, eo ꝙ sunt prima: neque fiunt ex alterutris: etsi .n. frigidum fiat ex calido, inquantum id qđ est subiectũ caliditatis, fit subiectũ frigiditatis, nunq̃ tñ frigiditas fit ex caliditate, ita ꝙ frigiditas cõponatur ex caliditate, aut muteĩ in frigiditateĩ. oĩa ẽt fiunt ex contrarijs. nam album fit ex nõ albo, & non ex quolibet non albo, quia non fit ex sc̃ano, sed ex tali nõ albo, qđ est nigrum, aut ex medio .s. rubeo, aut viridi, aut alio colore: similiter musicũ fit ex non musico, & non ex quolibet nõ musico sed ex opposito .s. ex immusico .i. qđ est natum habere musicã, & non hẽt. itẽ consonans fit ex inconsonanti, & sic de alijs: ergo oĩa fiunt ex contrarijs, aut ex medijs: & cũ media fiant ex contrarijs, sicut colores medij, ut rubedo & uiriditas, ex albedine, & nigredine, sequitur ꝙ oĩa fiant ex contrarijs: ergo contraria prima sunt prima principia. ¶ Sed circa istam rationem sunt duo dubia. primum est: quia uidetur, quod philosophus contradicat sibijpsi. Dicit enim qđ contraria non fiunt ex alterutris: posterius vero tex. sequentibus dicit, ꝙ vnũquodq; fit ex suo contrario: ista aũt cõtradicunt. ¶ 2. dubium est: quia cũ corrumpitur hõ, tunc fit cadauer pallidum, & tñ tunc nõ fit pallidum ex contrario: quia stat, ꝙ hõ prius nõ fuerit niger, aut albus, sed pallidus: ergo non oportet vnũquodq; fieri ex contrario. Si dicatur, ꝙ si fuit hõ pallidus: nõ est generatũ pallidum, hoc nihil est: nã remota forma substãtiali a materia, remouentur oĩa accidentia consequẽtia formã: ergo non põt remanere eadem numero palliditas in homine & cadauere: ergo oportet, ut noviter producatur. ¶ Ad primũ istorũ de mẽte Simplicij rñdetur, ꝙ dupliciter põt intelligi aliquid ex alio fieri, vno mõ, qa fit post illud: alio mõ, quia illud est eius materia & elementum, sicut lectus fieri ex ligno dicitur. Primo mõ non inconuenit contrariũ ex contrario fieri, immo ẽ necessariũ: & sic contraria prima ex inuicem fiunt: secundo vero modo unũ contrarium non fit ex alio: nõ .n. vnũ contrarium subijcitur alteri ueluti eius materia. ¶ 2. rñdetur de mente Ammonij: cui prædicta rñsio non placet, ꝙ sm̃ quẽ sensum dicitur prima contraria non fieri ex alijs, sm̃ eundem dicitur ea ex alterutris non esse. primum aũt dicitur, non quia prima non fiant ex alijs, tanq̃ ex subiectis, & pmanentibus: sed qa nulla sunt illis priora, & vliora ex quibus fiant. ideo & sm̃ dicitur: non quia vnum non fiat ex altero tanq̃ ex materia: sed quia vnum altero principalius, & vniuersalius esse non põt: cum æqualis sint virtutis inter se, & nullum ipsorũ plus altero in ratione principij aliquid habeat: cum hoc autem stat, ꝙ alia contraria inferiora ex alijs cõtrarijs fiãt. ¶ Videtur autem mihi hæc Ammonij interpretatio ad mentem Arist. non esse: neque enim secundum eundem omnino sensum intelligendũ est prima contraria non esse ex alijs: & non esse ex alterutris: cum ab Arist. alia & alia horum dictorum assignetur causa. Cãm .n. quare non sint ex alijs assignat hanc: quia prima sunt: quare autem non sint ex alterutris, pro

Tex. 42.

A. phy. sũ. tex. 42. & 43.

pro

pro causa assignat: quia sunt contraria. ¶ Et si dicatur; vt ipse Ammonius interpretatur. ꝙ per esse contraria intelligit æqualis virtutis esse: patet ex Arist. processu hoc ad eius mentē nō esse. quare Simplicij responsio melior esse videtur. ¶ Potest etiā dici, secundum Aue. ꝙ vnū contrariū non mutatur in aliud: albedo.n.non fit nigredo: & tñ subiectum ex vno cōtrario mutatur in aliud. ¶ Ad sm̄ dicitur, ꝙ aliquid fieri dupliciter pōt intelligi: vno modo primo & per se: alio modo secundario & consecutiue. illud fit primo, et ꝑ se, qđ ē primus, & ꝑ se terminus mutationis, sicut Sor. est primus, & ꝑ se terminus generationis suæ: tunc oē, ꝙ fit ex contrario fit. Sor.n.fit ex nō Sorte: & de hoc philosophus intēdit, cū dicit omne, quod fit, ex contrario fieri. Illud autem dicitur fieri secundario, & consecutiue, quod scilicet principalem terminum mutationis consequitur, sicut omnia accidentia Sortis consequuntur formam substantialem Sortis existentem in materia. & id quod fit isto modo non oportet, ꝙ fiat ex contrario. Dicitur ergo, qđ pallidum in exemplo dato fit consecutiue: ideo non oportet, qđ fiat ex cōtrario. ¶ Sed cum contrarietas aliquando accipiatur proprie: aliquando vero pro oppositione priuationis & habitus: remanet dubium, quomodo accipiat philosophus contrarietatem, dū dicit principia rerum naturalium esse contraria. ¶ Circa istam difficultatem aliter sentit Albertus, & aliter Commentator. Pro notitia opinionis Alberti, secundum mentem eius. ¶ Sciendum primo, ꝙ sicut est de genere, & differētijs respectu speciei constituendæ, ita est de materia, & contrarijs respectu rei constituēdæ, per fieri, & moueri sm̄ naturā. ¶ Sciendū secundo, ꝙ genus est generalis forma, quæ ideo generalis dicitur, q: est imperfecta

Albertus. 1. phy. tract. 3. cap. 5.

& indeterminata, & cū trahitur ad perfectum, determinatē confusio eius & communitas, & conducitur ad esse speciei. Verbi gratia, animal est generalis quędā natura non determinata ad hominē, aut asinū: sed sm̄ se indeterminata, & imperfecta: per istā aūt differentiā rationale, determinatur ad istā naturam perfectā, & determinatā, quæ est homo. ¶ Sciendum tertio, ꝙ anteq̄ diuidatur genus per differentias, oēs differentiæ sunt in eo, in quadā habituali potestate, & confusa, non habentes esse distinctum: est.n.in genere quidam habitus confusus, qui nihil aliud est, quàm quædam habitualis potestas, qua natura generis continet habitualiter omnes differentias: sicut si diceremus, ꝙ homo habens habitum philosophiæ, hēt in se quandam habitualē potestatē, qua continet in se potentialiter oēs conclusiones philosophiæ: cum aūt actualiter accipiuntur ipsæ differentiæ, dum .s. diuiditur per intellectū genus in differentias, & componitur cum illis, iā distant inter se sub illo genere, quæ prius erant unitæ in illo habitu confuso, & mutuo se expellunt a genere. per hoc enim, qđ vna differentia vnitur generi actualiter: alia nō potest vniri sibi actualiter: cū .n. adiungitur animali rationale, sibi non potest actualiter adiūgi irrationale. animal .n. rationale non potest esse irrationale: & quia per hunc modū se habent contrarię qualitates ad subiectū, ꝙ .s. sunt simul in eodē subiecto habituali potestate, sed in actu vna expellit alterā a subiecto: ideo differentiæ sbales dicuntur contrariæ a philosopho. ¶ Per oīa similiter dicit esse de materia & contrarijs, hoc excepto, ꝗ. genus est forma generalis, & materia non est forma, sed subiectum generale. Primo enim materia est subiectum formarum in entibus: & habet in se habitum confusum formarum:

10 Metaph. tex. 23.

marum: qui habitus imperfectus est, & indistinctus, & hic est quædã habitualis potestas, qua materia claudit ĩ se oẽs formas, si accipiatur materia simpliciter, vel plures, vel pauciores, si accipiatur materia propinqua, & appropriata. Secundo, ipsæ formæ se habẽt sub illo habitu confuso: sicut differentiæ sub genere, ita .s. ꝙ se expellunt à materia secundũ esse suum actuale: dum .n. vna est in materia, altera non potest ibi esse, & propter hoc etiã ipsæ formæ dicuntur cõtrariæ: sicut & differentiæ substantiales. Tertio, materia numquam habet esse, nisi sub altera formarum, ideo cum motus conueniat materiæ secundũ esse, oportet ꝙ conueniat ei secundũ exitum de contrario in contrarium .i. de vna forma, à qua habet vnum esse, ad aliam formam, à qua habeat aliud esse. ¶ Dicit ergo, ꝙ principia rerum naturalium, secundũ fieri, et transmutationẽ sunt contraria proprie .i. duæ formæ, à quarũ vna ad alteram transmutatur materia. ¶ Sed aduertendum vlterius secundum Albertũ, quòd quælibet formarũ existẽtium in eadem materia potestate habituali, & est contraria alteri: & est priuatio ad illã. Si .n. cõsiderentur illæ formæ, secundum quòd dãt esse materiæ actualiter, sic sunt contrariæ, quia dum vna est in materia, non potest esse altera in ea. Si aũt considerantur, secundũ ꝙ sunt vnitæ in illo habitu confuso materię, sic unaqueq; habet aptitudinẽ ad alterã secundum esse, sed deficit ab actuali esse eius, & sic comparatur ad ipsã sicut priuatio. Vnde quòd moueantur adinuicem, habent ex hoc, ꝙ vnaquæq; priuatiue se habet ad alterã. Sic .n. tã habent subiectum cõmune, quã aptitudinem habitualem recipiendi formam oppositam: vnde licet principium motus sit ab aliquo contrario, tamẽ contrarium nõ est principium motus, nisi vt priuatiue oppositum. ¶ Ista declaratio pulchra est, & subtilis: sed non videtur esse ad mentem philosophi. Nam exemplificans, quomodo vnumquodq; fiat ex contrario dicit, quòd musicum fit ex non musico, & non ex quocumq; non musico: sed ex ĩmusico. Ex quo arguitur sic. Musicus fit ex immusico, et nõ ex aliqua forma contraria musicę, sed solum ex priuatione: ergo omne qđ fit, fit ex cõtrario proprie dicto: tex. n. Cõm. apparet, quòd phil. per contrarium intendit priuationem, q̃ ponit principium per accidens. ¶ Ideo alia est expositio Commentatoris dicentis, ꝙ p contraria intelligit philosophus non solum proprie dicta cõtraria, sed etiam priuationẽ, & habitum, unde ista sunt uerba sua. Intẽdit hic p cõtrarium, illud, quod est cõmune contrarijs, & priuationi, & habitui: & ideo cum induxit exemplum de contrarijs .s. albo, & nigro, induxit alium exemplũ de priuatione, & habitu. Sed aduertendum, ꝙ aliter intelligendum est, principia prima esse contraria, & aliter vnumquodq; fieri ex contrario: in secũda .n. propositione accipitur contrarietas, vt est quoddã commune ad contrarietatem propriam, & ad priuationẽ, & habitum: in prima autem aliter. Nam dupliciter principia possunt dici prima .s. primitate causalitatis, & sunt illa quæ sunt causa omniũ aliorum, & ipsa non sunt ex alijs; & sic prima principia sunt forma substantialis & priuatio sibi opposita: & primitate prędicationis: & sunt illa quę sunt communia omnibus principijs particularium transmutationum, & ista sunt forma in communi & priuatio. Si ergo loquamur de primis primitate causalitatis: cum dicitur prima principia esse contraria, accipitur contrarietas pro oppositione priuationis & habitus: nam forma substãtialis, & sua priuatio sunt opposita priuatiue,

Tex. cõm. 46

Aue. cõm. 48

Principia dici possũt primitate causalitatis & primitate prædicationis.

tiue, si vero loquamur de primis principijs primitate communitatis; tunc cum dicuntur contraria, accipitur contrarietas communiter, vt se extendit ad contrarietatem propriam, & priuatiuam oppositionem. ¶ Sed contra istam expositionem, quæ est etiã Auicennæ arguit Albertus Et primo sic, ubi Arist. probat non solum duo contraria esse principia, scilicet ratione vtitur ad hoc, ꝙ ad agendum non sufficiunt duo contraria: ergo secundum philosophum principia sunt agentia: sed priuatio non agit cum nihil sit: ergo priuatio & habitus non sunt illa duo contraria; quæ philosophus dicit esset principia. Secundo cum distincta sint genera oppositorum, quid causa fuit dicere, principia esse contraria, cũ tamen per te principia sint priuatio & habitus? ¶ Ad primum istorũ respondetur, quòd non intandit philosophus principia esse agentia: sed vult quod duo cõtraria non sufficiunt ad agendum idest ad transmutationem, & ad hoc vt aliquid agatur & fiat sed requiratur ẽt subiectũ ꝙ transmutetur s͠m illa: & cum dicit ibidem q̃d vtrumque contrariorum transmutat aliquid, intelligit, ꝙ vtrumq; contrariorum est, id secundum quod aliquid trãsmutatur formaliter, vel quia est forma, vel quia se habet ad modũ formę, eo q̃d denominet subiectum, sicut est priuatio: nõ q̃d ipsa cõtraria sint actiua. ¶ Ad 2. dicitur, q̃d prima principia primitate causalitatis nominauit contraria, cum t͞n sint priuatio & habitus: quia consueuimus vti nomine contrarietatis in his, quæ non p͞nt simul stare. hic aũt considerat philosophus prima principia opposita, inquantũ se expellũt ab eodem subiecto: considerat n. ea, inquãtum sunt principia transmutationiss: ideo illa vocat contraria. ¶ Dicitur 2. quòd cum dicitur omne fieri ex contrario, per cõtrarietatem, accipit oppositionem tam contrariam quam priuatiuam, & omnem vocat contrarietatem, ratione dicta. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum negatur minor: ad probationẽ dicitur primo, quòd non omnia principia sunt contraria positiue: sed aliqua priuatiue. ¶ Dicitur 2. quòd genus non est principium contrariorum, eo modo quo contraria principia sunt aliorũ: contraria enim sunt principia transmutationis rerum: genus autem est principium contrariorũ, vt forma eorũ. Et hoc sufficit s͠m Albertum ad prima principia scilicet, quòd non sint ex alijs secundum illum modum, quo alia sunt ex ipsis.

¶ Dicitur 3. q̃d si accipiantur principia prima primitate causalitatis .i. quæ sunt causa oĩum aliorum, & ipsa non causantur ex alijs cuiusmodi sunt forma s͠balis, & priuatio sibi opposita, talia principia non constituũtur ex genere: quia nõ sunt in genere, nisi reductiue: si autem accipiantur prima principia primitate prædicationis, quæ .s. sunt cõmunia omnibus principijs particularibus oĩum transmutationum, cuiusmodi sunt forma, vt continet sub se formã substantialem, & accidentalem, & priuationem sibi oppositã, talia non constituuntur ex genere: quia non sunt in genere, sed circuũt oẽ genus: in omni .n. genere est priuatio, & habitus. Ex quo patet, q̃d illa propositio est falsa .s. prima contraria continentur sub genere, & fiunt ex ipso: prima .n. contraria, siue primitate causalitatis, siue primitate prædicationis, non fiunt ex genere. ¶ Et si dicatur, ꝙ contraria h͞nt genus pro principio, dicitur q̃d verũ ẽ de contrarijs positiuis: sed prima cõtraria, non sunt contraria positiue. prima .n. primitate causalitatis .s. forma s͠balis, & priuatio sibi opposita, opponuntur priuatiue pure: prima aũt primitate prædicationis

Aduertas, tex. quæst. 8. ad quæst 7. ac tex. 7. ad 6. ptinere. & huius 8. q. hic verus est tex. 41. oés igitur cõtraria pricipia faciunt.

Quomodo substãtiæ nihil esse contrarium intelligẽdum sit.

tionis .s. forma in cõi, & priuatio abstrahunt a contrarijs positiue, & a contrarijs pure priuatiue: quia in aliquibus principia sunt cõtraria positiue, in aliquibus vero priuatiue, vt dictũ est: vnde magis dicuntur genera contrariorũ, quam contraria. ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ principia sbæ sunt cõtraria priuatiue, et ꝙ sbæ licet nihil sit contrarium positiue (vt intellexit philosophus in prædicamẽtis) tñ sbæ põt esse aliquid contrariũ priuatiue: forma .n. sbali contrariatur sua priuatio.* ¶ *Ad 3. dicitur, quicquid alij dicant, ꝙ cum philosophus dicit principia rerũ naturaliũ esse contraria, loquitur de principijs rerum naturaliũ, quæ transmutantur inquantũ transmutantur. Cælum aũt sm̃ sbam suam nõ transmutatur: quia est ingenerabile, & incorruptibile, vt dicitur. 1. cæli: ideo non oportet principia sbalia cæli esse contraria.* ¶ *Ad 4. dicitur, quòd principia esse rei sunt simul in re, non aũt principia transmutationis rei: mõ dictum est contraria, de qbus est hic sermo, esse principia trãsmutationis, non aũt principia esse rei.* ¶ *Ad 5. negatur maior: nisi enim passiuum esset priuatiuum, forma non posset transmutari ad formam: ideo præter subiectum & formam, oportet etiam esse priuationem formæ in subiecto: dicitur tamen secundo, quod forma non est actiua: alia est enim causalitas formæ, & alia causalitas efficientis.*

Tex. 20. 21. & 22.

QVAESTIO IX.

Vtrum sint tantum tria principia rerum naturalium .s. materia, forma, & priuatio.

Vnde est sicut duo dicenda sunt esse principia, &c. Tex. LXIII.

QVAERITVR nono. Vtrũ sint tantũ tria principia rerũ naturalium .s. materia, forma, & priuatio, &, videtur qđ non. ¶ *Primo, quatuor sũt principia aliquarum mutationũ naturaliũ: ergo non sunt tantum tria: antecedens probatur. Cum aliquid mutatur de albedine in nigredinẽ, est ibi subiectũ, ꝙ trãsmutatur, est terminus ad quẽ .s. nigrum est non nigrũ, quia mutatur de nõ nigro in nigrum, & est album, quia mutatur etiam ex albo in nigrum: ergo sunt quatuor principia.* ¶ *2. Principia sunt ex quibus oĩa sunt: sed non oĩa naturalia sunt ex materia, forma, & priuatione, quia accidentia non sunt cõposita ex materia & forma: ergo illa non sunt principia.* ¶ *3. Principia sm̃ se sunt notiora rebus naturalibus, cum materia secundũ se sit pura potentia, priuatio autem sit negatio, quorũ vtrumque sm̃ se est minime cognoscibile: ergo materia & periuatio non sunt principia. Confirmatur, quia eadẽ sunt principia essendi, & cognoscẽdi: sed materia & priuatio non sunt principia cognoscendi:, cũ põia & negatio sint remota ab actu, & vnumquodque cognoscatur inquantum est in actu: ergo nõ sunt principia essendi.* ¶ *4. Principia sunt contraria, sicut dictum est supra: sed ista non sunt contraria: priuatio enim & materia, similiter materia & forma non sunt contraria: ergo &c.* ¶ *Ad euiden*

tiam

Tex. 49. & sequētibus.

tiam istius difficultatis, sciendum ꝙ cum philosophus inquirat hoc loco numerum principiorum, tam essendi quam fiendi, inquirit principia solū eius, quod per naturalem transmutationem producitur .s. eius, quod est primo, & per se terminus transmutationis: & quia solum compositum, siue sit compositū ex materia et forma substantiali, siue ex subiecto et forma accidentali, nō aūt forma per se sumpta, est primo & per se terminus transmutationis, vt dicitur. 7. Meta. ideo inquirit principia rerū naturalium cōpositarum, non autē principia formarū. ¶ Ad quęstionem ergo r̄ndetur quatuor conclusionibus philosophi, quarum prima est. Nō est solum vnum principium rerum naturaliū. ꝓbatur, Vnum non est contrarium sibijpsi: sed principia rerum naturalium sunt contraria (vt superius probatū est) ergo non tantum unum est principium rerum naturaliū. ¶ 2. Conclusio est. Principia rerum naturaliū non sunt infinita: hanc cōclusionē probat philosophus duabus rationibus inter alias. Prima rō est ista. Prima principia sunt prima contraria: sed nō sunt infinita prima contraria: ergo prima principia non sunt infinita: consequētia nota cū maiori ex supradictis: minor vero probatur. prima cōtraria simpliciter sunt illa, quę sunt primi generis .s. substantię: sed substantię sunt tm̄ duo principia cōtraria, qa vnius generis est tm̄ vna prima contrarietas: ergo prima contraria sunt tm̄ duo, & per consequens nō sunt infinita. ¶ Circa istam rationem tria occurrunt dubia. Primū est quid nomine substantiæ intelligatur, cum dicitur. quòd substantia est vnum genus. Secundum est, Quæ sunt illa prima contraria primi generis. Tertium est, Quid generis nomine significetur hoc loco.

Tex. 16. — Tex. 49. — Tex. 50.

Quid nomine substātiæ intelligatur cum dicitur substātia est vnū genus.

¶ Quantum ad primum respondet Alexand. nomine substātiæ, forma materialis, siue potius compositū ex forma & materia intelligitur: in hoc .n. solo genere substantiæ contrarietas inuenitur, non aūt in omni substantia. ¶ Simplicio vero placet, vt nomine substātiæ non illud genus accipiatur, qđ generibus entiū est condiuisum: sed tota natura mutabilis, de qua hoc loco loquitur Aristot. & cuius principia quærit: Contrarietas .n. formę et priuationis, non in solo genere substātia: sed etiā in generibus accidentiū quę mutationē suscipiunt, inuenitur. ¶ Sanctus vero Tho. absolute ipsū genus substantiæ uidetur noīe substātię intelligere. Licet .n. Aristo. principia tantū substantię mobilis, siue mutabilis inquirat, ad ꝓbandum tamē, ꝙ illa non sint infinita, efficax medium est, ꝙ in genere substantię vna tm̄ sit prima cōtrarietas, q̄cūq; sit illa: quia constat, ꝙ si ipsius totius generis substātię est vna tm̄ prima contrarietas, particulariū generū substātia, nō erūt infinita principia prima, quę sūt prima cōtraria. ¶ Posset aūt opinio Alex. & S. Tho. cū opinione Simplicij cōcordari, dicendo, ꝙ dupliciter possumus intelligere cōtraria eē prima .s. primitate dignitatis, & pfectionis: et primitate cōmunis prędicationis. si de primitate dignitatis et pfectionis loquamur sic uera ē opinio Alexādri, & S.T. qbus et Ammonius subscribere uideť. Nā sicut genus substātię, est primū inter oīa genera, dignitate, & pfectione: ita & prima eius cōtrarietas, primis aliorū generū cōtrarietatibus est prior, et hāc primā substātiæ cōtrarietatē primo inuestigat Arist. secūdario uero cōtrarietates in alijs generibus inuētas. Nec obstat Sīplicij rō cōtra Alex. īquiētis, ꝙ tunc erit tm̄ vnū primū genus entis, non aūt decem prima genera. dicitur .n. ꝙ vtique est tm̄ vnum primum genus dignitate & perfectione: sunt autē decē prima genera primitate prædicationis,

Tex. 50.

quæ.s. non recipiunt in recto alicuius superioris generis prædicationem. Si vero de primitate communis prædicationis loquamur, opinio Simplicij vera erit: sic enim prima contraria, quæ de contrarietate omnium generum mutabilium prædicantur, erunt contraria naturę mutabilis absolute, & in communi, non autem huius determinati generis, quod est substantia, & ideo nomine substantiæ, nō primum genus intelligemus; sed materiam mutabilem absolute.

Quæ sint prima contraria primi generis.

¶ Quantum ad secundum tenet Syrianus, q̄ prima cōtraria sunt excessus & defectus: ad hāc .n. differentiam omnium contrarietatem reduci ait. Sed licet verum sit in omni genere, hanc excessus & defectus contrarietatem inueniri: non loquitur tñ Arist. de hac contrarietate hoc loco, vt ex eius processu manifeste apparet. Alex. vero & Simplicius dicunt, quòd per primam contrarietatem Arist. contrarieta: ē formæ & priuationis intendit: hæc enim primo in natura materiali corruptibili inuenitur. S. Tho. cōcordare cum Alexādro & Simplicio videtur. Nam quod dicit hoc loco, primam contrarietatē cuiuslibet generis esse primarum differentiarū, per quas diuiditur genus, declarat exponendo, inquiens, quòd oppositio formæ et priuationis in omni mutatione inuenitur: & quòd formæ substantiales nō sunt contrariæ, licet differentiæ substantiales cōtrariæ sint sm̄ quòd vna accipitur cū priuatione alterius, sicut patet de animato & inanimato.

S. Thom. tex. 68.

Quid generis nomine Arist. intelligat tex. 50.

¶ Quantū ad 3. nomine generis accipit Syrianus prædicamētū: in quolibet .n. prędicamento (ait) vna prima contrarietas inuenitur. Ammonio placet, ut nomine generis acipiamus, non id q̄d vere & proprie genus est, sed ipsum primum subiectum: morem enim Aristot. ait esse, vnamquamq; subiectam naturam genus appellare. Nam sicut circa numerum contrarietas paris et imparis consideratur, & circa superficiē cōtrarietas lenis & asperi: ita circa subiectam substantiam contrarietas formæ & priuationis: & sicut numerus a pari & impari distinguitur, semper tamen cum altero illorum inuenitur, ita & substātia, quæ est subiectum ad formam & priuationem se habet. Simplicio videtur, quòd nomine generis naturę cuiusque communitas sit accipienda. Sic enim naturā mutabilem, vnū genus dicere possumus: sicut si diceremus naturā intelligibilem, ingenerabilem, & immaterialem, omnino vnum genus esse. Quid vero sentiat S. Tho. in expositione non explicatur: sed ex his quæ dicit interpretando Aristo. rationem, videtur cum Syriano atque cum Simplicio (qui vidētur melius Aristotel. mentem hoc loco interpretari) conuenire. Nam (vt ait Simplicius) quomodo nomen generis pro subiecto, & materia possumus hoc loco interpretari, cum nōdum ostenderit Aristo. oportere eße aliquod tertium principium contrarijs subiectū, sed paulo post, hoc sit ostensurus?

¶ Secūda rō est ista. Si principia sunt infinita, cū principia sin contraria, oportebit omnia contraria esse principia: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis dupliciter. ¶ Primo, prima principia sunt prima cōtraria: sed non omnia contria sunt prima contraria, cum quędam sint causata ex alijs, sicut dulce, & amarum ex calido & frigido, humido & sicco: ergo &c. ¶ 2. Prima principia non fiunt ex alterutris (vt dicitur tex. 42.) & etiam patet ratione, quia principia oportet semper manere: illa autem quę fiunt ex alterutris nō semper permanent, eo quòd vnumquodque fit ex alio, & corrumpitur in aliud: sed aliqua contraria fiunt ex alterutris, vt amarū ex dulci, et albū ex nigro: ergo ali-

qua contraria non sunt prima principia. ¶ Ad euidentiam istius rationis notāda sunt tria. Primo, quòd vbi litera nostra habet ex alterutris, litera cōmen. habet ex alijs: & est tex: græco conformis, & sic exponit Commentator volens, ꝙ ideo aliqua contraria non sunt prima principia, quia sunt ex alijs, vt sapores aliqui ex amaro & dulci, & aliqui colores ex albo & nigro, prima autem principia nō fiunt ex alijs. ¶ Sciendum 2. saluando text. antiquę translationis, ꝙ scilicet aliqua contraria fiant ex alterutris (vt exponit S. Tho.) hoc nō contradicit ei, qđ superius dixit Aristot. dum dixit, ꝙ prima contraria non sunt ex alterutris, eo quòd sunt contraria, vbi videtur velle, quòd nulla contraria fiant ex alterutris. Si enim sumantur solę formę contrariæ sine subiectis, tunc nō fiunt ex alterutris: non enim caliditas fit ex frigiditate, & hoc modo intellexit: si autem sumantur contraria simul cum subiectis, tunc fiunt ex alterutris: ex albo enim fit nigrum, et hoc modo intellexit in ista rōne. ¶ Aduertendum tamē circa istam declarationem, quę est S. Tho. ꝙ si ly ex, importet ordinem solum, vt sit sensus vnū fieri ex alio, idest post aliud, tūc iuxta superius dicta de mente Simplicij, vna forma cōtraria potest fieri ex alia, eo modo quo fieri potest, cōpetere formę: caliditas .n. fit ex frigiditate idest post frigiditatē in subiecto, qđ prius habebat frigiditatē, & postea accipit caliditatē. Si aūt ly ex, denotet causalitatem, denotādo .s. id cui additur trāsmutari in aliud, tunc vna forma contraria non fit ex alia, non .n. frigiditas fit ex caliditate, idest, caliditas nō transmutatur in frigiditatē; aut eius materia fit et subiectum: sed bene frigidum fit ex calido, quia quod prius erat calidū, efficitur frigidum: accipit ergo S. Tho. istam propositionem in secundo sensu.

Aue. cō. 50. Tex. 48. Tex. 42. Tex. 50.

¶ Sciendum 3. ꝙ istam propositionem, Principia oportet semper manere, Alexander (vt Simplicius refert) dicebat primo ad hunc sensum, debere intelligi: ꝙ prima scilicet principia sunt sempiterna: quia si fierent, etiam corrumperētur, & consequenter ea, quæ ex illis fiunt: et sic aliquando deficeret generatio nullo existente, ex quo aliquid fieret. addebat autem & Platonis rationem, hanc scilicet si fierent, ex principijs fierent: hoc autem esse non pōt, quia tunc non essent prima principia. ¶ Dicebat tñ 2. quod principiorū quædā sunt, quæ præexistūt, & ista ingenerabilia sunt & sempiterna secundū numerū, sicut primū efficiens et materia: quędam vero sunt, secūdū quæ fit generatio ꝙ corruptio, & scilicet contraria, & ista non sunt secūdū numerum ingenerabilia, et sēpiterna. ¶ Dicebat 3. quòd tantum prima principia sunt sempiterna, non autem principia proxima. Dicebat 4. ꝙ ipsa principia contraria, si in singularia accipiantur, non sunt sempiterna sed corruptibilia, sed si in vniuersali accipiantur, tamquam cōmunissima, sub quibus omnia contraria continentur, priuatio scilicet & forma, sic sunt sempiterna: vniuersalia enim incorruptibilia sunt. ¶ Sed contra hāc Alexandri interpretationem, arguit Simplicius. Primo contra tria prima eius dicta simul. Cōtraria secundum te sunt ea, secundū quę fit generatio & corruptio, & talia secūdū numerum non sunt sempiterna: sed philosophus dū induxit, quòd principia oportet semper manere, de principijs, tamquā de contrarijs est locutus: ergo illud eius dictum, non est ad hunc sensum intelligēdum, ꝙ ipsa principia sunt sempiterna. ¶ 2. Contra quartum eius dictum, Illud dicens philosophus, intendit aliquid proprium primis principijs dicere: sed quòd principia prima in vniuersali sint incorruptibi-

Tex. 50.

ruptibilia, ĩ singulari vero corruptibilia, non est illis proprium: sed omnibus contrarijs conuenit: nõ .n. sola forma & priuatio in vniuersali est incorruptibilis, sed etiam albedo vniuersalis, & nigredo vniuersalis: ergo nõ est sensus verborũ Aristo. ꝙ prima principia in vniuersali sũpta, sint sẽpiterna. ¶ 3. cõtra totã positionem arguit. Philos. demõstrare intendit (vt ipse Alexãder exponit) esse unã primam contrarietatẽ: sed ad hoc nihil confert, ꝙ principia sint sempiterna: non .n. si sunt sempiterna, iã sunt duo: ergo &c. ¶ Respondet aũt ipse Simplicius de mẽte Ammonij, ꝙ principia oportere manere sẽper, sẽpiternitatẽ hoc loco nõ significat: non .n. intẽdebat Aristo. demõstrare hęc principia ingenerabilia esse, et incorruptibilia: sed quomodo secũdũ ipsarũ mutationẽ, generatio fit & corruptio: sed significat, quòd oportet in omni re generabili & corruptibili, quę transmutatur, inueniri aut formã, aut priuationem: aut potius vtrũq;: vnũquodq; enim formam habet, & priuationẽ illius formę, in quam natũ est transmutari: album .n. habet albedinem, et nigredinis priuationẽ. Hoc autẽ istius primæ contrarietatis est propriũ: ideo hoc ipsum induxit Aristo. tamquã causã, quare alia posteriora cõtraria nõ sunt naturaliũ rerũ principia: nulla enim aliarũ contrarietatum in omni re naturali inuenitur: neq; enim naturalia omnia alba sunt: neq; oĩa nigra: sed bene in omnibus est forma, ĩ sempiternis quidem sola, in generabilibus autem & corruptibilibus simul cũ priuatione: non eiusdẽ quidẽ formæ: sed oppositæ, in quã potest trãsmutari. vnde hoc loco, ly semper, non tpris sempiternitatem, sed vniuersitatẽ demonstrat. Et est simile, sicut si diceremus materiã primã semper manere, non aũt materia secũdam: quia prima in omnibus rebus materialibus inuenitur: non aũt secunda. ¶ Quomodo autem .S.Tho. dictã propositionẽ intelligat non apparet, cum ipsam nõ ponat. Fortasse .n. tex. suus illam nõ habebat: sed si in suo tex. erat, videtur eam intelligere ad sensum Alexãdri .s. ꝙ oportet prima principia ingenerabilia esse. Nã cũ proposita hac ꝓpositione, Fiũt alia cõtraria ex alterutris: deberet Aristo. subsumere, prima principia nõ fiũt ex alterutris, ea prætermissa ipsius ꝓbationẽ adduxit .s. ꝙ principia oportet semper manere. nã si sempiterna sunt principia, cõstat ꝙ ex alterutris nõ fiunt: hãc aũt .s. principia nõ fiunt ex alterutris (ut clarior esset ratio) assumpsit. S.T. ¶ Sed attẽdẽdũ sequendo .S.Tho. expositionem, & eius tex. ꝙ illã ꝓpositionem, principia non fiunt ex alterutris, & hanc, principia oportet sẽper manere, nõ accipit philosophus tãquam verã, sed tamq̃ à quibusdam antiquorũ philosophorum concessã: licet .n. verũ sit: ꝙ principia nõ fiant ex alterutris, sine subiectis sumatur, non .n. albedo conuertitur in nigredinem, si tñ cum subiectis sumantur, est falsũ: nã id qđ est album, fit postea nigrum: quidam tamẽ philosophorũ dicebant verũ esse, ꝙ contraria nõ fiũt ex inuicem, ẽt coassumendo subiectum: vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Nõ ẽ aũt inconueniens, ꝙ philosophus vbi disputatiue procedit, vtatur ꝓpositionibus ab alijs concessis, contra quos arguit: licet in se verę nõ sint. Vbi aũt veritatem huius rei determinat, oppositum dicit: nam hoc principium, quod vocat subiectum & materiam, ã principio quod oppositum vocatur, distinguit per hoc, quòd ipsum in transmutatione manet: non aũt oppositum. Et sic non est verum: ꝙ prima principia, quæ sunt prima contraria, sint sempiterna. ¶ 3. Cõclusio est, Tria sunt principia rerũ naturalium. Ad hãc conclusionem

Propositio illa principia, oportet semper manere, qão sit a thomistis sumenda.

Tex. 60.

clusionem philosophus inter alias, duas adducit rationes, quarũ prima est. Prima principia sunt, ex quibus alia fiunt: sed ex solis contrarijs non pñt alia fieri: ergo oportet ponere aliud principiũ: cõsequentia nota cum maiori, & probatur minor. Si ex contrarijs solis possent fie ri res, hoc esset, qa vnũ transmutaret reliquum: nõ possumus n. imaginari, ꝙ ex duobus contrarijs fiat aliquid, nisi aut vnũ trãsmutet reliquũ, aut ambo transmutent aliquod subiectũ: si ergo ex contrarijs solis fiat aliquid remoto omni subiecto: hoc erit, qa vnũ agit in reliquũ: sed hoc est impossibile (nõ .n. raritas nata est conuertere densitatẽ in aliqd) ergo ex solis contrarijs, non potest aliqd fieri.

Tex. 51.

¶ Sed circa hanc rõnẽ dubiũ occurrit. videtur .n. ꝙ philosophus uelit prĩcipia, quæ posuit esse cõtraria, esse formas actiuas, eo ꝙ vult ea (si sola sumuntur) non posse agere in se inuicẽ, & si sola contraria essent principia, ꝙ vnũ transmutaret alterũ. ex hoc .n. videtur velle, ꝙ ipsa contraria simul cũ subiecto agãt in se inuicem, tũ ẽt quia vult ea aliqđ subiectũ trãsmutare. et sic videtur, ꝙ priuatio, et materia non sint principia, cũ nõ sint formæ actiuæ, cuius oppositũ superius est õnsũ. ¶ Rñdetur ad boc dupliciter. Prímo, ꝙ qa cã agẽs apud nos est magis, quã aliæ causæ manifesta, ideo vtimur actionis nomine ad causalitatẽ causę cuiuslibet significandã: & dicitur, ꝙ agere contingit dupliciter: vno mõ effectiue eo mõ quo dicimus, domificatorẽ facere domũ: alio mõ formaliter: sicut dicimus, ꝙ albedo facit parietem albũ. s. sicut forma ad quã consequitur esse albũ. Prima ergo contraria sunt actiua, & transmutatiua subiecti, nõ effectiue sed formaliter: idest sunt formæ sm̃ quas subiectũ transmutatur: & hoc mõ priuatio agit in subiectũ, quia .s. se hẽt ad modũ formæ, eo ꝙ deno nominat subiectũ: vñ negatur philosophũ velle prima contraria esse formas actiuas proprie. ¶ Posset secũdo dici, ꝙ philosophus vult arguere a maiori, admittendo ꝙ senserit contraria, quę accipit in ista rõne, esse formas actiuas. Vult .n. arguere sic. Si contraria sufficiunt ad generationem, maxime essent contraria ꝓpria, quę sunt actiua: sed hoc non est: ergo nullo mõ principia contraria sufficiũt. ex hoc aũt non tollitur, quin priuatio sit principiũ. ¶ Secunda rõ est ista. Si prima contraria sufficiunt ad esse rerũ naturaliũ, sequitur ꝙ oĩa principia sint accidẽtia: sed hoc est impossibile: ergo &c. ꝓbatur consequentia. Vna sba non est contraria alteri: si ergo oĩa principia sint contraria, sequitur, ꝙ oĩa sint accidẽtia. Falsitas ꝓbatur. Si prima principia sint accidentia, sequitur ꝙ aliquid sit prius primis principijs, nam subiectũ est prius accidentibus: sed hoc est incõueniẽs: ergo &c. ¶ Sed videtur, qđ philosophus sibiipsi contradicat: dixit .n. superius, ꝙ in genere sbæ est vna prima contrarietas, hic aũt dicit ꝙ vna sba nõ est contraria alteri. Sed dicendum, qđ loquitur philosophus sm̃ opiniones philosophorum, qui dicebant oẽs formas esse accidentia: vñ sequebatur oẽm contrarietatem inter accidentia esse: superius aũt loquebatur secundum veritatẽ: in substantia enim est contrarietas secundum oppositionem priuationis, & habitus, non autem secundum propriã rationẽ contrarietatis, quæ est oppositio formæ ad formam. Quomodo aũt sit contrarietas in sba latius dicẽtur in quinto. ¶ Quarta conclusio ẽ. Nõ sunt plura prima principia, quàm tria. ad hãc arguitur duabus rõnibus: & primo sic. Quod põt fieri p pauciora, superfluũ est si fiat per plura: sed posita vna contrarietate, & vno subiecto, generatio rerũ põt cõpleri: nã ad patiendũ, sufficit vnum

Agere cõtingit dupliciter.

Tex. 55.

vnum principium materiale, & duo termini, qui sunt duo contraria: ergo non sunt plura principia tribus. Notandum est secundum Comment. ꝙ ideo natura non agit per plura, ꝙ fieri per pauciora pōt, quia si natura ageret pluribus principijs, quàm oporteat, ageret otiose: hoc aūt non est attribuēdum naturæ. Qui.n. pōt sanare modica actione, inquit Commen. ille aget actione artificiali: si autē laborauerit actione maiori, otiose faciet, & superflue: & ita est de natura, sicut de arte. ¶ Secundo arguitur sic. Si plura sunt prima principia quàm tria, oportet. esse plures primas cōtrarietates prima.n. principia sunt prima contraria, cum suo subiecto, sed hoc est falsum: quia est vna sola prima contrarietas .s. quæ est primi generis, ꝙ est substantia: ergo &c. ¶ Pro maiori euidentia istarū conclusionū, sciendum primo iuxta prædicta, quòd materia, forma, & priuatio, possunt dupliciter accipi: vno modo vt sunt de genere substantiæ, accipiendo .s. materiam primam, quæ est subiectū formarum substantialium, & formā substantialem, & priuationem illi oppositam: alio modo, vt sunt communia omnibus prædicamentis, accipiendo materiam pro subiecto formarum, siue substantiales sint, siue accidentales, & formam pro formā, siue substantialis sit, siue accidentalis, & priuationem similiter pro priuatione formæ, quæcunque sit illa. Si accipiamus ista primo modo, tūc prima principia sunt prima primitate causalitatis: sunt enim causa oīum aliorū, & de his maxime inquisiuit philosophus, & locutus est, dum conclusit numerum principiorum naturalium, & illa manifestauit quia substantia est primum ens naturale. Si autem accipiamus ista principia secundo modo, tunc sunt prima primitate communitatis: prædicātur enim de principijs oīum transmutationum. nam in omni transmutatione est subiectum forma, & oppositum: & de ista locutus est philosophus, dum ostendit vniuersaliter in omni trāsmutatione esse tria principia. ¶ Sciendum secundo, ꝙ materia, forma, & priuatio, de genere substantiæ dicuntur esse causa principiorum oīum aliorum generum: non ꝙ habitus principietur ab habitu, & priuatio a priuatione. sed secundum ꝙ dicit Albertus: quia principia ista sunt causa substantiæ compositæ, principia autē aliorum generum principiantur, & causantur a substantia composita, in triplici genere causæ .s. materialis, finalis, & efficientis: subiectum .n. contrarietatū accidentalium, sicut albi & nigri, calidi & frigidi, non est materia, sed potius cōpositū, quod quidem est causa accidentium: in genere quidē causæ materialis, inquantū sunt ipsa, sicut in subiecto: in genere vero causæ finalis, inquantū imperfectum ordinatur ad perfectū, sicut ad finem: in genere aūt causę efficientis, inquantū consequuntur substantiā cōpositā, cū producitur: dū.n. pducitur Sor. producūtur oīa accidentia eius: vñ Sor. est causa ipsorū accidentiū consecutiue. ¶ Sciendū tertio, ꝙ si accipiamus principia de genere substantiæ, illa sunt tria secundum genus principiandi: priuatio .n. est principium per accidens, materia principium per se tamquā subiectū. forma principium per se tamquā terminās mutationē. Si aūt accipiamus illa principia vniuersaliter, sunt tria ēt secundū analogiam, forma .n. p prius dicitur de sbali, quā de accidentali: & similiter priuatio & materia. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primam dicitur primo, ꝙ antecedens est falsum, & ad probationem, negatur consequentia: dicitur.n. ꝙ nigrum est priuatio, & non album

Com. 50

Materia, forma, & priuatio dupliciter possunt ācc pi primo vt sunt ppria phto substantiæ. secundo vt sunt cōia omnibus prædicamentis.

Tex. 69.

Te. 60. 61. 62.

bũ aliquo modo, licet non sit pura priuatio. ¶ *Dicitur secundo, ꝙ philosophus assignat principia necessaria trasmutationis, & huiusmodi sunt materia, forma, et priuatio. siue .n. fiat aliquid ex contraria forma, siue non, semper tamẽ fit ex priuatione: quia in contrarijs includitur oppositio priuatiua, inquantum vnũ contrariorum est deficiens respectu alterius: non autẽ semper fit aliquid ex contraria forma: sed aliqñ ex priuatione pura: et hoc est ꝙ intendit philosophus, dum dicit, ꝙ alterum contrariorũ erit sufficiens facere absentia, & presentia mutationẽ. Licet ergo ĩ motu sint quatuor principia, accipiendo contrariũ, & priuationẽ pro duobus, tamen illa quatuor non sunt necessaria omni mutationi: sed sunt tm̃ tria necessaria, scilicet materia forma, et priuatio.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ accidentia in abstracto non sunt res naturales, de quibus loquitur hic philosophus. inquirit .n. principia rerũ, quæ producũtur per trãsmutationẽ, forma autem nõ producitur proprie, sed compositum ex subiecto & forma: ideo nõ oportet formas, siue substantiales, siue accidẽtales cõponi ex huiusmodi principijs.* ¶ *Ad 3 dicitur primo, ꝙ principia per se sunt secundum se notiora principiatis, nõ autem principia per accidens, cuiusmodi est priuatio. Dicitur 2. ꝙ non omnia principia sunt notiora: sed solum illa, quæ in sua essentia dicunt aliquem actum: materia autẽ secundũ se nullum includit actum, ideo non est notior composito. Dicitur 3. ꝙ licet materia secundum se considerata, non sit notior, quia nec sic est causa compositi, secundum tamen ꝙ consideratur sub forma, & est in actu, est notior, quia vt sic, non est in pura potentia. & secundum istum modum, est causa compositi: vnde eo modo quo est principium essendi, est etiam principium cognoscendi aliquo modo.* ¶ *Ad confirmationem dicitur primo, quod non omne principium essendi etiam per se, est principium cognoscendi: sed solum quod in sua essentia includit aliquem actum. Dicitur 2 quod etiam materia est principium cognoscẽdi aliquo modo, vt stat sub actu. Dicitur 3. ꝙ priuatio non est principiũ essendi per se, sed per accidens, vt declarabitur in quæstione sequenti.* ¶ *Ad 4. dicitur, quòd non omnia principia sunt contraria: sed solum duo, scilicet forma, & priuatio, vt superius est ostensum.*

Tex. 68.

QVAESTIO X.

Vtrum priuatio sit principium per accidens, distinctum a materia.

Sed hoc differt plurimum &c. Tex. LXXIX.

Q*VAERITVR decimo. Vtrum priuatio sit principiũ per accidẽs distinctũm à materia, & videtur quòd non.* ¶ *Primo, nõ ens nõ potest esse principiũ entis: sed priuatio est non ens, quia est negatio: ergo priuatio non est principium* ¶ *2. Principia rerũ naturalium simul sunt in re naturali: sed priuatio non est in re naturali, cum forma: adueniente .n. musica in subiecto, nõ est amplius in subiecto priuatio musicæ: ergo &c.* ¶ *3. Si priuatio est principiũ, hoc est quia coniungitur subiecto, vt dicit Philosophus: sed ista ratio nõ sufficit:* Tex. 60. & 66.

quia potentia materiæ, & aptitudo eius ad formam, sunt in materia, & tamen nō ponūtur principia: ergo nec priuatio ꝓpter hoc debet poni principium. ¶ 4. Si priuatio esset principiū per accidēs, posset esse trāsmutatio sine priuatione: quia quod per accidens inest, contingit nō inesse: sed hoc est falsum & contra Philosophum ostendentem, ꝙ omne qđ fit, fit ex opposito, et omne qđ corrūpitur, corrumpitur in oppositū: ergo &c. ¶ 5. Si priuatio esset principiū, sequeretur ꝙ a priuatione ad habitum eundē numero regressus fieret: sed hoc est contra Philosophū in 2. de generatione: ergo &c. Probatur consequentia: qa corrupta aliqua forma adhuc ī materia est priuatio illius formæ: ergo sicut anteq̄ haberet formā reducta est ab hoc principio, qđ est priuatio ad formā, eadē ratione cū corrupta est forma (quia remanet in ea priuatio, quę est pricipiū trāsmutationis) poterit materia reduci in actū, respectu eiusdem formę. ¶ 6. Illa q̄ sunt vnū numero distincta solum sm̄ rōnem, nō distinguuntur realiter, sicut Tullius, et Cicero: sed materia & priuatio sunt unū numero secūdum philosophū: ergo &c. Respondeo. ¶ In ista q̄stione tria sunt declarāda, primo quid sit priuatio, 2. q̄uo se habeat ad subiectum, 3. q̄uo sit principiū. ¶ Quātum ad primū, sciendū primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus, post oppositionē contradictoriā primū locū tenet: priuatiue .n. opposita non habent medium eiusdē generis, sicut habēt aliqua cōtraria, albū nāq; & nigrū habent rubeū, & alios colores medios: nō habēt etiā depētiam adinuicem, sicut habēt relatiue opposita, vt pater et filius: sed priuatio se tenet ex parte vnius extremi contradictionis, s. ex parte negationis, habitus autē se tenet ex parte affirmationis, quod est contradictionis alterum extremum.

Tex. 43. & 44.

Tex. 16. 70.

Tex. 60. & 66.

Oppositio priuationis & habitus post oppositionē cōtradictoriā primum locū tenet.

¶ 2. Sciendū, ꝙ negatio quæ est extremum cōtradictionis, negat totaliter esse: non circa determinatū subiectū, sed absolute & totaliter negat esse, quod ꝑ affirmationē importatur: & ideo tā de ente, q̄ de nō ente dicitur: nō videns .n. negat absolute actū uisionis, ideo et chimęra dicitur nō videns: & Sortes cæcus, dicitur nō videns: priuatio aūt nō est negatio simpliciter, sed negatio circa sbm susceptiuū habitus: ideo nō dr̄ nisi de sbo habitus susceptiuo: sicut cęcitas negat uisū in sbo apto videre: vnde bene dr̄ Sor. esse cęcū, si careat visu: sed lapis q̄uis careat visu, nō dr̄ tn̄ cæcus, qa nō est susceptiuus uisus, licet dici possit nō uidēs. ¶ 3. Sciēdum, ꝙ quia in genere actus esse, est primus actus ꝓpter qđ nihil significatur esse actu, nisi per esse, non .n. aliquis dicitur actu sanus, nisi quia habet esse sanitatis: ideo priuatio inquantum negatio est, attingens .s. alterū extremū cōtradictionis, qđ est nō esse, qđ negat ipsum esse simpliciter, primo, & per se opponitur esse, qđ dat forma, secūdario autem ipsi formę: cęcitas .n. primo et per se opponitur esse videntis, secundario aūt formæ, quæ dicitur visus. Si aūt cōsideretur priuatio, inquantū deficit a contradictione: inquātū .s. est negatio in tali subiecto determinato, primo et ꝑ se opponitur formę secūdario aūt esse, qđ dat forma: nā cæcitas, inquantum negatio circa hoc subiectū, qđ est oculus, primo & per se opponitur visui, secūdario aūt esse illi, qđ dat forma visus: huius rō est, quia quantum ad inherētiā forma pcedit esse. non .n. possumus imaginari parietē, per esse albedinis actuari, nisi imaginemur prius. sibi inhærere albedinem, a qua fluit esse album: et quia priuatio, ut negatio circa determinatū subiectum, accipitur ꝑ modū inhærentis: ideo sm̄ istā considerationem primo opponitur formæ, & secundario opponi-

Negatio que est extremū cōtradictionis aliter negat quā negatio significans priuationem.

opponitur esse qđ dat forma. Quia ergò priuatio est formaliter negatio circa determinatū subiectū: ideo in se cōsiderata & intrinsece est nō ens: negatio.n. nō ens ē: sed extrinsece et cōtinuatiue dicit aliqđ ens s. subiectū, hoc est dictu, ꝙ est non ens circa determinatū subiectū, non ens dico oppositū formæ, et esse receptibili in tali subiecto determinato: sicut cęcitas ē nō ens circa subiectum susceptiuū visus oppositū visui, et ipsi esse videtis.

¶ Quātū ad 3m quō .s. se habeat priuatio ad materiā, notādū ꝙ ens, vt habetur. 5. Meta. dupliciter accipitur uno, modo prout dicit actū existendi: alio modo, vt dicit veritatē, & cōpositionē intellectus: cum.n. intellectus format ꝑpositionem affirmatiuā, dicit prædicatū habere conuenientiā cū subiecto: cū aut format negatiuā, vt dicendo, hō non est lapis, dicit prædicatū habere differentiā cū subiecto: pōt ergo etiā accipi ens, vt significat istā conuenientiam, aut differentiam inter subiectum & prædica:ū, adinuētā per intellectum, secūdū ꝙ adæquatur rei, in quo consistit ratio veri. Ens primo modo, dicitur de natura reali existēti: sed secundo modo dicitur etiā de nō ente. Omne .n. qđ pōt ēe extremū ꝑpositionis, dicitur ens isto modo: nihil .n. aliud significat cum dico, non ens est: quam ꝙ cōpositio, quam facit intellectus. ver. gra. dicendo nō ens, est nō ens, est vera. Dicitur ergo primo, ꝙ priuatio non est subiectiue in materia, quasi habēs ibi aliquod esse: neq; enim habet esse substātiale neq; accidentale cū sit negatio: unde cū dicitur, Sortes est cæcus, ly est nō significat aliqđ esse extra intellectū, sed significat cōpositionē, q̄ facit intellectus, dū apprehendit Sor. sine uisu, per quā cōpositionē cōformatur rei ad extra. intellectus.n. apprehendens Sortem sine pōia visiua, apprehēdit illā negationē per modū entis, faciendo ipsam, terminū propositionis: formādoq; istam propositionē, Sortes est cæcus: vnde ly est, in ista ꝑpositione vocali, Sortes est cæcus, significat illā cōpositionē, quā facit intellectus, dū accipiēs negationem visus per modum entis componit illam cum Sorte: ex parte aūt rei, ista ꝑpositio, Sortes est cæcus, significat Sor. carere virtute visiua. Dicitur 2 ꝙ priuatio nō est idē, qđ materia, sed ab ipsa realiter distinguitur: priuatio .n formæ bouis, distinguitur à materia nō habente formam bouis, in pōia tñ ad formā bouis existente. ¶ Sed aduertendum, ꝙ dupliciter possunt aliqua distingui realiter, uno mō, qa sunt duæ entitates reales, quarū vna nō ē alia, hoc mō musica et albedo distinguuntur realiter. alio mō, quia realitas vnius non est id, qđ significatur nomine alterius: siue illud sit ens reale, siue ens rōnis: & hoc mō materia, et priuatio distinguuntur realiter: oculus .n. nō est illa negatio, quę hoc nomine cęcitas significatur. ¶ Illud ꝓbatur rōnibus Phil. quarum prima ponitur tex. 60. et est talis. Illa quorū vno nō ꝑmanēte, aliud ꝑmanet, distinguūtur realiter, alioquin idē permaneret, et non ꝑmaneret: sed nō permanente priuatione manet subiectum: ergo priuatio et sbm distinguuntur reliter. minor probatur, Dū hō non musicus, fit musicus, adueniente musica, non permanet non musica, idem enim non est musicus, & non musicus, & tñ manet homo, quod est subiectū: ergo &c. ¶ 2. Illa circa quę utimur diuerso modo loquēdi, per se distinguūtur: sed circa subiectū & priuationē, vtimur diuerso modo loquēdi: dicimus .n. de subo, ꝙ hoc fit illud, ver. gra. hō fit musicus, non aūt, ꝙ ex hoc fit hoc: de priuatione aūt dicimus, ꝙ ex hoc fit illud, vt ꝙ ex immusico fit musicus: licet posset etiā dici, hoc fit hoc, quamuis non ita proprie: ergo etc. Ista ponitur tex.

Tex. co. 14.

Aliqua distingui realiter dupliciter accipitur vno mō qā sunt duę entitates reales, alio mō qā vna realitas vnus non est alia.

Tex. 61.

Tex. cõ.79.

cõm.61. ¶ 3. et ponitur tex.cõm.79. Illud ꝙ intrat sbam rei, distinguitur ab eo,qđ nõ intrat sbam rei: sed materia intrat sbam rei,non aũt priuatio: certũ est .n. ꝙ de essentia hominis musici, est hõ, & musicus: non aũt non musicus: ergo &c.

Tex. cõ 81.

¶ 4 et ponitur tex. comm.81. Si priuatio esset idem ꝙ materia, tunc priuatio appeteret formam, ver. gra. non musica appeteret musicam: sed hoc est falsum, quia contrarium non appetit, immo destruit suum contrarium: ergo &c. Probatur consequentia: materia appetit formã: ergo si priuatio est materia, priuatio appeteret formã. ¶ Quantum ad tertium principale, sciendum primo, ꝙ cum tria sint principia rerum naturalium s. materia, forma, & priuatio, materia & forma, vt inquit philosophus, sunt principium per se: priuatio vero est principium per accidens. nam illa dicuntur principia per se, secundum ꝙ hic loquimur de principijs essendi. s. & fiendi, quę intrant essentiam rei postquam facta est. Et hoc modo materia, & forma dicũtur principia per se: constituunt enim essentiam compositi ex materia & forma. Illud autem dicitur principium per accidens, ꝙ non constituit essentiam rei factę, licet sit terminus a quo mutationis, & productionis: & hoc modo priuatio est principium rei factæ: non enim non Sortes constituit Sortem.

Tex. 66.

Omne quod cõiungitur causę per se, est principiũ & causa per accidens.

¶ Sciendum 2. quod omne, quod coniungitur causæ per se, est principium & causa per accidens: sicut si domificator sit albus, dicemus, ꝙ album domificat per accidens, quia accidit domificatori, qui domificat per se. rõ huius est, quia illud dicitur conuenire alicui per se, quod conuenit ei inquãtum tale est .i. per formam & rationem à qua hẽt quod sit tale, sicut dicimus domificatorem domificare per se, quia hoc conuenit ei per artem domificandi, à qua hẽt quod sit domificator. Illud autẽ dicitur conuenire alcui per accidens. quod conuenit ei, non inquantum tale, sed inquantum est aliquid aliud: sicut dicimus, ꝙ medicus ædificat per accidens, quia ædificare non conuenit sibi per artem medicinæ. à qua hẽt ꝙ sit medicus, sed inquantum medicus est ẽt domificator, & quia ꝙ accidit causæ per se, est idem subiecto cum ea. sicut medicus est idem subiecto cum domificatore, si medicus habeat artem romificandi. ideo ꝙ attribuitur alicui per se inquantum tale est, attribuitur omni, ꝙ ei accidit per accidens: attribuitur .n. ei non inquantum tale est, sed inquantum est idẽ subiecto cum eo, cui conuenit per se. Dicimus.n ꝙ medicus ædificat per accidens: quia non ædificat inquantum medicus est, sed quia est idem subiecto cum domificatore, sicut punctus dicitur principium lineæ. ¶ Sciendum 3. ꝙ licet ista principia sint non solũ fiendi, sed etiã essendi principia, & propter hoc oporteat ea nõ solum in omni transmutatione inueniri, sed etiam simul esse in re, postquam est producta, non tñ eadẽ priuatio, quæ est principium fiendi, est etiam principium essendi.

Eadẽ priuatio non est principium fiendi & essendi.

Nam cum aliquid dealbatur, priuatio albedinis, opposita s. albedini, est principium dealbationis: sed postquã illud est dealbatum, illa priuatio non est principium, cũ non sit in tali re: sed priuatio nigri, tunc est principiũ essendi: dum.n. aliquid est sub albedine, sub priuatione quoque nigredinis inuenitur. ¶ Istis notatis dicitur primo, ꝙ accipiendo principiũ, vt dicit primum in aliquo ordine, priuatio est principium in fieri per se: & tunc nihil aliud est dicere aliquid fieri ex priuatione, quàm fieri post priuationẽ: sicut fieri musicum ex immusico, est fieri musicũ post immusicum. Probatur sic. Qđ cõuenit alicui inquantum tale est, conuenit ei per se (vt

se, vt superius declaratum est: sed q aliquid acquirens formam, acquirat eã post priuationem, conuenit priuationi inquantum priuatio est: oportet.n.prius priuationem esse in materia, quàm materia p transmutationem accipiat formam: ergo esse principium in fieri, conuenit priuationi p se modo dicto. Dicitur 2. q accipiendo principium pro causa, priuatio non est principium p se, sed principium p accidens, tam in essendo, quàm in fiendo: & hoc modo intellexit Phil. cum dixit priuationem esse principiũ per accidẽs, & non per se. Prima pars probatur. Illud est principium p se, q intrat essentiã rei factæ. causa enim per se intrinseca cõstituit essentiam rei: sed priuatio non intrat essentiam rei factæ, tum quia priuatio, quæ fuit principium in fieri, non manet in re facta, tum quia est negatio, quæ non constituit ens: non.n. Sor. constituitur ex nõn Sorte, neq; ex alia negatione. Hoc modo autem materia, & forma dicuntur principia: integrant.n. essentiam rei factę, nam essentia Sortis constituitur ex sua materia, & ex sua forma. Secunda vero pars probatur. Illud q est vnũ numero cum causa p se, est causa p accidens, vt superius declaratum est, sed priuatio est vnũ numero cum materia, quæ est principium p se, quia materia numq̃ separatur a priuatione, eo qđ dum est sub una forma, est sub priuatione alterius formæ. ergo priuatio est principium p accidens: ¶ Aduertendum est aũt ſm Simplicium, quod aliud est quærere principia naturalium, ex quibus primo inexistentibus sint p se, & non per accidẽs, & aliud mutationis principia quærere. Primo .n. modo priuatio est causa p accidens, eo q non sit intrinseca substantiæ rei: secũdo vero modo est causa p se. Sicut.n. mutationis ad esse forma est causa, ita priuatio mutationis in non esse: quamuis etiam fortaße, & mutationis in eße, est per se causa: non.n. ex quocumque est mutatio, sed ex non tali, apto tñ esse tale. Sed aduertendum, q priuationem absolute dixit esse corruptionis causam p se, generationis aũt eße causam sub dubio ponit: quia .n. ex non esse tali specificatur corruptio, sicut ex eße specificatur generatio; põt absolute dici, q priuatio est p se causa corruptionis: quia vero non specificatur generatio ex nõ esse, neque priuatio est materia, quæ est causa p se, sed illi accidit, non potest dici pprie causa p se, põt tñ dici improprie, & aliquo modo causa dici p se generationis, inquantum necesse est, vt forma in generatione priuationi succedat: & hoc est qđ dicebamus, secundum q in ratione principij importatur ordo, priuationem esse principium p se. ¶ Attendendũ etiã secundum Simplicium, q priuatio secundum q ponitur causa per accidens generationis, ab alijs causis per accidens differt. Alia.n. quæ dicuntur causæ per accidens, eo quòd accidunt subiecto p se, nihil cõferunt, neque necessaria sunt ad ea, quæ fiunt, inquantũ huiusmodi: qñ.n. dicimus album esse causam musici p accidens, album ad generationem musici nihil confert: nõ.n necesse est, vt præexistat musico, neque q adueniente musica recedat. Absque priuatione aũt generatio fieri non põt: necesse .n. est ipsam generationi præexistere, & adueniente forma recedere: non .n. adueniret forma, priuatione non recedente. ¶ Sed circa secundam partem conlusionis, duo occurrunt dubia. primum est. Si priuatio est principium per accidẽs, quæritur in quo genere causalitatis sit principium. 2. dubium est, quia priuatio est causa per accidens, quia est idem subiecto cum materia, eadem rõne forma erit causa per accidens, quia est idem subiecto cum materia

Tex. 66.

Priuatio alio modo est se causa per accidens ad generationẽ quàm album & similia.

teria: semp .n. mā est sub aliqua forma, sicut semp est sub aliqua priuatione: hoc tñ est falsū, quia forma ponitur cā p se: ergo nec priuatio ꝑpter illā rōnē debet poni causa p accidens. ¶ Ad 1. istorum dicitur, ꝙ priuatio cū sit quædā materiæ dispositio, vt est ad formā trāsmutabilis, reducitur ad genus causæ materialis: oīs .n. dispositio materiæ ad genus causæ materialis reducitur. ¶ Ad 2. dicitur, ꝙ licet materia ita semper sit sub forma, sicut sub priuatione, aliter tñ ē de forma, & aliter de priuatione. Primo, quia forma ex ratione sua hēt, ꝙ sit causa p se: formæ.n. inquantum forma, est dare esse, & speciem ei, cuius est forma: priuatio aūt ex rōne sua non habet, ꝙ sit principium per se. Secundo, quia forma nō est dispositio materiæ, inquantum mouetur ad formam: ideo .n. materia appetit formam, & mouetur ad eam, qa hēt eius priuationem: ideo priuatio eo ꝙ est idē subiecto cū materia, est principiū per accidens, nō autē forma, sed ē principiū per se. ¶ Ad rōnes in oppositū responde tur. Ad primā dicitur primo, ꝙ priuatio licet sm̄ se sit nō ens, quia est negatio, connotat tñ ens .s. subiectū: est .n. negatio in subiecto, vt dictū est in quæstione. Dicitur 2. ꝙ illud, qd̄ est non ens isto modo, licet nō possit esse principium per se, potest tñ esse principiū per accidens: & hoc modo dictū est priuationē esse principiū. ¶ Ad 2. dicitur primo, ꝙ minor est falsa, accipiendo priuationē vniuersaliter, in materia .n. semper est priuatio. Dicitur 2. ꝙ principiū per accidens in fieri, non oportet simul esse cū alijs in re facta, vnde maior ē falsa de tali principio: mō priuatio opposita formæ. q̄ introducitur, est solū principiū fiendi, ideo non manet adueniēte forma. Dicitur 3 ꝙ si loquamur de principio, tam p accidēs, quā per se in essendo, maior est vera: sed tūc negatur minor. & ad ꝓbationē dicitur, ꝙ priuatio musicæ ē principiū fiedi, nō aūt essendi hominis musici: sed priuatio formæ opposita musicę ē principiū essendi, et illa simul est cū homine musico. ¶ Ad 3. negatur minor: ad probationē negatur consequētia, cuius rō pōt esse duplex. Primo, qa potētia materiæ, nō est aliud sm̄ rē quā materia, priuatio aūt est aliud à mā. Secūdo qa posito, ꝙ potentia materię, & aptitudo ad formā sint distincta à materia, nō tñ habēt aliū modum principiādi à materia: ideo nō ponuntur aliud principiū à materia, sed cōprehenduntur sub materia: priuatio aūt licet ad causā materialē reducatur inquātū ē cā, habet tñ ēt aliū modū pricipiādi .s. sicut terminus à quo: ideo ponitur aliud principiū à materia. Dicitur vlterius, ꝙ posito, ꝙ priuatio non haberet aliū modum principiandi à materia: tñ Phil. ponit eā principiū expresse, quia aliqui specialiter errabant circa eā, nullo modo eam distinguentes à mā. ¶ Ad 4. negatur cōsequētia: ad probationē, negatur assumptum: nam, vt dicit Commen. est quoddā principium per accidēs necessariū, cuius modi est priuatio in vniuersali, et est per accidēs rarissimū: primū autē nō contingit nō inesse, sed bene sm̄. ¶ Ad 5. negatur cōsequētia: ad probationem negatur prima cōsequentia. Et dicitur primo, ꝙ priuatio, q̄ est in materia post corruptionē formæ, non est eadē numero cum priuatione, q̄ erat ī materia anteqā acciperet formā: nec materia est in pōia ad eādē formā numero, q̄ amisit. Dicitur 2. ꝙ duplex ē priuatio sm̄ Simpli. in 1. phys. vna, quæ opponitur habitui, & aduenit rei tm̄ post formā tāquā uidelicet eius destructio, quā S. Tho. vocat priuatiōnē nō respicientē subiectū, nisi mediāte habitu. alia vero, q̄ est opposita formæ, q̄ & ante & post formā subiecto inesse pōt, tāquam

Tex. 66.

Duplex est priuatio.

10. meta. In expositio tex. 16.

quã videlicet eius abſentia, quã S. Tho. priuationẽ vocat immediatũ ordinẽ habentem ad ſubiectũ. A prima priuatione ad habitũ, nõ eſt regreſſus, vt inquit Phil. non .n. ex cæco põt quis naturaliter fieri vidẽs, neq; viuẽs ex mortuo: à ſecũda uero poteſt fieri regreſſus ad formam, licet non eandẽ numero: põt .n aer ex tenebroſo fieri lucidus. Si autem quis obyciat, ꝙ aliquis põt naſci cęcus: et ſic non eſt verũ, ꝙ cęcitas tantum poſt habitum adueniat ſubiecto, & ſic de alÿs.

9. meta. T. 14. & poſt prędica.

¶ Dupliciter reſponderi poteſt: primo ꝙ ille, qui nunq̃ habuit viſum, nõ proprie dicitur cæcus, ſed non videns: quia cęcitas eſt q̃dam corruptio viſus, & negatio viſus praexiſtẽtis in ſubiecto apto nato. 2. ꝙ cęcitas aduenit ſubiecto poſt uiſum, aut actu exiſtẽtem, aut debentẽ tali tpe ineſſe. Si .n. viſus in aĩali pcedens corrumpatur, cęcitas aduenit animali poſterius tpe, q̃ viſus tamq̃ corruptio rei pręexiſtẽtis: ſi vero nõ corrumpatur viſus precedẽs, ſed hõ generetur cæcus, cæcitas non ſequitur viſum poſterius nã, tanquam corruptio nõ rei praexiſtentis: ſed rei, quæ tali tpe debebat naturaliter ineſſe: & ideo dicitur & ab Ari. & à Simpli. ꝙ talis priuatio opponitur non ſimpliciter formæ ſed habitui formę .ſ. quæ debet naturaliter ineſſe rei: talis .n. rõnẽ habitus hẽt, inquatũ in natura rei eſt radicata. ¶ Ad 6. dicitur primo, ꝙ unũ numero dicũtur aliqua dupliciter. Vno mõ, qa sũt idẽ indiuiduũ eiuſdẽ naturę ſpecifica ſicut Marcus, & Cicero: alio mõ, qa habẽt eandẽ materiã, ſicut illa q̃ ſunt in eodẽ ſubiecto, vt albũ et muſicum in Sorte: & illa quorum vnũ ẽ in altero ſicut ĩ ſubiecto, ſicut hõ & muſicus. Dicitur 2. ꝙ aliqua põt dici diſtincta rõne dupliciter. Vno mõ, qa diſtinguuntur conceptu intellectus, ſicut albedo et ſimilitudo, poſito ꝙ relatio, & fundamẽtũ ſit idẽ realiter: alio mõdo, qa diſtinguuntur ſpecie: nã et ſpẽs dicitur rõ, ſicut albedo et muſica. Ad argumẽtum ergo dicitur: ꝙ illa, quę ſunt vnum numero primo, diſtincta ſolum rõne primo mõ, ſunt idẽ realiter: ſed tunc dicitur ad minorẽ, ꝙ Phil. non intendit iſto mõ, materiã & priuationẽ eſſe unum numero. Illa aũt, q̃ ſunt vnũ numero ſecundo mõ, & diſtincta rõne ſecundo modo, non ſunt idẽ realiter: licet .n. muſica & albedo ſint idẽ numero in Sorte muſico & albo, non ſunt tamẽ idẽ realiter: vnde in iſto ſenſu maior eſt falſa, & minor eſt vera, & ad mentẽ Phil. priuatio enim eſt in materia: ſicut in sbo, eo mõ quo priuatio põt eſſe in sbo: vnde dicitur unum numero cum sbo, ſicut homo & albus vnum numero dicuntur.

Vnũ numero dupliciter.

QVAESTIO XI.

Vtrum materia prima ſit ingenerabilis, & incorruptibilis.

Corrumpitur autem & fit &c. Tex. LXXXII.

QVAERITVR vndecimo: Vtrũ materia prima ſit ingenerabilis, et incorruptibilis: & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Qđ eſt sbm generationis, generatur, ſicut qđ eſt sbm dealbationis, dealbatur: ſed materia ẽ ſubiectũ generationis: nulla .n. rõne poſuit Phil. mãm, niſi ut ſit sbm generationis et corruptionis: ergo materia generatur: & per conſequens etiam corrumpitur. ¶ 2. Quod mutatur de non eſſe, ad eſſe, & de eſſe ad non eſſe, generatur & corrumpitur, quia generatio eſt mutatio de non eſſe ad eſſe, & corruptio mutatio de-

tio de esse ad non esse: sed materia mutatur de nō esse ad esse & ecōuerso: materia.n. nō habens esse Sortis, accipit esse Sortis, & habēs esse Sortis desinit habe illud esse: ergo &c. ¶ 3. *Si materia est ingenerabilis, et incorruptibilis, ē Deus: sed hoc est falsū: ergo &c. Probatur cōsequentia: quia erit principium non habens principium, & hoc intendimus significare hoc nomine, Deus: ergo &c.* ¶ 4. *Illud, quod est causa generationis & corruptionis aliorum, est generabile & corruptibile, quia, Propter quod unū quodq; tale, & illud magis: sed materia est causa generationis aliorum, vt habetur ex 1. Phys. ergo &c.* ¶ 5. *Si materia est ingenerabilis & incorruptibilis, aut hoc est quantū ad suā cōmunitatem, & vniuersalitatē, aut quantū ad suā indiuiduationē .i. aut quantum ad materiā in communi, aut quantum ad hanc materiam, puta Sortis in particulari: si primū hoc etiam conuenit formæ: nam & quaelibet forma, sicut & quodlibet vniuersale in communi accepta est incorruptibilis, vniuersale.n. semper est, vt dicitur 1. Poste. si quantum ad eius indiuiduationem, falsum est. Nā certum est, ꝙ materia Sortis, & generatur, & corrūpitur.* ¶ *Ad euidētiam istius difficultatis. Primo videbitur quid sit materia, & 2. dicetur ad principale quæsitum. Quantū ad primum, sciendum primo, ꝙ potentia & actus diuidūt ens, & quodlibet genus entis, vt dicitur Omne enim ens, aut est ens in actu, aut ens in potentia: similiter omne prædicamentū habet in se aliquid, quod est potentia ad formas illius generis, & habet actus & formas pertinentes ad illud genus, sicut in genere qualitatis est aliquid vt actus, scilicet albedo, dulcedo, sciētia, & huiusmodi, & aliquid quod est potentia ad formas qualitatis.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ recipiens aliquid, debet in essentia sua esse denudatum ab illo, idest illud non debet pertinere ad essentiā eius: sicut quod recipit istam albedinē, non debet secundū essentiam suam componi ex ista albedine: & & ratio est, quia idē non recipit seipsum: vnde oportet esse aliā naturam recipiētis, & aliam recepti: propter qđ cū tā forma substantialis, quā accidentalis, inquantū huiusmodi sint entia imperfecta, non valētia per se existere, & ideo oporteat, ꝙ in aliquo subiecto recipiantur: sicut subiectum formarum accidentalium, in essentia sua nullam includit formarū accidentalium, quas recipit, ita subiectū formarum substantialium, in sua essentia nullam includit formarum substātialium, & per consequens nullum actum.* ¶ *Sciendum 3. quòd cum rei compositę corruptio, non procedat in infinitum ad hunc sensum, ꝙ hoc compositum corrūpatur in illud & illud in aliud, & sic in infinitum: quia tunc res cōponeretur ex infinitis principijs, vnumquodque enim resoluitur ī ea, ex quibus cōponitur, oportet dari aliquod vltimum, ad quod corruptio rei terminetur, & aliquod primū, ex quo res componatur per se, idest, qđ non componatur ex alio, et intret substātiam rei factę.* ¶ *Dicitur itaque primo, ꝙ per primam materiā intelligimus primum subiectum, ex quo res fit manens in re, & in quod vltimo res materiales resoluuntur, & hoc est quod dicit Philos. vbi dicit, Dico autem materiam, primum subiectum unicuiq; ex quo fit aliquid cū insit, non secundum accidens, & si corrumpitur, in hoc abibit vltimū.* ¶ *Dicitur 2. quòd istud primum subiectum qđ vocamus materiam, est potentia de genere substantiæ receptiua omnium formarum substantialium. si .n. esset actus, aut in actu non esset vltimum, in quod corrumpitur res: cōpositum enim includens*

Margin notes: 1. physic. Text. 80 & 81. & 7. met. Tex. 39. — Tex. Com. 11 — Actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis 9 metaph. tex. 1. — Recipiēs in essentia sua debet esse denudatum à natura recepti. — Tex. 82.

dens actũ, resoluitur ad illud. ¶ Dicitur 3. quòd ex quo prima materia est receptiua omnium formarum, in sua essentia nullam habet formam, existens tñ in potentia ad omnes formas, ideo secundum essentiam suam est pura potẽtia, idest potentia nullum includens actum in essentia sua. ¶ Sequitur ex his, quòd materia prima, neque est simpliciter non ens, neque simpliciter ens, idest, ens in actu, sed est ens in potentia. Est igitur materia substantia, quæ est pura potentia, receptiua omnium formarum substãtialiũ, & ultimum in quod omne quod corrumpitur, resoluitur. ¶ Quantũ ad secundũ sciendum, quòd aliter est de generatione & corruptione tam substantiali, quàm accidentali, inquantũ generatio & corruptio est, & aliter de alijs mutationibus: aliæ enim mutationes, quæ sunt species motus, magis denominant subiectũ, quàm terminum motus. Dicimus enim, quòd paries dealbatur, & quòd homo fit musicus, non autẽ quòd homo albus dealbatur, aut homo musicus fiat musicus: generatio autem et corruptio magis denominant terminum motus, quàm subiectũ: dicimus .n. ꝙ hõ albus generatur, & hõ musicus generatur, nõ aũt ꝙ fiat hõ, aut albedo, dũ hõ accipit albedinẽ: et similiter dicimus, ꝙ Sortes generatur, non aũt ꝙ materia Sortis generetur: ratio istius diuersitatis est, quia corruptio & generatio sunt mutationes inter esse & non esse: motus aũt est mutatio à forma ad formã: esse aũt magis est cõpositi, quã materiæ, aut formę: forma uero magis recipitur in sbo quã ĩ cõposito: ideo generatio, quę terminatur ad esse, magis denominat cõpositũ, qđ ꝑducitur per generationẽ, qđ est primo susceptiuũ esse: Sortes .n. dicitur generari, qa primo et per se acquirit esse, nõ aũt materia, cui non conuenit esse, nisi secundario: alteratio aũt magis denominat subiectũ, quod ẽ susceptiuum formæ: paries enim dicitur dealbari, qa recipit formã albedinis. ¶ Sciendum aũt ꝙ licet generatio & corruptio magis denominent terminum, quàm subiectum, tamen improprie potest dici subiectum generari, idest, esse subiectum generationis: ideo dupliciter potest dici aliquid generari: vno modo, sicut terminus productus per generationẽ, vt Sortes: alio modo, sicut subiectum deferẽs generationẽ. ¶ Ponuntur ergo duę cõclusiones, quarum prima est. Materia est generabilis & corruptibilis, sicut subiectum deferẽs generationem: probatur, quia per materiam primam intelligimus primum subiectum generationis et corruptionis. Et ad hunc sensum dixit Cõmen. ꝙ in spermate, quod fit homo, necesse est, vt sit aliquid recipiens formam hominis: et est in rei veritate illud, quod dicitur generari, scilicet illud, in quo inuenitur iste motus. ¶ Secunda conclusio, quæ est de mente Phil. est ista. Materia non est generabilis, neque corruptibilis, sicut terminus generationis, aut corruptionis, idest nõ accipit esse per generationem, neq; desinit esse per corruptionẽ. probatur. Si materia generaretur aut corrumperetur, sequeretur, ꝙ primũ haberet aliquid prius se, & vltimũ haberet aliquid posterius se: sed hoc est inconueniens: ergo &c. Probatur consequentia: materia est primum subiectum generatione, & vltimũ in corruptione: et omne qđ generatur ex aliquo priori generatur, ergo si materia generatur, primum habet aliquid prius ex quo generatur: similiter si corrumpitur in aliquid posterius, ergo vltimũ habet aliquid posterius, in quod corrumpitur. Aduertendum autem, ꝙ non absolute dictum est, mãm esse ingenerabilẽ, & incorruptibilem, sed materiam primam: quia cum duplex sit materia, scilicet prima, &

Quo ad denominatione subiecti & termini, aliter loquẽdũ est in generatiõe accidentali, aliter in substantiali generatione.

Dupliciter aliquid generari dicitur.

Materia est generabilis & corruptibilis sicut subiectũ deferens generationem.

1. phys. com ment. 60.

Tex. 81.

Materia est duplex: & quæ dicatur generabilis & quæ non.

ma, & proxima. prima est illa, quam diximus esse puram potētiam, in essentia sua nullum includentem actum, & primum subiectum receptiuum formarum substantialium. Proxima vero illa, quæ qualitatibus, & dispositionibus facientibus pro aliqua forma, est affecta. Materia prima est ingenerabilis et incorruptibilis, non aūt materia propinqua. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur.*

¶ *Ad primum quidē dicitur, ꝙ alia ratio est de generatatione & corruptione, & alia de dealbatione (ut dictū est ī q̄one) conceditur .n. ꝙ sbm generationis generatur subiectiue .i. est subiectum deferēs generationē, nō aūt terminatiue i. tāquā terminus, per generationem productus.* ¶ *Ad 2. dicitur primo, ꝙ generatio substantialis est de nō esse simplicitur ī actu, ad ēe simpliciter in actu, et corruptio de esse simpliciter ī actu, ad nō esse simpliciter i actu: ad hoc.n. quòd aliqd generetur oportet, ꝙ prius nullo modo habuerit esse actu, & accipiat de nouo esse simpliciter in actu. Dicitur 2. ꝙ materia prima non mutatur de nō esse simpliciter, ad esse simpliciter, sed de nō esse hoc, ad esse hoc: cū .n. ex aere generatur ignis materia, quę prius habet formā aeris, & postea formā ignis: mutatur de nō ēe ignis, ad esse ignis nō aūt de non esse simpliciter, qa prius habebat esse actu per formā aeris: & rō huius est: quia materia nūquā est separata ab omni forma substantiali sed semper hēt aliq̄ formā, ideo nūquā separatur ab esse, sed semper hēt aliquod esse. Similiter dicēdū est de corruptione: materia .n. nō mutatur de esse, ad non esse simpliciter: sed de esse hoc, ad non esse hoc.* ¶ *Ad 3. negatur consequentia: ad probationem dicitur, quòd licet materia non habeat principiū, quod producat eam per generationem, idest ex aliqua supposita materia, habet tamen principium, quod producit eam per simplicem emanationem, hoc est ex nihilo. Et si obijciatur, quòd ex nihilo nihil fit secundum opinionem omnium philosophorum. 1. Phys. dicitur, ꝙ verum est ex nihilo nihil fieri per generationē, sed etiam verū est aliquid fieri ex nihilo per simplicē emanationē.* ¶ *Ad 4. negatur maior: ad probationē dicitur primo, ꝙ illa propositio tenet in his quę sunt eiusdem ordinis, quæ conueniunt in nomine, & rōne cū suo effectu: modo dicitur, quòd materia licet sit causa generabiliū & corruptibilium, non tamen est generabilis & corruptibilis, ideo nō oportet, quòd sit magis generabilis & corruptibilis: sicut sol licet causet calorē in istis inferioribus, non tamen est magis calidus: quia non est calidus, & nō est causa uniuoca. Dicitur 2. quòd illa propositio nō tenet ī causis materialibus.* ¶ *Ad quintum respondet Simplicius, & dicit primo, quòd materia est ingenerabilis & incorruptibilis secundum suam communitatem accepta, non autem quantum ad suam indiuiduationem: nam cū ex aqua fit aer: materia aeris fit ex materia aquę manet tamen semper materia prima. Dicitur secundo, quòd licet materia hæc & indiuidualis, sit generabilis, & corruptibilis, absolute tamē eam Aristo. ingenerabilem & incorruptibilem dicit, cū sit secundum suā tantum communitatem ingenerabilis & incorruptibilis, quia à se communitatem tantum habet, & inquantum est materia, indiuiduationē aūt habet non à se, sed à forma. Per hoc aūt videtur ad instātiā adductā velle respondere, si ponatur incorruptibilis sm̄ cōmunitatē tantū: quia videlicet hoc ēt formę, & omni speciei conuenit: dicitur enim, quòd licet hoc conueniat etiam formę, et cuilibet speciei, illa tamen non dicuntur absolute ingenerabilia & incorruptibilia, quia*

Ex nihilo nihil fit: quomodo intelligatur.

Propter qđ unūquodq; & illud magis: quomodo intelligatur.

lia, quia non solum ex se communitatem habent et vniversalitatem, secundũ quã dicuntur incorruptibilia, sicut materia, sed etiam individuationem ex se habẽt, secundum quam generabilia & corruptibilia dicũtur: dicũtur .n. potius absolute naturæ corruptibiles, q̃; incorruptibiles: quia corruptibilitas eis cõuenit sm̃ vnũquodque esse indiuiduale, quod in rerum natura habent ex se ipsis: incorruptibilitas autem conuenit eis tantum in quadam abstractione. Sed circa istam respõsionem dubitatur. Sicut enim materia à forma indiuiduationem habet, ita & forma secundum doctrinam S. Tho. per materiam indiuiduatur: ergo quãtum ad dici ingenerabile & incorruptibile, non differt materia à forma: quia materia indiuiduationem à forma habeat, non aũt forma à materia, sed à se. Respondetur, quòd licet forma, quantum ad incommunicabilitatem, indiuiduationem habeat à materia, ipsa tamen intrinsece est indiuidua secundum suam substantiam positiue: materia autem prima dicitur indiuidua, idest ab alia materia distincta, non intrĩsece & positiue, et rõne sui, sed ratione formæ, & accidentiũ in ipsa existentium, quæ ab alijs formis, & accidẽtibus sunt distincta. Pōt etiã ad principalem rationẽ dici, ꝙ materia secundum suam communitatẽ, et inquantum est materia prima, incorruptibilis est: non autẽ secundum suam indiuiduationẽ. Ad huius improbationem, quòd alia est communitas formę, & speciei, et alia est cõmunitas materiæ: nam communitas speciei, & formæ est communitas prędicabilis, quæ sibi non conuenit secundum quòd est in re, sed secundum quòd est in intellectu: non enim inuenitur homo uniuersalis, inquantum huiusmodi, extra intellectum: communitas autem materiæ, est communitas subiecti, quæ extra intellectum sibi conuenit: est enim omniũ formarum commune subiectum, inquantum materia prima est: ideo ipsa absolute incorruptibilis est, quia secundum suã communitatem est incorruptibilis, non autem forma, & species rei corruptibilis.

In opusculo de indiuiduatiõis principio & alijs.

QVAESTIO XII.

Vtrum sit una materia numero generabilium & corruptibilium.

Dico autem materiam primũ subiectum uniuscuiusq; ex quo fit aliquid cum insit &c. Tex. LXXXII.

QVAERITVR duodecimo. Vtrũ sit vna materia numero generabiliũ & corruptibilium, & videtur, ꝙ non. ¶ primo. Idẽ numero, nõ potest esse in diuersis: sed materia prima est ĩ diuersis scilicet in Sor. Pla. boue & alijs: ergo non est vna numero. ¶ 2. Supponitur, ꝙ materia sit sua pōia, vt vult S. Tho. tũc sic. Plures sunt pōiæ mãæ: ergo sunt plures materiæ. patet cõsequẽtia qa mã ẽ sua pōia. antecedẽs ꝓbatur. Pōia multiplicatur ad multiplicationem actus, quia potentia dicitur ad actũ: sed sunt plures actus, & plures, formæ receptibiles in materia: ergo sunt plures pōę materię. ¶ 3. Vnũ numero est, qđ vnam habet formã, vt Sor. sed materia nõ habet vnã formã ad essentiã suã ptinẽtẽ (ut dictũ est suprius) ergo nõ est vna numero. ¶ 4. Id qđ est cõmune

1. phy. capo nõ tex. 79.

pluribus

pluribus secundum prædicationem, nõ est unũ numero: sed materia prima est communis pluribus: ergo &c. Probatur minor, quia id à quo sumitur cõmunitas alicuius, est commune: sed à materia sumitur communitas generis: secundũ doctrinam S. Tho. ergo &c. ¶ Ad euidentiã istius difficultatis, primo declarabitur titulus quæstionis. 2. dicetur ad quæstionẽ.

5. meta. c6. tex. 10.

¶ Sciendũ itaq; primo, quod cũ duplex sit materia .s. prima, & propinqua, nõ loquimur hic de materia propĩqua, qa certum est esse plures materias propinquas: est.n. materia ꝓprinqua (vt superius dictũ est) materia informata dispositionibus proprijs alicuius rei naturalis: certũ est aũt, diuersarũ rerũ esse diuersas dispositiones proprias, vnde et oportet materias propinquas esse plures, & diuersas: sed loquimur de materia prima, secundum entitatẽ suam considerata, quã superius diximus esse purã potentiã de genere substantiæ.

Alia est materia prima, & alia ẽ materia propinqua.

¶ Sciendum 2. quòd non loquimur hic de materia prima, vt etiam inuenitur in corporibus cælestibus, quia illa est alterius rationis à materia istorum inferiorum, sed loquimur de materia istorum inferiorũ, ideo in quæstione fit mentio de materia generabilium, & corruptibilium. ¶ Sciẽdũ 3. quod vnum idẽ est quod indiuisum: vnum autẽ numero idem est, quod totaliter indiuisũ nõ prædicabile de pluribus inferioribus. Quæritur ergo, vtrum materia prima generabilium, & corruptibilium sit vna numero, idest vtrum sit vnum ens indiuisum, non prædicabile de pluribus, sicut superius de inferiori: an magis sint plures materiæ numero distinctæ de quibus prædicetur hoc commune, materia prima tãquam vniuersale. ¶ Quantum ad secundum, ponitur ista cõclusio de mẽte Phil. & Cõment. Materia prima omnium generabilium, et corruptibilium, est una numero. Probatur: & primo sic. Supponitur quod omnia generabilia, & corruptibilia sunt adinuicem transmutabilia, vel immediate, sicut cum ex aere generatur ignis: vel mediate, sicut cũ ex equo generatur canis per multas trãsmutationes, vt voluit Phil. tex. 76. Tũc arguitur sic. Illa quæ sunt transmutabilia adinuicem, debẽt idem subiectum, quod sit sub vtroq; termino transmutationis, vt patet ex Phil. in multis locis: sed omnia generabilia & corruptibilia sũt trãsmutabilia adinuicem per suppositum: ergo debẽt habere vnum numero subiectũ: sed per materiam primam intelligimus subiectum cuiuslibet transmutationis: ergo materia prima est una numero omniũ generabiliũ, & corruptibiliũ.

Materia prima omniũ generabiliũ & corruptibiliũ est vna numero.

1 phy. c6. 60 66. 96. & 83

¶ 2. Omnis distinctio est per aliquã formã, quia actus est qui distinguit & separat, vt dicitur. 7. Meta. sed materia prima nullã includit formam in essentia sua, cum sit pura potentia nullum includens actũ: ergo etc. ¶ 3. Si essent plures materiæ numero distinctę, aut distinguerẽtur per aliquid superadditũ ipsis materijs, aut seipsis, nõ per aliquid superadditum, quia loquimur hic de materia secũdum essentiam suã, vt cõsideratur sine omni actu: non etiam distinguuntur seipsis, quia illa quę distinguuntur seipsis, distinguuntur plusquã numero, cum in nullo conueniãt, materia autem nõ potest sic distingui: ergo nullo modo sunt plures materiæ numero. ¶ Aduertendum autẽ, quòd vnũ numero potest accipi dupliciter: vno modo positiue, alio modo negatiue. Positiue dicitur vnum numero, quod habet vnam formam, per quam distinguitur ab omni alio, sicut Sortes: negatiue autem dicitur vnum numero per priuationem omnis principij distinguentis, quia scilicet non habet aliquid per quod distinguatur. Materia ergo prima est vna numero negatiue,

Vnũ numero dupliciter dicitur .s. negatiue & positiue.

gatiue, non autẽ positiue: idest, est vna numero non per unitatem formæ, sed per principij cuiuslibet distinctiui priuationẽ. Cum enim sit pura potentia, in ea nõ cõsideratur aliquid, per quod in plura distinguatur. Et hic modus similis est ei, quo dicitur vniuersale esse vbique & sẽper, negatiue: quia scilicet non habet in se aliquid, per quod determinetur ad hũc locum, & ad hoc tempus. Videtur autẽ hoc esse de mente Cõment. vbi dicit. Est igitur vnum subiectum numero, non habens dispositionem substantialem: sed habens materiã recipiendi istas dispositiones substantiales. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ aliud est loqui de materia secundum se considerata, & aliud loqui de ipsa secundum ꝙ est sub forma: secundum se enim considerata, est vna ꝑpter priuationem principij distinctiui: secũdũ autẽ quòd est sub diuersis formis est plures, propter pluralitatem formarum. Dicitur 2. ad maiorem, ꝙ habet veritatẽ ad hunc sensum, ꝙ idem numero, manens idem numero, non est in diuersis: & tũc conceditur totum, scilicet, ꝙ materia secundum ꝙ existit in diuersis, non est una numero. Si autem intelligatur, quòd idẽ numero secundum essentiã suã negatiue, non possit esse aliquo modo in diuersis, in quibus multiplicatur: maior est falsa: idẽ .n. vinum, quod erat vnum numero, etiã positiue, recipitur in diuersis vasis, dum diuiditur in plura numero. Ad 2. dicitur primo, ꝙ potentia materiæ est vna secundum rem, sed plures secũdum rõnem: habet enim diuersos respectus ad diuersas formas. Nam secundum ꝙ est receptiua formæ ligni, habet respectum ad formam ligni: secundum ꝙ est receptiua formæ bouis, dicit respectum ad formam bouis. Dicitur 2. ꝙ ex hoc non infertur pluralitas materiæ realiter, sed solum secundum rationem: eadem .n. materia cum respectu ad formã ligni, distinguitur à seipsa ratione, secundum ꝙ consideratur cum respectu ad formam bouis.* ¶ *Ad 3. patet ex dictis: concludit .n. de vno numero positiue, quomodo non dicitur materia vna numero esse.* ¶ *Ad 4. negatur minor: nam materia non habet rationem vniuersalis, proprie loquendo: nisi forte secundum vocem, & conceptum, quem format intellectus de isto termino materia: vniuersale enim dicit aliquam formam: vniuersale dico quod est genus, aut species. Ad probationem dicitur primo, ꝙ maior est falsa. Dicitur 2. quòd genus dicitur sumi à materia, quia sumitur ab esse imperfecto & determinabili, qđ quia conuenit cum materia in hoc: quod est potentiale & perfectibile, dicitur materiale, sicut animal sumitur ab esse sensitiuo, quod dicitur potentiale, & materiale respectu esse intellectiui. Minor ergo est falsa: nam genus nõ sumitur à materia simpliciter, sed ab esse materiali, & potentiali, siue à materia, vt habet esse tale imperfectum, & potentiale.*

Comment. cõm. 63.

Expliciunt Quæstiones in librum primum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM SECVNDVM PHYSICORVM.

QVAESTIO PRIMA

Vtrum definitio naturæ sit conueniens.

Est igitur natura principium alicuius, & causa mouendi, & quiescendi. Tex. III.

CIRCA secundum librum Physicorũ queritur primo. Vtrũ definitio naturę sit conueniẽs, hęc .s. natura est principiũ alicuius, & causa mouendi, & quiescendi in eo in quo est primum per se, & non secundum accidẽs, & videtur ꝙ nõ. ¶ *Primo, absolutum non debet definiri ꝑ respectiuũ: sed natura est nomen absolutũ, & principiũ est nomen respectiuũ: ergo natura non debet definiri ꝑ principiũ. maior ꝓbatur. Definiẽs debet ẽe prius definito: sed respectiuũ non est prius absoluto: ergo non definit absolutũ. minor uero ꝓbatur pro prima parte. Natura dicitur de materia, et de forma. q̃ sunt absoluta: ergo natura est absolutũ.* ¶ *2. Idẽ nõ est cã contrariorũ, nisi forte ĩ agentibus per intellectũ: sed quies et motus sũt cõtraria, ergo natura non est cã motus & quietis.* ¶ *3. In cęlo est natura, & in ipso nõ põt esse qes nãlis, sed tm̃ motus: ergo natura non est cã motus & quietis.* ¶ *4. Si natura eẽt principiũ motus in eo, in quo est, sequerẽt, ꝙ oĩa naturalia mouerẽt seipsa sed hoc est falsum. qa sola viuẽtia mouẽt seipsa, & ex ijs sola animalia, vt patet 8. Physi. ergo natura non est principiũ motus eius, in quo est. Probatur cõsequẽtia. Id qđ diuiditur in partẽ mouentẽ, & partem motã, mouet seipsũ, ut patet etiã 8. Phys. sed si natura ẽ principiũ motus eius in quo est, nãlia oĩa diuidũtur ĩ partem mouentem et partem motã .s. in naturã, & id qđ mouetur: ergo mouebunt oĩa nãlia seipsa.* ¶ *5. Si illa definitio eẽt sufficiens, tũc ars saltãdi esset natura: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia. qa ars saltãdi est principiũ saltationis in eo, in quo est, & ꝑ se. Rñdeo, ꝙ ista naturæ definitio est conueniens.*

Tex com. 18

Eodem tex.

¶ Pro cuius declaratione sciẽdũ primo, ꝙ nomen naturæ primo impositũ est ad significãdũ generationem rerũ uiuentiũ, vt dicitur 5. Meta. ut ipsa natiuitas aut nascẽtia rerum viuẽtiũ dicatur natura: deinde. qa illa dicuntur nasci. q̃ generantur coniuncta generãti, sicut fructus dũ nascitur coniungitur arbori, & animalia generantur coniuncta parenti, ideo trãslatum est nomen naturæ ad significandũ

Nomen naturæ, cui primo impositum est.

Tex. cõm 5.

Definitio naturę quomõ intelligatur

etiam

etiã principium intrinsecum ex quo primo generãtur uiuentia, et deinde uniuersaliter ad significãdum oẽ principium intrinsecũ motus. ¶ Sciendũ 2. ꝙ iste terminus principium, licet relatiuum nomẽ, non est tñ relatiuum sm̃ esse, sed sm̃ sm̃ dici. non. n. principaliter, & in recto significat ordinem ad alterum, sed significat absolutum cum respectu: significat. n. id, à quo aliqd ꝓcedit. Qđ cum natura sit ẽt relatiuum sm̃ dici, & significet absolutũ in ordine ad id, qđ ex ea constituitur ad motum & qetem, cuius est cã, ideo conuenienter ĩ eius definitione ponitur principium, tamquã genus. ¶ Sciendum 3. ꝙ Phil nõ vtitur nugatione, dicendo principium & cã: non. n. inutiliter repetiti idem verbum. s. principium, dum & includitur in rõne causæ, et ponitur explicite: hoc. n. facit Phil. ad ostendendum, ꝙ non in oĩbus natura est eodem mõ principium: in aliqbus. n. natura est principiũ actiuum motus, in aliqbus uero principiũ passiuum: elementa. n. habẽt in se principium passiuũ suæ gñonis: sed uiuentia habent in se principium actiuum sui augmẽti (vt patet 2. de aĩa) vnde natura est principium motus, siue passiuũ, siue actiuum, in eo in quo est, & hoc importatur cum dicitur principiũ & cã, ut ꝑ principium intelligatur principium passiuum, et per cãm principiũ actiuũ. Possumus etiã dicere ꝙ principiũ, & cã ad diuersa referuntur: nã dicitur principiũ, in ordine ad rẽ naturalẽ: est. n. natura principium ex quo res naturalis constituitur: ideo dicitur quòd est principium alicuius, siue conformius ad tex. grecũ, principium quoddã quasi diceretur, est de numero eorũ, ex quibus constituũtur naturalia: dicitur aũt cã in ordine ad motum & quietẽ. Non solum. n. constituit rẽ naturalẽ, sed ẽt est cã motus, & quietis rei naturalis. Dicitur vlterius mouendi, & quiescẽdi, qa ea q̃ naturaliter mouentur ad locũ (ut dicit S. T.) naturaliter etiã in loco quiescũt, et ideo si natura est principiũ motus, est etiam principiũ quietis. ¶ Sed circa istã partẽ notanda sũt duo. primũ est, ꝙ conuenienter dicit S. T. ea q̃ mouẽtur naturaliter ad locũ, naturaliter quiescere in loco, nõ aũt absolute, ea quę mouẽtur naturaliter, qescere naturaliter in loco: primũ. n. est verũ, sm̃ uero est falsum. Oportet. n. si aliquid ad locũ naturaliter moueatur, ꝙ ẽt naturaliter in eo qescat: sicut ignis, qa naturaliter mouetur sursum, ideo et naturaliter ibi qescit, & magis ẽt naturaliter, qa ꝑ quod vnumquodq; & illud magis: et ideo si aliquid mouetur nãliter, vt acquirat locũ, magis naturaliter quiescet in loco. Nõ oportet aũt absolute, si aliquid naturaliter mouetur, ꝙ naturaliter quiescat: id. n qđ mouetur naturaliter in loco, non aũt ad locum acquirendum, non oportet, ꝙ naturaliter quiescat. Nam cœlũ naturaliter mouetur, nõ tamen naturaliter quiescit: nã licet naturaliter moueatur, nõ tñ mouetur ad locũ, sed in loco. ¶ Et si contra hoc obijciatur, ꝙ sol mouetur naturaliter ab occidẽte ad orietẽ, & sic videtur ꝑ propositionẽ S. Tho. ꝙ debet quiescere naturaliter in oriente. ¶ Rñdetur & dicitur primo, ꝙ sol nõ mouetur ab occidente ad orientẽ primo & per se, sed mouetur ad motum deferentis, vt etiam de alijs stellis dicitur in 2. cœli. Vnde quia totũ corpus cœli naturaliter mouetur motu circulari in suo loco, quælibet pars eius mouetur ad aliquod vbi naturaliter, & ab eo naturaliter recedit, vt cõtinuetur motus circularis: & sic sicut sol naturaliter mouetur ad vbi orĩetis, ita naturaliter recedit ab illo vbi: et ita ẽ de qualibet parte cœli. Illa autẽ ꝓpositio S. Tho. s. Omne qđ naturaliter mouetur ad locũ, naturaliter qescit in loco, est intelligenda de eo quod

Principium est relatiuũ secũdũ dici.

In definitione naturæ non inutiliter opponit principiũ & causa.

Tex. com. 36

Quomõ intelligatur di[ctũ] S. Th. in definitione naturæ 2. Ph. q quod mouet naturaliter ad locũ quiescit naturaliter in loco.

Tex. [illegible]

¶ Si aliquid cõe per effectus suos describitur nõ oportet totã illã definitionẽ, seu descriptionẽ õibus inferioribus illius cõis cõuenire.

quod mouetur primo, et per se ad locum, non autem de eo, quod mouetur ad motũ alterius, cuiusmodi est sol. ¶ Secũdo notandum est, quod cũ aliquod cõmune describitur per effectus suos, non oportet illam definitionem, aut descriptionem totam omnibus inferioribus illius cõis cõuenire: sed sufficit vt secundum vnam partem conueniat uni, & secundum alteram partem alteri. ver. gra. Color est commune quoddam ad albedinem, & nigredinem. Si autem non haberetur propria definitio coloris per priora, & essentialia, sed daretur ista definitio per effectus: Color est accidens visibile congregatiuum & disgregatiuum visus: non oporteret, ꝙ omnis color esset congregatiuus, & disgregatiuus visus: sed sufficeret quòd aliquis color esset congregatiuus visus, & aliquis disgregatiuus. Cum ergo dicitur, quòd natura est causa mouendi, & quiescendi, non est intelligendum, quòd natura in omni eo, in quo est, sit causa mouẽdi & quiescendi: sed ꝙ in aliquibus est causa mouendi, in aliquibus vero est causa quiescendi. Vel dicendum secundũ Porphyrium, ut refert Simplicius, ꝙ ly, &, Arist. accipit pro vel, vt sit sensus, est causa mouendi, vel quiescendi. Quod autem subditur (eius in quo est) ponitur ad differentiã artis, qua aliquod extrinsecum opere manuum cõstituitur: ars.n. huiusmodi est quidem causa motus, sed non eius, in quo est. non .n. ars est in eo, quod fit per artem, & ab arte mouetur, sed in artifice. Nam neque ipsa artificiata, vt lectus, vestis, & huiusmodi, in quantum artificiata sunt .i. vt per formã artis constituuntur, motus principiũ aliquod in seipsis habent, vt inquit hoc loco philosophus: sed bene ratione materię, ex qua constituuntur, eo ꝙ materia ipsorum res naturalis sit. lectus.n. inquãtum ligneus est, ad motũ deorsum ex alio principio intrinseco .s. ex grauitate sibi inexistente inclinatur. Attendendum tamen, ꝙ per hoc quod ponit philosophus naturam esse principiũ motus intrinsecum ei, quod mouetur, non intendit excludere, quin natura possit aliqđ extrinsecum mouere, nam forma ignis quæ est natura in ipso, est principiũ siue causa calefactionis in aqua, sed ꝙ esse causã motus in eo in quo est, naturę, inquantum natura est, essentialiter conuenit, non autem mouere aliquod extrinsecũ, & ideo illud in definitione naturæ ponitur, non autem istud. Sequitur in definitione ly (primum) quod sane aduerbialiter sumitur, vt ex tex. græco apparet. idem enim est quòd primo, siue secundum quòd ipsum, & determinat ly causa: sensus.n. est, quòd natura est causa intrinseca mouendi, & quiescendi, non quòd per aliq̃ aliam causam intrinsecam ei, quod mouetur, cui per prius conueniat causare talem motum, & quietem, sed ipsa est prima causa motus intrinseca, & id cui primo conuenit talem motum causare. Sicut per oppositum cum animal deorsũ cadit, non dicimus, ꝙ ille motus sit a natura animalis primo, & inquantum huiusmodi, quia animalitas non est primo illius motus causa intrinseca, sed quòd est à natura grauis, quæ in mistione animalis prædominatur, nam illius motus grauitas est causa prima intrinseca, non autem aliquid aliud intrinsecum prius ipsa. Additur postremo per se, & non secundum accidens, ad differentiam principij intrinseci non per se, sed ꝑ accidẽs, aliquid inquãtũ tale. natura .n. est principium motus intrinsecum per se eius, qđ mouetur .i. cõueniẽs ei quod mouetur, inquantũ est tale, sicut grauitas per se intrinsece mouetur, qđ deorsum mouetur. Per oppositum, si aliquis medicus ægrotus seipsum sanet, ars medicinæ non dicetur

cetur natura, neque talis sanatio dicetur naturalis, quia licet tūc ars medicinæ sit causa intrinseca eius, qui sanatur, non tamen est causa intrinsece & per se sanationis eius qui sanatur: non .n. est de ratione infirmi, qui sanatur inquantum huiusmodi, quòd in se medicinā habeat, cū videamus aliquos sanari, qui artem medicinæ non habent. Sed accidit sibi, ꝙ à principio intrinseco sanatur, inquantū cōtingit eum, qui sanatur esse medicū. Dicitur ergo natura esse cā intrinseca motus & quietis, primo, ad excludendū causam intrinsecam priorem, per se autē ad excludendum eā causam, quæ per accidens est intrinseca ei, qđ mouetur inquātum huiusmodi, vnde ly non secundū accidens, est expositio eius qđ dicitur p se. ¶ Istam esse conuenietē definitionem naturæ probat philosophus tali ratione. Id quo naturalia distinguuntur à non naturalibus, est principium, & causa &c. sed natura est id, quo naturalia differunt à non naturalibus (dicuntur .n. naturalia, quia habent naturā) ergo natura est principium: ergo &c. maior probatur, quia naturalia non differat ab artificialibus, nisi quia naturalia habēt in se principium motus per se, non naturalia autē non habent in se principium sui motus, nisi forte per accidēs ratione suæ materiæ.

Definitio naturæ in 2. physi posita non est vera naturæ definitio, sed quædam descriptio.

¶ Pro declaratione prædictorum considerandum primo secundū Albertum, ꝙ hæc non est vera definitio naturę, sed est quædam assignatio, & descriptio, quę est maioris manifestationis, quā sit nomē natura. n. dicitur de materia, & de forma secundum prius & posterius, vt patet in isto secundo. Id autem quod proprie definitur, nō dicitur de alys secūdum prius & posterius. ¶ Aduertendū 2. vt habet Cōment. cōm. 3. ꝙ licet ista definitio sit per se nota, Philo. tamen ipsam per syllogismum hypotheticū manifestat sic

Tex. cō. 11.

arguendo. Si naturalia sunt illa, quæ habent principium, quo mouentur, et quiescunt ex se, & per se nō p accidens, & natura est illa qua mouentur & quiescunt, necesse est vt natura sit principium, quo mouetur & quiescit illud, in quo est per se & primo, & non per accidens. Per huiusmodi autē syllogismos hypotheticos nullū ignotū declaratur omnino, sed vtuntur ad confirmādum illud, quod est manifestum per se, tamen indiget modicula intuitione, sicut vtitātur diuisio & inductio. ¶ Aduertendū. 3. quia dictū est, ꝙ in aliquibus natura est principium actiuum, in aliquibus vero passiuum, ꝙ posset alicui esse dubiū de cælo, et de grauibus et leuibus, vtrū in ipsis natura sit principiū actiuū an principium passiuū. De cęlo quidē est manifesta sñia. S. Tho. ꝙ natura est principiū passiuū motus in eo, et ꝙ motus ille dicitur naturalis solū, quia materia cęli habet naturalē aptitudinem ad talem motum, principium autē actiuum est intelligentia mouens: ratio autem huius est, quia nullum principium actiuum inclinat ad motū propter ipsum motum, natura .n. semper tendit ad vnū determinate, nō se habēs ad multa, in motu autem importatur diuersitas quędam, & difformitas, inquantū id qđ mouetur, semper aliter & aliter se habet. vnde natura non inclinat ad motum, nisi pp aliquod determinatū: sicut quia natura grauis inclinat ipsum ad quietē in loco deorsum, ideo mouet ipsum ad locum deorsū. Cælum autem non peruenit per suum motum ad aliqđ ubi ī quo naturaliter quiescat, quia quodlibet ubi est principium, et finis motus. Sequitur ergo, ꝙ in cælo nō est principium actiuum motus, sed solum passiuum. De grauibus autem, et leuibus videtur aliquando dicere, ꝙ habent in se principium actiuum motus, aliquando uero ꝙ habent in se solum principium pas-

siuum, & ꝙ grauitas, & leuitas sunt potentiæ passiuæ. ¶ Ad istius itaq; euidentiam sciendum, quòd non inconuenit aliquid esse principium actiuum, & tamen non esse potentiam actiuam, sed passiuã. Potentia enim actiua ut dicitur 5. Metaphys. est principium transmutãdi aliud ab eo in quo est: modo non inconuenit aliquid esse principium actiuum alicuius existentis in subiecto in quo ipsum est, & tamen non esse principium trãsmutandi aliud ab eo, ĩ quo est. Dicitur ergo, quòd grauitas est principium formale actiuũ, quo generãs mouet grauia, & sic comparando grauitatẽ ad generans, quo mouet grauia, est principium actiuum motus sicut & aliorum accidentium grauis: sed non est potẽtia actiua secundũ ꝙ est forma grauis quia nõ est principiũ quo graue aliud moueat, sed principiũ quo moueatur, unde magis se tenet ex parte potentię passiuę quę est principiũ transmutandi ab alio, quã ex parte potẽtiæ actiuæ quæ est principiũ transmutãdi aliud. Ex quo patet, ꝙ nõ est cõtradictio in uerbis S. Tho. numq̃ .n. dicit ꝙ in grauibus, & leuibus sit potẽtia actiua, & potentia passiua motus: sed aliquãdo dicit ꝙ in eis est principium actiuũ formale motus, & ꝙ illud nõ est potẽtia actiua. sed passiua, quæ nõ contradicũt, vt declaratũ est. Cũ aũt dicit, ꝙ nõ est principiũ actiuũ, intendit ꝙ non est principiũ qđ mouet, sed ꝙ est principium, quo generans mouet.

Tex. cõ. 16.

¶ Circa definitionẽ naturæ hic assignatã posset quispiam dubitare, An in ipsa ita comprehendatur aĩa, sicut & forma inanimatorũ. Ratio dubitãdi est, quia ex eo, quòd anima est principium intrinsecum motus animalis in quantũ huiusmodi, & per se primo, uidetur sibi definitio naturę conuenire. Ex eo vero, ꝙ aĩa ad diuersas loci positiones mouet, videtur ꝙ non sit natura, quæ ad vnã determinate tendit: sicut grauitas ad locũ deorsum, leuitas ad locũ sursum. Ad hoc dubiũ Simplicius respõdet, ꝙ natura differt ab aĩa, & quòd naturæ definitio nullo pacto aĩæ conuenit, quãuis nomẽ naturę sibi qñq; attribuatur, sicut & intellectui, & Deo. Dicimus .n. naturã animæ, naturã intellectus, & naturã dei, sm̃ quòd id quo unũquodq; uere est id, qđ est, dicitur quãdoque natura. Hanc aũt positionẽ suã quibusdam rõnibus cõfirmat. ¶ Prima est. Anima aduenit corpori physico, naturã habenti, vt patet ex animæ definitione, qua dr̃, quòd aĩa est actus corporis physici: ergo ẽ alia à natura. ¶ Secũda est. Anima est actus corporis organici: sed non oĩa corpora habentia naturã sunt organica, immo etiã & corpora simplicia naturam habent: ergo aĩa nõ est natura. ¶ Tertia est. Animata dicimus, quæ in seipsis causã habent et nutriendi, & augmentãdi, & generandi similia. Sed multa naturalia non habent in seipsis huiusmodi cãm, ut lapides et metalla: ergo aĩa non est natura. ¶ Quarto. Omne corpus habet naturã etiam artificialia, vt patet in statua cuprea aut lignea, non omne autem habet animam: ergo anima non est natura. ¶ Quinto. Natura est ĩ corpore tamquam in sbo secundũ Aristo. non omnis autẽ anima est in corpore, sicut in subiecto: nam intellectus secundũ ipsum. 3. de anima, est separatus: ergo etc. Ex his deinde corollarie infert, quòd natura est inferior anima. Aduenit .n. aĩa corpori naturali, sicut forma materiæ: aĩa namq; & ipsa est quidem principium motus, & nobilius quã natura: immo et fons, nõ est tamen principium existens in eo, qđ mouetur tamq̃ in sbo. sicut natura attribuit Arist. De mẽte vero Alexãd. & S. Th. videtur esse, quòd hęc naturę definitio ẽt animã cõprehendat: nam & aĩa est principium intrinsecũ motus rerũ animatarũ

Tex. cõm. 7.

tis conuenientium, inquantũ sunt animata. Quòd autem ita sentiat S. Tho. apparet: nã exponendo tex. 2. dicit, quòd animalia & plantę à natura esse dicũtur, qa habent in seipsis principiũ augmenti & decrementi, sicut & alia principiũ aliorum motuum, constat aũt principium augmenti & decremẽti in aĩalibus, et plãtis esse animam. 8. quoq; Phys. exponendo tex. 27. ait, quòd motus aĩalis quo mouet seipsum, si cõparetur ad totũ animal est naturalis, quia est ab aĩa, quę est natura et forma animalis: cõstat aũt, quòd ibi accipit nãm, sm̃ quòd est hic à Phil. definita. Videtur aũt hęc opinio S. Tho. esse Aristo. opinio ex multis: primo, quia cũ naturę definitionẽ ex eo, in quo differunt naturalia à non naturalibus inuestigat, inter ea, quę sunt à natura cõnumerat aĩalia, et plantas, ac ẽt partes eorũ. Nec sufficit dicere, vt Simplicius r̃ndet, ꝙ numerantur inter ea, q̃ sunt à natura, nõ inquãtum aĩata sunt, sed inquantũ naturam, q̃ est infra anima cõtinetur, sicut in gradu superiori semper gradus inferior continetur: nam Arist. 8 Phy. loquens de motu animalis, inquantum aĩal est, inquit, quòd totum aĩal natura seipsum mouet: corpus autem eius et natura & præter naturam moueri põt, & constat ꝙ ibi naturam, secundũ quod est hoc loco definita accipit. Secundo quia declarans quõ naturalia à non naturalibus differant inquit, ꝙ naturalia habẽt in seipsis principiũ motus et status, alia quidem sm̃ locum, alia vero secundum augmentum & decremẽtum, alia vero sm̃ alterationẽ, cõstat aũt quòd sola animata habẽt in seipsis augmentũ, & decrementum: ergo anima sm̃ ipsum sub ratione naturæ est comprehensa. Respõdet Simplicius dupliciter. primo quòd Aristo. naturalibus rebus hoc loco attribuit augmentum & decrementũ, nõ quia animam naturam esse velit: sed quia nõdum determinauit quorũ isti motus sint proprij. 2. quòd istos motus cũ motibus naturalibus connumerauit, qa sm̃ aliquos quędã corpora naturalia, & inanimata augmentũ et decremẽtũ suscipiunt, sicut ignis & quædam petræ, vt ab aliquibus traditur. Contra utrãque harum responsionum, videtur esse processus Arist. nam cum dixerit à natura esse animalia, plãtas, & simplicia corpora, ostendit esse ista à natura, quia habent in se principiũ motus, & deinde subiungit vniuscuiusq; eorum proprium motum, dicens q̃dam horum habere in se principium motus secundum locum, quædam sm̃ augmentum & decrementum, quædam sm̃ alterationem: primum s. volens animalibus tribuere, q̃ à se mouẽtur, sm̃ plãtis, tertium vero elementis: vel vt exponit S. Tho. primum grauibus & leuibus, & corporibus cœlestibus, sm̃ animalibus et plantis, tertium uero corporibus simplicibus, & his q̃ componuntur ex ipsis. Ex quibus constat, quòd augmentũ et decremẽtum accipit, tamq̃ motũ viuentium, non aũt tamq̃ aliqd incertũ, cuius sit propriũ aut tamq rebus inanimatis conueniens.

¶ Præterea constat, ꝙ oẽs partes definitionis naturæ conueniunt aĩæ: ergo & tota definitio. antecedẽs patet, nã aĩa est principiũ, & cã motus rei viuẽtis, et est in ipso aĩali, cũ sit eius substãtialis forma, est etiã primo & p se cã talis motus, qa per nullã priorẽ cam talis motus cõuenit viuenti, et cãt talẽ motũ in uiuente, inquãtum viuens est & aĩatum. unde de nutritione loquẽs Arist. inquit, ꝙ nihil alitur nõ participãs uita, et ꝙ aĩatũ est corpus, qd alitur inquantũ est aĩatũ. Ad hoc respõdet Simplicius, ꝙ falsũ est oẽs partes definitionis naturæ, aĩæ cõuenire eodem mõ, quo naturæ cõueniunt: nã cũ dicitur, ꝙ natura est principium, & cã mouẽdi &c. intelligitur de principio passiuo, qđ

Tex. 27.

2. de anima tex. 44.

nominat quandam aptitudinem ad motum: anima autem, inquantum anima, est principium actiuum propriorũ motuum animatorum, non autem principium passiuum: quod autem natura sit principium passiuum probat, tum quia non dicitur in definitione naturæ, ꝙ sit principium & causa, ut corpus naturale moueat et quiescere faciat, sed vt moueatur, & quietem recipiat: tum quia naturalia non dicuntur à seipsis moueri, vt dicitur. 8. Phys. tum quia natura, quę est forma, est in subiecto. forma autem in subiecto existens, non est proprie sui subiecti motiua: tum quia. 2. de cœlo, inquit Arist. ꝙ in nullo inanimatorum videmus, vnde principium motus. Sed contra istam responsionem & interpretationem, quam tñ ipsemet Simplicius quandoque nõ sequitur, cum aliquando dicat naturam esse causã motiuam siue factiuam motus. sunt verba superius allegata ex 8. Phys. in quibus Aristo. ait, totum animal natura ipsum seipsum mouet. Nam si natura animal mouet seipsum: ergo natura non solum dicitur passiuum, sed etiam actiuum principium motus. Item hoc loco loquitur Arist. de natura proportionaliter ad artem, quæ est principium extrinsecum motus, constat autem ꝙ ars est principiũ actiuum artificiatorum. Item in sequentibus huius libri ostendit, ꝙ natura agit propter finem: in 1. quoque de cœlo, ait, quòd deus, & natura nihil agũt frustra: ergo natura est principium actiuum, non autem solum passiuum. Nec valet respõsio Simplicij dicentis, quòd cum duo requirantur ad id qđ fit, scilicet subiectum aliquod, quod est in potentia ad id, quod debet fieri, & agens qđ est in actu: natura quæ est aptitudo subiecti dicitur facere, hac sola ratione, ꝙ ad effectum vtilis est, & dicitur agere propter finẽ inquantum generatio rerum naturalium determinatum finem respicit, non autem generatio eorum, quæ à casu fiunt. Ista .n. responsio non saluat proportionem naturæ ad artem, quam Arist. facit: dum naturam, quę est principium intrinsecũ naturalium, comparat arti, quæ est principium extrinsecum artificiatorum. Item non saluatur, ꝙ natura agat propter finem: constat .n. ex longo Aristo. processu, ꝙ loquitur de agente proprie propter finem, non autem de aptitudine determinatum finem respiciente. Quæ autem ad confirmationem suę responsionis adducit Simplicius, nõ est difficile soluere. ¶ *Ad primum .n. dicitur, ꝙ licet in definitione naturæ dicatur, ꝙ est causa ut habens eã moueatur, non sequitur, ꝙ sit tm̃ principium passiuum motus. Nam & principium actiuum motus intrinsecũ ei, quod mouetur, est causa ꝙ illud non solum moueat, sed etiam ꝙ moueatur: pars .n. mouens in animalibus est principium et causa, ꝙ animal moueatur à se: & sic ꝙ moueat & moueatur.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ de inanimatis loquitur Arist. cum dicit naturalia nõ moueri à seipsis, vt ex eius verbis apparet. Talia .n. habent principium motus passiuum intra se, non autem principium actiuum, & ideo non dicuntur à seipsis moueri, sicut animata. Ad hoc enim vt aliqua dicantur mouere se; oportet ut & principium actiuũ, & principium passiuum sui motus habeant ĩ se ipsis.* ¶ *Ad 3. dicitur, ꝙ forma in subiecto existens. secundum ꝙ est per aliquam suam virtutem in vna parte sui subiecti, potest esse motiua alterius partis ipsius; in qua est potentia tm̃ passiua ad motum; & sic totum dici mouere seipsum: vnde Arist. ostẽdit omne, qđ seipsum mouet, oportere in duas partes diuidi, quarum vna sit mouens; altera vero mota.* ¶ *Ad 4. conceditur, ꝙ licet in nullo inanimatorum sit principium actiuũ sui motus, sed*

Tex. cõ. 27.
Tex. cõm. 8.
Tex. cõm. 32
Arist. 8. phy. Tex. cõm. 30

tus, sed natura in eis sit tantum principiũ passiuum motus: in rebus tamen animatis, quæ etiam à natura esse dicuntur, natura est principium actiuum motus.

Animã esse naturã dupliciter põt intelligi adæquate & inadæquate.

¶ Ad euidentiã aũt opinionis Alex. & S. Thom. immo etiam ipsius Aristo. duo sunt attendenda. Primum est, quòd animam esse naturam dupliciter intelligi potest, uno mõ adęquate, quasi uidelicet ista duo nomina, anima & natura, sint synonima, definitioq; vnius sit alterius definitio: alio mõ inadęquate tãquã .s. pars subiectiua naturæ, de qua naturæ definitio prædicetur, sicut definitio aĩalis prædicatur de homine. Si primo mõ accipiatur, sic anima non est natura, nam tunc nulla forma præter animã, naturæ haberet rationem, neq; etiã materia esset natura. Si vero secũdo mõ accipiatur, sic aĩa est natura tamq̃ videlicet sub natura cõtenta, sicut hõ sub animali continetur. Natura .n. nomen, & definitio, dicitur & de aĩa et de formis substantialibus rerum inanimatarum, & vlterius de materia. Alterum est, ꝙ in definitione naturæ principium & cã communiter, et absolute accipiuntur, vt & ad causam agentem, & ad cãm materialem siue passiuam extenduntur: non aũt determinate pro principio actiuo, neq; pro principio passiuo determinate. In omnibus .n. naturalibus, natura est principium motus: non autem in omnibus naturalibus est principium actiuum motus, neq; in oĩbus principium passiuum. Sed in uiuentibus, inquantum huiusmodi, est principium actiuum motus eorum, inquantum viuentia sunt: in rebus vero inanimatis est principium passiuum. Et licet in aliquibus eorũ, sicut in grauibus, & leuibus sit principium formale motus: illud tñ magis sub potentia passiua se tenet (vt inquit S. Tho.) quã sub potentia actiua, cum non sit principium ut moueant neque se, neque alia, sed tantum, vt moueantur à generante. Attendendum tñ, quòd quamuis natura, secundum quòd hic definitur, commune quoddam dicat et formis inanimatorum, & animæ: aliquando tñ accipitur ꝓ formis tantum corporũ simplicium, & substantiarum inanimatarum: ideo aliquando naturam separat S. Tho. etiã de mente philosophi ab anima: sicut. 2. de aĩa, vbi exponendo tex. 14. determinat, quòd principium motus augmenti, & decrementi in plantis non est natura, sed aĩa.

¶ Ad rationes autem Simplicij respondetur. Ad primum quidem dicitur: licet anima sit actus corporis physici, siue habentis naturã, quę est forma corporis ex elementis compositi: non tamen per hoc excluditur, quĩ sub natura hic definita cõtineatur anima. Nam proprium animæ subiectum inquantum anima, est corpus naturale, inquantum habet ĩ se naturam, quæ est forma inanimati, siue sit ab illa realiter distincta, siue ratione solum: sicut proprium subiectum animæ sensitiuę inquantũ anima sensitiua, est corpus animatum anima vegetatiua, siue sit ab ea realiter distincta, siue sit tantum distincta ratione. Et ideo sicut anima sensitiua, quamuis & ipsa sit anima, in suo tamen proprio subiecto animam vegetatiuam requirit, quæ est inferioris gradus, siue seipsam, vt dat perfectionem animæ vegetatiuæ secundum diuersitatem perfectionum: & anima absolute, siue anima vegetatiua ĩ suo proprio subiecto naturam, quæ est forma corporis misti ab anima distincta, quę est inferioris gradus requirit, quamuis & ipsa sit natura.

¶ Ad 2 dicitur, quòd probat animã non esse naturã adæquate, quod concedimus: non autem ꝓbat quin sit sub natura, quæ hic definitur, contenta: concluditur enim quòd anima non est omnium naturalium corporum natura: non autem quòd nõ sit natura

natura rei animatæ. ¶ *Ad 3. similiter dicitur, quod probat animã nõ esse naturam adæquate: concluditur.n. quod multa naturalia non habent animã & cõsequenter, quod aĩa non est omniũ rerũ naturalium natura, quod gratis cõcedimus.* ¶ *Ad 4. similiter respondetur.* ¶ *Ad 5. dicitur primo, quod falsum est nõ omnẽ aĩam esse in subiecto, accipiendo sbm pro materia, quę est potentia, quo intendit philosophus naturam esse in subiecto. Dicitur 2. quod licet intellectus, qui est potentia animæ nõ sit in subiecto qa organo alicui determinato non est affixus, ipsa tamẽ anima intellectiua, cuius potentia est intellectus, est in materia & illi dat formaliter esse. Dicitur 3. quod si ponatur, animam intellectiuã non esse actum materiæ, sed substantiã separatam ad modũ intelligentiarum, ipsa non est natura secundum quod hic definitur, cum hoc tamẽ stat, quòd animæ aliæ, quæ sunt in materia, sub naturæ ratione contineantur. Ad rationem quæ in principio dubij posita est, dicitur, quòd non est naturę vniuersaliter, quod à cõtrario & ad diuersa loca non moueat: sed tantũ naturæ rerum inanimatarum.* ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam negatur minor: dictũ est.n. quòd natura est relatiuum sm̃ dici. Ad probationẽ dicitur, quòd admisso quod materia, et forma dicantur absolute, inquantũ materia et forma: inquantum tñ significata hoc nomine natura, sunt relatiua sm̃ dici. non põt .n. concipi forma ut natura, nisi cõcipiatur in ordine ad motum, & similiter materia.* ¶ *Ad 2. dicitur, quòd quando aliqua sunt contraria secundum rationẽ pfecti & imperfecti, ita quòd vnũ est via in alterum & ordinatum ad illud, non inconuenit vnum aliquid esse causam talium contrariorum: si autem sint contraria perfecte, quorum scilicet vnum non ordinatur ad alterum, tunc vnum & idẽ non est causa contrariorum: ignis enim non est per se causa caliditatis & frigiditatis, sed solum caliditatis. unde maior est falsa de contrarijs primo modo sumptis, & minor vera: motus enĩ & quies se habent, sicut perfectum & imperfectum, & motus ordinatur ad quietem: si autem accipiatur maior de contrarijs secundo modo dictis, tunc negatur minor: motus enim, & quies non sunt illo modo contraria.* ¶ *Ad 3 respõdet Albertus, quòd motus cœli non est naturalis: non.n. talis motus est à natura, sed est à volũtate & intellectu alicuius motoris separati: vnde negat maiorem, scilicet quòd in cœlo sit natura, & dicit quòd natura, secundum quod hic cõsideratur, est solum in istis inferioribus.* ¶ *Aliter respondetur de mente S. Tho. & dicuntur duo. Primum est, quòd natura est in cœlo, & quòd motus cœli est naturalis, nõ propter principium actiuum in se existens: sed solum propter principium passiuum: materia enim cœli habet naturalem aptitudinem ad motum. Secundum est, quòd natura dicitur principium mouendi, & quiescendi: non quia in quocumque sit, causet motum et quietem: sed quia est causa motus in aliquibus, in aliquibus uero est causa quietis: vnde nec oportet, si in cœlo causat motum, quòd etiam causet in eo quietem.* ¶ *Ad 4. negatur consequentia: ad probationem negatur minor. Nã mouens seipsum, diuiditur in duas partes in actu: quarum vna est id, quod mouet, & altera est id quod mouetur: modo non omnia naturalia diuiduntur in huiusmodi partes, tum quia in quibusdã natura est tantum passiuum principium: sicut est in motu corporum cœlestium, tum etiam, quia aliqua habẽtia etiam formale principium motus, nõ habent in se id, quod mouet: sed id quo aliud ipsa mouet: sicut grauia & leuia habent in se grauitatem*

latem & leuitatem, quæ non se habent, sicut ea quæ mouent, sed sicut ea, quibus generans mouet ea. ¶ *Ad 5. dicitur, quòd in saltatione sunt duo, scilicet motus, & dispositio talis motus, ars ergo saltandi non est primum principium motus saltationis, inquantum motus est, sed inquantum habet talem modũ: vnde negatur consequentia.*

QVAESTIO II.

Vtrum scientiæ mediæ inter mathematicas, & naturales, sint magis naturales, quàm mathematicæ.

Demonstrant autem, & quæ magis physicæ, quàm Mathematicæ &c. Tex. XX.

QVAERITVR secundo, Vtrum scientię mediæ inter mathematicas & naturales sint magis naturales, quàm mathematicæ, et videtur quòd non. ¶ *Primo. Scientia debet denominari ab eo, qđ est formale in ipsa: principia ex quibus procedit scientia, se habent sicut formale, et subiectum se habet sicut materiale: ergo scientia debet denominari à principijs: sed principia sciẽtiarum mediarum sunt mathematicalia: ergo illæ scientiæ debẽt dici simpliciter mathematicę.* ¶ *Secũdo S. Tho. super* Boetio *de Trinitate dicit, quòd istæ scientiæ magis tenẽt se ex parte mathematicæ scientiæ, quam ex parte naturalis: ergo &c.* ¶ *Ad euidentiam huius difficultatis, Primo declarabitur, quæ sint scientiæ mathematicæ, quę naturales, & quæ medię inter istas. 2. dicetur ad quæsitum. Sciendum itaque primo, ꝙ duplex est operatio intellectus, ut dicitur. 2. de anima s. indiuisibilium intelligentia, quæ est cognitio quidditatis rei, quę importatur per nomen sicut cum cognoscit quid est homo, & compositio & diuisio, quæ est formatio propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ: sicut cum intelligit, quòd homo est animal, aut quòd homo non est lapis. Inter istas duas operationes intellectus, est differentia, quòd per primam operationem potest intellectus separare ea, quæ sunt cõiuncta in re: si enim Sortes sit albus, & musicus, potest apprehendere album, nõ apprehendendo musicũ: non est.n. aliud intellectũ abstrahere vnum ab altero per primam operationẽ intellectus, quàm vnum intelligere, altero non intellecto. Per secũdã autem operationẽ, non põt vere separare ea, quę sunt coniuncta sm̃ rem: sicut si Sortes sit albus, non potest vere separare albedinem à Sorte: nam separare unũ ab altero per istam operationem, est intellectum intelligere vnum non esse coniunctum alteri: separaret enim Sortẽ ab albo, si intelligeret Sortẽ non esse albũ: hoc autem esset falsum, supposito ꝙ Sortes in re esse albus* ¶ *2. Sciendum. ꝙ licet per primam operationem, intellectus possit aliqua separare, quę sunt cõiuncta, non tamen omnia. Nam posterius nõ potest separari à priori, & ab eo, quod ponitur in eius definitione. Prius aũt põt separari à posteriori, cũ ab ipso non depẽdeat: animal.n. põt intelligi nõ intellecto homine, quia homo non est de definitione eius. Animal.n. est substãtia aĩata sensibilis,*

Duplex operatio intellectus, prima & secunda, & differentia inter illas.

Per primam intellectus operationẽ põt aliqua separare, non autem omnia.

bilis, in qua definitione non ponitur homo: sed homo non potest intelligi sine animali, quia animal ponitur in definitione hominis: est .n. homo animal rationale. ¶ 3. Sciendum, ꝙ licet omnia accidentia dependeant à substantia, & nō possint esse nisi in substantia, quodā tamen ordine adueniunt substantiæ. Nam substantię materiali primo aduenit quantitas, deinde qualitates et alia accidentia: ideo quantitas non potest intelligi sine substātia. potest autē intelligi sine qualitatibus sensibilibus .s. sine albedine, frigiditate, sono, & huiusmodi. Nam substātia prior est quantitate: qualitates autem quātitate sunt posteriores & quia substantia sine accidentibus, dicitur materia intelligibilis, eo s. quòd solo intellectu apprehēdi possit: substantia autem subiecta qualitatibus sensibilibus, dicitur materia sensibilis (sic enim aliquo sensu capi potest) ideo quantitas à materia intelligibili nō abstrahit, sed bene à materia sensibili. Illæ ergo scientiæ mathematicæ dicūtur, quæ considerāt de his, quæ à materia sensibili in suis definitionibus abstrahunt, et tamen in substantia sensibili habent esse. Sunt .n. de quātitate, secundum quòd per primam operationem intellectus abstrahitur à materia sensibili nō autem secūdum ꝙ in materia sensibili esse habet. Vnde bene inquit Arist. ꝙ abstrahentium nō est mendacium. mathematici .n. nō sic abstrahunt à materia sensibili, quasi dicāt quantitatem non esse in materia sensibili: sed quia considerant quantitatem, nō considerantes ipsam vt in materia sensibili habet esse, sed secundum eius definitionem, in qua materia sensibilis non cadit Cum .n. definitur linea, quòd est longitudo sine latitudine, non ponitur in ista definitione materia sensibilis: & simile est de alijs quātitatibus. Si dicatur ꝙ sicut in definitione lineæ, non ponitur materia sensibilis, ita nec substantia, quæ dicitur materia intellectualis, & ita sequitur, ꝙ etiā à materia intelligibili abstrahat, cuius oppositum dictum est: respondetur, ꝙ si accipiatur completa definitio lineæ, in ipsa ponitur substantia: cum .n. longitudo sit species quantitatis cōtinuę, oportet vt in eius definitione ponatur quantitas, in definitione autem quantitatis ponitur substantia: est .n. quantitas mensura substantiæ. ¶ Quantum vero ad scientias naturales, duo sunt aduertenda. ¶ Primum est, ꝙ cum res aliquę naturales dicuntur, quia habent naturā, natura aūt dicitur de materia, & de forma, proprie res naturales dicuntur, quæ ex materia & forma sunt compositæ. ¶ Secundum est, ꝙ vniuersalia rerū naturalium, sicut homo, animal, & huiusmodi, licet in suis definitionibus nō includant materiam signatam & indiuiduatam, includunt tamen materiam sensibilem vniuersalē, ut dicitur. 7. met. Homo .n. licet in sua definitione, non includat istam animam Sortis, & istam carnem, aut ista ossa, includit tamen animam, & carnem, & ossa. Homo enim est compositum quoddam ex carnibus, & ossibus, & anima intellectiua: vnde licet homo possit intelligi sine ista materia sensibili, non tñ potest intelligi sine materia sensibili vniuersali. Scientia ergo naturalis dicitur, quæ considerat de rebus naturalibus: & quia res naturalis habet esse in materia sensibili, & in sua definitione includit materiam sensibilem, ideo scientia naturalis est, quæ considerat de his, quæ habent esse in materia sensibili, & ꝑ materiam sensibilem definiuntur. ¶ Quantum ad scientias medias sciendum secūdum mentem Commen. ꝙ sunt aliqua, de quibus possibile est considerare secundū quòd sunt in materijs, & secundum quòd abstrahuntur à materijs: sicut illa, quæ sunt in

Accidentia quodam ordine 1 sunt substantiæ.

3. co. tex. 5.

Tex. com. 35

Auer. co. 18.

sunt in materia, & tamen non definiŭtur per materiam: & aliqua sunt, de quibus est impossibile considerare sine materia, sicut hō, aīal & hmoi. Sūt ergo scientiæ aliquæ pure nāles, q̄ .s. considerāt de his, quæ nullo modo possunt considerari sine materia sēsibili, sicut liber phys. liber de generatione & corruptione &c. Aliquę vero sunt pure mathematicę scilicet quę considerant de his, quæ possunt considerari cum materia, & sine materia: tamē de his, per abstractionem à materia considerant, ut Geometria & Arithmetica. Mediæ ergo scientię erunt, quę neque cō siderant de his, quę sine materia conside rari non possunt, neq; de his, quæ possunt absque materia considerari secūdū quòd sunt abstracta à materia considerant: sed tractant de his, quæ possunt quidem considerari sine materia, sed tamen ab ipsis per applicationem ad aliquam materiā sensibilem considerantur: sicut sunt istæ tres: Perspectiua, Musica, & Astrologia. Perspectiua enim considerat de linea, vt est determinata ad visuale: delinea enim visuali determinat: Musica de numero sonoro: Astrologia de figura, & quātitate, & numero, vt determinata ad cælum, & partes eius. ¶ Quantum ad secundum sciendum, ꝙ quilibet habitus cognoscitiuus habet respectum, & ad aliquid, quod est tamquam formale, & ad aliquid quod est tamquā materiale. Formale est medium, per qđ aliquid cognoscitur in illa scientia: materiale est id, qđ per tale medium cognoscitur. Dicitur ergo ad dubium, quòd scientiæ mediæ formaliter quidem sunt magis mathematicę, quàm naturales: patet, quia principia sua, & media demonstrandi, sunt mathematicalia: sed materialiter sunt magis naturales. Considerant enim de his, quę habent esse in materia, secundum ꝙ habent esse in materia, quę consideratio est natu

Scientiæ mediæ formaliter sūt mathematicæ materiales.

ralis. Non contradicit ergo S. Tho. sibypsi, quia dum dicit exponendo textum Phil. quòd sunt magis naturales, intēdit quòd sunt magis naturales, quantum ad id, quod est materiale in ipsis, & hoc dicit conformando se verbis Philo. dicentis. Demonstrant autem, & quæ magis physica, quàm mathematica, vt perspectiua, & armonica, & astrologia: vbi dicit Cōmen. Et declarabitur, ꝙ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, quoniam, quod de mathematicis est propinquius scientiæ naturali, magis pertinet ad materiam, et magis apparet materia in definitionibus eius, licet minus appareat, quàm in scientia naturali, ut in scientia de aspectibus, et musica, & astrologia. Vbi autem dicit, ꝙ sunt magis mathematicę, intendit ꝙ sunt magis mathematicæ formaliter, idest quantum ad id, quod est formale in eis: Absolute tamen loquendo, debent dici magis mathematicæ, quàm naturales: quia id quod est formale, potius est. Vnde cum quantum ad formale, sint magis mathematicæ, absolute debent dici magis mathematicæ. patent omnia ista ex doctrina S.Th. ¶ Sed tunc remanent duo dubia. Primum dubium est. Si istæ scientię sint absolute, & formaliter mathematicę, quare Philo. nominat eas magis naturales, quàm mathematicas. ¶ Secundum dubium est. Nam S. Tho. assignat rationem quare sint magis naturales, quia scilicet vnūquodq; denominatur, & speciem accipit à termino: vnde quia consideratio harū scientiarum terminatur ad materiā sensibilem, ideo magis dicuntur naturales. Ex quo arguitur sic. Medię scientię sint magis naturales, quàm mathematicę, & secundum speciem suam sunt naturales: ergo formaliter sunt naturales: ergo non tantum materialiter, vt dicit responsio. patet antecedens, & consequentia à simili.

Tex. 20.

C. s q. 9. ar. 2. ad 3.

mili. Iste motus accipit speciem ab albedine, quæ est terminus eius: ergo iste motus secundum speciem suam est dealbatio: ergo formaliter est dealbatio.

¶ *Ad ista respōdetur. Ad primum quidem dicitur, ꝙ Phil. comparat mathematicam ad naturalem, quantum ad ea, de quibus considerant, & probat per sciētias medias, quòd mathematicus differt à naturali, eo quòd cōsiderat ea, quæ sūt in materia, per abstractionem tamen à materia: non autem naturalis. hoc autem probat per scientias medias, quæ magis appropinquant ad scientiam naturalem, quàm ad mathematicam, & arguit sic. Perspectiua, quæ est scientia media inter mathematicam, & naturalem: & est magis naturalis, quàm mathematica (considerat enim lineam inquantū physica est, & vt habet esse in materia sensibili) ergo opposito modo mathematicæ pure cōsiderant de linea, per abstractionem à materia sensibili. Quia ergo comparat istas scientias, quantum ad illa quæ considerant, qđ est naturale in scientia: ideo absolute dicit illas scientias esse magis naturales, & non magis mathematicas.*

¶ *Ad 2. dicitur primo, quòd in scientijs medijs subiectum duo includit: subiectū scilicet superioris scientię, & aliquid cōtrahens tale subiectum: subiectum enim perspectiuæ est linea visualis: constat autem quòd linea visualis includit lineam, quæ est subiectum geometriæ partiale, & visuale, quod contrahit lineam. Dicitur 2. quòd licet aliquid absolute ponatur in specie determinata per formam suam, quantum tamen ad materiam, etiā in aliqua determinata specie collocatur. Homo enim à forma quidem sua habet, quòd sit homo absolute, secundum materiam tamen suam est in specie carnis, aut*

Aliquid absolute secundum formā ponitur in sua specie, secundum tamen materiam potest poni in aliqua determinata specie.

ossis, aut misti, aut alicuius huiusmodi. Sed licet, quantum etiam ad materiam, sit in tali specie, non oportet tamen quòd ipsū formaliter sit tale absolute, sed sufficit quòd materialiter sit tale. Dicitur 3. ad dubium, ꝙ ratio S. Tho. bene concludit. Cum enim subiectum mediæ scientię sit aliquid mathematicum, & aliquid naturale, magis tamen scientia dicitur naturalis, quantum ad materiam, quàm mathematica: quia vnumquodque accipit speciem, & denominationem à termino: sed id quod pertinet ad materiam sensibilem, se habet vt terminus respectu eius, quod pertinet ad mathematicum, quia determinat illud, sicut visuale determinat lineam: ergo scientiæ mediæ magis sunt naturales, quantum ad materiam, quam mathematicæ. non oportet autem, si materialiter, idest quantum ad ea, quę considerant, sint in specie scientię naturalis, quòd absolute formaliter sint tales. nec valet exemplum adductū de dealbatione: dealbatio enim est dealbatio solum ratione termini, quod est sicut forma eius, & nō ratione materię. ¶ *Ad Argumēta patet solutio ex dictis. Aduertendum tamen, quòd illa non est mens Philo. quā sibi latini interpretes attribuunt. Non enim vt ex tex. græco apparet, sēsus est, quòd scientiæ medię magis se teneant ex parte naturalium scientiarum, quàm ex parte mathematicarum: sed quòd inter omnes scientias mathematicas ipsæ magis ad scientias naturales appropinquant. habet enim sic text. græcus.* δηλοῖ δὲ καὶ τὰ φυσικώτερα τῶν μαθηματικῶν. *idest ostendunt autem & quæ naturaliora sunt in mathematica, siue. ostendunt autem & naturaliora mathematica: & hunc sensum tangit Commēt. & Themistius.*

QVAE-

QVAESTIO III.

Vtrum ad naturalem pertineat demonſtrare materiam primam eſſe.

Cum duæ naturæ ſint. &c.   Tex. XXI.

QVAERITVR tertio, Vtrum ad naturalẽ pertineat demonſtrare materiam primam eſſe, et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Nulla ſcientia ꝓbat principia ſui ſubiecti eſſe: ſed materia eſt principium entis mobilis, quod eſt ſubiectum philoſophiæ naturalis: ergo philoſophia naturalis non probat materiam eſſe. conſequentia nota cum minori: maior autem probatur. Si ſcientia probaret principia ſui ſubiecti, probaret ꝑ aliqua priora: ſed in ſciẽtia nihil ẽ prius ipſis principijs ſubiecti: ergo &c.

¶ 2. Si phil. naturalis probaret materiam eſſe, probaret ens mobile eſſe: nam materia ens mobile eſt: ſed hoc eſt falsũ, quia nulla ſcientia probat ſuum ſubiectũ eſſe: ens aũt mobile eſt ſubiectũ philoſophię nãlis: ergo &c. ¶ Circa iſtam difficultatem aliter ſentit Auicenna, & aliter Comment. Motus .n. Auicenna propter primã rõnem ſuprà poſitam, voluit quòd naturalis, non poteſt probare materiam primã eſſe: ſed hoc pertinet ad metaphy. qui eſt artifex vniuerſalis: Auer. aũt tenet, ꝙ nãlis debet demõſtrare mãm primã eſſe. ¶ Pro cuius poſitione notãda ſunt duo ſm mentẽ eius. Primũ eſt, ꝙ triplex eſt demõſtratio. ſ. demõſtratio ſimpliciter, demõſtratio pp quid, & demonſtratio ſigni. Iſtã diſtĩctionẽ ponit, 2. phy. & eam declarat. 2. cœli. Demonſtratio ſimpliciter eſt per quã ſcitur & eſſe rei, & cauſa: prius enim erat ignotum eſſe rei, & cã, & poſtmodũ per demonſtrationem ſcitur. ſicut ſi aliquis ignoret hominem eſſe riſibilem, & pp quid ſit riſibilis, poſteaq; per demonſtrationẽ, ſciat hominẽ eſſe riſibilẽ, & cauſam eius, talis demõſtratio erit demõſtratio ſimplr̃. Demõſtratio pp qd, eſt ꝑ quã cognoſcitur cã rei, ſed nõ eſſe, qa videlicet eſſe rei eſt notũ, ſed nõ cã: ſicut ſi aliquis videat lunã eclipſari, et ignoret cãm, & demõſtretur ſibi, ꝙ luna eclipſatur pp terræ interpoſitionẽ inter ipsã & ſolẽ, talis demõſtratio dicetur demõſtratio pp qd. Demonſtratio ſigni, eſt demonſtratio ꝑ effectum: ſicut ſi demõſtretur, ꝙ ſtellę fixę ſunt remotæ, qa ſcintillant. ¶ Secundum eſt, ꝙ vt ponit Comment. materia poteſt dupliciter cõſiderari, uno modo, inquantum eſt vnum entium (ens enim diuiditur per potentiã & actum, nono metaphy.) alio modo, ut eſt materia formæ .i. ut eſt receptiua formæ ſubſtãtialis. habẽtur ergo tria de mẽte Cõment. ¶ Primũ eſt, ꝙ materia inquantũ vnũ entium, eſt de cõſideratione metaphyſici: hoc poſſet probari, quia quod participat rationẽ formalem obiecti alicuius ſcientię, pertinet ad illã ſcientiam, inquantum participat talem rationem: ſicut & viſu omne coloratum, inquantum coloratum, poteſt videri: ſed ens inquantum ens, eſt obiectũ metaphy. ergo vnũquodque, inquantum participat rationem entis, eſt de conſideratione metaphyſici: ergo materia prima, inquãtũ ens, eſt de cõſideratione meta. ¶ 2. eſt, ꝙ materia in reſpectu ad formã .i. vt ſuſceptiua formæ, eſt de cõſideratione naturalis: probatur, quia ſi eſſet vna ars communis omnibus artificijs, illa conſideraret vltima ſubiecta eorum: ſed ſcientia naturalis, eſt cõmunis omnibus naturalibus: ergo ad naturalẽ ꝑtinet conſiderare vltimum

Cõment. 21.

Demonſtratio ẽ triplex .ſ. ſimpliciter propter qd & ſigni.

2. phy. cõmen. 21. Tex.

2. phyſ. cõmen. 11.

9. meta. tex. commen. 6.

Cõm tex 21. & 21.

vltimum subiectum omnium rerū naturalium; hoc autem est materia prima: ergo &c. Hanc conclusionem tenet Philo.

Arist. tex. 22. 23. 24. 25. 26 N̄alis habet demonstrare materiā, primam esse demonstratione signi.

¶ 3. est, ꝙ naturalis habet demōstrare materiam primam esse, demonstratione signi: non potest enim demonstrari, nisi per signum naturale. Nam & Phil. demonstrauit primam materiam esse per transmutationem: ex eo enim ꝙ transmutatio, non potest esse ex solis contrarijs, concludit, oportere poni aliquod subiectum transmutationis. Dicit tamen Comment. quòd demonstrare materiam primam esse per demonstrationem, simpliciter aut demonstrationē propter qd, non pertinet ad naturalem. si quis tamē vellet defendere Auicenę positionē, posset dicere, vt dicit Albertus, ꝙ materia prima est duplex .s. materia primo prima, scilicet quę est pars entis diuidens ipsum. Et de ista nihil habet demonstrare naturalis, sed tantum metaphysicus, & de hac intellexit Auicen. quando dixit, quòd naturalis nihil demonstrat de materia. Alia est materia secundo prima,

Materia prima, & materia secūdo prima.

quæ scilicet est prima in genere, & hoc est primum subiectū rerum naturalium, & hanc esse potest demonstrare naturalis à signo, & hoc non negat Auicenna. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam de mente Commen. dicitur, quòd nulla scientia probat principia sui subiecti demōstratione propter quid, quę est per aliqua priora, sed bene potest probare demonstratione signi, quę est à posteriori. ¶ Ad 2. dicitur primò, quòd consequentia est falsa: & ad probationē dicitur, ꝙ materia, licet sit quoddam ens mobile, non est tamen ens mobile vniuersale, quod est subiectum. Dicitur 2. quòd licet nulla scientia probet suū subiectum esse, potest tamen probare principia sui subiecti à signo: & ratio est, quia subiectum supponitur tāquam notissimum in scientia, non autem principia subiecti: ideo licet phil. naturalis non possit probare ens mobile esse, potest tamen probare aliquid principium entis mobilis esse dicta demonstratione, quæ scilicet est à signo.

Nulla scientia pbat sua pricipia demonstratione pp quid: sed demonstratione signi.

QVAESTIO IIII.

Vtrum unius effectus possint esse plures causæ eiusdem generis, & eiusdem ordinis.

Contingit autem multipliciter &c. Tex. XXX.

QVAERITVR quarto: Vtrū unius effectus possint esse plures causæ eiusdē generis, et eiusdē ordinis, & videtur quòd sic. ¶ Primo. Sit parua stupa facile combustibilis, & sint tres ignes ęquales in virtute, quorū quilibet possit illam stupam ignire, et appropinquent ut illi in ęquali distantia: tunc quęritur, aut illi tres ignes comburēt illam stupam, aut non: si dicis, quòd sic: ergo vnus effectus est à pluribus causis: si dicis quòd non: contra: Quilibet illorū ignium, combureret illam stupam: ergo multo magis tres simul: ergo &c. ¶ 2. Sic. Sor. verbi gratia, nō potest ab alio produci, quam à Platone, & Plato non ab alio, quàm à Socrate, & sic de alijs. sequitur, quòd inter indiuidua hominis sit essentialis ordo: & cum illa procedant in infinitū, sequitur ꝙ ī essentialiter ordinatis

ordinatis sit processus in infinitū: sed hoc est contra mentē Philo. ergo &c. Probatur prima consequentia, quia tunc inter causam, & effectum, est essentialis ordo, quando effectus non potest procedere nisi à tali causa: si ergo Sor. non pōt procedere nisi à Platone, & Plato nisi à Socrate, & sic de alijs: ergo inter individua erit essentialis ordo. ¶ 3. Idē effectus numero est naturaliter corruptibilis à pluribus agentibus: ergo & à pluribus agentibus producibilis: tenet consequentia, quia nō videtur maior ratio hic, quā ibi. antecedens etiam patet: quia idē calor numero, qui corrūpitur ab hac aqua, potuit ab alia aqua corrūpi. ¶ 4. Eandem sensationem numero, quam causat nunc hoc album, potest aliud album conservare, & continuare: ergo potest illā causare: patet consequentia, & probatur antecedens. Si deus poneret aliud album totaliter simile huic, in eodem situ subtrahendo causalitatem prioris, adhuc maneret prior sensatio: alioquin posset sensus percipere differentiam inter vnū album, & aliud album: ergo aliud albū conservat priorem sensationē. ¶ Ad evidentiam istius difficultatis sciendum primo, quòd causarum quædam sunt eiusdē generis, quædam diversorum generum. nam cum quattuor sit genera causarum, scilicet efficiēs, finis, materia, & forma. illæ causæ sunt eiusdem generis, quarum qualibet in eodem genere causæ continetur, in quo & alia, aut scilicet in genere causæ efficientis, aut in genere causę materialis, aut in genere causæ finalis, aut in genere causæ formalis. Causæ autem dicuntur alterius generis, quarum vna est in vno genere causę, et altera in alio, sicut si vna sit in genere causæ efficiētis, & altera in genere causæ finalis, aut in alio genere causæ. ¶ Sciendum 2. quòd inter causas eiusdem generis quędā sunt

2. Meta. a Tex. 5. vsque ad 14.

Causarum quædā sunt eiusdem generis, quædā vero non.

Causarum eiusdē generis, quędam

ha

eiusdem ordinis, & quadam diversorum ordinum. causæ eiusdem ordinis dicūtur, quę habent eandem comparationem ad effectum, secundum propinquitatem, & distantiam: nam illę causę quarum quęlibet est causa proxima effectui, aut quęlibet est causa eodem modo remota, dicuntur eiusdem ordinis: illę aūt dicuntur diversorum ordinum, quarū vna est causa proxima, & altera causa remota. ¶ Sciendum 3. q causarum eiusdem ordinis quędam sunt totales, quędam partiales. causa totalis dicitur, quę per se solam in suo ordine producit effectum, causa vero partialis est, quę non per se solā, sed cum alio producit effectum: sicut si plures simul trahant navem, vnusquisq; illorum est causa partialis. Non quęrimus itaq; de causis diversorum generū: quia certum est, quòd vnius effectus sūt plures causę diversorum generum statuę enim causa efficiens est ars statuifica, causa materialis est æs, vt dicit Phil. Non etiam quęrimus de causis diversorum ordinum: quia certum est, quòd vnius effectus potest esse aliqua causa proxima, & aliqua causa remota, sicut dixit phil. quòd sol et homo generant hominē. Nō etiā quęrimus de causis partialibus: certum est enim quòd plures homines navē trahentes, sunt causę partiales motus navis: sed dubium est de causis eiusdem generis, eiusdem ordinis, & totalibus. ¶ Circa hoc ergo dubium aliter sentit Scotus, & aliter S. Tho. Scotus enim videtur tenere, quòd sic. Dicit enim, quòd idem homo in numero, non solum quo ad animam, sed etiam quo ad corpus organicū potuit esse filius Alę, & filius Abrahę, & ex quocunque istorum duorū genitus esset, idem numero fuisset: & similiter si ignis, a, tantæ quantitatis, & virtutis, ex tali materia ignem talem generat, et ignis, b, eiusdem virtutis & quātitatis,

sunt eiusdē ordinis, quę dā diuersorum,

Causarum eiusdem ordinis, quę iā sunt totales, quędā partiales.

2. sent. d. 20 quæst. 2.

titatis, pro eodem instanti, si in istam materiam ageret, eundem ignem in numero produceret: ratio eius est, quia ad hoc, quòd corpus organicum sit idem numero sufficit, quòd materia sit eadem numero, vnde existente eadem materia numero; agentibus quantumcunque multiplicatis producetur idem numero corpus. Sanctus autem Thomas tenet partem negatiuã. In quodl. enĩ sic dicit, Impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pater siue sit alia mater: sicut etiam non est idẽ sigillum in numero, siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. In 5. autẽ metaph. dicit, Impossibile est, quòd eiusdem secũdum idem genus sint multæ causæ per se eodẽ ordine, licet possint esse plures causæ hoc modo, ꝙ vnã sit proxima, alia remota: uel ita ꝙ neutrũ sit causa sufficiẽs, sed vtrumque coniunctim. Hoc idem tenet Philo. vbi postquã dixit, quòd eiusdem contingit esse multas causas, vt statuæ artem statuficam, & æs, subiungit, sed non eodem modo: sed hoc quidem vt materia, illud autem vnde motus. Idem tenet Cõment. exponens illa verba: sed non eodem modo. Idem quoque tenet Albertus, & Themistius. ¶ Ad hanc igitur conclusionem, quæ & Diui Thomæ, & peripateticorum est, arguitur primò sic. Si vnus effectus posset esse à pluribus causis totalibus eiusdem generis, & eiusdem ordinis, sequeretur, quòd effectus per se, & determinatus, non haberet causam determinatã, sed hoc est falsum, quia causa & effectus debẽt esse proportionata: ergo &c. probatur consequentia. Effectus qui sic est productus ab ista causa, quòd potuit produci ab alia causa, non habet causã determinatam. si enim producitur ab, a, & potuit produci, a, b, ergo, a, non est sua causa determinata. Similiter si ꝓducitur, à, b, & põt etiã ab, a, produci, b, eius causa determinata non est. Sed si vnus effectus põt habere plures cãs, dũ productus est ab una, potuit ꝓduci ab alia: ergo nõ habet causam determinatam. ¶ 2. eadẽ visio numero non põt produci à pluribus visibilibus: & loquor de visione propria alicuius, uerbi gratia huius albi: ergo sic est de alijs effectibus, ꝙ non possunt à pluribus causis produci: patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quã de alio. antecedens probatur, primo. Si visio ꝓpria huius albi, põt causari ab alio albo: ergo esset etiam propria visio alterius albi: & per consequens infinitorum, quæ sunt similia huic albo: non est enim maior rõ de vno, quã de alio: ergo vnũ album causabit propriam, & distinctam visionẽ infinitorum alborum: hoc autem est derisibile: ergo &c. ¶ 3. Tũc nihil esset uisibile cognitione sibi propria et distincta. Nam qlibet visio esset plurium visio: hoc autem est manifeste falsum: ergo &c. ¶ Ad motiuũ Scoti dicitur, ꝙ ad unitatem numeralem effectus, nõ sufficit unitas materiæ, sed etiam requiritur vnitas agentis: ad vnitatem .n. numeralem sigilli, non sufficit vnitas ceræ, sed requiritur etiã vnitas corporis imprimẽtis figuram in cera. ¶ Sed cõtra istã responsionẽ sic posset instari. Si ad vnitatẽ numeralẽ effectus, requirit cũ vnitate materiæ vnitas agentis: ergo ad pluralitatẽ effectus, requiritur cum pluralitate materię, agẽtis pluralitas, & sic ab vna causa, non poterunt esse plures numero effectus: sed hoc constat esse falsum, nã idem pater habet multos filios: ergo &c. Probatur cõsequẽtia, qa cuius vnitas requiritur ad vnitatẽ alicuius, eiusdẽ pluralitas requiritur ad pluralitatem. Rñdetur negãdo consequẽtiã: ad eius ꝓbationem, negatur assumptũ: plura .n. requiruntur ad vnitatẽ, quã ad pluralitatẽ. nõ sufficit enim ad

S.Tho. quol. 6. q. 8. & 5. meta. cap. de causa.

5. Physicor. Tex. 30. & 5. meta. ca. de causa.

Auer. 2. phy. & 5. meta.

enim ad vnitatem naturalẽ, vnitas materię: qa vna materia põt recipere plures formas, et propterea præter vnitatẽ materię, vnitas agentis requiritur: vna aũt forma non põt eße in pluribus materijs, sicut eadẽ albedo non potest esse in diuersis subiectis; ideo ad diuersitatẽ numeralẽ cum vnitate agentis, sufficit pluralitas materiæ, ex qua pluralitas formarũ resultat. Si aũt ꝓbatur assumptũ per regulã topicam .s. sicut propositũ in proposito, ita oppositũ in opposito: ergo si vnitas alicuius requirit vnitatem alterius, eius pluralitas requirit pluralitatẽ illius. Dicitur .1. ꝙ ille modus arguendi tenet quãtũ ad id, qđ conuenit opposito, tamq̃ proprium, & inquantum est oppositum: sicut quia album, inquantũ opponitur nigro, est disgregatiuũ visus: ideo nigrum est congregatiuum visus: non autem tenet in eo, quod est commune vtrique oppositorum. non enim sequitur, si album est visibile, quod nigrum sit inuisibile: quia visibile non conuenit albo, inquantum opponitur nigro, sed inquãtum est color in quo conuenit cũ nigro. Dicitur 2. in proposito, ꝙ vnitas effectus cũ vnitate materiæ, nõ requirit vnitatẽ agẽtis, ĩquãtũ opponitur pluralitati: sed hoc sibi per aliquã rõnem conuenit, sm̃ quam non opponitur pluralitati: quia .s. vna materia plures põt formas recipere: ideo non oportet, ꝙ pluralitas effectus requirat pluralitatem agentis: & sic illa regula non tenet in proposito. Aduertẽdũ autem, ꝙ sicut ẽ de causis efficientibus, ita et de causis finalibus totalibus naturalibus .i. ad quas res ex natura sua ordinãtur. vnius .n. rei est tantũ vnus finis naturalis huiusmodi, sed de finibus ex præstitutione volũtatis aliter est: põt .n. homo operari pp plures fines totales, quorum .s. vnusquisq; esset sufficiens: põt .n. ire ad plateã, vt inueniat amicũ, & vt emat panes, et propter alios fines. ¶ *Ad argumẽta principalia in oppositũ rñdetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ omnes illi ignes comburerẽt stupã. Dicitur, 2. ꝙ nullus illorum ignũ erit causa sufficiens, & totalis: sed quilibet erit cã partialis, & sic argumentũ nõ est contra sensũ cõclusionis. Et cũ supponitur, ꝙ quilibet sit sufficiens ignire illã stupam, dicitur, quòd vtiq; admittitur ꝙ quilibet illorũ ignũ possit introducere formã ignis in illa materia: non tamẽ admittitur, quòd quilibet possit per se introducere istã numero formam ignis, à tribus ignibus productam.* ¶ *Ad 2. dicitur, ꝙ esse processum in infinitum in essentialiter ordinatis, potest dupliciter intelligi. vno modo in causando vnum effectũ, quia scilicet vnus effectus dependeat ab infinitis causis, quarũ vna ab altera in causando dependeat, & omnes simul moueant: & ad hunc sensũ negat Phil. esse processum in infinitum in causis essentialiter ordinatis: vnde negatur consequentia. alio modo ad istũ sensum, quòd iste effectus producatur ab ista causa per se, ita quòd ab alia nõ possit produci, & illa causa producatur ab alia causa, ita ꝙ ab alia produci non possit, & sic in infinitũ: & tunc negatur falsitas consequentis, nec ad hunc sensum locutus est philosophus 2. met.* ¶ *Ad 3. negatur consequentia: per hanc enim rationem posset probari, quòd equus sit naturaliter producibilis à diuersis secũdũ speciem: est enim corruptibilis ab igne, & ab aqua, quæ sunt diuersa secundum speciem.* ¶ *Ad quartũ negatur antecedens. Ad probationem dicitur, quòd illo casu posito, non remaneret eadem sensatio: & ad huius improbationem negator consequentia: non enim quacumque diuersitate posita obiectorũ, potest anima eorum diuersitatem apprehẽdere ac iudicare.*

Qđo intelligatur illa regula topicalis, sicut propositum in proposito ita oppositũ in opposito.

Processus in infinitũ in causis essentialiter ordinatis potest dupliciter intelligi.

QVAE-

QVAESTIO V.

Vtrum aliquid posſit eſſe à caſu, & à fortuna.

Cum fortuna, & caſus de numero cauſarum dicantur &c. Tex. XXXIX.

QVAERITVR quinto: Vtrum aliquid poſſit eſſe à caſu, & à fortuna, et videtur φ non. ¶ *Primo. Quod habet cauſam per ſe, non eſt caſuale & fortuitum: ſed omnis effectus habet cauſam per ſe: ergo nullus effectus eſt cauſalis, & fortuitus. probatur minor. Omne accidēs reducitur ad ens per ſe: ergo & omnis cauſa per accidens reducitur ad cauſam per ſe: ergo omne, quod fit ſiue à cauſa per ſe, ſiue à cauſa per accidens, reducitur ad cauſam aliquam per ſe.* ¶ *2. Id quod eſt ordinatum ab aliqua cauſa, nō eſt caſuale, & fortuitum, ſed omnis effectus eſt ordinatus a prima cauſa, cum nihil in rebus niſi ſecundum eius ordinē eueniat: ergo nullus effectus eſt caſualis, & fortuitus.*

¶ *3. Omne, qđ vere eſt, & non eſt cauſa, eſt vere cauſatū: ſed omne vere cauſatum habet veram cauſam: ergo omne, quod nō eſt cauſa, habet veram cauſam: ſed quod habet veram cauſam, non eſt caſuale, & fortuitum: ergo &c.*

¶ *4. Quod eſt a cauſa legitima, eſt a cauſa determinata, et nō eſt à caſu: ſed iuxta Platonem nihil eſt, niſi cuius ortum legitima cauſa præceſſit: ergo &c.*

¶ *5. Actio, quæ eſt aliquo fine terminata, non eſt caſualis, & fortuita: ſed omnis actio, vel naturalis, vel voluntaria, eſt aliquo fine terminata, cum omne agēs agat propter finē: ergo &c.* ¶ *Reſpondeo, quòd aliqui effectus eueniunt à caſu, & à fortuna. probatur hac ratione. Illos effectus dicimus eſſe à caſu, & fortuna, qui eueniunt præter intentionē operantis, & raro: ſed multos videmus eſſe huiuſmodi effectus: videmus enim quòd aliquis intendens fodere ſepulchrum, inuenit theſaurum, quæ inuentio eſt præter eius intentionē, et raro accidit: ergo etc.* ¶ *Sed ad intelligentiam huius concluſionis ſciendum primo, φ cum effectus dicatur in ordine ad cauſam, & eundē effectum contingat ordinem ad diuerſas cauſas habere, quarum vna eſt prior & altera poſterior, aliquis effectus pōt dici fortuitus ad vnam cauſam comparatus: qui comparatus ad aliam, nō erit fortuitus. Nam ſi dominus quiſpiā mittat ſeruum ad locum, quo alium ſeruum miſit, eorum concurſum obuiationēque intendens, eiuſq; mentem ignorent ſerui, obuiatio ſeruorum erit quidem fortuita reſpectu ipſorum, qui eam nō intendebant, non autē reſpectu domini eā intendentis.*

¶ *Sciendum 2. φ iſti effectus inferiores reducuntur in quatuor cauſas, ſcilicet in cauſam particularem, in cœlum, in intelligentiam mouentem cœlum, & in primā cauſam, quæ eſt Deus. Sor. n. producitur, à Platone, à cœlo, et ab intelligentijs mediante cœlo, & à Deo.* ¶ *Dicuntur ergo quatuor. primo, φ aliquis effectus poteſt dici fortuitus, aut caſualis in cōparatione ad cauſam particularem, tam in agentibus per intellectum, quàm in agentibus per naturam: inuentio enim theſauri fortuita eſt in comparatione ad fodientem ſepulchrum. Item, φ homo naſcatur cū ſex digitis in vna manu, eſt caſuale reſpectu*

Iſti effectus particulares in quatuor cauſas reducuntur.

spectu istius naturæ generantis: est enim præter eius intentionem. ¶ Dicitur 2. ꝙ respectu cœli, aliquid potest esse à casu: patet, qa aliquãdo cœlũ inclinat hominẽ ad aliquid, cui cõiungitur aliud, ad qđ cœlum non inclinat, & cuius non est causa per se, ver. gra. inuẽtio thesauri à fodiẽte sepulchrũ: ergo tale adiunctũ est à casu respectu cœli. Declaratur assumptum. Virtus.n. cœli est causa agens nõ per modum intellectus, sed per modũ naturæ, naturæ aũt est tendere in vnũ: vnde si aliquis effectus non est vnus per se, non potest in eum tendere virtus naturalis, tãquam causa per se eius: sepulchrum autem, & locus thesauri, inquantum huiusmodi, non sunt vnum, nisi per accidens: quia non habent ordinem aliquẽ ad inuicem: accidit enĩ huic sepulchro, quòd sit locus thesauri: vnde cum cœlum inclinat hominem per aliquam dispositionẽ ad fodiendũ sepulchrum, non põt inclinare ad hoc totum, qđ est, vt fodiat sepulchrum, & locum thesauri inquãtum huiusmodi. Inuentio ergo thesauri erit à casu respectu cœli. & sic est de multis alijs effectibus, sicut de illo, qui inclinatur ex cœlo ad furandum, & in loco furti suspẽditur: est enim à casu respectu cœli inclinationis, ꝙ in loco furti suspendatur. ¶ Dicitur 3. ꝙ etiam secundum theologos, respectu substãtiæ separatæ, aliquid põt esse à fortuna. Quanto.n. aliqua virtus est superior, tãto est vniuersalior, & ad plura se extendens, vnde virtus inferior nõ ad omnia se extendit, ad quæ se extẽdit virtus superior: sicut non ad oĩa se extendit homo, ad quæ se extendit sol. cum ergo qualibet intelligẽtia sit inferior prima causa, quæ est Deus, nõ ad oĩa se extendit eius uirtus, ad quæ se extẽdit virtus pĩæ causæ: tũc arguitur sic. Aliquid potest cõiungi effectui intelligẽtiæ secundum intẽtionẽ primæ causæ, quod nõ erit intentum ab ipsa intelligentia: quia nõ in omnia põt intelligentia, in quæ põt prima causa: ergo aliquid põt esse à fortuna respectu intelligentiæ: declaratur per exẽplum. Si Deus mitteret Angelum ad destruendũ ciuitatem, quæ sit causa dissensionis principum, intendens principum concordiã, quam non indicaret Angelo, concordia principũ sequens ex vrbis destructione, esset fortuita respectu angeli, eam non intendentis. Sic ergo patet, ꝙ aliquid põt esse à fortuna ĩ comparatione ad causas proximas, & particulares, & aliquid in comparatione ad cœlum, et aliquid etiam in comparatione ad intelligentias. ¶ Dicitur 4. ꝙ in comparatione ad primam causam, nihil est à casu, & à fortuna: probatur. Tunc aliquid euenit à casu, & à fortuna in cõparatione ad aliquam causã, quando euenit præter eius ordinem, & intentionem: sed nihil potest euenire præter ordinem & intentionem primæ causæ (cum oĩs causa secũda operetur secundum ꝙ mouetur à prima): ergo nihil euenit à casu, & à fortuna, cõparatũ ad primam causam. Patet ergo intellectus conclusionis. Nam cum dicimus aliqua euenire à casu, & à fortuna, intelligimus ĩ ordine ad causas secũdas, non autem in ordine ad primam causam, quæ est Deus. Sed licet ita sit, absolute tamen dicimus, aliqua esse à casu, & à fortuna, si sint præter intentionem causæ ꝓximæ, sicut ꝙ fodiẽs sepulchrũ inueniat thesaurum: quia iudicium de effectibus magis sumitur sm̃ causas proximas, quã secundum causas remotas. ¶ Cõtra istã autem determinationem, quæ est S. Tho. arguit Albertus tripliciter: primo. Si nihil est fortuitum, secũdum ꝙ refertur ad primam causam, sed solum secundum cõparationem ad causas secundas, sequitur quòd non erit liberum arbitrium in hominibus: sed hoc est maximum inconueniens:

Respectu cœli põt aliqd esse fortuitũ & casuale.

Respectu intelligẽtiæ secundũ theologos est aliquid fortuitum.

Respectu dei nihil est fortuitum.

S. Th. 3. cõt. gent. cap. 90

niens: ergo &c. Probatur consequentia. Si nihil est fortuitum in cõparatione ad primã causam, sequitur ꝙ omnia eueniũt immobiliter simpliciter: si enĩ Deus aliqua vult, illa eueniunt necessario: ergo non erit liberum arbitrium: quia liberũ arbitrium est respectu eorum, quæ possunt esse, & non esse. ¶ *2. Sequitur illo dato, quòd prima causa intendat omne illud, ad quod terminatur actio naturæ: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequẽtia: quia vt dicitur, effectus fortuiti respectu causæ secundæ, sunt per se intenti à causa prima. probatur falsitas. Si prima causa intenderet omnia, ad quę terminatur actio naturę, intenderet monstra, quæ sunt peccata naturæ, quia aliquando actio naturæ terminatur ad monstra: si autẽ sic esset, tunc peruersa esset actio eius, & contra ordinem, quem toti naturę indidit, vt ad debitam & naturalem formam operetur: hoc autem est inconueniens: ergo &c.* ¶ *3. Tunc nihil fieret frustra simpliciter: sed hoc est contra communem sententiã: ergo &c. Probatur consequentia, quia id, qđ consequitur illud, ad quod ordinatum est, non est frustra: sed si omnia fiunt tamquã intenta à prima causa vniuersali, omnia consequentur finem, ad quẽ prima causa ea ordinauerit: ergo nihil erit frustra.*

¶ *Ad ista respondetur. Ad primũ quidem negatur consequẽtia. Ad probationem dicitur, ꝙ oĩa ordinata à prima causa eueniunt immobiliter, et necessario ex suppositione, hoc est dictu, ꝙ ista consequentia est necessaria, si aliquid ordinauit deus euenire, illud eueniet. Dicitur 2. ꝙ talis necessitas, non tollit absolutã mutabilitatem, & contingentiam à rebus: sicut licet ista consequẽtia sit necessaria, si Sortes currit, Sortes mouetur, absolute tamẽ contingẽter, & variabiliter Sortes mouetur: vnde cõcessis primis cõsequentijs, de necessitate ex suppositione negatur vltima cõsequẽtia .s. ergo nõ est liberũ arbitriũ. Si aũt in pręcedẽtibus consequentijs fiat mentio de necessitate absoluta, qua aliquid nullo modo põt nõ esse: negatur illa cõsequentia, Si nihil est fortuitum in cõparatione ad primã causam, omnia euenient immobiliter, & necessario. Dicitur. 3. ꝙ oĩa ordinata à prima causa eueniunt necessario, & immutabiliter, eo modo, quo Deus vult illa euenire: & quia vult aliqua euenire fallibiliter à suis causis proximis, & fortuito, ideo aliqua fallibiliter, fortuitoque eueniũt: & ideo non sequitur, ꝙ omnia absolute immutabiliter eueniant, sed quòd aliqua immutabiliter eueniũt à fortuna, & contingenter, sed hac plenius à nobis in tertio contra gẽtiles sunt manifestata.*

¶ *Ad 2. negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur primo, ꝙ Deus monstra intendit. Dicitur 2. ꝙ propter hoc, non intendit prima causa contra ordinem, quem natura tribuit. Natura.n. in qua possunt esse monstra, & peccata, non habet talem ordinem, vt semper ad debitam, & proportionatã formã operetur: sed ꝙ vt in pluribus sic operetur, & quòd aliquando deficiat, vnde vltima consequentia est falsa.* ¶ *Ad 3. dicitur, ꝙ nihil est frustra in comparatione ad causã primã, licet aliqđ sit frustra in cõparatione ad cãs secũdas.* ¶ *Ad argumenta principalia rñdetur. Ad primum quidẽ dicitur primo ad maiorẽ, ꝙ est vera de causa proxima, & immediata, non aũt de causæ prima, sed in hoc sensu negatur minor, nõ enim omnis effectus habet cãm proximã per se. et ad probationem dicitur dupliciter. Primo quòd licet omnis effectus per accidens, reducatur ad aliquã causã primam per se, nõ tamẽ omnis reducitur ad causam eius proximã per se.* ¶ *Dicitur 2. ad eãdẽ probationem,*

Monstra prima causa intendit.

Effectus per accidens reducitur ad aliquã causam primã per se nõ tamen ad causam proximam.

tionem, ꝙ licet oīs effectus reducatur ad aliquā causam proximā per se, non tamē oportet illā esse causam per se eius, sed sufficit, quòd sit cā per se alicuius alterius, & hoc modo effectus fortuitus reducitur ad causam per se. inuentio. n. thesauri reducitur ad fodientē sepulchrum, quæ est causa per se fossionis. Dicitur. 2. ad dictā maiorem, quòd id qđ habet causam per se, nō est fortuitū respectu illius causæ, sed bene respectu alterius causæ fortuitum esse pōt: & hoc modo effectus fortuitus, qui est inuētio thesauri, est qdē fortuitū respectu fodientis sepulchrū, nō tamen respectu primę causę, quæ est causa eius per se. ¶ *Ad 2. Similiter dicitur, quòd licet in cōparatione ad primā causam, nihil sit à fortuna, in comparatione tamen ad alias causas, aliquid est à fortuna: quia aliquid euenit præter earū intētionem, licet sit ordinatū, & intentum à prima causa.* ¶ *Ad 3. dicitur, quòd aliquid habere veram causam, pōt intelligi dupliciter: vno modo, quia habet causam per se proximam sui, & determinatam, & quod habet isto modo verā causam, non est à fortuna, sed tunc negatur quòd omne causatū habeat vera causā. Alio modo, quia habet causā sibi conuenientem, & proportionatā, & tunc negatur quòd habens verā causam nō sit à fortuna: id enim quod est à fortuna, quia est effectus per accidens. Ideo habet causam per accidens, & sic habet causā proportionatā.* ¶ *Ad 4. Negatur maior: legitima. n. causa est ꝓportionata effectui: & sic effectus fortuitus, habet legitimā cām: quia est effectus per accidēs, et habet causā per accidēs.* ¶ *Ad 5. dicitur, ꝙ actio terminata aliquo fine, nō est casualis, inquantum terminata fine, sed inquātum terminatur ad aliquid prręter intentionem agentis, est fortuita, sicut fossio sepulchri, vt ordinata ad sepeliendum mortuum, non est fortuita: inquantū autem terminatur ad inuentionem thesauri non intentam, sic est fortuita.*

QVAESTIO VI.

Vtrum Fortuna sit causa secundum accidens, in his quę in minori sunt, secundum propositum eorum, quæ propter hoc sunt.

Casus atq; fortuna causæ sunt eorū &c. Tex. LXVI.

QVAERITVR sexto, Vtrum Fortuna sit causa secundū accidens in his, quæ in minori sūt, secundū propositū eorum, quæ propter hoc sunt, & videtur ꝙ nō. ¶ *Primo. Circa idem intellectus & fortuna est (vt vult phil.) quia his tm̄ conuenit agere à fortuna, quę habent intellectū, sed agens sm̄ intellectū, est causa per se, eo ꝙ agit sm̄ cognitionē: ergo & fortuna, ergo nō est causa sm̄ accidens.* ¶ *2. Id qđ ē sm̄ ꝓpositū, est intentū: sed id qđ ē à fortuna nō ē intētū, ergo fortuna nō ē cā in his q̄ sunt sm̄ propositū.* ¶ *3. Id qđ est ordinatum ad finē, ē determinatū: sed id qđ est à fortuna, nō est determinatū: ergo quod est à fortuna, non est pp finē: ergo fortuna non est causa eorū quę sunt pp finem.* ¶ *4. Quod est sm̄ propositū, est propter finem, quia omne agens à proposito agit propter finē: ergo nugatio est dicere, fortunā esse causam in his, quę sunt pp finē, cū dicatur quòd est causa in his, quæ sunt secundum propositum. Respondeo ꝙ illa est defi-*

Tex. 52. & 57

est definitio fortunę, quam ponit philosophus 2.physicorũ. ¶ Ad cuius euidentiam quatuor sunt declaranda. Primum est, ꝙ sit causa p̃ accidẽs. 2. quomodo sit in his, quæ sunt in minori parte. 3. quomodo est in his quæ sunt secũdum propositum. 4. qũo sit eorum, quę sunt propter finem. ¶ Quantũ ad primum, sciendũ primo (vt inquit S. Tho.) ꝙ causa per accidẽs dicitur dupliciter. Vno modo ex parte causæ, & est omne qđ accidit causæ per se, sicut causa p̃ accidens domus, est quod accidit domificatori, qui ẽ causa per se. Alio modo ex parte effectus, vt scilicet aliquid dicatur causa per accidẽs eius quod accidit effectui per se, sicut domificator est causa per accidens discordiæ, quæ oritur ex domo, & tunc vna & eadem est causa (vt inquit Simplicius) quæ respectu vnius effectus, est causa p̃ se, respectu vero alterius effectus, est causa per accidens, qđ non inuenitur in causa per accidens se tenente ex parte causæ. aliud enim est album, quod est causa per accidens domus, & aliud domificator, qui est causa per se. ¶ Sciendũ 2. ꝙ aliquid potest coniungi ei, quod est per se tripliciter. Vno modo, quia habet ordinem necessarium ad effectum, qui est per se alicuius causæ effectus, sicut descensus lapidis coniungitur remotioni prohibentis, nam remoto impedimento, necessario lapis descendit: ideo remouens columnam, dicitur esse causa per accidens descensus lapidis. Alio modo quia habet quidem ordinem ad effectum, non tamen necessarium, nec vt in pluribus: sicut discordia coniungitur domui productæ, qa domus est occasio sũ aliquem ordinẽ discordiæ: vnde domificator est per accidens cã discordiæ domus. 3. modo, quãdo nullum quidem habet ordinem ad effectum per se, sed tamẽ in eodem tempore vtrumq; euenit, sicut cũ isto ingrediẽte corruscat, ingressus domus nihil facit ad coruscationem: vnde ingrediens domũ, posset dici aliquo modo causa per accidens coruscationis. Fortuna ergo dicitur causa per accidẽs ex parte effectus, quia videlicet est causa eius, quod accidit effectui per se, causa dico per accidẽs secundo modo. non enim descensus lapidis dicitur esse à fortuna, dum remouetur prohibens, neque coruscatio à fortuna, quia coniungatur ingressui domus: sed bene fodiens sepulchrum est fortuna respectu inuentionis thesauri, quæ habet ordinem ad fossionem, non necessarium, nec vt in pluribus, sed vt in paucioribus. ¶ Quantum ad secundum, aduertendũ primo, ꝙ secundum mentem philosophi aliqua fiunt semper, vt illuminatio aeris præsente sole: aliqua frequẽter & vt in pluribus, vt quòd homo nascatur oculatus: alia raro, & vt in paucioribus, vt ꝙ homo nascatur cũ sex digitis in vna manu. Illud dicitur esse semper, & necessario, quod in sui natura habet, vt non possit non esse, posita sua causa sufficienti. Contingens autem vt in pluribus est, qđ in sui natura habet, vt pro maiori parte posita sua causa fiat, habet tamen vt aliquando (licet pro minori parte) deficere possit. Contingens vero raro, quod potest non esse, vt in pluribus. ¶ Aduertendum secundo, ꝙ aliqua raro accidere, potest dupliciter accipi: vno modo, quia ipsa in se fiunt raro: alio modo per comparationẽ effectus ad aliquam causam, quia scilicet raro euenit, quòd à tali causa proueniant. Fortuna ergo est causa p̃ accidens, non eorum, quæ fiunt semper, aut in maiori parte (nõ .n. ẽ à fortuna, ꝙ aer illuminetur ad præsentiam solis, neque ꝙ homo nascatur oculatus) sed est causa per accidens eorum, quæ raro accidunt. Item non est eorum, quæ raro accidunt primo modo, frequentius .n. aliquis fodiens

Marginalia: 2. Physi. Tex. 25. — Causa per accidens dicitur dupliciter vno modo ex parte causæ, alio mõ ex parte effectus. Tex. 48. — Aliquid põt coniungi ei quod est per se tripliciter. — Quomodo fortuna dicatur causa per accidẽs. — Effectus aliqui sunt necessarij, aliqui vt in pluribus, aliqui vt i paucioribus. Tex. 48. — Aliqua raro euenire dupliciter, vno modo secundum se, alio mõ ex parte effectus.

fodiens sepulchrum, inuenit thesaurum, quàm Saturnus sit coniunctus Marti cētraliter, & tamen inuentio thesauri est à fortuna, & non coniunctio Saturni, & Martis: sed accipitur raro secundo mō, sicut inuentio thesauri ad fossionē sepulchri, est à fortuna: quia id raro euenit.

¶ Sed circa hoc occurrit dubium, nam cum præter enumerata, sint etiam cōtingentia ad vtrumlibet, quæ .s. non contingunt, vt ī pluribus, neq; vt in paucioribus, sed æqualiter se habēt ad esse, & nō esse, sicut sessio Sor. dubium est. An etiā in istis sit aliquid à fortuna, et si est, qua re philosophus de talibus mentionem nō facit. Ad hoc respondet Auicēna, ut etiā recitat Cōmentator, quòd in his, quæ sunt ad vtrumlibet, potest esse aliquid à fortuna, sicut & in his, quæ in paucioribus accidunt, iuxta quod diceretur, ꝙ philosophus dum dixit, quædam fieri semper, quædam vero frequenter, & postea subiunxit, ꝙ quædam fiunt & præter hæc, & oēs dicunt illa esse à fortuna per id, quod dixit, præter hæc. intellexit tam contingentia ad vtrūlibet, quàm contingentia raro, & hoc sm̄ opinionem Simplicij esse videtur. ¶ Quòd si argueretur contra Auicennam, ꝙ sessio Sor. est ad vtrumlibet, & tamen non dicimus à fortuna esse, ꝙ Sor. sedeat: ergo fortuna non est circa ea, quæ sunt ad vtrumlibet. ¶ Respondet, ꝙ sessio Sortis cōparata ad potentiam motiuā Sortis, est ad vtrumlibet, sed comparata ad virtutem appetitiuam Sortis, quæ determinate tēdit in vnum, non est vtrumlibet. vnde comparando ad uoluntatē qua Sor. vult ambulare, sessio Sortis erit in paucioribus. Raro .n. accidit, ꝙ Sor. velit deliberate ambulare, & ꝙ sedeat. ¶ Commentator autem, Alexander, & Themistius dicunt, ꝙ fortuna & casus non sunt in his, quæ sunt ad vtrūlibet, sed solū in

Cōmen. 48. Responsio Auicēnę recitata commen. 49.

his, quæ raro accidunt. & dicit duo Commen. vnum est, ꝙ cum à causa contingēti ad vtrumlibet, non proueniat actio, nisi ab aliqua causa illam determinante, sicut à virtute motiua Sor. non prouenit ambulatio, nisi voluntas Sortis determinet illā ad ambulationē, nulla actio erit à contingente ad vtrumlibet inquantū ad vtrumlibet est, eo ꝙ natura eius sit natura materia. Determinabile enim, inquātum huiusmodi, habet rationem materię: sed omnis actio erit, aut semper, aut in pluribus, aut raro: si prouentus actionis fuerit à causa determinante semper, aut in pluribus, aut raro. Non est ergo à fortuna aliqid, inquantum est ad vtrumlibet: & propterea phil. non facit mētionem de his, quæ ad vtrumlibet se habēt, propterea ꝙ nulla actio à causa ad vtrūlibet .s. inquantū huiusmodi, proueniat. Aliud quod dicit Commen. est, ꝙ contingens æqualiter non inuenitur in potētijs agentibus per se. hoc autem sic est intelligendum, ꝙ nulla causa actiua, potēs ꝑducere ex se actionem, idest sine adiunctione alterius causę, est ad vtrumlibet. Nam si virtus motiua esset sufficiens ex se ad ambulationem, & sessionē, & ęqualiter se haberet ad vtrumque, tūc simul produceret ambulationem, & sessionem: eo quòd non esset magis ad vnum determinata, quam ad alterum: hoc autem est impossibile. est etiā intelligendum in causis naturalibus, non autem in causis voluntarijs. Cum ergo fortuna ponatur in numero causarum efficientium, & nulla causa efficiat, inquantum ad vtrumlibet est, volens phil. ostendere, in quibus sit fortuna, nullā de his, quæ sunt ad vtrūlibet facit mentionem. Conuenienter ergo in definitione fortunæ ponitur in minori parte. ¶ Quantum ad 3. sciendum primo, vt ipse Arist. tradit, ꝙ duplex est agens, quoddā .s. est à ꝑposito, et quoddā à natura.

Agēs est duplex, s. agens à natura & à proposito. Arist. tex. 49

à natura. Agens à proposito, est agens secundum cognitionem, & electionem. Agens à natura est non solum id, quod agit per formam naturalem, sed etiã omne quod nõ agit per electionem, licet habeat cognitionem: sicut sunt bruta animalia, quæ dicuntur agere à natura, quia operantur modo naturæ, idest ad vnum, determinantur in suis operationibus, sicut & natura est ad vnũ determinata: ouis enim videns lupum fugit, & non potest non fugere remotis impedimentis.

¶ Sciendum 2. quòd hanc partem definitionis naturæ. (In his quæ secundum propositum eorũ quę propter hoc sunt) dupliciter interpretari possumus. Vno modo, vt ad effectum fortuitum referatur, vt inquam sit sensus: quòd fortuna est causa per accidens illorum effectuũ, qui ex electione fiũt, et gratia alicuius, idest propter aliquem finem. Et si quidem sic interpretemur, tunc hoc est intelligendum, non quòd ipse effectus fortuitus sit actualiter electus, & ad aliquem finem actualiter ordinatus, sed tantum potentialiter, hoc est quòd à causa ipsum fortuito producẽte potuisset eligi, et ad aliquem finem ordinari. ille enim qui eundo ad forum, præter intentionem à debitore pecuniã reportauit, potuisset illuc ire causa reportandi pecuniam, ut ex illa aliquid emeret: licet non propter hoc iuerit, sed aliam ob causam. Et ideo inquit Simplicius exponendo tex. 85. quòd in his, quę sunt à fortuna inuenitur & id cuius gratia aliquid fit, & quòd gratia alicuius, non quidem proprie, sed similitudinarie: quia inquam euenit effectus fortuitus, ac si suam actionem ad ipsum causa agens ordinasset. Alio modo possumus interpretari, vt ipsa verba ad actionem quam effectus fortuitus cõcomitatur, referantur: vt scilicet sit sensus, quòd fortuna est causa per accidens in illis actionibus, quę per electionem fiunt, & gratia alicuius, siue propter aliquem finem. Sed tunc ly, huius, nõ est accipiẽdum, ut effectum fortuitũ referat, quasi fortuna agat propter effectũ fortuitum, tanquam propter finem: repugnat enim effectui fortuito, vt sit à fortuna intentus: sed accipiendum est, vt finem refert absolute, & indeterminate. Est enim fortuna in illis actionibus, quæ propter aliquem finem ab agente per electionẽ producuntur, quicumque finis intentus sit ille. Quamuis autem vtraque interpretatio ad mentem Aristo. saluari possit: videtur tamen, quòd secunda planior, & simplicior sit, præsertim cum non dicatur in definitione ista fortunæ, quòd sit causa per accidens in his, quorũ gratia aliquid fit (in quo effectus fortuitus significaretur rationem finis habere) sed in his, quæ sunt huius gratia: in quo ratio ordinati ad finem importatur. Ex processu etiam Aristo. apparet, quòd effectum fortuitum potius comparat fini, quam rei ad finẽ ordinatæ, vnde per id, quòd dicitur (eorum, quæ propter hoc sunt) accipienda est ipsa actio, quæ ad aliquem finem ordinatur, non autem effectus fortuitus, qui similitudinem finis habet, non autem rei ordinatæ ad finem. Aduertendum autem est iuxta textum grecum, quòd philosophus inferendo definitionem fortunæ non ponit, quòd fortuna sit causa in his, quæ in minori sunt, sicut in tex. latino habetur, sed sic cõcludit. (Manifestum itaque, quòd fortuna causa sit per accidens in his, quæ per electionem gratia alicuius fiunt). Ratio autem quare philosophus secundum uerum eius textum non ponit hanc particulam, in his quæ in minori sunt, potest esse duplex. Prima, quia illam tanquam manifestam, & etiam vulgo concessam supponit (vt patet ex tex. 48.) Secũda est, quia

Tex. 51.

quia datur intelligi in illa particula causa per accidens, ideſt præter intentionem producens effectum. neque enim ea quę semper, aut pro maiori parte, actionem alicuius agentis consequũtur, dicũtur pręter eius intentionem euenire: sed ea tantũ, quæ pro minori parte eueniunt. Sed licet concludendo fortunę definitionem philosophus, illam particulam expresse non ponat; dat tamen eam intelligere, vt dixi: ideo completam eius definitionem latinus interpres, concludens illam de intentione Aristo. apposuit; Eſt ergo fortuna causa per accidens eorum, quę in minori eueniunt ĩ his, quę per electionẽ gratia alicuius fiunt. Per primam partem distinguitur fortuna à causis per se, & ex intentione effectum, cuius dicuntur causę producẽtibus. Per 2. distinguitur à causis, quę aut sẽper, aut pro maiori parte, suos effectus producunt. Per. 3. distinguitur à causis naturaliter, non autem per electionem, & voluntarie agentibus. Per. 4. distinguitur à causis, quę non ex intentione alicuius finis operantur: sicut cum aliquis aliquando inconsiderate manum ad nasum apponit: aut barbam contrectat. ¶ *Iste eſt itaque modus accipiendi fortunam à philosophis: veruntamen aliter accipit vulgus fortunam, & aliter accipiebant gentiles pluralitatem deorum fingẽtes. Vulgus enim consueuit effectum fortuitũ nominare fortunam: si enim fodiens sepulchrum, inueniat thesaurum, dicet inuentionem thesauri esse fortunam suam. Gẽtiles autem, & antiqui idololatrę finxerunt fortunam, numen quoddam esse, quod bona, & mala hominibus impartibat, cui ĩter alios deos erexerũt simulacbrũ. Erat enim mulier in rota sedens, ut ostẽderetur, quòd mutabilis sit, adq; instabilis: duas habens facies, vnam scilicet albam, alteram nigram: quia quibusdam benigna arridet facie, eis scilicet quibus bona impartit: alios vero sęua, immitique vultu persequitur, dum eos in mille incommmoda rapit, atque inducit. Fingebant autem ipsam cęcam: tum quia nõ secernit merita, & demerita, bonos & malos, sed sępissimę scelestis hominibus prospera, probis autem, ac modestis impartit aduersa, tum etiam quia homines excęcat: vnde interrogatus Chilo vnus de septem sapientibus, quid fortunã censeret, Ignarum respondit medicum, multos enim excęcat.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ negatur minor, si respectu cuiuscunque effectus intelligatur. licet enim agens per intellectũ respectu aliquorũ sit causa per se, scilicet respectu eorum, quę cognoscit, & producere intendit: respectu tamen eorum, quę non intendit, & effectui intentio in paucioribus coniunguntur, eſt causa per accidens.* ¶ *Ad 2. patet ex dictis in quęstione: effectus enim fortuitus, non sic dicitur esse ab agente secundum propositũ, quia sit intentus, sed quia coniungitur effectui agentis à proposito: propter quod & ipse ab agente à proposito dicitur produci.* ¶ *Ad 3. etiam patet in quęstione: non enim fortuna eſt causa eorum, quę sunt propter finem, quasi effectus fortunę sit propter finẽ: sed quia eſt ab eo quod aliquid aliud propter finẽ producit.* ¶ *Ad 4. negatur consequentia: illę enim duę particulę explicite ponuntur: quia per illas fortuna à diuersis distinguitur, vt patuit, vnde non inutiliter ponuntur.*

Fortunam alio mô accipiebat gẽtiles alio modo vulgus.

QVAE-

QVAESTIO. VII.

Vtrum fortuna, & casus sint causæ immanifestæ, & indeterminatæ.

Casus igitur atque fortuna posterius sunt mente, &c. Tex. LXVII.

QVAERITVR septimo, Vtrum fortuna, & casus sint causæ immanifestę, & indeterminatę, et videtur quòd non. ¶ Primo. Fodiens sepulchrum est à fortuna, respectu inuentionis thesauri: sed fodiens sepulchrum est causa nobis manifesta: ergo &c. ¶ 2. Causa à qua prouenit effectus, ita quòd pōt ab altera secūdum speciem prouenire, est causa determinata: sed ꝙ homo producatur sine oculis, non potest esse nisi ab homine generante, tāquam à causa actiua: & homo generans, aut virtus generatiua est casus respectu illius effectus: ergo casus est causa determinata. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis, sciendum, ꝙ duplex potest esse sensus quęsiti. Primus est, utrum vnaquaeq; causa, quę est fortuna, aut casus singulariter per se sumpta, sit immanifesta, siue nobis occulta, & sit indeterminata.

¶ Secundus est; Vtrum omnes causę coniunctim sumptę, à quibus pōt effectus fortuitus prouenire, sint nobis immanifestæ, & sint numero indeterminatæ. ¶ Quātum ad primū sensum, dicitur primò ad quæstionem, ꝙ non est necesse fortunam esse causam immanifestam. Cum .n. scio aliquē, qui sepulchrū fodit, inuenisse thesaurum, mihi cognitum est, quæ huius inuentionis thesauri causa fuit; quia inquā iste fodiens sepulchrū, qui talis effectus fortuiti accidētalis causa fuit. ¶ Dicitur 2. ꝙ cum dupliciter una particularis causa possit dici indeterminata, aut scilicet quia non magis ad hunc effectū, quā ad alium sm̄ se ordinem habet, & inclinationē, aut qa effectus nō magis ab ipsa, quam ab alia causa procedere pōt, vtroque modo fortuna est causa indeterminata. neq; enim fodiens sepulchrum magis ad inuentionē fortuitā thesauri, ex se inclinationem, & òrdinē habet, quā ad inuentionem libri, aut ad fractionē tibię, aut ad quęcumq; alium effectum fortuitum: cum effectus fortuiti non sit causa per se, sed causa per accidēs: neq; etiam effectus fortuitus, ab hac sola causa per accidens produci pōt, sed etiam ab alijs. Inuentio enim thesauri; sicut causata est à fodiente sepulchrū, ita causari potuit à fodiente puteum, aut à fodiente locum pro plantāda arbore, aut ab alijs huiusmodi causis per accidens. ¶ Quantū ad secundum sensum, dicitur primo, ꝙ fortuna est causa immanifesta, idest omnes causæ collectiue sumptæ, à quibus effectus fortuitus potest prouenire, sunt nobis occultæ. Probatur ratione philosophi q̄ tāgitur tex. 53. et superius tex. 50 Infinitum inquantū infinitum, est ignotū: sed causę effectus, fortuiti aut casualis sunt infinitæ: sūt .n. causę ꝑ accidēs, quę sunt infinitę, cum vni infinita accidere possint: ergo &c. ¶ Dicitur 2. ꝙ fortuna & casus sunt causę indeterminatæ, idest causę à quibus prouenire potest effectus fortuitus, aut casualis, non sunt in aliquo numero determinatæ: sed sunt numero infinitę. Probatur ratione Phil. Causę per accidens sunt indeterminatæ, & numero infinitæ: sed fortuna est causa per ac-

Non est necesse fortunā esse causam immanifestum.

Causę per accidēs à quibus potest ꝓuenire aliquis effectus fortuitus nō sunt determinatæ, sed possunt esse numero infinitæ.

Tex. 54.

per accidens: ergo &c. Maior probatur in proposito: quia is qui vadens ad forum, reportauit à debitore pecuniã præter intentionem; potuit illuc iuisse, causa aut videndi aliquem, aut persequendi hostem, aut persequentem fugiendi, aut videndi spectacula, & infinitis alijs de causis. ¶ *Vbi attendendũ secundum Simplicium, ꝙ in hoc differt causa per se à causa per accidens, ꝙ in causis per se potest determinate dici, hoc istius est causa, & non aliud, in causis autem per accidens, non potest hoc dici, eo ꝙ effectus per accidens nõ magis hoc, quã illud sit causa, sed sicut ab vna causa per accidens prouenit, ita ab infinitis alijs potest prouenire. Et propter hoc bene dicitur, fortuna, quæ est causa per accidens, esse indeterminata, quia videlicet effectus fortuitus, qui ab vna cã producitur per accidens, non dicitur ab illa produci, tãquã à propria, & determinata causa: sed sicut ꝓducitur ab hac causa, ita & ab alijs infinitis causis per accidens, produci potest.* ¶ *Licet autem, & secundũ primum sensum quæsiti, verificari possit, ꝙ fortuna sit causa indeterminata, ad sensum tamẽ secundũ hic expositũ, accipitur à phil. fortunam esse causam indeterminatã, qd manifeste vtique patet ex tex. 53. Volẽs enim ostendere fortunam esse indeterminatam, & homini immanifestã, assumit pro fundamento, oportere causas à quibus fieri potest, quod fit à fortuna, infinitas eẽ siue indeterminatas. Itẽ tex. 65. de indeterminatione casus & fortunæ loquens, inquit: Sed eorum multitudo indeterminata est: additq; S. Tho. sicut supra dictũ est, tex. aũt cõm. 53. sic hẽt. Et causa ex quibus est illud, quod est à casu, necesse est, vt sint nõ determinatæ. Super quo loco dicit Cõment. Et causæ, quę sunt casus, non sunt terminatæ: quia sunt causę p accidens. cõm. vero 65. ait, Causæ rei q̃ fit casu, licet sint ex causis agẽtibus: tamen sunt non determinatæ, & innumerabiles. Ex his namque constat, cum philosophus dicit fortunam esse causam indeterminatam, & incognitam nobis, quòd de vniuersitate causarum effectus fortuiti intendit: non autem de vna eius particulari causa.* ¶ *Pro declaratione autem supradictorum, considerandum est, ꝙ cum omne agẽs per suã actionem aliquod vltimum, per ipsam producendum, tamquam finem intendat: ipsa finis intentio se habet quodammodo vt forma & determinatio agentis: & ideo quod pp diuersos huiusmodi fines agit, licet materialiter sit unum agens, formaliter tamen plurium agentium rationem habet. Fodiens enim terram, vt faciat se pulchrum, & idemmet fodiens, vt puteũ faciat, est quidem materialiter unũ agẽs, sed formaliter propter finium pluralitatem, & intentionum diuersitatẽ, pluriũ agentium habet rationem. Cum igitur de ratione eius, quod fit à fortuna, & à casu sit, vt fiat à causa agente propter aliquem finem, & talis effectus possit à causa propter varios, & infinitos fines agente prouenire, quia inquam sicut propter vnum finem suam actionem producit, ita propter alium, et alium finem ipsam producere potuisset, & sic in infinitum, cum dicimus causas, à quibus effectus fortuitus potest prouenire esse plures, & indeterminatas, intelligẽdum est de pluralitate formali causarum: non autẽ de pluralitate materiali, pro vna. s. causa, accipiendo causam agẽtem propter vnum finem, pro alia uerò eandẽ causam ꝓpter alium finem agentem.* ¶ *Ex quo dubiũ, quoddã ex Arist. verbis originẽ habere posset, eliminatur. Tex. enim. 65. Fortunam & casum ad causam mouentem reduci ait: hic vero tex. videlicet 54. volens ostendere effectus fortuiti infinita causas*

Margin notes:

f. tex. 53. Auer. cõm. 53. & 65.

Causæ à quibus effectus fortuitus ꝓuenit eẽ plures, & indeterminatas intelligẽdũ est de causis formaliter, non autem materiali-ter.

tas causas esse posse, de causa finali exẽplum ponit, inquiẽs, ꝙ causa reportationis argenti ab eo, qui nõ huius gratia in forum iuit, potuit esse, quia ille iuit, vt videret aliquem, aut vt aliquem persequeretur, aut ut fugeret persequentẽ, aut ut spectacula intueretur: hęc enim omnia ad finalem causam spectare constat. Tollitur autem hoc dubiũ ex dictis: dicitur enim quòd exemplificat Arist. de pluralitate finium, non inquantũ absolute causæ finales sunt, sed inquantum ipsorũ intentiones sunt formæ, et determinationes agentis: intenditq; cãm agentẽ propter vnum finem, esse vnam cãm agentẽ effectus fortuiti: ipsam aũt eandem propter alium finẽ agentẽ, esse illiusmet effectus alteram causam. ¶ *Sed tunc duo occurrunt dubia. Primũ. Si fortuna est cã indeterminata, quia ab vna causa propter plures fines, & indeterminatos agente, effectus fortuitus põt prouenire, eadem ratione, cãm per se indeterminatam esse dicere poterimus: nam & ipsa pp plures fines suum effectum producere põt. Causa enim per se fossionis terræ, põt illam fossionem, & ad sepelitionẽ mortui, et ad plantationem arboris, & ad alios fines ordinare.* ¶ *Secundum est. Natura est ad vnum finem determinata: sed casus id est quod natura: ergo est ad vnum finem determinatus: ergo casus non potest dici causa indeterminata, quia possit propter plures et varios fines agendi casualem effectum producerẽ.* ¶ *Ad primum dubium respõdetur, & dicitur primo, ꝙ id quod dictum est, ex variatione & indeterminatione finis intenti, causas agentes effectus fortuiti formaliter variari, & esse indeterminatas: non est intelligẽdum de fine operantis extrinseco, sed de fine intrinseco operationis, de vltimo .s. effectu, quẽ causa agens intendit per suã actionẽ efficere. Ex hoc .n. ꝙ causa agẽs suũ effectũ ad diuersos fines extrinsecos ordinare potest, non dicitur effectus plures, et indeterminatas cãs efficientes habere, quia effectus non producitur ad similitudinem talis finis, vt est in intentione agentis. non. n. si domificator domum ędificet, vt exinde inter aliquos oriatur discordia, domus ad similitudinẽ discordiæ intentæ producitur: sed bene dicitur plures, & indeterminatas causas efficientes formaliter habere, si a cã diuersos, ac indeterminatos vltimatos effectus, tanquam suæ actionis fines intrinsecos intendente, vel intendere potente, proueniat. secundum. n. istos fines causa efficiens uariatur formaliter: quia effectus vltimate in esse productus, si secundum intentionẽ causæ producatur, semper assimilatur fini ipsi, secundum ꝙ est in intentione agẽtis: domus. n. quæ in esse producitur ido lo domus, quod est in mẽte domificatoris assimilatur.* ¶ *Dicitur 2. ꝙ ista pluralitas, & indeterminatio in causis, & effectibus per accidẽs inueniri põt: nõ aũt in causis & effectibus per se. Nam causa per se alicuius effectus est, quæ ad illũ effectum est ordinata, & illum producere per suam actionẽ intẽdit: ideo repugnat, ꝙ aliquid sit alicuius causæ effectus per se, & ꝙ ab ipsa non ipsum, sed aliũ effectum intẽdente proueniat. Si. n. hæc causa effectum quẽ producit non intendebat sed alium, profecto non est eius cã per se: & ideo repugnat effectui per se, ut ab indeterminatis, & infinitis huiusmodi causis possit prouenire. Causa uero per accidens, cuiusmodi est fortuna, suũ effectum per accidens non intendit, sed vnum intendens, alium producit effectũ nõ intentum: ideo conuenit effectui per accidẽs, & fortuito, vt à pluribus & indeterminatis causis possit prouenire. Sicut. n. à causa unũ quoddã intendente, euenit pręter eius intẽtionẽ: ita nõ repugnat quũ ab eadem*

Causas agentes effectus fortuiti variari ex fine intrinseco intelligitur, nõ autẽ extrinseco.

eadem aliquid aliud intendēte, possit prouenire, cū illa intentio finis nō sit magis ad hunc effectum ordinata, quam alia. ¶ Dicitur 3. ꝙ dubiū procedit de fine extrinseco operantis, nō aūt de fine operationis intrinseco, de quo intendimus, & cui effectus fortuitus proportionatur, vt in superioribus est ostēsum. ¶ Si aūt iterum instetur, ꝙ hæc quidē responsio satisfaciat de effectu principaliter, & vltimatè intēto (quia inquā ille non pōt ab indeterminatis causis, & plurium finiū intentione prouenire) non videtur tñ de effectu intermedio, & ad principalē effectum ordinato satisfacere. Nā constat, ꝙ talis effectus pōt ad diuersos vltimos effectus, & sic ad diuersos fines operationis ordinari, & consequēter à causis agentibus indeterminatis prouenire, si diuersitas huiusmodi finiū diuersitatē formalem causarū agentiū inducit: fossio. n. terræ pōt ad sepelitionem mortui, ad plātationem arboris, ad putei constructionē & huiusmodi ordinari. ¶ Rñdetur, ꝙ etsi intermedius aliquis effectus, in diuersos effectus vltimos ordinari absolute possit: secundū tñ quòd ab vna causa ad vnum vltimū effectum, est ordinatus, habet determinatū finē, & determinatam causam agentem. fossio. n. terræ, vt ordinata ad sepelitionem mortui, cām per se, & determinatā habet: cum intendēs mortui sepelitionem, ipsā etiā fossionem intendat, & ad illū finem ordinet prouenire, & consequenter ad illū effectum sit determinata. ¶ Ad sm̄ dubium respondetur, ꝙ quamuis natura non possit agere nisi ad vnū effectum per se, quia tñ effectus à casu non est intentus à nā, quantum est ex se, potest produci à pluribus causis: & à natura etiā agente pluribus alijs de causis. Cum ergo dicitur, ꝙ effectus casualis, potest produci à causis infinitis, ista possibilitas dicit, non repugnātiā ex parte effectus: nō repugnat. n. effectui casuali, ex quo non est intentus, ꝑduci ab agente propter hunc finē, & propter alium finem, & sic in infinitū. Similiter casus est causa infinita, quia licet natura ex cōditione sua ordinetur ad determinatū finem, tñ sub ratione casus nō habet quòd magis agat propter hunc finem, quā propter alium: eo ꝙ effectū casualem non intendat: neq; ad aliquē finē ordinet. ¶ Ad rationē ergo conceditur totū argumentum, loquendo de casu inquantū est idē ꝙ natura: cū hoc tñ stat, ꝙ casus inquantū casus, non habeat determinatum finē, eo ꝙ effectus casualis, ad aliquem finē non ordinetur. Attendendū aūt, ꝙ quia tex. græcus sic habet. Vnde videtur fortuna indeterminati esse: nō autem, vnde uidetur fortuna indeterminata esse, vt noster tex. habet: ideo interpretatur Alex. mentē Arist. esse, non ꝙ fortuna sit causa indeterminata. sed ꝙ id, quod gratia alicuius fit, est causa per accidens eius, cuius gratia non est factum: & est causa indeterminati effectus, inquantum vnum quidem est, cuius gratia fit: infinita autem illi occurrere, & accidere possunt, quorum gratia non fit. Et sic secundum ipsum intendit Arist. ꝙ fortuna infiniti, & indeterminati effectus ē causa: non aūt ꝙ ipsa sit indeterminata, & infinita. Sed ut inquit Simplicius, hoc non uidetur ad Aristo. mentem esse secū dum enim hunc sensum, id tantum quod est à fortuna indeterminatū ponitur, non autē ipsa causa effectus fortuiti: cum tamen Arist. dicat, quòd infinitas causas necesse est esse, à quibus fieri posset, quod est à fortuna. Verum est itaque ad mentem Aristotelis & quòd fortuna est causa indeterminata, modo superius exposito, & ꝙ ē causa indeterminati effectus. Vnde ex eo, quòd dixit Aristo. oportere esse infinitas causas, à quibus id quod est à

Tex. 51.

Effectum casualem posse ꝑduci ab īfinitis causis dicit non repugnātiā ex parte effectus.

est à fortuna fieri posset, concludit quòd fortuna videtur indeterminati esse, dans intelligere, q̀ se mutuo inferunt, & fortunam esse indeterminatã, & effectũ fortuitum indeterminatum esse, siue fortunam esse indeterminatam causam.

¶ Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur, quòd contra mẽtem philosophi non procedit, ut ostẽsum est. Ad secundum dicitur quòd &c.

QVAESTIO. VIII.

Vtrum natura agat propter finem.

Habet autem dubitationem, quid nam prohiberet, &c. Tex. LXXVI.

QVAERITVR octauo, Vtrũ natura agat propter finem, & videtur q̀ nõ. ¶ Omne agens propter finem, cognoscit finẽ: sed natura non cognoscit finem: ergo non agit propter finem. consequẽtia nota cum minori: nam agens naturale diuiditur contra agens per cognitionem. Maior uero probatur dupliciter. Primo, agens ꝓpter finem appetit finem, propter quem agit: sed appetens finem cognoscit finem: ergo &c. Probatur minor. Omne appetens assimilatur ei, quod appetit: similitudo enim est causa appetitus: ergo aut assimilatur ei, quia habet illud in se secundum esse naturale, eo modo quo albedo est in pariete, aut quia habet illud secundum esse intentionale, eo modo, quo militudo coloris est in aere: non primum, quia quod habet aliquid non appetit illud, sed quiescit in illo: ergo secundũ: sed omne appetens, eo q̀ habet similitudinẽ rei appetitæ, intentionaliter agit per cognitionem: ergo omne appetens agit per cognitionem. ¶ Secundo. Illud, quod appetitur, quæritur, secundum Platonem: sed incognitum non potest quæri (nullus enim quærit, nisi cognoscat) ergo quod appetitur cognoscitur: sed agens propter finem appetit finem: ergo cognoscit finẽ.

¶ Rñdeo, q̀ natura agit propter finem, vt philosophus ꝓbat tex. 77. & multis alijs tex. sequentibus. Sed attendendum primo, q̀ quamuis secundum cõmunẽ modum loquendi, dicamus naturam agere propter finem, & similiter artem: proprie tamen loquendo, ipsa non est, qua agit propter finem: sicut neque est id, q̀d agit, sed est id, quo agẽs naturale et agit, & propter aliquem finem agit. Idem est ergo dicere, naturam agere propter finẽ, quòd agens naturale, inquantum per naturam agit, agere propter finẽ. ¶ Attẽdendum 2. q̀ cum causalitas finis in hoc consistat, quòd est esse id, cuius gratia, et appetitu aliquid fit: naturam, aut agens naturale agere propter finẽ, nihil aliud est quàm ipsam aliquid agere, & operari, vt inde aliquid ab ipsa appetitum, et aliquo mõ desideratum proueniat. Sicut natura Sortis propter desiderium conseruationis suæ speciei, per virtutem generatiuam, materiam transmutat, vt inde tandem homo aliquis generetur. Prima igitur ratio Aristo. secundum S. Tho in terpretationem est ista. Supponuntur duo. Primum est, q̀ omnia, quæ naturaliter fiunt, fiunt aut semper, aut pro maiori parte. ¶ Secundũ est, q̀ nihil eorũ, quæ fiunt à fortuna, vel à casu, fit sẽper, vel pro

Natura agit propter finẽ non q̀ ipsa agat, sed quia est id, quo aliquid agit.

Naturã agere nil aliud est, nisi ipsã agere vt inde aliquid pueniat.

vel pro maiori parte. Non .n. est à fortuna, uel à casu, quòd multotiens pluat in hieme: sed bene, si frequenter sole existente sub cane plueret. Et econtra quòd diebus canicularibus magnus fit æstus, non dicimus à casu esse: sed bene, si hoc hieme eueniret. ¶ Tunc sic. Omnia quę fiunt, aut à casu, aut propter finem fiunt: sed impossibile est, ea quæ fiunt semper, vel frequenter, accidere à casu: ergo ea fiunt propter finem: sed omnia, quę fiūt secundum naturam: fiunt semper vel frequenter (sicut & aduersarij confitētur) ergo omnia, quæ fiunt à natura, fiunt ꝓpter aliquid. ¶ Aduertendū aūt (vt in sequentibus apparet, quòd ly omnia, nō distribuit simpliciter pro omni à natura producto, nam finis actione naturæ productus, vt sic nō ꝓducitur propter aliud: sed distribuit pro his, quæ ante ultimum effectum à natura intentum producūtur. Attendendum quoque, quòd Simplicius aliter hanc rationem explicat: vult .n. Aristo. primo probare, ꝙ nulla à natura producta, producūtur à casu, & sic principale propositum concludere. Secundo vero, ꝙ aliquid eorū quæ propter aliud fiunt, est à natura. Primum & in secunda & in prima figura ex Arist. verbis probari posse ait. In secunda quidem sic. Quæ fiunt à casu, neque semper, neque frequenter fiunt: naturalia aut semper, aut frequenter fiunt: ergo naturalia non fiunt à casu. In prima vero sic. Nihil qđ frequenter, siue pro maiori parte fit, à casu euenit: naturalia frequenter fiūt: ergo &c. ¶ Tūc sic. Omne quod fit, aut à casu fit, aut propter finem: naturalia nō fiunt à casu: ergo propter finem fiunt. In hoc processu Arist. præmissas primę conclusionis posuit: conclusionē uero breuitatis causa tacuit. Secundū vero quasi præmissam demōstrationem in partibus animalium (de quibus facta fuerat superius mētio) exercens sic, non tantum secundum Simpliciū, uerum etiam secundum Alex. probat, ꝙ partes eorum à natura fiunt, & hæ fiunt propter aliquid: ergo aliqua, quæ fiunt propter aliquid, à natura fiunt. Affert autem Alexan. ipsa verba Aristotelis in testimoniū, quòd hanc particularem conclusionem intendat: nō enim, inquit, infert Aristoteles ergo quæ natura, alicuius gratia fiunt: sed sic. Est igitur in his quæ natura fiunt: id quod alicuius gratia fit, idest fieri alicuius gratia non solum in artificialibus, uerum etiam in naturalibus inuenitur: & sic aliquid quod gratia alicuius fit, à natura fit. Aduertendum autem, ꝙ causa diuersitatis inter S. Tho. & Simpli. in huius rationis explicatione, sunt duo loca in verbis Arist. Primus ē, ubi inquit. (Sed non possibile est, hæc esse neque à casu) nam ly (hæc) apud S. Tho. refert ea, quæ fiunt semper, uel frequēter: apud Simplicium vero refert animalium partes, de quibus in præcedentibus facta fuerat mentio ad mentē Empedoclis. Alius est cū inquit. (At vero natura sunt huiusmodi omnia, quemadmodum & ipsi affirmabant) interpretatur .n. S. Tho. ꝙ omnia quæ sunt à natura, fiunt vel semper vel frequenter, vt & antiqui concedunt. Simplicius vero interpretatur, ꝙ cum cōcluserit phil. animalium partes, alicuius gratia esse, subsumit, quòd vniuersa huiusmodi, idest omnes huiusmodi animalium partes, sunt à natura, sicut et ipsi antiqui philosophi cōcedebāt. Vtrū autem huiusce rationis explicationem se qui volueris, notato secundū Simpliciū, quòd illa disiunctiua, Omne quod fit, aut a casu fit, aut propter finem, necessaria videtur apud illos etiā qui negabant naturam agere propter finē. ipsi enim accipiebant euenire à casu, tamquā destructiuum eius quod est agere propter finē: vnde

Tex. 75. & 76.

Tex. 77.

Ib. dem.

vnde probantes vtilitates partium animalium, et aliorum naturalium casu euenire, existimabāt se probaße, ꝙ propter illa non operaretur natura. ¶ *Secūdam rationē sic explicat S. Tho. Supponitur namq; ꝙ in quibuscūq; est aliquis finis, priora & consequētia oīa agūtur causa finis. Tūc sic. Sicut aliquid agitur naturaliter, sic aptum natum est agi, et econtra, sicut aptum natum est agi, ita agitur, nisi aliquid impediat: sed ea quæ naturaliter aguntur, sic aguntur, quòd inducuntur ad finem: ergo sic apta sunt agi, vt sint propter finem: hoc autem est naturam appetere finē: ergo natura agit pp finem. hāc rationē declarat phil. exemplariter, inquiens, quia si domus fieret à natura, hoc ordine fieret, quo nunc fit ab arte: similiter, si ea, quæ fiunt à natura, fierent ab arte, hoc modo fierent, sicut apta nata sunt fieri à natura. Et sic tam ars, quam natura conueniunt in hoc, ꝙ priora sunt propter posteriora. Aduerte cum S. Tho. inquit, quòd naturā habere naturalem aptitudinem ad finem est ipsam appetere finē, idest est ipsā ꝑpter appetitum finis operari, ꝙ hoc posuit, ut ostenderet modū appetitus naturę à modo appetitus rationalis differentem: appetitus .n. rationalis est indeterminatus, & variabilis: appetitus vero naturalis, est determinatus ad vnum. Sciendū est autem, quòd hanc rationem sic explicat Simplicius: vult enim ꝙ primo Aristo. principalem conclusionē probet: secūdo vero inferat aliam. Ratio ad conclusionē est ista. In quibuscunque est aliquis finis, omnia q̄ præcędunt finē, gratia finis fiūt: sed in his quæ fiunt à natura, est aliquis finis: ergo in his quę fiunt à natura, quod antecedit, fit gratia finis. Huiusce rationis, inquit Simplicius, maiorem dumtaxat posuit Arist. minorem vero & conclusionem, tanquam prius cognitā prætermisit. Ex hac conclusione infert philo. aliam, hanc scilicet. Quod agitur naturaliter, natum est agi propter finē, idest natura est causa, quæ illud propter finē agit. Hoc autem infert phil. ad differentiam artificialium, quorum causa non est natura, sed ars, quamuis & in illis priora pp posteriora fiant: probatur aūt sic. Vnumquodque sicut agitur naturaliter, sic natū est agi: sed sic agitur, quòd prius fit pp posterius: ergo sic natum ē agi. i. in clinatione naturæ agitur propter finem.* ¶ *Circa istam autē propositionē, In quibuscunque est aliquis finis, priora & cōsequentia oīa aguntur causa finis: bene notat Simpli. ꝙ finis hoc loco non accipitur pro eo cuius gratia aliquid fit: sed pro eo, quod vltimo per actionē fit: quo inquam facto cessat motus, & actio. Sēsus enim est, quòd in quibuscunque rebus quæ fiunt, est aliquid tamquā vltimum, & terminus motus: omnia quæ illum vltimum terminum præcedunt gratia illius fiunt. Nam si finis acciperetur pro eo, cuius gratia aliquid fit: assumeretur quod est probandum: probandum est enim quòd in naturalibus est aliquid, gratia cuius natura oīa operatur, qd est ipsam agere propter finē, hoc aūt subsumeretur in minori. Nam cū subsumitur, Sed in his quæ fiunt à natura, est aliquis finis, sensus esset, ꝙ in his, quæ fiunt à natura, est aliqd cuius gratia oīa fiunt: cōstat aūt hanc esse conclusionē probandā.* ¶ *Tertia ratio, quæ videtur esse præcedentis cōfirmatio, est ista. Ars agit ꝑpter finem, ergo & natura: antecedēs ꝓbatur: quia cū duo sint, quæ per artē fiunt, quædā .s. quæ natura facere nō pōt, vt domus: quædā vero in quibus ars imitatur naturam, ut sanitas, quam medicus calē faciendo & frigidādo inducit, vt natura facit, in vtrisque ars propter finem operatur, consequentia vero probatur, quia similiter*

Tex. 78.

Qūo intelligendū sit in quibuscūq; est aliquis finis priora agūtur causa finis.

Tex. 79.

similiter se habent priora ad posteriora in vtrisque. ¶ Attendendum aũt, quòd ista uerba, Omnino autem ars alia quidẽ perficit, quæ natura non potest operari, alia vero imitatur: alio modo interpretatur Simplicius, quàm S. Tho. Nã per ea quæ natura facere non potest, intelligit non ea, quæ à natura nullo modo fieri possunt, vt domus: sed ea, quæ natura per seipsam non potest efficere, ut est sanitas, & vulneris incarnatio: per ea vero in quibus ars imitatur naturã, intelligit picturas multiplicium animalium, & plantarum formas, & huiusmodi. ¶ Quarta ratio est ista. Animalia irrationalia, quæ operantur neque per artem, neque per inquisitionem, neque per deliberationẽ, sed per naturam, propter aliquid operãtur, & similiter in plantis videntur aliqua fieri tamquam vtilia ad finem: ergo signum est, quòd in his, quæ fiunt, & sunt à natura, causa finalis inuenitur. antecedens probatur quantũ ad primam partẽ, quia ex hoc ꝙ propter aliquid operantur, quidam dubitarunt, vtrum araneæ & formicæ, & huiusmodi animalia per intellectum operentur: aut per aliquod aliud principium. Quo ad 2. vero partem, quia videmus, quòd folia sunt propter cooperimẽtum fructuum: & radices sunt deorsum, vt accipiant nutrimẽtum à terra: ꝙ vero per naturam operẽtur huiusmodi animalia, probatur, quia semper eodem modo operantur, quod non fit ab agente per intellectum: in plãtis autem manifestum est, quòd illæ vtilitates sunt à natura. ¶ Potest etiam sic formari breuiter ratio secundum Simplicium. Quæ in brutis animalibus, & plantis secundum naturam fiunt, similiter fiunt his, quæ per intellectum, & artem: sed quę per intellectum, & artem fiunt, causa alicuius fiunt: ergo & quæ à natura. Notat autem Simplicius, ꝙ cum hoc loco philosophus animalia irrationalia, & plantas tãquam naturalia accipit, quamuis sint animata: naturam non proprie accipit, sed communiter, vt etiã ad animam extenditur, inquantum ab ipsa aliquid circa corpus efficitur. Si .n. de natura proprie sumpta loqui voluisset, dedisset exemplũ de motu locali elementorum, qui causa proprie perfectionis ipsorum sit, & de pugna contrariorũ, quæ fit vt ĩ subiecto saluẽtur, et de similibus. ¶ Sed mihi videtur, ꝙ non inconueniat dicere nàturam, et naturalia hoc loco ab Arist. proprie accepta esse. Nam (vt superius ostendimus) sub ratione naturę proprie acceptæ, etiam anima cõtinetur. ¶ Quinta ratio est ista. Forma est finis generationis, vt superius est ostensum: sed de ratione finis est, vt propter ipsum fiant alia: ergo esse et fieri propter aliud, in rebus naturalibus inuenitur. Aduertendum, ꝙ à Simplicio aliter ista pars introducitur. Dicit enim ꝙ postquã Arist. demõstrauit naturalia causa alicuius fieri, vult ostendere, qd illud sit cuius gratia nàturalia fiunt: & ponit, quòd hoc est forma, quia ostensum est, ꝙ forma est magis natura quàm materia: & in eo qđ fit ipsa est finis, gratia autem finis fiunt, quæ sunt ad finem. Alexand. uero videtur, quòd per hæc verba ostendat Aristo. contra antiquos, formam esse principaliorem causam naturalium vtilitatum, quàm materiam: si enim materia gratia formę est, forma principalior causa est, non autem materia. ¶ Aduertendũ autem, ꝙ licet natura agat propter appetitum, & inclinationem ad finem, alio tñ modo inclinantur ad finem homo, & alio modo animalia bruta, & quę cognitione carent, vt plãtę & inanimata. Homo .n. ex seipso inclinatur ad finem tãquã sibi ipsi prestituẽs finem, propter quem vult operari: vnde & finẽ, & rationẽ finis, & ordi-

Ars alia perficit quę natura nõ potest operari alia vero imitatur.

Tex. 80.

Tex. 81.

Tex. 70.

In natura alio mõ inclinatur ad finem carẽtia cognitione & hũtia cognitionem.

& ordinem aliorum ad finem cognoscit, idest cognoscit illam rem, quæ est finis, et cognoscit, quòd ad illam consequendam alia ordinantur, & sic cognoscit ordinē & conuenientiam mediorum ad finē. Sortes enim volens inuenire amicum, proponit sibi inuentionem amici tamquā finē, & cogitat ipsum debere esse in foro, & per ambulationem illuc inueniri posse: & iccirco vadit ad forum, ut ipsum inueniat. Bruta uero inclinantur ad finem, & finem aliquo modo cognoscunt, non tamē cognoscunt ipsum sub ratione finis, idest non cognoscunt ipsum per talia media, quæ operantur, esse assequendū: ipsa .n. operantur quidem aliqua, ex quibus alia sequuntur, non tamen illa ordinant ad tales fines: sicut formica colligit granū in æstate, ad quod sequitur conseruatio vitæ earum in hieme: licet ipsæ nō colligāt grana tamquam hoc præuidentia, & tāquam hanc collectionem ad cōseruationem vitæ ordinantia. Vt enim inquit S. Tho. 3. de anima super tex. 156. huiusmodi animalia non habent aliquam imaginationē futuri: sed actus præsentes imaginantur, qui ex naturali inclinatione, magis quam ex imaginatione ordinātur ad finem. Quæ uero cognitione carent, inclinantur ad finem non tamquam mouentia se ad finem, neque tamquam cognoscentia finem, sed tamquam ab aliquo cognoscente finem mota, & directa. Sicut est de sagitta quæ ad determinatū signū à sagittante mouetur: huiusmodi enim inclinantur ad finem à prima causa cognoscente finem, & ea ad proprium bonum tamquam finem ordināte. ¶ Notandum secundo, ꝙ mouens aliquid ad finem, aliquando mouet solo impulsu, nullam imprimendo formam, per quam moueatur, sicut dum mouetur sagitta à sagittante, & tūc talis motus ad finē, est præter naturam: aliquando autem mouet ad

Mouens ad aliquē finē, aliqñ mouet solo impulsu aliqñ mouet aliquid imprimendo in mobili.

finem dando sibi formam, per quam moueatur ad talē finem, sicut generans grauia mouet ea deorsum, dando illis grauitatem, per quam ad motum deorsum inclinantur, & tunc talis motus est naturalis. Prima ergo causa inclinat naturalia ad suos fines, dando sibi formam per quam inclinantur ad ipsos: ideo talis inclinatio & motus est naturalis, & talis forma indita est natura. Vnde S. Tho. in expositione literæ dicit, quòd natura est ratio cuiusdam artis, scilicet diuinæ indita rebus, qua ipsæ res mouentur ad determinatum finem, idest natura est quadam forma, similis formæ in mente diuina existenti, qua res naturales mouētur ad determinatum finem, secundum ordinationem diuinæ cognitionis. Natura ergo est agens propter finem, idest est id quo agens naturale agit ex inclinatione ad finem determinatum, quæ quidem dirigitur à prima cā cognoscente finem, et ideo determinatis medijs operatur ad hoc, vt illum consequatur. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur, & dicitur, quòd maior est falsa: ad hoc enim quòd aliquid agat propter finem, nō oportet, quòd cognoscat finem, sed sufficit, ꝙ dirigatur ab aliquo cognoscente finem. Ad primam probationem negatur minor: ad cuius probationem dicitur, ꝙ ad appetitum requiritur similitudo, siue ꝓportio appetentis secūdum esse reale, ad id, quod appetitur, & non sufficit similitudo secūdum esse intelligibile: alioquin homo appeteret, quęcunque intelligeret. Et cum hoc improbatur, dicitur, quòd aliquid habere aliud in se secūdum esse reale, potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd habeat illud in esse perfecto, & actuali, sicut paries habet perfectā albedinem, & tunc quod habet aliquid: nō appetit illud, quod enim habet perfectā albedinem, illam non quærit. Alio modo, quòd

Ad appetitū requiritur similitudo appetentis ad appetibile secūdum esse reale imperfectū tamen & potentiale, & non tantum secundum esse intentionale.

do, ꝙ habeat illud in esse vel diminuto et imperfecto, vel potentiali, eo modo, quo materia habet formam in esse potentiali, & tunc quod habet aliquid isto modo, appetit illud secundum esse actuale, vel perfectum, sicut materia appetit habere formam actualiter, & perfecte, & hoc modo agens naturale assimilatur fini, & appetit finem; ¶ Ad secundũ dicitur, quòd etiam incognitum alicui potest quæri ab eo per directionem alicuius cognoscentis: & hoc modo, natura quærit finem directa à prima causa cognoscente talem finẽ, vnde minor est falsa.

Quæ autẽ sequi deberent nõ potuit morte pręuentus perficere.

Expliciunt Quæstiones in librum secundum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM TERTIVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum definitio motus sit bene assignata.

Motus est actus entis in potentia, secundum quòd huiusmodi. Tex. VI.

CIRCA tertium librum Physicorũ, quæritur primo, Vtrũ definitio motus sit bene assignata, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Actus facit subiectum esse in actu, sicut albedo facit esse actu album, sed motus non facit mobile esse in actu, quia est existentis in potentia: ergo motus non est actus. ¶ Secundo. Si motus esset actus existentis in põia, inquantũ huiusmodi, motus esset actus mobilis inquantum mobile est: patet ista consequentia ex verbis philosophi: sed hoc est falsũ. ergo etc. Probatur falsitas consequentis. Mobile est mobile antequam habeat motũ, sicut aqua est calefactibilis antequã calefiat: ergo motus non est actus mobilis inquãtũ hmodi. ¶ Tertio, Si motus esset actus existentis in potẽtia inquantũ huiusmodi tunc esset actus omnis existẽtis in potentia: nam sm̃ ꝙ præsupponit de omni, sed hoc est manifeste falsum: ergo &c. ¶ Respondeo, ꝙ motus est actus existẽ-

tis in potentia, inquantum huiusmodi. ¶ Pro cuius intelligentia duo faciam. Primo declarabo definitionem, secundo probabo partes definitionis. Quantũ ad primum, aduertendum est. Primo, quod quædam sunt nomina quæ significãt aliquid, nullo modo habens esse extra aĩam, vt iste terminus, chimera: quædam sunt, quæ quantum ad oĩa importata dicunt rẽ extra aĩam, vt iste terminus, homo: significat.n. animal rationale, quod habet esse extra intellectum: quædã sunt, quæ quantum ad id ꝙ est materiale, & fundamentũ, dicunt rẽ extra intellectum, sed quantum ad id, quod est formale, et complementum rationis, non dicunt aliquid existens in re, sed solum in intellectu, vt iste terminus, vniuersale: humanitas.n. est aliquid extra animam, sed intentio vniuersalitatis, non conuenit sibi extra animã, sed solum secundum ꝙ est in intellectu. Similiter est de isto termino motus: in sua enim ratione aliquid importat quod est extra animam, et aliquid qđ conuenit rei solum per operationem intellectus.

Nomina quædam significãt aliquid qđ nullo modo est extra animã, quædam opposito modo, quædam autem medio modo.

¶ Sciendũ secundo, ꝙ aliquid est in actu tm̃, aliquid in potentia tantũ, & aliquid medio modo s. partim in potẽtia, & partim in actu: qđ est in actu tantum, nõ mouetur, sed iam motum est. sicut qđ caliditatem habet perfecte. Item ꝙ est in potentia tantum, non mouetur, sicut aqua quæ põt calefieri. Sed id qđ medio modo se habet, mouetur: aqua.n. calefit quando partim habet de calore, & tendit ad perfectiorem caliditatem. Cũ ergo ꝑ motum aliquid moueri dicatur, oportet ꝙ motus sit quidam actus imperfectus, medius s. inter potentiam puram & actum perfectum. Vnde duo in rõne motus importatur, s. ꝙ sit actus, & ꝙ sit quoddam mediũ inter purã potentiã & actum ꝑfectum: quantum ergo ad actum imperfectum, motus est res extra animam, sed quantum ad respectus, q̃ importantur in hoc ꝙ dicitur ipsum esse medium, non est extra aĩam: respectu.n. ad præcedentem potentiã, & ad subsequentem actũ, sunt respectus rõnis, quia sunt rei existentis ad rem non existentem.

Aliquid est in actu tantũ, aliquid in potentia tantum, aliquid medio modo.

¶ Attendendũ aũt circa diuisionem Aristo. Tex. 3. in ens actu & ens in potentia, ꝙ aliter punctuant tex. Simpli. Alex. & Themist. et aliter Porphyrius. Illi.n. sic punctuant, Eorum quæ sunt, aliquid quidem est actu solum, aliud uero potentia & actu: aliqđ quidem hoc aliquid &c. In qua quidem punctuatione volũt, vt ei qđ est actu tm̃, condiuidatur id, qđ est simul & potentia & actu: dicuntq; multa exemplaria, hunc terminum (solum) additũ illi termino (entelechia) habere. Quod si ita est, videtur Simplicio oportere sic tex. punctuare (vt dictum est) vt s. ei ꝙ est in actu solum, cõdiuidatur id ꝙ est simul in potentia, & in actu; alioquin inquit, cur apposuisset Arist. illum terminũ (solum) dicẽdo, ꝙ aliquid est in actu solum, nisi voluisset illi condiuidere id, ꝙ nõ est in actu solum, sed simul in actu & in potentia? Confirmat quoq; suum propositũ, ex eo ꝙ post hanc diuisionem in ens in actu solum, & ens in potentia, Arist. statim diuisionem in decem prædicamenta subiunxit. Nam ens in actu solum nõ diuidi in decem prædicamenta constat, cũ ipsemet Aristo. inferius dicat, in vnoquoq; genere esse ens in actu, & ens in potentia: vnde oportet, vt illa sit diuisio eius ꝙ est in actu, & in potentia, vt sic exponatur tex. Eorum quæ sunt, aliquid quidẽ est actu solum, aliqđ vero potentia & actu, aliquid quidem s. ens potentia, & actu existens hoc aliquid, aliud vero quale &c. Porphyrio vero videtur sic punctuandum esse. Eorum quæ sunt, aliquid quidem est in potentia solum, aliqđ vero potentia, & eorũ q̃ sunt in actu, aliquid

Tex. 6.

quid quidē hoc aliquid, aliud vero quale &c. In qua pūctuatione, ei qđ est in actu tm̄, cōdiuiditur id, ꝙ est in potentia: deinde resumitur ens actu, & in decem prædicamenta diuiditur: nam ens in potentia in decem prędicamenta non diuiditur inquit Porph. sed bene ens in actu, siue accipiatur pro ente actu cōposito, siue simplex forma. ¶ Post hanc contentionem inquit Simplicius, ꝙ, si tñ sicut in libris quibusdā inuenitur, sic habet tex. Eorū quæ sunt; aliqđ quidem est ꝙ actu, aliqđ vero in potentia & in actu, aliquid quidē hoc aliqđ, aliud vero quale &c. vbi ille terminus (solum) non adiicitur, pōt punctuari, vt punctuat Porphyrius.

¶ In hac aūt opinionum diuersitate, videtur mihi verior opinio Simplicij, & complicium, si in tex. ille terminus (solum) apponatur: si aūt non apponatur, Porphyrij pūctuatio, vera esse uidetur: qūo autem habuerit tex. S. Tho. nō clare cōstat: sed ex eius īterpretatione videtur, ꝙ illam dictionem (solum) non habuerit, & consequenter ꝙ punctuationē Porphyrij sit secutus. ¶ Cum ergo dicitur, ꝙ motus est actus existentis in potentia, importatur ꝙ est actus medius inter potentiam & actum, non est .n. potentia existentis in potentia, neq; actus existentis simpliciter in actu, sed actus existentis in potentia: cum dicitur actus importatur ordo ad præcedentem potentiā: cū aūt dicitur existentis in potentia, importatur ordo ad seqnentē actum: calefactio .n. est actus imperfectus, existens in re tendēte ad pfectiorem caliditatē. ¶ Sed circa hoc dubium occurrit. Si .n. motus quantum ad aliquid est extra aīam, & quantum ad aliqđ in aīa, sequitur ꝙ nullo intellectu consideratē, non erit motus: ens .n. in aīa; qđ est ens rōnis in sola aīæ consideratione inuenitur, & p. consequēs nihil mouebitur, qđ est manifeste falsum: nam nullo intellectu considerante, adhuc aqua calefit: ergo &c. Respondetur & dicitur primo, ꝙ nomen non significat rē nisi mediante conceptu: & quia rem absolutam aliqñ intellectus concipit relatiue, sicut cum aliquā rem concipit in ordine ad sciam, ideo aliqñ adinuenit intellectus aliquod nomen, illudq; imponit ad significandum rem quidem in se absolutam, sed sm̄ ꝙ concipitur relatiue, sicut hoc nomen scibile, significat rem absolutam, quacumq; res sit illa, sm̄ tñ ꝙ in ordine ad sciam concipitur. ¶ Dicitur 2. quod cū talia nomina dicuntur de re existente extra aīam, non significatur, quod in re extra aīam sit relatio importata p talia nomina, sed significatur quod illud absolutū, qđ important, conuenit rei existenti extra aīam, licet illa res a tali nomine sub conceptus relatiuo significetur: vnde talia nomina, remota omni operatione intellectus, adhuc dicuntur de rebus existentibus extra aīam, non obstante, quod relatio importata p talia, nō sit in rebus extra aīam. Scibile .n. remota oī opatione intellectus dicitur de cælo. nullo .n. intellectu considerante, cælum est scibile, licet extra intellectū non habeat respectum ad sciam: nō pōt tñ concipi cælum sub rōne scibilis, nisi cū respectu rōnis ad sciam: scibile .n aliqua scia dicitur scibile. ¶ Dicitur 3. quod iste terminus motus significat absolutum sub conceptu relatiuo: significat .n. formā, sm̄ ꝙ accipit ipsam intellectus cum respectu ad prgcedentem potentiā, & ad sequentē actū q sunt respectus rōnis, &c. sm̄ ꝙ res talis est vt nata sit p tunc fundare huiusmodi respectus, & vere conceptui tali intellectus correspondere, vnde remota omni operatione intellectus aliqua forma dicitur motus, licet in ipsa extra aīam non sint illi respectus, quia tñ forma non pōt concipi sub ratione motus, nisi sub isto du

Quo modo stat ꝙ motus quarumt ad aliquid si in aīa & extra aīam. & tamē motus sit, nullo intellectu cōsiderante.

plici respectu concipiatur. ¶ Ad argumentum ergo negatur consequentia: licet .n. quantum ad aliquid sit conclusum in conceptu motus. s. quantum ad respectus, qui sunt in aīa: tñ quantum ad id, qđ significat, qđ est absolutum, est extra aīam, ideo de re existente extra aīam, remota operatione intellectus dici potest. Dicitur ergo, ꝙ de ratione motus sunt tria. Primū est, Actus imperfectus .i. forma imperfecta. Sm̄, est ordo & tendentia ad vlteriorem actum, qua nō est aliud, quā relatio eiusdem formę sub actu imperfecto ad seipsam sub actu pfectiori. Tertiū est ordo et relatio ad imperfectiorem actū, idest ad seipsam sub imperfectiori actu qui praecessit. primū, nomen motus dicit essentialiter & in recto: sm̄ & tertiū dicit in obliquo: caliditas .n. imperfecta existens in aqua, recedens ab actu imperfecto, et ad perfectiorem actum tendens, est essentialiter motus, non pōt tamen cōcipi sub ratione, motus nomine importata, nisi sub illo duplici respectu cōcipiatur, ideo cōuenienter dicitur, ꝙ est actus existentis in potentia, inquantum huiusmodi. ¶ Quámū ad sm̄. Attendendum, vt patet ex Simplicio, & S. Tho. hic, ꝙ motus hic definitur, vt idem est mutatio m̄, qūo autem generationi hæc definitio conueniat, ostēdetur in 5. Probatur itaque primo, ꝙ motus sit actus Illud quo aliquid fit in actu, prius in potentia existens est actus eius: sed motu aliquid fit in actu, prius in potentia existens: aqua enim antequā calefiat est ī potētia ad calefactionē: dum aūt habet calefactionem actu calefit: ergo & c. Aduertendū autem primo sm̄ S. D quòd antequā aliqd moueatur, est in potētia, & ad motū, & ad terminū motus, dum autem mouetur reductum est in actū respectu motus adhuc tamen remanet in potentia ad terminum motus. Per motum ergo reducitur aliquid formaliter in actū, sed imperfecto modo, eo quòd motus actus imperfectus sit. Quod constat ex hoc: nam cum res sub actu perfecto est, nō est amplius in pōia ad actum tendens, cū aūt mobile est sub motu, non tollitur, sed manet potentia mobilis ad actum pfectum tēdens.

S.Th. 3. phy. lect. 1. Tex. 7.

S Tho. in expo. Tex. 6.

Motus an rectiori nō dicatur entelechia, an energia.

¶ Aduertēdū secūdo. ꝙ licet motus hoc loco dicatur entelechia: hoc tamē secūdum Simplicium nō est pprie dictū. Nā nomen entelechiæ proprie apud Aristo. actū qui est complementum & perfectio rei stabilis ac permanentis significat: vnde anima ab ipso vocata est entelechia, qa est perfectio permanēs corporis physici & c. Quod si aliquando etiā de operatione dicatur: nō tamē dicitur de quacumq; sed de perfecta tantū, quæ scilicet conuenit rei, secūdum quòd est perfecta, & secundum ꝙ est in actu. Cū igitur motus non sit actus permanens & stabilis, sed in quodā trāsitu & fieri cōsistat: non proprie entelechia dici pōt, sed bene cōuenienter dicitur energia: nā nomē energię, quāuis aliquādo p actu absolute accipiatur quicumq; sit ille, quamuis secūdum ꝙ ab hoc verbo energo, qđ operor. & ago significat, deducitur, significare videatur actū, qui est operatio, accipiēdo operationem, vt quoddam commune est ad actionem & passionem, & ad operationem perfectam, & imperfectā, qđ proprie motui conuenit: motus enim rationē passionis habet, aut etiam actionis aliquo mō: unde ut refert Simplicius, primo quidē Aristo. definiuit motū inquiēs ipsum esse energiam mobilis inquantum tale, sed postmodum Alex. Porphyrius, Themistius, & alij expositores inuenientes in quibusdam exemplaribus sic haberi, (existentis in pōia entelechia inquantum tale motus est,) loco energiæ, entelechie nomē assūpserūt, tamq apud Aristo. idem vtrumque nomen significaret. Atten-

Attendendum aūt. ꝙ licet motus potius passio sit, quàm actio, dicit tamen ipsum Aristo. actum & energiā, tum quia sm̄ ipsum aliquid fit ab agente, & mouetur à mouente, tum quia est via ad id, quod est in actu, tum quia quod prius ociosum erat, & in sola aptitudine, reducitur ad actum per ipsum. ¶ Secundo. Probatur quòd sit actus existentis in potentia. Motus est actus eius in quo semper inuenitur, sicut lux est actus diaphani, semper .n. inuenitur in diaphano: sed motus semper inuenitur in existente in potentia: dū enim aliquid mouetur, est in potentia: ergo motus est actus existentis ī potentia.

Tex. 9.

¶ Sciendum autem primo, ꝙ hunc tex. ex quo minorem rōnis assumit S.T. (Sed potentia existētis cū entelechia ens agat aut ipsum aut aliud inquātū mobile, motus est) sequitur Alexander & Porphyrius, ipsumq; interpretatur Alex. ꝙ duplicem tangit motū Arist. quorū vterq; est actus mobilis alicuius, sm̄ ꝙ est in potentia, vnus quidem est qui ex seipso .i. ab intrinseco est actus existentis in potētia, sicut augmentum, decrementum, motus localis naturalis &c. Alius vero qui est ab alio s. motus violentus, & eorum quæ per artem fiūt, primus qdem est agere, secūdus vero agi: nā motus nō minus est passio quā actio. vera aūt est hæc expositio si per motum à seipso intendatur id, quod in duas partes diuiditur, quarū vna est mouens & alia est mota, qđ manifeste condiuiditur ei, quod ab extrinseco mouetur: nō autem est vera, si per mouens seipsum intelligatur unum, & idem simpliciter, quod sit & mouens & motum. Simplicius vero quamuis hūc tex. multum non probet, dicit ꝙ magis ꝓprie per id, quod mouetur ab alio, pōt intelligi id, qđ ab extrinseco qdē mouetur, sed naturaliter. Sicut cū ex aqua calefacta ab igne fit aer et ignis, & in his, quę alterantur. S.Th. verò qd per motū ab extrinseco imēdat, nō explicat, sed videtur omnem motū ab extrinseco ꝓuenientem, quicūq; sit ille, intelligere. Syrianus aūt & Themistius et multa exemplaria, aliū hoc loco habent tex. hunc .s. Actus aūt existentis in pōtia, cum actu existens operatur, non inquantū ipsum, sed inquātum mobile, motus est. Et hic clarior est tex. & securior, vt inquit Simplicius: sensus est .n. ꝙ cū aliquid est simul in actu & in potentia, actus eius, quæ dicitur hic operatio, nō sm̄ ꝙ est ens actu, sed secundum quòd est mobile, et ens in potentia, motus est. Sciendum secundo circa istam ꝓpositionem, Motus semper inuenitur in eo, qđ est in pōtia, ꝙ dupliciter intelligi potest. Vno modo quòd est in eo, qđ est in potentia non qdem ad motum, sed ad terminum motus: nam dum aqua calefit, est qdem in potentia ad calorem perfectum, non tamen ad calefieri. Alio modo ꝙ est in existente in potentia ad partem motus subsequentem: nam cum motus non sit totus simul, sed successiue fiat, licet mobile dum mouetur sit actu sub motu existēs, tamen sub vna parte motus est ad aliam partem in pōtia.

Motum semper inueniri in eo quod est in potentię, dupliciter potest intelligi.

Tex. 9.

¶ 3. Probatur quòd sit actus existentis in potentia inquantū huiusmodi: cōtingit .n. ꝙ mobile est in actu & in potētia sicut æs est actu æs, et pōtia statua: aut ergo motus est actus existentis in potentia inquantum est in actu, aut inquantū est in pōtia: non inquantū est in actu, quia oporteret ꝙ quamdiu res est in actu moueretur, sicut quādiu æs esset actu æs, moueretur, qđ est manifeste falsum: ergo motus est actus existētis ī pōtia inquātū ē in pōtia. ¶ Sed aduertendū ꝙ aliqđ est ī pōtia ad alterū dupliciter. Vno modo qa pōt habere illud, nondū tñ ad illud tendit, sicut aqua anteꝗ calefiat est in pōtia ad caliditatē. Alio mō qa pōt illud habere, & ad ipsū actualiter tēdit, sicut dum

Aliquid est in potentia ad alterum dupliciter.

dum aqua calefit, est in potentia tendēte ad caliditatem: motus ergo est actus existentis in potentia secundo mō, non primo modo. ¶ Attendendū aūt quòd duas alias motus definitiones inferius Aristo. ponit: primā .n. ponit tex. 16. inquiēs ꝙ motus est actus mobilis inquātū mobile: hanc aūt definitionem dupliciter uidetur Alex. interpretari. Primo, quòd ista est spālior ratio motus quā prima: nā videtur data esse per id, qđ est cōmunis motus: nam cū existens in pōia in omnibus inueniatur prędicamentis, etiā actus existentis in pōia in omnibus prædicamentis inuenietur, qđ cū motus non sit in omnibus prædicamentis, sequitur hoc qđ dico actus existentis in potentia, quod pro definitione motus est positum, esse communis motus, sicut si definiremus hominē dicētes, ꝙ est substantia aīata. Hæc aūt motus est actus mobilis inquantū mobile est spālis, & propria rō motus, & nulli alij à motu cōuenit. Secūdo interpretatur, si admittatur sicut ens in pōia in omnibus prædicamētis inuenitur, ita et aliquo modo inueniri motū, ꝙ ens in pōia, & mobile pro eodē accipiuntur, sed ens in pōia in hac secunda definitione mutauit ī mobile tamq̄ in aliqđ notius & manifestius. ¶ Sed contra hāc definitionē occurrit dubium: nā definitio debet dari ꝑ aliqđ notius definito: sed ita immanifestū est mobile sicut motus: ergo male definitur motus per mobile. ¶ Rñdet Alex. ꝙ cū motus de genere relatiuorū sit: motus .n. est mobilis, rōnabiliter per mobile definitur, cum esse relatiui sit ad alterū quodāmodo se habere. ¶ Aliā uero definitionem ponit tex. 23. vbi ait ꝙ motus est actus pōia actiui, & passiui inquātū tale: quia .n. vt inquit S. Th. posuerat Arist. motum esse actū actiui vt ab hoc, & passiui vt in hoc, ad tollendā omnē dubitationē, tamq̄ notius loquens, & tam actiuū quā passiuū cōplectēs subiūxit motū esse actū pōia actiui et passiui, inquātū est in pōia, & sic tam ex parte actiui quā ex parte te passiui ponitur motū esse actū existentis in pōia inquantū hmōi. ¶ Sed circa hanc definitionē dubiū occurit: nā qđ est in potentia actiuū & motiuum, nondum est actu motiuū, & nōdū mouet: ergo motus nō est actus motiui in pōia, sed mouentis in actu. ¶ Rñdetur de mente Simplicij, & dicitur primo, ꝙ mouētia omnia in istis inferioribus, & mouent inquantū sunt in actu sm̄ habitum, & mouentur in quātum habitus qui prius quiescebat, ad actum mouendi excitatur, & sic de pōia exit ī actū. Dicitur secūdo ꝙ actio istorū mouētiū inferiorū nō ē tota simul, sed in quadā successione cōsistit, et ideo quādiu mouēt, manet eorū potentia, sicut quandiu mobile mouetur eius pōia manet, & sic ē uerū dicere ꝙ mouēs quādiu mouet & est in actu sm̄ habitū quo mouet, et secundum ipsam actionē, & est in pōia sm̄ actionis successionē: motus ergo est actus motiui sm̄ quòd est in pōia, non quidē ad mouere simpliciter, sed ad id, qđ de motu succedere debet: qđ vtiq; quādiu mouet sibi conuenit, ideo falsum assumitur .s. ꝙ actiuū in pōia nondum sit actu motiuū: hoc .n. nō est vniuersaliter uerū, sicut nō est vniuersaliter verum, quòd mobile in pōia nōdum moueatur. ¶ Ad argumēta in oppositū respondetur. Ad primum negatur minor. Ad ꝓbationē dicitur, ꝙ licet mobile dū mouetur sit ī pōia ad terminum motus: non tñ est in potentia, sed in actu respectu motus. ¶ Ad secundum negatur falsitas consequentis. ad probationē dicitur, quòd cū dicimus motū esse actum mobilis, per mobile non intelligimus id, qđ est in pōia ad moueri, ut argumentū procedit, sed id, qđ actu mouetur, qđ quidē nō actu mouetur, nisi dum est sub motu. ¶ Ad 3. dicitur primo, ꝙ motus,

motus est actus existentis in potentia ad terminum motus, in potentia dico tendentē ad actū: unde negatur fasitas. Dicitur 2. quòd ly, secundū quādo tenetur reduplicatiue, præsupponit de omni, nō aūt quando tenetur specificatiue, sicut cū dicitur ens sm̄, ꝙ ens est subiectū metaphysicæ. modo in proposito dicitur quòd ly in quantum, in illa definitione tenetur specificatiue, nō autem reduplicatiue: quia. n. aliquid est in actu & in potentia respectu diuersorum, motus non conuenit rei ex eo, quòd est in actu, sed ex eo, quòd est in potentia.

QVAESTIO II.

Vtrum motus sit idem realiter cum termino motus.

Species autem semper existimabitur aliqua mouens, aut enim hæc &c. Tex. XVII.

QVAERITVR secundo, Vtrū motus sit idē realiter cum termino motus, & videtur ꝙ non. ¶ Primo, si sic esset, tūc motus localis esset idē cum loco qui acquiritur, hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas, primo sequeretur, quòd motus nālis, & uiolentus essent eiusdē speciei: nā si lapis moueatur deorsū, & similiter ignis, motus nālis lapidis, & motus violētus ignis terminantur ad eundē terminū. s. ad locum deorsum: ergo si motus et terminus motus sunt idem, motus nālis & uiolentus erunt idem. ¶ Secūdo sequeretur, ꝙ motus circularis & rectus erunt idem: hoc est falsum: ergo &c. Probatur cōsequentia, qa ad vnum & eūdem terminū pōt & per motū rectum, & per motum circularem perueniri. ¶ Tertio sequeretur, quòd motus contrarij erūt idem, hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, qa super eādē magnitudinem contingit aliquid incipere moueri ex una parte, & postea ex alia, sed isti motus sunt contrarij, cū sint à contrarijs terminis: ergo si motus est ille locus, motus cōtrarij erunt idem. ¶ Secūdo principaliter arguitur. Idē non est cā sui ipsius: sed motus est cā termini motus: ergo nō sunt idem. ¶ Tertio, ad motū non est motus, sed ad terminū motus ē motus: ergo etc. Probat maior, qa partes eius ad qđ ē motus sunt simul, non autem partes motus. ¶ Quarto, motus diuiditur ꝑmutata eē, & per ea cōtinuatur, terminus motus nō diuiditur, & continuatur ꝑmutata esse: ergo etc. ¶ Ad euidētiā istius difficultatis primo pręmittentur aliqua necessaria ad ꝓpositū, secundo dicetur ad quæsitū. ¶ Sciendū itaq; primo ꝙ non inconuenit ꝙ aliqua, unū et idē realiter sint, et tñ formaliter distiguātur, diuersisq; nominibus significētur: contingit. n. vnā et eandē rē alio, & alio modo se habere, et diuersas perfectiones in se includere, ꝓpter quod intellectus de ipsa diuersos format conceptus, sm̄ quòd eā diuersimode cōsiderat, & quia imponit nomina sm̄ ꝙ concipit, ideo ipsi diuersa ēt nomina imponit, quæ tñ significant vnā & eandē rem, sed sub diuersis rōnibus: propter quod dicimus, quòd illa res sm̄ quòd significatur uno nomine, distinguitur formaliter à seipsa, secundum ꝙ alio nomine significatur, sicut secundū ponētes relationē à sbo nō distingui, albedo vna & eadē existēs, est forma secun-

Non inconuenit aliqđ esse vnū & idē realiter & formaliter distigui- tur.

ma, secundum quam aliquid est album, et est id, quo vnum ad alterum refertur, sm̃ quod dicitur illi simile: intellectus ergo alium conceptum format de illa re, vt est absolute quædam forma de genere coloris, & alium vt est id quo aliquid ad alterum refertur vnde illam rem sm̃ q̃ concipitur vt talis forma absolute, nominat isto nomine albedo, sm̃ aũt quod concipitur in ordine ad alterum, nominat hoc nomine similitudo: dicimus n. quod albedo & similitudo sunt vnum, & idem secundum rem, idest eadem res est, quæ significatur vtroq; nomine, sed distinguuntur sm̃ rõnem, quia illam rem sub alio cõceptu significat hoc nomẽ albedo, & sub alio hoc nomen similitudo. ¶ *Sciendum secundo, quòd qñ nomen, & maxime abstractum, significat aliquã rem in recto, & aliquid importat in obliquo id, quod significat in recto se habet vt materiale, & id quod importat in obliquo, se habet vt formale: nam cum formæ sit determinare, & materiæ determinari, & id quod significatur in recto, se habeat taq̃ aliquid determinabile, id aũt quod importatur in obliquo se habeat vt determinatiuum, quod significatur in recto se habet vt materiale, quod aũt importatur in obliquo, sicut formale.* ¶ *Sciendum tertio, quòd cum nomen importat aliquid in recto, & aliqd in obliquo, connotat, illud quod importat in recto est p̃prium & essentiale significatum, illud autem quod importat in obliquo, non est essentiale, sed importatur tanq̃ essentialis significati determinatiuum, sicut hoc nomen Sortes, quod significat sbam animatã, sensibilem, rationalem, determinatam tali figura & quantitate, quia significat illam substantiam in recto, accidentia aũt importat in obliquo, ideo ipsa sba Sor. eius proprium & essentiale significatum est, accidentia autem connotantur tamq̃ illius sbæ determinatiua: non enim dicimus quòd Sortes sit illa accidentia, sed q̃ est sba talibus accidentibus determinata.* ¶ *Sciendum quarto, quòd licet de ratione motus sint tria vt dictum est in præcedenti quæstione .s. actus imperfectus ordo, & tendentia ad vlteriorem actum, & ordo ad præcedentem potentiam, & actum imperfectiorem, essentialiter tñ & in recto solum actum imperfectum dicit, in obliquo autem & connotatiue dicit illos respectus, ille n. actus imperfectus non habet rationem motus, nisi huiusmodi respectibus sit determinatus.*

Quando nomen abstractum aliquã rem in recto & aliquam in obliquo, id quod est significatũ recto est significatum materiale significatum autem in obliquo est formale.

¶ *Quantum ad sm̃ ponuntur duę conclusiones. Prima est, motus quantũ ad id, quod dicit in recto materialiter, est idem sm̃ rem cum termino motus, quod est dictu, nomen motus, & nomen termini motus significant vnam & eandem rem materialiter: nam dealbatio & albedo, quę est terminus dealbationis, sunt vna, & eadem res. Probatur primo auctoritate Commen. com. 4. vbi vult, quòd motus sm̃ quod non differt a perfectione ad quã vadit motus, nisi sm̃ magis & minus, necesse est vt sit de genere illius perfectionis: in fine aũt commenti dicit quod iste modus accipiendi motum est verior, licet alius .s. quod motus sit via ad perfectionem, quę est alia ab ipsa perfectione, sit famosior. Secundo dicit, quòd ire ad calorem est calor quoquo mõ, similiter ire ad frigus, & quod motus est in genere eius: ad qđ est motus secundum suam naturam.* ¶ *Secunda conclusio est. Motus & terminus motus distinguuntur formaliter, & sm̃ rationem Probatur primo Illa quorum aliquid includitur tamq̃ formale in ratione vnius, quod non includitur in ratione alterius, distinguũtur formaliter, & sm̃ rationem: sed aliquid includitur in ratione motus .s. ille respectus qui non includitur in ratione termini motus,*

Motus quantũ ad id, q̃ dicit in recto & materialiter est idẽ secundũ rẽ cũ termino motus.

Idẽ. 5. phys. Comm. 9.

Motus & terminus motus distinguuntur formaliter & secundũ rationem.

tus, ergo motus, & terminus motus distinguuntur formaliter. & secundum rationem. Secundo Com. dicit quod motus secundum quod est via ad perfectionem est aliud a perfectione illa. Item. 5. physicorum dicit quòd albificatio est motus, non albedo ad quam est motus albedinis. Item. 5. physic. postquam dixit ꝙ motus secundum suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, subiungit secundum aūt formam. i. secundum ꝙ est transmutatio coniuncta cum tempore, est in prædicamēto passionis. Dicitur igitur, ꝙ eadem res est calefactio, & caliditas introducta per calefactionem, quæ res secundum ꝙ est in fieri, & habet illum duplicem respectum supra memoratum, dicitur calefactio, secundum autem ꝙ est in facto esse. sine huiusmodi respectibus, dicitur caliditas quæ est terminus motus, vnde caliditas secundum ꝙ est in fieri, distinguitur secundum rationem & formaliter a seipsa secundum quòd est in facto esse, & isto modo intelligitur quod motus & terminus motus distinguuntur formaliter & secundum rationem. ¶ Ex istis sequitur primo, quod eadem res quandoque est successiua, quandoq; permanens: dum .n. est in fieri secundum quem modū est motus, dicitur successiua, dum autem est in facto esse, dicitur res permanens. ¶ Sequitur 2. quòd quicquid attribuitur motui, potest verificari de illa re quæ est terminus motus, non secundum quòd est in facto esse, sed secundum quòd est in fieri. ¶ Sequitur 3. qd non obstante ꝙ motus & terminus motus sint vna res, tñ ista propositio est falsa, motus est terminus motus propter formalem eorū distinctionem. In abstractis .n. vnum vere negatur ab altero, si alterum illorum in sua rōne includat aliquid quod non includat alterum, vnde qa motus includit illos respectus quos nō includit forma, quæ est terminus motus, ista est vera, motus non est terminus motus, & calefactio nō est calor productus, & albefactio non est albedo producta, & sic de alijs, vt patet ex verbis Commentatoris. 5 physicorum. ¶ Sed circa istam determinationem, duo occurrunt dubia. Primum est forma substantialis: non suscipit magis & minus, vt primo sit imperfecta, et postea perfecta: ergo generatio non est forma generata vt est in fieri: ergo motus non est idē qd terminus motus. ¶ Sm dubium est: albedo permixta nigredini & albedo pura, nō sunt eiusdem speciei, sed albedo in fieri est permixta nigredini: ergo albedo in fieri distinguitur specie a pura albedine: ergo si albefactio est albedo in fieri, albefactio distinguitur specie ab albedine pura q̄ est terminus motus: ergo motus distinguitur a termino motus. ¶ Ad primum istorū dicitur primo ꝙ non dicimus vniuersaliter motū esse ipsam formam habentem esse imperfectum ad perfectumq; esse tendentem: illud .n. est verū dumtaxat de formis quæ diuisibiliter acquiruntur, sed dicitur ꝙ forma sm̄ quod est in fieri est motus, & ꝙ includit aliquid sm̄ quòd est in fieri, ꝙ non includit vt est in facto esse. ¶ Dicitur 2. quod generatio, accipiendo generationē pro instantanea dumtaxat introductione formæ sbalis, est simul cum generato esse: non .n. forma prius generatur quam generata sit; vnde fieri formæ & factum esse sunt simul. ¶ Dicitur 3. ꝙ licet forma simul generetur & generata sit: tñ generatio dicit ipsā formā cum nouitate essendi, & cum respectu ad alterationem præcedentem, atque cum respectu ad aliqualem permanentiā formæ, & hoc modo generatio habet rationem motus, largo modo accipiēdo motum: vt s. nomine motus etiam mutatio comprehenditur, introducitur .n. forma in mate-

Com. 4.

Com. 5.

Com. 9.

com. 5.

In abstractis vnum vere negatur ab altero si alterū includat in sua ratione aliquid, quod alterum nō includit.

ria prius alterata, & postquam est introducta, per aliqđ tempus permanet in materia, illam autem nouitatē essendi & relationem ad sequentem permanentiā nō includit forma ut est in facto esse, & terminus generationis, unde generatio et forma generata sunt vnum secundum rem, distinguūtur autem secundum rationem: aliqua .n. importantur nomine generationis, quæ nō importātur nomine formę. ¶ *Ad secūdū dubiū dicitur de mēte Alberti, ꝙ albedo mixta nigredini, & vniuersaliter quodlibet medium inter extrema potest dupliciter cōsiderari. Vno modo secundum quòd est in esse completo et permanenti, & sic distinguitur ab extremis secundum speciem, sed hoc modo motus non est actus imperfectus medius inter extrema. Alio mō sm̄ ꝙ est in fluxu et tendentia ad esse perfectū, & hoc mō est ipsa forma habens esse imperfectū, albefactio .n. est albedo pmixta nigredini tēdens ad perfectū esse, sed tunc negatur ꝙ albedo permixta nigredini distinguatur specie ab albedine pura: sed dicitur ꝙ est via ad albedinem pfectā, & est eadē cū illa.* ¶ *Ad argumēta principalia in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur ꝙ motus localis est idem realiter cū loco, siue cum vbi qđ acquiritur per motum, qđ vbi nihil aliud est, quā respectus fundatus super continentia passiua locati ad locum. Ad primā huius improbationē dicitur ꝙ motus violētus & nālis possunt dupliciter considerari. Vno modo respectu eiusdē mobilis, sicut motus nālis grauis deorsum, & motus uiolentus grauis sursum. Alio mō in diuersis mobilibus, sicut motus violentus ignis, & motus naturalis terræ deorsum. Si accipiātur respectu eiusdē mobilis, negatur cōsequētia, q̄ nō probat rō adducta: si aūt accipiantur respectu diuersorū mobilium, negatur falsitas cōsequentis. Rō aūt istius diuersitatis est, qa motus violētus et nālis eiusdē mobilis terminantr̄ ad oppositos terminos ideo spē distinguūtur, in diuersis aūt mobilibus termināntur ad eundē terminum, ideo sunt eiusdē spēi.* ¶ *Ad sm̄ Rñderi pōt. Primo ꝙ motus rectus & circularis, terminati ad vnū terminū, sunt idem materialiter, sed hoc nō obstante, formaliter & specifice distinguūtur, qa ad vnitatem specificā motus, non sufficit unitas specifica termini, sed requiritur ēt unitas specifica eius p qđ fit motus, ut dicit phil. Linea aūt recta, per q̄ fit motus rectus, distinguitur specie à linea circulari p quā fit motus circularis, ideo illi motus specie distinguūtur. Secūdo rñderi pōt quòd motus rectus & circularis possunt dupliciter considerari. Vno mō quantū ad ipsū vbi fluens per se, & tūc possunt esse eiusdem speciei. Alio mō quantum ad rectū & circulare, q̄ accidunt magnitudini super q̄ fit motus, et sunt diuersarum rōnū.* ¶ *Ad tertiam dicitur ꝙ talis locus est talis motus, sm̄ quòd incipit acquiri à tali extremo, ideo si idem locus ab oppositis terminis incipiat acquiri, isti motus erūt quidem materialiter idem, sed tñ specifice & formaliter distinguentur.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ motus est locus non p qđ mobile mouetur: sed q per motū acquiritur, seu quem habet mobile ī termino motus, ideo rō non est ad ꝓpositum.* ¶ *Sed videtur ꝙ istę rñsiones non satisfaciant: nam illa non sunt vnū realiter, quorum vno existente, aliud non est, sed existente aliquādo loco, non est motus localis istius mobilis ad ipsū, sicut cū qescit: ergo etc.* ¶ *Si dicatur quòd locus q acquiritur p motū localē, antequā mobile moueatur, licet forte sit quantū ad suū materiale .s. quantū ad superficiē continentis, non est tñ vt locus ipsius mobilis, cū ipsum non contineat.* ¶ *Cōtra arguitur. Quādo mobile motus ad locum etiā tunc non continetur à*

Medium inter extrema consideratū vt est in esse completo ꝙ permanenti distinguitur ab extremis secundū specie nō aūt si consideretur vt est in fluxu & tendētia ad esse pfectum.

Motus rectus & circularis ad vnū terminū terminati sunt idē materialiter nō autem specifice, & ratio huius q̄ sit.

5. physicor. Tex. 34.

netur à loco qui est terminus motus, & sic non est eius locus: ergo motus localis est non existente loco, q est terminus motus, vt locus mobilis motus localis ē, ergo idē sequetur .s. q non erunt idē eadē rōne, qa .s. vno existente, alterū non est. Praterea cū primū terminus continētis, qui est terminus motus localis, est locus mobilis, amplius motus non est: ergo non sunt idem. ¶ *Ad euidētiam huius dubij considerādū est q sicut ī alteratione, forma secūdū quā est alteratio, primo imperfecte introducitur in subiecto, deinde perficitur successiue vsq; ad terminū motus, et sic dicimus eandē formam esse motum & terminus motus, sicut eadē forma est, quę prius habet esse imperfectū, & postea perfectū, ita & in motu locali idē cōsiderare oportet, licet alio & alio modo: nā locus ad quē mobile per motū localem tendit, primo quidem imperfecte acquiritur, deinde perfectius, & sic successiue quousq; ad perfectā cōtinētiā mobilis perueniatur: sed dissimiliter ista imperfectio, et perfectio se hēt in alteratione, et in motu locali, ī alteratione .n. dicitur forma quę acquiritur successiuæ diuersimode actuare sbm, qa ipsa entitas formæ sm̄ seipsam à principio motus recipitur in mobili, et ipsum actuat cōtinue & successiue vsq; ad complementū motus: locus aūt qui in fine motus localis aquiritur, & est ęqualis mobili, non sic successiue acquiritur q à principio sm̄ seipsum contineat mobile, et continue magis ipsū contineat usq; ad cōplementū motus sed hac rōne acquiri dicitur successiue, quia mobile continue illi per motū magis & magis appropinquat, quousq; ab ipso totaliter, & pfecte contineatur: et ideo motus localis est ipse locus, nō simpliciter secundū quòd est terminus motus sed sm̄ quòd est in acquiri per successiuā appropinquationē mobilis ad ipsū.* ¶ *Ad dubiū ergo negatur, q existente loco vt est in acqri, non sit motus localis. Dicitur secundo q quādo mobile mouetur ad locū, licet nō cōtineatur pfecte à tali loco, continetur tñ imperfecte p appropinquationē ad ipsum, & ille dicitur locus eius, eo q ad ipsum tendat, et ad illū cōtinue magis appropīquet. Si instetur q tūc motus localis non erit ipse locus, qa nō est illa superficies cōtinētis, sed erit respectus nomine propinquitatis importatus. Dicitur quòd vtiq; uerū est, motū localē non esse essentialiter illū locū absolute, vt supficies cōtinētis est, sed tñ verū est ipsum esse illum locū, vt est in acquiri, & non est incōueniēs motū localē esse materialiter illum respectū appropinquationis successiuæ in ipso loco fundatum, sm̄ quē dicitur locus acqri. Vbi aduertēdum q pprium est motus locali, ut nō sit subiectiue in mobili. Nā nec ille respectus appropinquationis loci ad mobile, est in ipso mobili subiectiue: sicut .n. locus qui acquiritur nō est subiectiue in locato ita nec motus per quē acquiritur. Vnde qd dicit Phil. tex. 18. motū esse in mobili, intelligēdū est proprie uel similitudinarie Hęc dicta sint sustinēdo q per motum localem nihil aliud acquiratur quam locus, vt multi volunt.* ¶ *Tenēdo aūt q non tātū locus, sed et vbi per talē motum acquiritur: Dicitur primo q à principio motus ē unū ubi successiuum in mobili vsq; ad finem, & sic falsum esse, terminum motus esse quātum ad suam entitatē, antequā motus localis sit. Dicitur secūdo, q motus localis est illud vbi qd vtiq; p totum motum hēt esse imperfectum in mobili, in fine aūt motus habet perfectum esse, & quiescēs.* ¶ *Si dicatur quòd vbi qd est terminus motus, cū sit relatio fūdata sup circūscriptione passiua locati à loco sibi æquali, nō est ante terminationē motus, cū āte motus terminationem mobile à tali loco nō contineatur,*

Proportionabiliter sicut in alteratione est eadē forma in motu et termino ita est in motu locali nō tamen omnino eodem modo.

neatur, & sic nõ videtur q motus localis sit illud vbi. ¶ Dicitur quòd illud vbi sm quidẽ esse quod est terminus motus, non est ante terminationem motus, sed bene sm suam entitatem. Nam sicut per totum motum alterationis est vna qualitas, quæ successiue acquiritur sm diuersa esse, propter quod pot dici secundum diuersas sui partes acquiri, in fine autem motus hẽt esse completũ, ita in toto motu locali est vnũ vbi, compositum ex partibus sibi inuicem succedentibus, correspondens toti spatio per motũ .s. successiue pertransito, qd quidem vbi terminatum ad vbi quoddã permanens, loco mobili adæquato corrñdens, est terminus intrinsecus vbi fluentis. sicut instans est terminus temporis, & punctum terminus lineæ, & esse pfectum qualitatis terminus prius fluxus ipsius. Motus ergo localis ẽ illud vbi fluens, sm q esse in fluxu & successione hẽt, non aũt sm q per vbi permanens est terminatum, sicut alteratio est ipsamet qualitas quæ acquiritur, sm q fluit, & in successione consistit, non aũt secundum q hẽt esse completum & terminatum, nam vt sic, non hẽt motus rationem, sed potius termini motus.

¶ Ad sm principale, dicitur primo, q idem non põt esse causa sui efficiens, sed bene pot esse causa sui dispositiua, & materialis, secundum vnam aliam & alia perfectionem. Dicitur secundo q motus nõ est causa efficiens termini motus, sed est causa dispositiua, imperfectum n. est uia, & dispositio ad perfectum, vnde eadem forma sub esse impfecto est uia & dispositio ad seipsam sub esse perfecto. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, q si accipiatur motus quantũ ad suum materiale, sic ad motum est motus, idest ad illam rem, quæ est motus. vnde in isto sensu maior est falsa. Dicitur secundo, quòd si accipiatur motus quantum ad suum formale, ad motũ non est motus, sed tunc argumentum nõ concludit contra determinata in quęstione, sed magis est pro secunda cõclusione. Dicitur enim quod motus non est formaliter terminus motus: sed bene materialiter. ¶ Ad quartum dicitur, quòd minor est falsa: ipsa .n. forma quæ est terminus motus secundum quod est in fieri, diuiditur, & continuatur, & terminatur permutata esse, sicut & motus licet sm quod est in facto esse, quomodo est terminus motus, nõ diuidatur & continuetur & terminetur quietum et stabile inquantum huiusmodi.

QVAESTIO III.

Vtrum actio & passio sint vnus motus.

Habet autem defectum rationabilem: &c. Tex. XIX.

QVAERITVR Tertio, Vtrũ actio & passio sint vnus motus, & videtur q non. ¶ Primo, illud quod pot non esse motu existente, nõ est idem quod motus, sed actio potest ipsa non existere existente motu: ergo non est motus, & per consequens actio & passio non sunt vnus motus. probatur minor: nam proiecta mouentur cessante actione proycientis: quia mouentur dum sunt separata a proyciente: ergo &c. ¶ Secundo, Idem non est causa suiipsius, sed

Ca. de actione.

sed actio est causa passionis, vt patet ex auctore sex principiorum: ergo actio & passio non sunt vnus motus. ¶ Tertio Si actio & passio essent vnus motus, sequeretur quod id, quod agit, inquantum agit moueretur, sed hoc est falsum, quia idem esset in actu & in potentia. probatur consequentia, illud mouetur, cuius actus est motus, sed actio est actus agentis: ergo si actio est motus, motus erit actus agentis, ergo mouebitur. ¶ Quarto, quæcumq; differunt genere, differunt specie & numero, sed actio & passio differunt genere, quia sunt prædicamenta distincta: ergo differunt numero: ergo non sunt vnus motus numero. ¶ Rñdeo quod circa hoc sũt duæ opiniones Thomistarum, quæ in conclusione quidem concordant .s. quod actio & passio sunt vnus motus, in modo ponendi diuersificantur. Prima est opinio Heruei qui notat quod forma quę habet causam efficientem, hẽt triplicem denominationem. Vna est sm̃ quam absolute denominat subiectum in quo est secundum rationem suæ speciei: sicut aliquid dicitur calidum a calore. Alia est secundũ quam ipsam suam causam efficientem denominat, agens .n. dicitur agere ab actu producto, nam agere nihil aliud est, quã habere actum a se factum siue productũ. Tertia est qua ipsamet forma facta, vel compositum habens formam a causa efficiente denominatur. Forma .n. aut compositum habens eam, fieri dicitur, quia est actus, vel a causa effectiua habens actum. Dicit ergo quod prima denominatio conuenit formę factę respectu eius in quo est, & dicitur absolute forma, sed factũ aut fieri a causa efficiente, & sic dicitur passio, vnde forma facta & actio & passio sunt vnum & idem secundum rẽ, sed distinguuntur secundum diuersum modũ denominandi: & quia motus idem realiter est cum forma facta vt superius dictum est, ideo actio, & passio sunt vnus motus. Alia est opinio Ioannis Capreoli: quæ videtur magis esse ad mentem. S. T. vt patet. ¶ Ad cuius intelligentiã sciendum primo; quòd duplex est actio, vt dicitur nono metaphysicę tex. 16. quædam immanens, & quędã transiẽs, immanẽs sicut intelligere & uelle, quæ manent in intelligente & uolente, transiẽs vero sicut calefacere, quæ non manet in calefaciente sed in calefacto recipitur. ¶ Sciẽdum secundo, quod motus põt accipi dupliciter: vno modo pro omni mutatione, siue instantanea siue successiua: alio modo .s. pro mutatione successiua tm̃, & sic motus diuiditur contra mutationem instantaneam quæ est generatio & corruptio. ¶ Sciendum tertio, quod dupliciter aliqua idem secundum rem pñt dici. Vno modo quia nihil reale importatur per nomen vnius, quod nõ importetur p nomẽ alterius, sicut Tullius & Cicero, sunt idem realiter. Alio modo quia aliquid reale importatur per vnum principaliter, et in recto, quod etiam per alterum importatur, licet vnum cum suo principali significato connotet aliquod reale quod nõ connotat reliquũ, sicut Sortes & humanitas. Sortes.n. supra humanitatem importat accidentia, per quæ humanitas est hæc humanitas Sortis. Similiter aliqua pñt dici distincta realiter dupliciter. Vno modo quia vnum non est alterum aliquo modo, sicut Sortes, & Plato. Alio modo quia licet vnum sit alterum, tñ vnũ addit aliquid supra alterum, sicut Sortes & humanitas. ¶ Dicitur ergo primo, quod non loquimur hic de actione immanente: constat enim quod illa nõ est cum motu corporeo de quo hic loquimur, sed loquimur de actione trãseunte quę semper cum motu inuenitur. ¶ Dicitur secũdo quod non loquimur hic de motu ut distinguitur contra simplicem mutationem, sed vt est quoddam commune

5. met. c. 11.

4. quolibe-to. q. 4.

Forma habet triplicẽ denominationem.

1. sen. di. 1. q. 2.
2. par. q 4. ar. 1. ad 2. q. 45. art. 10. ad 2.

Actio duplex immanens, & transiens.

Motus põt dupliciter accipi vno modo pro omni mutatione alio modo solũ pro forma successiua.

Aliqua possunt dici distincta realiter duobus modis.

commune ad oēm mutationem, tam subitam quam successiuam. ¶ Dicitur tertio ꝙ actio transiens, & passio, quantum ad id ꝙ actio & passio dicunt principaliter, et in recto, sunt unus motus. Probatur sic rōne ex verbis Arist. sumpta, vt dicitur tex. 18. Idem est actus motiui & mobilis: sed actio est actus motiui, & passio est actus mobilis vt hētur tex. 19. ergo actio & passio sunt vnus actus. Confirmatur qa Philosophus uolēs soluere illud inconueniens ꝙ videbatur sequi si actio & passio essent vnus motus, quia videlicet seqretur ꝙ idē esset actus diuersorū sm̄ speciem: rñdet tex. 20 quod nihil ꝓhibet unum duobus esse actum. Idē quoq; tex. 11. met. lect. nona. Confirmatur ēt dictum hoc auctoritate Commentatoris: nam commen. 18. dicit ꝙ actio agentis et patientis est vna in subiecto, eadem aūt subiecto vocat eadem realiter, vt patet, 4. meta. vbi volens ostendere qūo ens et vnū sint idē, dicit ꝙ vnū et ens aut significant idē oībus modis .s. definitiue, et subiectiue, aut vtrūq; conuertitur super alterū, & consequitur illud .s. ꝙ significant eandem naturam subiecti & duas definitiones. Item Cōm. 21. dicit ꝙ actio & passio sunt vnum sm̄ subiectum. ¶ Dicitur 4. ꝙ licet actio & passio sint idē motus, rōne tñ & a motu & inter se distinguuntur. Vbi aduertendum est ꝙ motus, vt superius dictū est, in sua rōne dicit actum imperfectum, & duplicē respectū .s. ad præcedentem pōtiam et ad actum sequentem includit. Actio aūt supra motū includit respectum ad agens vt ab hoc, et econtra agens ad motū ut a quo passio uero dicit motū cum respectu ad mobile, vt in quo est, et ēt ad agens. Vñ actio & passio a motu quidē distinguuntur, quia aliquid supra motū addunt, illos .s. respectus dictos, inter se vero distinguuntur, quia alium respectum importat actio, et alium respectum importat passio. ¶ Sed sciendum quòd licet actio & passio dicant motum, & illos respectus superaddant, alio tñ mō nomine actionis et passionis importatur motus, & alio mō ipsi respectus: nā essentialiter et in recto significant motū, illos vero respectus connotatiue dicūt et in obliquo: motus .n. non est actio, nisi cū respectu motiui, & non est passio, nisi cū respectu ad motiuum. Patent ista tam ex verbis philosophi, quàm Cōmentatoris: Dicit .n. Phil tex. 20. Neq; vnum duobus ꝓhibet nihil eundem esse actū, non sicut esse idem. Item tex 23 loquens de actione & passione inquit: qđ .n. huius in hoc, & ꝙ huius ab hoc actum esse, rōne alterum est: Commentator uero commento. 18 dicit quòd actio inter motorē & motū est eadem, sed in respectu alterius dicitur mouere, & in respectu reliqui dicitur moueri: commento aūt 21. dicit ꝙ actio & passio sunt idem sm̄ sbm, sed diuersa sm̄ definitionem. ¶ Ex dictis infero tria Primum est ꝙ una & eadē res ē terminus motus, & est motus, est actio & est passio, sub alio tñ & alio cōceptu: sm̄ .n. ꝙ est in fieri, est motus, sm̄ quòd est in facto esse, est terminus motus sm̄ quòd eam agens ꝓducit, est actio, sm̄ quod ab agente ꝓducitur, est passio. ¶ Sm̄ ē quod cū actio, & motus distinguantur per hoc quod actio supra motum addit habitudinem agentis ad ipsum motum, possumus dicere et quòd actio & motus sunt idem realiter, & quòd realiter distinguuntur: Possunt .n. dici idem realiter, si accipiamus actionem quantū ad id solum, qđ actionis nomen dicit in recto. nihil .n. aliud quā ipsum motum significat: ꝓnt vero dici distincta realiter, si accipiatur actio quātū ad id qđ nomen actionis & in recto dicit & in obliquo, sic .n actio addit supra motum relationem realem producentis ad ipsum motū. ¶ Tertium est ꝙ licet

Com. 1.

Actio & passio quomodo respectus supra motū addunt.

Quomodo actio & passio sint idē & quō non sint idem.

licet actio & passio sint unus motus, nõ est tñ ista propositio concedenda, actio ẽ passio eo ꝙ alius respectus importetur hoc nomine actio, & alius hoc nomine passio. ¶ Sed circa istud vltimũ Cor. dubium occurrit: quæcumque.n. vni & eidẽ sunt eadem, inter se sunt eadem, sed actio & passio sunt idem per te motui: ergo sunt idem inter se: ergo uerũ erit dicere actionem esse passionem. ¶ Si dicatur ꝙ maior hẽt veritatẽ in his quę sunt idẽ alicui tertio re & rõne, non aũt si sint idem solum sm̃ rem, distincta aũt sm̃ rationem, sicut est de actione & passione, respectu motus: ¶ Contra arguitur, talis est idemptitas extremorum inter se, qualis est idemptitas eorum cum medio: ergo si aliqua sunt idem cum medio realiter, non aũt sm̃ rationem, erunt idem realiter inter se, distincta aũt sm̃ rationem: si ergo actio & passio sunt idem realiter motui, distincta ab eo sm̃ rationem, erũt idem realiter inter se, solaq; ratione distinguentur. ¶ Rñdetur & dicitur primo, ꝙ illa rñsio data ad maiorem est bona. Nam illa propositio, vt patet ex verbis Phil. habet veritatem in his quæ sũt idem vni rei singulari re & ratione saltem, ita quòd eius definitionem ingrediatur. Ad huius aũt improbationem negatur maior: nam maior est identitas albedinis & humiditatis in niue, quàm inter se, cum albedo sit actus niuis, & similiter humiditas: albedo aũt non sit actus humiditatis, nec econuerso: similiter non habent tantam identitatem differentiæ essentiales inter se, quantam habent in genere. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa maior ꝓpositio põt sic exponi Quæcũq; vni, & eidem sunt eadem inter se sunt eadem, vel saltem id, qđ est idẽ, vni illorum est reliquũ: vñ non sequitur ꝙ actio sit passio, sed ꝙ aliquid idem actioni est passio: motus.n. qui est idem actioni, est ẽt passio. ¶ Dicitur tertio, ꝙ illa maior ꝓpositio sic ẽt exponi põt. Quæcumq; vni et eidem sunt eadem inter se, sunt eadẽ quãtũ ad illud in quo sunt eadem illi tertio, vñ cũ actio et passio sint idem motui quãtum ad suum materiale, sequitur quòd actio & passio sint idem inter se quãtum ad id qđ est materiale ĩ actione & passione, & sic patet ꝙ ista ꝓpositio actio est passio, nõ est absolute concedenda. ¶ Ad argumẽta principalia in oppositũ, rñdetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ maior est vera ad hunc sensum, ꝙ illud qđ põt non esse existente motu, non est idem qđ mot⁹ quantũ ad formale & materiale, & tũc conceditur totum argumentum, quia non ẽ contra determinationem factam, sed si intelligatur maior ꝙ non est idem qđ motus, quãtũ ad suum materiale, negatur: potest enim desinere esse id quod est idẽ materialiter cum motu, propter desitionem eius quod est in eo formale: & tñ manebit mot⁹, qđ est in illo materiale, sicut potest desinere motus propter desitionem illorum respectuum quos includit, & tamen manebit terminus motus cum quo motus est idem materialiter. ¶ Dicitur secũdo ꝙ minor ẽ falsa: quãdiu .n. manet mot⁹ manet actio. Ad ꝓbationẽ dicitur ꝙ quãdiu ꝓiecta mouentur, a ꝓijciente mouentur, licet ꝓiciens tunc non sit simul cũ eis: non oportet.n. mouẽs primũ & motum esse simul p totum motũ. sed sufficit ut in principio motus simul sint. uñ ꝓiecta tãdiu mouẽtur, quãdiu manet vis impulsus & actionis ꝓiicientis. ¶ Ad sm̃ negatur minor. Actio.n. non ẽ ꝓprie causa passionis: ad auctorem vero sex principiorum dicitur, non esse mentẽ eius, ꝙ proprie & realiter actio sit causa passionis in genere causæ efficientis, sed ꝙ actio est via quædam ad passionem, & secundum rõnem suam, quandam prioritatem ad passionem habet: prius enim intelli-

Circa ea quę hic dicũtur vide cõmentũ huius doctoris .1. contra gent. c. 9

tex. 19. & 21.

Quod põt non esse motu existente non est idẽ qđ motus quo intelligatur.

Actio quo passionis cã dicatur.

intelligimus motum ab agente procedere, quam recipiatur in passum, quamuis duratione simul sint. ¶ Ad tertium negatur consequentia: Ad probationem dicitur, quòd id mouetur, cuius motus est actus sicut subiecti, non autẽ sicut agentis: modo motus non est actus agentis, neque etiam actio vt subiecti in quo est; sed vt eius a quo procedit; ideo non oportet ipsum moueri. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ aliqua differentia genere differre numero, põt intelligi dupliciter. Vno modo quia sunt res singulares totaliter diuersę, sicut Sortes & hæc albedo: alio modo quia differunt numero illorum generum. Si primo accipiatur, negatur maior, nec illa est mens philosophi, si vero secundo modo, conceditur quòd actio & passio distinguuntur numero actionis & passionis, sed negatur illa consequentia: ergo non sunt vnus motus numero: res enim vna numero materialiter, potest esse plura numero secundum diuersa genera; calefactio enim actio, & calefactio passio, distinguuntur numero in genere actionis & passionis, cum idem motus calefactionis, cum respectu agentis sit indiuiduum de genere actionis, cum respectu vero ad agens sit indiuiduum de genere passionis.

Cuius motus in actus vt subiecti illud tantũ mouetur.

5. met. t. 11.

QVAESTIO IIII.

Vtrum actio sit in agente vel patiente.

At uero neque actum alterius in altero esse inconueniens est, &c. Tex. XX.

QVAERITVR quarto, Vtrum actio sit in agente vel patiente, & videtur ꝙ sit in agẽte. ¶ Primo, actus est in eo cuius est actus, sed actio est actus agentis: ergo &c. maior est Phil. minor vero habetur hic in tex. 20. a Philosopho: ergo &c. Confirmatur ista ratio: vt habet Philosophus de somno & vigilia in principio, cuius est potentia eius est actus, sed potentia actiua est in agente: ergo & actio. ¶ Secundo. Forma denominans est in eo qđ denominat, sed actio denominat agens, dicitur .n. agens ab actione: ergo est in agente. ¶ Si dicatur ꝙ actio denominat agens denominatione extrinseca non intrinseca: ¶ Contra. Omne quod denominat aliquid denominatione extrinseca, denominat aliquid denominatione intrinseca cum sit in aliquo subiecto, quæritur ergo, quid denominet actio intrinsece, nõ potest dici q. denominet ipsum passum, nõ .n. passum dicitur agens, non ẽ aliquid aliud potest assignari: ergo &c. ¶ Tertio. Phil. dicit quod si deus de nouo ageret mutaretur, sed hoc non posset esse. i. si reciperet aliquid nouũ in se, & non apparet quòd illud sit nisi actio: ergo &c. ¶ Quarto. Si vnus ignis calefaciat duo ligna, quæritur aut erit vna actio tantũ, aut duę: non duę, quia vnius agentis nõ sunt simul duę actiones. ergo erit vna: quæritur ergo, aut ista erit in passo, aut in agente, non in passo, quia qua rõne esset in vno ligno, eadem ratione esset in altero, & sic vnum accidens numero esset in diuersis subiectis: ergo erit in agẽte. ¶ Quinto. Opposita non põt esse simul in eodem, sed actio & passio sunt opposita, ergo non possunt esse simul in eodem

2. de anima. tex. cõm. 24. & 139.

8 physi tex. comm. 7.

dem: sed passio est in patiẽte: ergo in eodem non erit actio: ergo erit in agente.

¶ Ad intelligentiam istius difficultatis, Primo recitabo aliquas opiniones quas credo falsas. Secundo ponam opinionem quam credo verã. Tertio declarabo, quõo actio non existens in agente ipsum denominare possit. ¶ Quantum ad primum, est vna quam sequuntur Scotistæ, tenens quòd actio est in agente. Pro qua opinione notant duo. Primum est vt patet ex Scoto & Vide Anto: Andream, q̃ duplex est respectus, scilicet intrinsecꝰ adueniẽs, & extrinsecus. Respectus intrinsecus adueniens, est ille qui necessario ponitur positis extremis, vt paternitas quæ consequitur necessario posito patre & filio, & iste respectus est de genere relationis. Respectus vero extrinsecus adueniens est ille, qui non ponitur positis extremis, sed requiritur aliquid aliud, puta approximatio & applicatio vnius ad alterum: sicut habitus nõ ponitur posito homine & veste, nisi fiat applicatio, & vbi non ponitur posito corpore & loco, nisi applicentur. ¶ Notant secundo, quòd duplex est actio: quædam quæ nihil aliud est quã quidam respectus, quo agens refertur ad patiens, & est respectus extrinsecus adueniens, & ista est actio prædicamẽtalis: alia est actio quæ dicitur actio acta, & ista est idem cum passione, & est effectus primæ actionis. ¶ Dicunt ergo primo, q̃ actio prima quæ est actio prædicamentalis, est in agente. Dicunt secundo, q̃ actio acta est in patiente. Dicunt tertio, quòd Philosophus de ista actione, quę est actio acta, loquitur, cũ dicit quòd actio et passio sunt vnus actus. ¶ Alia ẽ opinio q̃ distinguit q̃ actio põt accipi tripliciter s. concomitanter, antecedenter, & essentialiter. Actio concomitanter sumpta est forma facta, quæ ad actionem cõsequitur. Actio antecedenter est principium actionis, quod antecedit ad actionẽ, & motus productiua. Actio aũt essentialiter est ipsa emanatio formæ ab agente, sicut calefactio concomitanter est calor acquisitus, calefactio antecedenter est virtus calefactiua ignis, calefactio essentialiter, est emanatio caloris ab igne. ¶ Dicit ergo primo, quòd actio antecedenter sumpta est in agente. ¶ Dicit secundo, quòd actio concomitãter sũpta est in patiẽte. ¶ Dicit tertio, q̃ actio essẽtialiter sũpta põt dupliciter cõsiderari. Vno mõ quantũ ad rẽ significatã, & sic est in agente. Alio mõ quantum ad modum significãdi, et sic significatur ut in patiẽte.

Quol. q. 11. & dist. 3. 4. quæst. 1. 9. metaphy. quæst. 4.

¶ Cõtra istas opiniones arguitur, & primo contra primã quantũ ad id quod dicunt, Actionem prædicamentalẽ esse respectum extrinsecum aduenientẽ, qui nõ est de prædicamento ad aliquid. Primo. Per te illi respectus sunt intrĩsecus aduenientes qui necessario positis terminis ponuntur: sed posito agente in actu inquantum agens est, & passo inquãtũ passum, quo sunt termini illius relationis, necessario ponitur relatio agentis ad passum, posito enim igne calefaciente, & aqua quę calefit, necessario ponitur relatio calefacientis ad calefactum: ergo actio erit respectus intrinsecus adueniẽs, & per cõsequens de genere relationis: ergo non erit respectus extrinsecus adueniẽs, neq; prędicamentũ p se. ¶ Secundo. Phil. & omnes philosophi asserunt relationes q̃ fundantur super agere et pati, cuiusmodi est paternitas & filiatio, & relatio motiui ad mobile, pertinere ad genus relationis: sed actio per tę non pertinet ad genus relationis: ergo actio prædicamentalis non est talis relatio qualem dicis ipsam esse. ¶ Secũdo arguitur cõtra, aliud dictũ illius opinionis. s. q̃ Phil. vbi dicit actionem & passionẽ esse vnũ motum, non loquitur de actione prædicamẽtali, sed de actione

Improbatio opinionis Scoti.

Tex. 20. 5 metaphy. tex. 20.

actione acta seu cõcomitanter sumpta, ut vult alia opinio. Et supponitur definitio actionis pdicamẽtalis posita ab auctore sex principiorũ .s. actio est sm quam in id, qđ subijcitur, agere dicimur. Ex qua habetur id quo aliquid denominatur agere, actionem prædicamentalẽ esse. tunc arguitur ex pcessu Philosophi, quod in tendit actionem prædicamentalẽ, esse illum actũ, qui est motus: nam volens ostẽdere quo est idem actus motiui & mobilis, primo ostendit ꝙ est aliquis actus motiui, & aliqs actus mobilis, & assignat hanc rationẽ. Motiuum est aliquãdo mouens in potẽtia aliquando mouẽs in actu: ergo oportet motiui esse quendã actum; quo sit actu mouens. Secundo ostendit ꝙ ille actus motiui, et actus mobilis ẽ unus: tunc sic. Ille actus quo mouens dicitur actu mouere, est actio prædicamẽtalis per suppositum: sed philosophus loquitur de actu illo, vt patet ex dictis & dicit illum esse eundem actũ cũ actu mobilis. qui est motus: ergo intendit ꝙ actio prædicamẽtalis est motus vnus, & idem cũ passione. Et præterea philosophus mouens dubitationem de illo actu quo sit vnus cum actu mobilis, dicit illum actũ esse actionem: ergo si ille actus (vt deductũ est) est actio prædicamentalis: per actionẽ ꝙ hoc loco philosophus actionem prędicamentalem intendit. In eandem sententiã venit auctor sex principiorũ & S. Tho. cap. de actione .s. ꝙ actio prædicamentalis sit motus. Dicit .n. auctor sex principiorum sic. Omne qđ in motu est, est actio, uel in actione est: moueri .n. actio est S. Tho. aũt tertio physicorũ in cõm. tex. 22. mouens dubiũ quo actio et passio sint vnus motus, quia ex hoc videtur sequi ꝙ motus erit solũ in actione & passione, & nõ in alijs prædicamẽtis: respõdet, ꝙ motus inquantum ratio apprehendit ipsum vt actum quendã imperfectũ ꝙ medium inter duos terminos, pertinet ad prædicamentũ actionis et passionis. Item ibidem soluendo aliud dubium dicit ꝙ secundum ꝙ denominatur cũ agens ab esse. Et est prædicamentũ actionis: nã actio est actus ab agente in aliud. Constat aũt quod S. Th. loquitur ibi de actione prædicamentali. Item 11. metaphy lec. 9. in fine, mouẽs dubium quomodo actio & passio sunt duo prædicamẽta si sunt vnus actus: respondet ꝙ prædicamenta distinguũtur secundum diuersum modum prędicandi: vnde motus sm quod prædicatur de subiecto in quo est, constituit prędicamentum passionis, sm aũt quod prædicatur de eo à quo est, constituit prędicamentum actionis. Falsitas vero cõclusionis principalis istarum opinionũ patebit ex alia opinione. ¶ Quantũ ad sm. *Notandum est ꝙ actio (vt superius dictum est) in suo conceptu dicit duo. Vnum in recto, & aliud in obliquo. in recto dicit motum, in obliquo dicit respectum originis mouentis ad motum, ita quod nec relatio sola est actio, nec motus seclusa relatione, sed ipse motus essentialiter est actio, secundum tamen quod talem respectum includit.* ¶ Ponũtur igitur duę cõclusiones. Quarũ prima est. *Actio quãtum ad id, quod dicit essentialiter & in recto, est in patiẽte. Probatur primo sic. Motus est in mobili per Phil. & Cõmẽ. Sed actio prædicamentalis est motus essentialiter & in recto, vt superius dictũ est: ergo actio est in patiente.* ¶ Secundo. *Aut actio est in agente aut in patiẽte: nõ in agente, ergo in patiẽte. Quod nõ in agente, probatur sic. In quocũque est actio, illud mouetur, sed agens inquantũ hmõi non mouetur: ergo &c. Probatur maior. In quocũqȝ est motus illud mouetur, sed actio ẽ motus: ergo &c.* ¶ Tertio *arguitur auctoritate Phil. dicit .n. Si igitur est motus, & actio et passio in eo quod*

Actio quãtũ ad id, ꝙ dic t essẽtialiter & in recto est in patiente.

3. physicor. Tex. 18. 8. Physicor. cõment. 4.

2. de anima tex. 1, 3.

quod agitur: necesse est et sonū et auditū qui secundum actū in eo qđ est sm̄ potēm esse. Actiui.n. & motiui actus in patiēte fit. tex. etiā 140. dicit. Sicut enim actio & passio ē ī patiēte, sed nō in agente, sic & sensibilis actus et sensitiui in sēsitiuo est. Et ꝙ nō loquatur phil. de actione acta: apparet ex tex. præcedenti maxime sm̄ expositionem S. Th. nam phil. ostendit, ꝙ videns est tamq̄ coloratum tū quia habet similitudinē coloris causatā ab obiecto. tū quia actus sensus, est idem cum actu sensibilis ex quo patet, ꝙ aliud intelligit per actum sensibilis, & ꝑ speciem sensibilis, quā dicunt alij actionem actā, & de illo actu dicit inferius ꝙ est in patiente. Et ꝙ faciat talem differentiā magis apparet ex verbis S. Thom. exposi. tex. 138. dicit .n. Et nō solū videns est tamq̄ coloratum. & simile colorato, sed et actus cuiuslibet sensus est vnus, & idē subiecto cum actu sensibilis sed rōne non est vnus. ¶ Quarto arguitur auctoritate Cōmen. Tertio .n. phys. Cōmen. 18. dicit. Actio.n. motoris, quæ est mouere, est eius nō ī eo. Constat aūt ꝙ mouere dicit actionē essentialiter: ergo &c. Item commen. 20. dicit. Non est impossibile vt actio agentis sit in alio. Est enim manifestum per se, ꝙ doctrina est actio docētis, & est in adiscente. ¶ Quinto arguitur auctoritate Sāct. D. in exposi. tex. 140. Dicit enim tertio de aīa secundum diuisionem suā exponendo verba Philosophi superius adducta, in quibus vt visum est loquitur de actione essentialiter sumpta: Sicut.n actio & passio est in patiente, & nō in agente vt in subiecto: sed solum in principio à quo: ita tā actus sensibilis, quàm actus sensitiui, est in sensitiuo, vt in subiecto: ergo &c. Si dicatur ꝙ S. Tho. vbi dicit, ꝙ actio est in patiente, accipit actionem concomitanter .s. ꝓ forma facta: aut intendit quantū ad modum significandi. Contra arguitur quia secundo contra gentiles. cap. 16. distinguit inter Deum et alia agentia naturalia quia agens naturale indiget materia quia sua actio recipitur in patiente, Deus aūt non agit aliqua actione quā necesse sit in aliquo recipi, qr sua actio est sua essentia: Constat aūt quòd nō loquitur quantū ad modum significandi, qa etiam actio diuina, quā producit creaturas, significatur vt egrediens ab agente in passum. Quod etiam non loquatur de actione concomitanter patet quia forma facta per actionem diuinā, recipitur in patiēte, et sic nō differt in hoc Deus ab alijs agentibus.

¶ Secunda conclusio est: Actio quātum ad ipsam relationem quā connotat, est in agēte. Probatur primo. Relatio est subiectiue ī eo ī quo est suū fundamētū sed fundamētū talis relationis .s. virtus actiua ē ī agēte: ergo & relatio est in agente. Secūdo. Oppositę relationes nō sunt ī eodē subiecto; sed relatio ꝓducētis & producti sunt oppositę, & relatio producti est in patiente: ergo in eo non est relatio ꝓducentis: ergo est in agēte. ¶ Quantum ad tertium .s. quomodo actio denominet agens, & tñ non sit in ipso. Sciendū primo, ꝙ forma dicitur denominare inquātum facit aliquid formaliter esse tale: albedo.n denominat albū, qa facit illud formaliter album. Dupliciter aūt hoc contingit .s. intrinsece & extrinsece: intrinsece quidem, qñ est in eo qđ facit esse tale, sicut albedo denominat albū id in quo est subiectiue: extrinsece vero quādo nō est in eo, sicut locus facit formaliter aliquid esse locatum, in quo tñ non est subiectiue: locatū n dicitur locatū qr continetur à loco. Sciendū secundo ꝙ actio quia quantū ad id, qđ dicit in recto est in patiente, & cum hoc connotat respectū qui est in agente, ideo et agens denominat et patiens, sed agens denominat denomina-

Tex. 138.

Tex. 140.

Actio quantum ad ipsā relatione a quā connotat est in agente.

Denominatur aliquid dupliciter .s. intrinsece & extrinsece.

Quomodo actio denominet intrinsece & extrinsece agens & patiens.

tione extrinseca, passum vero denominatione intrinseca. ¶ Sciendū 3. ꝙ quando forma denominat aliquid denominatione intrinseca, & aliquid aliud denominatione extrinseca, non eadem ratione denominet, vnum intrinsece, & aliud extrinsece, sed diuersis rationibus: superficies .n. corporis locantis, corpus ab ea contentum denominat locatum, subiectum autem suum non denominat locatū, sed tantum secūdum longitudinem & latitudinem, hoc aūt euenit, quia duæ sibi rationes cōueniunt .s. ratio superficiei, et ratio loci: nam inquātum superficies denominat subiectum, inquantum vero locus, denominat locatum. Dicitur ergo ꝙ motus qui est essentialiter actio, pōt dupliciter considerari. Vno modo inquantum motus est connotando respectum ad mobile, & ad agens, & sic denominat passum intrinsece. Alio modo inquantū actio .s. connotando respectum agentis ad ipsum, & sic denominat agens extrinsece, denominat enim id in quo est illa relatio agentis ad motum, talis autē relatio est in ipso agente vt dictum est: vnde agens denominatur agens ab aliquo extrinseco, secundum tñ ꝙ cōnotat aliquid sibi intrinsecum .s. relationem. ¶ Ad argumenta in oppositū rñdetur. Ad primū dicitur, ꝙ actus est in eo cuius est actus, eo mō quo ē actus eius: si ē actus eius ut a quo procedit, est in eo, vt in principio a quo procedit: si autem est actus eius vt subiecti, est in eo subiectiue: actio autē non est actus agentis vt subiecti, sed vt eius a quo procedit: ideo non sequitur ꝙ sit in eo subiectiue, sed solū sicut in principio. Ad confirmationem dicitur ꝙ non est mēs Philosophi quòd sit eius subiectiue cuius est potentia actiua, sed ꝙ est eius productiue: eius .n. est agere, cuius est posse agere. ¶ Ad 2m, admittitur responsio ibi data. Ad improbationē dicitur

Actū est ī eo cuius est a quo est .s. mō quo est eius actus.

primo, ꝙ forma denominans aliquid denominatione extrinseca, denominat ēt aliquid denominatione intrinseca, non tñ eadem ratione, sicut dictum est de loco. Dicitur secundo, ꝙ actio intrinsece denominat patiens, sm ꝙ recepta in patiente, est idem materialiter quod passio: denominat aūt agens, inquantum consideratur in ipso agente, respectus originis ad id quod est essentialiter actio. ¶ Ad tertium respondetur, ꝙ haec fuit Philosophi intentio, ꝙ si Deus ageret de nouo ageret noua actione, & ideo mutaretur, qa siue ageret actione immanente, siue transeunte, transiret de ocio ad operationē, & acciperet aliquid quod prius non habebat: actio .n. immanens manet in agente quantum ad essentiam suam, trāsiens aūt manet quantum ad illam relationem originis de qua dictum est supra. ¶ Ad quartū dicitur, ꝙ ibi erunt plures actiones quantum ad id, qđ est materiale & essentiale in actione, quantum scilicet ad motum, erunt .n. plures motus in pluribus calefactis receptis, nec est inconueniens quòd ab vno agente hoc modo plures actiones in diuersis patientibus proueniant: quantum vero ad id quod est formale, est tantum vna actio: est enim vna relatio in agente, qua ipsum ad oēs motus a se procedentes refertur. Sicut pater, secundum doctrinā S. Tho. ad oēs suos filios vna reali relatione refertur, quæ tamen secundum rationem est multiplex. ¶ Ad quintum dicitur, quòd opposita quantum ad illud in quo sunt opposita non possunt esse simul, sed bene quantum ad illud in quo sunt idem, simul esse pñt: modo actio & passio sunt opposita quantum ad relationes quas dicunt in obliquo: sed quantum ad illud qđ dicunt essentialiter, & in recto sunt idē, ideo quantum ad relationes non pñt esse simul, sed bene quantum ad motum.

Qūo ab vno agente plures actiones & qdo vnā proueniunt ūt.

3. par. q. 35. art. 5. ad 3.

Quō opposita cōtingat esse simul.

QVAE-

QVAESTIO V.

Vtrum actio & passio sint duo prædicamenta.

Neque unum duobus quicquam prohibet eundem esse actum. Tex. XXI.

Vaeritvr quinto, Vtrum actio & passio sint duo prædicamenta, & videtur ꝙ nō. ¶ Primo. Actio & passio sunt vnus numero motus: ergo non sunt duo prædicamenta. Probatur consequentia, quia vna & eadem res non est duo prædicamenta. ¶ Secundo. Actio & passio dicūt motum in recto, et relationem in obliquo secundum prędeterminata: sed motus est in prædicamento termini motus. s. in substantia, qualitate, quantitate, & vbi relatio autem est in prædicamēto ad aliquid: ergo actio & passio non sunt duo prædicamenta ab alijs distincta. Rñdeo. ¶ In ista quæstione duo sunt declaranda. Primum est, vnde sumatur distinctio prædicamentorum. Secundo quō actio & passio sint duo prædicamenta. ¶ Sed aduertendum ꝙ prædicamentum dupliciter accipi pōt. Vno modo pro intētione formaliter hoc nomine prædicamentum importata. Alio mō pro ipsis rebus secundum ordinem prædicādi collocatis, quibus prędicamenti intentio attribuitur: accipitur ergo hoc loco prædicamentum pro ipsis rebus, secundum tñ ꝙ secundæ intentioni substant. ¶ Sciendum itaq; ꝙ cum ens diuiditur in decem prædicamenta, non diuiditur in illa sicut genus per oppositas differentias diuiditur in species: vt. n. dicitur tertio Metaph. ens non pōt habere huiusmodi differentias, sed diuiditur in illa per diuersos modos essendi: alium. n. modū essendi hēt substantia, alium quantitas, alium qualitas, & sic de alijs, & q̃ modi prædicandi proportionantur modis essendi: nam cum prædicamus aliquid de aliquo, dicimus hoc esse illud, ideo prædicamenta distinguuntur etiam secundum diuersum modum prædicandi. ¶ Ponitur ergo de mente S. Th. ista conclusio. Prædicamenta primo, secundū diuersum modum essendi distinguuntur, proxime vero secundum diuersos modos prædicandi de prima substantia. Nā oīa quę habent eundem modum prędiādi de prima substantia, ita ꝙ ordo prędicati ad subiectū semper est consimilis, pertinent ad vnum prædicamentū: oīa vero quæ habent dissimilem modū prædicandi de prima substantia, pertinent ad diuersa prędicamēta. Prima pars conclusionis probatur. Primo. Per illud diuersificātur primo prædicamenta, per quod ens ad prædicamenta descendit sicut per illud distinguūtur homo & asinus, per quod animal descendit ad hominem & asinum: sed ens descendit ad diuersa prędicamenta secundum diuersum modum essendi, vt dictum est: ergo prædicamenta secundum diuersum modum essendi distinguuntur. ¶ Secundo. Prædicamenta distinguuntur realiter, aut tm̄ secundum rationem: si realiter, habetur propositum: si secundum rationem, arguitur sic. Illud de quo intellectus format plures conceptus, habet plures modos essendi: intellectus. n. vere intelligens intelligit sicut est, sed si distinguuntur tantum secundum rationē intellectus de vna re, format diuersos cōceptus: ergo &c. ¶ Sciendum autem pro

Prædicamētum pōt accipi & p intētione secūda & pro re substracta.

Ens qđ diuiditur in decē prædicamēta nō diuidit' sicut genus i suas species. Tex. 10.

3 Physic.

Cũ de vna & eadẽ re intellectus diuersos cõceptus format hoc nõ põt esse nisi q̃a talis res habet plures pfectiones.

pro huius intelligentia, q cum contingat vnam & eãdem rem correspondere diuersis conceptibus intellectus secundum q de ea intellectus plures conceptus format, hoc non põt esse, nisi illa res plures perfectiones in se contineat ratione quarum de ea intellectus diuersos conceptus formare possit: non est.n. intelligibile, q de vna & eadem re intellectus diuersos conceptus formet, & tñ illa res non habeat in se vnde intellectus in concipiendo diuersificetur. Sed hoc dupliciter contingit: aliquando n. diuersis conceptibus correspondent in vna re diuersæ perfectiones realiter distinctæ, sicut de lacte intellectus conceptum vnum formet inquantum est album, alium vero inquantum est dulcis, istis conceptibus correspondent istæ duæ perfectiones albedo & dulcedo in lacte, quæ sunt qualitates realiter distinctę. Aliquando vero diuersis conceptibus correspondent diuersę pfectiones, quæ sunt vna & eadem res eo q continentur in aliquo vnite & non diuisim. sicut punctus continet in se perfectionem principij & perfectionem finis vnite, vnde conceptui quem format intellectus de puncto inquantum est principiũ, & conceptui quem format de eo inquantum est finis, vna res indiuisibilis correspondet. Quando itaq; res cũ no vna ex parte rei correspondet diuersis conceptibus intellectus, dicitur habere diuersum modum essendi inquantum vni cõceptui respondet, vt habens vnam perfectionẽ, alteri vero vt aliam perfectionem habẽs quæ tñ perfectiones in re sunt vnũ ¶ Sed aduertendum: q intellectus de vna re diuersos conceptus formare non posset, nisi perfectiones quæ in ea sunt inunite, in alijs distinctas aliquando esse cognouisset, de ipsisq; diuersos cõceptus formasset: quia .n. aliqua superficies non est locus, ideo alium conceptum de superficie, & alium de loco formauit: & ex hoc peruenit, q vbi vna & eadem res est superficies & locus, sicut est de superficie corporis locantis, alium conceptum de ipsa format inquantum est superficies, et aliũ inquantum est locus. Quando ergo dicimus, prædicamenta secundum diuersos modos essendi distingui per modos essendi, non intelligimus tantum diuersa esse realiter distincta, rebus .s. realiter distinctis conuenientia: sed diuersos modos correspondendi conceptibus intellectus, siue illi modi ex diuersis realiter perfectionibus ac diuersis esse proueniãt, siue ab vna & eadem re. quæ nata est diuersis conceptibus respõdere: eo q in se multa vnite & indistincte contineat. ¶ Secunda aũt pars conclusionis .s. q proxime distinguantur secundum diuersos modos prædicandi, probatur primo. Prædicamenta distinguuntur sm̃ diuersos modos essendi, sed diuersis modis essendi, respondent diuersi modi prædicandi: prędicatum.n. ideo dicitur de subiecto, quia ponit aliquod esse in subiecto: cum.n dicimus Sortes est albus: licet ly est non significet aliquod esse, sed solum compositionem intellectus, est tñ signum, q albũ sit in Sorte: ergo &c. Secundo, quãdo aliqua inferiora distinguuntur per se sub aliquo superiori, debent distingui per differentias per se illius superioris, sicut homo & equus, quæ distinguuntur per se sub animali, distinguuntur per rationale & irrationale, quæ sunt differentiæ p se animalis, sed differentiæ prædicamenti inquantum prædicamentum sunt diuersi modi prædicandi: nam & prædicamentũ dicitur quia est ordo prædicabilũ: ergo prædicamenta distinguuntur secundũ diuersum modum prædicandi .s. de prima substantia. ¶ Ex hoc infertur primo, quòd cõcretum & abstractum non diuersificant prædicamenta: nam abstractũ non prædica-

Quomodo intellectus in una re, diuersos cõceptus formare possit uide D. Th. p. p. q. 13 art. ult. & Caie. in expo. eiusd. q. art. 5. & q. 3. art. 2.

prædicatur formaliter de prima substantia: infertur secundo, ꝙ non oĩa prædicamenta distinguuntur realiter: diuersi .n. modi essendi secundum ꝙ superius expositum est, & diuersi modi prædicandi distinctionem realem non exigunt. ¶ Sed circa dicta duo occurrunt dubia. Primũ est. Entia realia nõ distinguũtur per entia rationis: sed prædicamenta sunt entia realia. Nã Phil. diuidit ens quod distinguitur in decem prædicamẽta cõtra ens: verum siue contra ens in anima, & modus prædicandi dicit ens rationis: ergo nõ debent distingui per diuersos modos prædicandi. ¶ Sm̃ dubium est. Magis distinguuntur illa, quæ in nullo vniuoco conueniunt, quam illa, quæ conueniũt in aliquo vniuoco: sed ea quæ conueniunt in aliquo vniuoco, distinguũtur realiter: ergo multo magis ea quæ in nullo vniuoco cõueniũt, realiter distinguuntur: sed prædicamenta in nullo vniuoco conueniunt secundum mentem saltem S. Tho. ergo debent distingui realiter, & nõ solum secundum diuersum modum prædicandi.

5. met. te. 14.

5. meta. sex po. te. 14. & alibi pluries

¶ Ad primum istorum dicitur, ꝙ non inconuenit entia realia per intentiones distingui; non quidem quantũ ad esse reale qđ dicunt, sed secundũ ꝙ alicui secundæ intentioni substant: vnde quia prædicamentum, vt hic de prædicamento loquimur, dicit rẽ vt stat sub intentione prædicamenti, ideo conuenienter prædicamenta per intentiones, vt prædicamenta sunt, distinguuntur. ¶ Ad secundũ dicitur, ꝙ dupliciter aliqua distinguũtur. Vno modo sm̃ formalem rõnem, alio modo secundum rem. Si loquamur de distinctione secundum formalem rõnem, conceditur maior, sed tunc non procedit argumentũ, subsumitur .n. de distinctione reali. Hoc modo magis distinguntur albedo & similitudo, etiã posito ꝙ sint una res, quam homo & lapis: homo .n. & lapis in multis conceptibus vniuoce dictis de illis conueniunt, non aũt albedo & similitudo. Si autem loquamur de distinctione reali, negatur maior. Vna.n. & eadem res sub diuersis conceptibus recipit prædicationem alicuius analogi, qđ per prius dicitur de illa secundum vnam rationem, quàm secundum alterã: una aũt res sub diuersis conceptibus, non recipit prædicationem alicuius vniuoci, eo ꝙ vniuocum requirit distinctionẽ in vniuocatis, cum aliud & aliud esse in ipsis habeat.

Dupliciter aliqua distinguuntur.

¶ Dicitur secundo, ꝙ maior est uera de distinctione quantum ad modum prædicandi, non aũt de distinctione reali: vnde ratio non sequitur. ¶ Quantum ad secundum principale dicitur, ꝙ actio & passio sunt duo prædicamenta, licet sint vnus motus, ꝓpter diuersum scilicet modum essendi, diuersumq; modum prædicandi: nam vt motus concipiatur cum respectu originis agentis ad ipsum, denominat agens, & sic est prędicamentũ actionis: secundum aũt ꝙ recipitur in patiente cum respectu ad agens, sic denominat patiens, & est prædicamentum passionis. Vnde cum oĩa quæ sunt in eodem prædicamento habeant eundem modum prædicandi de prima substantia: oĩa quæ sunt in prædicamento actionis denominant ipsam primam substantiam vt agẽtem: oĩa vero quæ sunt in prædicamento passionis denominant ipsam ut patientem ab agente: & sic dicimus illa esse duo prædicamenta. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum patet ex dictis, ꝙ non inconuenit unam & eandem rem ad diuersa prædicamenta ꝑtinere. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ licet actio & passio connotent illos respectus: non tñ illi respectus sunt essentialiter actio & passio, ideo non oportet ꝙ sint in prædicamento relationis. ¶ Dicitur secundo, ꝙ quia motus est actus imperfectus, tendens ad ꝑfectionem,

sectionem, dupliciter de ipso possumus loqui: vno modo quantum ad ipsum actum imperfectum absolute, & sic reducitur ad genus termini motus. Alio modo vt procedit ab agente in passum, & vt recipitur in patiente ab agente, & sic pertinet ad actionem, & passionem: unde negatur, quòd motus omnibus modis consideratus tantum in genere termini motus collocetur.

QVAESTIO VI.

Vtrum possit dari corpus actu infinitum.

Neque igitur ignem, neque aliorum elementorum &c. Tex. XXXXVI.

QVAERITVR sexto, Vtrum possit dari corpus actu infinitũ, & videtur quòd sic. ¶ Primo. Si non posset esse corpus actu infinitum, hoc esset quia implicaret aliquam contradictionem: illi .n. soli repugnat produci, q aliquam contradictionẽ includit, sed corpus infinitum nullam dicit contradictionem: nam neque infinitas tollit rationem magnitudinis, aut aliquid quod magnitudinem consequatur, nec magnitudo tollit rõnem infinitatis: ergo etc. ¶ Secũdo. Quicquid Deus cognoscit, potest producere: sed Deus cognoscit infinitum corpus: ergo põt producere illud. probatur minor. Deus cognoscit aliquod corpus finitum, & illo posse dari maius, & illo alio maius, & sic in infinitum: ergo cognoscit corpus infinitum. patet antecedens, qa non minoris virtutis est Deus in intelligendo, quàm nos in imaginando: sed nos possumus quocumq; corpore finito imaginari maius: ergo & c. ¶ Tertio, secundum Phil. Si esset infinitum in potentia secundum appositionẽ, esset aliquod infinitum in actu, sed secundũ S.T. est infinitum in potentia secundum appositionem: nam vt ibi dicit, cuilibet finitæ quantitati põt fieri additio, quia ex parte quantitatis finitæ non est aliquid qđ repugnet additioni: ergo etc. ¶ Quarto. Potest Deus facere longitudinem infinitam: ergo & corpus infinitum. patet consequentia, quia non est maior ratio de vno quam de alio. probatur antecedens. Accipio vnum corpus longũ decem palmis, & latum vno palmo per totum: in isto sunt infinitæ partes proportionales, quarum quælibet est vnius palmi secundum dimensionem latitudinis totius corporis, tunc arguitur sic. Possibile est Deũ separare istas infinitas partes proportionales, & coniungere illas secundum illã dimensionem, qua sunt vnius palmi: sed tunc resultabit corpus infinitum, quia ex infinitis partibus eiusdẽ quantitatis resultat infinitũ: ergo põt Deus facere corpus ĩfinitũ & c. ¶ Quinto. Capiatur corpus columnare pedalis quantitatis, cuius primã partem giret linea pedalis in prima parte proportionali vnius horę, quæ linea pedalis in secunda parte proportionali horę rarefiat acquirendo vnum pedale de nouo, quod giret secundam partẽ proportionalem eiusdẽ corporis columnaris, & in tertia parte pportionali horę rarefiat eadem linea sibi acquirendo tertium pedale qđ giret tertiam partem proportionalem prędicti corporis, & sic in infinitum secundum oẽs partes proportionales

3. phys. te. 60

S. Th. 3 p. q. 7. art. 11 ad prim. & 3. di. 14 q. 1. ar. 3. & q. 3. ad 2.

tionales illius corporis, & illius horæ vsque ad finem eius: Constat q in fine horæ erit illa linea quæ columnam complectitur infinita, cum sit composita ex infinitis pedalibus: ergo &c. ¶ Ad euidentiam huius difficultatis, Primo, præmittam aliqua necessaria. Secundo, dicam ad quæsitum. ¶ Sciendum itaq; primo, q infinitũ vt definit Phil. est cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid accipere extra. Hęc autem definitio non est sic intelligenda, quasi accepta tota quãtitate infiniti adhuc sit aliquid extra accipiendum, hoc.n. implicat contradictionem: sed q infinitum est, cuius quantitatem .s. finitam accipientibus, semper est aliquid extra accipere: cum.n. infinitũ careat termino, oportet q aliquo eius infinito accepto remaneat aliud accipiẽdum: si.n. accepto aliquo finito eius, nõ restaret aliud accipiendum, tunc esset finitum. ¶ Sciendum secundò, q cum magnitudo habet esse in materia sensibili: sed a mathematico sine materia sensibili consideretur, dupliciter possumus loqui de corpore: vno modo naturaliter, secundum quòd consideratur cum materia & forma sensibili: alio modo mathematice, secundum q ipsa sola quantitas consideratur: ¶ Sciendum tertio, quòd res in successione habentes esse, non dicuntur esse in actu: sic q sm oẽs suas partes simul sint: sed sic, q aliquid ipsorum est in actu: non enim dicitur dies hodierna esse actu, eo q omnes eius partes sint simul: sed quia aliquid ipsius est in actu. Res uero permanentes dicũtur esse actu tunc solum, quando omnes aut saltẽ principaliores earum partes simul sint. Nõ quærimus ergo, Vtrum infinitũ sit in actu secundum aliquam partẽ solum, quia corpus est ens permanens, de cuius rõne est simultas partium, sed quęrimus, Vtrum aliquid corpus infinitum sm omnes partes suas sit in actu. ¶ Quantum ad secundũ, ponuntur quatuor conclusiones. Prima est. Impossibile est dari corpus sensibile actu infinitum. Probatur primo supponẽdo vnum quod est de mente Alberti .s. q extensio licet sit materiæ existentis sub quantitate, est tñ a forma sm talem quãtitatẽ, qua forma suas operationes valeat exercere. huius signum in corporibus animatis aparet, in quibus primum augmentans est forma: in his.n. augetur corpus vsque ad terminatam quantitatẽ sm proportionem, qua forma vires suas valeat exercere: hoc supposito, arguitur sic. Ad quamlibet formam determinatã sequuntur determinata accidentia, & determinata quantitas: sed omne corpus naturale habet formã determinatam: ergo habet quantitatem determinatam.

¶ Ad istam rationem posset primo negari maior propositio. Nã inquit S.Th. quòd dato q ignis esset infinitus secundũ magnitudinem: non tamen esset infinitus secundum essentiam, quia esset terminatus ad speciem, non igitur si forma est finita, magnitudo est finita: oppositum enim consequentis, stat cum antecedentẽ, secundum S. Tho. Secundo posset dici, quòd maior posset intelligi aut de determinatione accidentium secundum speciem, & sic non sequitur, quòd non possit esse infinita quantitas secundum extensionem: aut de determinatione secundũ gradum: & sic negaretur, immo esset petitio principij. ¶ Ad primum horum dicitur, quòd magnitudo dupliciter considerari potest. Vno modo secundum communem rationem magnitudinis, inquantum scilicet est magnitudo. Alio modo, inquantum naturalis, inquantum videlicet aliquam formã naturalem consequitur. Si primo modo consideretur, sic non infert infinitatem formæ & essentiæ: infinita enim magnitudo ignis, et infinit ama

Definitio infiniti quomodo intelligi debeat. Tex. 61.

Corpus dupliciter cõsiderari põt: naturaliter & mathematice.

Res successiuæ alio mõ dicũtur in actu, q̃ res permanentes.

Impossibile est dari corpus sensibile actu infinitum.

1. physi. tex. 8. & 13.

1. par. q. 7. art. 1.

Qñ intelligitur de mẽte S.Tho. q si poneretur ignis infinitus secundũ magnitudinem adhuc forma ignis esset finita, secundũ speciem.

gnitudo absolute nõ infert essentiã ignis esse infinitam: et hoc modo loquitur S.D. vbi allegatur. Si uero consideretur secundo modo, sic infinita magnitudo infert infinitatem essentiæ: effectus .n. infinitus arguit infinitatem virtutis, & ex consequenti essentię, & sic accipitur in maiori: in illa .n. intelligitur de magnitudine inquãtum naturalis est, & sic oppositum prædicati non stat cũ subiecto: non .n. stãt simul formam naturalem esse determinatã, et magnitudinem naturalem eam consequentem esse indeterminatam ¶ Vel dicendũ est, ꝙ non ponit illud. S.Tho. tanquã possibile, sed tanquã impossibile: si .n. per impossibile poneretur ignem habere magnitudinem infinitã, nõ tñ sequeretur ipsam ignis essentiam esse infinitam .s. absolute sm̃ pfectionẽ: quia natura ignis esset determinata ad speciem & numerũ: & sic sequeretur hoc aliud impossibile, ꝙ forma esset determinata, & eius quantitas esset infinita. ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ intelligitur non solum de determinatione sm̃ speciem, sed et̃ sm̃ gradum, & extensionem. Nec petitur principium: accipitur .n. hec ppositio vniuersalis, Oẽm formã determinatam consequuntur accidentia determinata sm̃ gradum: & subsumitur .s. quantitas est vnum de talibus accidentibus: patet aũt maior. Primo inductiue: formam .n. naturalem consequitur determinatus gradus albedinis, coloris, siccitatis &c. ergo &c. ¶ Secũdo rõne. Determinatas & distinctas formas sbales, sequuntur distincta accidentia: sed nõ distincta sm̃ speciem ex earum proprijs rõnibus: quia in diuersis sunt eadem sm̃ speciem: ergo distincta & determinata sm̃ gradũ. ¶ Secundo, Si esset corpus sensibile infinitum, non posset moueri neq; motu recto, neq; motu circulari: sed hoc est contra conditionem corporis sensibilis: ergo etc. Qđ et̃ nõ moueretur motu

Si ponatur corpus sensibile infinitum nõ posse moueri.

recto apparet, quia nihil mouetur motu recto, nisi moueatur ad locum extra, sed infinitum non posset moueri ad locũ extra: quia occuparet oĩa loca: ergo &c. Qđ etiam non moueretur motu circulari, pbatur. In motu circulari, linea egrediens a centro corporis motu, peruenit ad locum alterius lineæ egredientis à centro: sed istud non posset esse, si esset corpus infinitum: ergo &c. Probatur minor: quia illę lineæ distarent in infinitum: tum quia si non, tunc maxima linea inter illas protracta esset finita: & sic termini illius lineę tãgerẽt extremitates illarũ linearum, alioquin non esset maxima, & per consequens illæ lineæ essent finitę, vt pote habentes terminos: tum etiam, quia quanto lineę magis elongantur à centro, tanto magis distant: ergo si in infinitum elongantur à centro, qđ oportet dicere si corpus est infinitum, infinite distabunt: infinitum autem non potest pertransiri: ergo &c. Hanc rationem facit Philos. ¶ Respondebitur forte, ꝙ non est de ratione corporis naturalis vt moueatur, quamuis de ratione corporis naturalis sit, ꝙ habeat in se principium determinati motus: nam non est de ratione grauis, ꝙ vbicumq; sit, moueatur: non enim mouetur, nisi dum est extra locum deorsum: sed bene de ratione sua est, ꝙ habeat grauitatem, quæ est principium motus deorsum. ¶ Sed contra arguitur. De ratione corporis naturalis est, ꝙ habeat in se naturam: sed natura est principium motus & quietis: ergo oportet naturale corpus aut moueri, aut quiescere: sed per te, corpus infinitum nõ põt moueri: ergo nec etiam quiescet: quies .n. est eo solũ qđ põs moueri, vt dicitur: ergo infinitũ corpus nõ põt esse corpus naturale. ¶ Ex ista conclusione infertur secunda cõclusio. In quantitate cõtinua actualiter existente, non est infinitũ in potentia secũdũ appositionem

Te com. 70. pri. celi.

Tex. 16.

In quãtitate cõtinua actualiter.

Ucte non est infinitum in potentia secundum appositionem naturaliter loquendo.

appositionem, naturaliter loquendo: ita quòd per appositionẽ possit trãscẽdi quęcumque determinata quantitas. ¶ Pro huius aũt notitia aduertẽdũ est primo, ꝙ infinitum sm̃ appositionem dicitur, quàdo alicui quãtitati põt aliquid addi sine fine: ut si quantitati vnius cubiti addatur quantitas alterius cubiti, & illi quãtitas alterius cubiti: & sic in infinitũ. ¶ Attendendũ secundo, ꝙ ideo dictũ est in cõclusione, naturaliter loquendo, quia sm̃ potentiã diuinam forte aliter est: quacũque enim quantitate data põt Deus producere maiorẽ in infinitũ, saltem ab omni materia separatam. ¶ Attendendum tertio, ꝙ ideo additur in cõclusione, ita ꝙ per appositionẽ possit transcendi quacũque determinata quãtitas, quia quòd vni quantitati possint addi partes proportionales alterius quantitatis in infinitum, testatur Phil. negat aũt per appositionem posse excedi quęcũque determinatã quãtitatem: qđ sane fieret, si additio non eẽt secundũ additionẽ partium proportionalium alicuius: sed per additionẽ diuersarum partiũ eiusdem quantitatis, aut diuersarum quantitatum, non seruata eadẽ proportione: sicut si quãtitati vnius palmi adderetur quãtitas alterius palmi, & illi toti quantitas alterius palmi, aut aliqua alia quantitas, & sic in infinitum.

Tex. 59. et 60

¶ Probatur itaq; ista conclusio ratione Phil. sic: Si esset infinitũ in potentia secundum appositionẽ modo dicto, sequeretur quòd possit esse aliquid infinitum in actu: sed hoc est cõtra primã conlusionẽ: ergo &c. Probatur consequẽtia. Quantum vnũquodq; est in potentia, tm̃ potest esse in actu: ergo si est in potẽtia naturali, vt possit excedi quacumq; determinata quãtitas per appositionẽ, poterit esse actu aliqua quãtitas excedens quãcũque quantitatẽ datam: sed quantitas excedẽs omnẽ quantitatẽ datam est quantitas infinita: ergo poterit dari quãtitas actu infinita.

Tex. 60. & 69

¶ Sed contra istã rationem dupliciter instari põt. Primo. In numeris est infinitum sm̃ appositionem, vt vult Phil. & põt per talem additionẽ excedi quacumq; determinata quãtitas numeralis: & tamen non sequitur ꝙ possit dari numerus actu infinitus: ergo nec illud sequitur in quãtitate cõtinua. ¶ 2. Magnitudo est infinita sm̃ diuisionem in põia, et tamen numquã reducetur ad actũ vt sit totaliter diuisa: ergo illa propositio, Quantum vnumquodq; est in põia, tantum potest reduci ad actum, est falsa. ¶ Ad primum istorum r̃ndetur secundum mentem Phil. quòd alia rõ ẽ de appositione in numeris, et alia ratio de appositione in magnitudinibus. Vbi aduertendũ est primo secundum Commen. ꝙ rei conuenit infinitas ex materia, finitas autem ex forma: nã materia non est ex se terminata: sed ex alio terminatur: forma aũt est cõtinens & terminãs: ideo vbi proceditur ad materiã, nõ repugnat processus in infinitum: sed bene vbi itur ad formam.

Tex. 68.

Quare in appositione numeri põt fieri redditio in infinitũ, nõ autẽ in magnitudine.

Cõmen. 67.

¶ Aduertendum secundo, vt dicitur secundo Phys. quòd cum partes habeãt rationem materię, & totum rõnem formæ, vbi proceditur à toto ad partes, proceditur ad materiã: vbi aut proceditur à partibus ad totum, proceditur à materia ad formam: rõ ergo quare proceditur in infinitum sm̃ paruitatem est, quia in diuisione proceditur ad partes & ad materiam, quæ sm̃ se nullum habet terminum; secundũ autem oppositionem non exceditur quacumq; determinata quantitas: q̃a proceditur ad formam quæ est terminus: vnde non est maior quantitas quantitate cœli: nec materia est in põia naturali ad maiorem quantitatem quã sit quantitas cœli. Si ergo in potentia materiæ esset ꝙ per appositionẽ excederetur quacumq; quantitas determinata, oporteret etiam

Tex. cõm. 31.

quantitatẽ infinitam excedẽtẽ quãcunq; determinatam quãtitatem: qa omnis formæ pōt actu esse, ad quã naturaliter materia est in potentia. Nō sic aũt est de numero: quia numerus, vt dicit Phil. nō separatur à diuisione continui: vnde in appositione numerorum proceditur ad partes et ad materiam, sicut in diuisione magnitudinis: non .n. augetur numerus nisi ex diuisione magnitudinis: vbi aũt proceditur ad materiam, non oportet deuenire ad terminum, quia materia non est terminus: vnde non oportet si est potentia ad infinitam additionem numerorum, ita ꝙ per eam excedatur quicũq; determinatus numerus, ꝙ possit dari numerus actu infinitus, eo quòd in tali appositione non procedatur ad actum, sed ad potentiam.

Tex. 68.

¶ Per hoc patet responsio ad secũdum: dicitur .n. quòd in diuisione itur ad materiam, sed in appositione itur ad formã: non oportet autem quòd quantũ aliquid est in potentia ad materiam, tñ possit reduci in actum: qa materia non est actus; sed bene quãtum aliqd est in potentia ad formam: quia forma est terminus & cōtinens. ¶ Sed circa ea quæ dicta sunt, duo occurrunt dubia. Primum est: videtur .n. ꝙ etiam in additione numerorum procedatur ad totũ. Nam ex multis vnitatibus constituitur numerus, qui est qddam totũ: verbi gratia, ex additione unitatis ad quinarium resultat numerus senarius, qui est quoddam vnum, & quoddam totum: ergo non est differentia inter quantitatem continuã, & numerum, quia in appositione continui, proceditur ad totum & formã, non autem in appositione numerorum. ¶ Secundum dubium est: Sicut in diuisione cōtinui itur ad partes; ita in diuisione numeri: vnitates enim in quas diuiditur numerus, sunt partes eius: si ergo quãdo itur ad partes, proceditur in infinitũ, numerus erit diuisibilis in infinitum. ¶ Pro solutione istorum dubiorum considerandum, ꝙ in rerũ materialium multitudine nũ quòd ex continui diuisione causatur, duo considerari possũt: ipsæ s. partes multæ ac numeratæ: & ipse numerus formaliter quo dicuntur tot, puta decem, aut viginti. In multitudine enim decem hominũ considerari possunt & ipsi homines, qui denominantur decem, et numerus denarius, quo decem denominantur. Si ipsæ res numeratæ considerentur, ipsæ nō constituũt aliquid vnũ simpliciter, sed vnum tñ per aggregationem. Si aũt ipse formalis numerus consideretur: sic ex vnitatibus illorum vnum simpliciter constituitur: omnis enim species numeri, est unum quoddam simpliciter, sicut & omnis alia species cuiuscũque generis. Quia ergo Philosophus multitudinem considerat ex parte ipsarũ rerum numeratarum, secundũ ꝙ ex continui diuisione fiunt in actu, & vt sic procedendo in augmentatione rerum numeratarum ad partes materiales cōtinui pceditur, non aũt ad aliquid quod sit simpliciter vnum, ideo bene dicitur à Cōm. quòd in augmentatione numerorũ proceditur ad materiam, sicut & in diuisione continui. Similiter tñ diuisione numeri hoc modo considerati, nõ diuiditur aliquid vnum simpliciter: sed eius quod est vnum per aggregationẽ accipitur vnaquaq; pars per se, vt una in actu existẽs & indiuisa: et qa vnũquodq; est unũ per suam formam, ideo bene inquit Cōment. loco allegato, ꝙ diminutio in numeris tẽdit ad formam, non aũt ad materiã: in diuisione aũt continui fit resolutio totius in suas partes, non inquantũ vnaquaq; est in se vna et indiuisa, sed inquantũ unaquaq; est quanta, & diuisibilis in alias partes: oportet .n. continuum ex quãtis & diuisibilibus componi: ideo in tali diuisione pceditur ad materiã: cōuenit .n. huius-

Argumenta soluuntur.

Cōm 68. 3. phys.

In diuisione numeri, nõ proceditur in infinitũ.

huiusmodi diuisibilitas & quantitas partibus, eò quòd materiã includant. Propter hoc in diuisione numeri non proceditur in infinitum: sed bene in diuisione continui, q2 forma habet rõnem finis & termini: materia aũt non est finis & terminus, sed potius habet per aliud terminari. ¶ Considerandũ secundo, ꝙ in additione numerorum semper actui potentia ad vlteriorem actum admiscetur, inquantum non est dabilis aliquis numerus cui alia vnitas addi non possit, & consequenter quo nõ possit maior numerus dari. Sed in additione continui tandem deuenire contingit ad aliquẽ actũ, cui põia ad vlteriorẽ actũ non admiscetur: cũ .n. ad supremã cœli quãtitatẽ peruentũ fuerit, nõ poterit vlterius ꝓcedi: vnde ĩ additione numerorũ nunq̃ deuenitur ad aliquid, qđ sit præcise totũ: nõ possitq; rõnẽ partis habere. Sed in additione continui ad aliquid tandem deuenitur, quod rõnẽ dumtaxat totius habebit, non poteritq; eã rationẽ partis habere: & iccirco in uno procedi põt in infinitũ, non aũt in altero. ¶ Ad primum igitur dubium dicitur primo, ꝙ in additione numeri ex parte ipsarum rerum numeratarum sm̃ quòd ex diuisione continui multiplicantur, nõ ꝓceditur ad aliquid totum quod sit omnino simpliciter: sed ad partium multiplicationem. Dicitur secundò, ꝙ etiam ex parte ipsius numeri formalis nõ proceditur ad totum præcise: sed ad id, quod existens aliquid totum est in potentia ad aliã additionem: & sic habet etiam rõnem partis. Ad sm̃ dicitur, ꝙ numerus non diuiditur semper ĩ partes, quę diuisibiles sint sicut continuum, sed in partes indiuisibiles, ideo non sequitur ꝙ diuidatur in infinitum sicut continuum. ¶ Tertia cõclusio est: Impossibile est esse magnitudinem actu infinitam etiam mathematice considerando. probatur. Impossibile est esse

Impossibile est esse magnitudinem actu infinitam etiã mathematice consideràdo.

aliquid in rerum natura, quod non sit determinatũ ad aliquam speciem: nõ potest enim esse animal in rerum natura, quod non sit aut rationale aut irrationale: sed vnaquęque quãtitas specificatur per aliquam terminationem: multitudinis enim species sunt duo et tria: magnitudinis autem bicubitum, tricubitum &c. ergo impossibile est esse quãtitatem non terminatam & non mensuratã: sed infinita quantitas dicitur quantitas interminata, & nullo modo mensurata: ergo impossibile est esse actu magnitudinem infinitam, et subsistentem sine materia. ¶ Quarta cõclusio est. Mathematice loquendo potest apponi ad magnitudinem in infinitũ: patet, quia mathematicus supponit quacumque linea finita, posse dari maiorem, & sic de alijs dimensionibus. ¶ Sed tũc occurrit dubiũ, quare s. naturaliter loquẽdo, nõ põt per appositionem excedi quæcumq; quãtitas determinata, vt superius dictum est: mathematicę aũt excedi potest, cum etiam in tali appositione sm̃ mathematicã considerationem ꝓcedatur ad totum, & per consequens ad formam.

Mathematice loquẽdo põt apponi ad magnitudinem in infinitum.

¶ Respondetur ꝙ dicitur primo sm̃ Comment. quòd rõ istius est quia naturalis cõsiderat de quantitate secundum ꝙ est extra intellectum in materia: Mathematicus aũt considerat eam per abstractionẽ à materia. Conueniunt autẽ in hoc naturalis & mathematicus, ꝙ quacũq; quantitate data potest dari minor. Sed differunt, quia sm̃ naturalẽ non est in materia potentia ad infinitam magnitudinem, vt possit quantitas crescere in infinitũ, mathematicus autem sequitur imaginationem: ideo quia quacumq; linea data possumus imaginari maiorem: dicit quacumque linea data, posse dari maiorem, & sic in infinitum. Dicitur secundo, ꝙ secundum naturalem omnis quantitas possibilis esse in natura est in materia in potentia:

Comm. 69.

tia, ideo oporteret si apponeretur in infinitum, quod possit esse quantitas infinita in actu, vt dictum est supra: omnis enim potentia materiæ est reducibilis ad actũ, secundũ mathematicum autẽ non oportet omnem quantitatem possibilem secundum imaginationem esse in potentia materiæ, & posse existere, eo quòd abstrahat ab esse: ideo non sequitur aliquid impossibile. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam negatur minor: & ad probationẽ dicitur, quòd infinitas repugnat quantitati existenti in actu, quia tollit omnem speciem magnitudinis: sicut enim illud tollit animal, quod in nulla specie animalis continetur: ita illud tollit magnitudinem, quod in nulla specie magnitudinis continetur: sicut dictum est de infinito, quod in nulla specie magnitudinis est, eo quòd qualibet species magnitudinis est finita, & mensurata. Item repugnat quantitati in specie considerata. ¶ Ad secundum: negatur primo maior propositio: nam cognoscit Deus contradictoria: non tamen ea potest simul producere, eo quòd producibilia non sint: negatur secundo minor, ad cuius probationem negatur consequentia. Sicut enim non valet, quocumque numero dato potest dari maior, & sic in infinitum: ergo potest dari numerus actu infinitus: ita non valet, cognoscit aliquã quantitatem, & maiorem illa posse dari, & illa alia maiorem, & sic in infinitũ: ergo cognoscit magnitudinem actu infinitam. ¶ Ad tertiam dicitur, quòd Philosophus loquitur de magnitudine naturali: S. Tho. autem loquitur ibidem de quantitate mathematica: vnde non est similis ratio. ¶ Dicitur secundo, quòd secundum mentem. S. Thom. quacumque magnitudine etiam sensibili data, potest dari maior per potentiam diuinam, quia quacumque forma data potest Deus aliam facere quæ maiorem requirat magnitudinem, & hoc apparet ex verbis eius de veri. vbi dicit, quòd in creatura est potentia obedientia, secũdum quòd aliquid potest a Deo recipere: & talis capacitas non potest impleri, quia quicquid Deus de creatura faciat, adhuc remanet in potentia recipiendi a Deo: Philosophus autem loquitur per comparationem ad potentiam naturalẽ, quę tota potest impleri. ¶ Ad quartam negatur assumptum. Ad probationem dicitur quòd non est possibile, Deum separare omnes illas partes proportionales, quia talem diuisionem esse in actu implicat contradictionem. ¶ Ad quintum dicitur, quòd casus est impossibilis: supponit enim omnes partes proportionales tam corporis quàm horæ, poni in actu, quod est impossibile: non enim omnes partes proportionales vnius horæ sunt in ipsa hora in actu, vt cuilibet attribuatur rarefactio lineæ secundum eandem quantitatem, & similiter partes corporis non sunt in actu, vt quamlibet giret linea pedalis, sed sunt solum potentialiter, scilicet per esse totius.

Responsio.

Quamlibet species Magnitudinis est finita & mensurata.

S. Tho. de ve ri. q. 29. ar. 3. ad 3.

QVAE-

QVAESTIO. VII.

Vtrum possit dari multitudo actu infinita.

Neque enim in numeris secundum diuisionem infinitus est. Tex. LXI.

QVAERITVR *septimo, Vtrum possit dari multitudo actu infinita, & videtur ꝙ sic.* ¶ *Primo. Mundus est æternus secundũ mentẽ philosophi octauo phys. in principio. Item vt secũdũ ẽt mentem Arist. ostendetur, Anima intellectiua est perpetua: ergo præcesserunt infiniti homines & infinitæ animæ: ergo nunc sunt actu infinitæ animæ.* ¶ *Secũdo. Deus posset in quolibet instanti initiante partẽ proportionalem vnius horæ producere vnum hominem: ergo potest producere multitudinem actu infinitam. patet antecedens, quia ibi nihil assumitur diuinæ potentiæ repugnans: probatur consequẽtia: In quolibet instanti dicto, producit vnum hominem: sed in fine horæ præcesserunt infinita instantia: ergo in fine horæ produxit infinitos homines in actu.* ¶ *Tertio. Potest Deus separare oẽs partes magnitudinis adinuicem, & ponere illas in actu: sed in magnitudine sunt infinitæ partes: ergo põt facere infinitam multitudinem in actu.* ¶ *Quarto. Quicquid potest Deus successiue producere, potest simul producere: sed potest infinita producere successiue: ergo põt infinita simul producere.* ¶ *Quinto. Sunt quædam experientiæ. Prima est de igne sphærico posito in medio mundi & non impedito, qui cum non sit maior ratio ꝙ ascẽdat versus vnã partem cæli, quàm versus aliam, mouebitur ad oẽm partem cæli: ꝙ non põt esse nisi diuidatur sm quodlibet pũctũ eius, & sic fiat infinitum in actu.* ¶ *Secunda, de vase vitreo vniformiter concauo, in quo aqua prius calida congelatur. Nã, cum occupet tunc minorem locum quàm prius: ne detur vacuum, oportet vt frangatur vas: & cũ non sit maior ratio, ꝙ frangatur in vna parte, quàm in alia: frãgetur sm infinitas partes, & sic dabitur infinitũ in actu.* ¶ *Tertia de filo, vniformis resistentiæ per totũ: cui si applicentur duæ põiæ æqualiter oĩno trahentes ad oppositas partes: cum nõ sit maior rõ ꝙ frangatur in vno, quàm in alio puncto, in quolibet puncto fiet fractio, & sic diuidetur ĩ infinitas partes, quarũ quælibet erit in actu: ergo &c.* ¶ *Ad euidentiã huius difficultatis aduertendum primo ut ponit S. Tho. ꝙ duplex est diuisio: vna formalis quæ s. est per opposita quæ inquã consistit in hoc, ꝙ hoc est hoc, & nõ illud: verbi gratia. Hõ est hõ & non est planta: et ista causat multitudinẽ transcendentem: homo.n. & planta, sunt duo transcendenter: eo ꝙ quodlibet est vnũ sm essentiã, & essentia vnius nõ est essentia alterius. Alia est diuisio materialis, quæ cõsistit in hoc, ꝙ hoc quantũ, nõ est illud quantũ: et hæc diuisio causat multitudinẽ de genere quantitatis, q̃ dicitur numerus: ex hoc .n. ꝙ hoc quantũ nõ est illud: sequitur ꝙ sint multa quanta: Philosophus: ergo dicit, ꝙ numerus de quo loquitur non ẽ separabilis à decisione, nã numerus de genere quantitatis, resultat ex diuisione cõtinui.* ¶ *Ex quo patet ꝙ Phil. non loquitur hic de multitudine, aut de infinito in rebus immaterialibus, de quibus*

3 de an. q. 10 eiusdem auctoris.

Duplex est diuisio vna formalis alia materialis. D Th. 3. ph. tex. 68.

Non repugnat de mẽte Ari. dari infinitũ, in

non

immaterialibus, secus in materialibus.

non dicitur numerus de genere quantitatis: sed loquitur tantum de infinito, secundum quod inuenitur in rebus materialibus: propter quod non videtur repugnare principijs Philosophi dari multitudinem actu infinitam in rebus immaterialibus: hic enim & in primo cœli loquitur solum de infinito materiali. sed licet non repugnet principijs ab eo positis, vbi loquitur de infinito, repugnat in veritati. ¶ Secundum secundo. quòd Auicenna et Algazel, existimauerunt impossibile esse multitudinem per se ordinatam esse actu infinitam: non autem multitudinem per accidens. Primum probatur sic. Multitudo per se infinita, est quæ requiritur ad causandum aliquid. sic quod istud non pôt agere sine alio: nec illud sine alio, & sic in infinitum: sed hoc est impossibile: quia sm mentem Philosophi nô proceditur in infinitum in causis essentialiter ordinatis: tunc enim generatio numquam compleretur, cum non possint infinita pertransiri: ergo &c. Secundum autem probatur sic. Esse plura & infinita, quorum vnum non dependet ab altero, non est inconueniens: sicut quòd faber vtatur pluribus malleis & infinitis, si infinito tempore duraret, non est inconueniens: sed multitudo infinita per accidens est huiusmodi: ergo nullum inconueniens est esse talem multitudinem, sicut infinitos homines, infinitas arbores, & similia. Verum quod istud non solum repugnat veritati, sed etiam Aristo. & Comment. ex sequenti fiet manifestum. ¶ Quare ponuntur tres conclusiones. Prima est. Impossibile est dari multitudinem actu infinitam in rebus materialibus, & per accidens ordinatis. Probatur: Multitudo rerum materialium causatur ex diuisione continui: sed diuisio cõtinui: numquam est tota in actu: ergo nec multitudo infinita est vnquam tota in actu maior & minor est Phil. ¶ Secundo. Omnis multitudo materialis in actu est in aliqua specie numeri: sed multitudo infinita non est in ali qua specie numeri: ergo &c. Probatur minor. Omnis species numeri est multitudo mensurata per vnum: nam vt dicit Philosophi. Numerus est vno plura: sed multitudo infinita non est mensurata per vnum: quia contra rationem infiniti est esse mensuratum: ergo &c. ¶ Sed diceret fortassis qui poneret multitudinem infinitam, illam non esse numerum: sed multitudinem trascendentem: & ideo non esse per vnum mensuratam. ¶ Sed contra: quia in eodem genere ponuntur vnû, & multitudo sibi correspondens: sed vnitas rei materialis est in genere quantitatis, ergo et multitudo earû: talis autem est numerus: ergo &c. Vnde licet secundum D. S. hac ratio sit probabilis ad probandum non esse simpliciter multitudinem infinitã, non tñ ad probandum multitudinem immaterialiû rerum non esse infinitã. ¶ Tertio. Illud de cuius ratione est esse actû permixtum pôtię, nô potest esse totum simul in actu: sed de ratione infiniti est esse actum permixtum potentię: ergo &c. minor est Philosophi, maior etiam est euidens. Nam ex opposito prædicati, infertur oppositû subiecti: si enim est totum simul actu secundû omnes partes suas: ergo non est in actu admixto potentiæ. ¶ Secunda conclusio est ista. Impossibile est dari multitudinem actu infinitam in rebus immaterialibus. ¶ Probatur primo. Vbi ex nouo actu resultat noua potentia, ibi totum nô potest esse simul in actu: sed ex additione vnitatis ad numerum prexistentem resultat noua pôtia: quia semper addita vnitate numero, adhuc remanet pôtia, vt illi numero addatur alia vnitas: ergo &c. Ista est ratio quam adducit Commentator hic. ¶ Secundo. Tot sunt substantiæ immateriales, quot possût esse: qa in perpetuis

Margin notes: Tex. 35. & in fin. — Opinio Auicen. & Algazelis. — 2. metaphy. tex. 5. vsque ad 34. — Probatio ad antec. — Impossibile est dari multitudinê actu infinitã in rebus materialibus et iam per accidens ordinatis. — 3. Phy. scor. tex. 57. & 59. — Tex. 68. — S. Tho. expo. s. tex. 41. — Tex. 57. — Impossibile est dari multitudinê actu infinitã in rebus immaterialibus. — Comment. côm. 69.

8 Phy. Te. 31 petuis nõ differt esse & posse, sed nõ sũt infinitæ sbtiæ immateriales: vt patet sm̃ 12. metaph. Tec. 41. vsq; ad 48. mentem Phil. inuestigantẽ numerũ substantiarum separatarum sm̃ numerũ motuum orbium cęlestium: ergo non possunt esse actu infinitę. ¶ Tertio arguitur rationibus. S. Tho. 1. q. 7. ar. 4. S. Tho. Prima est. Omnẽ multitudinẽ oportet esse in aliqua specie multitudinis: sed qualibet species multitudinis est finita: ergo &c. maior probatur. Omne indiuiduum existens in aliquo genere, est in aliqua eius specie: quia genus non inuenitur in indiuiduis nisi per differentiam limitatã: ergo &c. minor vero probatur. Species multitudinis sũt species numerorum proportionatę. sicut .n. dicimus binarium, ternarium etc. & duo & tria in rebus materialibus, ita in rebus immaterialibus: sed qualibet species numeri est finita, quia est multitudo facta per vnũ: ergo &c ¶ Aduertẽdũ autem ꝙ ista ratio non est illa quam Philosophus facit superius ad probandũ primam conclusionem quam adduximus. In illa .n. assumitur quod numerus est multitudo mensurata per vnum, in hoc autẽ ꝙ numerus est multitudo facta per vnũ: hæc aũt sunt longe diuersa: unitas.n. mẽsuratur: quia per sui multiplicationẽ reddit pręcise numeri quantitatem, facit aũt & constituit numerum, quia aliqua vnitas ponit ipsum in spẽ numeri determinata: addita.n. unitate binario fit ternarius, & vnitate addita ternario efficitur quaternarius, vnitas ergo præcedenti numero addita spẽm sequentis numeri constituit, & hoc intendit S. Tho. in illa propositione, Numerus est multitudo facta per vnum. Ex qua arguitur ad propositum, Oĩs multitudo facta per vnum est finita, sed omnis numeri species est huiõi: ergo &c. minor patet, quia unitas addita vni spẽi numeri, aliam speciem constituit, qua substracta non est amplius illa spẽs, maior aũt probatur. Multitudo facta p vnũ habet vnitatẽ qua addita alijs constituitur eius species, & qua substracta destruitur: sed in multitudine infinita non est dare talem vnitatẽ, quia ibi nulla vltima est: ergo nulla multitudo infinita est facta p vnum: ergo nulla facta p vnũ est infinita. ¶ Si dicatur ꝙ illa ꝓpositio, Numerus est multitudo facta p unũ, hẽt veritatem in numero finito, non aũt in numero infinito. ¶ Contra. Ex multis non constituitur aliquid vnũ per se, nisi vnũ se habeat vt potentia, & alterum sicut actus: sed quilibet numerus est quoddam vnum simpliciter, alioquin non esset species determinati generis, & constituitur ex multis vnitatibus: ergo oportet ibi esse aliquam quæ sit actus & forma: ergo quilibet numerus hẽt vnitatẽ à qua formaliter constituitur. Sic ego illam. S. D. rõnem intelligo. ¶ Secunda ratio est. Oẽ creatum sub certa intentione creantis cõprehenditur, sed oĩs multitudo existẽs in actu est creata: ergo oĩs multitudo existens in actu sub certa intẽtione creantis comprehẽditur: ergo est numerus determinatus rerum creatarũ. Probatur maior, quia nullum agẽs in uanũ operatur. ¶ Ad euidentiam huius rõnis cõsiderandum, ꝙ supposito ꝙ omne aliud à Deo sit ab ipso creatum & productũ: sicut unaquęq; res creata est intenta à Deo, ita et numerus est à Deo intentus: sicut.n. determinauit ꝓducere substãtias, ita determinauit numerũ creaturarũ ꝓducere. Considerandũ secundo, ꝙ agens agere in vanũ dupliciter põt intelligi. Vno mõ quia operatur ad aliquẽ finẽ, & illũ non consequitur, sicut ambulãs ad baluea vt lauetur, si impediatur ne lauetur, dicitur frustra & in uanũ ambulasse. Alio mõ, quia nõ opatur ex intentione alicuius certi, et determinati: sed in incertũ opatur sicut si diceremus aliquem à casu ambulare absque

Ratio q̃ facit D. Tho. 1. parte q. 7. ar. 4. non est illa quam facit philos. 3. physi. ad ꝓbandum nõ dari multitudinẽ actu infinitam.

Quomodo Propositio S. Th. Numerus est multitudo facta per vnũ intelligenda.

Sicut vnaquęq; res creata à Deo est intenta determinata à Deo, ita & numerus.

absque intentione cuiuscumque finis.

Finis est duplex .s. operationis & rei operatæ.

¶ *Sciendum tertio, ꝙ duplex est finis .s. operationis & rei operatę, sicut finis domificationis est domus, finis vero domus est operatio. Maior ergo propositio est intelligenda, ꝙ omne creatum est determinatum ab intentione creantis, quia videlicet non intendit creans aliquod confusum & indistinctum, sed aliquid certum & determinatum, non.n. producens domum intẽdit domum indeterminate producere, sed domum talem tante quantitatis, & talis figurę, & non solũ intendit in ipsa multitudinem habitationum indistincte, sed tot habitationes in ipsa vult producere & non plures: sicut aũt est in istis agentibus particularibus, ita ẽ & in agente vniuersali: non .n. intendit aliquid incertũ, sed aliqd certum & determinatũ. probatur aũt hæc maior propositio, per propositionẽ assumptã exponẽdo ipsam in secundo sensu, non aũt in primo: nam in primo neq; esset ad propositum, neq; in se esset vera: multa.n. operantur ad aliquem finem, quæ ipsum non consequuntur: in secũdo aũt est vera, & probat propositũ: vera quidem quia vt dicitur, Omne agens agit propter finẽ .s. tam operationis quã rei operatę. Probat aũt propositum, quia si creatum non esset certũ & determinatũ in intentione creãtis: tunc creans in vanum ageret, eo ꝙ non intenderet aliquod certũ & determinatum in suo opere: & sic non operaretur ex intentione alicuius finis intrinseci, & ideo quod eueniret esset à casu: sicut si domificator intenderet domum tãtum, & non determinatam domum, quicquid determinatũ fieret eueniret à casu: nullum autem creatũ à Deo põt à casu euenire: neque creans potest in vanum operari: ergo oportet vt creans aliquod certum & determinatum intendat: cum ergo multitudinem creaturarum producat & creet: oportet vt intendat certam et determinatam multitudinẽ, & sic necesse est, vt oĩs multitudo existens in actu, sit certa & determinata: & per consequens non põt multitudo in actu existens esse infinita. Et sic patet hanc S. Tho. rõnem (quæ superficialiter intelecta, videtur parum efficax) si bene intelligatur efficacissimã esse.*

2. phys. tex. cõm. 49

Ratio efficacissima D. Tho.

¶ *Tertia conclusio est. Numerus est augmentabilis in infinitũ: ita ꝙ per appositionem contingit excedere quantumcũq; numerum finitum. Probatur de mente Philosophi. Numerus causatur ex diuisione continui: sed continuum diuiditur in infinitum: ergo numerus illarum partium augmentatur in infinitum.* ¶ *Secundo. Si numerus non esset augmẽtabilis in infinitum: sequeretur ꝙ esset dabilis aliquis numerus, quo maior dari non posset, sed hoc est falsum: ergo etc. Probatur falsitas. Sit (ver. gra.) numerus centum milia hominum maximus numerus. Tunc sic. Põt generari alius homo, quia nihil apparet huic repugnãs: ergo ille non est maximus numerus: et sic argueretur de oĩ alio numero: ergo &c.*

Numerus ẽ augmẽtabilis in infinitum ita ꝙ p appositionẽ cõtingit excedere quantumcumq; numerũ finitum.

¶ *Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur, ꝙ ista tria non possunt stare simul .s. Mundus est æternus quantum ad oẽs species: anima intellectiua est immortalis: & non datur infinitum in actu: quæ tñ videntur esse de mente Phil. ideo ne videatur Philosophus sibijpsi contradicere, dicendum est, ꝙ licet posuerit mundum esse æternum, non tñ posuit hominẽ esse ęternũ, põt.n. mundus esse æternus quãtum ad corpora cęlestia & intelligentias: & aliquas species materiales: & tñ homo non esse æternus. Et si alicubi videatur velle, quòd generatio hominis est æterna, ponit illud tamquam probabile aliquibus antiquorum Philosophorum, non tamquam verum.* ¶ *Sed contra istã respõsionem instari potest sic.*

8. phys. in princ. 3. de anima. Tex. 20.

Ratio

Ratio qua utitur Philosophus ad probādum motum esse æternum, etiā valet ad probandum hominem esse æternum: ita enim sequitur quòd Deus mutetur, si pducitur homo in tempore, sicut si producitur motus in tēpore, quia non est maior ratio de vno quā de altero: hoc aūt reputat Philosophus inconueniens: ergo etc.

¶ *Respondeo quantū mihi pro nunc occurrit, quòd non omnes rōnes quas Philosophus adducit ad probandum perpetuitatem motus, tamquam rōnes demōstratiuas inducit, sed aliquas saltem tāquam probabiles: vnde illa quæ adducitur non habetur pro demonstratione, sed pro rōne probabili. Nā forte aliqui Philosophi negantes æternitatem mūdi, cōcedebant nihil posse nouiter ab aliquo pduci nisi per aliquam agentis mutationē: ideo ratio illa erat efficax aduersus illos: licet non sit demonstratio simpliciter. Rūdetur secundo iuxta prędicta sm̄ mentem S. Tho. & melius, ꝙ dari infinitū in actu in rebus immaterialibus, non repugnat ei quod dixit hic Philosophus: quia hic loquitur de infinito materiali, secundum ꝙ causatur ex diuisione continui: et similiter vbicumque loquitur de infinito: non facit aūt mentionem de infinito in rebus immaterialibus existente.* ¶ *Ad secundum dicitur, ꝙ Deus ī quolibet instāti diuisim pōt producere vnum hominē, idest assignato unoquoque instanti per se Deus potest vnum hominem producere: non tamen potest in omnibus cōiunctim, idest in hac & in illo: ita ꝙ in oībus producat hominē unum, non pp defectū uirtutis diuinæ, sed quia repugnat ex parte facti: repugnat enim aliquid esse in natura, quod non sit ad aliquam speciem determinatū: argumentū aūt procedit in secundo sensu ī quo negatur añs: si aūt antecedēs intelligatur ī primo sensu, negatur consequentia: probatio autem adducta non valet, quia procedit in secundo sensu.* ¶ *Ad tertium dicitur quòd antecedens est falsum: licet .n. vnamquamq; partem sm̄ se cōsideratā possit separare, non tamē omnes.* ¶ *Ad quartū negatur antecedēs, quādo aliquibus repugnat simul esse, sicut dicitur de partibus infinitis, quibus repugnat esse actu: vnde etiā, non potest Deus separare omnia puncta existentia in potentia in linea, quia licet non sint partes lineæ, tamen ipsis repugnat simul esse actu.* ¶ *Sed contra istas responsiones arguitur sic: quando vnūquodque plurium potest esse, et unum nō tollit alterū: illa plura possunt simul esse, sicut Sor. & Pla. sed vnaquæque pars quantitatis pōt esse actu, & vna non tollit alteram: ergo oēs illæ partes possunt simul esse.* ¶ *Respondetur, ꝙ licet vnaquæque partium infiniti per se cōsiderata, possit per se esse: non tm̄ vt est pars infiniti, eo ꝙ toti infinito repugnat esse: vnde si maior intelligatur ī isto sensu, quādo vnumquodque plurium pōt esse vt est pars alicuius totius, & vnum non tollit alterum, tunc illa possunt simul esse, conceditur: sed tūc negatur minor. Si autem intelligatur absolute, negatur: quia falsa est de partibus totius, cui repugnat esse totum simul.* ¶ *Ad primam experientiam dicitur, ꝙ ignis ad illam partē cęli ascendet, in qua maior erit influentia cæli, vel dicendū, ꝙ nō mouebitur: pp æqualem inclinationē ad omnem partem cœli.* ¶ *Ad secūdā dr̄, ꝙ aquæ ps resoluetur ī aerē, aut à calore, aut à nā vniuersali, & sic nō dabitur vacuum.* ¶ *Pōt ēt dici ꝙ quia superiores partes vasis cōprimunt medias uel inferiores, ī illa parte fiet fractio, vbi erit maior cōpressio.* ¶ *Ad tertiā dicitur, ꝙ filū ī medio frāgetur, quia ibi fit maior cōcursus ambarū pōiarum, aut ī aliqua alia parte, si in illa cōtingat maiorē ipsarū virtutū concursum fieri.*

Deus in quolibet instanti diuisim, potest producere unū hominem.

QVAESTIO VIII.

Vtrum detur infinitum in potentia.

Infinitum quidem igitur hoc est, cuius quantitatem accipientibus &c. Tex. LXIII.

p. p. q. 7. ar. 4. vett. q. 2. artic. 10. & quol. 3. ar. 2

QVAERITVR octauo Vtrum detur infinitũ in potẽtia, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Omne quod est in potentia, potest reduci ad actum: potentia .n. dicitur per respectum ad actum, sed infinitũ non potest reduci ad actum, vt dictum est in praecedentibus quaestionibus: ergo nõ datur infinitum in potentia. ¶ Secundo. Cuiuslibet rei naturalis datur minimũ vt dictũ est: ergo magnitudo naturalis non est diuisibilis in infinitũ, & per consequens in ea non est infinitũ in potentia. ¶ Respõdeo, ꝙ datur infinitum in potentia sm̃ diuisionem in magnitudine, & secundũ appositionem in multitudine. ¶ Pro declaratione primae partis istius conclusionis sciendum Primo, ꝙ de ratione quanti est diuisibilitas, vt patet quinto metaphys. Diuisibilitas autem in infinitum conuenit quanto, eo ꝙ habet infinitas partes in potentia: vnde diuidendo continuũ successiue, oportet diuisionem procedere in infinitum. ¶ Sciendum secundo, ꝙ continuum habere infinitas partes in potentia, potest habere triplicem sensum. Primus est, vt ly in potẽtia determinet illud verbum habere: & tunc continuum habere in potentia infinitas partes, est illud posse habere infinitas partes. Secundus est, vt ly in potentia determinet illũ terminum partes, ad hunc sensum, ꝙ continuum habet infinitas partes potentiales scilicet quarum nulla secundũ se est hoc aliquid praecisum: nec cũ alijs facit vnũ hoc aliquid. & vterque istorum sensuum falsus est. Tertius est, vt ly in potẽtia determinet ly partes, ad istũ sensum quòd continuum habeat infinitas partes, quarum nulla existit per esse proprium: ipsũ enim totum constitutũ ex partibus, est id quod habet esse, partes autẽ existunt per esse totius: & hic sensus est verus.

Continuũ habere infinitas partes in potentia potest habere triplicem sensum.

¶ Sciendum tertio, ꝙ continuum põt diuidi dupliciter. Vno modo in partes eiusdem proportionis, alio mõ in partes eiusdem quantitatis. Partes eiusdem proportionis sunt illae, quae habent eandem proportionem ad tota quae immediate diuidunt, sicut si aliquod totum diuidatur in duas medietates, illae partes cõparantur ad totum in proportione subdupla: si iterum medietas diuidatur in duas medietates, medietates illius medietatis ad ipsam in proportione subdupla comparantur. Vnde partes illae dicuntur eiusdem proportionis esse: partes vero eiusdem quantitatis dicuntur, quarum vna est aequalis alteri ĩ quãtitate, sicut si ab uno toto remoueatur unus palmus, et à residuo unus alius palmus illi duo palmi sũt partes eiusdẽ quãtitatis. Dicitur ergo ꝙ magnitudo ẽ diuisibilis ĩ infinitũ ĩ partes eiusdẽ proportionis, ita .s. ꝙ quacũq; diuisione data, adhuc põt alia similis dari, et sic in infinitum: ita tñ ꝙ numquam põt perueniri ad vltimam diuisionẽ, & hoc est verum de magnitudine tam naturali quàm mathematica secundũ Cõmẽtatorẽ. Haec autem diuisio, licet non possit fieri realiter propter defectum instrumentorũ, aut visus non ualentis aliquam paruã quantitatem

Cõtinuum potest diuidi & in partes eiusdem proportionis & eiusdẽ quantitatis.

Auer. commen. 60.

titatem per modum diuisibilem penetrare, vel etiam quia per diuisionem deueniretur ad aliquam quantitatem ita paruam, quòd forma substantialis sub minori stare non posset, & sic si vlterius diuideretur, corrumperetur, pôt tñ fieri secundum intellectum, eo quia qualibet pars habeat aliam minorem se, sibi inexistentem. ¶ Probatur ergo ista prima pars conclusionis. Si magnitudo non esset diuisibilis in infinitum, oporteret per diuisionem perueniri ad aliquid indiuisibile, sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, quia oppositum consequentis repugnat antecedenti, nam non perueniri ad indiuisibile, & magnitudinem non diuidi posse modo dicto in infinitū, repugnant, probatur falsitas. Si in diuisione magnitudinis perueniretur ad indiuisibile, tunc magnitudo cōponeretur ex indiuisibilibus: vnūquodq; .n. cōponitur ex his in quæ resoluitur, sed hoc est falsum, quia indiuisibile additū indiuisibili nō facit maius: ergo etc. Confirmatur ista rō ex definitione continui posita in primo cœli vbi dicitur, Continuum quidem igitur est, qđ diuisibile in semper diuisibilia

Tex. cōm. 2.

¶ Quantum ad secundam partem conclusionis, sciendum quòd multitudo licet sit infinita in potentia, non est tñ infinita secundum diuisionem sicut magnitudo: multitudo.n. & numerus plures unitates tamquam partes cōtinet, vnde cum vnitas sit indiuisibilis, diuisio numeri ad indiuisibile terminatur, sed est infinitus in potentia secundum appositionem, idest quia quocumque numero dato, potest dari maior, & illo dato adhuc pôt dari maior, et sic in infinitum, ita quòd numquam peruenitur ad vltimū numerum. Probatur ista pars. Numerus causatur & augetur secundum diuisionem continui, ut dictum est superius, sed continuum est diuisibile in infinitum: ergo & numerus est augmentabilis in infinitum.

Multitudo licet sit infinita in potētia nō tamē est infinita secundū diuisionem sicut magnitudo.

¶ Attēdendum autem cum dicimus, magnitudinis diuisionem, & numeri augmentationē esse infinitam in potētia, quia duplicem habere sensum potest. Vnus est, quia pôt esse actu simul infinita diuisio magnitudinis, et infinita numeri augmentatio: & hic sensus est falsus vt patet ex Philosopho. Alius est, quia diuisio magnitudinis, & similiter numeri appositio: numquā est tota simul, sed posita vna diuisione in actu, remanet potentia ad aliam diuisionem: & sic in infinitum. Similiter facta appositione ad numerum præcedentem, remanet potentia ad aliam appositionem in infinitū, & iste sensus est uerus & intētus a Philosopho. Vbi notandum secundum Simplicium, quia cum potentia dicatur ad actū, quot modis dicitur esse in actu, tot modis dicitur esse in potentia. Esse aūt actu dicitur aliquid uno modo, quia totū simul est secundum oēs suas partes, sicut homo, domus, & alia permanentia. Alio modo quia fit, & suum esse in fieri cōsistit, suaque partes non sunt simul, sed successiue, sicut ludus, & dies. Similiter ergo esse aliquid in potentia dupliciter dicitur. Vno modo, quia totum secundum omnes suas partes simul esse potest, sicut dicimus ęs esse in potentia statuam. Alio modo, quia potest esse tamquam in fieri, & successiue esse habens. Sicut dicimus posse esse diem, aut ludum, & similia. Cū ergo dicimus diuisionē magnitudinis esse infinitam in potentia, intelligitur non primo modo, quasi videlicet omnes huiusmodi diuisiones simul esse possint, sed secundo modo, quia scilicet potest diuisio magnitudinis successiue in infinitū fieri. Similiter dicitur de additione numerorū quæ est infinita in potentia. ¶ Sciendum secundo, quòd ratio huiusmodi infinitatis in potētia est, quia ens actu, cuius esse est in fieri, cum actu semper habet cōiunctā potentiam

Tex. 56 et 57

potentiam, & numquam actus a potẽtia separatur: ideo quando secundum vnam partem est in actu, secundum aliam est in potentia, & propterea in infinitum proceditur. Quia ergo posita vna magnitudinis diuisione in actu, in parte remanente, est potentia ad aliam diuisionem, & illa posita in actu, remanet potentia ad aliam, ita ꝙ numquam deuenitur ad vnã diuisionem, cui non sit ad aliam diuisionem coniuncta potentia, cum diuisio semper fiat in quanta, & consequenter in diuisibilia: ideo in diuisione magnitudinis, in infinitum proceditur. Idem dicitur de infinita additione in numeris suo modo, vna enim additione ad numerum in actu posita, illi potentia ad aliam additionem est coniuncta, & numquam vna additio ponitur in actu, cui non sit coniuncta potentia ad aliam, & propterea in tali additione in infinitum proceditur, & dicitur ibi esse infinitum in potentia. ¶ Ad argumenta in oppositũ, respondetur. Ad primum dicitur primo vt immediate dictum est, quòd non dicitur aliquid infinitum in potentia, quia habeat potentiam ad hoc, vt sit actu simul secundum se totum, sed quia in ipso est potentia ad aliquid in infinitũ habẽdo semper actum potentiæ admixtum. ¶ Dicitur secundo ad maiorem, quòd est vera ad hunc sensum quòd id quod est in potentia, potest reduci in actum eo modo quo est in potentia si conuenit alicui esse in potentia ad hoc ut sit actu simul secũdũ omnes partes suas, potest reduci ad actum, vt simul secundum omnes partes suas sit in actu, sicut est Sor. aut Plato. Si autem conuenit alicui esse in potentia, non ad hoc vt simul secundum omnes partes suas sit in actu, sed successiue, tunc reducitur ad actum successiue, sicut dies qui successiue in actum reducitur, non autem totus simul. Modo dicitur quòd infinito non conuenit esse in potentia primo modo, sed secundo modo tantum, ideo non sequitur, quòd possit esse actu totũ simul, sed bene quòd possit esse actu successiue per partẽ post partem in infinitum, & hoc non negamus. ¶ Ad secundum dicitur vt dictum est in primo, quòd licet cuiuslibet rei naturalis detur minimum per se subsistens ita quod minus illo non posset subsistere in tali natura: tamen non datur minimũ inexistens: nam dato quocunque, adhuc datur minus illo existens in toto, eo ꝙ qualibet pars sit diuisibilis, & omnis pars sit minor suo toto.

Expliciunt Quæstiones in Librum tertium Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVARTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum locus sit terminus continentis immobilis primum.

Quare locus est terminus continentis immobile primum. Tex. XLI.

CIRCA quartum librum Physicorũ: quæritur primo, Vtrũ sit ista conueniẽs loci definitio: locus est terminus cõtinentis immobilis primum: & videtur quòd non. ¶ Primo locus ponitur à Philosopho in prędicamẽtis species distincta à superficie: ergo non est superficies, quę est terminus corporis continentis. ¶ Secũdo. Illud est locus ad quod terminatur motus localis, sed motus localis terminatur ad ubi, non ad superficiem continentis: ergo locus est ubi, non autem superficies. consequentia nota cum maiori, quia motus dicitur localis, eo ꝙ terminet ad locum. minor vero probatur. Terminus motus est ĩ mobili, sicut & motus, cum sint idem ut dictum est in tertio: sed superficies continentis non est in eo ꝙ mouetur localiter, sed tantũ vbi: ergo &c. ¶ Tertio, Illa sunt eadẽ quorum per se differentiæ sunt eadẽ, sed eędem sunt differentiæ per se loci, et positionis .s. sursum & deorsum, ante & retro, superius et inferius: ergo locus est positio, non autem superficies. ¶ Quarto. Si loci est continere, qa est terminus cõtinentis, aut hoc est, quia totus locus per totum contentum procedit siue penetrat, aut quia extrinsece ipsum circumtegit: non primũ, quia tunc non esset ultima superficies continentis: non etiam secundũ, tum quia tunc etiam vestis locus erit, cũ & ipsa circumtegat hominem, tum quia talis superficies, aut totum continet contentum, aut eius tantum superficiem: non totum, qa locum oportet esse ęqualem locato, illa aũt superficies non est æqualis toti contento, cum illud trinã habeat dimensionem, non aũt superficies quæ est terminus continentis. ¶ Si dicatur ꝙ superficies continentis est æqualis contento, secundũ eius superficiem vltimã per quam est in loco. ¶ Contra. Si totum aliquid patitur aut agit per partẽ, oportet illud primo parti conuenire. Sicut si aliquid per superficiem dealbatur, oportet prius superficiẽ dealbari: superficies autem nõ est in loco saltẽ per se: ergo &c. Quinto,

Cap. de quãtitate.

Pro hoc vide D. Th. p. p. q. 52 ar. 1. & 1. dist. 31.

q. 3. ar. 1. & 2. & 2. dist. 6. ar. 3. & 1. q. 8 ar. 19 & q. 18 quęst. 1.

¶ Quinto. Differẽtiæ loci sunt sursũ & deorsum, sed deorsum nõ est superficies, sed centrum mundi, quod est indiuisibile: ergo locus nõ ẽ essentialiter superficies. ¶ Sexto. Proprium est loci cõseruare: sed quantitas non habet conseruare: ergo quantitas non est locus. ¶ Septimo. Mutato corpore, mutantur oĩa eius accidentia sed locus per te ẽ superficies corporis continentis: ergo mutato continẽte, mutabitur locus: sed contingit continens mutari, ipso etiam contento manente: sicut manente terra, mouetur aer et aqua à quibus continetur: ergo & locus: ergo locus nõ est superficies immobilis. ¶ Respondeo ꝙ ista est conueniens definitio loci, probaturq; ratione Philosophi. Illa definitio est conuenieus per quam manifestatur essentia rei, & per quam possũt solui omnia opposita circa denifitum: & per quam manifestãtur proprietates definiti: sed ista est huiusmodi, vt patet per totũ processum Phil. de loco: ergo &c.

4. phy. T. 31

¶ Habet autem ista definitio tres partes, quarũ Prima est, ꝙ est terminus cõtinentis Secunda, Continentis primũ. Tertia, immobilis: vnde omnes istas partes oportet declarare, & sic tota definitio erit nota. ¶ Primam partẽ probat Philos. tali ratione. Locus aut est forma, aut materia, aut spatium inclusum intra latera continentis, aut terminus continentis: sed non est forma, nec materia, nec spatium, vt patet ex rationibus positis in litera: ergo est ultimũ cõtinentis. ¶ Pro declaratione autem huius partis aduertendum primo, ꝙ cum corpus continens aliud corpus duas habeat sꝑficies, eius profunditatem terminantes: vnam s. intrinsecam, quæ tangit vltimam extrinsecam superficiem corporis contenti: alteram uero extrinsecã quæ ipsum non tangit locus: ergo, ut ex Aristo. patet, ẽ terminus intrinsecus continentis idest intrinseca superficies, quæ tangit superficiem contenti: non aũt est exterior superficies.

Tex. 35. vsq; ad 39.

Quodlibet corpus habet duas superficies vnã intrinsecam & aliã extrinsecam.

Tex. 41.

¶ Attendendũ secundo ꝙ superficies dupliciter considerari potest. Vno mõ inquantum superficies absolute, & sic non conuenit sibi ꝙ sit locus: nõ .n. oĩs superficies locus est. Alio mõ inquantũ cũ ipsa duplex respectus cointelligitur, respectus scilicet continentis ad contentũ, & respectus ad primũ continens: ex quo dicitur in determinato situ vniuersi esse: et sic superficies naturam & rationẽ loci hẽt. ¶ Aduertendum aũt ꝙ situs dupliciter accipi potest s. vt circumloquitur differentiam quantitatis, vt inquam dicit ordinem partium in toto, sm̃ ꝙ in toto vna præcedit aut subsequitur alterã, & ut est prædicamentũ per se, sm̃. s. ꝙ dicit ordinem partium in loco: ita ꝙ partes locati correspõdent partibus loci. Cũ ergo qlibet locus inferior & sit pars vniuersi, & sit qd contentum à cælo, sicut locatũ à loco, & iccirco possit habere ad primũ continens ordinẽ, & sicut vna pars vniuersi habet ordinem ad aliam partẽ, & sicut locatum habet ordinem ad locum: cum dicitur, ꝙ superficies continens est locus sm̃ quòd habet determinatum sitũ & ordinẽ ad primum cõtinens, qđ est cælum, accipitur situs vt ad quantitatem pertinet, non aũt vt est prædicamentum per se: ex eo .n. quòd talem distantiã ad cælum habet, & ad polos & centrũ: rationem loci habet: respectu eorum quæ ab ipsa continentur. ¶ Sed tunc occurrit dubiũ. Si enĩ locus est, est superficies, continens cum tali ordine ad vniuersum: sequitur quòd sit vnum corpus simul in diuersis locis: verbi gratia. Si idem corpus, sit sm̃ vnam partem in terra: secundum aliam, in aqua: sm̃ aliam, in aere. Nam alia, & alia erit superficies, & alius, & alius ordo ad cælum: sed hoc est impossibile: ergo &c. ¶ Respondetur, ꝙ non

Situs dupliciter accipi potest.

Qđ idẽ corpus existens in aqua s aere & terra sit in vn loco.

non est inconueniẽs huiusmodi corpus secundum diuersas sui partes ĩ diuersis locis esse: licet .n. partes sint in toto in potentia, inquantum non existunt per propriũ esse, sed tantum per esse totius, ponuntur tamen aliquo modo in actu, eo quod vnaquæque habeat proprium locũ, sicut si vnum corpus secundum medietatẽ eẽt album, & sm̃ medietatẽ nigrum, illæ duæ medietates dicerentur aliquo mõ in actu esse, inquantum vnaquæq; propriũ esse accidentale haberet. ¶ Respondetur secundo, quod illud totũ est in vno loco tantũ, non autem in pluribus locis: licet .n. superficies sint diuersæ, totũ tñ habet primo, vnam distantiã ad cœlũ, partes uero non habent propriam distantiam: sed distant, ipsa distantia totius: quæ partibus conuenit secundario, inquantum illud totum, quantitatiue constituũt. ¶ Circa rationem ab Arist. adductã, aduertendum ex Simplicio, quod non est ratio demonstratiua, sed probabilis. Nõ .n. accipit Philos. tamquã necessariam diuisionem, quod locus sit, aut materia, aut forma, aut spatium, aut superficies. Nã sunt multa alia eorum, in quibus alia sunt quæ neq; materia, neque forma, neque spatiũ, neq; superficies sunt: totũ .n. in partibus, et partes in toto, & ista nullum sunt istorum: sed tamquam secũdum enumerationem opinionum de loco, quæ fuerunt de loco.

Continẽs est duplex s. cõe & proprium. 4. phys.

¶ Quantum ad secundam partem, qua dicitur, continentis primum, notandũ quod, vt hẽt hoc loco Philosophus, duplex est continens .s. cõmune, & propriũ. Cõmune est quod plura continet: sicut cœlum continet omnia ista inferiora. Proprium, siue primo continens, est qđ ita continet istud, quod non continet aliud: neq; ipsũ contentum sm̃ aliquid sui ab alio continetur: sicut vas plenũ aqua, primo dr̃ cõtinere aquã, qa nullũ aliud corpus cõtinet, neq; istud corpus sm̃ aliqđ sui cõtinetur ab alio. Vnde primo cõtinere, ẽ cõtinere adæquate, ita .s. quod nihil cõtẽti sit extra cõtinens, & continens nihil aliud cõtineat, quã id cuius dicitur esse primo continẽs.

Tex. 41.

Philosophus ergo dum dicit locum esse terminum continentis: primũ, dat intelligere quod definit locum propriũ, non autem locum cõmunem. Hæc dicta sint latinum tex. sequendo. ¶ Sed attendendũ quod ly, primum, aduerbialiter positum ĩ tex. latino, non haberi in græco, sed ponitur loco eius hoc nomen primus: tãquam adiacens huic substantiuo terminus. Ibi enim sic habetur. Quare continentis terminus immobilis primus, hoc est, locus: ubi Simplicius per primũ continentis terminũ intelligit eius superficiem, quæ est proxima & immediata corpori contẽto, ipsũque tangit: Est .n. id, quod dicitur in loco esse, non solum in interiori superficię continentis immediate corporis, verũ etiam in interiori superficie continentis ipsum continens: sicut si lapis in aqua sit, aqua vero in aere, lapis non solũ in superficie aquæ, verum etiã in superficie aeris cõtinetur: verumtamen quia illa superficies quę continet corpus, locans ipsum qđ ponimus in loco esse, proxime et immediate non continetur: ideo non est proprie locus eius. Non .n. superficies aeris continentis aquã, est ꝓprius locus lapidis existentis in aqua. Sed superficies aquæ ipsum immediate continentis.

Loci ĩmutabilitas quõ itelligatur.

¶ Quãtum ad tertium scilicet quantũ ad immutabilitatem loci: prætermissis multis opinionibus duo mihi videntur esse modi, quibus ad mentem Arist. intelligere possumus locum esse immobilem: vnus est quẽ tangit Alexander & Simplicius .s. quòd locus inquantũ locus ex sui natura habet quod non moueatur secundũ locum ad motũ locati, sed quiescat siue permaneat: alioquin oporteret loci locum esse. Nã cum in loci notitia ex motu sm̃ locũ deueneri-

 mus: in-

mus: inquantum videmus, quòd in loco permanente, & non localiter moto, dum recedit, vnum corpus alterū sibi succedit: videtur de natura loci esse inquantū locus est, quòd ad motum locati non moueatur localiter, sed maneat: vnde quādiu superficies corporis continentis manet immobilis: moto localiter eo qđ in ipsa continetur, tādiu loci nomē & rationē tenet: quā primū aūt ponitur cū contento corpore, simul localiter eodē motu moueri: locati rationē amittit: & vasis assumit rationem: pp quod inquit Philosophus, quòd si moto contento moueatur id in quo continetur: sicut cū aqua fluuij: & nauis in ea existens, simul mouentur contētum vtitur illo vt vase, magis quā vt loco: similiter dicendum est, de sphæris quæ raptu firmamenti mouētur, quòd sunt in ea magis sicut in uasæ, quàm sicut in loco, quamuis secundū quòd proprio motu mouentur, sint in ipsa, sicut in loco. Et propterea Philos. in ratione loci, posuit quòd sit continētis terminus immobilis. ad rationē .n. loci non sufficit, ꝙ sit terminus continentis: sed prater boc, requiritur ꝙ talis terminus sit īmobilis. Nam esse terminum continentis, aliquo modo commune est vasi & loco: sed esse terminum huiusmodi immobile, ꝓprium est loco, per quod à vase distinguitur.

Tex. 41.

¶ *Alius est modus dicendi, quē S. Tho. assignat: dicitur enim locus immobilis, qa idem manet et non permutatur. Pro hoc autem modo, notādum est sm̄ mentem S. Tho. in expositione: ꝙ cū superficies, vt superius dictum est, rōnem loci non habeat, nisi secundū quòd determinatū ordinem & situm habet in vniuerso: duo sunt de rōne loci: vnū scilicet materiale, quod est ipsa superficiese alind vero formale, qui est ipse ordo & situs. Quātum ergo ad materiale non est necesse, ꝙ permaneat semper locus rei contentę & locata: sed quātū ad formale semper manet: quamuis .n. superficies aqua, circa palum existētem in flumine, continue varientur, continue enim alia & alia aqua continetur: manet tñ in omnibus superficiebus sibi succedentibus idem ordo & situs in vniuerso, inquantū omnes eandē distantiam seruant ad primum continēs. Dicitur ergo locus esse immob.lis. i sēper idem manens & nō variatus, non quidē quantum ad superficiem, quod est materiale in loco: sed quantum ad ordiuem et situm à quo formaliter ratio loci est accepta. Sicut ēt ignis dicitur idē manere quantum ad formam, licet secundum materiam varietur, consumptis & additis quibusdam lignis. Hic aūt sensus quē diximus esse S. Tho. videtur à Philosopho intendi, dum inquit ꝙ totus fluuius est magis locus nauis, quia totus fluuius ē immobilis, constat enim quòd totus fluuius immobilis dicitur, quia idē semper fluuius perseuerat, licet continue alia & alia aqua fluat: dicitur autem idem fluuius semper manere: quia semper manet eadem eius distantia, et idem ordo ad cęlū: vel etiam vt inquit Simplicius, quia idē est principium à quo aqua fluit, & idem terminus in quem influit. Vtrūq; sensum tex. 42. dat intelligere, dū ait, ꝙ mediū cœli, et vltimū versus nos circularis motus videtur esse: hoc quidē sursum, illud uero deorsum: maxime omnibus proprie: quia hoc quidē semper manet, circularis etiam motus vltimum similiter se habēs manet: vt .n. inquit Simplicius & sursū & deorsum semper manet, tam secundū existentiā, quàm sm̄ locum: licet immobilitas secundum locum, secundum Simpliciū, magis quæratur ī loco.* ¶ *Quòd si quæratur quare à tali ordine sumitur rō loci formaliter.* ¶ *Dicitur ꝙ huius rō ē, quia loci cōmuniter est continere. loci uero nālis, est etiam cōseruare locatū. Pri-*

Lect. 6.

Locus semper immobilis & idem manens.

Tex. 44.

Simplicij auctoritas.

Tex. 42.

mum autem continens est cælum: idemq; est primum conseruans, à cuius influētia & virtute, vnumquodq; conseruans inferius, virtutem conseruatiuam recipit, secundū ꝙ est indeterminato situ, determinataq; distantia ad ipsum. ¶ Sed cōtra istā declarationem duplex dubiū occurrit. Primū est: quia non solum inquit Philosophus quòd locus debet esse immobilis, sed etiam ꝙ est superficies immobilis: secundū autem hanc expositionē, ponitur quidem ꝙ locus est immobilis: nō tamen ponitur superficies continentis esse immobilis: immo ipsam esse mobilē ponitur. ¶ Secundū est. Nam variato subiecto, necesse est relationē distantiæ, & ordinis variari: non .n. accidens de subiecto in subiectū migrat. Corpus aūt & superficies continens locatum, est subiectum talis relationis: ergo tali corpore taliq; superficie variata, variatur distantia & ordo: & sic, si materiale loci variatur, necesse est & formale variari, cuius oppositum dictū est. ¶ Ad primum horum dicitur sm̄ mentem S.Th. Superficies corporis continentis, dupliciter cōsiderari pōt. Vno modo, inquantū superficies talis corporis: Alio modo inquantum rōnē loci habet, id est inquantū talē ordinem & distantiam habet ad cœlum. Primo mō est mobilis: secundo vero modo immobilis: ex eo ꝙ superficies succedens, eundē ordinem & distantiā eandē ad cœlum tenet, quā prima tenebat. Vnde cōfuse & indeterminate manet sēper talē ordinem habens in vniuerso, et taliter distans à cœlo: licet non semper determinate hoc taliter ordinatum, & taliter distans maneat. ¶ Ad sm̄ respōdetur, ꝙ si mutetur superficies et non permaneat, mutatur & ille ordo sm̄ numerū, et quot superficies succedūt sibijnuicē circa idē locatum, tot relationis distantiæ & ordinis sm̄ numerum sibi succedunt: sed tamē

D.Th.lec. 6.

Superficies corporis cōtinentis dupliciter cōsideratur.

semper manet eadem distantia, & idem ordo ad cœlum sm̄ speciem: si enim circa nauem vnam, manentem immobilem, continue fluat alia, & alia aqua, erit cōtinue alia, & alia distantia secundum numerū, & alius, & alius ordo: sed oēs aquæ eandē habebunt distantiā sm̄ speciē: vnde dicitur locus immobilis, non quidē secundum numerum, sed secundum speciem, inquantū semper idem respectus distantiæ et ordinis, secūdum spēm manet: licet secundum numerum varietur, sicut est de igne, argumentum autē probat ꝙ non sit secundum numerum immobilis. ¶ Sed adhuc videtur dubiū remanere. Nam licet homo maneat semper sm̄ speciem: quia tamen secundum indiuidua est mobilis & īcorruptibilis, nō dicitur absolute incorruptibilis et īmobilis, sed corruptibilis: ergo nec locus debet dici absolute immobilis, eo ꝙ secūdum spēm sit immobilis, si secundum indiuidua sit mobilis & transmutabilis. ¶ Respondetur ꝙ alia ratio est de homine, & alia ratio de loco: locus .n. vltra vnitatē specificā ordinis quæ manet, habet etiam vnitatē numeralē termini illius ordinis: ille .n. ordo vnus secundum speciē, terminatur ad cœlum quod manet semper idē secūdum numerum, & hoc sufficit ad hoc ꝙ dicatur locus: & vnus et immobilis absolute: unde ꝓpriū est relationi distantiæ, ꝙ unitas specifica eius cū vnitate numerali eius à quo aliqd distat, sufficit ad hoc vt dicatur vna simpliciter & eadem distantia. ¶ Ex ista determinatione sequitur quòd licet circa eandē turrim continue fluant diuersæ superficies aeris, dicitur tamen turris esse semper in eodem loco: quia semper est in eadem distantia ad cœlum, & ad polos mundi. ¶ Ad rōnes in oppositum respondetur. Ad primā dicitur ꝙ licet eadem res materialiter sit sup̄ficies & locus: locus tñ & superficies sunt di-

Locus nō semper est immobilis secundum numerum: sed secundū speciem.

Argumentū solutio.

D. Th. 5. metaph. tex. co. 18. in calce.

uersæ species quantitatis. Nam Philos. vt dicit S. Tho. 5. meta. in prædicamẽtis considerat de vnitate, sm̃ rõnem mensuræ: vnde illa quæ habẽt diuersã rõnem mensuræ, ponit diuersas species quantitatis: eadem ergo res dicitur locus & superficies, quæ sm̃ rationẽ mensuræ distinguitur specie à seipsa, considerata vt habet aliam mensuræ rationem: sm̃ enim ꝙ est mensura intrinseca mensuratũ .s. id in quo est, dicitur superficies: sm̃ autem quòd est mensura extrinseca locati, dicitur locus.

Motus localis habet duos partiales terminos .s. intrinsecũ & extrinsecum.

¶ Ad secundũ dicitur primo, quòd motus localis hẽt duos terminos partiales: vnum .s. intrinsecum subiecto, alterũ uero extrinsecum: sed hi se habent tamquã vnus totalis terminus motus: terminus intrinsecus ẽ vbi, extrinsecus aũt ẽ locus. ¶ Dicitur secundo ꝙ motus ad vbi, & ad locũ, magis nomine motus localis nominatur, quã alio nomine: tũ quia cum simul sint, vnus totalis terminus motus, locus est causa, vbi tum qa locus est qd absolutum quantum ad id qđ dicit in recto: vbi aũt est relatiuũ: vnde motus ille denominatur à nobiliori. ¶ Dicitur tertio, quòd maior est falsa, si loquatur de termino intrinseco mobili: sed ẽ vera de termino extrinseco, in quo sensu negatur minor, probatio aũt non procedit secundum istum sensum. Ad probationẽ aũt maioris dictum est, quare dicitur motus localis non quia .s. locus sit terminus intrinsecus: sed quia existens terminus extrinsecus est causa termini intrinseci. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ alia & alia rõne sursum & deorsum sunt differentiæ loci, & positionis. Secundum .n. quòd habẽt motum grauium et leuium terminare, illaq; continere, sic sunt differentiæ loci. Secundum aũt quòd determinatum partium ordinẽ in toto dicunt, sic sunt positionis differentię.

Sursum & deorsũ alia ratione sũt

¶ Ad quartũ dicitur, quòd loci est continere, non per modũ penetrãtis, sed per modum extrinsece tãgentis et circumtegentis.

differentiæ loci & alia positionis.

Ad primã huius improbationem dicitur. Primo, ꝙ continere est per modum circumtegentis, non est proprium loco, immo etiã vesti, & vasi cõuenit. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non sequitur ex hoc vestẽ esse locum: quia loci non solum est circumtegere locatum, sed circũtegere tamq̃ receptiuum quoddã rei mobilis, ipsum manens immobile, & ad motum locati non transmutatũ: quorum neutrum propriæ conuenit vesti: neq; enim recipit vestitum tãquã ad ipsum manentem immobilem accedentem: neque homine vestito moto localiter, ipsa manet immobilis, sed cum ipso mouetur. Ad secundam impbationẽ, dicitur vt ibi dicebatur. Cũ autem inflatur, quia tunc superficies contenti esset primo, & per se in loco, dicitur quòd dupliciter p aliquid põt vnum alteri conuenire. Vno mõ tamquã per illud quod est tale, sicut crispitudo conuenit homini per capillos. Alio modo tamquã per illud quo aliqd est tale, sicut homo est albus per albedinẽ, id p qđ vnũ conuenit alteri primo modo, oportet primo et per se esse tale: capilli .n. primo dicuntur crispi. Sed id per quod vnũ cõuenit alteri secũdo modo, nõ oportet ut primo sit tale: non .n. albedo est primo alba, immo nec proprie alba: modo dicitur ꝙ per superficiẽ vltimã contentũ est in loco secundo modo, non autem primo modo: & ideo non oportet, vt ipsa primo et per se sit in loco: sed quòd sit rõ corpori in loco existendi.

Aliquid cõuenit alicui per alterũ.

Duplex est sursum & deorsum.

¶ Ad quintũ dicitur, quòd duplex est deorsum, sicut duplex ẽ sursum: vnũ quidem sicut locus, aliud uero sicut locatum: vnde & Arist. Is quidem continens terminus, qui versus medium, deorsum est, & ipsum medium: is autẽ qui versus ultimũ, sursum, & ipsum vltimum. Dicitur ergo ꝙ deorsum ẽ differentia loci secundũ ꝙ dicit terminũ continentis

Tex. 42.

tinentis versus mediũ, & hæc est superficies, nõ aũt ipsum mediũ. Vbi aduerte q per medium existens in loco non intelligit Simplicius hoc loco centrum, sed terram: hæc enim vere est terra: locus autem deorsum, versus medium, dicit superficiem esse corporis continentis terrã: qđ alicubi est aer, alicubi vero terra, quãuis alicubi terra habens aliquam concauitatem, terminus ipsius terræ continẽtis aliam terrã, aut aquã, aut aliud corpus, locus dicitur. Vnde quia nulla superficies determinata est locus, neque aliquid corpus determinatum, sed aliquando terra, aliquando aliud corpus, ideo indeterminate Arist. dixit versus medium continens terminus deorsum est, & ipsum medium. ¶ Ad sextum dicitur primo, q locus mathematice consideratus nõ habet conseruare, sed solũ locus physicus, idest locus existens in corpore naturali: vnde non est de ratione loci, inquãtũ locus est, conseruare: sed solum de ratione loci, inquantum naturalis est. ¶ Dicitur secundo q superficies naturalis dicitur conseruare, quia id cuius est superficies habet conseruare, puta aer, aut aqua, aut aliqđ huiusmodi: unde conueniẽtius diceretur, quòd corpus locans conseruat, quã quòd locus. ¶ Ad septimum dicitur vt dictũ est in quæstione, q licet mutentur superficies, non tamen mutatur locus formaliter: qa in diuersis superficiebus manet idem ordo ad totum vniuersum: vnde si uas aquę trãsmuteẽ de uno situ ad aliũ, non mutatur locus: sed aqua, & vas de vno loco ad alium transfertur.

Quid I Simplicio aduertendum.

Differentia inter locum mathemat. & naturalẽ.

QVAESTIO II.

Vtrum vltima Sphæra sit in loco per partes.

Propter hoc quidem terra in aqua, &c. Tex. XLVI.

QVAERITVR *secundo, Vtrũ vltima Sphæra sit ĩ loco per partes, & uidetur quòd non. ¶ Primo. Vnicuique eo modo cõuenit esse in loco, quo modo sibi conuenit habere esse: sed partes continui, cuiusmodi est etiam cælum, nõ habent esse nisi per esse totius: ergo non sunt ĩ loco nisi ratione totius: ergo totum cælũ nõ est in loco rõne partiũ. ¶ Secundo. Eo modo conuenit alicui esse in loco, quo modo conuenit sibi moueri secundũ locum: sed partes dum sunt in toto, non mouentur nisi per accidẽs ad motum totius, vt dicit Philosophus: ergo partes nõ sunt in loco nisi ratione totius, & per consequens totum nõ est in loco ratione partium. ¶ Tertio. Locus non necessario mouetur ad motũ locati, sed ad motum vnius partis sphæræ, necessario mouẽt oẽs partes eius: ergo una nõ est in altera, sicut in loco: vt totum possit dici esse in loco, ratione partium sic locatarum. ¶ Respõdeo, quòd pp huius quæstionis difficultatem: antiqui Arist. expositores vt per Simpliciũ, & Auerroem hoc loco constat, varie sunt loquuti. Tenuit enim Alexander vltimam sphęram neque in loco esse, neque secundũ locum moueri, cum non habeat superficiem, aut corpus extrinsecũ à quo contineatur, neque de loco ad locum trãseat. Auerroes vero aliorum opinionibus reprobatis tenuit ipsam in loco esse per accidens, ratione centri. Quod quidem probatur hac ratione.*

Tex. 32.

Vide Simpl. & Auer. Cõmen. 43. Opinio Alexand.

Opinio Auerroes.

rõne. Per illud est vltima sphera in loco, per qđ est quiescens & ĩmobilis: quo .n. mõ conuenit quies, & ĩmobilitas vltimæ sphęræ: eo sibi conuenit & in loco esse: sed p centrũ est ĩmobilis, et quiescens: nã quia centrũ manet immobile, ideo sphęra numquã sm̃ se totã locũ mutat: ergo etc. S. Th. aũt sicut Alex. opinionem nõ sequitur: quia cum moueatur vltima sphę ra: nõ apparet sm̃ uiam Aristo. in quo genere motus possit eius motus poni pterq̃ in genere motus localis: ita & Auerrois opinionẽ hac ratione improbat. Dicitur aliquid esse in loco per accidẽs, ex eo qđ id in quo est, nõ aũt aliquid aliud extrinsecũ ab eo est in loco per se. Sed ultima sphæra nõ est in centro: ĩmo centrũ est ab eius substãtia extraneũ & remotissimũ: ergo nõ est per accidẽs ĩ loco rõne cẽtri. ¶ Ad hãc rõnem ab aliquibus respondetur, q maior est uera de eo quod est omnino extrinsecũ s & sm̃ subsistentiã, et secundũ continentiã: ita q neq; subsistat in eo, nec ipsũ contineat. Modo dicitur, q licet vltima sphæra nõ existat ĩ cẽtro, nec centrũ ipsi inhæreat: ipsa tñ continet & includit centrum: ideo nõ inconuenit, vt per ipsũ dicatur esse p accidẽs ĩ loco. ¶ Sed contra hãc responsionẽ dupliciter arguitur. Primo. Nihil est in loco ratione eius qđ continetur in ipso sed magis ratione eius in quo continetur, si habeant distincta esse, loci .n. est continere, non contineri, vt ex eius definitione constat: ergo cõtinẽtia cẽtri ab vltima sphæra, non est ratio, q sit in loco rõne cẽtri. ¶ Secundo. Centrũ ex eo q cõtinetur à sphæra est locatũ ab ipsa iuxta processũ Arist. ergo non est in loco ratione cẽtri: patet consequẽtia, quia alias idem esset locans & locatũ sm̃ idem. Per easdẽ rationes improbari põ: opinio Auempacis ponentis & vltimã sphæram esse in loco per superficiẽ conuexam sphæræ ab ipsa

Opinio D. Thomæ.

Tex. 46. Improbatio opinionis Auẽpacis.

cotentæ, circa quã reuoluitur: quam opinionem Themistio etiam videtur Simplicius attribuere. Reprobata aũt Auerrois opinione, tenet S. Thom. q vltima sphæra est in loco per partes. ¶ Pro cuius positionis declaratione, tria sunt examinanda. Primum est. Quõ partes ipsius sphęræ sint in loco. Secundum. Quomodo tota sphæra, ratione partium sit in loco. Tertium. Quõ et partes et tota vltima sphæra sm̃ locũ moueantur. ¶ Quãtum ad primũ. Sciendũ primo, q corpus cõtinuum, licet unã aut plures superficies habeat in actu, quibus eius substãtia, & corporea moles determinatur (corpus enim sphæricũ, vna tm̃ superficie, corpora vero quadrata pluribus sũperficiebus terminantur ĩ actu) nullas tñ habet actu superficies, quibus ipsius partes corporeæ, sm̃ quòd vna ab altera distinguitur, terminentur, cũ ad vnũ cõmunem terminũ. secundũ q in toto cõtinuitatẽ habent, copulentur. Et quia omne locatũ inquãtũ huiusmodi sm̃ mentẽ Arist. ita debet esse à locante diuisum: vt alia sit superficies locantis, & alia locati: ideo partes secundum quòd in toto continuitatẽ habent, nõ possunt se inuicem actu locare: ita quòd vna alterã contineat in actu: sicut locãs continet locatum. Sed bene vna alterã in potentia locat & continet, inquantũ una pars potest à toto & ab alia parte separari: et sic separata esse ĩ toto, aut in alia parte. sicut locatũ in loco, id quod in corporibus humidis, quæ sunt facilis diuisionis, apparet: sicut in aqua. Nam videmus partes eius intra totam aquam moueri: & sic vnam locum alterius à se diuisę subintrare. ¶ Sciendũ secũdo, quòd aliter loquendũ est de superficiebus partis corporis continui, secundum quòd cõtinuę sunt copulantibus: & aliter de superficiebus, quæ ipsas partes, secundum quod diuidi abinuicem possũt, natę sunt termi-

Corpora omnia non eodẽm mõ habẽt superficiem.

Tex. 17. & 18

Q̃do superficies sit in actu.

terminare. Primę enim superficies sunt aliquo modo in actu, cum actu ipsas partes copulent. Nam ipsarum entitas existit in continuo: licet nõ per esse propriũ & distinctum sed per esse totius existãt. Secundę vero nullo modo sunt in actu: sicut nec ipsę partes sunt actu diuisę: vt vnaquęq; suas proprias & distinctas habeat superficies. Sed sunt tantum in potentia, in quantum ipsę partes abinuicẽ separari possunt: & si separarentur illę superficies, acciperent esse actu, ipsasq; partes actu terminarent. Partes ergo vltimę sphęrę, dicuntur esse in loco in põia: quia sunt in loco ratione superficierum existentium in potentia in ipsa sphęra, quibus nata est una pars alteram localiter continere, si partes à seinuicem & à toto separarentur. Istę.n. superficies (ut dictũ est) ante partiũ separationem sunt tantũ in potentia: in ipsarum vero separatione ponuntur in actu. ¶ Attendẽdũ

Diuisio sphęræ.

quoq; quòd ista diuisio sphærę in partes: taliter quod vnaquęque pars contineat aliam, & ab alia sit contenta: considerãda est non s̃m partes sphęricas (sic.n. esset vna pars continens tñ & nõ cõtẽta .s. pars q̃ ad vltimã superficiẽ conuexã terminatur: esset ẽt vna pars cõtẽta tñ, & nõ continens aliã partẽ .s. pars ad vltimã superficiẽ concauam terminata) sed cõsiderãda ẽ s̃m circuli diuisionem, in partes ordinẽ inter se talem habẽtes: q̃ vnaquęq; aliã præcedit: & pręceditur ab alia. Natura circuli considerata, licet secundũ nostrã signationẽ, una pars posset esse prima: alia vero ultima Sicut

Circulus Zodiaci in 12. par. diuidit.

circulus zodiaci in duodecim diuidimus partes: quarũ vna antecedit aliã: & antecediitur ab alia: nulla enim illarũ partium est prima: nullaq; vltima secundum se: licet secundum nostram signationem: Arietis signum prima pars zodiaci sit, Pisciũ vero signũ vltimũ. ¶ Quantum ad secundũ sciendũ primo, quòd cũ pars aliquid totius sit, non inconuenit totũ ab eo q̃d conuenit parti, aliquo modo denominari: licet illud toti secundũ se non cõueniat. Sed hoc diuersimode contingit. Nam quãdo id quod conuenit parti, natum est etiam toti secũdum se conuenire, totũ denominatur tale non simpliciter et absolute, sed tñ secundum quid: nisi forte illa pars quasi rationem totius haberet. Quia .n. albedo non tñ dentibus, sed etiam toti corpi nata est conuenire, si sit homo niger, dentes tantũ habens albos, non dicetur absolute albus, sed albus dẽtes: dici autẽ poterit absolute niger, quia reliquum corporis, præter dentes, est quasi totum: quando vero id q̃d conuenit parti, non est natum toti conuenire, ipsum totum denominat tale absolute. Nam q̃a crispitudo solum capillis conuenire nata est, non aũt toti corpori, hominẽ crispos habentem capillos, absolute crispum esse dicimus.

Pars q̃ño totũ denominare põt.

¶ Sciendũ secũdo, quòd loci nomine dupliciter vti possumus. Vno modo proprie: eo modo quo est ab Arist. definitus, vt inquantũ significat superficiẽ corporis continentis &c. Alio modo cõmuniter pro determinatione cuiuscunq; ordinis, uel cuiuscunq; situs in toto: sicut dicimus binarium ĩ totalitate numerorũ corporis, primũ locũ tenere post vnitatẽ: & epar hominis tenere locũ dextrũ ĩ homine, caputque esse sursum, pedes vero deorsum: in quem sensum accipit nomen loci Damascius, Theophrastus, & Iamblicus.

Loci nomẽ accipitur dupliciter proprie s. & cõmuniter.

Si secundo modo accipiatur locus, non est dubium quin vltima sphęra sit ĩ loco. Est enĩ totius uniuersi pars: & habet determinatum situm, & ordinem ad alias vniuersi partes. Nam circumcirca omnes ambit & continet, et est suprema pars vniuersi: secundum hunc modum totum non est in loco per partes: sed econtra partes per totum, ex eo enim,

Opinio Damascij Theophrasti, & Iamblici.

enim quod sunt partes supremę sphęrę, habent vt in tali distantia sint ad alias vniuersi partes. Si vero primo modo ad mentem scilicet Arist. accipiatur locus: ponuntur duę conclusiones de mente S. Tho. asserentis se Themistij opinionē sequi. ¶ Prima est. vltima sphera secundum se tota nō est ī loco. Probatur. Qđ est isto modo in loco, habet extra se superficiem continentem: hoc .n. ex diffinitione loci posita ab Arist. manifeste cōstat: vltima sphera non habet extra se superficiem continentē, alioquin non esset vltima & suprema: ergo &c. Istā conclusionem expresse ponit Philosophus vbi ait. Cœlum autem sicut dictum est, nō est alicubi totum: neq; in aliquo est: siquidē nullū cōtinet ipsū corpus tex. quoq; 43. eandē rōnē ponit inquiens. Cui qdē igitur corporis inest aliquid extra corpus continens ipsum, hoc in loco est: cui vero non, minime. ¶ Dicetur forte secundū mētē Auerrois, quod nomine cœli non intelligit Aristo. vltimā sphęrā, sed totū vniuersum. ¶ Sed qđ ista interpretatio plene mentē Aristot. non saluet, patet ex sequentibus verbis. Subiungit .n. Alia vero secundum accidens scilicet sunt in loco vt aīa & cœlum: ubi per cœlū Auer. vltimā sphęrā intelligit. Voluit .n. Arist. in illo tex. ostendere qđ cœlū per se qdē non est sm̄ se totum in loco: sed bene ē in loco p accidēs idest p partes: ut in sequēti conclusione declarabitur. Pręterea, ratio quam adducit Aristo. non tantum de vniuerso, verum etiam de vltima sphæra concludit. Sicut .n. totum vniuersum à nullo extrinseco corpore continetur, ꝓpter quod dicitur ab Arist. in loco nō eē, quia inquam extra omne, & totum nihil est, ita & ultima sphæra in loco non erit, quia à nullo extrīseco corpore cōtinetur. ¶ Sed circa hanc conclusionē dubiū faciunt verba Arist. Dicit nāq; . Propter hoc enim & cœlum maxime in loco esse putamus, quod semper in motu est. Videtur enim ex his velle non solum ꝙ cœlū sit in loco, sed etiam ꝙ maxime & præ ceteris opinamur ipsū in loco esse. ¶ Si dicatur, illud dicit Arist. non quia sit ad mentem eius, sed quia aliqui sic opinantur vt exponit S. Tho. vnde & tex. habet hoc verbum, opinantur. ¶ Hoc nihil est, quia licet interpres antiquus, quē secutus est S. Tho. habeat opinantur: non sic tñ habet tex. Græcus, sed opinamur vel putamus, in quo verbo seipsum etiā includit Arist. ¶ Præterea hanc nostrā opinionem ꝙ cœlum maxime sit in loco: deducit Arist. ex hoc fundamento, ꝙ cœlum semper est in motu secundū locum: volens illa proprie in loco esse, quæ proprie secundum locum transmutantur. ¶ Respōdetur ꝙ ex his Arist. verbis nō habetur ꝙ cęlum siue vltima Sphęra sit in loco secūdū se totā, sed solum ꝙ sit in loco: siue inquā sit ī loco, secundum se totam, siue secundum partes. Sufficit enim ei quod circulariter mouetur, semperq; ē in motu, ut altero horū modorū sit ī loco. ¶ Secunda conclusio est. Vltima sphæra est ī loco per partes, siue ratione partiū. Sed attendendum est ꝙ huius conclusionis duplex pōt esse sensus. Vnus est, quòd partes vltimæ sphærę dēt sibi vt secundum se totam contineatur à loco, iste sensus esset falsus: nullo .n. mō vltima sphęra ab aliqua superficie cōtineri pōt: alioquin nō esset vltima, vt superius est ostēsum. Alius est, ꝙ totū dicitur in loco esse, quia partes eius sunt in loco, ita ꝙ totum à suarū partium locatione denominatur locatum, sicut homo à crispitudine capillorum denominatur crispus: quamuis totus secundum se crispus non sit. Hanc cōclusionem ponit Phil. ubi aut. Secundū autem ꝙ mouetur, sic & locus est partibus: altera .n. ab altera habita partiū ē.

Deinde

Lect. 7.

Vltima sphęra secundū se totā non est in loco.

Tex. 45.

Auer. mens.

Tex. 45.

Insi. tex. 45.

Tex. 32.

Tex. Gręcus.

Aduersaria verba Arist. quō intelligenda sint.

Vltima sphęra est in loco p partes, siue ratione partium.

Tex. 45.

Ibidem.

Deinde subiungit: Alia uero secundũ accidens vt anima & cęlum: partes.n. in loco quodammodo omnes sunt, in eo enim quòd circulariter sunt, cõtinet alia aliã.

Exposi. Simplicij.

Vbi per accidens etiam secundũ expositionem Simplicij accipitur, ut idem est ꝙ per aliud: est enim cęlũ in loco per aliud idest per partes. ¶ Sed circa istam cõclusionem, dubiũ occurrit. Nã per id qđ est tantum potentialiter in loco, non potest denominari absolute locatũ in loco: non.n. si caput hominis est in potẽtia tãtum crispum, dicimus hominẽ actum crispum esse, partes aũt vltimæ sphæræ sũt tantum potentialiter in loco, cũ sint continuæ. Vt .n. inquit Philosophus: cum

Tex. 44.

continuum sit quod est similis partis sm̃ potentiam, in loco partes sunt. ¶ Respõdetur & dicitur primo, quòd cũ vltima sphæra non denominetur locata, nisi à locatione partium, utique cum eius partes non sint in loco nisi in potentia ipsa, non potest dici esse in loco, nisi ĩ potẽtia, ideo falsum supponitur. s. quòd dicamus eam esse in loco in actu rõne partiũ. ¶ Dicitur secundo, ꝙ taliter esse in loco, sufficit ipsi ad hoc, ut absolute in loco esse dicatur, eo ꝙ tantũ circulariter moueatur: ei .n. qđ circulariter mouetur, sufficit, vt inquit S. Tho. ꝙ eius partes & ipsum ratione partium sit in loco in põia. ¶ Dicitur tertio, non esse simile de crispitudine, et de existentia partiũ in loco, crispitudo enim non conuenit capillis à natura, nisi in actu: ideo nisi quis actu habeat capillos crispos, non põt dici crispus, esse autẽ in loco, partibus continui non põt conuenire, nisi in potẽtia inquantũ partes sũt. Nam si ponantur in loco in actu per separationem à toto, iam non sunt amplius partes continui, & ideo ex eo ꝙ ipsę sũt in loco in potentia, totum dicitur absolute in loco ratione partium, propterea scilicet ꝙ nullo alio modo possint esse ĩ loco.

Vltima sphę ra in loco in potentia.

Lect. 7.

Si autẽ aliquid natum sit conuenire parti & in actu & in potentia, sicut albedo ligno non potest dici totũ absolute esse tale, ratione partium. Si ille sint tales tantum in potentia & non in actu. ¶ Sed adhuc remanet dubiũ. Nam sicut inquit Philosophus, continui partes sunt in loco in potentia, cum autem separatæ fuerint, & se tãgunt sicut aceruus, sunt in loco in actu. Ex quo habetur, ꝙ illę partes quæ sunt in loco in potentia separari abinuicem possunt, & se tangere, sicut partes aquæ, partes aũt vltimæ sphæræ inuicem separari non possunt, cũ cęlũ sit incorruptibile & infrangibile. ¶ Respondetur vt superius dicebatur, ꝙ cum cęlũ sit & continuũ quoddã, & tale continuũ quod est diuinum corpus: licet inquantũ diuinum corpus est, eius partes ab inuicem separari non possint: hoc tamẽ ei nõ repugnat inquantum continuum quoddã est. Et hoc sufficit ad id, quod circulariter mouetur, vt inquam eius partes ordinem quendã & distinctionem inter se habeant in toto, & ratione continuitatis, nõ repugnet eis abinuicem separari, et inuicem se tangere, & vnam alterius locum in actu fieri, sicut vna alteri est continua in actu. ¶ Circa hanc determinationem quæ est S. Tho. opinionẽ (vt ait) Themistij approbantis: quamuis Simplicius dicat ipsum tenuisse ultimam sphęrã esse in loco, ratione suæ superficiei intrinsecæ, sphæram Saturni tangentis: Attendendum est, ꝙ quantum ad primã cõclusionem cum Græcis concordat S. Thom. Conueniunt enim omnes in hoc, ꝙ sequẽdo Arist. definitionẽ de loco, ultima sphęra nullo modo secundum se totã est in loco: neque scilicet actu neque in potentia, cum nulla sit extrinseca superficies, quæ ipsam contineat, aut à qua possit contineri. Sed quantum ad secundũ conclusionẽ videtur ab ipsis discordare. Sicut .n. totam vl-

Tex. 44.

D. Tho concordat cum Græcis.

tam vltimam sphęram dicunt non esse in loco, ita absolute dicunt neq; partes eius in loco esse, eo quòd continuę sint, & nō separatę neque tangentes. Nam Arist. super quo se fundat S. Thom. aliter ipse interpretatur, & aliter Graeci. Illum .n. interpretatur S. Tho. de partibus ultimę sphęrae, ipsi non de vltimae sphærę partibus. Sed Alex. de partibus vniuersi interpretatur inquiens, ꝙ uniuersi partes oēs, preter ultimā sphęrā sunt ī loco. Nā circulariter continet alia aliā. Terra .n. cōtinetur in aqua. Aqua in aere. Aer in ethere. Ether in cęlo. Et sic sm̄ ꝙ vniuersum mouetur, sic partibus eius conuenit locus, inquantum una pars aliam circulariter continet. Concedit tamen & hoc aliquo mō de vltima sphęra intelligi posse: licet non ita proprie. Simplicius vero & Aspasius tex. prædictum de sphęris planetarū interpretantur, inquientes Arist. non de vltima sphęra, sed de toto corpore diuino loqui, tamquā de quodā vno corpore qđ est quodammodo vniuersum: tum quia elementa ad ipsum comparata, quasi nihil sunt, tū quia intra ipsum oīa continentur: dicunt .n. Arist. mētē esse: ꝙ corpus diuinū sm̄ se totū nō est in loco, cū a nullo extrinseco cōtineatur, sed secundū partes intra vltimam sphęram contentas, secundum .s. planetarū sphęras, quarū vna ab aliqua circulariter continetur. Saturni .n. sphęra ab vltima sphęra (sm̄ opinionem Aristo.) continetur. Iouis vero sphęra a sphęra Saturni, & sic de aliis. Et re vera ista interpretatio optima videtur tex. Arist. quadrare. Nam constat ꝙ totum corpus diuinum nullibi est: cum nō contineatur ab aliquo. Constat ēt, qđ Arist. ait, ꝙ de diuino corpore uerum esse, scilicet, ꝙ hic locus a quo inquam locatum ad aliū̄ locū transmutatur, partiū eius est locus: licet .n. totum de loco ad locū nō trāsmutetur, partes tñ eius, idest sphęrę planetarū sm̄ partes suas, loca transmutant. Nā pars quę nunc sub una parte superficiei cōcauę vltimę sphęrę continetur, ꝑ suum motum ad eius aliam partem deuenit, et sub illa continetur, vt sic verum sit, ꝙ in motu circulari eius .s. qđ ab alio continetur, partes mutant locum subiecto, non autem totum. Si etiam intelligatur ꝙ hic locus, in his quę mouentur circulariter, secundum quem partes quę se tangunt fiunt inuicē loca sm̄ suos terminos, est talium partiū proprius locus, hoc conuenit manifeste corpori diuino. Nam & circulariter mouetur, & superior sphera inferiorem tangit, & est locus eius. Constat deniq; vt dicit Arist. ꝙ sicut ipsum totū circulariter mouetur: sic locus est partibus eius idest intrinsecis sphęris, quę sicut circulariter mouentur, ita una ab alia circulariter continetur. Et ꝙ nomine cæli totū diuinū corpus intelligat, ex textu quoq; 46. cōstare pōt vbi subiungitur prędictis: Et propter hoc oīa in cælo sunt. Cælum .n. omne fortasse. Est aūt locus non cælum sed cæli quidā vltimū & tangens &c. Et propter hoc quidem terra in aqua: hæc uero in aere: hic aūt in ethere: ether vero in cælo: cælū aūt non amplius in alio. Non .n. cælū ꝓ vniuerso mundo hoc loco capi pōt: tum quia in uniuerso nō sūt oīa sicut in loco, sed sicut in toto, tū quia sibi non conuenit qđ dicitur: est aūt locus non cælū sed cæli vltimū & tangens &c. Nullus est .n. vltimus terminus vniuersi, qui tangat ethera idest ignem. Non ēt pro vltima sphęra nomen cæli vltimo loco positum cōuenienter accipi potest, vt voluit Alexander, a prima sua huius nominis interpretatione discedens. Nā constat ꝙ ignis non est immediate in vltima sphęra. Sicut hic dicitur in cælo esse. Nec iuuat dicere (vt Alex. ait) ignem hoc loco

Tex. 45.

Opinio Alexand.

Aspasij opinio.

Sphæra Saturni.

Tex. 50.

Tex. 41.

Quomodo cælū hoc loco capiatur.

loco prętermissum esse, aut nomine aeris esse comprehẽsum, vt sit sensus ꝙ aer est in ethere idest ĩ spheris planetarũ, ether vero in cælo, idest in ultima sphara. Nã non inuẽitur quintũ corpus sic ab Arist. distingui, vt vna pars uocetur æther: alia vero cælum: immo quando ignem prętermisit, aerẽ in cęlo esse dixit, nõ in æthere, inquiens: Quoniã autem dicimus esse sicut in loco in cælo: quia in aere, hic autem in cælo. Relinquitur ergo cæli nomine hoc loco totum diuinum corpus significari.

Tex. 32. Cœlum pro corpore diuino accipitur.

¶ Sed in hac opinione dubiũ facit, quia non videtur verum, ꝙ sphæræ planetarum sint in vltima sphara, sicut in loco: cum locus debeat esse immobilis: sphara autem ipsa, & eius termini moueantur.

Responsio Simplicij.

¶ Respondet Simplicius quòd sphæræ planetarum inquantum circũuoluuntur omnes cum vltima sphara sunt in ipsa, sicut in uasę, iuxta ea quę dicuntur ab Aristo. inquantum uero vnaquęque proprium motum habet, sunt in ipsa tamquam in loco, quia in ipsa mouentur tamquam in immobilis eodẽ scilicet motu. Similiter potest dici de ipsis spharis planetarum: ꝙ vna est in alia sicut in loco, inquantum propria velocitate mouetur, qua sphara continens nõ mouetur.

Tex. 42.

¶ Quantum ad tertium quo inquam & tota vltima sphęra et eius partes moueãtur, tenet S. Thom. sequendo doctrinam Aristo. de his quę circulariter mouẽtur, ꝙ tam tota sphara, quam eius partes localiter motu circulari mouentur: in quo quidem motu totum non mutat locũ realiter, tamquam .s. mutatũ ab uno loco ad alium locũ realiter distinctum, sicut accidit ĩ his quæ motu recto mouentur: sẽper enim in eodẽ loco realiter manet: sed ratione tantũ, inquantum diuersi circuli in eodẽ signari possunt, sm̃ ꝙ à diuersis punctis possumus circulum incipere, & eum ad diuersa terminare: partes uero mutant realiter locum, inquantũ diuersæ partes sibi in eodẽ loco succedũt, & vna ad locũ alterius uadit.

6. Phys. tex. 84 & S. Th. ibidem.

¶ Sed aduertẽdũ ꝙ cũ partes vltimæ sphęrę sint in loco tm̃ in põia, non dicũtur sibiinuicẽ in eodẽ loco succedere, qui locus in actu fiat diuersarũ partiũ, sed qui diuersarũ partiũ sit locus in põia, q.a inquã si separarẽtur partes, esset successiue locus in actu: pars .n. cotinẽs aliã partẽ ĩ occidẽte: q̃ est locus eius põalis, in tali motu efficitur potẽtialiter locus partis existentis in oriente: inquantũ si ipsę partes diuersæ essent, pars quæ est in oriente ad locum partis existentis in occidente, per suum motum accedere posset. Sicut videmus ĩ motu partium aquæ, quæ intra totam aquam mouentur, vna enim ad locum alterius partis accedit. Et hoc (inquit S. Tho.) motui primo, qui minus de diuersitate debet habere, optime cõgruit. Nam minor est variatio quæ est sm̃ partes existentes in loco potentia, quã quę est sm̃ tota existẽtia actu ĩ loco.

Lect. 7.

¶ Græcis vero ĩ hoc alia mẽs est. Nã si nomine cęli, aut uniuersũ: aut totũ diuinũ corpus intelligamus: sicut dicunt mẽtem Aristo. esse: ipsũ sm̃ secũdũ se totũ non esse in loco: seu tm̃ sm̃ partes intrinsecas contentas .s. sm̃ sphæras planetarum & elementa: sic dicũt ipsum, neque sm̃ se totum moueri localiter: cum de loco non transmutetur ad locum, neque secundum suas partes continuas: cum illę etiam non permutent locum, eo ꝙ à nullo extrinseco contineantur, & ideo non sint in loco, sed sm̃ partes contẽtas separatas adinuicem se tangentes, idest secundum sphæras intra supremã sphærã contentas. Sphæra cum contẽta, licet et ipsa tota locũ nõ mutet, sed semper manet in eadẽ superficie corporis eã cõtinẽtis, sm̃ tñ suas partes cõtinuas mutat locũ, inquãtum cuilibet eius parti, sm̃ ꝙ circulariter mouetur, sẽper alia,

Græcorum mens.

alia, et alia pars corporis cõtinentis correspondet, & ipsam tangit successiue.

¶ *Sed circa hanc Græcorum opinionem duplex dubium occurrit. Nam cõtra primum eorum dictum .s. ꝙ totum cælũ nõ mouetur secundũ locum, videtur esse id, quod dicit Arist. quòd inquam cælũ & omne circulariter mouetur. Nam cũ motus circularis sit motus secundũ locũ, ut habetur 1. Cæli. Si cælũ circulariter mouetur, sequitur ꝙ secũdũ locũm moueatur.* ¶ *Contra secundũ vero eorum dictũ .s. quòd sphæra planetarum sm partes continuas mutant locum: videtur esse ꝙ partes continui nõ sunt in loco in actu, vt ex Philos. patet sicut nec habẽt esse in actu: nam si in loco nõ sunt, moueri nõ possũt.* ¶ *Ad primum dubium Alexand. manifeste respõdet motum circularem nõ esse motum localem, sed tantum motũ rectũ: in quo sane id quod mouetur, de loco ad locum transfertur. Sed quis motus sit nõ explicat: cum tamen constet quòd nõ est motus ad qualitatem, neque ad quantitatem, qui soli apud Aristo. à motu locali distinguuntur. Simplicius uero ualde obscure loquitur. Sed & ipse videtur similiter concedere, ꝙ motus circularis cæli, non sit motus localis: accipiendo locũ secundum ꝙ ipsum Arist. definiuit. Nam cum non sit in loco, vt est superius ostensum, neque etiam secundum locum moueri põt. Vnde videtur uelle, ꝙ sequendo hanc loci definitionẽ, & ponendo motũ circularem esse motum sm locum, accipiendo locum in eadẽ significatione, non potest Arist. à contradictione saluari. Nam hic expresse tenet cælũ in loco nõ esse, & non moueri sm locum, sed circulariter. In 1. autem cæli, ponit motũ circularem esse motum secundum locũ. Idẽ in 8 Phys. ponit, determinatque motum cæli esse localem, ex quo sequitur cælum esse in loco. Nam omne quod sm locũ mouetur, necesse est vt sit in loco.* ¶ *Propter hoc, si uolumus Aristo. à contradictione saluare: secundũ horum opinionẽ possumus dicere, ꝙ in alio significato accipitur in hoc quarto libro nomen loci: et in alio in locis allegatis. Hic enim accipit loci nomen, vt superficiem continentis dicit, ĩ qua significatione secũdũ istos: oportet dicere ꝙ cælum neq; est in loco: neque secundum locum moueatur. Alibi vero .s. 8 Phys. vbi ponit & cælum moueri secundũ locum, & motum circularẽ esse motum localem, nomen loci accipit, vt ordinem partium in toto, siue potius mensuram talis ordinis dicit, sicut tẽpus dicit mensuram motus. Qd esse ꝓprium loci significatum inquit Damascius, & à Simplicio amplissime & subtiliter explicatur.* ¶ *Sed quicquid Græci dicant, cõstat ꝙ hãc angustiam non patitur S. Th. Nam sicut ponit vltimam sphæram esse in loco ratione partium, ita ponit ipsum secundum locum moueri & motum circularem, motum localem esse. Videturq; hæc positio magis ad mentẽ Aristo. esse: cum secundum eam non accipiatur locus aliter in alijs locis, q̃; sit in hoc quarto libro definitus. Nam videtur voluntarie & sine ratione dictum, ꝙ loci definitionem in quarto libro ponat: & postea in octauo libro, & in libro de cælo locum in alio accipiat significato, præsertim cũ de nulla alia huius nominis significatione secundum suam opinionem fecerit mentionem.* ¶ *Ad sm quod etiã contra S. Tho. & Aristo. esse potest: dicentes ꝙ in motu circulari partes mutãt locũ subiecto, respondetur ꝙ falsum est partes sphærarum in loco non esse. Ad dictum Aristo. dicitur ꝙ mẽs eius est, partes continuas nõ esse in loco in actu sm ꝙ vna alteri est cõtinua, ita ꝙ vna pars alterius sit locus. cum oporteat locum esse à locato distinctum, & ipsum tangere. Similiter intelligitur*

Marginalia: Dubiũ dupl. — Te. 43. & 45. — 1. cæli tex 5 & 8 physi. Tex. 57. & 58 — Tex. 44. — Resp. Alex. — 5. Physicor. Tex 18. — Simplic. obscura locut. — Tex. 43. — Tex com. 5. — Tex com. 57 & 58. — 8. phys. & 1. cæli. — Damascius explicatio amplissima Simplicij.

gitur ꝙ pars continui non est in loco ad modum totius, quasi scilicet habens locũ per se omnino seiunctum, & distinctũ à loco alterius partis. Nã sicut partes ipsæ sunt continua, ita & loca ipsarum: nõ autem ꝙ nullo modo sint in loco. ¶ Cum autem dicitur ꝙ non habent esse in actu.

Dupliciter aliquid esse in actu contingit.

¶ Respondetur ꝙ aliquid esse in actu dupliciter intelligi potest. Vno modo vt opponitur ei quod est esse omnino in potentia, & nullam habere existentiam in natura. Alio modo vt opponitur ei qđ est non habere esse proprium et separatum: licet ergo partes non sint in loco secundo modo, quia nõ existunt per esse propriũ: sunt tamen in actu secundo modo, quia per esse totius existunt, & hoc sufficit ad hoc vt sint in loco modo dicto. ¶ Sed et maius adhuc dubium in via S. Tho. remanet. Nam cum vltima sphæra à nullo corpore contineatur, non possunt eius partes aliquo modo esse in loco in actu, quasi (inquam) vnaquæque à parte cõtinentis superficiei contineatur inquantũ etiam vna pars eius continet aliam: sunt tamen in loco in potentia: ergo nullo modo sunt in loco in actu. Ex hoc autem sequi uidetur, quòd neq; tota vltima sphæra, neque partes eius moueantur ĩ actu, sed tantum in potẽtia. Sicut enim vnumquodque se habet ad esse ĩ loco, ita et ad moueri secundum locũ: & hoc aũt esse falsum satis constat. ¶ Confirmatur. Moueri actualiter secũdum locum, est priorem locum dimittere, & alium subintrare: hoc autem non põt fieri in motu partium vltimæ sphæræ, si sint in loco, quòd vna pars contineat aliam in potentia modo superius explicato. Nã constat quòd quantũcumque moueatur cęlũ, vna pars nunquam separatur ab ea cui per continuitatem est coniuncta, & consequenter numquam suum locũ permutat. ¶ Istud proculdubio maxime vrget contra positionem S. Tho. Veruntamen quantum mihi quo nunc occurrit dicendum videtur, iuxta ea quæ dicit S. Tho. exponendo tex. 83. ꝙ licet partes vltimæ sphærę sint in loco tantũ in potentia, considerata superficie continente inquantum supficies ẽ: quia illa põaliter tñ in superficie continuãte continetur: sunt tamẽ aliquo modo in loco actu, considerato ordine quem illa superficies continens habet in vniuerso, ex quo ordine superficies rationem loci habet. Nã superficies partis continentis quę est in oriente, ordinem determinatum habet non solum ad alias partes suæ sphæræ: sed etiã ad alias partes vniuersi, inquantũ ipsa vltima sphæra, cuius sunt partes, est pars vniuersi: et ex illo ordine qui quidem est in actu, habet superficies illa ut sit aliquo modo locus ĩ actu. Nam si separarentur partes, & superficies quæ est in potentia educeretur in actum, eundẽ ordinem in vniuerso haberet, quẽ superficies continuans habet. Dico ergo, ꝙ mouentur partes vltimæ sphæræ in actu, inquantum cum existentia potentiali in loco, ratione superficiei continentis, sunt aliquo modo in loco in actu ratione talis ordinis. Quod si poneretur eas nullo modo esse in loco in actu, non video quo modo possent dici actualiter secundum locum moueri.

S. Th. expo. Tex. 38. & 41

¶ Ad confirmationem dicitur, ꝙ partes illæ per motum localem relinquunt priorem locum, inquantum locus est, & aliũ locum acquirunt inquantũ superficies, à qua potentialiter continetur, vnum ordinem in vniuerso prius habeat, puta quia erat in oriente: postmodũ alium ordinem habet, puta quia est in occidente: ex qua ordinum uarietate, diuersorum locorum rationẽ habet. Nam sicut vult S. Tho. duas superficies aquæ circa idem corpus successiue fluentes, vnius loci rõnẽ habere: quia eundem ordinẽ ad totum fluuiũ seruarent:

Lect. 4.

seruant, licet materialiter præterfluant: ita dicere oportet quòd eadē superficies continens, si diuersos ordines & situs in vniuerso accipiat, diuersorum locorū habet rationem. Et propter hoc, licet vna pars cœli numquam partem cui est continua derelinquat, quia tamē illa pars successiue diuersos ordines habet, & consequenter diuersorum locorū rationē: ideo illa pars contenta dicitur in motu vnum locum, inquantum locus est, dimittere, et alium acquirere. ¶ Ad rōnes in oppositum respondetur. Ad primum quidē negatur maior, nō est enim vera uniuersaliter. Esse enim conuenit rei ratione formę: esse vero in loco ratione superficiei, qua continetur ab alio. Quia vero contingit vt totum quod primo, & per se habet esse à forma, non contineatur ab aliquo extrinseco: & per consequens nō sit per se in loco: ideo potest esse vt aliquid habeat esse in natura per esse totius: & tamen per locū totius sit in loco. ¶ Ad secundū dicitur, quòd minor est vera de partibus totius ab alio extrinseco contenti, & per se existētis in loco: non autē de partibus totius ab alio extrinseco nō contenti, & per se non existentis in loco, cuiusmodi sūt ultimæ sphęrę partes. ¶ Ad tertiū dicitur iuxta superius dicta de mēte S. Tho quòd licet pars locans in potentia vnam partem sphæræ inquantum scilicet talis pars est, naturaliter & necessario cum parte locata moueatur, non tamen mouetur inquātum locus est, idest inquantum determinatum quendā ordinem & situm habet in vniuerso. Nam pars succedēs per motū partis, quæ erat in oriente, eundem ordinem & situm ad alias partes vniuersi habet, quem præcedens habebat, sm̄ quē modū in pręcedēti quęstione dictū est locū immobilē esse.

QVAESTIO III.

Vtrum si graue moueretur in vacuo moueretur in instanti.

Motus quidem ad motum omnis proportio est: in tempore enim est &c. Tex. XXXIII.

QVAERITVR tertio, Vtrum si graue moueretur vacuo, moueretur instanti. Et videtur quòd sic. ¶ Primo Omne quod in tempore mouetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, vt patet 6. Physico. [Tex. 32.] *Sed si sit vacuum, nō potest mobile dū mouetur eē partī in termino à quo, & partī in termino ad quē cū in vacuo nō sit distinctio partiū, eo φ uacuū dicat negationē medij: ergo &c. ¶ Secundo Causa successionis tēporarię in motu est resistentia medij: vt videtur velle Arist.* [4. Phys. Te. 70. et 71.] *Sed in vacuo nullum est medium: ergo &c. ¶ Ad euidentiā huius dubij, attendendū primo φ non suppono in hac quæstione esse vacuū in nā teneo .n. cum Philos. naturaliter vacuū esse nō posse: licet supernaturaliter esse possit Copletiū .n. significatū huius nominis vacuū, non est aliquid in re, sed tm̄ ī conceptione intellectus: sicut & significatū huius nominis vniuersale. Sed quęro: si esset vacuū, & graue, siue per possibile siue per impossibile per ipsum descenderet, Vtrū talis motus esset in tēpore uel in instāti. ¶ Considerandū secundo φ tribus modis ītelligi pōt, motū grauis esse ī instāti.* [Motum grauis esse in instāti tribus] *Vno*

modis pōt intelligi.

Vno modo quia toto aliquo tēpore sit in vno loco, et in vltimo instanti illius temporis sit ī alio. Sicut dicimus in generatione substātiali ignis ex aere materiam aeris, in toto tempore quo aer alteratur, ad hoc ut cōuertatur in ignē, esse sub forma aeris: in vltimo uero instanti illius tēporis, esse sub forma ignis. ¶ Secūdo modo quia in vno instanti est in vno loco: et in alio instanti immediate relinquens locum quem habebat, aliū quem non habebat acquirit, vt moueri in instanti nihil aliud sit, quam in vltimo instanti alicuius temporis esse in vno loco, & in alio instanti immediate sequenti in alio loco. ¶ Tertio q2 in uno instāti existēs in uno loco, in eodem instāti aliū locū acquirit. ¶ Considerandū tertio ꝙ cum moueri in quodam transitu consistat: est .n. motus actus existentis in potentia ad terminum motus tendentem, transitus aūt iste sit recessus à termino à quo et accessus ad terminum ad quem: motū aliquē fieri in tēpore aut in instāti est recessum à termino à quo: & acessum ad terminū ad quē, tempore aut instanti mensurari: dicimus enim Sor. in tēpore ambulare, q2 in tempore recedit à loco in quo erat, & ad locum in quo nō erat accedit: generationē aūt ignis ex aere (vt ab alteratione p̄cedente præscindit) fieri in instāti: q2 ī eodē instanti recedit à mā à forma aeris, et ad formā ignis accedit. ¶ Istis suppositis dr̄ primo, ꝙ motus grauis in vacuo, nō pōt sic esse in instanti, vt in aliquo toto tempore graue sit in vno loco, et in vltimo instāti illius tēporis sit in alio loco totaliter distincto. ¶ Probatur primo sic. Oīs mutatio isto mō instātanea est terminus alicuius motus p̄cedētis: motus autē grauis q fieret ī vacuo, nō esset terminus alicuius motus. Sicut .n. nūc cū mouetur graue, prius ī aliquo toto tēpore quieuit: ita & si moueret de nouo in vacuo, prius in toto aliquo tēpore quieuisset: maior est Phil. & Cōmen. 6. Phys. Ostēditur etiā inductiue: nā generatio, corruptio, illuminatio, et similia, cōstat ꝙ sūt aliquorum motuū termini. Probatur ēt ratione sic. Qđ in aliquo toto tēpore quiescit, in eadē dispositione ī quolibet instāti illius tēporis manet: ergo qđ in vltimo instāti alicuius totius tēporis est in alia dispositione quā prius, nō quiescebat ī illo toto tempore, sed mouebatur: & sic illa mutatio instātanea, est terminus alicuius motus. patet cōsequentia: q2 ex opposito cōsequentis oppositū antecedētis infertur. Sequitur .n. ꝙ in ultimo instanti alicuius tēporis est in alia dispositione quā prius in toto illo tēpore quiescebat: ergo qđ in aliquo toto tēpore quiescit, nō in eadē dispositione in quolibet instāti illius tēporis manet: cū ī vltimo īstāti illius tēporis aliter se habeat quā prius. ¶ Si īstetur cōtra istud assūptū. Qđ quiescit ī aliquo toto tēpore, est ī eadē dispositione ī quolibet instanti illius tēporis, quia materia quiescit toto aliquo tēpore sub vna forma, et tñ in ultimo instanti illius tēporis est sub alia forma. ¶ Dicitur ꝙ aliud est aliqđ uno toto tēpore eē sub vna forma: et aliud ipsū toto illo tēpore sub vna forma quiescere. Pōt quidē esse vt aliqđ toto vno tēpore sit sub vna forma: & tñ in vltimo īstāti illius tēporis sit ad aliā formā trāsmutatū, sicut ī generatione ignis ex aere patet. Nā materia toto quodam tempore est sub forma aeris: & in vltimo instanti illius temporis est sub forma ignis. Vnde nō oportet, vt quod toto uno tēpore est sub una forma, in vltimo īstāti illius temporis sit sub eadē. Sed esse non pōt, ut aliqđ uno toto tēpore quiescat sub vna forma, & in vltimo instanti illius tēporis sit ad aliā formam transmutatum. Nam de ratione quietis est, ut quiescens similiter se habeat nunc, sicut prius, ita quòd

Tex. 40.

Aliud est aliquid toto tēpore eē sub vna forma, aliud toto tēpore sub vna forma quiescere.

quòd non possunt accipi duo instantia illius temporis, in quibus non similiter se habeat: sicut de ratione motus est, vt qđ mouetur, non similiter se habeat nũc & prius: ita quòd nõ possint accipi duo nũc temporis mensurantis motum: in quibus quod mouetur similiter se habeat. ¶ Dicitur ergo quod materia in toto quidem aliquo tẽpore, est sub vna forma, et in vltimo instanti sub alia: non tñ in toto illo tempore precedẽti sub illa forma qescit: sed mouetur per alteratione͂ ad formã: quam in vltimo instanti accipit: propter quod inquit Philos. 6. Phys. quòd omne quod generatum est, prius generabatur. Similiter aer qui in instanti illuminatur, in tempore præcedenti nõ quiescit sub tenebra: sed mouetur à tenebra ad lucem, per accessum solis ad ipsum cõtinue magis ac magis appropinquans ad luce͂. Si autem Deus solem de nouo crearet aere præexistente, creatio solis vice͂ motus solis & aeris gereret. & secũdũ istam declarationem patet, ꝙ argumenta Scoti in 2. sent. contra S. Thom. non militant.

Tex. 59.

Sco. 2. dist. 1 quæst. 11.

¶ Secundo. Medium non est necessariũ, ad hoc ꝙ motus sit in tempore: ergo dato ꝙ nullum sit medium, sed sit vacuum, non oportet vt motus sit in instanti. Probatur antecedens. Vnaquæque sphæra cælestis mouetur in tempore, & vna velocius alia, et tamen nullum est ibi mediũ, quod oporteat aut scindi aut propelli: ergo &c. Tertio. Si talis motus esset in instanti, si quis proiceret lapide͂ sursũ, aut transiret locum unius stadii ĩ instãti aut non. Si non: ergo non oporteret motũ per vacuum fieri in instanti. Si sic: ergo et locum duorum studiorum, & sic vsque ad vltimam sphæram: quod est ridiculum. ¶ Confirmatur, quia si tũc lapis ab vltima sphæra dimitteretur, uelocius sine ꝓportione moueretur, quam ipsa suprema sphæra. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ motus grauis in uacuo nõ posset sic esse in instãti, ꝙ in vltimo instanti alicuius temporis esset in uno loco, & in alio instanti immediate esset ad alium locum transmutatum: patet hoc: nam cum instans, nõ sit immediatum instanti, ut 6. Phys. ostenditur, impossibile est vt aliquid in vno instanti sit in vno loco, & in alio instanti immediate sit in alio loco. ¶ Dicitur tertio, quòd impossibile est etiam sic motum in vacuo esse in instanti, ꝙ in vno & eodem instãti in quo mobile est in vno loco, alium sibi locum per motum acquirat. Patet qa vt dicitur 1. Phys. Termini motus sunt incontingentes: ita ꝙ nõ potest mobile simul esse sub termino à quo: & sub termino ad quem. ¶ Confirmatur, quia tunc si quis vellet ex Roma ĩ Gallias proficisci, vel simul esset & in vrbe Roma & in Galliis, uel ad Gallias transire nõ posset. Primum est inconueniens manifestũ. Secundum etiã inconueniens videtur. Nã si existente corpore intermedio, quod ambulando diuidere oportet, non prohibetur qs ex Roma transire ad Gallias: multo magis si nullũ sit corpus intermediũ, sed sit vacuum. ¶ Sed circa hanc determinationem duo sunt que difficultate͂ faciunt. Primũ est auctoritas & rõ Arist. qui vult ꝙ si aliquid moueretur ĩ uacuo, moueretur in instanti, hac ratione. Qualis est proportio medii ad mediũ in subtilitate: talis est proportio motus ad motum in uelocitate. Sed spatii vacui ad spatium plenũ nulla est proportio: ergo motus per vacuum ad motum per plenum, nulla est proportio. Sed motus nullã proportione͂ habens ad alios motus est in instanti: ergo quod moueretur in vacuo, moueretur in instanti. ¶ Secundũ est auctoritas S. Tho. 4. sentent. Determinat enim ibidem ꝙ quando inter terminos mutationis non est mediũ ꝑ se in eõdem subiecto: talis mutatio est in instãti. Sed si

Tex. Comment. 2.

Impossibile est motũ in vacuo: sic esse in instãti ꝙ in vno eodẽ instãti quo mobile est in vno loco, aliũ sibi locũ per motum acquirat.

Tex. 67.

Tex. 71. 72. & 73.

Dist. 11. q. 1.

Sed si aliquid mouetur ĩ vacuo, inter ter minos illius motus non datur aliquod me dium: ergo erit ille motus in instanti.

¶ Ad huius difficultatis euidentiã considerandum est: ꝙ cum omnis motus, omnisq; mutatio sit inter duos terminos, qui sunt incontingẽtes, idest qui simul in eodem esse non possunt, vt 1. Phys. habetur: mobile dum est sub vno termino, resistit mouenti intendenti ipsum ad alium terminum transmutare, ex quo prouenit vt non possit ipsum sub termino ad quem constituere, quãdiu ẽ sub termino à quo. Si enim corpus aliquod sit albũ: ex eo ꝙ est album resistit agẽti, intendenti ipsum efficere nigrum: ut .s. effici nigrũ nõ possit, quamdiu sub albedine manet: & ideo oportet aliam esse duratione, in qua mobile ẽ sub termino à quo: & aliã sub qua est ad terminum ad quẽ transmutatum. Hoc tñ diuersimode inuenitur, vbi vterque terminus est aliquid positiuũ, & aliter vbi unus terminus est positiuus, alius vero negatio. Nam cum omnis mutatio aut motus incipiat in instanti: vbi uterque terminus est positiuus latitudinẽ & diuisibilitatẽ habẽs, aliud ẽ istãs à quo in cipit motus & recessus à termino à quo: & aliud instans in quo terminatur accessus ad terminum ad quem, & vtrumque illorum instãtium ad ipsam mutationem pertinet: ad motũ enim dealbationis pertinet & instans in quo incipit dealbatio, & instans in quo terminatur. Et ideo cũ inter quælibet duo instantia mediet tempus, necesse est vt motus huiusmodi quo fit transitus ab vno termino ad aliũ, tẽpore mensuretur: ubi autẽ unus terminus est affirmatus, alius vero negatus, sicut cum aliquid mutatur de non esse ad esse, vel ab esse ad non esse: ut sic non oportet vt aliud sit instans in quo incipit motus, & aliud instans in quo terminatur: sed in vno & eodem instanti incipit & terminatur, si ipsa mutatio per se accipiatur: præscindendo .s. eam à motu præcedẽte cuius est terminus: & ideo talis mutatio non fit in tẽpore, sed in instanti, in quo est ipsum factum esse: in eodẽ enim instanti, aliquid generatur & generatum est: & in eodem instanti aliquid corrumpitur & corruptum est. Sicut in eodem instanti aer illuminatur & illuminatus est: & in eodem instanti terminatur motus, & terminatus est. ¶ Ratio ergo quare motus proprie sumptus, est in tempore absolute, non est mediũ grossum, aut subtile: sed est incompossibilitas terminorũ, cum eorũ latitudine & diuisibilitate: & ideo quia locus diuisibilis est, & diuisibiliter acquiritur: & terminus à quo, & terminus ad quẽ incõpossibiles sũt, mobile existens in uno loco diuisibiliter amisibili, resistit motori intendenti ipsum ad aliũ locum transferre: & ex tali resistentia habet motus siue in pleno sit, siue ĩ vacuo, vt non in instanti, sed in tempore fiat.

Tex. co. 47. Mobile dũ est in termino resistit mouẽti intẽdẽti trãsmutare ipsũ ad aliũ terminũ, hoc autẽ non est vniformiter in termino positiuo & in termino negatiuo.

¶ Quare autẽ in vacuo unus motus alio esset velociter, multiplex esse ratio põt. Prima est, quia unus potest esse inter ter minos magis distantes: alius vero inter terminos minus distantes. Nã cæteris paribus ubi est maior locorum distantia, maius tempus ad motum requiritur, quã ubi est minor distantia locorum, sicut maius tempus (cæteris paribus) requiritur ad hoc, vt transeat aliquid ex magis nigro ad albedinẽ, quam vt transeat ex minus nigro: maior .n. ibi videtur cõtrarietas. ¶ Secũda causa est maior aut minor excessus virtutis motiuæ supra mobile: vbi enim est maior excessus virtutis motiuæ supra mobile, & consequenter minor resistentia mobilis, ibi est maior velocitas motus cæteris omnibus partibus, siue illi motus sint in vacuo siue in pleno. Nã etiam posito uacuo, ridiculum esset dicere puerum debilis uirtutis æquali uelocitate

Quare motus i uacuo vnus sit alio velocior põt reddi multiplex ratio.

tate proijcere posse lapidē, sicut vir magnæ virtutis. ¶ Ad auctoritatē Arist. prætermissa responsione Com. quæ profecto subtilis est, respōdetur vt S. Th. lec. 12. in expositione respondet, φ inquā ratio illa non est demōstratiua simpliciter: sed procedit cōtra ponētes causam totalem velocitatis et tarditatis, in motu esse ex parte medij Sic enim sequitur φ remoto omni medio aut motus nō esset, aut fieret in instanti. similiter facta illa suppositione, vera est propositio hæc, Qualis est proportio medij ad medium ī subtilitate, talis est proportio motus ad motum in velocitate: non autem est simpliciter vera. Quod autē inquit Auerroes, in grauibus & leuibus rationem Arist. veram esse, eo φ ī illis nulla sit retardatio uelocitatis ex parte mobilis, sed tantum ex parte medij, eo φ subtracta ab eis forma quam habent ab agente, nō remaneat nisi materia, ex cuius parte nulla potest cōsiderari resistentia ad mouēs, cum non sit actu, nō valet vt bene notat S. Tho quia remota per intellectum forma, quā graue habet ab agēte, nō remanet mā nuda: sed remanet corpus quantum, in determinato situ existēs opposito situi, quem mouens intendit, ex quo, ut ipsemet Auerroes dicit, accipitur resistentia mobilis ad mouentē, quæ resistentia in corporibus etiā cœlestibus inuenit. ¶ Ad aliam instantiā ex verbis S. Th. sumpta dicitur φ licet inter terminos motus existentis in vacuo, nō detur mediū plenum, datur tamen spatiū vacuū, siue locus nō repletus corpore, multas habēs partes, quibus successiue correspōdet graue descēdēs, ac si illas successiue per motum acquireret. ¶ Sed contra determinationē factā quæ est S. Tho. in expositione & in 4 sent. ab aliquibus instatur. ¶ Primo, si incompossibilitas termini à quo, & termini ad quem (quia videlicet mobile non potest simul esse in vtroque loco) est causa quare motus iste sit in tēpore, sequitur φ nō posset assignari ratio quare graue circūscripto medio tali grā du finitæ velocitatis moueretur: quacūque enim finita uelocitate moueatur, cōtingit ipsum nō esse simul in utroq; loco. ¶ Secundo sequeretur, φ graue simplex moueretur in infinitū simpliciter, circūscripta resistentia medij. Nā cum duplo gradu velocitatis ad gradū datum tolleretur mobile simul esse ī diuersis locis et cum quadruplo & cū octuplo, & sic in infinitum. ¶ Tertio sequeretur, φ graue simplex maioris quantitatis deberet tardius moueri, quā graue minoris quātitatis, qa maius inconueniens est corpus magnum simul esse in diuersis locis, quā corpus paruum. ¶ Quarto. Potētiæ mouētis graue simplex ad talem incōpossibilitatem terminorū, nulla est proportio, cū nihil sit: ergo talis incompossibilitas terminorū nō tenet locū resistentiæ: nā uelocitas cuiuscumq; motus, attenditur penes proportionē pōiæ mouentis ad suam resistentiā, vel penes accessum, vel aliquid huiusmodi. ¶ Quinto, eadē rōne distantia formalis terminorū ī alteratione, deberet esse sufficiēs causa successionis in motu alterationis, quacūq; alia resistētia circūscripta. ¶ Sexto, similiter talis incompossibilitas terminorū deberet facere successionē in illuminatione medij. hoc autē ex Arist secundo de aīa falsum esse constat. ¶ Ad omnia ista simul dicitur, quòd ex falsō fundamēto procedūt. Nos enim nō dicimus sola terminorū incōpossibilitatē esse rōnem, quare motus fiat in tempore, sed hanc incōpossibilitatē cū diuisibilitate utriusq; termini. Nā sicut ppter diuisibilitatē lineę in infinitū, inter quælibet duo pūcta lineę mediāt īfinita pūcta: ita inter qlibet duo loca, mediāt īfinita loca: nō tñ ab inuicē totaliter distincta: sed commu

Comment 74. Lect. 12. Lect. [illegible] Tex. 70. Art. 44 q. 2 art. 9. 3 ad secundum.

cõmunicãtia. ¶ Ad primũ aũt particulari iuxta predicta dicitur, ꝙ subtracto medio extrinseco, põt etiã optime assignari ratio, quare vnũ graue citius pueniat ad locũ deorsum alio graui, duplex .n. põt ratio assignari Vna est maior, aut minor distantia locorũ inter quæ est motus. Sicut .n. cæteris paribus minus frigidũ citius calefit quã maius frigidũ, ꝓp minorem distãtiã inter hãc frigiditatẽ, & hãc caliditatem, quã inter illã frigiditatẽ & illam caliditatẽ: ita hoc graue citius peruenit ad hunc locũ, cæteris paribus, quãdo à loco minus distãti mouet̃ quã aliud. Altera est maior aut minor grauitas: quod enim grauius ẽ, cæteris paribus, citius descendit propter maiorẽ inclinationẽ maioremque impetum ad locum deorsum.

Subtracto medio vnũ graue citius moueri alio potest, & cu plici rõne

¶ Dicitur secũdo, ꝙ nõ diximus incompossibilitatẽ terminorũ etiã habentiũ latitudinẽ, esse causã maioris aut minoris velocitatis: sed esse causã ꝙ motus absolute sit ĩ tẽpore: causam aũt maioris aut minoris velocitatis esse diximus, & maiorẽ locorũ distantiã, & diuersum excessum virtutis motiuæ super mobile: ideo ratio nõ est ad propositũ. ¶ Ad sm̃, dicitur primo, quòd ex eodem falso fundamẽto procedit, scilicet ac si dicamus solã incompossibilitatem terminorũ esse rõnẽ quare motus fiat in tẽpore. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ graue simplex nõ moueretur in infinitũ simpliciter, sed determinata velocitate secundũ maiorẽ, aut minorem distantiam locorũ, & secundũ maiorem aut minorem grauitatẽ. ¶ Ad tertium negatur consequentia, si cætera ponantur paria. Ad probationem dicitur primo, quòd procedit ex eodẽ falso fundamẽto. ¶ Dicitur secundo, quòd non maius inconueniens est corpus maius esse simul in diuersis locis quàm corpus paruũ Vtrobique enĩ contradictionis implicatio est. ¶ Ad quartum dicitur primo, quòd ex eodẽ falso fundamento procedit. Dicitur secundo, ꝙ licet potẽtię mouentis ad incõpossibilitatẽ terminorum accipiendo incompossibilitatẽ pro sola negatione possibilitatis existẽdi simul ĩ eodẽ nulla sit proportio: entis .n. nulla est proportio ad non ens: potentiæ tñ transmutatiuę mobilis existentis in vno termino, ad terminum incompossibilem illi est aliqua proportio & alia, & alia, secundum aliã, & aliam terminorum distantiam. Minor enim potentiæ proportio est ad terminũ incompossibilem magis distantem, quàm ad terminum incompossibilem minus distantem: quia vbi termini huiusmodi fuerint magis distantes, maior est resistentia mobilis ad potentiã mouentis, ubi non fuerit minor distantia, minor erit resistẽtia: & secundũ hoc attẽdetur maior aut minor velocitas motus. ¶ Ad quintum conceditur qđ infertur: nam distantia formalis inter terminos alterationis, quæ videlicet ĩter ipsos terminos plurales termini mediant, est sufficiens ratio successionis in ea, omni alia resistẽtia circũscripta. ¶ Ad sextũ dicitur primo, ꝙ ex falso intellectu nostræ positionis procedit. Dicitur secundo, ꝙ inter terminos illuminationis .s. inter tenebrã & lucem nihil mediat, cum ipsi termini latitudinem nõ habeat ex se: ideo quãuis sint termini incompossibiles: nulla tamẽ ĩ illuminatione successio inuenitur: sicut neq; in generatione, vt ab alteratione præscindit. ¶ Ad rõnes principales ex prędictis patet responsio. Dicitur .n. ad primũ, ꝙ graue, dum moueretur in vacuo, partim eẽt in termino à quo, & partim in termino ad quẽ. quia licet nõ esset mediũ aliquod corpus, esset tñ mediũ ipsum spatiũ vacuum verum, vel imaginarium, & esset locus non repletus corpore, plures habẽs partes, quibus graue descendendo secundum partes motus successiue ꝓcessus eẽt.

¶ *Ad secundum, dicitur vt superius, q falsum est totam causam successionis temporariȩ in motu esse medij resistentiam: nec hoc tenuit Aristoteles, quamuis cōtra tenentes illam positionem ex ea suppositione, tanquam ex cōcesso ab eis sit argumentatus.*

QVAESTIO IIII.
Vtrum tempus distinguatur à motu.

Quoniam autem uidetur maxime motus esse & motio quædam tempus &c. Tex. XXXXV.

CIRCA tractatū de tēpore, Quæritur primo, Vtrū tempus sit aliquid distinctum à motu, existens extra animā, & videtur q non. Primo. Id quod componitur ex partibus quæ non sunt, non est: sed tēpus cōponitur ex his quæ non sunt .s. ex præterito & futuro, quorum nullum est: ergo tempus non est. ¶ Secūdo. Si tempus est aliquid, aut est res permanēs, aut est res successiua: sed non est res permanens, ut satis patet (nisi poneremus tēpus esse ipsum cælum) nec res successiua, quod probatur: si esset res successiua, tunc tempus esset dum fieret, hoc aūt est falsum, quia illud dicitur fieri qd procedit de non esse ad esse: ergo qd fit non est: ergo tēpus nihil est. Tertio. illa sunt idem, quorū partes sunt eędem: sed partes temporis, & partes motus sunt eędem: ergo &c. consequentia nota cum maiori. probatur minor, nā partes motus sunt prius & posterius, similiter partes temporis: ergo etc. ¶ Quarto. Si tempus sit aliud à motu, cū tam tēpus quā motus sint entia successiua, sequitur q alia erit successio temporis, et alia successio motus: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Impossibile est esse duas quantitates permansiuas in uno quanto pmansiuo: ergo et duas successiones in vno successiuo: ergo in motu nō pōt esse propria successio, & alia successio quæ pertineat ad tempus. ¶ Quinto, ad hoc est auctoritas Phil. dicentis. Est aūt prius & posterius ipsorum in motu, quod equidē ens motus est. vbi dicit S. Tho. prius & posterius ipsorū scilicet temporis & motus quantum ad id qd est, motus est: sed tempus nihil aliud est, quā prius et posterius: ergo tēpus est idem q motus. ¶ Rńdeo ad istam difficultatem tribus conclusionibus. Prima est. Tēpus est ens reale, extra animā existens. Probatur primo: omnis quātitas est ens reale: sed tempus est quantitas: ergo &c. ¶ Secundo: id qd est mensura entis realis, est ens reale: sed tempus est mensura motus: ergo &c.

¶ Sed circa hanc conclusionem dubium occurrit. Nam cū Philos. in fine huius quarti, & Comment. expresse ponant, q numerus nō est in actu, nisi per opus animæ: tempus vero sit quidā numerus: videtur q non sit in actu nisi per opus animæ: ergo non est ens reale. ¶ Respondetur & dicitur primo, q duplex est numerus. Quidam .s. qui est multitudo vnitatum discretarū, & nullo modo continuarum, sicut numerus decem hominum, & de hoc non loquitur Philoso. & Cōmen. Alius est numerus qui est multitudo partium cōtinuā, & de hoc Philos. loquutur: intel-

Tex. 99.

Lect. 17.

Tempus est ens reale extra animam existens.

Tex. & commen. 130.

Numerus est duplex, scilicet multitudo discretorum & continuorum.

intelligitque quantum ad partium distinctionē, ꝙ scilicet tales partes non sunt separatę nisi per opus animæ. Dicitur secundo, ꝙ tempus est numerus secūdo modo dictus: ideo non est nisi p opus animę: quantum s. ad actualem distinctionē suarum vnitatum, quæ cū sint vnitates partium motus, qui continuus est, distinctionem & separationem partium nō habet: quantum tñ ad entitatē suam extra animam est: est enim entitas, quæ ratione subiecti in quo est, continuitatē habet: ut infra dicetur. ¶ Sequitur ex istis, ꝙ licet tempus sit res extra animā, ita ꝙ nō existente anima adhuc est tēpus: tamen tempus secundū suā totalitatem non habet esse nisi in anima. Cum .n. tempus sit successiuum, de cuius ratione est ꝙ non sit totum simul de eo, nisi indiuisibile: nō poterit esse tempus secundū partes suas, nisi per operationē animæ cōparantis partem priorem & posteriorem tēporis: vnde totalitas tēporis, est solum ī anima: & hoc significauit Philosophus dum dixit quòd tempus est vtcumque ens sine anima, idest habet esse imperfecto modo.

Tex. 131.

¶ Secunda conclusio est. Tēpus est successiuum. ¶ Ad cuius euidentiā sciendū primo, ꝙ res successiua differt à permanenti in duobus. Primo quia res permanentes habent partes suas totas simul in actu: sicut Sortes, lignum &c. totum autem successiuum non habet partes secundum se totas simul existentes, sed partes suę esse in successione habent, secundū ꝙ vna habet esse post alteram: sicut est de motu: partes enim motus non habēt esse simul: sed vna est post alterā. ¶ Secundo: quia totum permanens nō est actu dū fit: non enim Sor. est dum generatur, sed postquā genitus est: totū autē successiuū simul e ī et fit, & nullo modo est actu, nisi dum fit, motus .n. non est, nisi dum mouetur mobile. ¶ Probatur itaq; conclusio: Primo sic, illud cuius partes nō sūt simul, & in fieri esse habet, est eus successiuum: sed partes tēporis non sunt simul, & ipsum in fieri esse habet (præteritum enim & futurum non sunt simul) & tēpus non est, nisi dum fit: ergo tempus est successiuum. ¶ Sed duo occurrūt dubia. Primum est. In generatione Sor. nō sunt simul omnes partes: nam secūdū Phil. 3. de partibus animaliū et 2. de gene. animalium, primo generatur cor, quam aliæ partes, & tamē Sortes est res permanēs: ergo falsum est ꝙ partes rei permanentis in hoc à partibus rei successiuę distinguātur, quia illæ sint simul, istę autem non. ¶ Secūdum dubiū est. Si tempus est talis res successiua, quæ non habet simultatem partium, & non habet esse, nisi dū fit, sequitur ꝙ in eodē tēpore aliqua pars eius primo generabitur & corrūpetur: sed hoc est impossibile, quia id quod est ꝑ aliqua mensura, non potest pro illa mensura non esse: ergo &c: Probatur consequentia. Accipio vnam diē: certum est, quòd vna dies non generatur nisi in una die. Quæro ergo, in quo tempore corrūpatur illa dies: non in tempore præcedente ipsam diē, nec in tēpore sequenti, nec in aliqua parte diei: ergo corrumpitur in seipsa die, & in eo tēpore quo primo generata est: ergo &c. ¶ Ad primū istorum dicitur, ꝙ partes alicuius non sunt partes eius, nisi dum vniuntur in toto: dum enim sunt separatę à toto, non sunt partes eius in actu: vnde quādo generatum est cor, simul sunt omnes partes eius: non autē simul generātur omnes partes Sortis, quia non oēs simul incipiunt esse partes Sortis. Illa igitur propositio scilicet, partes rei permanētis sunt simul, intelligenda est, quando sunt partes eius, nō autem antequā sint eius partes: et p hoc differt res permanens à successiua: quia partes rei successiuę, etiā dum sunt partes rei

Tempus est successiuū.

Res successiua à permanēti in duobus differt.

Cap. 1. & Cap. 4.

Quomodo intelligatur quòd partes rei permanentis sunt simul.

tes rei successiue, etiam dum sunt partes eius, non sunt simul secundum se totas. ¶ Dicitur secundo, q partes rei permanentis dicuntur esse simul, nō quia oporteat facta vna fieri iūc oēs: sed quia adueniente ea, quę secundo generatur, non oportet primā corrumpi, sicut accidit in successiuis: adueniente .n. futuro, necesse est præteritū non esse. ¶ Ad secundum negatur consequētia. Ad probationem dicitur, q tota vna dies nō corrūpitur in seipsa tota, neque in aliqua sui parte, sed in vltimo instanti terminante horam, in illo .n. desinit esse: vnde diē aliquam corrumpi, nihil aliud est quā illam totaliter compleri & terminari. ¶ Tertia conclusio est. Tēpus est ens realiter distinctū à motu. Probatur primo auctoritatibus Philos. & Comm. Nā Philos. probat q tempus nō est motus: idem quoq; probat, & concludit, qd quidē igitur non est motus manifestū est. Itē tex. 98. concludit, Quod igitur neq; motus, neque sine motu tempus est, manifestum est. Item in eodē tex. ait, Quoniam autē non est motus necesse est motus aliq esse ipsum. Item tex 101. dicit, Nō ergo motus tempus est, sed secundū quod numerum habet motus. Commentator autē concludit secundū mētem Philosophi, q tempus nō est motus. Idē dicit cōme. 98. Item Comment. 101. dicit: Tēpus igitur non est motus, sed quodāmodo numerus motus. Præterea Commen. 102. dedit differentiā inter tempus et motum, ne existimetur, quòd tempus est motus. ¶ Secundo probatur rationibus. Prima ratio Philosophi secundū m S. Tho. qua probatur q tempus nō est circulatio cœli, est ista. Pars temporis est tempus: seu pars circulationis non est circulatio: ergo circulatio nō est tēpus: & multo minus alius motus. ¶ Pro declaratione huius rationis notandum, quòd cum tempus sit totū

Quo corrūpatur aliqd totū successiuum.

Tempus est ens realiter distinctū à motu.

Tex. 91.

Tex. 95. 96. & 97.

Comen. 95.

Tex. 91.

Tēpus e oē dū totū homogeneū.

homogentium, idest similium partium, ita quòd omnes partes sunt eiusdem rationis cum toto, & inter se, sicut .n. quęlibet pars aquę ē aqua, ita quęlibet pars temporis est tēpus, ideo oportet, ut omne illud quod est idē tempori, totum homogeneum sit: & sic sequitur, si tēpus sit circulatio, quòd pars circulationis sit circulatio, & in hoc fundatur rō Philosophi. ¶ Sed videtur ista responsio nulla esse: si enim accipiantur tēpus & motus secundū q significatur nominibus cōmunibus, scilicet tēporis & motus, sicut tēpus est homogeneū, ita & motus: sicut .n. qualibet pars tēporis est tēpus, ita qualibet pars motus est motus: si autem accipiantur vt significantur nominibus partiū s. tēpus nomine diei, aut āni, et huiusmodi, motus autem nomine circulationis, sicut non qualibet pars circulationis est circulatio, ita neq; qualibet pars anni est annus: si igitur proportionabiliter sumantur eodē modo se hēt in tēpore & motu. ¶ Respondetur q non comparat Philos. tempus & motum adinuicem, tamquam duo vniuersalia: tempus .n. nominat aliquod vnum numero, quod est accidēs primi motus: vnde & dicentes tempus esse motum, non dicebant tēpus esse motum in communi, sed esse idē quod hic motus numero, qui est primi mobilis circulatio: si ergo hoc accidēs vnū numero quod est tempus, est hic motus numero qui est circulatio: oportet q si qualibet pars huius tēporis est tempus q quęlibet pars huius circulationis sit circulatio. ¶ Attendēdum autem q hanc rationē aliter Simplicius format: sic inquā. Pars circulationis vniuersi: puta dies, tempus est secundum eos qui dicunt tēpus esse circulationem, & atē partē circulationis esse: sed pars circulationis nō est circulatio: ergo aliqd tēpus nō est circulatio: ergo nō est vniuersaliter verū q tēpus sit circulatio vniuersi.

Tex. 11.

vniuersi. ¶ Secunda ratio Phil. ad idē est ista. Si tempus est circulatio, sequitur quòd si essent plures cæli, essent etiā plura tempora: sed hoc est falsum: ergo etc. ¶ Sed videtur quòd Philosophus male neget istam conditionalē: si essent plures cæli: idest plures mundi, essent plura tēpora: videtur enim esse necessaria: nam cum tēpus sit accidēs primi motus, oportet & ipsū, si primi motus multiplicentur, multiplicari: sed si essent plures mūdi, essent plures primi motus, sicut & plura prima mobilia: ergo essent plura tempora &c. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd ista conditionalis: Si essent plures mūdi, essent plura tēpora, uera est posito q̄ tempus sit motus: si .n. essent plures mūdi, plures etiā primi motus essēt: absolute autem secundum Philosophum est falsa, qui vult nullo modo plura tempora posse esse simul, nisi unū alterū contineat: sm̄ enim mentem Philos. tempus dicit mensuram omniū motuū: ideo quātumcumque multiplicentur motus, multiplicari tēpora non oportet: vna .n. mensura extrinseca potest esse plurium, sicut vnus palmus, et pannum, & lignū potest mensurari: unde etiam si essent plures mundi: non oporteret esse plura tēpora. ¶ Dicitur secūdo, q̄ in quolibet motu est propria successio intrinseca, quæ improprie pot dici tēpus: sed successio quæ est accidens existens in primo motu, est proprie tēpus; & illa successio nō habet rationē temporis, nisi qa est successio primi motus, qui est omniū aliorū motuum mensura: vnde si cessaret ille motus qui nūc est primus, & alij remanerent, successio et mensura intrinseca illius motus qui remaneret primus esset tēpus. ¶ Ad rōnē itaq; dicitur, quòd multiplicato subiecto, oportet multiplicari tēpus inquantū accidens & passio ipsius sibi est, nō aūt inquantum mensura: vnde si essent plures

Quòd si essent plures mundi, essent plura tēpora.

Ad multiplicationē subiecti sequitur multiplicatio temporis.

mundi, essent quidem plura tempora, quorum vnū esset proprie tempus, aliud vero improprie successio .n. alterius primi motus extrinseca, esset improprie tēpus, sicut & aliorum motuum particularium successio: sed vnum esset tempus proprie dictum, quod omniū mensura extrinseca esset. Nā tempus proprium accidens est alicuius motus primi, à quo extrinsece omnes alij motus mensurātur: & sic per tale tempus posset etiā primus motus alterius mūdi mensurari. ¶ Sed adhuc remanet dubium. Si .n. essent plures mūdi, essent et plures motus primi, & quilibet per responsionē suam; intrinsecā successionem haberet: ergo cū vnus illorū motuum nō depēderet ab aliquo quocūque mundo, non esset maior ratio q̄ successio vnius esset proprie tempus mensurās alterū motum primum, quā econuerso: ergo oportet vnāquamque illarum successionum esse tempus proprie dictum: & sic plura tēpora essent simul. ¶ Rn̄detur quantū mihi pro nūc occurrit: quāuis essent plures mūdi, primū tñ mobile unius illorum mundorum motū simpliciorē & vniformiorem, atq; natura sua notiorē haberet, quā primū mobile alterius mūdi, & tūc tempus in illo motu fundatū, omnium motuū vtriusq; mundi mensura esset, eo q̄ motus primus vnius, esset mēsura motus alterius: si vero poneremus, q̄ in unoquoq; illorū mundorū esset unus motus primus et simplicissimus, ita quòd vnus nullo modo ab altero mēsuraretur: adhuc nō oporteret vt essent plura tēpora proprie dicta, nisi poneretur tempus esse mundi circulationē. Quāuis .n. non repugnet plures motus simul esse: impossibile tñ est plura tēpora esse simul, quorum .s. vnum nō contineatur in alio: siue ponatur vnus mūdus siue plures. Nam cum sm̄ communem vsum loquendi, illa quorū vnum dicitur fieri qñ aliud fit: ita

quòd

quòd & simul incipiunt & desinunt, simul fieri dicantur: si aliqua in diversis mundis simul inciperēt, & desinerēt, sed in duabus horis duorum mundorū simul existentibus, dicerētur quidē simul fieri: quia simul inciperent, & desinerent etiā non simul fieri: quia fierent in diversis tēporibus omnino disperatis, quorū scilicet unum non contineretur in alio: sicq; ista simul fierent & non simul fierent, qđ est impossibile manifestū. Posset aūt & brevius hoc dubium expediri dicēdo, ꝙ Philosophus illam conditionalē negat: nō qa non sit vera: sed qa ab illis philosophis contra quos arguebat, non concedebatur. Verum quod fundamentum habeat haec responsio, considerato (cum ex eorū positione argumē(tetur) omnino clarissime sequebatur illam conditionalem uerā esse: vt Phil. deducit. ¶ Tertio arguitur ꝙ tempus absolute non sit motus, aut mutatio, & est ratio Aristot. Omnis motus & mutatio, vel est solū in ipso trāsmutato, sicut mutatio in substātia, quātitate, & qualitalitate: vel etiam in loco vbi est transmutans, & transmutatū: sicut motus in vbi, & in loco: sed tēpus est vbiq; & apud omnia: ergo &c. ¶ Pro declaratione minoris attendendum est ꝙ de tempore dupliciter loqui possumus .s. materialiter & formaliter. Si materialiter sumatur inquantū .s. est accidens motus primi mobili: sic non est vbique & apud omnia, sed tm̄ in primo mobili: sed ad hunc sensum non loquitur Philoso. si vero formaliter sumatur, inquantū scilicet primam omnium motuum mensuram importat: sic & est vbiq; & apud omnia: quia in omni loco præsertim inferiori est aliquid quod tempore mensuratur: et similiter mensurantur aliquo modo tempore, quæcūq; sub orbe lunę cōtinentur. Et ad hunc sensum est Philosophi propositio intelligenda. ¶ Quātum

Tex. 95.

Tēpus materialiter non est ubi, secus formaliter.

ad maiorem vero, notandum ꝙ eam aliter interpretatur S. Tho. & aliter Simplicius. S. Tho. enim Alexandri interpretationē secutus exponit, ꝙ propter motū in substantia, quantitate, & qualitate, dixit Philosophus omnem motū & mutationem esse solū in ipso transmutato: qa inquam id secundum quod fit motus, est in eo ipso qđ transmutatur: propter motum vero in ubi, addidit vel etiam in loco vbi est transmutatum & transmutās, quia videlicet per motum ad vbi, nō tantum acquiritur vbi, quod est in transmutato, sed etiam locus qui à transmutato est extraneus. Simplicius vero vtramque partem ad omnes motus refert inquiēs, ꝙ omnis motus est in eo qđ mouetur solum, idest non in alio mobili: et præter hoc est etiam in loco tantū, vbi est qđ mouetur, quorū neutrum conuenit tempori, cū ipsum similiter sit vbiq; et apud omnia, vt esse vbiq; opponatur ei qđ est esse tantū vbi est quod mouetur, esse vero apud omnia opponatur ei quod est eē in transmutato solum. ¶ Quarto ad idē, & est ratio Phil. Motus dicitur velox aut tardus: tempus nō dicitur velox, aut tardum: ergo tēpus non est motus. Probatur minor, quia velox & tardū, tempore determinantur: dicitur enim velox, quod per multum spatiū paruo tempore mouetur: tardum aūt quod per paucum spatium in multo tempore: tempus autē non determinatur tempore neque secundum suam quantitatem, neq; sm̄ suā qualitatem, cum nihil sit suiipsius mensura. ¶ Attendendum aūt quòd tempus nō determinari tempore neq; secundum quātitatem, neq; secundū qualitatē, Simplicius exponit, quia tempus sm̄ quantitatē suam, qua dicitur multum aut paucum, non determinatur tempore, non .n. dicitur multū tempus, quia in multo tempore sit, neque paucum, quia in pauco: sed secun-

Lect. 16.

Opinio D. Tho. alia ab illa Simplicij.

Tex. 96.

Tēpus tēpore determinari neque secūdū quātitatē neq; secūdū qualitatē: quo intelligēdum sit.

secundum continuitatem & numerũ: sed hoc motui est proprium: multum .n. dicimus, qui in multo tempore fit: paucũ vero qui in pauco: sm̃ qualitatem vero tẽpus determinari tempore nõ põt: quia tẽpus quale omnino non est: non .n. tẽpus, sicut motus velocitatem habet, & tarditatem: quæ qualitas quædã motus est, & tempore determinatur. S. Tho. vero videtur vtrumque tempori attribuere, scilicet & quãtitatẽ et qualitatẽ: et neutrũ tempore determinari: quod quidem tex. magis congruere uidetur, quã qualitatem à tempore omnino remanere. Nam cum inquit Philoso. tempus non determinari tempore, neq; quo quantum aliquid est, neque quo quale: videtur & quãtitatem & qualitatem in tẽpore supponere: negare uero illa tempore determinari, p qualitatem aũt temporis, non videtur Phil. velocitatem, & tarditatem accepisse: cũ hæc non conuenire tempori, probare intendat: sed potius hoc quod dico, Hiems, Estas, Ver, Autumnus, & huiusmodi quæ quãdã temporis dispositionẽ, & qualitatem significare uidentur. Sicut enim multum et paucum in tempore, quæ eius quantitatem significare videntur, tẽpore non determinantur: ita neque Hiems, Estas: & huiusmodi quæ ad eius pertinent qualitatẽ. ¶ *Quito. Effectus distinguitur à sua causa, sed tẽpus est effectus motus: dicit .n. Cõmen. Tempus sequitur motum. s. quia motus est causa eius, quia est subiectũ illius: ergo tempus non est motus.* ¶ *Sexto. Si tẽpus esset idẽ q̃ motus: sequeretur de necessitate moueri omne quod est in tẽpore, quia omne quod est in motu mouetur: hoc autẽ est falsũ: quia etiam quiescens est in tempore: ergo etc. Istam rõnẽ tangit Phil. Dicit enim. Non enim sicut qđ in motu est, nec esse est moueri: sic & quod in tẽpore est, non .n. tẽpus motus est.* ¶ *Ad argumẽta in oppositum respondetur. Ad primum negatur minor, & dicitur, q̃ præteritum & futurum sunt eo modo quo conuenit esse partibus successiuis .s. in quadã successione, et per aliquod indiuisibile cõtinuans ea.* ¶ *Ad secundũ dicitur, q̃ tempus est res successiua. Ad improbationem huius negatur falsitas consequentis. Ad cuius p̃bationem dicitur, quòd nõ omne fieri est procedere de nõ esse ad esse, sed bene fieri est habere esse ab alio: vnde ad hoc q̃ aliquid fiat, sufficit q̃ habeat eẽ ab alio, & quod prius secũdum intellectũ sit sub non esse quã sub esse, & sic tẽpus fieri, est ipsum habere esse ab alio, non autem procedere de non esse ad esse. Põt secundo dici, q̃ tempus procedit de nõ esse ad esse secundũ partes sibi succedentes, nõ autem sic, q̃ dum fit, nullo mõ habeat eẽ.* ¶ *Ad tertium negatur minor. Nã licet pars temporis, & pars motus conueniãt in hoc, q̃ ẽ eẽ priorẽ aut posteriorẽ: alia tamẽ est pars prior tẽporis, & alia pars prior motus: & similiter est de parte posteriori.* ¶ *Ad quartum dicitur primo, quòd tempus non est successio, quia successio non videtur esse aliud quã relatio inter prius & posterius: tempus autẽ nõ est relatio, sed est quantitatis successionẽ habens. Dicitur secundo, q̃ non est inconueniens duas successiones esse simul, quarum vna sit inter partes tẽporis, alia vero inter partes motus: nã cum successio sit relatio ad multiplicationẽ fundamentorum, & terminorũ, multiplicatur, vnde cum aliæ sint partes temporis, & aliæ partes motus: oportet aliam esse successionẽ tẽporis, & aliã successionẽ motus eẽ: negatur ergo illa cõsequẽtia ultima.* ¶ *Ad quintum tripliciter potest respõderi. Primo, q̃ prius & posterius tã temporis quã motus dicũtur esse, id quod est motus materialiter et subiectiue: quia uidelicet motus est subiectũ prioris & po-*

Lect. 16.

Auerr. comment. 104.

Tex. 118.

Non omne fieri est procedere de nõ esse ad esse.

sterio-

sterioris: non autem quia sint vna et eadem res formaliter cum motu in quo sũt. Potest secũdo respõderi, ꝙ loquitur Philosophus de priori & posteriori tẽporis, non quæ sunt partes tẽporis, sed quæ sũt partes motus. Nam hæc etiam dicuntur prius & posterius tẽporis causaliter, inquantũ ex priori & posteriori quæ sunt in motu, causatur prius & posterius in tempore: & per illa tẽpus definitur, secundum quòd à priori & posteriori, quę sunt in magnitudine, sumuntur. Et si bene consideretũr verba S. Tho. videbitur hanc esse eius intentionem. Potest tertiò responderi, ꝙ interpres male interpretatus est tex. Græcum. Sic .n. debebat interpretari. Ex his aũt prius et posterius, quod est in motu subiecto, est motus: ipso autem esse alterũ est, & non motus. Nã cum dixisset Philosophus, esse in primis prius & posterius in magnitudinẽ, deinde in motu, postremo in tẽpore, de priori & posteriori motu locuturus: vt ostẽderet quomodo tempus mensurat motũ sm̃ prius & posterius, subiũxit quòd ex istis prioribus, & posterioribus illud prius et posterius quod est in motu subiecto, quidem est idem ꝙ motus: qa videlicet quęlibet pars motus est motus: ratione autẽ est diuersum à motu. Nam motus ratio est actus existentis in põia, prius aũt & posterius ordinẽ partiũ motus importat.

Lect. 17.

QVAESTIO V.

Vtrum tempus sit numerus motus, secundum prius & posterius.

Hoc enim est tempus numerus motus, secundum prius & posterius &c. Tex. CI.

QVAERITVR quinto, Vtrum tẽpus sit numerus motus, sm̃ prius et posterius, & videtur quòd non. ¶ Primo. Numerus est quãtitas discreta: sed tempus est quãtitas cõtinua, vt patet in prædicamẽtis Arist. ergo tẽpus nõ est numerus. ¶ Secundo. Numeratum non est numerus, sed tẽpus est numeratum: dicit enim Commen. ꝙ definitio temporis in quã nõ est dubitatio, est ꝙ tempus est numeratũ prioris & posterioris existentium in motu: ergo &c. ¶ Tertio. Numerus est plurium, & nõ vnius: ergo non conuenienter dicitur, ꝙ est numerus motus: sed conuenientius diceretur numerus motuum. ¶ Quarto. Prius & posterius motus, nõ sunt discreta ad inuicem, sed continua: ergo ipsorũ non est numerus: quia numerus est solum discretorum: ergo tẽpus non est numerus motus secundũ prius, et posterius. Rñdeo ꝙ tempus est numerus motus sm̃ prius et posterius. ¶ Circa quã definitionẽ tria sunt declarãda. Primũ est, ꝙ tẽpus ẽ aliquid motus. Sm̃, ꝙ tẽpus est numerus motus. Tertiũ, quo motũ numerat sm̃ prius et posterius. ¶ Primũ probat Phil. tali ratione. Simul sentimus motũ & tẽpus: ergo tempus vel est motus, vel aqd motus: sed non est motus, vt probatũ est: ergo est aliqd motus: antecedẽs declarat: quia quãuis particularẽ aliquẽ motũ sensibilẽ nõ percipiamus, puta si simus in tenebris, et nos nullã ẽt alterationẽ ab extrinseco corpore patiamur, fiat tñ aliquis motus in aĩa nostra, statĩ videtur nobis, ꝙ fiat aliqd tẽpus: & econuerso, cũ percipimus tẽpus, simul percipimus motum. ¶ Attendẽdũ aũt ꝙ ista Philos. verba. (Motus aũt aliqs in aĩa fiat) Alexãder de in-

Cap. de quantitate.

Com. 102.

Tex. 97. 98.

Tẽpus est aliquid motus

Opinio Alexand.

de intelligētia qua aīa motū intelligit, In terpretatur. Nō .n. inquit vult Aristo. animā moueri, sed motū in aīa vocauit immobilē intelligentiā cuiuscūq; motus. Vnde sm̄ ipsum mens Arist. est, ꝙ si aliq̄ motus intelligētiā habeamus: statī simul videtur tēpus aliqđ factū eē. Simplicius vero & S.Th. de motu quo ipsa aīa mouetur, exponunt. Quāuis .n. aīa nālibus motibus nō moueatur sm̄ Arist. nō incōuenit tñ sm̄ ipsum, ꝙ alio modo moueatur secundum .s. successionē cogitationū, & imaginationū, & sic sm̄ hunc animæ motum, videtur nobis ꝙ aliqđ fiat tēpus. Et hæc expositio tex. Arist. cōformior esse videtur. ¶ Sed tūc mouet dubiū S.Tho. Aut .n. tēpus consequitur aliquē motum sensibilē extra aīam, aut motū aīæ, aut omnē motū. Si primū sequitur ꝙ qui non percipit illū motū, non percipiat tēpus: cuius contrariū hic dicitur. Si sm̄, sequitur ꝙ tēpus sit intētio animę, ad modū intentionis generis & speciei. Si tertiū, sequitur ꝙ tot sint tēpora, quot sūt motus: quod est impossibile. ¶ Respondet aūt ꝙ tēpus consequitur primū motū, et ꝙ quicumq; percipit quemcūque motū siue in rebus, siue in aīa existentē: percipit primum motū à quo oēs alij motus depēdēt & sic percipit tempus: unde uult negare S.Tho. ꝙ hic dicatur tēpus percipi, non percepto illo motu sensibili. Quāuis .n. aliquando non percipiatur in seipso, dum percipitur tēpus: semper tñ aut in se, aut in suo effectu percipitur: cū tā motus extrinseci, quā motus in anima, ab ipso dependeant. ¶ Aduertendū aūt ꝙ hoc dictum S.Th. de motu animæ, ꝙ, inquā, à primo motu dependet: intelligendum est, non de ipsa successione cogitationū aīę secundū se: sed sm̄ ꝙ illi opus imaginationis coniungitur: qđ fit cū cōtinuo & tempore. ¶ Pro declaratione aūt secundi, Sciendū primo, ꝙ aliter definiūtur accidentia in abstracto, & aliter in cōcreto. Cum .n. definiūtur in abstracto: definiūtur sm̄ modum quo sunt in prædicamēto: ideo in definitione eorū ponitur loco generis, id qđ vere est genus: loco aūt differentię, ponitur id à quo sumitur differentia: & quia differētiæ propriorū accidentium sumūtur ex principijs sbi à quibus causantur: ideo in definitione eorū cū in abstracto definiūtur, ponitur subiectū loco differētiæ. Cū vero definiūtur in concreto, definiuntur per modū substātiarū compositarū, ī qbus genus sumitur à materia: ideo ī definitione ipsorū ponitur subiectū loco generis: quia est sicut mā accidentis. Si .n. definiatur simitas in abstracto: dicetur ꝙ est curuitas nasi: in cōcreto aūt definitur, ꝙ simū est nasus curuus. Quia ergo tēpus definitur in abstracto: ideo ponitur ī definitione ipsius loco generis, id qđ vere ē genus eius .s. numerus: loco aūt differētię ponitur sbm eius, scilicet motus: cū dr̄ ꝙ ē numerus motus. ¶ Sciendū secūdo, vt Phil. inquit, ꝙ duplex ē numerus .s. quo numeramus, et numeratus. Numerus quo numeramus nihil aliud est, quā numerus cōsideratus ꝑ abstractionē ab omni mā sēsibili, quo modo cōsideratur à mathematico, & significatur istis nominibus absolute, duo, tria, quatuor, &c. Numerus numeratus non est in proposito ipsa res numerata, puta ligna, canes, aut equi: sed numerus applicatus rebus numeratis qđ ē accīns sbiue in rebus numeratis existēs: quo res intrīsecę dicūtur tot sm̄ multitudinē, et significatur istis nōībus, duo lapides, tres bōes, decē equi etc. Tēpus ergo nō ē numerus quo numeramus: qa tūc numerus cuiuslibet rei eēt tēpus: eodē .n. numero formali numeramus oēs res: denario nāq; & homines, et lapides, et boues numeramꝰ etc. Dicimus .n. decē boēs, decē lapides decē boues: sed est numerus existēs in re aliqua nu-

Lect. 17.

Qđo intelligere animę dependet à motu ꝑcibili.

Accidentia alio mō in abstracto, definiuntur alio modo ī abstracto.

Tex. 101. Numerus ē duplex .s. numeratus & quo numeramus.

Tēpus non est numerus quo numeramus: sed numerus numeratus.

qua numerata .s. in motu: sicut enim cum dico decem homines, importatur numerus denarius nō absolute acceptus, et abstracte, sed ut in decē hominibus esse habens: ita tempus non est numerus absolute, et abstracte acceptus, sed numerus applicatus motui: ideo dicitur, ꝙ est numerus motus. ¶ Attendendum aūt, ꝙ non sic dicitur tempus numerus numeratus, quasi nullo mō sit numerans formaliter, sed qa nō est ille numerus abstractus quo anima numerat. Nā sicut albedo in pariete existēs, est id quo paries formaliter est albus: ita numerus in rebus numeratis existēs, formaliter ēt eas numerat, et ab ipso dicuntur formaliter, & intrinsece numeratę. ¶ Sed cum Philoso. dicat 10. metaphy. ꝙ numerus est pluralitas vnitatū, quæritur si tempus est numerus, quæ sint eius vnitates, ex quibus constituitur. ¶ Respondetur, ꝙ sicut numerus denarius decē hominū cōstituitur ex decem vnitatibus, quarū qualibet est ī uno homine, ita tempus constituitur ex mensuris partiū motus, quarū qualibet habet suam mensurā, quæ est vna: unde tempus nihil aliud est quā aggregatio taliū mensurarum partium motus: quarū quęlibet vna est. ¶ Sed tūc alia occurrit dubitatio. Nam si tēpus est aggregatio illarum partialium mensurarum: cum illę sint continuę adinuicem, sicut & partes motus: sequitur ꝙ tēpus sit quoddā cōtinuum, et cum etiā sit discretū, eo ꝙ est numerus, idem erit continuū, & discretum quod impossibile videtur: continuum .n. & discretum genera opposita sunt.

Tex. cōm. 4.
Quæ sunt vnitates tēporis.

¶ Respondetur & dicitur primo, ꝙ si loquamur de illa entitate quæ est tēpus secundum ꝙ extra animam esse habet: illa vtique est vere continua, sicut decem vlnæ panni secundum entitatem suā, eo ꝙ mensurant vnam quantitatem continuā, sunt continuæ. Nā partes tēporis ad instans, sicut ad terminum cōmunem copulantur: sicut & aliorū continuorū partes ad aliquod indiuisibile. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si loquamur de tempore, quantum ad rationem suam, qua definitur, sic & quantitatem discretā importat, & continuam, quarū unū est sicut materia, aliud vero sicut forma. Id .n. quod est in tempore tamquā forma, est numerus, qđ vero est quasi materia, est motus continuus: tempus .n. est numerus motus cōtinui, unde formaliter est quantitas discreta, materialiter autem est quantitas continua. ¶ Dicitur tertio ꝙ esse discretā quantitatem, conuenit tempori ex se, idest si solitarie cōsideretur, & per abstractionem à subiecto, vnde si esset à subiecto separatum .s. à motu, nō haberet continuitatem: est aūt continuum per accidens scilicet ex subiecto in quo est: quia videlicet motum continuū numerat, ut inquit Philoso. sicut si albedo ab omni subiecto separaretur, esset indiuisibilis, habet tñ diuisibilitatem, & continuitatem ex subiecto quāto, in quo est, & quia quod alicui secundū se conuenit, principalius & formalius sibi cōuenit, quā id quod sibi per aliud conuenit: ideo tempus principalius & formalius est discretū quā continuū. ¶ Pōt secundo responderi, ꝙ non omnis numerus est quantitas discreta: sed tantum numerus abstractus, & numerus rerum discretarum: & continuitatem inter se non habentium: tempus aūt non est talis numerus: sed est numerus prioris & posterioris in motu, qui inter se continuitatem habet. Ista videtur esse sententia Commē. vbi ait quòd substātia temporis quæ est in eo quasi forma, est numerus, et quod est in eo quasi materia est motus cōtinuus: quoniā non est numerus simpliciter, sed numerus motus, et ꝙ continuatio accidit ei gratia materiæ: & discretio .s. numerus, gratia formæ. Dicitur ergo ad argu-

Tex. 108.

Non oīs numerus ē quātitas discreta.

Cōm. 109.

argumentum, ꝙ non est inconueniens aliquid esse formaliter & ex se discretū, & tamen per accidens siue per aliud esse cõtinuum: sicut albedo secundū se est indiuisibilis: fit autem diuisibilis per accidẽs ex subiecto. ¶ Quod aũt tempus sit numerus motus: declarat Philos. ꝑ signū. Illud enim quo iudicamus aliquid plus et minus, est numerus eius: sed motū iudicamus plurem & minorem ex tempore: ergo tempus est numerus motus. ¶ Aduertendum secundum Simpliciū ꝙ motū iudicamus maiorem et minorem tempore, quia motū maiorem dicimus: eo quòd in pluri tẽpore fiat, æquali velocitate supposita: minorem vero, eo quòd ĩ pauciori, siue minori tempore fiat. ¶ Quātum ad tertium aduertendum primo ex Philosopho, ꝙ motus localis sicut habet continuitatem ex magnitudine sup quā fit, ita habet à magnitudine prius & posterius: quia enī magnitudo ex eo ꝙ habet ordinem partium, habet partem priorem & posteriorem: ideo & motus factus super eam habet partem priorem, partemque posteriorem: prior .n. pars motus est, quæ super priorem partem magnitudinis fit: posterior aũt quæ fit super posteriorem magnitudinis partem. ¶ Sciendum secundo ꝙ prius & posterius motus dupliciter, secũdum Albertum, considerari possunt. Vno modo secũdum ꝙ sub forma continuę magnitudinis cõtinentur, & sic nullā abinuicem distinctionem habẽt: & per consequens in specie alicuius numeri non continentur. Alio modo vt stat sub forma prioris et posterioris, & secūdum quòd cum quadā distinctione considerantur, et tunc sub specie cuiusdam numeri continentur. Tempus ergo est numerus motus, non secundū ꝙ partes motus sub continuitate considerantur, sed secundum ꝙ ĩ motu distinctum est prius & posterius. ¶ Sciendum tertio ex Simplicio, quòd motus potest numerari dupliciter. Vno modo secundū quantitatem, secundum ꝙ plures motus etiā existentes simul plures dicuntur, sicut si ego simul ambulem, & augmenter, & calefiā, dicor tribus motibus moueri. Alio modo secundum ordinem, secundum .s. ꝙ in motu est successio secũdū prius et posterius. Tempus ergo est numerus motus non primo modo, sed secũdo: ideo bene ponitur in eius definitione non absolute ꝙ est numerus motus: sed ꝙ est numerus motus secundum prius et posterius. ¶ Sciendum quarto, ꝙ cum motus medium quoddam sit inter magnitudinem super quā fit, & tempus, ab vtroq; prius et posterius accipit: vnde dupliciter prius & posterius motus (ut bene notat S. Th. & Themistius) considerari potest. Vno modo secundum quòd mensuratur ex tempore, et sic non ponitur in definitione tpris, tunc enim in definitionibus circulus quidā eẽt. Nam prius & posterius isto modo sumptum per tempus definitur: prius .n. dicitur quod est in priori parte temporis: posterius vero quod in posteriori parte: si ergo isto modo sumptum in definitione temporis poneretur: idem esset definiens & definitum. Alio modo potest considerari ut ĩ motu ex magnitudine causatur, vt scilicet dicatur prior motus, qui fit super priore parte magnitudinis, posterior vero qui sup posteriore parte fit, & hoc modo ponitur in definitione temporis. ¶ A Philos. autem ista secũda pars definitionis sic ꝓbatur. Sīs illud tempus numerat & mensurat motum, quo cognito in motu cognoscimus tempus: sed cognito priori & posteriori in motu cognoscitur tempus, ergo tempus est numerus motus secundum prius & posterius ¶ Sed tunc occurrit dubium. Si .n. per prius, et posterius motus, cognoscimus tempus: sequitur ꝙ prius & posterius motus, sint numerus

Marginal notes: Tex. 101. — Simplicius. — Tex. 113. — Prius & posterius motus dupliciter considerari possũt. Tract. 3. c. 5. — Motus pōt numerari dupliciter. — Prius & posterius motus, dupliciter considerari potest. Lect. 17. — Tex. 100.

numerus tēporis, non aūt econtrario, tēpus numerus motus. Nā per numerū res numerata cognoscitur, nō autē econtra numerus per rem numeratā. ¶ Respondetur negando consequētiam: & dicitur primo secundū mētem Philosophi, quòd & motū mensuramus tēpore, & aliquādo tempus mensuramus motu: per numerum .n. cognoscimus quātitatē rerum numeratarū, aliquando etiā per numerabilia ipsum numerū cognoscimus: sicut solent feminę digitis numerum inuenire.

Tex. 113.

¶ Dicitur secūdo sm̄ mentē Commēt. ꝙ tempus mensurat motū essentialiter: quoniam substantia tēporis est numerus motus: motus aūt mensurat tēpus .i. ducit in notitiā quātitatis tēporis per accn̄s, et ideo raro accidit. Cuius signū est, ꝙ non semper à principio numerū numeramus per rē numeratā: sed bene semper à principio numeramus rē numeratā, p numerum. Numerus .n. nāliter est notior quo ad nos, & numeratū est apud nos naturaliter ignoratū vt sic: & sic sēper per numerū cognoscimus numeratū, sicut p notius cognoscimus latentius: sed si post hanc cognitionē accidat nobis errare ī numero, aut dubitare: tunc reuertimur, & scimus numerum per ipsum numeratum: similiter itaq; dicendum est de tempore, & motu, quia tēpus est numerus, & motus est res per ipsum numerata. ¶ Sed circa id qđ supponitur, scilicet esse in motu prius & posterius ex magnitudine, in tempore vero ex motu: dubiū occurrit. Nam si hoc verū est, cum motui tantum locali conueniat habere prius & posterius à magnitudine, ipse enī solus super magnitudine fit, non videtur quo modo in alijs motibus sit prius & posterius vt sic, & possint tēpore mensurari, & mēsurare tempus. ¶ Respondetur primo secundum Themistium, ꝙ oportet alterum duorū dicere. Aut .s. ꝙ tēpus solum motum localē primo mensurat, secundario vero alios motus: & ideo à priori & posteriori motus sumpto à priori & posteriori magnitudinis ipsum habet prius & posterius, quāuis alij motus nō à magnitudine prius & posterius habeant. Aut si tēpus primo omnes motus mensurat, ꝙ non indiget priori et posteriori magnitudinis, ad hoc ut & ipsum prius & posterius habeant: videtur aūt Simplicius, qđ ad hanc instantiā respondeat, dubitare. Aut enim secundum ipsum oportet falsū esse, ꝙ tempus prius & posterius originaliter à magnitudine habeat, qđ est contra Arist. aut oportet ꝙ tēpus nō sit primo mensura omnis motus: sed tantū motus localis: quod etiā non videtur apud Arist. clarū esse: cū absolute ponere videatur, tempus esse numerū motus absolute, non autē solum motus localis: videtur tn̄ pma pars huius respōsionis ad mētem Aristot. esse, vt colligit S. Thom.

Comm. 113.

Tēpus mensurat motū essentialiter motus autē tempus per accidēs.

Tex. 99.

Opinio Themistij.

Tēpus prius & posterius à priori & posteriori motus localis accipit.

Tex. 99.

¶ Respondetur secundo ex Simplicio, et præmittūtur duo. Vnū est ꝙ prius & posterius quod est ordinis demonstratiuum, triplex est. Quoddam est .n. sm̄ tempus, secundum scilicet numerū & ordinē plurium nunc definientiū tempus: aliud vero secundū positionē aut ī magnitudinē: secundū ꝙ dicimus prius vię, id vnde incipimus: posterius uero, id in quod desinimus & cessamus: aut in numero numerante quidē: sicut cum dicimus vnitatem esse priorē binario: numerato uero, sicut cum dicimus hanc columnā esse priorē illa. Tertiū aūt in actionibus & motibus consistit, quod sane est duplex. Vnū quidē secundū numerū terminorū definientium motū: quæ sunt indiuisibilia motus proportionata punctis in linea: & nūc in tēpore. Aliud uero secundum ipsas partes motus à seipso continuitatem habentis. ¶ Alterū quod pręmittitur est, quòd aliter est de motu locali, & aliter de alijs motibus.

Lect. 17. Tex. 111.

Prius & posterius qđ è ordinis demōstratiuū est triplex.

motibus. Nam motus localis prius et posterius secundū positionē in seipsum recipiens .s. à magnitudine, hoc ipsum accōmodat proprio priori & posteriori, tā secundum terminos, quā secundum partes. Primum .n. motū cursorum dicimus eum qui fit in principio stadij, posteriorē uero eum qui fit in fine. Alijs vero motibus tēpus dans suū prius & posterius, illud accommodat priori et posteriori motus: nūc enim quę tempus definiūt aduenientia terminis motus, definiūt motum tēpore. Nā dicimus hanc calefactionē horariā esse: & priorem partē in priori parte horæ factam esse: posteriorem vero in posteriori. ¶ Dicit ergo primo, ꝙ tēpus est mensura motus: quia suum prius & posterius priori & posteriori motus accōmodans, motū mensurat. Sic ēt et motus mensurat tempus, cū proprium prius et posterius priori & posteriori tpris accōmodans definit & determinat tēpus: sicut cum dicimus vnā horā eße, ī qua tantus motus solis factus est. Simili modo localis magnitudo, motum nō quidem omnem, sed localē mensurat: cum suum prius et posterius priori & posteriori motus accommodat. ¶ Dicit secundo, quòd si Aristo. hoc tamquam communi quodam vtatur, à magnitudine scilicet mensurari motū: dicendum est, ꝙ hoc fecit vt in motu locali tamquam in re manifesta ostēderet, quomodo tempus motum secundum prius & posterius mensurat, & econtra. Vnde & in motu locali multum sermonem protrahit. ¶ Summa istius responsionis esse videtur, quòd licet motui locali cōueniat aliquod prius & posterius à magnitudine, non tamen ab hoc accipit tempus prius & posterius; sed à priori & posteriori ex se motui cōuenientibus. Vnde non accipit illud Aristot. tāquam vniuersaliter verum, quòd à magnitudine sit prius & posterius in motu: licet ex magnitudine velit aliqđ prius et posterius motui locali aduenire. In alijs .n. motibus cū in fieri et ipsi esse habeāt proprium prius & posterius illis ex se cōuenit, sicut & continuitas, licet & illis prius & posterius temporis accommodetur. ¶ Licet aūt hæc Simplicij rńsio pulchra sit & subtilis: Themistij tamen responsio videtur conformiter doctrinæ. S. Thom. Dicit enim quòd tempus non accipit prius & posterius à priori & posteriori cuiuslibet motus, sed tantum à priori & posteriori motus localis, quæ à magnitudine adueniunt motui, cum motū tantum localem primo mensuret, non autem alios motus, & ideo non oportet solicitari de priori & posteriori aliorū motum, tāquam ab illis tempus primo habeat mensurari. Cum autē quæritur, vnde alij motus habeant prius & posterius, dicitur ꝙ & à natura formæ, quæ per motum acquiritur, vt pote quæ latitudinem quandam habet, & est diuisibiliter & successiue in subiecto acquisibilis, & a priori & posteriori primi motus, à quo omnes alij motus mensurantur, & etiam à priori & posteriori temporis ipsum primum motū primo mensurantis. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur, quòd tempus per se et formaliter est quātitas discreta, per accidens autē est quātitas continua: vnde Philosophus in prædicamentis inter alias species quātitatis cōtinuę, & tempus distinctionē faciens ab alijs quantitatibus continuis enumeratis, subiungit, amplius autem & præter hæc tempus & motus, vt ostendat non eodem modo omnia ista quantitates continuas esse; sed alias quidem quantitates per se continuas esse, tempus vero per accidens; ¶ Ad secundum dicitur, quòd mens Commentator. est quòd tempus est numerus numeratus, idest numerus in priori & posteriori motus existens, non autem quòd sit res ipsa quæ numeratur.

In expo tex. 98. & 103.

Tēpus p se & formaliter est quātitas discreta per accidens autem continua.

¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ tempus est numerus motus, non inquantum vnus est, sed inquantũ in ipso plura s. prius et posterius considerantur: quæ tamen vnius motus partes sunt, vnde tẽpus esse numerus prioris, & posterioris partis motus definitur.* ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ licet prius & posterius motus non sint separata secundũ esse: alia tamẽ entitas est prioris, & alia posterioris: possuntq; sub discretione quadam cõsiderari & signari: & secundum ꝙ hoc modo considerãtur, sunt numerata per tempus.*

QVAESTIO VI.

Vtrum sit idem instans in toto tempore.

Et adhuc manifestum est, quod nulla pars ipsum nunc temporis est &c. Tex. CVII.

QVAERITVR *sexto, Vtrum sit idem instãs in toto tempore, et uidetur ꝙ nõ.* ¶ *Primo. Sicut se hẽt mutatum esse. ad motũ: ita nũc ad tempus: sed non est vnũ mutatũ esse in toto motu: ergo nec vnum nunc in toto tempore: consequẽtia nota cũ minori, maior etiam videtur manifesta. Nam sicut mutatũ esse est ĩdiuisibile motus, ita nũc est indiuisibile temporis.* ¶ *Secundo. Si idem nunc manet in toto tempore, sequitur ꝙ omnia mutata esse, & omnes partes motus sint simul: sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, Illa sunt simul vt dicitur 4. phy. quæ sũt in eodem nunc: sed si idem nũc manet in toto tempore, omnia sunt in eodẽ nũc: ergo omnia sunt simul.* ¶ *Tertio. Illud de cuius ratione est, vt nõ possit demõstrari bis: est raptim transiens, & non manens in toto motu: sed nunc est huiusmodi, vt patet per Philoso. 4 phys. ergo &c.* ¶ *Quarto ratione Philosophi. Cuiuslibet diuisibilis finiti, oportet esse duos terminos: sed est accipere tẽpus finitũ, uer. gra. horam aut diem: ergo eius sunt duo termini: sed terminus temporis est nunc: ergo sũt cuiuslibet tẽporis finiti duo nũc: ergo non est tãtum vnum in toto tẽpore.* ¶ *Quinto. Si esset vnum nũc in toto tẽpore, sequeretur ꝙ idẽ accidens numero migraret de subiecto in subiectũ: hoc est falsum: ergo &c. consequentia patet qa de vno mutato esse, in aliud mutabitur.* ¶ *Sexto. Omne ĩdiuisibile de genere quãtitatis, vel est terminus continui, vel pars discreti. Sed si ponatur tale vnũ instans, illud non põt esse pars discreti (alioquin daretur tempus discretum sm̃ Philoso.) neque potest esse terminus continui: quia secundum Philos. cuiuslibet cõtinui sunt duo termini distiñcti: ergo &c.* ¶ *Septimo secundũ Phil. ipso nunc qd sequitur mobile, cognoscimus prius & posterius in tempore. Sed hoc non fit per vnũ nũc secundũ substantiã: sicut neque per substãtiã mobilis absolute cognoscitur prius & posterius motus: ergo &c.* ¶ *Rñdeo de mente Philosophi, ꝙ est unũ nunc secundũ substantiã in toto tẽpore, sed aliud & aliud secundũ esse.* ¶ *Pro prima parte conclusionis notãdũ primo: ꝙ per nũc & instans aliquod indiuisibile de genere temporis intelligimus: sicut punctus est aliquod indiuisibile de genere lineæ: ideo ex cõsideratione puncti in cõparatione ad li-*

Marginal notes: Tex. 91. — Tex. 106. — Tex. 91. — Tex. 91. — Tex. 104. — Tex. 101. Est vnũ nũc in toto tpe secũdũ substantiã: diuersum uero secundũ esse.

ad lineam possumus in notitiam nūc per comparationem ad tempus deuenire.

Geometre duplex punctū in linea imaginantur: & similiter de nūc in tempore dicendum est.

¶ Sciendum secundo, ꝙ duplex geometra punctum imaginantur in linea. Imaginantur .n. primo punctum quoddam, qui suo motu lineam causet, qui sane nihil est lineæ per motum eius constitutę: qua enim rōne esset de essentia unius partis lineę, eadem ratione de essentia alterius partis, & sic oportet ipsum esse in qualibet parte lineę: qđ esse non pōt cum sit indiuisibile: est ergo causa lineæ & extrinsecum a linea. Imaginantur secundo multa alia puncta intrinseca lineæ, quę partes lineę continuant: ipsamque terminant lineam: quæ oīa puncta ab eo puncto, a quo ipsa linea causatur, sunt distincta ac diuersa. Similiter igitur inuenitur in tempore. Est enim quoddā nunc, qđ suo fluxu tempus causat: & istud non est intrinsecum tempori: sed est extra ipsum: sicut punctus causans lineā extrinsecum est a linea. Sunt quoq; & alia nūc intrinseca tempori, quibus partes temporis continuantur, diuiduntur, ac terminantur.

Primū mobile secundum, vnā rationem mēsuratur suo secundum aliā nūc extrinseco temporis secundum aliam temaore.

¶ Sciendum tertio, ꝙ primum mobile tripliciter à nobis considerari potest. Vno modo secundum suam substantiam absolute, secundum quam substantialiter incorruptibile est: et sic mensura eius est nunc ęui secundū Theologos siue ęternitas secundum Arist. non autem tempus: sed de hoc non est ad propositum. Alio modo pōt considerari inquantum in toto motu vnum & idem secundum substantiam permanet: ex hoc .n. qđ mouetur secundū vbi, nihil deperit sbæ eius: sed idem semper secundum sbam manet, & sic ipsi proportionatur nunc, quod suo fluxu causare tempus intelligimus: tale enim nunc mensurat mobile, secundum quod in toto motu est idem. Tertio considerari potest vt semper sub alio & alio mutato esse inuenitur, & sic pluribus instantibus ipsi intrinsecis mensuratur. Sicut .n. plura mutata esse ipsius mobilis ponūtur, quæ intrinseca eius motui sunt: ita & plura intrinseca tempori ponuntur instantia, quibus talia mutata esse mensurantur.

Multiplex differētia inter instās qđ suo fluxu causat tempus, & alia instātia intrinseca tēpori.

¶ Sciendū quarto, ꝙ inter instans qđ intelligitur suo fluxu causare tempus, & alia instantia quę intrinseca tpi ponimus: multiplex est differentia. Primo .n. differunt, quia nunc extrinsecū mensura mobilis ponitur: inquantum idem sm̄ quantitatē in toto motu perseuerat: nunc autem intrinsecum est mutati esse mensura. ¶ Secundo differunt: quia nunc extrinsecum est subiectiue immediate in mobili: nunc uero intrinsecum, immediate in mutato esse constituitur. ¶ Differunt tertio: quia nunc extrinsecum non continuat neq; terminat partes temporis: nisi causaliter vt mobilis dispositio: sed nunc intrinsecum terminat atque continuat. ¶ Quod si quæratur quæ entitas sit illud nūc extrinsecum a tempore, quod mobile modo dicto mensurat: Dicitur ꝙ est accidens indiuisibile de genere quantitatis: quæ dicitur vnitas secundum quam mobile dicitur vnum non absolute sed sub toto motu: ita ꝙ vnitas cœli vt relata ad motū, secundum quam scilicet mobile est unum in toto motu, dicitur nunc quod mensuram primi mobilis ponimus. ¶ Quod aūt necesse sit ponere ista diuersa instantia, patet ex verbis Com. nā ponit instās agens tempus esse idem: vnde sic dicit. Instans quod est agens tempus, ēst idem in omni motu. & alibi ostendit esse plura instantia dicens: Instans non pōt demonstrari bis: quia sequitur transitum quod semper mouetur, vnde necesse est ipsum diuersificari, adeo ꝙ instans demonstratū in secundo, sit aliud a demonstrato in primo ¶ Dico igitur ꝙ cū Poil. ponit esse idem instans toto tēpore secun

Comm. 104

Com m. 108

dum substantiã de instanti, quod est vnitas mobilis, intendit quod (inquam) est extrinsecum à tempore, non aũt de aliquo instanti qđ ipi sit intrinsecum: hoc aũt ex verbis eius apparet. Nã de illo nunc qđ manet idem in toto tempore, loquens ait: Id aũt qđ fertur sequitur ipsum nunc sicut tempus motũ. & de eodẽ loquens dicit: Tempus quidem n est loci mutationis numerus: ipsum aũt nũc eius qđ fertur vt vnitas numeri, vbi litera cõment bẽt, & instans est numerus translati ut vnitas est de numero. Illud ergo instans qđ est vnitas mobilis sub toto motu, est idem in toto tempore sm̃ substantiam. i. entitas sua vna & eadẽ existens permanet in toto tempore. Ex hoc patet interpretationem Scoti, dicentis mẽtem Aristo. esse de vnoquoq; nũc dicere, ꝙ est vnum sm̃ substantiam non esse ad intentionem Arist. hoc loco. Licet. n. inferius de omni nunc dicat ꝙ est idem secundum rem inquantum continuat prçteritũ & futurum, est aũt aliud, & aliud inquãtum est principiũ vnius et finis alterius, constat tñ ex verbis ipsius & Comm. ꝙ ponit etiã vnum instans in toto tempore, qđ est causa temporis, & variatur ratione secundum prius & posterius. Sicut et ipsum qđ mouetur manet idem sm̃ substãtiam: sed variatur sm̃ ꝙ prius est in vno loco: posterius vero in alio ¶ Pro secunda vero parte conclusionis, Quomodo scilicet est aliud, & aliud nunc secundum esse. ¶ Sciendum primo ꝙ non est sic intelligendum (vt quidam male interpretantur) quasi diuersa sint instantia, quæ instantia sm̃ esse dicantur, sed mens philosophi est ꝙ illud nunc qđ est vnum secundum substantiam, est aliud et aliud secundum esse. i. secũdum rationem. Nã Commen. de illo nunc loquens dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu: sed esse eius diuersificatur. s. per prioritatem & posterioritatem. Ex quibus patet ꝙ de idẽ nũc referendũ est, dum dicitur ꝙ est vnum nunc secundum sbam: aliud vero & aliud secundum esse. Quod aũt per diuersitatem sm̃ esse intelligenda sit diuersitas secundum rõnem, patet ex verbis Commen. dicit. n. Instãs est in aliquo existente in dispositionibus diuersis, & qđ est tale est vnum secundum subiectum, & duo sm̃ rationem. Idem sentit & Simplicius. ¶ Sciendum secundo, ꝙ vnitas primi mobilis sub motu, quæ sm̃ substantiã eadem manet, priori & posteriori mutato esse motus, prioriq; & posteriori partes temporis continuantibus assistit: habetq; cõtinue aliã & aliã habitudinẽ ad illa: & sm̃ istos diuersos respectus diuersę rationes eius accipiuntur. Vnde idem nunc esse aliud, & aliud sm̃ rõnem: est ipsum alium, & aliũ respectum ad mutata esse motus sibi succedentia habere, sm̃. n. ꝙ habet habitudinem ad prius mutatã esse: & ad prius nunc continuatiuum temporis, distinguitur rõne à se: vt ad posterius mutatum esse, & ad posterius nunc habitudinẽ habet. ¶ Hęc autem conclusio sic declarata, probatur primo rõne philosophi, pro qua supponendum est, ꝙ commutata proportio est qñ accepta proportionalitate aliqua in quo constat duos terminos se habere vt antecedentia: & duo vt cõsequentia: antecedentia consequuntur se inuicem: & similiter cõsequentia: vt si dicatur: Sicut se hñt sex ad tria, ita quatuor ad duo: ergo à cõmutata ꝓportione, sicut se habet sex ad quatuor, ita tria ad duo. arguit igitur sic Phil. sm̃ mentem S. Th. Sicut se habet tempus ad motũ, ita nũc ad mobile: sed mobile est vnum sm̃ sbam in toto motu, aliud autem & aliud sm̃ rõnem: ergo & nunc est vnum secundum substantiam in toto tempore: aliud autem & aliud secundum rationẽ.

Probatur

Marginal notes: Tex. 104. — Tex. 105. — Scot. in. 2. dist. 2. q. 2. — Tex. 121. — Com. 103. & 104. — Tex. 103. — Tex. 104. — Tex. 103. — Tex. 103. — Idẽ nunc esse aliud. & aliud ratione est ipsũ habere aliũ & alium respectum ad mutata esse motus. — Tex. 80. 104.

Probatur minor: Ita se habet mobile ad motum: sicut punctum ad lineã: sicut.n. punctum sm̄ imaginationẽ causat lineã, ita mobile causat motum: sed punctum manet idem sm̄ rem, variatur autem sm̄ rõnem inquantum intelligitur assistere diuersis partibus lineæ: ergo ita est de mobili in toto motu. Maior vero probatur: Sicut se habet mobile ad motũ: ita nunc ad tempus. Nã sicut per mobile cognoscimus prius & posterius in motu (Cum .n. ipsum inuenimus in aliqua parte magnitudinis, per quã mouetur, iudicamus motũ per vnã partem magnitudinis factũ prius præteriisse, factũ vero per aliã partem posterius sequi) ita ipsum nũc qđ est terminus præteriti & principium futuri: prius & posterius temporis distinguit: ergo a commutata proportione, sicut se hẽt tempus ad motum: ita nunc ad mobile. ¶ Secundo ad cõclusionẽ arguitur. Vnitas rei incorruptibilis & indiuisibilis: & cuius motus interrũpi nõ põt, semper manet: & quantum ad entitatẽ suam, & quantum ad ordinẽ ad motum, & si ipsa res cuius est vnitas variatur sm̄ rõnem, etiã vnitas ipsa sm̄ rõnem variatur: sed nunc de quo loquimur est vnitas primi mobilis sub motu, qđ est incorruptibile & indiuisibile: & cuius motus interrumpi non põt: & variatur sm̄ rõnem inquantum partes sunt in alio, & alio situ continue fiunt: ergo nũc semper est idem sm̄ sbã: aliud vero et aliud sm̄ rõnem. ¶ Tertio. Causa est simul cũ suo effectu, vt dicitur 2. Phy. sed nũc est causa totius temporis: ergo est simul cum toto tempore: ergo numquã corrumpitur, sed semper idem secũdũ rem manet.

Tex. 17.

Tex. 17.

¶ Aduertendum aũt cum dicimus nunc suo fluxu causare tempus: ꝙ hoc non est intelligendum quasi sm̄ realem causalitatem effectiuam causet, sed solum sm̄ nostram imaginationem est intelligendum, sicut & punctum esse causam lineæ suo motu, Geometræ imaginantur. Illud.n. ꝙ causat tempus effectiue est intelligentia mouens: quod vero ipsum subiectiue & materialiter causat, est mobile: qđ & motus & temporis est subiectum. Dicitur tamen ꝙ mobile non esset subiectũ temporis: nisi haberet illud nunc: quod idem sm̄ sbam in toto motu permanet: et ita dici põt ꝙ tale nunc est conditio mobilis secũdum ꝙ tempus causat subiectiue.

Nũc nõ realiter causat tẽpus: sed solum secũdũ imaginationem.

¶ Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ maior est vera de nunc intrinseco partes temporis adinuicem continuante. Illud.n. mutato esse ꝓportionatur: & tunc conceditur ꝙ illud nunc est vnum in toto tpe. Dicitur secundo, ꝙ maior est falsa de nunc qđ est vnitas mobilis. Illud.n. est extrinsecum a tempore: mutatum aũt esse est intrinsecum motui: vnde non est similis rõ de isto nunc: & de mutato esse. ¶ Ad sm̄ negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur: ꝙ illa proprie dicuntur esse simul, quæ sunt in eodem nunc intrinseco tẽpori partes eius continuante: non autem quæ sunt in eodem nunc extrinseco tempori, cuiusmodi est nunc: qđ idem subiectum sbaliter permanet: ideo argumentum bene concludit ꝙ non est vnum nunc intrinsecum tempori: qđ est concessum: non aũt ꝙ non sit vnum extrinsecum. ¶ Ad tertium similiter dicitur, ꝙ Phil. non loquitur de nunc extrinseco tẽpori, quod manet idem in toto tempore: sed de nunc intrinseco, qđ cõparatur ad tempus: sicut mutatum esse ad motum. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ illa rõ Philo. concludit de nunc intrinseco, cuius est terminare partes temporis: non aũt de nunc extrinseco, qđ non habet terminare, sed causare tempus. ¶ Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: ꝙ nunc manens idem in toto tem-

 pore,

pore, non est subiectiue in mutato esse: ut oporteret ipsũ mutari de uno mutato esse ĩ aliud, sed est subiectiue in mobili: q̃d in toto motu vnũ & idem manet. ¶ *Ad sextum dicitur ꝙ illud instans est pars discreti: cum sit vnitas mobilis sub motu: non quidẽ pars tẽporis discreti: cũ illud forte ab Arist. nõ ponatur. Sed illius numeri, quo cęlũ alijs mobilibus cõnumeratur.* ¶ *Ad septimũ dicitur, ꝙ ꝑ ipsũ nũc cognoscitur & mensuratur tempus sm̃ ꝙ vnũ manẽs sm̃ substantiã uariatur rõne: successiue priori et posteriori parti tẽporis coexistens. Sicut ꝑ ipsũ mobile sm̃ ꝙ de vno loco ad aliũ per motũ variatur, cognoscitur motus atque mensuratur.*

QVAESTIO VII.

Vtrum sit vnum tempus omnium temporalium.

Omne namque tempus &c. Tex. CXXXII.

QVAERITVR *septimo, Vtrum sit unũ tẽpus omniũ temporaliũ, & videtur quòd non.* ¶ *Primo. Indiuidua eiusdẽ rõnis habẽt proprietates easdẽ: quia propria passio consequitur speciem. sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis: ergo debẽt habere easdem proprietates: sed tempus est proprietas primę circulationis: ergo ẽ ẽt ꝓprietas specifica oĩum circulationũ ergo sũt plura tẽpora.* ¶ *Secũdo. Si esset vnum solum tempus, illud esset numerus primæ circulationis: sed hoc est falsum: ergo &c.* ¶ *Probatur falsitas Si motus primus non esset, adhuc esset tẽpus: quia haberetur unde oriretur tẽpus. s. motus: ergo tempus nõ est accidẽs solum primi motus.* ¶ *Tertio. Anima apprehendens se esse in motu, apprehẽdit tempus: ergo tempus consequitur oẽm motum: & per consequens sunt plura tempora.* ¶ *Ad euidentiã istius difficultatis sciendũ primo, quòd cum in quolibet motu sit prius & posterius, quorũ quodlibet habet suã mensurã intrinsecam: sicut & qualibet pars rerum numeratarũ suam habet intrinsecam unitatem: sic in quolibet motu necesse est esse proprium numerũ: qui nihil aliud est quam aggregatio prioris & posterioris partium motus sibi succedentium.* ¶ *Sciendũ secundo, ꝙ cum tẽpus sit numerus prioris & posterioris in motu: dupliciter possumus de tẽpore loqui. Vno modo ut nomine temporis intelligamus numerũ intrinsecũ prioris et posterioris cuiuscumque motus: & sic cum diuersi motus diuersa habeant priora & posteriora, sicut & diuersę magnitudines: necesse ẽ dicere, ꝙ quot sunt motus, tot sunt & tempora. Nã cum numeri numerati siue numeri rebus intrinseci, secundum multiplicationẽ rerũ numeratarum multiplicentur: alius. n. numerus denarius est, qui in decẽ equis inuenitur: & alius qui ĩ decẽ hominibus: licet sit vnicus numerus denarius abstracte, & mathematice cõsideratus: oportet etiã esse tot numeros, & tot tempora motibus intrinseca, quot sunt & motus. Alio modo vt nomine temporis, non quemcũque numerũ numeratũ motus intelligamus: sed tantum numerum rationẽ primę mensurę omniũ motũ importantem: et sic dicendũ est cũ Philos. ꝙ est tantũ vnũ tempus q̃d vtiq; hac rõne probari põt: ex tex. 133. Tempus hoc mõ sumptũ est numerus primę circulationis: sed hæc est una tantũ: ergo & tempus est tantum vnum. maior probatur. Tẽpus est numerus illius motus, qui oẽs alios motus numerat. Nam cum tẽpus non sit de genere motus, nõ habet mẽsurare primo oẽs motus, nisi mediante*

Q̃do intelligatur esse vnũ tp̃s solũ.

diante eo motu, à quo tamquā ab aliquo sui generis oēs alij motus mensurātur. Sed hæc est prima circulatio ut pote quę est motus simplicissimus & maxime regularis: ergo &c. ¶ *Secūdo. Si tempus non esset numerus primi motus sed omnium motuū, sequeretur plura tempora ęqualia .s. quorū vnum nō continet alterum esse simul, sed hoc ē impossibile, nō .n. pñt simul eē duæ horæ, aut duo dies, aut duo anni, ergo etc. Probatur cōsequētia. Cōtigit duo simul et ęqualiter moueri: ergo si tēpus ē accñs uniuscuiusq; motus, sequtur duo tēpora ęqualia esse simul, hētur hæc rō sm S. T* ¶ *Sciēdū aūt ꝙ qa tēpus est numerus ī primo motu existēs, aliā cōparationē ad primū motū hēt, & aliā ad alios motus. Ad primū .n. motū cōparatur et sicut mēsura ad mēsuratū, & sicut accñs ad sbm. ē .n. numerus ī primo motu existens tāq̄ ipsum mensurans. Ad alios aūt motus, sicut mēsura extrinseca cōparatur inquantū s. p ipsum alios motus mensuramus, non aūt comparatur ad ipsos sicut accñs ad sbm. Hoc ē qđ intendit Cōme. cum dicit ꝙ tēpus sequitur motū circularē, et iste motus accipitur in definitione eius, et ipsum mēsurat illū, nō sm ꝙ numerus mensurat numeratum, sed sm ꝙ mensurat aliqd, qđ est forma in re, alios uero motus mēsurat sm ꝙ numerus mensurat numeratū .s. ꝙ numeratū nō accipitur ī definitiōe numeri.* ¶ *Sed circa istā determinationē dubium occurrit. Dictū ē .n. ī tertio, ꝙ terminus motus, & motus sūt idē. cū ergo mot⁹ cęli sit motus ad ubi, seqtur ꝙ mot⁹ cęli nō ē aliud quā ubi: sed vbi & pſertim in primo cælo est relatio, ē .n. ordo determinatus ī uniuerso, motus ergo cęli nihil aliud ē quā relatio. Tunc arguitur sic: accidēs absolutū, non est subiectiue in relatione, non .n. sbm est debilioris esse suo accidēte, sed tēpus est accidens absolutū: est .n. quantitas, motus aūt cęli est relatio: ergo tēpus nō est accidens motus cęli. Ad hoc pōt dupliciter rñderi quātū mihi ꝑ nunc occurrit. Primo, ꝙ ubi dupliciter cōsiderari pōt. Vno mō inquantū relatio est, et inquantū ubi, & sic sbm accñtis absolute ēe nō pōt, qa ē debilioris esse. Alio mō vt est ī acquiri, quo mō hēt quādā extēsionē, & quātitatem, & hoc mō accñtis absoluti sbm esse pōt, tūc .n. se hēt ut quoddā quātū.* ¶ *Rñtur secundo, ꝙ accñs non est ꝓprie sbm accñtis, sicut id qđ sua uirtute sustentat alterū sed bñ ē sbm quo. i. ē id quo mediāte aliud accñs est in substātia, & hoc mō relationē esse sbm absoluti, nō est inconueniens, hoc .n. mō dicitur motus esse sbm tēporis, qa tēpus non esset sbiue in primo mobili, nisi moueretur. Prima tñ rñsio melior est: nā tempus numerat motū, & componitur ex vnitatibus partiū motus, ex quo uidetur ꝙ sit ꝓpriū accidēs motus.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum quidem dicitur primo, quòd numerus primi motus non est tempus, nisi inquantum ille motus est primus & uelocissimus. Dicitur 2. ꝙ licet omnes motus circulares sint eiusdem rōnis in rōne motus circularis, nō tñ in hoc ꝙ est esse primū, & maxime vniformem* ¶ *Ad sm dicitur, ꝙ quia numerus primi motus est tēpus inquantū ille motus est primus, ideo nō existēte primo motu, qui nūc ē numerus illius motus qui remaneret pmus, esset tēpus.* ¶ *Ad tertiū negat cōsequētia: anima .n. apprehēdēs successionē in opationibus suis apprehēdit primū motū, eo ꝙ primus motus est cā omnis motus, & uirtualiter in oī motu saluatur: rō ergo quare anima apprehendat tēpus, dum percipit se esse in quadā trāsmutatione, est nō quia tempus sit accidēs illius trāsmutationis, sed qa in illa mutatione saluatur primus motus, sicut causa in effectu, quę motū tempus consequitur.*

Tex. 132. Tēpus alio alio mō cōparat ad primi mobilis motū & aliter ad alios motus.

Comm. 131.

Expliciunt Quæstiones in Librum quartum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVINTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum motus sit de subiecto in subiectum?

Quoniam autem omnis mutatio est, à quoddam in quiddam: manifestat etiam utique nomen. Tex. VII.

CIRCA quintum librum. Quæritur primo: utrum motus sit de subiecto in subiectum, & videtur ꝙ non. ¶ Primo. Principia cuiuslibet transmutationis sunt materia, forma, & priuatio, vt dictũ est in primo huius: ergo non est mutatio de subiecto ad subiectũ: sed de priuatione ad formam. ¶ Secundo. In intentione, dum calor intenditur, nõ est mutatio de forma in formã, quia semper est eadem forma, sed de priuatione esse ꝑfecti ad esse perfectum: ergo &c. Respõdeo ꝙ motus est de subiecto in subiectũ. ¶ Ad huius aũt euidentiã attendendum primo: ꝙ quamuis Arist. quatuor modis fieri poße mutationẽ dicat .s. aut ex subiecto in subiectum, aut ex nõ subiecto in nõ subiectũ, aut ex nõ subiecto in sbm̃ aut ex subiecto in nõ subiectũ, nõ intẽdit tñ quatuor esse ĩ re mutationis spẽs. Sed ad cõplementũ diuisionis ponit oẽm modũ quo possemus imaginari aliqd ex aliquo fieri, intẽditq; quatuor esse modos qbus imaginari possumus ex aliquo in aliqd trãsmutationẽ fieri. Sed concludit tres tm̃ esse reales mutationes .s. generationẽ, corruptionem, et motum: eo ꝙ non possit esse aliqua spẽs mutationis, cuius ratio cõsistat, vt ex non subiecto in nõ subiectũ fiat. ¶ Attendendum secundo, ꝙ cum explicans philosophus, quid subiecti nomine intelligat, inquit. Subiectũ autẽ dico quod affirmatione significatur, ꝑ affirmationẽ significari, non intendit significari propositione, affirmatiua: sed sine particulæ negatiuę adiunctione, quod etiam simplicibus conuenit, sicut & cũ particula negatiua significari, homo .n. affirmatiue significari dicitur, & æquus, & albũ, & similia: non homo vero, nõ æquus, non album negatiue. ¶ Prima ergo species mutationis, est de non subiecto in subiectũ, & dicitur generatio, quæ est mutatio de non esse ad esse. ¶ Secunda de subiecto in nõ subiectum, & dicitur corruptio, quæ est mutatio

Tex. commentum 69.

Tex. 7. Licet sint quatuor modi quibus põt fieri mutatio nõ tamẽ dicimus quatuor ẽe mutationes.

Tex 7. Quid intelligat philosoph. ꝑ subiectum qđ in mutatione requiritur.

Quę sit mutationis species.

mutatio de esse in non esse. ¶ Tertia uero de subiecto in subiectũ, & dicitur motus quæ est mutatio de contrario in contrariũ. ¶ Sed aduertendũ secundũ Simpli. & Cõment. ꝙ cum dicitur generatio esse, de nõ esse ad esse: & corruptio de esse ad non esse: per non esse, non accipitur pura negatio, & nõ esse omnino, non esse enim omnino, non recipit transmutationẽ: sed intelligitur non esse in actu, qđ est esse in potentia, ex ente enim in põia, & ex non ente in actu, fit ens in actu.

Comm. 7.

¶ Sciẽdum quoq; ꝙ motus nomine philosophus dupliciter ĩ lib. Physic. utitur. Aliquando enim ipsum accipit prout idẽ est quod mutatio, et sic cõmune est ad omnem transmutationẽ, sicut & mutationis nomen. Aliquando vero pro sola mutatione successionem habente quę fit in tempore: & sic ponitur hic ab ipso, spẽs distincta à generatione et corruptione: quæ sunt mutationes instãtaneæ: & de motu hoc modo sumpto dicitur: ꝙ est mutatio à subiecto in subiectũ. ¶ Probatur itaque conclusio sic. Motus, aut est mutatio de non subiecto in subiectũ, aut de subiecto in non subiectũ: aut de subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum: sed non est mutatio de non subiecto in subiectũ: qa illa est generatio, nec mutatio de subiecto in non subiectũ, quia illa est corruptio, nec de nõ subiecto in nõ subiectum, quia sm̃ hunc modũ nulla sumitur mutationis species: ergo est mutatio de subiecto in subiectũ. Qũo autẽ hoc sit intelligendũ, dupliciter exponit Herueus. Prima expositio est ꝙ motus est ex affirmato in affirmatũ, et ex forma in formam, non qa non possit esse motus ex priuatione ad formã: sed quia motus in ratione sua, nõ includit à priuatione in formam esse per quod differt à generatione: de cuius ratione est quòd fiat ex nõ esse ad esse: similiter non est de rõne motus ꝙ

Nomine motus phil. aliquando pro omni mutatione absolute, aliqñ solum ꝓ mutatione q habet successionem.

Qdo intelligatur ꝙ motus é de subiectio in subiectum. Quolib. q. 13

terminetur ad priuationẽ: licet possit terminari ad priuationẽ, & per hoc differt à corruptione: de cuius ratione est ad negationem terminari. ¶ Sed contra istam expositionem põt instari: quia motus est solum inter terminos suscipientes magis & minus, eo ꝙ est continuus & successiuus: priuatio aũt nõ suscipit magis & minus, ex quo videtur ꝙ motus nullo modo possit à priuatione aut ad priuationẽ eẽ. ¶ Respondetur & dicitur, ꝙ duplex est priuatio. Vna .s. pura quæ nihil relinqt de habitu, sicut tenebra et cecitas: et ista non suscipit magis & minus, et nõ potest eẽ terminus intrinsecus motus à quo, aut ad quem. Alia commixta cũ habitu: quę scilicet non tollit totaliter habitũ: sed aliquid ipsius relinqt, sicut egritudo & turpitudo: & talis magis suscipit et minus, secũdũ ꝙ sibi magis aut minus de habitu admiscetur & talis terminus motus esse potest. Quod aũt talis expositio ad mentem philosophi, sit: apparet qui ꝑ postquã dixit, motum esse à subiecto in subiectũ, subiungit subiecta autẽ, aut cõtraria aut media, priuatio enim ponitur contrariũ & mõstratur affirmatione nudũ. Ex quibus datur intelligi ꝙ motus ex priuatione esse potest: cum affirmatiue significatur. ¶ Secũda expositio est ꝙ motus est de subiecto in subiectũ: quia in vtroque termino motus, subijcitur aliqđ ens actu: non sic aũt in alijs. In generatione enim & corruptione, subiectũ est in pura põia scilicet materia prima. ¶ Verũ qa Philosophus, hoc loco duplicem esse generationem: Vnam scilicet in substãtia, aliam vero in accidentibus, & illam dicit simpliciter generationẽ: eo ꝙ fit ex non ente simpliciter, istam vero generationem secundũ quid, eo ꝙ fit ex nõ ente hoc, puta ex homine non albo. Dubiũ occurrit qũo substãtiæ generatio non fit ex nõ ente hoc, simpliciter autẽ ente: sicut & generatio

Priuatio duplex s pura & simpliciter, & talis non põt esse terminus motus.

Tex. 9.

Alia cõmixta cũ habitu & talis põt eẽ terminus motus.

Tex. 9.

Qdo substãtiæ generatio fit ex nõ ente simpliciter.

neratio accidentis: sed ex non ente simpliciter. Nam cum materia prima numquam sit sine forma et sine actu, id quod generatur necesse est ex aliquo ente in actu generari: sicut homo generatur ex semine: & sic generatio fit non ex non ente in actu simpliciter, sed ex non ente hoc, qđ generatur, puta ex non homine. ¶ Dupliciter ad hoc respondent Graci. Primo ꝙ generatio substantiæ dicitur fieri ex non ente simpliciter, quia fit ex priuatione, non autem ex contrario: generatio autem secundum quid, fit ex non ente hoc, quia fit ex contrario, quod est hoc non ens quod fit. Vnde licet fiat homo ex semine, illud tñ non est hoc nō ens, qđ est contrariū. cum sbę nihil sit contrarium. ¶ Secundo rñdetur & securius, ꝙ mutatio ad sbam, dicitur ex non ente simpliciter fieri: quia in ipsa nulla est substantia in actu & permanens, de quo dici possit: hoc est quod generatur Sed in tali mutatione idem ipsum subiectum, & aliud fit, sicut semen, ex quo homo generatur, semper aliud & aliud factū, transmutatur in hominem. Mutationes vero quę secundum accidentia contraria fiunt, habent aliquod subiectum actu, idē manens sub vtroque contrariorū, de quo dicitur vere quòd alteratur. Sicut homo manens homo denigratur, ideo dicuntur fieri non ex non ente simpliciter, sed ex ente simpliciter, non ente vero hoc, sicut ex homine nō albo, fit homo albus.

¶ Ad hanc rñsionem videtur alludere S. Tho. dum inquit, ꝙ cum aliquid de nō albo mutatur in album, non mutatur aliquid ex nō esse simpliciter in esse simpliciter, cum subiectū idem in actu maneat in tota mutatione. In generatione vero substantiali subiectum quod manet, non est ens in actu, sed ens in potentia tantū .s. materia prima quę in principio generationis est sub priuatione, in fine vero sub forma: ideo secundum generationem sbę ex non ente simpliciter, fit ens simpliciter. ¶ Ad argumenta in oppositum patet responsio ex dictis. Veruntamen ad primum dicitur, quòd cum dicitur tria esse principia transmutationis, scilicet materia, forma, & priuatio, per priuationē accipitur tam priuatio pura, quàm priuatio coniuncta formæ, quæ est contrariū. ¶ Ad secūdum dicitur, quòd in intensione & remissione, non est mutatio a pura priuatione, aut ad puram priuationem: sed ab actuatione subiecti, ad eius perfectam actuationem, aut econuerso.

Lect. 1. in expositione. Tex. 7.

QVAESTIO II.

Vtrum ad substantiam sit motus.

Quoniam autem neque substantiæ: neq; ad aliquid, neq; ipsius facere, aut pati, &c Tex. XVIII.

QVAERITVR secūdo, Vtrum ad substantiam sit motus. et videtur ꝙ sic. ¶ Primo Philos. in tertio text. postquam definiuit motum, exemplificans de omnibus speciebus motus, enumerat etiam generationem & corruptionem dicens: Generabilis aũt & corruptibilis generatio & corruptio. ergo generatio est motus: sed generatio est ad substātiam: ergo motus est ad substantiam. ¶ Secundo. In quocumque genere est contrarietas, ibi est motus

Tex. com. 6.

Tex. 18. motus (vt est de mẽte Philos.) sed in genere substãtiæ est contrarietas: ergo etc. Probatur minor. Primo, omne quod corrumpitur habet contrarium (ut habetur ex Philos. in 1. cœli) sed multæ substantiæ corrumpuntur: ergo habẽt cõtrariũ. Secundo contrariorũ effectuum sunt contrariæ causæ: sed accidentia elementorũ quæ sunt eorum effectus, sunt contraria: ergo & elementa sunt contraria. ¶ Ad euidentiã huius difficultatis, quia Phil. probat in substantia non esse motũ: eo ꝙ ibi non sit contrarietas, Primo declarabitur quomodo in substantia sit aut nõ sit contrarietas. Secundo ostẽdetur ꝙ in substantia non est motus. ¶ Sciendũ itaque primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus in omnibus contrarijs saluatur: eo ꝙ vnum contrariũ semper habet rõnem deficientis, & imperfecti: aliud aũt rationem perfecti: nigrum. n. in comparatione ad album, est imperfectum & deficiens: album vero rõnem perfecti habet. Contrarietas ergo dupliciter accipi põt. Vno modo pro communi radice cõtrarietatis quæ excellẽtia et defectus dicitur: vt omnia illa dicantur contraria quæ se habent sicut excellens et deficiens. Alio modo ꝓ contrarietate propriẽ dicta, pro oppositione .s. formarum, quæ secundum rationem propriẽ speciei opponũtur. ¶ Sciendum secundo, vt vult Alber. in hoc loco, quòd ad vera contraria, quatuor requiruntur. Primo ꝙ sint agentia & patientia inter se, vel per se, vel per alia, quæ sint ipsis priora. per se quidem, sicut qualitates primæ: per alia vero ab ipsis, sicut qualitates secũdæ. Secundo ꝙ sint formæ non simpliciter simplices, sed multiplici materia multiplicatẽ, & diminutẽ in subiecto diminuto: sicut sũt omnes formæ corporales: calor enim maior est in maiori calido, & minor in minori, si illud sit proprium eius subiectum: maior enim calor est in maiori igne, & minor in minori. Tertio ꝙ habeant medium per quod fit motus, etsi .n. aliqua dicantur contraria immediata sicut sanũ et ęgrũ, hoc non habent ex eo ꝙ sunt cõtraria: sed quia causantur ex priuatione & habitu: inter quæ medium eiusdẽ generis non inuenitur. Quarto ꝙ mutuo ab eodẽ susceptibili se expellãt expulsione propria, nõ aũt per formam alienam, sicut albũ expellit nigrũ & frigidum expellit calidũ. ¶ Sanctus Tho. autem tñ duas contrarietatis conditiones tangit: eas .s. quæ ad hoc ut ĩ aliquo genere sit motus, sufficiũt. Prima est ꝙ maxime distent sub eodẽ genere. Secunda ꝙ ab vno extremo ad alterum continue perueniatur, & hoc est quando inter illa est medium in qđ oporteat prius peruenire id qđ mouetur, quã ad extremum. Propter defectum primæ conditionis in genere numeri, nõ est contrarietas: q̃a licet detur minimus .s. dualitas: non tñ datur maximus, cum in infinitum ĩ additione numerorum ꝓcedatur, ut dictum est in tertio. Propter defectum etiam secundę, in ipsis numeris nõ est contrarietas: quia numerus constituitur per vnitatem quæ est indiuisibilis: & sic ab vna specie numeri ad aliã per motum cõtinuum perueniri non põt. ¶ Dicitur ergo primo, ꝙ in substantia est cõtrarietas cõmuniter dicta: quæ .s. attenditur secundum excellentiã & defectum. In genere enim substantię sunt formæ diuersarũ specierum: quarum vna est nobilior altera. Anima .n. intellectiua aĩa bruti est nobilior: differuntq; sm̃ excellentiam et defectũ, et ad hunc sensum locutus est Philos. 10. Meta. cum dixit, ꝙ omne genus per contrarias diuiditur differentias. Rationale enim & irrationale se habent sicut excellẽs & deficiens et similiter aliẽ differentiæ. ¶ Dicitur secundo, quòd in genere substantiæ non est contrarietas

Tex. 20. Tex. 10. Cõtrarietas duplex. 1. phys. tract. 1. cap. 4. Lect. 3. Tex. 68. Qđo in substantia ẽ cõtrarietas. Tex. 26. 24.

proprie dicta: ita s. q una substantia secundum propriam ratione suæ speciei opponatur contrarie alteri substantiæ Probatur primo ratione Alber. Proprie contraria habet quatuor conditiones superius enumeratas: sed illæ non conueniunt formis sbalibus: ergo &c. Probatur minor. Primo, formę sbales per se, nō agūt adinuicem, vna .n. substantia iuxta aliā substantiā posita ipsam nō mutaret: nisi actiue aliquæ qualitates adessēt. Secūdo, formæ substantiales sunt formæ simpliciter simplices: nec maior est in maiori & minor in minori, anima .n. gigantis non est maior in homine paruo, cū indiuisibilis sit Tertio, non habent mediū per qd fiat motus. Quarto, propria expulsione non expellunt se, sed p qualitates in ipsis existentes: ergo &c. ¶ Secūdo arguitur ratione S. Tho. In quocumq; est contrarietas, ibi sunt duæ formæ maxime distantes, inter quas sunt determinata media, p quæ ab vno ad alterum continue peruenitur: sed in substantia non sunt duæ formæ maxime distantes, à quarum vna nō perueniatur ad alterā, nisi ordinatim per media: materia .n. prima dū exuitur una forma, indifferens est ad omnes formas: & indifferenter eas sine ordine recipere potest: ergo in sba non est contrarietas. ¶ Sed circa istam rōnem dubium occurrit. Non enim videtur verum, q materia prima, dum exuitur vna forma, indifferenter omnem formam sine ordine recipere possit. Nam materia animalis dū exuitur forma animalis, non potest immediate recipere nisi formā cadaueris: neque formam herbæ recipere potest, nisi prius cadaueris forma recepta. Similiter materia existens sub forma sanguinis, immediate animam intellectiuam recipere nō potest: sed oportet, quòd prius formam viuentis, formamque sensibilis recipiat: vt sic ordine quodā ad actum animæ intellectiuæ perducat. ¶ Respondetur, quòd duplex est forma substantialis. Vna quæ introducitur in materia, nō quidem vt principalis terminus intētus, sed vt via ad aliam formam substantialem: ita q mā sub illa forma nō quiescit: sed dum habet eam ad eius amissionē tēdit, & de talibus verum est, q materia quodam ordine eas recipit antequam ad formam perfectam perueniat materia enim ex qua generatur homo, prius formam viuentis acquirit, tū illa habita tendit ad formā sensibilis, & illa habita ad animam intellectiuam: & similiter dum animal moritur, materia formā cadaueris suscipit: & illa habita ad formas elementorum mouetur. Alia est forma substantialis quæ se habet vt vltimatus terminus mutationis, et quæ introducitur in materia, vt materia sub ipsa quiescat, nō autem vt ad vlteriorem formam moueatur, & de talibus Philos. in 2. de generatione loquitur, cum ait, quòd cum ex terra fit ignis, non oportet quòd fit transitus per media elementa: et ad hunc sensum loquutus est etiam Sanctus Thom. ¶ Potest secundo, & fortæ melius responderi, quòd de materia dupliciter loqui possumus. Vno modo quantū ad eius substantiam & potentialitatem absolute: alio modo secundum quòd aliquibus dispositionibus est informata. Si primo modo consideretur, sic est ad omnem formam indifferens, potestque sine ordine vnamquamque recipere, sicut & indifferens est, vt ad illam vel illam formam disponatur. Si vero secundo modo consideretur: sic formas quodam ordine recipit, secundum scilicet quòd ordinate, ad diuersas disponitur formas: dum enim vnam formam amittit, illius formæ amissio ad aliquam determinatā formam dispositio est. Sicut amissio animæ intellectiuæ dispositio est ad humani cadaueris formē,

Forma substantialis quæ vt via & quædam ghoam terminus.

Tex. 24 & seq.

Lect. 3.

Materia absolute considerata è ad omnem formam indifferens: non autē vt cōsideratur sub aliquibus dispositionibus.

formã, & sic successiue de alijs sm̃ diuersas dispositiones in materia succedentes.

Lect. 1.

¶ Tertio arguitur ad conclusionem: & est etiam ratio S. Tho. In quocumq; genere est contrarietas, oportet formas illius generis suscipere intẽsionẽ et remissionem: quia vt dictum est superius oportet quòd ab vna forma cõtraria possit ad aliam continue perueniri, quod non nisi per intensionem vnius, & remissionẽ alterius esse põt sed formæ substantiales non suscipiunt magis & minus, intensionem & remissionem, cum esse earum in indiuisibili consistat: ergo in substantia non est contrarietas. ¶ Quantum ad secundum principale, supposito ꝙ hic accipitur motus, non vt idem est ꝙ mutatio, sed vt est species mutationis, contra generationem & corruptionẽ distincta: ponitur ista conclusio de mente Philos. Ad substantiam non est motus. Probatur primo. In quocunque genere est motus, ibi est contrarietas, quia motus est de contrario in contrarium: sed in substantia non est contrarietas: ergo in substantia non est motus. ¶ Aduertendum autem secundum S. Thom. quòd ista ratio non solum est probabilis, vt innuere videtur Commentator: sed est demonstratiua: tam .n. maior propositio, quã minor est necessaria. ¶ Secundo arguitur sic. In quocũq; genere est motus, sbm formarũ illus est ens in actu: vt .n. dicit Philos. ens in potentia sbm motus esse nõ põt: sed subiectũ formarum substantialiũ non est ens in actu, materia .n. prima quæ est earum sbm, est pura potentia: ergo &c.

Ad substantiam nõ est motus proprie dictus.

Tex. 8.

¶ Ad argumenta in oppositũ respondetur. Ad primũ dicitur, ꝙ generatio dupliciter accipi põt. Vno modo pro instantanea formæ substantialis introductione: et tunc generatio non est motus, sed terminus motus. Alio modo pro ipsa instãtanea introductione formę simul cũ alteratione præuia, & tũc generatio rõne coniunctæ alterationis est motus: sed tunc negatur ꝙ generatio sit motus ad sbam, vt enim est motus non terminatur ad formã substantialẽ, sicut ad terminũ intrinsecũ, sed sicut ad terminũ extrinsecum & secundariũ. ¶ Sed contra hanc responsionẽ instari põt ex uerbis Philo. Ait enim quòd omnis mutatio est ex quoddã ĩ quidam, vt ipsum nomẽ demonstrat, significat .n. quòd vnum est post aliud, & hoc quidẽ prius, illud vero posterius. Arguitur .n. sic. Vbi vnũ est prius & alterum cum successione posterius, ibi est tempus, tempus .n. numerus est prioris et posterioris: sed in generatione est prius et posterius, quia sm̃ Aristo. hoc est omni mutationi commune: ergo in generatione ut distinguitur cõtra motũ, est tẽpus, & sic non est generatio instãtanea, vt responsio dicit. ¶ Respõdetur ꝙ in mutatione esse vnũ post aliud, & prius & posterius dupliciter intelligi põt. Vno modo in terminis mutationis. Alio modo in ipsa mutatione, quasi uidelicet ipsa partes habeat, quarũ una sit prior et posterior. Si primo accipiatur, conceditur quidem ꝙ in omni mutatione est prius & posterius, & hoc est ad mentẽ Phil. Nam in generatione materia prius est sub vna forma, postea sub alia. Sed falsum est ubicũq; est prius & posterius hoc mõ, ibi esse tẽpus .s. ipsam mutationẽ mensurãs. Si uero secundo mõ intelligatur, sic falsum est in omni mutatione esse prius et posterius, nec sic intelligit Philos. in generatione enim nõ est prius & posterius, quamuis in adiuncta illi alteratione inueniatur. ¶ Ad sm̃ negatur minor, loquẽdo de contrarietate perfecta, de qua tm̃ maior habet veritatem. Ad primã probationem dicitur iuxta ea quæ dicit S. Tho. 5. Phys. ꝙ omne quod corrumpitur habet contrarietatem quãtũ ad suas qualitates, quomodo ignis

Tex. 9.

Prius & posterius in mutatione esse dupliciter intelligi põt.

Lect. 5.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ tempus est numerus motus, non inquantum vnus est, sed inquantū in ipso plura .s. prius et posterius considerantur : quæ tamen vnius motus partes sunt, vnde tēpus esse numerus prioris, & posterioris partis motus definitur. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ licet prius & posterius motus non sint separata secundū esse: alia tamē entitas est prioris, & alia posterioris: possuntq; sub discretione quadam cōsiderari & signari: & secundum ꝙ hoc modo considerātur, sunt numerata per tempus.

QVAESTIO VI.

Vtrum sit idem instans in toto tempore.

Et adhuc manifestum est, quod nulla pars ipsum nunc temporis est &c. Tex. CVII.

QVAERITVR sexto, Vtrum sit idem instās in toto tempore, et uidetur ꝙ nō. ¶ Primo. Sicut se hēt mutatum esse. ad motū: ita nūc ad tempus : sed non est vnū mutatū esse in toto motu: ergo nec vnum nunc in toto tempore: consequētia nota cū minori, maior etiam videtur manifesta. Nam sicut mutatū esse est īdiuisibile motus, ita nūc est indiuisibile temporis. ¶ Secundo. Si idem nunc manet in toto tempore, sequitur ꝙ omnia mutata esse, & omnes partes motus sint simul: sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Illa sunt simul vt dicitur 4. phy. quæ sūt in eodem nunc: sed si idem nūc manet in toto tempore, omnia sunt in eodē nūc: ergo omnia sunt simul. ¶ Tertio. Illud de cuius ratione est, vt nō possit demōstrari bis: est raptim transiens, & non manens in toto motu: sed nunc est huiusmodi, vt patet per Philoso. 4 phys. ergo &c. ¶ Quarto ratione Philosophi. Cuiuslibet diuisibilis finiti, oportet esse duos terminos: sed est accipere tēpus finitū, uerbi gra. horam aut diem: ergo eius sunt duo termini: sed terminus temporis est nunc: ergo sūt cuiuslibet tēporis finiti duo nūc: ergo non est tātum vnum in toto tēpore. ¶ Quinto. Si esset vnum nūc in toto tēpore, sequeretur ꝙ idē accidens numero migraret de subiecto in subiectū: hoc est falsum: ergo &c. consequentia patet qa de vno mutato esse, in aliud mutabitur. ¶ Sexto. Omne īdiuisibile de genere q̄titatis, vel est terminus continui, vel pars discreti. Sed si ponatur tale vnū instans, illud non pōt esse pars discreti (alioquin daretur tempus discretum sm̄ Philoso.) neque potest esse terminus continui: quia, secundum Philos. cuiuslibet cōtinui sunt duo termini distīcti: ergo &c. ¶ Septimo secundū Phil. ipso nunc qd̄ sequitur mobile, cognoscimus prius & posterius in tempore. Sed hoc non fit per vnū nūc secundū substantiā: sicut neque per substātiā mobilis absolute cognoscitur prius & posterius motus: ergo &c. ¶ Rn̄deo de mente Philosophi, ꝙ est unū nunc secundū substantiā in toto tēpore, sed aliud & aliud secundū esse. ¶ Pro prima parte conclusionis notādū primo: ꝙ per nūc & instans aliquod indiuisibile de genere temporis intelligimus: sicut punctus est aliquod indiuisibile de genere lineæ: idea ex cōsideratione puncti in cōparatione ad li-

Tex. 91. Tex. 106. Tex. 91. Tex. 91. Tex. 104. Tex. 101. Est vnū nūc in toto tēpe secūdū substantiā: diuersum uero secundū esse.

ad lineam possumus in notitiam nũc per comparationem ad tempus deuenire.

Geometre duplex punctũ in linea imaginant: & similiter de nũc in tẽpore dicendum est.

¶ Sciendum secundo, ꝙ duplex geometræ punctum imaginantur in linea. Imaginantur .n. primo punctum quoddam, qui suo motu lineam causet, qui sane nihil est lineæ per motum eius constitutę: qua enim rõne esset de essentia unius partis linę, eadem ratione de essentia alterius partis, & sic oportet ipsum esse in qualibet parte lineę: qđ esse non põt cum sit indiuisibile: est ergo causa lineæ & extrinsecum a linea. Imaginantur secundo multa alia puncta intrinseca lineæ, quę partes lineę continuant: ipsamque terminant lineam: quæ oĩa puncta ab eo puncto, a quo ipsa linea causatur, sunt distincta ac diuersa. Similiter igitur inuenitur in tempore. Est enim quoddã nunc, qđ suo fluxu tempus causat: & istud non est intrinsecum tempori: sed est extra ipsum: sicut punctus causans lineã extrinsecum est a linea. Sunt quoq; & alia nũc intrinseca tempori, quibus partes temporis continuantur, diuiduntur, ac terminantur.

Primũ mobile secundum vnã rationem mẽsuratur uno secundum aliã nũc extrinseco tẽporis secundum aliam tempore.

¶ Sciendum tertio, ꝙ primum mobile tripliciter à nobis considerari potest. Vno modo secundum suam substantiam absolute, secundum quam substantialiter incorruptibile est: et sic mensura eius est nunc ęui secundũ Theologos siue ęternitas secundum Arist. non autem tempus: sed de hoc non est ad propositum. Alio modo põt considerari inquantum in toto motu vnum & idem secundum substantiam permanet: ex hoc .n. qđ mouetur secundũ vbi, nihil deperit sbæ eius: sed idem semper secundum sbam manet, & sic ipsi proportionatur nunc, quod suo fluxu causare tempus intelligimus: tale enim nunc mensurat mobile, secundum quod in toto motu est idem. Tertio considerari potest vt semper sub alio & alio mutato esse inuenitur, & sic pluribus instantibus ipsi intrinsecis mensuratur. Sicut .n. plura mutata esse ipsius mobilis ponũtur, quæ intrinseca eius motui sunt: ita & plura intrinseca tempori ponuntur instantia, quibus talia mutata esse mensurantur.

Multiplex e differẽtia inter instãs qđ suo fluxu causatur tempus, & alia instãtia intrinseca tẽporis.

¶ Sciendũ quarto, ꝙ inter instans qđ intelligitur suo fluxu causare tempus, & alia instantia quę intrinseca tẽpi ponimus: multiplex est differentia. Primo .n. differunt, quia nunc extrinsecũ mensura mobilis ponitur: inquantum idem sm̃ quantitatẽ in toto motu perseuerat: nunc autem intrinsecum est mutati esse mensura. ¶ Secundo differunt: quia nunc extrinsecum est subiectiue immediate in mobili: nunc uero intrinsecum, immediate in mutato esse constituitur. ¶ Differunt tertio: quia nunc extrinsecum non continuat neq; terminat partes temporis: nisi causaliter vt mobilis dispositio: sed nunc intrinsecum terminat atque continuat. ¶ Quod si quæratur quæ entitas sit illud nũc extrinsecum a tempore, quod mobile modo dicto mensurat: Dicitur ꝙ est accidens indiuisibile de genere quantitatis: quæ dicitur vnitas secundum quam mobile dicitur vnum non absolute sed sub toto motu: ita ꝙ vnitas cœli vt relata ad motũ, secundum quam scilicet mobile est unum in toto motu, dicitur nunc quod mensuram primi mobilis ponimus.

Comm. 109

Com m. 108

¶ Quod aũt necesse sit ponere ista diuersa instantia, patet ex verbis Com. nã ponit instãs agens tempus esse idem: vnde sic dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu. & alibi ostendit esse plura instantia dicens: Instans non põt demonstrari bis: quia sequitur transl tum quod semper mouetur, vnde necesse est ipsum diuersificari, adeo ꝙ instans demonstratũ in secundo sit aliud a demonstrato in primo ¶ Dico igitur ꝙ cũ Poil. ponit esse idem instans toto tẽpore secun

 dum

dum substantiā de instanti, quod est vnitas mobilis, intendit quod (inquam) est extrinsecum à tempore, non aūt de aliquo instanti qđ ipi sit intrinsecum: hoc aūt ex verbis eius apparet. Nā de illo nunc qd manet idem in toto tempore, loquens ait: Id aūt qđ fertur sequitur ipsum nunc sicut tempus motū. & de eodē loquens dicit: Tempus quidem n est loci mutationis numerus: ipsum aūt nūc eius qđ fertur vt vnitas numeri, vbi litera cōment bēt, & instans est numerus translati ut vnitas est de numero. Istud ergo instans qđ est vnitas mobilis sub toto motu, est idem in toto tempore sm̄ substantiam.i.entitas sua vna & eadē existens permanet in toto tempore. Ex hoc patet interpretationem Scoti, dicentis mētem Aristo. esse de vnoquoq; nūc dicere, ꝙ est vnum sm̄ substantiam non esse ad intentionem Arist. hoc loco. Licet.n.inferius de omni nunc dicat ꝙ est idem secundum rem inquantum continuat prēteritū & futurum, est aūt aliud, & aliud inquātum est principiū vnius et finis alterius, constat tñ ex verbis ipsius & Comm. ꝙ ponit etiā vnum instans in toto tempore, qđ est causa temporis, & variatur ratione secundum prius & posterius. Sicut et ipsum qđ mouetur manet idem sm̄ substātiam: sed variatur sm̄ ꝙ prius est in vno loco: posterius vero in alio ¶ Pro secunda vero parte conclusionis, Quomodo scilicet est aliud, & aliud nunc secundum esse. ¶ Sciendum primo ꝙ non est sic intelligendum (vt quidam male interpretantur) quasi diuersa sint instantia, quæ instantia sm̄ esse dicantur, sed mens philosophi est ꝙ illud nunc qđ est vnum secundum substantiam, est aliud et aliud secundum esse.i. secūdum rationem. Nā Commen. de illo nunc loquens dicit. Instans quod est agens tempus, est idem in omni motu: sed esse eius diuersificatur s. per prioritatem & posterioritatem. Ex quibus patet ꝙ de idē nūc referendū est, dum dicitur ꝙ est vnum nunc secundum sbam: aliud vero & aliud secundum esse. Quod aūt per diuersitatem sm̄ esse intelligenda sit diuersitas secundum rōnem, patet ex verbis Commen. dicit.n. Instās est in aliquo existente in dispositionibus diuersis, & qđ est tale est vnum secundum subiectum, & duo sm̄ rationem. Idem sentit & Simplicius. ¶ Sciendum secundo, ꝙ vnitas primi mobilis sub motu, quæ sm̄ substantiā eadem manet, priori & posteriori mutato esse motus, prioriq; & posteriori partes temporis continuantibus assistit: habetq; cōtinue aliā & aliā habitudinē ad illa: & sm̄ istos diuersos respectus diuersæ rationes eius accipiuntur. Vnde idem nunc esse aliud, & aliud sm̄ rōnem: est ipsum alium, & aliū respectum ad mutata esse motus sibi succedentia habere, sm̄.n. ꝙ habet habitudinem ad prius mutatā esse: & ad prius nunc continuatiuum temporis, distinguitur rōne à se: vt ad posterius mutatum esse, & ad posterius nunc habitudinē habet. ¶ Hęc autem conclusio sic declarata, probatur primo rōne philosophi, pro qua supponendum est, ꝙ commutata proportio est qñ accepta proportionalitate aliqua in quo constat duos terminos se habere vt antecedentia: & duo vt cōsequentia: antecedentia consequuntur se inuicem: & similiter cōsequentia: vt si dicatur: Sicut se hēnt sex ad tria, ita quatuor ad duo: ergo à cōmutata ꝓportione, sicut se habet sex ad quatuor, ita tria ad duo. arguit igitur sic Phil. sm̄ mentem S. Th. Sicut se habet tempus ad motū, ita nūc ad mobile: sed mobile est vnum sm̄ sbam in toto motu, aliud autem & aliud sm̄ rōnem: ergo & nunc est vnum secundum substantiam in toto tempore: aliud autem & aliud secundum rationē.

[Margin notes: Tex. 104. — Tex. 105. — Scot. 4. dist. 2. q. 2. — Tex. 121. — Com. 103. & 104. — Tex. 103. — Tex. 104. — Tex. 103. — Tex. 103. — Idē nunc est aliud. & aliud ratione est ipsū habere aliū & alium respectum ad mutata esse motus. — Tex. co. 104.]

Probatur

Probatur minor: Ita se habet mobile ad motum: sicut punctum ad lineã: sicut.n. punctum sm̃ imaginationẽ causat lineã, ita mobile causat motum: sed punctum manet idem sm̃ rem, variatur autem sm̃ rõnem inquantum intelligitur assistere diuersis partibus lineæ: ergo ita est de mobili in toto motu. Maior vero probatur: Sicut se habet mobile ad motũ: ita nunc ad tempus. Nãsicut per mobile cognoscimus prius & posterius in motu (Cum .n. ipsum inuenimus in aliqua parte magnitudinis, per quã mouetur, iudicamus motũ per vnã partem magnitudinis factũ prius præterisse, factũ vero per aliã partem posterius sequi) ita ipsum nũc qđ est terminus præteriti & principium futuri: prius & posterius temporis distinguit: ergo a commutata proportione, sicut se hẽt tempus ad motum: ita nunc ad mobile. ¶ Secundo ad cõclusionẽ arguitur. Vnitas rei incorruptibilis & indiuisibilis: & cuius motus interrũpi nõ põt, semper manet: & quantum ad entitatẽ suam, & quantum ad ordinẽ ad motum, & si ipsa res cuius est vnitas variatur sm̃ rõnem, etiã vnitas ipsa sm̃ rõnem variatur: sed nunc de quo loquimur est vnitas primi mobilis sub motu, qđ est incorruptibile & indiuisibile: & cuius motus interrumpi non põt: & variatur sm̃ rõnem inquantum partes sunt in alio, & alio situ continue fiunt: ergo nũc semper est idem sm̃ sbã: aliud vero et aliud sm̃ rõnem. ¶ Tertio. Causa est simul cũ suo effectu, vt dicitur 2. Phy. sed nũc est causa totius temporis: ergo est simul cum toto tempore: ergo numquã corrumpitur, sed semper idem secũdũ rem manet. ¶ Aduertendum aũt cum dicimus nunc suo fluxu causare tempus: ꝙ hoc non est intelligendum quasi sm̃ realem causalitatem effectiuam causet, sed solum sm̃ nostram imaginationem est intelligendum,

Tex. 37.

Tex. 37.

Nũc nõ realiter causat tẽpus: sed solum secũdũ imaginationem.

sicut & punctum esse causam lineę suo motu, Geometrę imaginantur. Illud.n. ꝙ causat tempus effectiue est intelligentia mouens: quod vero ipsum subiectiue & materialiter causat, est mobile: qđ & motus & temporis est subiectum. Dicitur tamen ꝙ mobile non esset subiectũ temporis: nisi haberet illud nunc: quod idem sm̃ sbam in toto motu permanet: et ita dici põt ꝙ tale nunc est conditio mobilis secũdum ꝙ tempus causat subiectiue. ¶ Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur primo, ꝙ maior est vera de nunc intrinseco partes temporis adinuicem continuante. Illud .n. mutato esse ꝓportionatur: & tunc conceditur ꝙ illud nunc est vnum in toto tpe. Dicitur secundo, ꝙ maior est falsa de nunc qđ est vnitas mobilis. Illud .n. est extrinsecum a tempore: mutatum aũt esse est intrinsecum motui: vnde non est similis rõ de isto nunc: & de mutato esse. ¶ Ad sm̃ negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur: ꝙ illa proprie dicuntur esse simul, quę sunt in eodem nunc intrinseco tẽpori partes eius continuante: non autem quæ sunt in eodem nunc extrinseco tempori, cuiusmodi est nunc: qđ idem subiectum sbaliter permanet: ideo argumentum bene concludit ꝙ non est vnum nunc intrinsecum tempori: qđ est concessum: non aũt ꝙ non sit vnum extrinsecum. ¶ Ad tertium similiter dicitur, ꝙ Phil. non loquitur de nunc extrinseco tẽpori, quod manet idem in toto tempore: sed de nunc intrinseco, qđ cõparatur ad tempus: sicut mutatum esse ad motum. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ illa rõ Philo. concludit de nunc intrinseco, cuius est terminare partes temporis: non aũt de nunc extrinseco, qđ non habet terminare, sed causare tempus. ¶ Ad quintum negatur consequentia. Ad probationem dicitur: ꝙ nunc manens idem in toto tempore,

pore, non est subiectiue in mutato esse: ut oporteret ipsū mutari de uno mutato esse ī aliud, sed est subiectiue in mobili: qđ in toto motu vnū & idem manet. ¶ *Ad sextum dicitur ꝙ illud instans est pars discreti: cum sit vnitas mobilis sub motu: non quidē pars tēporis discreti: cū illud forte ab Arist. nō ponatur. Sed illius numeri, quo cęlū alijs mobilibus cōnumeratur.* ¶ *Ad septimū dicitur, ꝙ ꝑ ipsū nūc cognoscitur & mensuratur tempus sm̄ ꝙ vnū manēs sm̄ substantiā uariatur rōne: successiue priori et posteriori parti tēporis coexistens. Sicut ꝑ ipsū mobile sm̄ ꝙ de vno loco ad aliū per motū variatur, cognoscitur motus atque mensuratur.*

QVAESTIO VII.

Vtrum sit vnum tempus omnium temporalium.

Omne namque tempus &c. Tex. CXXXII.

QVAERITVR *septimo, Vtrum sit unū tēpus omniū temporaliū, & videtur quòd non.* ¶ *Primo. Indiuidua eiusdē rōnis habēt proprietates easdē: quia propria passio consequitur speciem. sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis: ergo debēt habere easdem proprietates: sed tempus est proprietas primę circulationis: ergo ē ēt ꝓprietas specifica oīum circulationū ergo sūt plura tēpora.* ¶ *Secūdo. Si esset vnum solum tempus, illud esset numerus primæ circulationis: sed hoc est falsum: ergo &c.* ¶ *Probatur falsitas Si motus primus non esset, adhuc esset tēpus: quia haberetur unde oriretur tēpus .s. motus: ergo tempus nō est accidēs solum primi motus.* ¶ *Tertio. Anima apprehendens se esse in motu, apprehēdit tempus: ergo tempus consequitur oēm motum: & per consequens sunt plura tempora.* ¶ *Ad euidentiā istius difficultatis sciendū primo, quòd cum in quolibet motu sit prius & posterius, quorū quodlibet habet suā mensurā intrinsecam: sicut & qualibet pars rerum numeratarū suam habet intrinsecam unitatem: sic in quolibet motu necesse est esse proprium numerū: qui nihil aliud est quam aggregatio prioris & posterioris partium motus sibi succedentium.* ¶ *Sciendū secundo, ꝙ cum tēpus sit numerus prioris & posterioris in motu: dupliciter possumus de tēpore loqui. Vno modo ut nomine temporis intelligamus numerū intrinsecū prioris et posterioris cuiuscumque motus: & sic cum diuersi motus diuersa habeant priora & posteriora, sicut & diuersę magnitudines: necesse ē dicere, ꝙ quot sunt motus, tot sunt & tempora. Nā cum numeri numerati siue numeri rebus intrinseci, secundum multiplicationē rerū numeratarum multiplicentur: alius .n. numerus denarius est, qui in decē equis inuenitur: & alius qui ī decē hominibus: licet sit vnicus numerus denarius abstracte, & mathematice cōsideratus: oportet etiā esse tot numeros, & tot tempora motibus intrinseca, quot sunt & motus. Alio modo vt nomine temporis, non quemcūque numerū numeratū motus intelligamus: sed tantum numerum rationē primę mensurę omniū motū importantem: et sic dicendū est cū Philos. ꝙ est tantū vnū tempus qđ vtiq; hac rōne probari pōt: ex tex. 133. Tempus hoc mō sumptū est numerus primę circulationis: sed hac est una tantū: ergo & tempus est tantum vnum. maior probatur. Tēpus est numerus illius motus, qui oēs alios motus numerat. Nam cum tēpus non sit de genere motus, nō habet mēsurare primo oēs motus, nisi mediante*

Quō intelligatur esse vnū tps solū.

diante eo motu, à quo tamquã ab aliquo sui generis oẽs alij motus mensurãtur. Sed hæc est prima circulatio ut pote quę est motus simplicissimus & maxime regularis: ergo &c. ¶ Secũdo. Si tempus non esset numerus primi motus sed omnium motuũ, sequeretur plura tempora ęqualia .s. quorũ vnum nõ continet alterum esse simul, sed hoc ẽ impossibile, nõ .n. pñt simul eẽ duæ horæ, aut duo dies, aut duo anni, ergo etc. Probatur cõsequẽtia. Cõtigit duo simul et ęqualiter moueri: ergo si tẽpus ẽ accñs uniuscuiusq; motus, seq̃tur duo tẽpora ęqualia esse simul, hẽtur hæc rõ sm̃ S.T ¶ Sciẽdũ aũt ꝙ qa tẽpus est numerus ĩ primo motu existẽs, aliã cõparationẽ ad primũ motũ hẽt, & aliã ad alios motus. Ad primũ .n. motũ cõparatur et sicut mẽsura ad mẽsuratũ, & sicut accñs ad sbm. ẽ.n. numerus ĩ primo motu existens tã q̃ ipsum mensurans. Ad alios aũt motus, sicut mẽsura extrinseca cõparatur inquantũ .s. ꝑ ipsum alios motus mensuramus, non aũt comparatur ad ipsos sicut accñs ad sbm. Hoc ẽ qđ intendit Cõmẽ. cum dicit ꝙ tẽpus sequitur motũ circularẽ, et iste motus accipitur in definitione eius, et ipsum mẽsurat illũ, nõ sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratum, sed sm̃ ꝙ mensurat aliqd, qđ est forma in re, alios uero motus mẽsurat sm̃ ꝙ numerus mensurat numeratũ .s. ꝙ numeratũ nõ accipitur ĩ definitiõe numeri. ¶ Sed circa istã determinationẽ dubium occurrit. Dictũ ẽ.n. ĩ tertio, ꝙ terminus motus, & motus sũt idẽ. cũ ergo mot⁹ cęli sit motus ad ubi, seq̃tur ꝙ mot⁹ cęli nõ ẽ aliud quã ubi: sed vbi & ꝑsertim in primo cœlo est relatio, ẽ .n. ordo determinatus ĩ uniuerso, motus ergo cęli nihil aliud ẽ quã relatio. Tunc arguitur sic: accidẽs absolutũ, non est subiectiue in relatione, non .n. sbm est debilioris esse suo accidẽte, sed tẽpus est accidens absolutũ: est .n. quantitas, motus aũt cęli est relatio: ergo tẽpus nõ est accidens motus cęli. Ad hoc põt dupliciter rñderi quãtũ mihi ꝑ nunc occurrit. Primo, ꝙ ubi dupliciter cõsiderari põt. Vno mõ inquantũ relatio est, et inquantũ ubi, & sic sbm accñtis absolute ẽe nõ põt, qa ẽ debilioris esse. Alio mõ vt est ĩ acquiri, quo mõ hẽt quãdã extẽsionẽ, & quãtitatem, & hoc mõ accñtis absoluti sbm esse põt, tũc .n. se hẽt ut quoddã quãtũ. ¶ Rñtur secundo, ꝙ accñs nou est ꝓprie sbm accñtis, sicut id qđ sua uirtute sustentat alterũ sed bñ ẽ sbm quo .i. ẽ id quo mediãte aliud accñs est in substãtia, & hoc mõ relationẽ esse sbm absoluti, nõ est inconueniens, hoc .n. mõ dicitur motus esse sbm tẽporis, qa tẽpus non esset sbiue in primo mobili, nisi moueretur. Prima tñ rñsio melior est: nã tempus numerat motũ, & componitur ex vnitatibus partiũ motus, ex quo uidetur ꝙ sit ꝓpriũ accidẽs motus. ¶ Ad argumenta in oppositum respõdetur. Ad primum quidem dicitur primo, quòd numerus primi motus non est tempus, nisi inquantum ille motus est primus & uelocissimus. Dicitur 2. ꝙ licet omnes motus circulares sint eiusdem rõnis in rõne motus circularis, nõ tñ in hoc ꝙ est esse primũ, & maxime vniformem ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ quia numerus primi motus est tẽpus inquantũ ille motus est primus, ideo nõ existẽte primo motu, qui nũc ẽ numerus illius motus qui remuneret ꝑmus, esset tẽpus. ¶ Ad tertiũ negat cõsequẽtia: anima .n. apprehẽdẽs successionẽ in operationibus suis apprehẽdit primũ motũ, eo ꝙ primus motus est cã omnis motus, & uirtualiter in oĩ motu saluatur: rõ ergo quare anima apprehendat tẽpus, dum percipit se esse in quadã trãsmutatione, est nõ quia tempus sit accidẽs illius trãsmutationis, sed qa in illa mutatione saluatur primus motus, sicut causa in effectu, quẽ motũ tempus consequitur.

Tex. 132. Tẽpus alio & alio mõ cõparat ad primi mobilis motũ & aliter ad alios motus.

Comm. 13.

Expliciunt Quæstiones in Librum quartum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM QVINTVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum motus sit de subiecto in subiectum?

Quoniam autem omnis mutatio est, à quoddam in quiddam: manifestat etiam utique nomen. Tex. VII.

CIRCA quintum librum. Quæritur primo: utrum motus sit de subiecto in subiectum, & videtur quod non. ¶ Primo. Principia cuiuslibet transmutationis sunt materia, forma, & priuatio, vt dictũ est in primo huius: ergo non est mutatio de subiecto ad subiectũ: sed de priuatione ad formam. ¶ Secundo. In intentione, dum calor intenditur, nõ est mutatio de forma in formã, quia semper est eadem forma, sed de priuatione esse pfecti ad esse perfectum: ergo &c. Respõdeo quod motus est de subiecto in subiectũ. ¶ Ad huius aũt euidentiã attendendum primo: quod quamuis Arist. quatuor modis fieri posse mutationẽ dicat .s. aut ex subiecto in subiectum, aut ex nõ subiecto in nõ subiectũ, aut ex nõ subiecto in sbm̃ aut ex subiecto in nõ subiectũ, nõ intẽdit tñ quatuor esse ĩ re mutationis spẽs. Sed ad cõplementũ diuisionis ponit oẽm modũ quo possemus imaginari aliqd ex aliquo fieri, intẽditq; quatuor esse modos qbus imaginari possumus ex aliquo in aliqd trãsmutationẽ fieri. Sed concludit tres tm̃ esse reales mutationes s generationẽ, corruptionem, et motum: eo quod non possit esse aliqua spẽs mutationis, cuius ratio cõsistat, vt ex non subiecto in nõ subiectũ fiat. ¶ Attendendum secundo, quod cum explicans philosophus, quid subiecti nomine intelligat, inquit. Subiectũ autẽ dico quod affirmatione significatur, p affirmationẽ significari, non intendit significari propositione, affirmatiua: sed sine particulæ negatiuę adiunctione, quod etiam simplicibus conuenit, sicut & cũ particula negatiua significari, homo .n. affirmatiue significari dicitur, & æquus, & albũ, & similia: non homo vero, nõ æquus, non album negatiue. ¶ Prima ergo species mutationis, est de non subiecto in subiectũ, & dicitur generatio, quæ est mutatio de non esse ad esse. ¶ Secunda de subiecto in nõ subiectum, & dicitur corruptio, quæ est mutatio

Tex. comment. 69.

Tex. 7. Licet sint quatuor modi quibus pôt fieri mutatio nõ tamẽ dicimus quatuor ẽe mutationes

Tex 7. Quid intelligat philosoph. p subiectum qđ in mutatione requiritur.

Quę sit mutationis species.

mutatio de esse in non esse. ¶ Tertia uero de subiecto in subiectũ, & dicitur motus quæ est mutatio de contrario in contrariũ. ¶ Sed aduertendũ secundũ Simpli. & Cõment. ꝙ cum dicitur generatio esse, de nõ esse ad esse: & corruptio de esse ad non esse: per non esse, non accipitur pura negatio, & nõ esse omnino, non esse enim omnino, non recipit transmutationẽ: sed intelligitur non esse in actu, qđ est esse in potentia, ex ente enim in põia, & ex non ente in actu, fit ens in actu.

Com. 7.

¶ Sciẽdum quoq; ꝙ motus nomine philosophus dupliciter ĩ lib. Physic. utitur. Aliquando enim ipsum accipit prout idẽ est quod mutatio, et sic cõmune est ad omnem transmutationẽ, sicut & mutationis nomen. Aliquando vero pro sola mutatione successionem habente quę fit in tempore: & sic ponitur hic ab ipso, spẽs distincta à generatione et corruptione: quæ sunt mutationes instãtaneæ: & de motu hoc modo sumpto dicitur: ꝙ est mutatio à subiecto in subiectũ. ¶ Probatur itaque conclusio sic. Motus, aut est mutatio de non subiecto in subiectũ, aut de subiecto in non subiectũ: aut de subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum: sed non est mutatio de non subiecto in subiectũ: qa illa est generatio, nec mutatio de subiecto in non subiectũ, quia illa est corruptio, nec de nõ subiecto in nõ subiectum, quia sm̃ hunc modũ nulla sumitur mutationis species: ergo est mutatio de subiecto in subiectũ. Qũo autẽ hoc sit intelligendũ, dupliciter exponit Herueus. Prima expositio est ꝙ motus est ex affirmato in affirmatũ, et ex forma in formam, non qa non possit esse motus ex priuatione ad formã: sed quia motus in ratione sua, nõ includit à priuatione in formam esse per quod differt à generatione: de cuius ratione est quòd fiat ex nõ esse ad esse: similiter non est de rõne motus ꝙ

Nomine motus phil. aliquãdo pro omni mutatione absolute, aliqñ solum ꝓ mutatione q̃ habet successionem.

Qũo intelligatur ꝙ motus ẽ de subiecto in subiectum. Quolib. q. 13

terminetur ad priuationẽ: licet possit terminari ad priuationẽ, & per hoc differt à corruptione: de cuius ratione est ad negationem terminari. ¶ Sed contra istam expositionem põt instari: quia motus est solum inter terminos suscipientes magis & minus, eo ꝙ est continuus & successiuus: priuatio aũt nõ suscipit magis & minus, ex quo videtur ꝙ motus nullo modo possit à priuatione aut ad priuationẽ eẽ. ¶ Respondetur & dicitur, ꝙ duplex est priuatio. Vna .s. pura quæ nihil relinqt de habitu, sicut tenebra et cecitas: et ista non suscipit magis & minus, et nõ potest eẽ terminus intrinsecus motus à quo, aut ad quem. Alia commixta cũ habitu: quę scilicet non tollit totaliter habitũ: sed aliquid ipsius relinqt, sicut egritudo & turpitudo: & talis magis suscipit et minus, secũdũ ꝙ sibi magis aut minus de habitu admiscetur & talis terminus motus esse potest. Quod aũt talis expositio ad mentem philosophi, sit: apparet qui ꝑ postquã dixit, motum esse à subiecto in subiectũ, subiungit subiecta autẽ, aut cõtraria aut media, priuatio enim ponitur contrariũ & mõstratur affirmatione nudũ. Ex quibus datur intelligi ꝙ motus ex priuatione esse potest: cum affirmatiue significatur. ¶ Secũda expositio est ꝙ motus est de subiecto in subiectũ: quia in vtroque termino motus, subijcitur aliqđ ens actu: non sic aũt in alijs. In generatione enim & corruptione, subiectũ est in pura põia scilicet materia prima. ¶ Verũ qa Philosophus, hoc loco duplicem esse generationem: Vnam scilicet in substãtia, aliam vero in accidentibus, & illam dicit simpliciter generationẽ: eo ꝙ fit ex non ente simpliciter, istam vero generationem secundũ quid, eo ꝙ fit ex nõ ente hoc, puta ex homine non albo. Dubiũ occurrit qũo substãtiæ generatio non sit ex nõ ente hoc, simpliciter autẽ ente: sicut & generatio

Priuatio duplex s pura & simpliciter, & talis non põt esse terminus motus.

Tex. 9. Alia cõmixta cũ habitu & talis põt eẽ terminus motus.

Tex. 9.

Qũo substãtiæ generatio sit ex nõ ente simpliciter.

neratio accidentis: sed ex non ente simpliciter. Nam cum materia prima numquam sit sine forma et sine actu, id quod generatur necesse est ex aliquo ente in actu generari: sicut homo generatur ex semine: & sic generatio fit non ex non ente in actu simpliciter, sed ex non ente hoc, qđ generatur, puta ex non homine. ¶ Dupliciter ad hoc respondent Graeci. Primo ꝙ generatio substantiæ dicitur fieri ex non ente simpliciter, quia fit ex privatione, non autem ex contrario: generatio autem secundum quid, fit ex non ente hoc, quia fit ex contrario, quod est hoc non ens quod sit. Vnde licet fiat homo ex semine, illud tñ non est hoc nõ ens, qđ est contrariũ. cum sbę nihil sit contrarium. ¶ Secundo rñdetur & securius, ꝙ mutatio ad sbam, dicitur ex non ente simpliciter fieri: quia in ipsa nulla est substantia in actu & permanens, de quo dici possit: hoc est quod generatur Sed in tali mutatione idem ipsum subiectum, & aliud fit, sicut semen, ex quo homo generatur, semper aliud & aliud factũ, transmutatur in hominem. Mutationes vero quę secundum accidentia contraria sunt, habent aliquod subiectum actu, idẽ manens sub vtroque contrariorũ, de quo dicitur vere quòd alteratur. Sicut homo manens homo denigratur, ideo dicuntur fieri non ex non ente simpliciter, sed ex ente simpliciter, non ente vero hoc, sicut ex homine nõ albo, fit homo albus. ¶ Ad hanc rñsionem videtur alludere S. Tho. dum inquit, ꝙ cum aliquid de nõ albo mutatur in album, non mutatur aliquid ex nõ esse simpliciter in esse simpliciter, cum subiectũ idem in actu maneat in tota mutatione. In generatione vero substantiali subiectum quod manet, non est ens in actu, sed ens in potentia tantũ .s. materia prima quę in principio generationis est sub privatione, in fine vero sub forma: ideo secundum generationem sbę ex non ente simpliciter, fit ens simpliciter. ¶ Ad argumenta in oppositum patet responsio ex dictis. Veruntamen ad primum dicitur, quòd cum dicitur tria esse principia transmutationis, scilicet materia, forma, & privatio, per privationẽ accipitur tam privatio pura, quàm privatio coniuncta formæ, quæ est contrariũ. ¶ Ad secũdum dicitur, quòd in intensione & remissione, non est mutatio a pura privatione, aut ad puram privationem: sed ab actuatione subiecti, ad eius perfectam actuationem, aut econuerso.

Lect. 2. in expositione. Tex. 7.

QVAESTIO II.

Vtrum ad substantiam sit motus.

Quoniam autem neque substantiæ: neq; ad aliquid, neq; ipsius facere, aut pati, &c Tex. XVIII.

Tex. com. 6.

QVAERITVR secũdo, Vtrum ad substantiam sit motus. et videtur ꝙ sic. ¶ Primo Philos. in tertio text. postquam definivit motum, exemplificans de omnibus speciebus motus, enumerat etiam generationem & corruptionem dicens: Generabilis aũt & corruptibilis generatio & corruptio ergo generatio est motus: sed generatio est ad substãtiam: ergo motus est ad substantiam. ¶ Secundo. In quocumque genere est contrarietas, ibi est

motus

Tex. 18. motus (vt est de mēte Philos.) sed in genere substātiæ est contrarietas: ergo etc. Probatur minor. Primo, omne quod corrumpitur habet contrarium (ut habetur Tex. 20. ex Philos. in 1. cœli) sed multæ substantiæ corrumpuntur: ergo habēt cōtrariū. Secundo contrariorū effectuum sunt contrariæ causæ: sed accidentia elementorū quæ sunt eorum effectus, sunt contraria: ergo & elementa sunt contraria. ¶ Ad Tex. 10. euidentiā huius difficultatis, quia Phil. probat in substantia non esse motū: eo ꝙ ibi non sit contrarietas, Primo declarabitur quomodo in substantia sit aut nō sit contrarietas. Secundo ostēdetur ꝙ in substantia non est motus. ¶ Sciendū itaque primo, ꝙ oppositio priuationis & habitus in omnibus contrarijs saluatur: eo ꝙ vnum contrariū semper habet rōnem deficientis, & imperfecti: aliud aūt rationem perfecti: nigrum. n. in comparatione ad album, est imperfectum & deficiens: album vero rōnem perfecti habet. Contrarietas ergo dupliciter accipi pōt. Vno modo pro communi radice cōtrarietatis quæ excellētia et defectus dicitur: vt omnia illa dicantur contraria quæ se habent sicut excellens et deficiens. Alio modo ꝓ contrarietate propriꝫ dicta, pro oppositione .s. formarum, quæ secundum rationem propriꝫ speciei opponūtur. ¶ Sciendum secundo, vt vult Alber. in hoc loco, quòd ad vera contraria, quatuor requiruntur. Primo ꝙ sint agentia & patientia inter se, vel per se, vel per alia, quæ sint ipsis priora. per se quidem, sicut qualitates primæ: per alia vero ab ipsis, sicut qualitates secūdæ. Secundo ꝙ sint formæ non simpliciter simplices, sed multiplici materia multiplicatꝫ, & diminutꝫ in subiecto diminuto: sicut sūt omnes formæ corporales: calor enim maior est in maiori calido, & minor in minori, si illud sit proprium eius subiectum: maior

Cōtrarietas duplex.

5. phys. tract. 1. cap. 4.

enim calor est in maiori igne, & minor in minori. Tertio ꝙ habeant medium per quod fit motus, etsi .n. aliqua dicantur contraria immediata sicut sanū et ęgrū, hoc non habent ex eo ꝙ sunt cōtraria: sed quia causantur ex priuatione & habitu: inter quæ medium eiusdē generis non inuenitur. Quarto ꝙ mutuo ab eodē suscep tibili se expellāt expulsione propria, nō aūt per formam alienam, sicut albū expellit nigrū & frigidum expellit calidū. ¶ Sanctus Tho. autem tm̄ duas contrarietatis conditiones tangit: eas .s. quæ ad hoc ut ī aliquo genere sit motus, sufficiūt. Prima est ꝙ maxime distent sub eodē genere. Secunda ꝙ ab vno extremo ad alterum continue perueniatur, & hoc est quando inter illa est medium in qđ oporteat prius peruenire id qđ mouetur, quā ad extremum. Propter defectum primæ conditionis in genere numeri, nō est contrarietas: qa licet detur minimus .s. dualitas: non tñ datur maximus, cum in infinitum ī additione numerorum ꝓcedatur, ut dictum est in tertio. Propter defectum etiam secundę, in ipsis numeris nō est contrarietas: quia numerus constituitur per vnitatem quæ est indiuisibilis: & sic ab vna specie numeri ad aliā per motum cōtinuum perueniri non pōt. ¶ Dicitur ergo primo, ꝙ in substantia est cōtrarietas cōmuniter dicta: quæ .s. attenditur secundum excellentiā & defectum. In genere enim substantię sunt formæ diuersarū specierum: quarum vna est nobilior altera. Anima .n. intellectiua aīa bruti est nobilior: differuntq; sm̄ excellentiam et defectū, et ad hunc sensum locutus est Philos. 10. Meta. cum dixit, ꝙ omne genus per contrarias diuiditur differentias. Rationale enim & irrationale se habent sicut excellēs & deficiens: et similiter aliꝫ differentiæ. ¶ Dicitur secundo, quòd in genere substantiæ, non est contrarietas

Lect. 3.

Tex. 18.

Qđo in substantia ē cōtrarietas.

Tex. co. 24.

formã, & sic successiue de alijs sm̃ diuersas dispositiones in materia succedentes. ¶ Tertio arguitur ad conclusionem: & est etiam ratio S. Tho. In quocumq; genere est contrarietas, oportet formas illius generis suscipere intẽsionẽ et remissionem: quia vt dictum est superius oportet quòd ab vna forma cõtraria possit ad aliam continue perueniri, quod non nisi per intensionem vnius, & remissionẽ alterius esse põt sed formæ substantiales non suscipiunt magis & minus, intensionem & remissionem, cum esse earum in indiuisibili consistat: ergo in substantia non est contrarietas. ¶ Quantum ad secundum principale, supposito ꝙ hic accipitur motus, non vt idem est ꝙ mutatio, sed vt est species mutationis, contra generationem & corruptionẽ distincta: ponitur ista conclusio de mente Philos. Ad substantiam non est motus. Probatur primo. In quocunque genere est motus, ibi est contrarietas, quia motus est de contrario in contrarium: sed in substantia non est contrarietas: ergo in substantia non est motus. ¶ Aduertendum autem secundum S. Thom. quòd ista ratio non solum est probabilis, vt innuere videtur Commentator: sed est demonstratiua: tam .n. maior propositio, quã minor est necessaria. ¶ Secundo arguitur sic. In quocũq; genere est motus, sbm formarũ illus est ens in actu: vt .n. dicit Philos. ens in potentia sbm motus esse non põt: sed subiectũ formarum substantialiũ non est ens in actu, materia .n. prima quæ est earum sbm, est pura potentia: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositũ respondetur. Ad primũ dicitur, ꝙ generatio dupliciter accipi põt. Vno modo pro instantanea formæ substantialis introductione: et tunc generatio non est motus, sed terminus motus. Alio modo pro ipsa instãtanea introductione formę simul cũ alteratione præuia, & tũc generatio rõne coniunctæ alterationis est motus: sed tunc negatur ꝙ generatio sit motus ad sbam, vt enim est motus non terminatur ad formã substantialẽ, sicut ad terminũ intrinsecũ, sed sicut ad terminũ extrinsecum & secundariũ. ¶ Sed contra hanc responsionẽ instari põt ex uerbis Philo. Ait enim quòd omnis mutatio est ex quoddã ĩ quiddam, vt ipsum nomẽ demonstrat, significat .n. quòd vnum est post aliud, & hoc quidẽ prius, illud vero posterius. Arguitur .n. sic. Vbi vnũ est prius & alterum cum successione posterius, ibi est tempus, tempus .n. numerus est prioris et posterioris: sed in generatione est prius et posterius, quia sm̃ Aristo. hoc est omni mutationi commune: ergo in generatione ut distinguitur cõtra motũ, est tẽpus, & sic non est generatio instãtanea, vt responsio dicit. ¶ Respõdetur ꝙ in mutatione esse vnũ post aliud, & prius & posterius dupliciter intelligi põt. Vno modo in terminis mutationis. Alio modo in ipsa mutatione, quasi uidelicet ipsa partes habeat, quarũ una sit prior et posterior. Si primo accipiatur, conceditur quidem ꝙ in omni mutatione est prius & posterius, & hoc est ad mentẽ Phil. Nam in generatione materia prius est sub vna forma, postea sub alia. Sed falsum est ubicũq; est prius & posterius hoc mõ, ibi esse tẽpus .s. ipsam mutationẽ mensurãs. Si uero secundo mõ intelligatur, sic falsum est in omni mutatione esse prius et posterius, nec sic intelligit Philos. in generatione enim nõ est prius & posterius, quamuis in adiuncta illi alteratione inueniãtur. ¶ Ad sm̃ negatur minor, loquẽdo de contrarietate perfecta, de qua tm̃ maior habet veritatem. Ad primã probationem dicitur iuxta ea quæ dicit S. Tho. 5. Phys. ꝙ omne quod corrumpitur habet contrarietatem quãtũ ad suas qualitates, quomodo ignis

Lect. 4. | Ad substantiam nõ est motus proprie dictus. | Tex. 8. | Tex. 8 | Prius & posterius ĩ mutatione esse dupliciter ĩtelligi põt. | Lect. 4.

ter ponendo ꝙ distinguatur a fundamento. Si.n.primum teneatur de mente S.T. esse, licet relatio, & fundamentum sint idem realiter, distinguuntur tñ secundũ rationem: æqualitas enim.& quantitas sunt quidem vna res alia tñ est rõ, quantitatis: & alia est ratio æqualitatis: eadem.n.res quæ est quantitas, dicitur quãtitas inquantum mensurat sbam in qua est: dicitur vero equalitas inquãtum per ipsam aliquis ad aliud habens similem quantitatem refertur. ¶ Notandum secundo, ꝙ si relatio est idem realiter quod fundamentum, realitas relationis principaliter ex fundamento sumitur, non aũt ex termino: si n. fundamentum est reale, ipsa relatio realis est: ideo dicit S. Th. ꝙ ex sua radice idest ex suo fundamento relatio esse reale habet. ¶ Notandum tertio, ꝙ quia eadem res inquantum mensurat subiectum, rõnem quantitatis habet, relationis vero rõnem ut per ipsam subiectum refertur ad alterũ: secundaq; ratio primã præsupponit: ideo non inconuenit ipsam rem habere prius rationem quantitatis præcisæ, si non sit aliud habens similem quantitatem: deinde posito altero extremo rõnem relationis habere. Vult ergo dicere S.T ꝙ si aliquis efficiatur mihi æqualis, me non mutato: ista æqualitas quodammodo erat in me, sicut in sua radice: idest sm̃ entitatem suã, erat in me sub rõne scilicet quantitatis: sm̃ quam rationem quantitas sui ipsius est radix & fundamentum, vt rõnem æqualitatis habet: non aũt entitas ista tunc rationem æqualitatis habebat: ideo erat in me quodam modo & imperfecto modo, cum autem aliquis accipit eandem quantitatem, ista communis radix determinatur ad istum: idest ista quantitas quæ est entitas relationis rationem relationis habere incipit: & ideo nihil aduenit mihi de nouo, per hoc ꝙ incipio alteri esse æqualis: idest nulla entitas realis aduenit mihi, sed entitas præexistens incipit rõnem relationis habere. Vnde ad argumentum vult hoc modo S.Tho. formaliter rñdere. Cum.n. dicitur nullum ens reale aduenit alicui absq; subiecti mutatione, dicitur ꝙ verum est si adueniat sibi sm̃ entitatem suam: non autem si adueniat sibi sm̃ rationem tantum .i. ꝙ solũ illa entitas in ipso præexistens aliquã rationem habere incipiat, quam prius non habebat: nam põt aliqua res existens in aliquo subiecto, incipere habere nouam rationem: atq; sm̃ illam nouiter subiectũ absq; ipsius mutatione denominare: & tunc conceditur conclusio ad istum sensum: ꝙ relatio sm̃ entitatem suam, nulli absq; eius mutatione aduenit. Nã equalitas est illamet res, quæ est quantitas: vnde sicut quantitas subiecto sine mutatione non aduenit, ita nec equalitas, cum hoc autem stat, ꝙ illa entitas rationẽ relationis accipere põt: nouitq; subiectũ relatiue absq; eius mutatione denominare. Mens quoq; Philosophi est: non ꝙ relatio sm̃ entitatem suam alicui absque eius mutatione adueniat: sed ꝙ ipsa, subiectum absq; illius mutatione de nouo denominare põt: verba n. Philosophi sunt ista, Contingit .n. altero mutante verum esse, alterum nihil mutans: quæ verba exponens S.T. dicit. Sed contingit de nouo verum esse aliquid relatiue dici ad alterum altero mutato: ipso tñ non mutato. Ex quibus patet S. Doctoris solutionem cõformem menti Philosophi et expositioni suę esse. Ratio ergo Philosophi erit ista: In quocumq; genere est motus nihil illius generis denominat de nouo subiectum absq; eius mutatione: sed relatio denominat subiectũ de nouo sine eius mutatione: ergo in genere relationis non est motus. ¶ Si aũt alia opinio teneatur, quę magis ad mentem S.T. esse videtur: Atten-

Nullum ens reale posse de nouo alicui aduenire sine eius mutatione quõ sit intelligendum.

Tex. 10.

Expos S.Th.

Relatio duplex esse habet.

Attendendum primo, ꝙ relatio duplex esse habere pōt. Vnum scilicet fundamentale & radicale, aliud vero actuale: fundamentale esse habet, qñ in aliquo subiecto est ipsius fundamentū relationis, sed nullus est in natura terminus ad quem referatur. Sicut vno tantum existente albo in ipso esse similitudo quantum ad radicem & fundamentum, ex quo nata est originari: non tñ habet esse actuale, cum non sit in natura aliquid, cui secundum albedinem illud assimiletur. Actuale vero esse habet, qñ secundum suam entitatem qua a fundamēto distinguitur, est in actu. Sicut qñ duo corpora sunt alba: in vtroque illorum est relatio similitudinis in actu, qua vnum est alteri simile.

Differentia inter formā absolutā & relationem.

¶ Attendendū secundo, ꝙ differētia est inter formam absolutam, et relationem: ꝙ forma absoluta quę prius non inerat, non aduenit alicui de nouo, nisi per nouam actionem qua aliqđ agens agēdo in subiectum ipsum de potentia ad actum trāsmutat: non.n. aliquid fit de nouo actu calidum, nisi per actionem alicuius agentis, ipsum de potentia ad actum caliditatis reducentis: relatio aūt quantū ad suū esse actuale aduenire alicui de nouo pōt absque hoc ꝙ aliquod agens agat noua actione in subiectum, qđ refertur in ipso, videlicet relationem producendo. Nā vno dumtaxat prius existente albo, et illo quidem in oriente, si ꝓducatur aliud album in occidente, constat quòd agens producens album in occidente, nulla sua actione attingit albū in oriente existens: & tñ producto illo alio albo, album qđ est in occidente, habet similitudinem in actu ad illud qđ est in oriēte quam prius non habebat: rō autem huius est, quia relatio naturali et necessaria resultantia, non aūt per aliquam mediam actionem, quum primum correlatiuum positū fuerit in actu, suum fundamentum sequitur: & ideo quum primum ponitur terminus relationis in actu, statim per naturalem quandā resultantiam a fundamento, accipit relatio esse actuale: quę existente fundamento propter defectum termini esse actuale non habebat. Sicut remota colūna, cui superpositus erat lapis naturali resultantia a grauitate sequitur motus deorsum, qui colūna impediente probibebatur. Sensus ergo responsionis S T est, ꝙ cū aliquis efficitur mihi ęqualis me nō mutato, per productionem.s. alterius habentis tantā quantitatē, quantam ego habeo: ista relatio ęqualitatis habebat prius in me esse radicale & fundamentale, inquantum erat in me quantitas, ad quā naturaliter, & necessario nata erat ęqualitas resultare posito altero tantę quantitatis: posito aūt altero quanto, ex ista radice resultat æqualitas in actu respectu istius, qua prius esse tantum radicale habebat: & ideo nihil aduenit de nouo, scilicet per nouam actionem alicuius in tale subiectum agentis, & ipsum transmutantis: licet.n. de nouo adueniat relationis entitas quantum ad esse suū actuale: non tñ per nouam aduenit actionem, secundum quam subiectum proprie mutari dicatur.

Sensus responsionis D. Tho.

Alia interpretatio.

¶ Pōt etiā aliter accipi sensus huius rñsionis in hoc non discedendo ab interpretatione alterius opinionis: sed tñ tenendo ꝙ relatio a fundamento distinguatur: vt velit dicere S. T. non ꝙ entitas relationis aduentat absq; mutatione: sed ꝙ entitas relationis pręexistens in aliquo, potest de nouo ad aliquem partialē terminum determinari absque subiecti mutatione, eo ꝙ tunc nulla entitas de nouo recipiatur. Sed tantum entitas relationis præexistēs de nouo, propter ipsius termini mutationem ad ipsum terminum determinationem accipiat. Secundum enim doctrinam S. Tho. per vnam relationem realem æqualitatis, qua scilicet

propter

propter fundamenti vnitatē est vna realiter aliquid ad oīa sibi æqualia refertur: vnde illa relatio est vna secundum rem, sed multiplex secūdum rationem: & ideo si aliquod aliud sibi ęquale de nouo producatur, non aduenit sibi noua entitas relationis, sed pręexistens relatio, nouam rationem, nouamque determinationem accipit. Non dicebatur.n.prius æquale huic: postea vero illi dicitur æquale. ¶ Simili ergo modo mentem Arist. dupliciter possumus interpretari. Primo, ut velit ꝙ aliqñ pręexistente fundamēto relationis in aliquo subiecto, aduenit de nouo ipsa entitas relationis in actu, absq; ipsius subiecti mutatione: qa .s. non aduenit sibi per nouam actionem attingentem transmutantemq; subiectū, sed per naturalem resultantiā ex fundamento, dum terminus relationis ponitur in actu, qđ formis ad quas est motus non conuenit. Secundo, vt velit: ꝙ relatio est pręexistens in aliquo subiecto, incipit de nouo ipsum subiectum propria sibi denominatione denominare: in ordine.s. ad aliquem terminū particularem, absq; hoc ꝙ aliqua noua entitas subiecto aduenit: & ita absq; subiecti mutatione aduenit: hoc aūt nulli formæ, ad quam est primo & per se motus, conuenit. ¶ Ex prima interpretatione ad istam propositionem, Nullum ens reale aduenit alicui absq; sui mutatione: rñdere intendit S. Tho. ꝙ habet veritatem tantū in eo, quod aduenit per nouam actionem attingentem subiectū: non aūt si per naturalem concomitantiam resultet facta alterius transmutatione. Ex secunda vero interpretatione intendit rñdere: ꝙ vtiq; entitas realis relationis secundum suum esse, non aduenit subiecto absq; subiecti mutatione, sed bene sm̄ quandam nouam rationem nouamque subiecti denominationem, absque mutatione potest aduenire: & ideo negatur quod quandocumq; aliquid incipit de nouo ad aliud referri, sibi entitas relationis adueniat. ¶ Attendendum tamen sequendo primum sensum ꝙ si nomine mutationis velimus accipere receptionem cuiuscunque entitatis de nouo, non inconueniret dicere subiectum aliquod mutari ex eo, ꝙ entitatem relationis de nouo accipit praeexistente fundamento. Sed hoc non est proprie dictū ad intentionem Phil. hoc loco: ipse.n.accipit mutationem pro motu, & receptione formę ab aliquo, in subiectum noniter agente, & ipsum de potentia ad actum reducente: constat enim, ꝙ nullo in me agente de nouo, sed tm̄ in alio incipio alicui esse æqualis cui prius equalis nō erā, licet posito termino mihi per naturalem quandam resultantiā adueniat complete & actualiter ęqualitas, quæ prius fundamentaliter tantū & radicaliter inerat. Quod aūt non intendat negare ab ad aliquid mutationem sed tātum motū: patet, tum quia idē videtur dicere de ad aliqd quod de sba dixerat (a substantia autē non negauerat mutationem, sed dūtaxat motum) tum quia subiungens concludit: Quare secundum accidens motus horum est. ¶ Secunda conclusio est ista. Ad relationem est motus secundario, & per accidens, patet ista conclusio per rationem in oppositum. Ad eius tamen declarationem, sciendū, ꝙ cū relatio ad fundamentum naturali concomitantia sequatur, posito termino in actu, oportet si ad fundamētum sit motus primo & per se, ꝙ ad illam rem quæ est relatio motus sit secundario & per aliud, & hoc non intendit negare Philos. Sicut enim eadem actione producitur substantia rei, & omnes eius proprietates, eo quòd substantiam naturaliter concomitentur & necessario: ita cum relatio necessario suum fundamentū concomitetur: eadem actio que

Margin notes: Duplex interpretatio. — Ad relationē est motus secundario & per accidens.

quæ primo terminatur ad fundamẽtum: secundario ad relationem terminatur.

¶ *Ad argumentum in principio quæstionis factum, patet solutio ex dictis.*

QVAESTIO IIII.

Vtrum motus speciem a termino ad quem accipiat.

Quæ autem in eadem specie mutatio in magis & minus alteratio est: &c. Tex. XIX.

QVAERITVR *quarto, Vtrum motus speciem a termino ad quẽ accipiat, & videtur ꝙ nõ.¶ Primo. Si motus acciperet speciem, a termino ad quem: sequeretur omnes motus, qui ad eundem terminum terminãtur eiusdem speciei esse: sed hoc est falsum. Nam ad eundem põt terminũ perueniri & per motum circularem & per motũ rectum: & tñ motus rectus & circularis nõ sunt eiusdem rõnis: ergo &c. ¶ Secundo sequeretur motũ violentum, esse eiusdem speciei cum motu naturali: hoc aũt est manifeste falsum: ergo &c. Probatur consequentia: Nam contingit lapidem naturaliter moueri deorsum & ignem eodem mõ deorsum ꝑ uiolentiam: ergo si motus accipiunt speciem a termino ad quem, motus terræ deorsum qui est naturalis, & motus ignis deorsum qui est uiolentus, erũt eiusdem speciei. ¶ Ad euidentiam istius difficultatis: primo declarabitur titulus quæstionis: secundo dicetur ad quæsitum. ¶ Quantum ad primum sciendum, ꝙ ista quæstio duplicem sensum habere põt. Vnus est, An illa res quæ est motus eiusdem speciei, sit cũ termino motus, & de hoc non quæritur hic, in tertio.n. declaratum est, ꝙ motus est idem realiter ꝙ terminus motus. Alius sensus est, Vtrum motus sm̃ ꝙ rõne distinguitur a termino motus ꝑ respectus, de quibus dictum est in tertio, a termino ad quem speciem habeat: & de hoc nunc quæritur. ¶ Quãtũ ad sm̃ sciendum primo: ꝙ differentia est inter sbam cõpletã in specie, & accidentia. Substantia.n.cõpleta cum habeat esse non dependens ab alio subiectiue, habet ex se differentiã.i. ab aliqua parte sua essentiali, differentia eius ꝑpria sumitur: ab aĩa.n. intellectiua sumitur ista differentia hominis quæ dicitur rõnale. Quia vero accidentia sm̃ esse a subiecto dependent, ideo differentiæ essentiales accidentium sm̃ comparationem ad subiectum sumuntur, propter qđ & subiectum loco differentiæ in eorũ definitionibus collocatur, quando in abstracto definiuntur: sicut cum dicitur simitas est curuitas nasi. ¶ Sciendum secundo, ꝙ terminus motus cõparatur ad motum sicut forma eius. Nam semper perfectum comparatur ad imperfectum sicut actus, & perfectio eius, & maxime si imperfectum est via ad perfectum ordinata: sicut & motus ad terminum motus ordinatur. ¶ Sciendum tertio, ꝙ non est idem dicere aliquid dare speciem alteri & esse speciem eius: neq; est idem aliquid dare alteri differentiam, & eius differentiam esse. Forma.n. lapidis dat speciem lapidi: nõ tñ est species lapidis. Vnaquæque enim res est sua species: & differentiam sibi intrinsecam habet, per quam ab alia re distinguitur: cum hoc tñ stat, ꝙ aliquorum differentiæ intrinsecæ ab*

Aliunde sumunt suam differẽtiam subiectiue complete in specie: & aliunde accidẽtia.

Non est idẽ dare speciẽ & differẽtiã alteri & esse speciẽ & eius differentiam.

ab aliquo sumantur extrinseco: sicut licet simitas propriam habeat differētiā, q tn̄ habeat talem differentiā & speciē, est ex habitudine ad nasum. ¶ Ponūtur ergo duæ conclusiones. Prima est, & habetur a Philosopho. Motus à termino ad quē speciem accipit, Non quidem ad istū sensum, q terminus sit species ipsius motus, sed qa quòd motus sit talis spēi: v.g. Albefactio aut calefactio hēt: quia ad talem speciē terminatur. ¶ Probatur primo. Vnumquodq; accipit speciem à forma sua, siue ab eo quod locū formæ tenet (homo.n. hēt quòd sit homo ab anima rationali, & domus habet, quòd sit domus à forma domus) sed terminus motus cōparatur ad motū sicut forma eius: ergo motus accipit speciē à termino motus. ¶ Si dicatur quòd maior est vera de forma intrinseca, non aūt de forma extrinseca: mō terminus non est forma intrinseca, sed extrinseca, ideo rō non sequitur. ¶ Contra arguitur. Ab eo aliquid accipit speciem, qđ in eius definitione sicut differentia ponitur, sine qua nullo mō res pōt intelligi: sed forma extrinseca quę est terminus motus in definitione motus ponitur sicut differētia, & sine ipsa non pōt intelligi motus. Si n. definiatur calefactio passiua, dicetur quòd est motus terminatus ad calorem: & nō potest intelligi calefactio: nisi vt ad calorem terminata: ergo &c. ¶ Secundo. Ab eodem aliquid habet speciem & denominationem: sed motus accipit denominationem à termino ad quem (dicitur enim albefactio, quia terminatur ad albedinem) ergo a termino ad quem speciem accipit. ¶ Sed dubium occurrit. Nam id quod non est, rei existenti dare speciem non potest: sed existente motu, terminus motus non est (existente.n calefactione nondum est caliditas sm̄ quòd est terminus motus) ergo motui terminus motus speciem dare non pōt. ¶ Rn̄detur, quòd maior est falsa, quando existens ad non existens tamquam ad suam perfectionē ordinatur: nam & potentia visus (posito quòd nulla esset pro nūc visio, & nullus esset color, hēret spēm ab actu & obiecto: nō enim dicitur aliquid dare speciem alicui, quia sua existentia det illi speciem, sed quia illud ad ipsum ex sua natura ordinatur: ex qua ordinatione qđ sit talis spēi habet. ¶ Secunda conclusio est. Ad vnitatem specificam motus, non sufficit vnitas specifica termini ad quem: sed requiritur etiam vnitas medij. Probatur per primum argumentum in oppositū. Motus.n. rectus & circularis, possunt ad vnū & eundē terminū terminari: & tn̄ non sunt eiusdē spēi: ergo &c. ¶ Sed est dubiū de alteratione. Si.n. motus qui fiunt per media diuersa (non obstante vnitate termini) distinguuntur specie: sequitur, quòd duę dealbationes quarū vna fiat per rubeum & alia per pallidū, distinguantur spē: sed hoc est contra id qđ vult Phil. vbi vult quòd oīs dealbatio oī dealbationi est eadē sm̄ spēm: ergo &c. ¶ Rn̄detur & dicitur primo, quòd sm̄ mentē Auicennę ut recitat Alber. 5. Physi. nigrū ad albū, multis vijs peruenit: aliquando p uiride, glaucum, fuscum, & subalbum: aliqñ per vinosum, rubeū, & croceum: aliqñ per hyacinthinū, & lucens: et ideo tales dealbationes specie distinguuntur. ¶ Dicitur secūdo sm̄ mentē Alber. ibidē: quòd duplex est mediū. Vnum est in quo solo est motus: qa s. in eo continue est mobile, dū est extra terminū à quo, et extra terminū ad quē: sicut cū aliqd mouetur de nigro ad albū p viride glaucū, fuscū, & subalbū hoc totū uidelicet, fuscū glaucū, et subalbū, est vnū mediū in quo solo fit illa dealbatio: qa semper dū per illā trāsmutationem aliquid mouetur a nigro ad album

Tex. 31. Motus a termino ad quē speciē accipit.

Ad unitatē specificam motus, non sufficit unitas specifica termini ad quē, sed unitas etiā medij.

Tex. 31.

Trac. 3. ca. 1

Opinio Alberti.

album est sub illo medio : & de isto medio loquendo, motus qui fiunt per diuersa media distinguuntur specie : dealbatio .n. quæ fit per viride glaucum, fuscum, & subalbum : distinguitur a dealbatione, quæ fit per hiacinthynum, & lucens. Aliud est medium in quo solo non fit motus: quia in illo nõ est mobile a principio motus vsque ad finem : sed in ipso est motus simul cum alio : sicut fuscum est medium in dealbatione : sed simul cũ viridi glauco, & subalbo: & de isto medio loquendo: non oportet motus qui fiũt per diuersa media esse specifice distinctos: immo vnus & idem motus fit p plura huiusmodi media : vt dictum est de mente Auicennę. ¶ Posset ista distinctio clariori modo explicari : vt dicatur. ꝙ duplex est medium motus. Vnum totale quod dicebatur medium in quo solo: & de isto medio dicitur ꝙ diuersa media diuersificant motus secundum speciem. Aliud est medium partiale quod dicebatur non in quo solo, & diuersitas talium mediorum nõ diuersificat speciem. ¶ Dicitur tertio ꝙ mens Phil. est, dealbationem esse eandem secundum speciem omni dealbationi, quæ fit per idem medium, non autem simpliciter omni dealbationi : quod patet, quia de illo statim mouens dubitationem determinat; ꝙ si medium est aliud, & aliud secundum speciem, etiam motus specie distinguuntur. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ꝙ est pro secunda conclusione. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ motus violentus & naturalis diuersorum corporum motorum ad eũdem locum sunt eiusdem speciei: licet motus naturalis & violentus vnius corporis secundum speciem sint diuersi : sed de hoc satis dictum est in tertio.

Mediũ motus est duplex s. totale & partiale.

Expliciunt Quæstiones in Librum Quintum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM SEPTIMVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum aliquid moueatur à se primo.

Omne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri, siquidem igitur &c. Tex. I.

CIRCA septimum librum Physicorum, quæritur primo, Vtrũ aliqd moueatur à se primo, & videtur ꝙ sic. ¶ Primo Volũtas mouet seipsam ad actum volendi: ergo &c. ¶ Secundo. Aqua calefacta reducit se ad frigiditatẽ, vt per experientiam patet: ergo &c. ¶ Tertio. Subiectum causat in se suam propriã passionẽ: sicut homo risibilitatem: ergo etc. ¶ Respõdeo. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum.

Sciendum

Quid sit aliquid moueri à seipso.

¶ *Sciendum itaque primo 1 ꝙ aliquid à se ipso moueri, ē esse sibi ipsi causam motus: sicut ignem esse calidum à se, ē esse sibi causam caloris. Vnde aliquid moueri à se: est idem esse mouēs & motum respectu sui: dupliciter autem potest intelligi aliquid moueri à se. Vno modo rōne alicuius suę partis: quia .s. una eius pars est mouens, rōne cuius totum denominatur mouēs, altera uero mouetur, propter quod totum dicitur moueri: et sic animal seipsum mouet: qa diuiditur in duas partes, quarum vna est mouēs, & altera est mota. Alio modo potest intelligi moueri à se, non ratione partis, sed secundū ꝙ ipsum & primo, quando .s. totum per se ratione sui moueret: & idem ex se, & non propter motū alicuius suę partis à se moueretur. Non quærimus ergo de primo modo mouendi à se: quia satis cōstat animal moueri à se: sed de secundo modo in quo maior est difficultas.* ¶ *Quātum ad secundum. Primo ponetur opinio Scoti. Secundo qd ueritatis falsitatisue habeat, ostendetur. Tertio ponetur positio S. Th.*

Scot. 1. sent. dist. 2. q 10. ad secundū & 1. dist 1. q. 7 in respō. argu pro opinione secunda.

¶ *Quantū ad primū. Scotus in responsione ad argumenta pro secunda opinione, videtur tenere idem aliquo modo posse moueri à seipso primo. Pro qua positione sciēdū primo sm̄ ipsum, ꝙ hoc ꝙ dico primo, dupliciter accipi pōt: Vno modo vt idē est ꝙ sm̄ totū, & opponitur ei qd est sm̄ partē: quo ipso utitur Phil. in 5. phy. Alio mō ut dicit cālitatē pręcisā. Differunt autem isti duo modi in proposito: quia si aliquid mouetur primo à se, primo modo, idest primitate totalitatis: oportet ꝙ quælibet pars eius moueatur, & ideo si pars quiescat, oportet totū qd primo mouetur quiescere: si aūt moueatur à se primo primitate causalitatis pręcise, nō remouetur moueri à toto propter hoc ꝙ remoueatur à parte sua: sicut neque à triangulo remouetur habere tres*

Tex. 1. & 4. phys. tex. 44

angulos, qd sibi primo conuenit, per hoc quod remouetur à parte eius, puta ab hoc triangulo vel ab illo. ¶ *Sciendum secundo, ꝙ de moueri (puta deorsū) possumus tripliciter loqui, vel .s. de moueri deorsum in commum, quod conuenit graui in communi, vel de hoc moueri quod conuenit huic toti graui, vel de parte huius moueri, quod conuenit parti huius grauis.* ¶ *Dicit ergo primo ꝙ mens Philos. est, nihil posse moueri à seipso primo, illa duplici primitate .s. totalitatis & causalitatis præcise, quia includit contradictionem: ex quo .n. moueretur primo primitate totalitatis, sequeretur ipsum quiescere ad quietē partis: ex eo aūt ꝙ moueretur primo primitate causalitatis, sequeretur ipsum non quiescere ad quietē partis. Dicit secundo quòd bene sm̄ mentem Philos. potest aliquid moueri à se primo primitate totalitatis: graue .n. mouetur à se primo, quia sm̄ quamlibet partē & mouet & mouetur, et cuilibet parti competit, licet non primo sed in quantū est in toto mouere et moueri. Dicit tertio quòd sicut moueri deorsum in cōmuni, inest primo graui in cōmuni primitate causalitatis præcise, ita hoc moueri totale, inest huic graui totali simili primitate, et hoc moueri partiale quod est pars huius moueri totalis inest parti huius grauis simili primitate. Dicit quarto ꝙ moueri vt est cōmune graui, & cuilibet parti eius, non inest illi primo primitate causalitatis, quia tūc non remoueretur à toto etiā si remoueretur à parte, qd tn̄ est falsum pp aliā primitatē cōcurrētē cū ista, si ista ponatur in sbo homogeneo respectu passionis homogeneæ. Dicit quinto ꝙ graue hac motione sua totali, mouetur à se primo primitate cālitatis, vnde quāuis hæc totalis motio remoueatur à parte eius, nō tamen remouetur à toto graui.* ¶ *Quantum ad secundum, arguitur primo contra id*

tra id qđ secundo loco dicit, Si graue mo uetur à se primo primitate totalis : ergo vtraq; primitate à se mouetur: sed simul utraq; primitate aliquid moueri per pri mum eius dictū est impossibile: ergo etc. Probatur consequētia. Qđ mouet seipsū est sibi cā motus: sed quod est est sibi cau sa secundum totū ꝙ sit tale, est primo ta le primitate causalitatis: sicut quia ignis est sibi causa vt sit calidus, ideo est pri mo calidus & homo ē sibi causa vt sit ri sibilis, vt est de mēte Scot. ideo ē primo risibibilis: ergo si aliquid mouet seipsum primo sm̄ totum, mouet etiā seipsum pri mo primitate causalitatis. ¶ *Si dicatur quòd ignis est sibi cā vt sit calidus, & ho mo vt sit risibilis non per realē mutatio nem, sed per quandā naturalē emanatio nē, nos aūt loquimur de vera mutatione.* ¶ *Contra, quia licet alio mō ignis sit sibi causa caloris, & homo risibilitatis, quam graue sit causa motus, tn̄ per rōnem com munem propter quā ꝓ exemplis sunt ad ducta, utriq; conuenit esse primo tale cau salitate præcisa : quia .s. sunt sibi causa vt sint talia: ex hoc .n. habet vnūquod que ꝙ sit tale primo, quia ē sibi causa vt sit tale: dicitur .n. aliquid conuenire ali cui primo hoc modo, quia conuenit illi se cundum ꝙ ipsum & non per aliqd aliud. Si ergo aliquid aliud est sibi causa, vt sit tale, erit primo tale.* ¶ *Si dicatur ꝙ licet secundum illam communem rationē, qua aliquid est sibi causa vt sit tale, non repu gnet graui ut primo moueatur illo mō: re pugnat tamen sibi aliunde scilicet ratio ne alterius primitatis adiūctę.* ¶ *Cōtra. Primo, quia non loquimur hic de non re pugnantia: sed de ipsa inexistentia rei. Si ergo aliquid est sibi realiter causa, vt moueatur secundum se totum: ergo rea liter erit primo mouēs seipsū causaliter.* ¶ *Secundo, quia primus modus primita tis infert sm̄: ergo secundus nō habet tol lere cōditionē realem primi. Antecedēs patet ex rōnibus terminorum: dicitur .n. aliqđ esse sibi causa sm̄ totalitatē ꝙ sit tale : quia totum hoc habet ex se & non ab aliqua parte cui per prius conueniat, simili mō dicitur aliquid esse primo tale causalitate præcisa, quia est sm̄ seipsum tale, & non per aliquid aliud, vt patet ex 1. Poste. consequentia etiā patet. Pri mus modus primitatis, non impedit illud cuius est causa: si ergo est cā secūdi modi sequitur ꝙ ipsum non impediat.* ¶ *Cōtra tertium dictum arguitur, probando ꝙ nō possit motus partis conuenire parti à se primo: si enim sic esset, nō posset moueri pars illo suo motu: sed hoc ē impossibile: tum quia pars continui sm̄ mentem Phi los. 5. Metha. non pōt motu locali moue ri non moto toto (continuū .n. est cuius motus est vnus) tum etiam quia in secū do dicto tenetur ꝙ mouere & moueri nō conuenit partibus nisi secūdum ꝙ sunt in toto. Probatur autē consequentia. Quod conuenit alicui primo, non remouetur ab eo propter remotionem illius ab aliquo alio, vt ex superius dictis apparet, ergo si aliqđ moueri conuenit parti primo, nō remouebitur ab ea, qa remoueatur à to to: ergo poterit moueri non moto toto.* ¶ *Si dicatur ꝙ illa propositio non est ve ra nisi vbi tale sbm habet subiectū prius & passio passionē priorem: qm̄ tunc opor tet passionem posteriorem remoueri à po steriori subiecto, remota priori passione à priori subiecto, sicut accidit in ꝓposito.* ¶ *Contra. Per te motiones partiū sunt quodammodo priores motione totali : ex quo inqs ꝙ motio totalis remouetur à to to remotis partialibus motionibus à par tibus: ergo motio totalis non est prior mo tione partis: etc.* ¶ *Tertio arguitur quòd quartū & quintū dictum inter se repu gnantiā habeant, et supponitur primo, ꝙ moueri est commune toti & parti, nisi quia*

1. di. 3 q. 7. Ad argumē ta cōtra pri mā opinio nem.

Te. cōm. 11

Te. cōm. 6.

quia partes motus conueniunt partibus mobilis: sicut & albedo non est cõmunis secundum quantitatẽ extensiuam toti ligno & partibus, nisi quia tota conuenit toti, et partes partibus. Supponitur secũdo, ꝙ moueri partiale ꝙ primo conuenit parti, est pars moueri totalis, quod primo conuenit toti: istud est expresse à Scoto ibidem positũ. ¶ Tunc sic. Graue mouetur à se primo primitate causalitatis præcisæ, motione sua totali per quintum dictum: ergo moueri quod est commune sibi & partibus, inest sibi primo primitate causalitatis: quod est oppositũ quarti dicti. Probatur cõsequentia: quia motio totalis est cõis toti & partibus. Probatur aßumptũ. Nihil aliud est aliquid conuenire toti, & parti, in his quæ quantitatẽ extensiuam important, quã totum conuenire toti & partes partibus: sed motio totalis conuenit toti, & partes huius motionis conueniunt partibus mobilis, cum per secundũ suppositũ motiones partium sint partes motionis totalis: ergo &c. Ista igitur positio non solũ non est ad mẽtem Philos. sed nec etiam possibilis est, quamuis sit subtilis. ¶ Quantum ad tertium principale, ponitur hæc cõclusio de mente Phil. Comment. & S. Tho. Nihil mouetur à seipso primo, neq; primitate totalitatis, neque primitate causalitatis: quam concludendo Philos. inquit. Non ergo mouetur per se, a, b, sed concessũ est per seipsum moueri primũ &c. Hanc conclusionẽ probat Philos. supponẽdo duo: quorũ unum est, ꝙ id quod mouetur à seipso, non quiescit per quietem cuiuscumq; alterius mobilis, ex quo sequitur ex opposito prædicati oppositum sbi, inferendo: si aliquid quiescit ad quietem alterius, ꝙ non mouetur à seipso. Sm̃ est ꝙ omne qđ mouetur, est diuisibile, vt ꝓbatũ est in Sexto. Sit igitur mobile, a, b, quod tu dicis moueri ex se primo: itẽ ex

Nihil mouetur à seipso primo neq; primitate causalitatis, neq; primitate totalitatis.

Tex. cõm. 3. & lect. 1.

Tex. 2.

Tex. comment. 32.

quo est diuisibile, diuidatur in duas partes, tũc arguitur sic. Aut quiescente una parte, a, b, quiescit totum, a, b, aut non: si non, tũc mouebitur solum per partẽ, ex quo ponitur ꝙ una pars eius quiescat: sed suppositũ est, ꝙ moueatur ꝑ se primo, & non per partem: ergo id non potest dari, si quiescente una parte, quiescit totũ: tũc sic. Quod quiescit ad quietẽ alterius, non mouetur à se primo: sed per te a, b, quiescit quiescente parte: ergo non mouetur à se, sed ab alio. ¶ Circa istam rõnẽ Philos. occurrunt dubia. Primũ est, quia suppositum non videtur esse verũ, sm̃ quòd assumitur ad propositũ. Diceretur .n. ꝙ id quod quiescit ad quietem alterius mouentis, non mouetur à se: sed bene id qđ quiescit ad quietẽ partis, põt à se moueri: pars autem non mouet totũ, sed est materia totius: vnde ꝙ totũ quiescat quiescente parte, non arguit quòd totũ moueatur ab alio: sed quòd motus totius, nõ possit esse sine motibus partiũ: sicut nihil potest esse sine sua mã. ¶ Sm̃ dubiũ est: qa videtur Philos. in sua ratione assumere impossibile .s. quòd totius mouẽtis seipsũ primo, vna pars possit quiescere, de rõne enim eius quòd mouetur primo est, quòd quælibet pars eius moueatur, ut habetur ex 7. Phys. vnde impossibile est partem eius quiescere. ¶ Tertiũ dubiũ est, quia in ratione Phil. videtur esse petitio principij. Nam ex eo quod est partem quiescere, demonstratur totum non per se moueri: illud autẽ est quod intenditur. Nã supponens partẽ quiescere, hoc ipso supponit, neq; totũ per se & primo moueri. ¶ Quartũ dubium est, Vtrum ista sit demonstratio propter quid, an demonstratio quia. ¶ Ad primũ dubium respondetur & dicitur primo de mente Commen. quòd illa ꝓpositio est intelligenda sic. Id quod quiescit .s. per se & non per accidens, ad quietẽ alterius nõ mouetur à se: posito

Tex. comment. 2.

Cõm. 2.

posito enim ꝙ lapis moueret se deorsum: posset tamen quiescere ad quietem lapidis molaris sibi occurrentis, & sursum per violentiam detenti, sed hoc esset per accidens. ¶ Dicitur secundo ꝙ non solum arguitur aliquid non moueri a se primo, quia quiescat ad quietē alicuius mouentis, sed etiam si quiescat ad quietem partis: quia posito ꝙ aliquid moueat se primo, etiam si pars quiesceret, posset reliqua pars moueri motu totius, vt dicit Albert. 7. Phys. ideo si quiescēte parte, totum quiescit, illud arguit totum ab alio moueri. ¶ Ad secundū rn̄det Alex. ꝙ illa suppositio nō est impossibilis: eius .s. qđ primo & per se mouetur, partem quiescere. Illa.n. sola in suppositione sūt impossibilia, quæ se mutuo excludunt, sicut per petras nauigare: hęc aūt non mutuo se excludunt, aliquid moueri primo & per se: & aliquam eius partem quiescere. ¶ Sed immo, inquit Simplicius, hęc suppositio est talis. Nam si qđ est primo & per se motum, ipsum totum mouetur, & non quia aliqua eius pars sit mota: quomodo cū eo qđ est esse primo & per se motum, stare pōt partem eius moueri & partem quiescere? ¶ Ideo aliter sm̄ mentem Simplicij, Auerroes & S. Tho. respondetur & dicitur primo, ꝙ Philos. in exposit tex. 2. non vtitur illa propositione cathegorica absolute .s. pars mouentis seipsum quiescit: quia illa est impossibilis: id enim qđ primo mouetur, sm̄ omnes partes suas mouetur: vnde implicat contradictionem, aliquid primo moueri, & aliquam eius partem quiescere: sed vtitur ista conditionali, si pars mouentis seipsum quiescit, totum quiescit. Dicitur secundo ꝙ cū in conditionali sit antecedens & consequens, & habitudo consequentis ad antecedens, non inconuenit antecedens, & consequens esse impossibilia, & tamen habitudinem consequentis ad antecedens esse necessariā: eo ꝙ consequens includatur in antecedente: vnde potest esse conditionalis vera et necessaria, cuius antecedens & consequēs est impossibile: sicut ista, si hō est equus est irrationalis: licet ergo ista propositio sit impossibilis, Alicuius mouētis seipsum primo aliqua pars quiescit, ista tamen conditionalis est vera, Si alicuius mouentis seipsum primo pars quiescit, totum quiescit: cuius etiam consequens est impossibile: quia id qđ mouetur a seipso non potest quiescere neque secundum totum, neque secundum partem; sicut nec ignis potest non esse calidus, quia est sibiipsi causa caloris. ¶ Licet aūt prædicta responsio ex Simplicio quoq; haberi possit, ipse tn̄ aliam rn̄sionem addit: dicitque duo. Primum est, ꝙ apud Arist. causa quare parte quiescente totū quiescit, est ipsū mobile esse diuisibile. Vultq; hanc esse Arist. rationem ex seipso, motum non quiescit totum, parte quiescente, quia tale non habet partem, sed per se & primo motum diuisibile existens, totum quiescit parte quiescente: ergo per se et primo motum diuisibile existens nō mouetur a se: quod idem est ꝙ mouetur ab alio. Pro declaratione autem rōnis notat, ꝙ si aliquid ex seipso totum moueretur, essetque ipsum mouens et motū, oportet totū sibiipsi adaptari & impartibile esse & semper moueri: quia numquam a seipso deficeret. Sed si sit diuisibile quoniam totum sibiipsi non adaptatur: non simul sunt vbiq; mouens & motum: immo nullibi in eodem: ideo accipi pōt pars quædam quiescens, & per quietem partis totum quiescere. Dicit secundo quòd non est impossibile per se & primo motum supponere partem quiescere. Supponitur .n. ipsum diuisibile quidem esse, nondum aūt diuisum: diuisibile aūt supponere diuisum et non est impossibile: &

Marginalia: Trac. 1. ca. 1. — Alex. resp. — Simpl. resp. — Auerro Sim pli. & S. Th. respon. In expos. 2. — Notandum primum.

& consequenter supponere partem eius non moueri, separatam .s. a toto, nō est impossibile: ad quod ex ratione Arist. sequitur totum non per se moueri: qđ tamē per se moueri, & primo supponebatur. ¶ Ad tertium dubium respondet Simplicius primam responsionem sequendo. Dicitq; , ꝙ non petitur principium: assumitur enim a, b, quousq; diuisibile fuerit, nondum autē diuisum, per se & primo moueri: sed ipso diuiso, parte quiescente demonstratur totum quiescere, tāquā nō per se primo amplius motum facta diuisione. ¶ Potest ēt rñderi conformiter ad ea quæ dicta sunt de mente S. Tho. ꝙ nulla est petitio principij: quia Phil. non vtitur illa consequentia, Totius p se primo moti pars quiescit: ergo totum non per se primo mouetur. Sed ista conditionali assumpta, si alicuius mouentis seipsum primo pars quiescit, totum quiescit, subsumit, quod autē quiescit ad quietem alterius non mouetur a se primo: ergo id quod moueri ponebatur a se primo, non mouetur a se primo. ¶ Ad quartum aliter dicendum est secundum mentem Cōment. & aliter secundum mentem S. T. Vult enim Comment. ꝙ demonstratio à Phil. inducta est de genere demōstrationum quia: non aūt demonstratio simpliciter: quæ est demōstratio propter quid. Sed S. Tho. vult ipsam esse demonstrationem propter quid, hanc rationem assignans. Demonstratio procedens per causam, est demonstratio propter quid: sed ista demonstratio procedit per causam: ergo est demōstratio propter quid. ¶ Ad euidentiam minoris propositionis notat primo ꝙ id quod mouet seipsum, est sibi causa motus: omne autem tale est primū motum: sicut quia ignis est sibi causa caloris: ideo est primum calidum. Notat secundo ꝙ in motu non datur primum neque ex parte motus, neque ex parte temporis, neq; ex parte mobilis: ex quo sequitur non posse inueniri primum motum, cuius motus non dependeat a motu partium: causa ergo quare nihil mouet seipsum est, quia nō pōt esse primum mobile, cuius motus non dependeat a partibus: ex illo .n. sequitur veritas illius propositionis minoris assumptę a Phil. scilicet, si pars quiescit, totum quiescit: causa enim quare quiescente parte, quiescit totum est, quia motus totius dependet a motibus partium, & totum non est primum motum. ¶ Sed dicunt quidam ꝙ S. Th. male impugnat Cōmen. Quamuis enim illa demōstratio quā vult adducere S. T. esset per causam: tamen illa demonstratione non vtitur Philo. non enim vtitur Philosophus isto medio: ꝙ nullum possit esse primum mobile, aut ꝙ motus totius dependeat a motibus partium. ¶ Sed ad hoc respondetur, ꝙ licet Phil. non vtatur explicite illo medio, vtitur tñ eo implicite. Nam ipsum est causa veritatis minoris assumptę a Philosopho: vnde ꝑ vna tota demonstratione accipiuntur, & illa quā expressit Philosophus est probatio minoris: demonstratio enim resoluit ad primam causam, vnde in minori includitur causa conclusionis. Demonstrabitur ergo conclusio sic. Quod quiescit ali quo alio quiescente, non mouetur ex se: sed si pars alicuius mouentis se, secundū tuam positionem quiescat, totum quiescit: ergo illud quod tu ponis moueri ex se, non mouetur ex se. Probatur minor. Id cuius motus dependet ex motibus partium, quiescit parte quiescente: sed motus totius dependet ex motibus partium: ergo &c. Et sic impugnatio quam facit S. Thom. habet efficaciam. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubium. Primum est. Si ideo totum non mouetur a se, quia non datur primum motum, sequitur ꝙ nec ab alio aliquid moueatur primo: cuiuslibet enim

Si demōstratio Ari Tex. 1. fit propter quid: aut, quia. Comm. 1.

Quod mouet seipsum est sibi causa motus.

Duplex dubitatio.

enim totius motus dependebit ex partibus ¶ *Secundũ est. Sicut vnumquodque se habet ad esse, ita ad moueri, cũ nihil localiter moueatur nisi sit ĩ actu, sed partes in toto nõ habent esse primo, sed ipsis conuenit esse per esse totius: ergo ipsis nõ conuenit moueri nisi quia totũ mouetur: non ergo totum mouetur quia partes mouetur: sed econuerso.* ¶ *Pro solutione primi sciendũ primo quòd aliqđ totum primo moueri põt dupliciter intelligi. Vno modo primitate temporis, alio modo primitate causalitatis: dicitur aliquid primo moueri primitate temporis: quia nihil ipsius prius tempore mouetur quam ipsum totũ, prioritate autem causalitatis dicitur aliquid primo moueri, cuius moueri à nullo alio moueri dependet: hoc autem dupliciter põt intelligi. s. aut in genere causæ formalis, aut in genere causę materialis. Sciendũ secundo ꝙ moueri primo primitate temporis, põt dupliciter intelligi. Vno mõ absolute & simpliciter, alio modo per comparationẽ ad aliquod signum magnitudinis, super quã fit motus. Dicitur ergo primo, quòd aliquod motum potest primo ab alio moueri primitate temporis absolute, potest. n. aliquod totũ simul secundum omnes suas partes moueri, ita quòd vna non prius tempore alia moueatur. Dicitur secũdo, quòd nullũ corpus põt moueri primo primitate temporis, per comparationem ad aliquod signum magnitudinis. Probat. n. Philos. 6. ꝙ non datur prima pars mobilis, quę determinatum signum magnitudinis pertranseat, sed quacunq; parte data, aliam prius tempore pertransiuit. Ad hunc sensum loquitur hoc loco S. D. inquiens, ꝙ non datur primum motũ, & sic dicitur nullum inconueniẽs esse, ꝙ nihil neq; à se, neq; ab alio moueatur primo. Dicitur tertio, quòd bene põt aliquid moueri primo primitate causalitatis formalis: quia. s. sibi primo, & secundum quòd ipsum conueniet motus, non autem per aliquid cui per prius conueniat. Dicitur quarto, quòd nihil mouetur primo primitate causalitatis: ita ꝙ motus eius in nullo genere causæ dependeat à motu alterius: sicut. n. totum dependet à partibus in genere causæ materialis, & remotis partibus non remanet totũ, ita motus totius à motibus partiũ ĩ genere causæ materialis dependet, & remotis partium motibus, non erit motus totius, & quia si aliquid moueat seipsum, ita quòd totum moueat totũ, tũc oportet ꝙ totum moueatur à se primo primitate causalitatis, vt deductũ est cõtra Scot. ita quòd per remotionem motus à parte, nõ remoueatur motus à toto, cũ ipsum sibi sit causa motus: ideo Phil. concludit, quòd nihil mouetur à se primo.* ¶ *Ad dubium dicitur, quòd licet partes non habeant esse nisi per esse totius formaliter, sunt tñ causa totius in genere causæ materialis, & vt sic, sunt priores toto: simili modo partes motus secundũ quòd absolute diuiduntur ad diuisionẽ mobilis, licet formaliter dependeant à toto motu, sunt tamen causa eius materialiter, & vt sic toto moto priores. ideo illis remotis, oportet motum totius remoueri. Dicitur secundo, ꝙ licet moueri simpliciter & absolute, conueniat rei secundũ quòd habet esse, tamen habere ordinem in motu respectu alicuius signi in magnitudine, ita scilicet quòd prius aut posterius illud signum pertranseat, conuenit partibus ex situ & ordine, quem habent in toto, ista enim pars prior, transit hoc signũ, quia est prior in toto, conuenit autẽ toti, quia partes successiue pertranseunt, vnde iste motus secundum quòd successionem habet, toti ex partibus conuenit.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ꝙ voluntas non secundũ idem*

Moueri primo primitate temporis dupliciter potest intelligi, simpliciter & per comparationem.

Tex. 32.

Lect. 1.

Contra Sco.

Quomodo partes dicãtur habere esse.

idem mouet, & mouetur, secundũ enim doctrinam S. Docto. uolunitas quãtũ ad primum actũ volendi mouetur à Deo, ex illo deinde actu, mouet se ad alios, ita qđ mouens ẽ voluntas simul cũ illo actu, qđ autem mouetur est sola voluntas. ¶ Ad secundum dicitur, quòd aqua non mouet se ad frigiditatẽ tanquã principale agẽs, sed reducens eam ad frigiditatẽ est generans: quo autem illud operatur est forma aque, vt dicetur de grauibus & leuibus in octauo. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ licet subiectum aliquo modo effectiue se habeat ad passionem, hoc tamen non est per transmutationem mediam, sed per quandam naturalem sequelam, vnde non est contra propositum &c.

12 quæst. 9. art. 4. Cor.

QVAESTIO II.

Vtrum ex omnibus mobilibus possit fieri vnum continuum.

Primum autem mouens non sicut quod cuius causa &c. Tex. IX.

QVAERITVR secundo, Vtrum ex omnibus mobilibus possit fieri vnum continuũ, & videtur quòd non. Corruptibile & incorruptibile nõ possunt adinuicem continuari, sed aliqua mobilia sunt corruptibilia, vt satis patet, aliqua vero incorruptibilia, vt sunt corpora cœlestia: ergo non ex omnibus mobilibus põt fieri vnũ. ¶ Ad istũ dubium respõdet S. Th. & dicit tria. Primum est, ꝙ cum aliquid demonstratur de specie, omne illud accipitur vt impossibile, cui repugnat genus, vel differentia speciei, ex quibus ratio speciei constituitur: sicut hominem esse insensibilem, est impossibile: quia ei repugnat genus hominis qđ est aĩal. et similiter hominẽ esse asinũ, qa ei repugnat differentia ipsius, quæ est ratio. ¶ Sm̃ est, ꝙ cum agitur de genere, accipitur ut contingens et possibile omne illud cui ratio generis non repugnat, licet ei repugnet ratio differentiæ constituentis alicuius speciei ipsius: sicut omne animal esse alatũ accipitur vt possibile: quia huic ratio animalis non repugnat, licet si descenderetur ad hominem, impossibile esset hoc animal alatum esse. ¶ Tertium est ꝙ Arist. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in coi, non descendendo ad determinata mobilia, vnde quia esse continuum, non repugnat rationi mouentis & mobilis in com muni: ideo omnia mobilia esse continua, accipi vt contingens, quod tamen est impossibile si mobilia considerentur secundum determinatas & specificas naturas. ¶ Sed cõtra istã determinationem S. D. instant quidam dupliciter. Primo quia S. Tho. uidetur sibiipsi cõtradicere: hic n. dicit ꝙ ipsis mobilibus repugnat, rõne naturarum propriarũ, fieri vnum continuum, quãuis ex parte qua mobilia sunt non repugnet, et ideo ex ipsis fieri unum esse contingens. In præcedenti autem lectione istam responsionem impugnat, assumens id quod etiam de mente Auice. est, ꝙ propositio est simpliciter impossibilis, quando prædicatum subiecto ratione differentiæ specifice repugnat, licet nõ repugnet ei ratione generis, sicut ista, homo est irrationalis, est impossibilis: quia prædicatum repugnat subiecto rõne dif-

Lect. 1.

Cũ aliquid demonstratur de specie omne illud accipitur vt impossibile cui repugnat genus vel differentia speciei.

ferentiæ, licet ratione generis non repugnet. ¶ *Secundo. Si omnia mobilia possent fieri vnum continuũ ratione qua corpora, tunc illa potentia per totum tẽpus æternum esset frustra, numquam .n. fiet vnum continuum omnia mobilia, hoc autem repugnat philosophiæ: ergo &c.*

Impugnantes D. Tho. non intelligunt ipsum

¶ *Sed cũ supportatione impugnator iste S. Tho. mentem uoluit intelligere. Vnde dicitur primo, ꝙ ista determinatio nõ repugnat ei q̃d dixit in præcedentibus S. Tho. immo prima pars responsionis est idem ei quod in præcedẽti lectione dixit, scilicet ꝙ si aliquid repugnat speciei, siue ratione generis, siue ratione speciei, propositio est simpliciter impossibilis: vnde si determinatio illa repugnaret ei, quod in præcedẽti lectione dixit etiã una pars istius determinationis, alteri repugnaret.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ S. Thom. non dicit in ista responsione vt sibi arguens imponit, ꝙ mobilibus determinatis non repugnet fieri unum continuũ inquantum mobilia sunt, repugnat aũt illis secundum naturas determinatas: sed dicit ꝙ mobilibus & mouentibus acceptis determinate & specifice, illud omnino repugnat, mobilibus aũt & mouẽtibus in communi acceptis, non descendendo ad determinata mouentia & mobilia, nõ repugnat, vt vnum continuum fiant, patet hoc ipsa verba inspiciẽti. In prima enim parte responsionis facit mentionẽ de sola specie: vt etiam in præcedenti lectione fecerat. In secunda vero de genere, non autem de specie facit mentionem. Vnde ista non cõtradicunt, Propositio in qua prædicatum speciei positę in subiecto ratione differentiæ repugnat, licet non repugnat ei ratione generis, est impossibilis & propositio in qua prædicatum dictum de genere, non repugnet ratione generis, licet repugnet differentię diuisiuæ ipsius generis, & constitutiuæ alicuius suarum specierum, est possibilis. Stant enim simul, hãc propositionem esse impossibilem, homo est irrationalis: et istam esse possibilem, omne animal est irrationale, possent enim in natura sola animalia bruta esse, & non esse homo.*

Possibile dicit aliquid dupliciter.

¶ *Ad secũdum dicitur, quòd dupliciter dicitur aliquid possibile. Vno modo, per respectum ad aliquam potentiã, siue actiuam, siue passiuam: secundum passiuam quidem, sicut cum dicimus lignum posse comburi, per potentiam vero actiuam, sicut cum dicimus, possibile est Sortẽ ambulare. Alio modo propter non repugnantiam terminorum: quia scilicet prędicatum non repugnat subiecto: vt Sortem ambulantem sedere est possibile, in sensu diuiso. Cũ ergo dicit Sanctus Thomas, quòd omnia mobilia fieri vnum continuum, est possibile, non accipit possibile, vt dicitur per cõparationem ad aliquam potẽtiam: vt obiectio procedit, sed vt dicit non repugnantiam terminorum, non enim fieri vnum continuũ, repugnat mobili & mouenti in communi acceptis.* ¶ *Secundũ uero Simplicium dicitur hic ex mobilibus & mouentibus omnibus fieri vnum posse, non quidem continuitate, sed contactu, inquantum videlicet vnumquodque tangit aliud, quod ab ipso mouetur immediate.* ¶ *Ad argumentum in oppositum dicitur, quòd probat talia mobilia determinata fieri vnũ, esse impossibile: quod conceditur, cum hoc tamen ꝙ rationi mouentis & mobilis inquantum huiusmodi, illud non repugnet.*

QVÆ-

QVAESTIO III.

Vtrum mouens & motum sint simul.

At uero neque alterati, neque alterantis nullum medium: &c. Tex. II.

QVAERITVR tertio, Vtrum Mouens & motum sint simul, et videtur ꝙ nõ. ¶ Primo. Sagitta recedens à sagittante mouetur, & tamen tunc sagittans non est simul cum ipsa: ergo &c. ¶ Secundo. Sol calefacit aerem, & tamen non est simul cũ aere: quia inter solem & aerem mediant alia corpora cęlestia: ergo &c. ¶ Tertio secundum Philosophũ in 2. de anima duo corpora dura non possunt se tangere in aere vel in aqua, quin sẽper inter illa mediet aer, si sint in aere: aut aqua, si sint in aqua, sed contingit mouens & motum esse duo corpora dura: ergo illa non se tangẽt, & per consequens non erunt simul. Respondeo ꝙ oportet mouens et motum esse simul. ¶ Ad cuius conclusionis euidentiã, Sciendũ primo, ꝙ aliqua esse simul potest intelligi dupliciter. Vno modo quia sunt ĩ eodem loco, sicut extrema corporũ se tangentiũ dicũtur esse simul: & hoc modo non oportet vt mouens & motum simul sint. Nam duo corpora in eodem loco simul esse nõ posse 4. Physi. ostenditur à Philos. Alio modo quia se tangũt .s. ꝙ inter illa nullũ cadit mediũ: & isto mõ intelligitur mouẽs & motum simul esse. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ duplex est mouens .s. mediatũ & ĩmediatũ, mediatũ est inter qđ & motũ mediat aliud mouens: sicut si lapis moueatur à Sorte mediante baculo: Sor. mouẽs mediatum erit: mouens uero immediatum est: inter quod & motum non mediat aliud mouens: sicut baculus immediate mouet lapidẽ. ¶ Sciendũ tertio ꝙ duplex est cõtactus. Vnus quantitatiuus .s. quãdo extremũ quantitatis vnius tangit extremũ quantitatis alterius: sicut cũ liber tangit librum. Alius est contactus virtualis cũ .s. vnũ sua virtute tangit aliud: sicut cęlum tãgit ista inferiora. ¶ Sciendũ quarto ꝙ duplex est mouens, quoddã .n. mouet imprimendo principiũ in mobili per quod mouetur: sicut magnes trahit ferrum, & generans grauia mouet ea ꝑ impressionem formæ inclinantes ea ad motum: aliud est mouẽs, qđ solo impulsu mouet, nullumq; imprimit principiũ inclinatiuũ ad motũ: sicut cum homo mouet librum. ¶ Dicitur ergo ꝙ Arist. in illa ꝓpositione loquitur de contactu quantitatiuo, si mouẽs sit corpus, & de mouente immediato nõ imprimẽte in mobili principiũ motus: si .n. mouens imprimat formam, quæ sit principiũ motus, quantumcumq; mouẽs nõ tangat, poterit illud moueri, quãdiu habet formã, sicut corrupto eo qui generauit lapidẽ, adhuc lapis mouetur per formã in se existentem, & mouetur à generante, sicut ab eo quod mouet, vt patebit in Octauo. Loquendo vero de mouẽte mediato, aut immateriali, sufficit ꝙ sit simul cum contactu virtuali. Probat autẽ Philosophus istã conclusionem primo in motu locali. Secundo in motu alterationis. Tertio in motu augmẽti & decrementi. ¶ Quantũ ad motũ localẽ arguit sic. Omnis motus localis reducitur ad pulsũ & tactũ, sed in pulsu et tactu, mouens & motum sunt simul: ergo &c.

Marginalia: Tex. c6.113. — Aliqua esse simul dupliciter potest intelligi. — Tex. cõm. 8. — Duplex est mouens mediatum scilicet & immediatum. — Contactus duplex. — Duplex est mouens. — Quomodo intelligatur propositio Arist. ꝙ mouens & motum sunt simul. — Tex. 12. & 13 — Tex. 10.

go etc. Maiorem propositionē declarat: quia cum sint quatuor modi motus localis scilicet pulsio, tractio, vectio, & vertigo: Vectio est motus per accidens, fundatus super alijs motibus. Vertigo vero componitur ex pulsu, & tractu, cū enim vertitur aliquid, una pars pellitur, & altera trahitur. Minorem vero dupliciter probat. Primo ex eorū rationibus. Pulsio enim est motus ab ipso mouente, vel ab aliquo alio in aliud, & sic saltem in principio, pellens est simul cū eo qđ pellitur, si à se remouet, vel ab alio: tractus autem est motus ad se vel ad alterū: ita quòd mouens numquam separatur ab eo quod trahitur: ergo &c. Secundo. Nullus potest congregare aut disgregare aliqua, nisi ea tangat: sed pulsio est quædā disgregatio, tractio autem quædam congregatio: ergo &c. ¶ In alteratione uero idem probat tali rōne. Omnis alteratio ē similis alterationi sensuū, quia omnis alteratio fit sm̄ qualitates sensibiles, sed in alteratione sensuum, alterans & alteratum sunt simul, visibile .n. tangit aerem, & aer pupillam, & sic de alijs.

Tex. 12.

¶ Sed videtur ꝙ minor sit falsa: dicitur enim 2. de anima ꝙ sensibile positū supra sensum, non facit sensationē: ergo alterans nō est ibi simul cū alterato. ¶ Respondetur ꝙ sensibile non est alterans immediatū sensus, sed medium, sensibile .n. imprimit similitudinē sui in mediū, medium vero in sensu, sicut coloratum immediate causat suā similitudinē in aere: aer vero causat similitudinē colorati immediate in visu, vnde coloratū est simul cum aere, aer aūt cū oculo. ¶ De augmento aūt & decremēto arguit sic Philos. Augmentatio est quædā appositio, & decrementū est quædā subtractio, sed in appositione & subtractione, oportet mouens & motum esse simul: ergo &c. Potest aūt hæc probatio sm̄ mentem S.

Tex. commen. 71.

Tex. 13.

Mouens proximū in augmēto & decre. est dup.

D. dupliciter intelligi. Vno modo vt ipsum appositū uel subtractū, accipiatur ꝓ proximo mouente, eo mō quo dicit Phil. in 2. de anima, caro auget prout est quāta, & tunc patet mouens & motū esse simul, nihil enim potest per sui appositionem aliud augere, nisi illud tangat, neq; per subtractionē sui diminuere, nisi prius sit vnitum. Alio modo pōt proximum agens intelligi, illud qđ apponit aut subtrahit aliquod quantum, et tūc etiā oportet mouens & motum esse simul, sicut in congregatione & segregatione. Quāuis autem utroque modo intelligi possit, primum tn̄ modum sequitur Simplicius.

Tex. commen. 47.

¶ Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum quidē dicitur primo, ꝙ licet sagittans non sit simul sm̄ quantitatem cum sagitta per totum motū: est tamen simul in principio motus, et hoc sufficit, tunc .n. est mouens immediatū: cum autem recesserit à saggittante, tunc mouens immediatū non est sagittans, sed aliqua pars aeris mota: vt in 8. videri hēt. ¶ Dicitur secūdo ꝙ est simul cū sagitta sm̄ virtutem, quamdiu motus sagitte durat. ¶ Ad sm̄ dicitur, ꝙ sol non est proximum mouens, sed remotū, ideo non oportet vt simul sit cum aere. ¶ Sed contra. Quæritur .n. quid sit proximū mouēs in calefactione aeris à sole, non .n. est ignis: nam media regio aeris est frigida, ut patet ex lib. 1. Metheororum: ultima vero calida, cui non est immediatus ignis: non etiam sunt orbes medij, cū non calefiant à sole, vt possint aerem calefacere: ergo &c. ¶ Respōdetur & dicitur primo, ꝙ posset dici propinquū calefaciens infimā aeris regionē, esse radios reflexos à terra, q sua multiplicatione aerē calefaciūt. Dicitur secūdo, ꝙ proximū alterans primā regionē aeris, est ignis, qui proxime alteratur ab orbe lunæ, & ille orbis ab alio orbe usq; ad solē: proximū aūt alterans

Tex. 82.

Lib. 1. cap. 2.

Aer quomodo calefiat à sole.

rans vltimam regionem aeris, est media regio. Dicitur tertio, q non oportet media inter primum alterans & vltimum alteratum eodem modo alterari, sicut vltimum alteratũ, sed sufficit q aliqua alia alteratione alterentur: vnde licet neque orbes medij calefiant, neq; media regio aeris, recipiunt tñ aut lumen, aut aliquã aliam influentiam a sole, cuius virtute aerem calefaciunt. ¶ Ad tertium dicitur; q Philosophus non intendit mouẽs & motum esse simul, quasi inter mouẽs & motum non mediet aer, aut aqua, sed quia nullum corpus apparentis sensibilitatis inter illa cadit: aer autem & aqua, inter illa medians, est insensibilis, ideo existimatur nihil esse medium. Vel dicendum, quòd aer, aut aqua medians, est mouens immediatum, non autem corpus durum.

QVAESTIO IIII.

Vtrum ad solam tertiam speciem qualitatis, sit alteratio.

Manifestum autem est quia q alterationis: &c. Tex. XVII.

QVAERITVR quarto, Vtrum ad solã tertiam speciem qualitatis sit alteratio, & videtur quòd non. Ad mollitiem & duritiem est per se alteratio, cũ sint tangibiles qualitates, & tñ sunt naturales potentiæ: ergo non ad solam tertiam speciẽ qualitatis est alteratio. ¶ Ad euidentiã huius difficultatis sciendum q ad aliquam formam põt esse alteratio dupliciter. Vno modo primo & per se, alio modo secundario: ad illam formam dicitur esse primo & per se, ad quam terminatur ratione sui, & non rõne alicuius alterius, sicut albefactio est primo & per se ad albedinem. Secundario aũt dicitur ad aliquam formã terminari, qñ illa forma primum & per se terminum concomitatur, sicut dealbatio ad similitudinem secundario terminatur. Ponuntur itaque à Philosopho duę conclusiones. Prima est. Ad solas qualitates tertiæ speciei est primo & per se alteratio: probatur sic. Si ad alias qualitates esset alteratio, maxime esset ad primam & ad quartam speciem sed non est ad illas: ergo &c. Patet consequentia: quia clarũ est, ad naturalem potentiã non esse primo & per se alterationem, cum non adueniat alicui, nisi mutatione sbæ præsupposita. Quod aũt ad primam spẽm qualitatis non sit alteratio, probat Philos. primo, in habitibus corporalibus, secundo in habitibus aĩæ. ¶ Quantũ ad habitus corporales arguit sic. Ad ad aliqd nõ est primo & per se motus, sed huiusmodi habitus dicuntur ad aliquid: ergo ad ipsos nõ est motus. Minor probatur. Virtus dicitur ad aliquid .s. ad operationem (est.n. virtus quæ bonum facit habentẽ, & opus eius reddit bonum) sed oẽs habitus corporales sunt quędam uirtutes, aut malitiæ corporis, secundum.n. quemlibet habitũ corporalem, corpus bene aut male se habet ad operandum: ergo &c. ¶ Pro notitia huius rõnis notandũ primo ut dicit S.D q huiusmodi habitus nõ sunt relatiua sm̃ esse, quasi .s. totum eorum esse, ad aliud sit: sed sunt relatiua sm̃ dici, sunt.n. entia absoluta, quæ in suis rationi-

Ad aliquam formam dupliciter põt esse alteratio.

Tex. 14. Ad solas qualitates tertię speciei, ẽ primo & per se alteratio.

Tex. 17.

Quid sit virtus.

L. c. Habitus nõ sũt relatiua secũdũ esse.

De ratione habitus ēe respectus ad alterum.

bus respectum importat. ¶ Sciendum secundo ꝙ de rōne habitus inquantū huiusmodi, est respectus ad alterum: sicut de rōne virtutis est respectus ad operationē: vnde si aliqua entitas sub solo conceptu absoluto consideretur, illa rationē habitus nō habet: sed si in ordine ad operationem consideretur, rationem habitus habere potest: vnde quamuis ad eā esset motus primo & per se vt absolute consideratur, ad ipsam tamen ut habitus est, non erit primo & per se motus, ad calorem .n. habentem formam & radicatum esse in corpore inquātū calor est, pōt primo & per se alteratio esse, nō tñ inquantum habitus corporis est. ¶ Quantum aūt ad habitus animæ probat Phil. ꝙ ad illos non est primo & per se alteratio, & quia sunt duo genera habituum ad animā pertinentium .s. habitus appetitus, quæ dicūtur virtutes mortales, & habitus intellectuales quæ dicuntur sciētiæ: probatur primo ad virtutē & malitiam non esse alterationem, sic sm Cōmen. & Alber. Ad indiuisibile non est alteratio, sed virtus est indiuisibilis: ergo ad ipsam non est alteratio. Maior patet eo ꝙ res indiuisibilis in indiuisibili tēporis acquiritur, oīs aūt motus est in tēpore, vt probatum est à Phil. in 6. Minor ēt probatur. Perfectio est indiuisibilis: virtus est quædam perfectio hominis ergo &c. ¶ Sed quia Phil. per eandem rationem probare intendit, non solū ꝙ ad virtutem, sed ēt ꝙ ad malitiam nō est alteratio: non potest autem probari, per hoc ꝙ in indiuisibili consistat, cum malitia indiuisibilis non sit: recedere .n. à perfectione, est multipliciter: ideo S. Tho. aliter rōnem format, & arguit sic. ¶ Nihil dicitur alterari quando perficitur, neq; quando corrumpitur: sed quando aliquis virtutem accipit perficitur, & quando accipit malitiam corrumpitur: cum virtus sit perfectio, & malitia corruptio: ergo &c. ¶ Idem de quarta specie qualitatis probatur. ¶ Secundo probatur. Ad sciētiam non fit alteratio, duabus rōnibus. Prima est ista. Ad ad aliquid non est alteratio, aut motus: sed scientia est ad aliquid: ergo ad sciētiā non est alteratio. Pro declaratione minoris propositionis sciendum, ꝙ scientia nō dicitur ad aliquid: quia sit sm esse suū relatio, sed quia se hēt ad modū relationis per receptionē .n. scientię in intellectu, nō fit necessario abiectio alicuius formę pręcedentis, sed intellectu vno modo manente, & non variato sm aliquod in eo existens, resultat vlīs cognitio ex cognitione experimentali particularium per lucē intellectus agētis: sicut in speculo terso & polito resultat imago absq; aliqua eius mutatione: & ad aliquid est tale, ꝙ alicui absq; eius mutatione aduenit facta .s. mutatione tantū in altero, ut declaratū est: ideo scientia propter hanc similitudinem, dicitur ad aliquid. Istā expositionē tangit Alber. et S. Th. ¶ Secunda rō est. Qđ aduenit alicui per solā quietationē, & residentiā perturbationum, vel motionū, non aduenit per alterationem, sed scientia isto mō aduenit: ergo &c. Patet maior exemplariter, ex hoc .n. ꝙ remota fenestra illuminatur domus, non est facta aliqua mutatio in aere, sed in sola fenestra. Minorē etiā declarat Phil. per exemplum, si .n. habens scientiā dormiat, infirmetur, aut fiat ebrius, non pōt vti scientia, qñ autem cessauerit perturbatio, tunc pōt ipsa vti, & non dicimus ꝙ sit de nouo facta in eo scientia, quia iam eam ex supposito habebat. Simile itaque accidit, cum aliquis a principio scientiā acquirit. Videtur .n. per quandam quietationem inordinatarum mutationum fieri, quę tū propter augmentū; tum ꝓpter passiones denominantes fiūt. Aduer-

Tex. 18. 19. Et Cōmen. & Alber. in ipsorum exposi.

Tex. com. 19

Tex. 10.

Sciētia quomodo dicaf ad aliquid.

In q. 5. 3. li.

Exponentes Tex. 20.

Lect. 6. Scientiã aduenire absq; perturbatione uerũ est tam secundum mentẽ Plato quam Arist.

¶ *Aduertendũ vt tangit S. D ꝙ ista rõ dupliciter efficaciam habere potest. Vno modo sm̃ opinionem Platonis, qui posuit a principio vnicuique scientiam inesse: propter varias autẽ perturbationes ab vsu scientiæ impediri, quibus cessantibus, potest habere vsum. Non esset aũt inconueniens Philosophũ vti opinione Platonis in hoc loco, eo ꝙ nondum eam improbauerit. Secundo põt habere efficaciam sm̃ sententiam Arist. Secundum .n. ipsius opinionem, intellectus est semper in vltima dispositione ad recipiendum scientiam: vnde si non sit impedimentũ, statim ad præsentiam singulariũ existentium in fantasia, scientia in intellectu resultat, si aũt sit impedimentũ ante scientiæ acquisitionem, auferri tale impedimentum oportet Vult ergo Philos. ꝙ impedimento ex parte corporis existẽte, aduenit scientia intellectui, non per aliquam alterationẽ intellectus, sed per solam remotionem impedimenti.*

Verũ est aliquo modo, scientiam p alterationẽ sequi.

Intelligendum autem pro declaratione conclusionis, ꝙ alteratio põt dupliciter accipi. Vno modo pro quacunq; receptione qualitatis, siue temporaria sit, siue instantanea, quomodo corpus cœleste dicitur per receptionem luminis alterari, licet talis receptio sit in instanti, & hoc modo non negat Philosophus ad scientiam atque etiam ad virtutem primo & per se alterationem esse, ista enim de nouo in aliquo subiecto recipi manifestũ est, nullo alio pręacquisito. Alio modo pro receptione qualitatis successiua, quę est cũ abiectione formæ contrarię naturæ conuenientis, & istam alterationem intendit Phil. a prima specie qualitatis remouere.

Tex. 16.

¶ Quantũ vero ad quartã speciẽ, arguit sic Phil. secundo loco. Nihil dicitur alterari quãdo accipit finẽ suę perfectionis (ridiculum enim est dicere ꝙ homo, aut domus alteretur, quando eorum perfectio cõpletur) sed vnũquodq; perficicitur & completur quando accipit suam figuram: ergo &c.

Figura spẽm consequitur & per ipsam diuersitatẽ spẽi cognoscimus.

¶ Ad euidentiam minoris propositionis aduertendum secundum S. Tho. lect. 5. ꝙ in corporibus naturalibus figura consequitur speciem rei: vnde per diuersitatem figurarum maxime specierũ diuersitatẽ deprehendimus, vt clarissime in animalibus patet. In corporibus autẽ artificialibus species ipsorum est figura: ideo neque in artificialibus, neq; in naturalibus figura, nisi per receptionẽ speciei, acquiri nõ põt: dum autem res accipit complementum speciei, dicitur perfici: ideo dicit Phil. ꝙ dum aliquid figurã accipit, perficitur.

Ad virtutes scientiã, formã, & figuram, est alteratio secũdaria.

¶ Secunda conclusio est. Tam ad virtutes quam ad sciẽtiam, & etiam ad formam & figurã est alteratio secundaria. Probatur. Ad illas qualitates ẽ per se alteratio, quę ad aliquam alterationem per se consequuntur: sed huiusmodi sunt virtus & scientia: ergo &c. Probatur minor: nam virtus quãdam moderationem passionum, qui sunt quidã motus appetitus sensitiui, consequitur. Sciẽtia vero consequitur & passionũ corporalium perturbationum sedationem, forma autem & figura raritatem & densitatem, aut alias qualitates sensibiles.

¶ Sed quæritur, quo nomine ista mutatio quæ est acceptatio virtutis & scientię nuncupanda sit, neque enim generatio aut corruptio est, cum illa pertineant ad substantiam, neque augmentum & decrementum, neque loci mutatio, neque alteratio. ¶ Respondetur, ꝙ licet nõ dicatur alteratio temporaria quæ est motus: dicitur tamen alteratio instantanea & subita, sicut & illuminatio.

7. phy. tra. 1. cap. 5.

¶ Ad argumentum in oppositũ respondetur de mente Alberti. 7. Phys. ꝙ dupliciter dicũtur mollia et dura. Vno mõ aliena siccitate & humiditate, quæ. s. est extrin-

extrinseca à natura rei, & tunc pertinet ad tertiam speciem qualitatis, & ad illam est motus. Alio modo propria humiditate & siccitate, & tunc ad naturalē potentiam pertinent, & ad illa non est motus alterationis, nisi secundario.

QVAESTIO V.

Quæ ad veram comparationem requirantur.

Quare uniuocorum comparabilia, alia quidem sunt, alia uero non, &c. Tex. XXVII.

Tex. 14. 25. 26

Ad verā cōparationem tria requirū tur.

QVAERITVR quinto, Quæ ad verā comparationē requirantur. ¶ Rñdetur secundum mentē Phil. ꝙ hæc tria sūt. ¶ Primum est, vt illud in quo fit comparatio vniuoce, his quę comparantur conueniat. Rō istius est: quia cōparatio fit in aliquo vno conueniente comparatis: non possunt .n. aliqua adinuicem comparari, nisi illud in quo comparantar participent: id autem quod ęquiuoce dicitur de aliquibus, non prædicat aliquid vnū de illis: sed est tantum ibi cōmunitas vocis, sicut canis dicitur de sydere cœlesti, & de animali latrabili, quibus est communis ipsa sola vox, non autem aliquod eius significatum. ¶ Sm̄ est, vt natura in qua fit comparatio, in ipsis comparatis sm̄ vnum & idem subiectum recipiatur: canis enim & equus sunt in albedine comparabilia: quia in vtrisq; est idē primum subiectum albedinis, scilicet superficies, vox autem & aqua secundum magnitudinem comparabilia non sunt ut s. vnum maius altero dicatur: quia subiectum magnitudinis, secundum ꝙ recipitur in aqua est sba, secundum autē qd recipitur in voce, est sonus. Ratio istius conditionis secūdum Albertum est, quia vnius formæ vnum est proprium & primum subiectum, & illud in eius diffinitione sicut differētia ponitur, ī diffinitione .n. simitatis ponitur nasus, vnde illa quę sunt in aliquibus secundum diuersa prima subiecta, diuersę naturę sunt, & per consequens nomen illas duas naturas importans de his de quibus prędicatur non dicitur vniuoce. Vnde cum comparatio in vniuocis duntaxat fiat, ad ipsam etiam primi subiecti identitas requiritur, primum autem subiectum proximum & immediatum intelligitur. ¶ Tertium est, vt id in quo fit comparatio eiusdem speciei specialissimę, in vtroq; comparatorum sit, non fit enim comparatio in genere, non enim quærimus, Vtrum album sit magis coloratum, quam nigrū. Rō istius est secundum Albertum: quia cōparatio non fit, nisi vbi potest esse magis & minus & ęquale, hoc autem accidit fieri in sola accidentali forma, non autem in genere quod est pars quidditatis suarum specierum: ideo in sola specie fit comparatio, non autē in genere. ¶ Nec obstat qd species dicantur ęqualiter participare genus: quia illa æqualitas opponitur priori & posteriori secūdum naturam, dicuntur enim species ęqualiter participare genus: quia genus non prius natura de vna prædicatur, quam de altera: æqualitas autem quæ in proportione comparationis, de qua hic loquimur consistit, ei quod est magis & minus opponitur. ¶ Aduertendum aūt secundum Albertum

Tract. 2. ca. 2

Tra. 2. ca. 2 In sola specie fit comparatio propriè.

Qomodo intelligatur species ęqualiter participare.

Tract.1.ca.14

Albertum, ꝙ licet in sola specie specialissima possit fieri comparatio, quę est verissima comparatio & Physica: si tñ large comparatio sumatur, ad comparationē sufficit aliquid esse quocunq; mō vnū in his quę comparatur. Sed hoc diuersimode contingit: si .n. fiat comparatio in vniuoco, fiet comparatio sm̄ magis, et minus, & æquale, quę in eo ꝙ forma intenditur et remittitur, generatur. Si aūt fiat comparatio sm̄ analogum, fiet per magis & minus, non aūt per æquale: quia illa cōparatio non oritur eo ꝙ vna forma accipiatur sm̄ intensionem et remissionem, sed magis per habitudinem ad vnum, quòd dicitur de illis per prius & posterius: sicut ens se habet ad substantiam & accidens.

Cōparatio large accepta potest esse in alio q̄ in sola spé.

QVAESTIO VI.

Vtrum genus dicat vnum simpliciter, sicut & species.

Et significat ratio hæc, ꝙ genus non unū aliquid est, &c. Tex. XXXI.

QVAERITVR Sexto, Vtrum genus dicat vnum simpliciter, sicut & species, et videtur ꝙ sic. Species .n. non est una, nisi per abstractionē eius à singularibus: vtpote extra intellectum unitatem realē non hēns. Sed genus est eodem mō vnū per abstractionem à speciebus: ergo non est maior vnitas in specie quam in genere. ¶ Secundo. Vniuocum omne significat vnam naturam: per hoc enim distinguitur ab æquiuoco, qđ plures naturas importat, vt ex Phil. in prædicamentis constat, sed genus est vniuocū: ergo &c. ¶ Rńdeo ꝙ genus non ē vnū simpliciter, spēs aūt est simpliciter vnum: istud enim Phil. ex conditionibus ađ comparationē requisitis concludit. Arguit nāq; sic. In omni eo qđ est simpliciter vnum, pōt fieri comparatio, vt ex pręcedenti quęstione constat: sed in genere non pot fieri comparatio, fit aūt in specie: ergo genus non est vnū simpliciter, spēs aūt est simpliciter vnum. ¶ Ad euidentiā huius difficultatis duo sunt declaranda. Primo. Quō spēs sit vnū simpliciter, non aūt genus. Secundo, quō genus sit vniuocum. ¶ Quantū ad primum sciendū sm̄ doctrinam S. Tho. ꝙ genus & spēs in hoc cōueniunt, ꝙ nullā extra intellectum vnitatem realem hēnt, sm̄ scilicet ꝙ sunt in indiuiduis, per operationē aūt intellectus cōsiderantis genus sine spēbus, & spēm sine indiuiduis, quādam hēnt vnitatem. Differunt aūt, quia natura spēi magis ad vnitatem realem, quam natura generis appropinquat. Spēs .n. quid vnū simpliciter est, non aūt genus. Nam cum ex se indiuisibilis sit, vtpote non diuisa per aliquid intus formaliter, sed solum per subiecta & recipientia, idem aūt sit vnū, qđ indiuisum, ipsa ex se hēt formaliter, vt sit vna, ex se videlicet in diuisione formali indiuisibilis: genus aūt cū sit natura de se indeterminata, ꝑ formales aūt differētias, quę sunt idem realiter cū ipso plurificabiles, non hēt ex se oīno formalē vnitatem & indiuisionem. Quo fit, vt natura speciei sm̄ esse ꝙ habet extra animā, magis ad unitatem realem, quam natura generis appropinquet. Quod ergo dicitur genus nō esse vnum simpliciter, speciem

In pri.

Tex. 31.

In expositione Tex. 31.

Species est vnum simpliciter non aūt genus.

ciem aũt esse simpliciter vnũ, non est sic intelligendum, quasi species extra intellectum habeat vnitatẽ realem, non aũt genus: sed quia natura speciei extra intellectum nõ est per differentias formales diuisa, sed solũ per accidẽtia diuiditur ac plurificatur, genus aũt per proprias differentias formales diuiditur ac multiplicatur. ¶ *Quantũ ad sm̃ .s. quõ genus sit vniuocũ, sciẽdũ q̃ aliter loquẽdũ est sm̃ logicum, & aliter sm̃ physicum, cũ enim logicus intẽtiones consideret, qđ sm̃ vnã intentionẽ de pluribus p̃dicatur, apud ipsum est vniuocum, intentionis nomine nõ solum conceptũ intellectus, sed etiã naturam ut est per intellectũ absoluta, quã in ipso intellectu vnitatẽ hẽt intelligendo.* ¶ *Apud physicum aũt, quia entitates et naturas rerum sm̃ se cõsiderat id solũ qđ vnam nãm in plures naturas indiuisibilẽ dicit, est uniuocum & q' genus non dicit vnã nãm indiuisibilem, immo per differentias formales diuiditur, species vero dicit nãm unã indiuisibilẽ formaliter, ideo apud ipsũ sola species specialissima vniuoce dicitur, non aũt genus logicum.* ¶ *Ad argumẽta in oppositum rñdetur. Ad primũ dicitur, q̃ maior ẽ falsa, preter .n. vnitatẽ quã habet in intellectu, etiã unitatem formalem extra intellectũ hẽt.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, q̃ loquendo de vniuoco logico: illud dicit vnam naturã nõ simpliciter, sed p abstractionẽ intellectus, & tunc cõceditur q̃ genus est vniuocum, et conceditur conclusio sed nõ est contra intentũ. Dicitur secundo, q̃ minor est falsa de uniuoco physico loquẽdo. Ut enim est ostensum, apud physicum genus non dicitur uniuoce, cum unam simpliciter naturam non importet.*

Genus quomodo sit vniuocum.

Duplex vniuocum.

Expliciunt Quæstiones in Librum Septimum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM OCTAVVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi.

Sed vtrum factus sit aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum &c. Tex. I.

CIRCA *Octauum librum Physicorum, quæritur primo, Vtrũ Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi, & videtur quòd velit probare æternitatem primi motus.* ¶ *Primo. De illo motu probat æternitatem, cui conuenit æternitas essentialiter, sed primo motui inest æternitas essentialiter, aliis autem motibus particularibus per accidens, & ex continuitate & perpetuitate primi motus: ergo &c.* ¶ *Secundo. De illo motu probat æternitatem, qui est vita omnibus*

bus natura existentibus, sed solus primus motus est huiusmodi: ergo &c. ¶ Tertio patet ex eius probatione. Arguit enim ex hoc motum esse æternum, quòd motus præsupponit mobile, & est actus mobilis inquantum mobile, ex quo patet quod non loquitur de motu in communi, sed de aliquo vno motu. ¶ Quarto. Soluit rationes probantes, non esse aliquem unum motum æternum, non autem rationes probantes motum in cõmuni nõ esse æternum: ergo &c. ¶ Respondeo circa hanc difficultatem. Mens Auerrois & Alberti est, quòd Philosophus æternitatem de primo motu probare intendat, nõ autem de motu in cõmuni. Auicenna autem, Alpharabius & Auempace, vt recitat Commen. dixerunt Philosophũ probare æternitatem motus in cõmuni, non autem primi motus æternitatem. Horum opinionẽ sequitur S. Tho. & ante ipsum Simplicius. Ad cõfirmandam autem eorum sententiam, arguit. ¶ Primo sic ex ipsis Philosophi verbis. Dicit enim sic. Vtrum autem factus sit aliquãdo motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum sic, quod moueri nihil sit &c. Vbi patet quòd quærit vtrum aliquãdo nihil fuerit motum, non autem vtrum aliquando non fuerit primus motus. ¶ Secundo quia consuetudo Aristo. est argumentari ad propositũ ex proprijs, vt cõsiderãti rationes suas apparet, in nulla earũ sumit pro medio aliquid ad primum motum pertinens, sed ad motum in communi: ergo &c. Ad istam rationẽ respondent quidam, quòd sciẽtia specialis bene procedit ex principijs communibus contractis tamen per proprios terminos, & sic argumẽtatur hic Philosophus. ¶ Sed ista respõsio non euacuat rationem, non enim apparet in rationibus Philosophi, quòd communia principia sint contracta ad primum motum per terminos proprios, imo vtitur Philosophus terminis communibus omni motui, vt patet inspicienti. ¶ Tertio arguit sic. Si probaret æternitatem primi motus: frustra inferius inquireret, vtrum aliqua moueantur semper, hoc aũt non est attribuendum Philosopho: ergo &c. Probatur consequentia: quia probata sempiternitate primi motus, habetur quod est aliquid, quod semper mouetur, scilicet primum mobile. ¶ Respondetur, quòd Aristoteles non inquirit illud ibi tanquam dubium, sed contra aduersarium arguendo, deducendo intentum quomodocunq; respõderit. ¶ Sed nullitas huius responsionis patet: quia Philosophus immoratur multum, et magna diligentia vtitur ad probandum aliquid semper moueri, quod non faceret, nisi illud tanquam dubium inquireret, & maxime si idem superius ostendisset efficacibus rationibus, vt arbitratur se ostendisse. ¶ Potest etiam ad idẽ argui ex opinionibus ad vtramque partem, quas recitat Philosophus: quia illæ de motu absolute loquuntur, non autẽ de primo motu. ¶ Quarto. Si Philosophus demonstraret æternitatem motus primi: non vteretur ea conclusione demonstrata, ad probandum sempiternitatem primi motus, alioquin assumeret quod haberet probare, sed vtitur ipsa conclusione demonstrata tamquam principio: ergo &c. Respondetur quòd Aristo. non vtitur ad probandum perpetuitatem primi motus conclusione demonstrata, sed vtitur alijs ibidem ad probandum sempiternitatem motus declaratis. ¶ Sed cõtra, quia Philosophus ad probandum immobilitatem primi motoris, vtitur perpetuitate motus superius demõstrata: ad probandum autem perpetuitatem primi motus, vtitur immobilitate primi motoris: ergo conclusione probata in principio octaui ad probandum perpetuitatẽ primi

Comm. 1 Alber. tract. 1. cap. 1.

Lect. 1. Motum esse æternum in cõi & nõ primum motũ in 8. phi. intẽdit probare Aristo. & quatuor rationibus suadetur. Tex. 1.

Nullitas responsionis.

primi motus tanquam principio vtitur. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum quidē respondēt quidam, q̄ æternitas licet primo motui per se conueniat, tamen per se etiā conuenit motui in cōmuni, & p̄ prius naturaliter.* ¶ *Sed ista responsio non videtur vera: quod enim conuenit vniuersali per se, et per prius quam inferiori, conuenit omnibus inferioribus, vt patet per diffinitionem eius, quod est primo alicui conuenire. 1. Posterio.* ¶ *Ideo uidetur mihi aliter dicendum.* ¶ *Dicitur enim primo, q̄ argumentum non est ad propositum, non enim dicimus quòd Philosophus probet æternitatem motus de aliquo motu particulari alio à motu primo, vt ratio concludit: sed illud probat de motu in communi, non autem de primo motu.* ¶ *Dicitur secūdo, quòd aliquid probari de aliquo communi, contingit dupliciter. Vno modo, quia probatur sibi primo, & adæquate conuenire. Alio modo, quia probatur conuenire cōmuni ratione inferius contentorum, non descendēdo tamen ad hoc vel ad illud particulare: sicut si de animali probaretur risibile, non descendendo ad hoc uel illud aīal. Primo modo non probat motum in communi esse æternum: sed secūdo modo.* ¶ *Dicitur tertio, quod maior est falsa. Pōt .n. probari de animali risibilitas, licet animali in cōmuni et abstracte nō conueniat essentialiter.* ¶ *Ad sm̄ dicitur similiter, q̄ non est ad propositum. Dicitur secundo, q̄ motui in vniuersali sumpto cōuenit esse vita subsistentibus, tum quia quod conuenit inferiori conuenit & superiori, tum quia non dicitur motus vita, nisi per similitudinē: sicut .n. animalia tamdiu viuunt, quamdiu in eis aliquis motus apparet, sic et totum vniuersum (quod quidam dixerunt esse quoddam animal magnum) quamdiu motus est, aliquo modo viuit, cessante autem motu non esset, quoniam secundum Simplicium, illa uiuere dicuntur, quæ in se principium motus habent, quòd cum naturalia omnia sint huiusmodi, ipsa aptitudo ad motum vita dicitur, aut etiam vt Alexādro placet, quia sicut animata sine vita esse non possunt, ita nec naturalia sine motu, saltem in aptitudine.* ¶ *Ad tertium dicitur, q̄ Phil. de nullo mobili determinato arguit, sed de mobili in communi. Sicut & ratio motus, inquantum huiusmodi, ad nullū particulare mobile determinatur.* ¶ *Ad quartum negatur minor. Illę .n. rationes ab Aristo. inductę sunt contra æternitatem motus in communi, non autē contra primi motus ęternitatem.*

Cap. 5.

Aliquid probari de aliquo cōmuni contingit dupliciter.

Motus dicitur vita per similitudinem.

QVAESTIO II.

Vtrum necesse sit mouens & mobile esse prius motu.

Quare prius oportet esse combustibile quam cōburatur, & cumbustiuum quam comburere &c. Tex. III.

QVAERITVR secūdo, Vtrum necesse sit, mouens & mobile esse prius motu, & videtur q̄ non. Sbm & passio simul sunt, sed motus est passio mobilis: ergo mobile, & motus sunt simul: consequentia nota cum maiori. Probatur minor: quia mobile ponitur ī diffinitione motus, est enim motus actus mobilis, vt superius in 3. diffiniuit Philosophus, & hoc: loco ¶ Ad huius difficul-

Tex. 4.

Mobile præcedere motũ alio modo interpretatur S. Th. alio modo Auer.

difficultatis euidẽtiam considerandũ est, quòd cum duplex sit prioritas .s. prioritas naturæ, & prioritas tpris, hoc Arist. dictum tex. 4. ꝙ inquam oportet prius esse combustibile quam comburatur, & combustiuum antequã comburat. S. Tho. de prioritate duntaxat naturæ interpretatur. Aueroes vero & Simplicius non tantum de prioritate naturæ, sed etiã de prioritate tẽporis intelligunt. Et si quidem S. Tho. expositionẽ sequamur, nulla apparet difficultas. Nam certum est, cum subiectũ naturaliter sit prius eo, qđ est in subiecto, & mobile sit subiectũ motus, quòd mobile natura & præsuppositione, præcedit motum. Similiter cũ qđlibet agẽs naturaliter sit prius sua actione, & motiuum sit agens motum, ꝙ & motiuum motum naturaliter præcedit. Si vero Aueróis & Simplicij sententiam defendere voluerimus, multa videntur difficultates insurgere, ex quibus apparet non esse vniuersaliter verum, ꝙ mobile sit prius motu secundum tempus, & similiter motiuũ. Nã vt arguit Ioann. Grammaticus apud Simpliciũ, cũ illud deducat Phil. ex hac motus diffinitione, motus est actus mobilis, & illa diffinitio tam motui sempiterno, si detur, quã motui habenti principium sit communis, illud Aristo. dictum nõ solum in motu habente principium, sed etiam in motu sempiterno intelligendum erit. Constat autẽ in motu sempiterno non esse uerum quòd mobile præcedat motũ tempore: ergo nõ potest vere de prioritate temporis intelligi. Preterea, cũ primũ genitus est ignis ex ligno, statim ascendit, & statim calefacit, si adsit calefactibile. Similiter aqua ex nubibus gen[illegible]ta st[illegible]tim descendit: ergo non est v[illegible]uersaliter verum, mouentia & mobilia motũ duratione præcedere. ¶ Su[illegible]inẽdo aũt hanc Aueróis interpretationem, aduertendum, quòd dupliciter possumus intelligere mobile & motiuum duratione & tẽpore motum præcedere. Vno modo ꝙ totum motũ præcedant, ita scilicet ꝙ illa sint antequam motus incipiat. Alio mõ, ꝙ terminũ motus duratione præcedant. Et siquidẽ secundo modo intelligeretur, clarum esset, ꝙ duratione præcederẽt. Nam cum motus quilibet in tẽpore fiat, & illud præcedat instans in quo terminatur motus, necesse est vt mouens & mobile quæ sẽper sint, quãdiu motus ẽ ipso termino, motus sint duratione priora. Sed istum sensum non esse ad mentem Aristo. satis ex eius processu constare põt, ideo oportet vt in primo sensu intelligatur. ¶ Aduertendum quoque ꝙ mobile & motiuum pręcedere motum duratione, dupliciter potest intelligi. Vno modo secundum substantiam suam in actu, ita videlicet quòd sit substantia ignis in actu antequã calefaciat, & substantia aquæ sit in actu antequam calefiat. Alio modo communiter secundum suam substantiam, siue in actu, siue in potentia existẽtem, puta quòd ante calefactio ĩe aquæ ab igne, necesse est præcedere ignem & aquam aut in actu, aut in potentia. ¶ Considerandum tertio, ꝙ possibile moueri dici potest & quod actu mouetur (non enim moueretur, nisi haberet potentiam vt moueatur) & quod nondum mouetur, sed moueri potest, & sic cum mobile idẽ sit quòd possibile moueri, tam id quod actu mouetur, quam id quòd nondum mouetur, mobile dici potest. Tam enim aqua quæ calefit, quam aqua quæ nondum calefit, potest calefactibile quoddam dici. ¶ Dicit ergo Simplicius, quòd mobile præcedere motũ duratione, est verum tã in motu sempiterno, quam in motu habente principiũ, sed diuersimode. Nam in motu principiũ habente, sic mobile et similiter motiuũ pcedunt motũ, ꝙ ipsa sint non existente motu, in

Lect. 2.

Comm. 4.

Tex. cõm. 4. Mobile & motiuum,

tẽpore præcedere motum dupliciter intelligitur.

Mobile & motiuũ pręcedere motũ duratiõe, dupliciter ꝑt intelligi.

tu, in motu vero sempiterno non sic ꝙ illa sint non existente motu, sed quia mobile dum est sub vna parte motus, est in potentia ad aliam motus partem, & illã duratione pręcedit. Dum.n.sol per Arietem mouetur, est in potentia ad motũ per Taurũ, & illum motum per Taurum tempore precedit: rõ aũt huius est, quia motus non habet esse totum simul, sed in fieri eius esse consistit. ¶ Sed licet vera sint quæ Simplicius dicit, non videtur tamen mens Arist. esse loqui de prioritate eius, quod sempiterno motu mouetur, cum ex illo fundamento, ex prioritate s. mobilis ad motum probare intendat motum incipere nõ posse, sed esse perpetuũ. Et ideo sustinendo, ꝙ de prioritate temporis apud Aristo. sit sermo, videtur mihi ad mentem Auerois dicendum primo, ꝙ loquitur Phil. de eo ꝙ incipit de nouo moueri, cum prius non moueretur. Vnde inquit Cõmen. Omne ꝙ mouetur, postquam non mouebatur, necesse est ut ante esset possibile vt moueretur. Dicendum secundo ꝙ tale mobile necesse est vt talẽ motum præcedat, nõ quidem semper sm̃ suã sbam in actu, sed aut sm̃ sbam suã in actu, aut sm̃ sbam in potentia. Semper enim oportet vt motum de nouo incipientẽ præcedat aliquid possibile moueri. Vt enim dicitur 9. Metha. in uno & eodem de potentia ad actum procedente, potentia actũ tempore præcedit. Aut ergo mobile ęternum est, & motus eius incipit de nouo, & sic mobile sm̃ suam substantiam, in actu præcedit motum. Aut mobile de nouo producitur, & sic cũ nihil moueatur motu suæ substantiæ existenti in actu conuenienti, nisi dum de potentia est eductum in actum, sicut prius erat in potentia ad suum esse in actu, ita & ad suum motum erat in potentia, licet remota & imperfecta. Et sic in eo possibile moueri, motum duratione pręcedit potentia in-

Comm. 4.

Tex. C8. 13.

Potẽtia præcedit actum tempore in vno & codẽ.

quam remota & imperfecta. Sicut enim nubes erat in potentia vt fieret aqua, ita in potentia erat, vt calefieret, & vt moueretur deorsum. ¶ Ad primam aũt instantiã dicitur primo, ꝙ non deducit Philosophus ex diffinitione motus oportere vt possibile moueri præcedat tẽpore motum, licet illud videatur Simplicius admittere, sed tantum ꝙ necesse est existere res possibiles moueri sm̃ vnumquemque motum, & etiam ꝙ mobile natura præcedit motum. Quod autem infertur, (Quare prius oportet esse combustibile) non est accipiendum tamquam ex prius dictis dumtaxat sequens, sed cointellecta hac propositione in omni eo quod pcedit de potentia ad actum, potentia tempore actum præcedit. Si ergo in omni motu necesse est esse aliquid possibile moueri, necesse est si de potentia ad actum procedat, ꝙ ipsum motum mobile, siue possibile moueri tempore præcedat. ¶ Dicitur secundo, ꝙ vtique sm̃ Auerois expositionem, propositio Arist. non est in motu sempiterno intelligenda, quamuis Simplicius eã ad motum etiam sempiternũ extendat. Ad secundam instantiam patet ex dictis: ꝙ licet res naturales suos naturales motus sm̃ suam substantiam in actu non pręcedant necessario, illos tamen motus pręcedunt secundum ꝙ sunt in potentia. Potentia enim aũ esse ignis, est potẽtia remota & imperfecta ad motum sursum, et ad calefaciendum. Et hac ad intentionem Arist. sufficit, ꝙ inq̃ motu de nouo incipiente, præcedat possibile moueri illo motu aut potentia propinqua & perfecta, aut potentia remota & imperfecta. ¶ Licet aũt prædicta Auerois interpretatio saluari possit, puto tamen interpretationem. S Th. magis ad mentem Aristo. esse. Non enim indigebat Arist. ad suam rationem hac propositione. Mobilia & mouentia, motũ duratione

Opinio Simplicij.

Duplex potentia remota & ppinqua.

Opinio S.T. est germana ipsius Ar.

ratione præcedunt. Sed bene hæc, Mobilia & mouentia natura præcedunt motum, cum enim motus sit actus mobilis à mouente (vt ex diffinitione motus apparet) & actus præsupponat id cuius est actus, necesse est vt motus, & mobile, & motiuum præsupponat. Ex hoc autẽ fundamento Aristo. ad probandum motum esse æternum procedit. ¶ Ad rationem principalem in oppositum respondetur. Et dicitur primo, ꝙ si aliquid probat, probat mobile non esse prius motu duratione, ꝙ concedit. S. Tho. non aũt ꝙ non sit prius natura. Dicitur secundo ad mentem Auerois, ꝙ mobile in diffinitione motus positum, non dicit tantum substantiam eius quod mouetur cum potentia ad moueri, sed dicit ipsam substantiã mobilis sub actu motus existentem, & potentiam habentem ad terminum motus tendentem, siue etiam ad vlteriorem partem motus, & sic verum est quòd motus est passio mobilis, & ꝙ mobile non precedit motũ duratione. Cum hoc autem stat, ꝙ vnumquemque motum de nouo incipientem præcedit duratione possibile moueri, aut potentia propinqua, aut potentia remota.

QVAESTIO III.

Vtrum positio Philosophi de æternitate mundi, sit possibilis.

Impossibile enim est tempus factum esse, Plato autẽ tempus generat solus, &c. Tex. X.

QVAERITVR Tertio. Vtrũ positio Philosophi de æternitate mundi sit possibilis, & videtur quòd non. ¶ Primo. Si mundus est productus, aut est productus in instanti, aut in tẽpore: si in instãti, ergo in illo incipit esse, & per consequens non erit æternus. Si in tempore, aut in tempore finito, aut infinito: si finito, ergo non est æternus, illud.n. cuius productio tempore finito mensuratur, habet initium sui esse. Si in tempore infinito: ergo aut terminata est productio à parte post, & sic mundus accipit initium sui esse, aut non est terminata, & tunc mundus numquã erit productus. ¶ Confirmatur. Aut motum produxit Deus totum simul, aut aliquod indiuisibile eius. Primum non potest dari, quia motui, sicut & cuilibet alteri successiuo repugnat esse simul: si igitur sm̃ detur, motus non erit æternus: q͂a hẽt aliquod principium s. illud indiuisibile eius primo productum. ¶ Secundo. Sequeretur quòd aliquod cõtingens posset esse ens necesse esse, consequẽs implicat cõtradictionem: ergo &c. Probatur consequentia. Ponatur.n. quòd aliqua res contingens sit ab æterno, tunc arguitur sic. Quod infinito tẽpore est, & annihilari à Deo non potest, est ens necesse esse, sed hoc contingens positum esse ab æterno infinito tempore fuit, quo annihilari non potuit: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur: quia si potuit annihilari antequam fuerit, tempore infinito: ergo ante instans annihilationis non fuit nisi tempus finitum; ergo non fuit ab æterno contra suppositum. ¶ Tertio. Causa naturalis non posset effectum ab æterno producere, si ab æterno esset: ergo neque Deus. Probatur antecedens. Si ignis ab æterno existens,

stens produceret splendorem, aut ex nihilo, aut ex materia produceret. Si primum, tūc esset Deus: si sm̄, sic produxisset per motum, aut mutationem, quia esset eductio entis de potētia in actum, sed quocunq; modo producat effectus, nō est ab eterno, qa ipsum precedit mēsura motus aut mutationis: ergo &c. ¶ Quarto. Sequeretur dari infinitatē animarum in actu, sed hoc est impossibile sm̄ Phil. 3. Phys. Probatur consequentia: quia si mundus esset eternus, precessissent infiniti homines, & per cōsequens infinitæ animæ, sed anima hominis est immortalis: ergo &c. ¶ Quinto. Si mūdus esset eternus, infiniti dies essent accepti, tunc infinito posset additio fieri, quia diebus præteritis continue adduntur dies, in infinito non esset semper aliud, & aliud accipere: quia iam infiniti dies actu fuissent, & sic extra ipsos qui fuerunt non esset aliquid aliud accipere: hec apud Philosophum sunt in conuenientia: ergo &c. ¶ Sexto. De rōne infiniti est qd̄ sit actus admixtus potētię. 3. Phys. c. sed rationi preteriti repugnat q̄ sit actus admixtus potentię (preterito .n. nulla inest potentia, cum totum fuerit in actu): ergo &c. ¶ Septimo. Eo dato pars eēt maior toto, sed hoc est cōtra primum & notissimum principium: ergo &c. Probatur consequentia, supponēdo q̄ si tēpus ex utraq; parte sit infinitum, preteritum erit futuro equale. Tunc sit meridies huius diei, a, meridies diei crastinæ sit, b, si tempus ex vtraque parte sit infinitum, sicut preteritum ad a, & futurum est infinitū, ita & preteritum, & futurum ad, b, est infinitum. Arguitur itaq; sic. Quocunq; tempore preteritum ad, b, est maius. futurum ad, b, est maius, sed futuro ad, a, præteritum ad, b, est maius: ergo futuro ad, a, futurum ad, b, est maius, sed futurum ad, b, est pars futuri ad, a, quia, a, continet ipsum, & tempus ab hodierna meridie vsque ad meridiem crastinā: ergo pars erit maior toto. consequentia nota cum maiori, quia per suppositum præteritum ad, b, & futurum sunt æqualia. minor aūt probatur. Quodcunq; tempus est maius præterito ad a, est ēt maius futuro ad, a, quia preteritum & futurum sunt equalia, sed præteritū ad, b, est maius præterito ad, a, sicut totum sua parte (continet .n. totum præteritū ad, a, & tempus a meridie hodierna ad crastinā) ergo preteritum ad, b, est maius futuro ad, a, quod erat probandū. ¶ Octauo arguitur. Si motus est æternus tam à parte ante quā à parte post numquam finietur, ergo erit ociosus: patet antecedens, quia infinitū non habet finem: patet etiam consequentia primo auctoritate Cōmen. Qd̄ .n. inquit, infinito tempore mouet, ad nullum finem mouet, & qd̄ ad nullum finem mouet, ociose mouet. Secundo quia Phil. 1. Physi. arguit contra Anaxago. Intellectus nititur segregare, q̄ numquā complebit: ergo intellectus est ociosus: ergo etiam tenet dicta consequentia. ¶ Rn̄deo. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum. Tertio de materia quarti argumenti tractabitur. ¶ Quantū ad primum. Sciendum primo, q̄ nomine mūdi, intelligitur in proposito vniuersitas rerum omnium à primo ente distinctarū: & quæritur de illis, Vtrū eternæ fuerint res, non quidem quantum ad indiuiduum, sed quantum ad species corruptibilium, & quantum ad indiuidua rerū incorruptibilium. ¶ Sciendum secundo, q̄ aliquid esse æternum, dupliciter intelligi pōt. Vno modo sm̄ q̄ æternum significat idem quòd omni tempore, & sic esse æternum est esse omni tempore, nullāq; temporis differentiā esse, in qua non sit, & hoc modo non quæritur de æterno, constat

Achilles philosopho rum.
Cōmen. 41.
3. Physi.
Comm. 5[?]
vide 4. metaph. Tex. 8.
Comm. 45.
Tex. c6. 39.
Aliquid esse æternum dupliciter potest intelligi.

constat enim corpora cælestia, et quæ ab eorum motu dependent, esse isto mō ęterna, cum nūquā fuerit tempus, nisi existen te motu primi mobilis, cuius ē passio, vt in quarto huius est ostensum. Alio modo accipitur ęternum pro eo ꝙ caret principio & fine durationis, & sic q̄ritur utrū mundus sit æternus, idest vtrum non habuerit principiū durationis, nec finē habiturus sit. ¶ *Sciendū tertio ꝙ possibile, tripliciter accipi pōt, vt dicitur 5. Met. vno modo secundū potētiā actiuam, q̄uo dicimus calefactionē esse possibilem: qa est aliquid in natura, habens uirtutem calefactiuam. Alio modo secundū potentiā passiuam, quomodo dicimus lignum esse combustibile: quia in eo est pōia, qua hoc pati possit. Tertio secundū non repugnantiam terminorū, quomodo dicimus possibile esse sortem esse Imperatorē: quia eē Imperatorem, nullā habet repugnātiam huic termino Sor. ita scilicet ꝙ sequatur contradictoria esse simul vera.* ¶ *Sciendum quarto ꝙ impossibile dicitur dupliciter, scilicet absolute, & ex conditione. Absolute dicitur impossibile, quando nō propter suppositionem factam prædicatum repugnat subiecto, sed ꝑpter rōnes per terminos importatas: sicut hominem esse equum. Impossibile ex suppositione, quando prædicatum repugnat subiecto, non quidem ex proprijs eorū rationibus, sed aliqua suppositione, aut cōditione circa subiectum posita, sicut posito ꝙ Sortes ambulet, nō est possibile, ꝙ pro eodem tempore sedeat: quia tunc simul ambularet & sederet.* ¶ *Quantū ad secundum ponuntur quinque conclusiones. Prima est, Mundum esse æternum quantū ad res incorruptibiles, & quātum ad species rerum corruptibilium, est possibile secundū potentiam actiuā. Probatur primo. Habens potentiam infinitā, potest ab æterno effectum producere, quantum est ex ratione potentię (potentia enim infinita sicut non limitatur magis ad hunc, quā ad illum effectum quantū est ex ipsa: ita non limitatur magis ad hanc, quam ad illā durationem) sed prima causa habet potentiam infinitā, vt inferius probabitur esse de mente Aristo. ergo potest ab æterno effectum suum producere, sed mūdus est eius effectus, vt etiam inferius probabitur: ergo &c. Secundo. Agens cui actio non mensuratur tempore, nec aliquo tēporis, potest effectum suum et in tempore, & ab æterno ꝑducere, sed actio Dei neque tempore, neq; aliquo tēporis mensuratur: ergo &c. consequentia nota cū minori: quia omnis actio mensurata tempore, aut instanti temporis est corruptibilis, diuina autē operatio est incorruptibilis, vt dicitur 2. Cœli Maior vero probatur: quia effectus producitur, quando sua actio est, sed actio quæ non mensuratur tempore, neque instanti temporis pōt esse æterna, cum nullam dependentiā habeat ad tēpus: ergo &c.* ¶ *Secunda cōclusio est. Mundū esse æternum est possibile absolute, possibilitate importante non repugnātiam terminorū. Probatur. Si esset repugnantia, aut esset, quia oportet causam duratione pręcedere suū effectum, aut quia nō esse rei productę de necessitate præcedit esse, sed nullū istorum est necessarium: ergo &c.* ¶ *Primū probo dupliciter. Primo, Nulla causa ꝑducens effectum suum subito, necessario ipsum effectū duratione pręcedit, sed Deus mundum subito produxit si ab ipso (vt inferius probabitur) est productus: ergo &c. Maior ꝑbatur. In quocunq; instāti ponitur res esse, pōt poni principiū actionis eius, in quocūq; .n. instanti ignis est, incipit eius calefactio, sed in operatione instantanea idem est principiū & finis, sicut in oībus indiuisibilibus: ergo in quocunq; instanti ponitur agēs effectū suum*

Possibile tripliciter potest accipi. Tex. co. 17.

Impossibile dicitur dupliciter.

Mundū esse æternū quātum ad res incorruptibiles & quātum ad species rerū in corruptibilū est possibile secūdū potentiam actiuam.

Tex. co. 17.

Mundū esse æternum est possibile absolute possibilitate importante nō repugnātiā terminorū.

test, licet quælibet eius pars sit pertransita, transitus .n. non potest intelligi, nisi inter duos terminos: vnde vana est rõ qua arguitur, ꝙ si tempus fuisset infinitũ, infiniti dies essent pertransiti, infinitum autem pertransiri non põt, apparet enim ꝙ infiniti dies sunt pertransiti diuisim, quia quilibet eorũ fuit finitus & in actu quomodo non repugnat infinito pertransiri, non sunt autem pertransiti infiniti dies coniunctim. ¶ Quantũ ad secundũ sciẽdum primo, ꝙ non inconueuit aliquid esse vno modo finitum, alio uero modo infinitum: sicut si esset linea secundum longitudinem infinita, finita autem secundũ latitudinem. ¶ Sciendum secundo, ꝙ additio non potest fieri, nisi ex ea parte qua est finis et terminus, si.n. addatur aliquod continuum continuo, ita ꝙ adinuicem cõtinuentur, oportet eorum esse aliquẽ terminum communẽ, vt patet ex rõne couti nui: unde id cui additio fit, oportet aliqua ex parte finitum esse. ¶ Dicitur ergo ꝙ quia infinitum tempus præteritum est finitum à parte post, ad diem enim præsentem terminatur, licet à parte ante sit infinitum: ideo ex parte posteriori sibi additio fieri potest, nec illud magis inconueniens est, quã si lineæ infinite secundũ longitudinem, finite autem secundum latitudinem fiat ex parte latitudinis additio.

Non inconuenit al.qd esse vno mõ finitum alio modo infinitum.

¶ Quantũ ad tertiũ sciẽdũ primo ꝙ esse actum admixtum potentiæ attribuitur infinito, ea ratione quia nũquam est secundum se totum in actu: ideo posito aliquo eius ĩ actu, adhuc restat aliquid accipiendum: vnde quod in actu ponitur, semper ad alium actũ ordinẽ habet. ¶ Sed aduertendum secundo, ꝙ non eo modo dicitur actus permixtus potentiæ & habere ordinẽ ad alium actum in infinito à parte ante, & in infinito à parte post. In infinito .n. à parte post, quodlibet in actu positũ, est iu põia ad aliũ actum, qui sibi addi põt, & ita dicitur infinitũ esse actus permixtus põiæ, ꝙ post quẽlibet actũ sequitur alius actus & alia põia: sed infinitum à parte ante & in præterito, non dicitur hoc mõ actus permixtus põiæ, datur enim aliquis actus quem nõ sequitur alius actus, aut alia põia ad ipsũ scilicet præteritum pertinẽs, quia versus nos habet finem & terminum: sed dicitur permixtus potentię, quia ante quemlibet actum præcessit alius actus, & ante quãlibet potentiam præcessit alia potentia, et & nunquam est deuenire ad aliquẽ actũ, quem non præcesserit alius actus & alia potentia, non.n. est ibi primum inuenire, nec vnquã incepit tale infinitum exire in actum, sicut infinitum à parte post, nunquam cessabit exire in actum. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ creatus esset mundus quãtum ad incorruptibilia in instãti.

Esse actũ admixtum potentiæ attribuitur infinito.

Quomodo mundus est creatus.

¶ Dicitur secũdo ꝙ illud instãs nõ est in stans fluẽs, siue instãs tpris: qa res incorruptibiles tali instãti nõ mẽsurantur, sed esset instãs permanens qđ est instans æui. ¶ Dicitur tertio ꝙ nõ seqtur mundũ incepisse si est productus in tali instanti: qa dicitur aliqđ incipere quãdo in aliquo instanti temporis, primo accipit esse, non aũt quia instanti permanẽte mensuretur. ¶ Ad cõfirmationẽ dicitur ꝙ motũ ꝓduxisset Deus, nõ totũ simul, nec sm̃ aliqđ in diuisibile eius primo productũ: sed ante qđlibet determinatũ, esset aliud prius ꝓductũ, & sic in infinitũ: ideo nõ seqtur ꝙ esset duratione finitũ: qa ad hoc vt aliqđ successiuũ duratione finitũ dicatur, oportet, ꝙ sit aliqđ indiuisibile eius primo ꝓductũ: vnde ratio supponit si tẽpus esset productum, ꝙ daretur in eo aliquod primum: hoc autem falsum est ponendo mũdum æternũ. ¶ Ad sm̃ dicitur primo ꝙ duplex est necessitas scilicet absoluta, sicut hominem esse aĩal, & cõditionata, sicut fortem

Quæ necessitas tollat contingentiam.

cut fortem sedere dum sedet. Prima necessitas tollit contingentiam, non aũt secunda: si ergo accipiatur eius necesse esse absolute, negatur consequentia: si aũt ex conditione, negatur falsitas consequẽtis, non .n. implicat aliquid esse contingens, & ex conditione necessariũ. ¶ Dicitur secundo ꝙ si aliquod contingens ab æterno productum esset, illud esset ens necesse esse ex suppositione, non aũt absolute. Vnde necessario Deus illud per infinitum tempus conseruasset, per nullum tñ tempus finitum aut instans necessario conseruasset. Data nãque quacunq; parte temporis finita in qua ipsum cõseruasset, potuisset millies antea annihilare. ¶ Dicitur tertio ꝙ Phil. non concederet aliquid contingens & corruptibile posse esse ab æterno, vt superius est ostensum.

Vide pulcherrimum exemplum.

¶ Ad tertium negatur antecedens: dicitur .n. ꝙ si sol ab æterno fuisset, potuisset splendorem ab æterno de diaphano producere. ¶ Dicitur secundo ꝙ tunc produxisset splendorem illum in aere, non per motum aut mutationem, sed per quandam simplicem actuationem. ¶ Dicitur tertio ꝙ ibi ꝓprie non esset reductio potentiæ ad actum: quia non esset potentia ab actu distans, quod est de rõne reductionis de potentia ad actum: sed esset potius quędam actuatio potentię per actũ. ¶ Ad quartum licet multi diuersimode respondeant, aut vnicum oĩum hominũ ponendo intellectum, aut animam cum corpore interire, aut alia ponendo ex quibus deuitãt multitudinem animarum infinitam, sm̃ tamen mentem S. Tho. dicitur ꝙ nõ repugnat principijs ab Arist. positis dari infinitum in actu in rebus immaterialibus: ipse .n. solum probat infinitum actu non dari in corporibus naturalibus, non autem in rebus immaterialibus. ¶ Sed licet Philosophi principijs non repugnet, videtur tñ veritati repugnare ꝙ detur infinitum in actu: vnde, S. Tho. ex proposito probat impossibile esse dari multitudinem actu infinitã. Aut ergo oportebit dicere nõ posse mundum esse æternum, aut animam intellectiuam simul cum corpore corrumpi, siue desinere esse. ¶ Posset ad hoc primo dici ꝙ non implicat contradictionem, multitudinem esse actu infinitam, & quòd S. D. non probat illud esse simpliciter impossibile, sed sm̃ cursum nunc rebus inditum, & nobis notum, posse tũ simpliter fieri à Deo, vt sit multitudo actu infinita.

1. Com. ca. 81.

1. parte q 7 art. 4.

¶ Posset secundo dici tenendo quòd simpliciter impossibile sit talem multitudinem dari, quòd si mundus fuisset ab æterno productus, inuenire potuisset Deus modum, quo generatione hominũ in infinitum durante, non esset infinitas animarum, vel scilicet easdem animas finitas existentes reuniẽdo diuersis corporibus; vel faciendo animas simul cum corporibus per subtractionem sui influxus desinere. Quę quidem licet incõuenientia videantur sm̃ cursum nunc in rebus existẽtem, posset tñ conueniens esse sm̃ alium cursum, quem rebus Deus imponeret. Neque .n. rõnabiliter negari põt Deum potuisse rebus alium modum pręter eum qui nunc est imponere.

Deus inueniret alium modum ab isto qui nũc est in mundo ne detur infinitas.

¶ Ad quintũ dicitur primo quòd infinitos dies fuisset acceptos, põt intelligi aut coniunctim, & sic negatur prima consequentia, aut diuisim, & sic negatur falsitas cõsequentis, vt patuit. ¶ Dicitur secundo nõ esse inconueniens, infinito fieri additionem ex ea parte, qua finitũ est, vt ponit Cõm. 3. Cæli. ¶ Dicitur tertio quòd semper est aliud & aliud accipere ex ea parte qua pręteritum est infinitum, quocunq; enim eius accepto, semper restat aliquid accipere qđ fuit prius eo, & numquã est deuenire ad primum diem: vnde negatur tertia cõsequentia. ¶ Dicitur quarto ꝙ non

Com. 38.

ciem aũt esse simpliciter vnũ, non est sic intelligendum, quasi species extra intellectum habeat vnitatẽ realem, non aũt genus: sed quia natura speciei extra intellectum nõ est per differentias formales diuisa, sed solũ per accidẽtia diuiditur ac plurificatur, genus aũt per proprias differentias formales diuiditur ac multiplicatur. ¶ *Quantũ ad sm̃. s. q̃uo genus sit vniuocũ, sciẽdũ ꝙ aliter loquẽdũ est sm̃ logicum, & aliter sm̃ physicum, cũ enim logicus intẽtiones consideret, qđ sm̃ vnã intentionẽ de pluribus p̃dicatur, apud ipsum est vniuocum, intentionis nomine nõ solum conceptũ intellectus, sed etiã naturam ut est per intellectũ absoluta, quæ in ipso intellectu vnitatẽ hẽt intelligendo.*

Genus quomodo sit vniuocum.

¶ *Apud physicum aũt, quia entitates et naturas rerum sm̃ se cõsiderat id solũ qđ vnam nãm in plures naturas indiuisibilẽ dicit, est uniuocum & q̃ genus non dicit vnã nãm indiuisibilem, immo per differentias formales diuiditur, species vero dicit nãm unã indiuisibilẽ formaliter, ideo apud ipsũ sola species specialissima vniuoce dicitur, non aũt genus logicum.* ¶ *Ad argumẽta in oppositum r̃ndetur. Ad primũ dicitur, ꝙ maior ẽ falsa, prẽter .n. vnitatẽ quã habet in intellectu, etiã vnitatem formalem extra intellectũ hẽt.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ loquendo de vniuoco logico: illud dicit vnam naturã nõ simpliciter, sed p abstractionẽ intellectus, & tunc cõceditur ꝙ genus est vniuocum, et conceditur conclusio sed nõ est contra intentũ. Dicitur secundo, ꝙ minor est falsa de uniuoco physico loquẽdo. Vt enim est ostensum, apud physicum genus non dicitur uniuoce, cum unam simpliciter naturam non importet.*

Duplex vniuocum.

Expliciunt Quæstiones in Librum Septimum Physicorum.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN LIBRVM OCTAVVM PHYSICORVM.

QVAESTIO I.

Vtrum Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi.

Sed vtrum factus sit aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum &c. Tex. I.

C*IRCA Octauum librum Physicorum, quæritur primo, Vtrũ Philosophus intendat probare æternitatem primi motus, an æternitatem motus in communi, & videtur quòd velit probare æternitatem primi motus.* ¶ *Primo. De illo motu probat æternitatem, cui conuenit æternitas essentialiter, sed primo motui inest æternitas essentialiter, alijs autem motibus particularibus per accidens, & ex continuitate & perpetuitate primi motus: ergo &c.* ¶ *Secundo. De illo motu probat æternitatem, qui est vita omnibus*

bus natura existentibus, sed solus primus motus est huiusmodi: ergo &c. ¶ *Tertio patet ex eius probatione. Arguit enim ex hoc motum esse æternum, quòd motus præsupponit mobile, & est actus mobilis inquantum mobile, ex quo patet quod non loquitur de motu in communi, sed de aliquo vno motu.* ¶ *Quarto. Soluit rationes probantes, non esse aliquem unum motum æternum, non autem rationes probantes motum in cõmuni nõ esse æternum: ergo &c.* ¶ *Respõdeo circa hanc difficultatem. Mens Auerois & Alberti est, quòd Philosophus æternitatem de primo motu probare intendat, nõ autem de motu in cõmuni. Auicenna autem, Alpharabius & Auempace, vt recitat Commen. dixerunt Philosophũ probare æternitatem motus in communi, non autem primi motus æternitatem. Horum opinionẽ sequitur S. Tho. & ante ipsum Simplicius. Ad cõfirmandam autem eorum sententiam, arguit.* ¶ *Primo sic ex ipsis Philosophi verbis. Dicit enim sic. Vtrum autem factus sit aliquãdo motus, cum non esset prius, & corrumpitur iterum sic, quod moueri nihil sit &c. Vbi patet quòd quærit vtrum aliquãdo nihil fuerit motum, non autem vtrum aliquando non fuerit primus motus.* ¶ *Secundo quia consuetudo Aristo. est argumentari ad propositũ ex proprijs, vt cõsideranti rationes suas apparet, in nulla earũ sumit pro medio aliquid ad primum motum pertinens, sed ad motum in communi: ergo &c. Ad istam rationẽ respõdent quidam, quòd sciẽtia specialis bene procedit ex principijs communibus contractis tamen per proprios terminos, & sic argumẽtatur hic Philosophus.* ¶ *Sed ista respõsio non euacuat rationem, non enim apparet in rationibus Philosophi, quòd communia principia sint contracta ad primum motum per terminos proprios, immo vtitur Philosophus terminis communibus omni motui, vt patet inspicienti.* ¶ *Tertio arguit sic. Si probaret æternitatem primi motus: frustra inferius inquireret, vtrum aliqua moueantur semper, hoc aũt non est attribuendum Philosopho: ergo &c. Probatur consequentia: quia probata sempiternitate primi motus, habetur quod est aliquid, quod semper mouetur, scilicet primum mobile.* ¶ *Respondetur, quòd Aristoteles non inquirit illud ibi tanquam dubium, sed contra aduersarium arguendo, deducendo intentum quomodocunq; respõderit.* ¶ *Sed nullitas huius responsionis patet: quia Philosophus immoratur multum, et magna diligentia vtitur ad probandum aliquid semper moueri, quod non faceret, nisi illud tanquam dubium inquireret, & maxime si idem superius ostendisset efficacibus rationibus, vt arbitratur se ostendisse.* ¶ *Potest etiam ad idẽ argui ex opinionibus ad vtramque partem, quas recitat Philosophus: quia illæ de motu absolute loquuntur, non autẽ de primo motu.* ¶ *Quarto. Si Philosophus demonstraret æternitatem motus primi: non vteretur ea conclusione demonstrata, ad probandum sempiternitatem primi motus, alioquin assumeret quod haberet probare, sed vtitur ipsa conclusione demonstrata tamquam principio: ergo &c. Respondetur quòd Aristo. non vtitur ad probandum perpetuitatem primi motus conclusione demonstrata, sed vtitur alijs ibidem ad probandum sempiternitatem motus declaratis.* ¶ *Sed cõtra, quia Philosophus ad probandum immobilitatem primi motoris, vtitur perpetuitate motus superius demõstrata: ad probandum autem perpetuitatem primi motus, vtitur immobilitate primi motoris: ergo conclusione probata in principio octaui ad probandum perpetuitatẽ*

Comm. 1. Alber. tract. 1. cap. 1.

Lect. 1. Motum esse æternum in cõi & nõ primum motũ in 8 phi. intẽdit probare Aristo. & quatuor rationibus suadetur. Tex. 1.

Nullitas responsionis.

primi motus tanquam principio vtitur. ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum quidē respondēt quidam, ꝙ æternitas licet primo motui per se conueniat, tamen per se etiā conuenit motui in cōmuni, & ꝑ prius naturaliter.* ¶ *Sed ista responsio non videtur vera: quod enim conuenit vniuersali per se, et per prius quam inferiori, conuenit omnibus inferioribus, vt patet per diffinitionem eius, quod est primo alicui conuenire. 1. Posterio.* ¶ *Ideo uidetur mihi aliter dicendum.* ¶ *Dicitur enim primo, ꝙ argumentum non est ad propositum, non enim dicimus quòd Philosophus probet æternitatem motus de aliquo motu particulari alio à motu primo, vt ratio concludit: sed illud probat de motu in communi, non autem de primo motu.* ¶ *Dicitur secūdo, quòd aliquid probari de aliquo communi, contingit dupliciter. Vno modo, quia probatur sibi primo, & adæquate conuenire. Alio modo, quia probatur conuenire cōmuni ratione inferius contentorum, non descendēdo tamen ad hoc vel ad illud particulare: sicut si de animali probaretur risibile, non descendendo ad hoc vel illud aīal. Primo modo non probat motum in communi esse æternum: sed secūdo modo.* ¶ *Dicitur tertio, quod maior est falsa. Pōt .n. probari de animali risibilitas, licet animali in cōmuni et abstracte nō conueniat essentialiter.* ¶ *Ad sm̄ dicitur similiter, ꝙ non est ad propositum. Dicitur secundo, ꝙ motui in vniuersali sumpto cōuenit esse vita subsistentibus, tum quia quod conuenit inferiori conuenit & superiori, tum quia non dicitur motus vita, nisi per similitudinē: sicut .n. animalia tamdiu viuunt, quamdiu in eis aliquis motus apparet, sic et totum vniuersum (quod quidam dixerunt esse quoddam animal magnum) quamdiu motus est, aliquo modo viuit, cessante autem motu non esset, quoniam secundum Simplicium, illa uiuere dicuntur, quæ in se principium motus habent, quòd cum naturalia omnia sint huiusmodi, ipsa aptitudo ad motum vita dicitur, aut etiam vt Alexādro placet, quia sicut animata sine vita esse non possunt, ita nec naturalia sine motu, saltem in aptitudine.* ¶ *Ad tertium dicitur, ꝙ Phil. de nullo mobili determinato arguit, sed de mobili in communi. Sicut & ratio motus, inquantum huiusmodi, ad nullū particulare mobile determinatur.* ¶ *Ad quartum negatur minor. Ille .n. rationes ab Aristo. inductę sunt contra æternitatem motus in communi, non autē contra primi motus ęternitatem.*

Cap. 5.

Aliquid probari de aliquo cōmuni cōtingit dupliciter.

Motus dicitur vita per similitudinem.

QVAESTIO II.

Vtrum necesse sit mouens & mobile esse prius motu.

Quare prius oportet esse combustibile quam coburatur, & cumbustiuum quam comburere &c. Tex. III.

QVAERITVR secūdo, Vtrum necesse sit, mouens & mobile esse prius motu, & videtur ꝙ non. Sbm & passio simul sunt, sed motus est passio mobilis: ergo mobile, & motus sunt simul: consequentia nota cum maiori. Probatur minor: quia mobile ponitur ī diffinitione motus, est enim motus actus mobilis, vt super[illegible] in 3. diffiniuit Philosophus, & hoc ıloco ¶ *Ad huius difficul-*

Tex. 4.

Mobile præcedere motū alio modo interpretatur S. Th. alio modo Auer.

difficultatis euidētiam considerandū est, quòd cum duplex sit prioritas .s. prioritas naturæ, & prioritas tpris, hoc Arist. dictum tex. 4. ꝙ inquam oportet prius esse combustibile quam comburatur, & combustiuum antequā comburat. S. Tho. de prioritate duntaxat naturæ interpretatur. Aueroes vero & Simplicius non tantum de prioritate naturæ, sed etiā de prioritate tēporis intelligunt. Et si quidem S. Tho. expositionē sequamur, nulla apparet difficultas. Nam certum est, cum subiectū naturaliter sit prius eo, qđ est in subiecto, & mobile sit subiectū motus, quòd mobile natura & præsuppositione, præcedit motum. Similiter cū qđlibet agēs naturaliter sit prius sua actione, & motiuum sit agens motum, ꝙ & motiuum motum naturaliter præcedit. Si vero Auerois & Simplicij sententiam defendere voluerimus, multa videntur difficultates insurgere, ex quibus apparet non esse vniuersaliter verum, ꝙ mobile sit prius motu secundum tempus, & similiter motiuū. Nā vt arguit Ioan. Grammaticus apud Simpliciū, cū illud deducat Phil. ex hac motus diffinitione, motus est actus mobilis, & illa diffinitio tam motui sempiterno, si detur, quā motui habenti principium sit communis, illud Aristo. dictum nō solum in motu habente principium, sed etiam in motu sempiterno intelligendum erit. Constat autē in motu sempiterno non esse uerum quòd mobile præcedat motū tempore: ergo nō potest vere de prioritate temporis intelligi. Preterea, cū primū genitus est ignis ex ligno, statim ascendit, & statim calefacit, si adsit calefactibile. Similiter aqua ex nubibus genita statim descendit: ergo non est vniuersaliter verum, mouentia & mobilia motū duratione præcedere. ¶ Sustinēdo aūt hanc Auerois interpretationem, aduertendum, quòd dupliciter possumus intelligere mobile & motiuum duratione & tēpore motum præcedere. Vno modo ꝙ totum motū præcedant, ita scilicet ꝙ illa sint antequam motus incipiat. Alio mō, ꝙ terminū motus duratione præcedant. Et siquidē secundo modo intelligeretur, clarum esset, ꝙ duratione præcederēt. Nam cum motus quilibet in tēpore fiat, & illud præcedat instans in quo terminatur motus, necesse est vt mouens & mobile quæ sēper sint, quādiu motus ē ipso termino, motus sint duratione priora. Sed istum sensum non esse ad mentem Aristo. satis ex eius processu constare pōt, ideo oportet vt in primo sensu intelligatur. ¶ Aduertendum quoque ꝙ mobile & motiuum præcedere motum duratione, dupliciter potest intelligi. Vno modo secundum substantiam suam in actu, ita videlicet quòd sit substantia ignis in actu antequā calefaciat, & substantia aquæ sit in actu antequam calefiat. Alio modo communiter secundum suam substantiam, siue in actu, siue in potentia existētem, puta quòd ante calefactionē aquæ ab igne, necesse est præcedere ignem & aquam aut in actu, aut in potentia. ¶ Considerandum tertio, ꝙ possibile moueri dici potest & quod actu mouetur (non enim moueretur, nisi haberet potentiam vt moueatur) & quod nondum mouetur, sed moueri potest, & sic cum mobile idē sit quòd possibile moueri, tam id quod actu mouetur, quam id quòd nondum mouetur, mobile dici potest. Tam enim aqua quæ calefit, quam aqua quæ nondum calefit, potest calefactibile quoddam dici. ¶ Dicit ergo Simplicius, quòd mobile præcedere motū duratione, est verum tā in motu sempiterno, quam in motu habente principiū, sed diuersimode. Nam in motu principiū habente, sic mobile et similiter motiuū pcedunt motū, ꝙ ipsa sunt non existente motu, in

Lect. 2.

Comm. 4.

Tex. cōm. 4. Mobile & motiuum,

tēpore præcedere motum dupliciter intelligitur.

Mobile & motiuū præcedere motū duratiōe, dupliciter pt intelligi.

tu, in motu vero sempiterno non sic ꝙ illa sint non existente motu, sed quia mobile dum est sub vna parte motus, est in potentia ad aliam motus partem, & illā duratione præcedit. Dum.n. sol per Arietem mouetur, est in potentia ad motū per Taurū, & illum motum per Taurum tempore precedit: rō aūt huius est, quia motus non habet esse totum simul, sed in fieri eius esse consistit. ¶ *Sed licet vera sint quæ Simplicius dicit, non videtur tamen mens Arist. esse loqui de prioritate eius, quod sempiterno motu mouetur, cum ex illo fundamento, ex prioritate s. mobilis ad motum probare intendat motum incipere nō posse, sed esse perpetuū. Et ideo sustinendo, ꝙ de prioritate temporis apud Aristo. sit sermo, videtur mihi ad mentem Auerois dicendum primo, ꝙ loquitur Phil. de eo ꝙ incipit de nouo moueri, cum prius non moueretur. Vnde inquit Cōmen. Omne ꝙ mouetur, postquam non mouebatur, necesse est ut ante esset possibile vt moueretur. Dicendum secundo ꝙ tale mobile necesse est vt talē motum præcedat, nō quidem semper sm̄ suā sbam in actu, sed aut sm̄ sbam suā in actu, aut sm̄ sbam in potentia. Semper enim oportet vt motum de nouo incipientē præcedat aliquid possibile moueri. Vt enim dicitur 9. Metha. in uno & eodem de potentia ad actum procedente, potentia actū tempore præcedit. Aut ergo mobile æternum est, & motus eius incipit de nouo, & sic mobile sm suam substantiam, in actu præcedit motum. Aut mobile de nouo producitur, & sic cū nihil moueatur motu suæ substantiæ existenti in actu conuenienti, nisi dum de potentia est eductum in actum, sicut prius erat in potentia ad suum esse in actu, ita & ad suum motum erat in potentia, licet remota & imperfecta. Et sic in eo possibile moueri, motum duratione præcedit potentia itaquam remota & imperfecta. Sicut enim nubes erat in potentia vt fieret aqua, ita in potentia erat, vt calefieret, & vt moueretur deorsum.* ¶ *Ad primam aūt instantiā dicitur primo, ꝙ non deducit Philosophus ex diffinitione motus oportere vt possibile moueri præcedat tēpore motum, licet illud videatur Simplicius admittere, sed tantum ꝙ necesse est existere res possibiles moueri sm̄ vnumquemque motum, & etiam ꝙ mobile natura præcedit motum. Quod autem infertur, (Quare prius oportet esse combustibile) non est accipiendum tamquam ex prius dictis dumtaxat sequens, sed cointellecta hac propositione in omni eo quod ꝓcedit de potentia ad actum, potentia tempore actum præcedit. Si ergo in omni motu necesse est esse aliquid possibile moueri, necesse est si de potentia ad actum procedat, ꝙ ipsum motum mobile, siue possibile moueri tempore præcedat.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ vtique sm̄ Auerois expositionem, propositio Arist. non est in motu sempiterno intelligenda, quamuis Simplicius eā ad motum etiam sempiternū extendat. Ad secundam instantiam patet ex dictis: ꝙ licet res naturales suos naturales motus sm̄ suam substantiam in actu non præcedant necessario, illos tamen motus præcedunt secundum ꝙ sunt in potentia. Potentia enim ad esse ignis, est potētia remota & imperfecta ad motum sursum, et ad calefaciendum. Et hac ad intentionem Arist. sufficit ꝙ in q̄ motu de nouo incipiente, præcedat possibile moueri illo motu aut potentia propinqua & perfecta aut potentia remota & imperfecta.* ¶ *Licet aūt prædicta Auerois interpretatio saluari possit, puto tamen interpretationem. S. Th. magis ad mentem Aristo. esse. Non enim indigebat Arist. ad suam rationem hac propositione. Mobilia & mouentia, motū duratione*

Comm. 4.

Tex. Cō. 13.

Potētia præcedit actum tempore in vno & eodē.

Opinio Simplicij.

Duplex potentia remota & ppinqua.

Opinio S.T. est germana ipsius r.

ratione præcedunt. Sed bene hac, Mobilia & mouentia natura præcedunt motum, cum enim motus sit actus mobilis à mouente (vt ex diffinitione motus appa ret) & actus præsupponat id cuius est actus, necesse est vt motus, & mobile, & motiuum præsupponat. Ex hoc autẽ fundamento Aristo. ad probandum motum esse æternum procedit. ¶ Ad rationem principalem in oppositum responde tur. Et dicitur primo, ꝙ si aliquid probat, probat mobile non esse prius motu duratione, ꝙ concedit. S. Tho. non aũt ꝙ non sit prius natura. Dicitur secundo ad mentem Auerois, ꝙ mobile in diffinitione motus positum, non dicit tantum substantiam eius quod mouetur cum potentia ad moueri, sed dicit ipsam substantiã mobilis sub actu motus existentem, & potentiam habentem ad terminum motus tendentem, siue etiam ad vlteriorem partem motus, & sic verum est quòd motus est passio mobilis, & ꝙ mobile non pręcedit motũ duratione. Cum hoc autem stat, ꝙ vnumquemque motum de nouo incipientem præcedit duratione possibile moueri, aut potentia propinqua, aut potentia remota.

QVAESTIO III.

Vtrum positio Philosophi de ęternitate mundi, sit possibilia.

Impossibile enim est tempus factum esse, Plato autẽ tempus generat solus, &c. Tex. X.

QVAERITVR Tertio. Vtrũ positio Philosophi de æternitate mundi sit possibilis, & videtur quòd non. ¶ Primo. Si mundus est productus, aut est productus in instanti, aut in tẽpore: si in instãti, ergo in illo incipit esse, & per consequens non erit æternus. Si in tempore, aut in tempore finito, aut infinito: si finito, ergo non est æternus, illud.n. cuius productio tempore finito mensuratur, habet initium sui esse. Si in tempore infinito: ergo aut terminata est productio à parte post, & sic mundus accepit initium sui esse, aut non est terminata, & tunc mundus numquã erit productus. ¶ Confirmatur. Aut motum produxit Deus totum simul, aut aliquod indiuisibile eius: Primum non potest dari: quia motui, sicut & cuilibet alteri successiuo repugnat esse simul: si igitur sĩn detur, motus non erit æternus: quia hẽt aliquod principium .s. illud indiuisibile eius primo productum. ¶ Secundo. Sequeretur quòd aliquod cõtingens posset esse ens necesse esse, consequẽs implicat cõtradictionem: ergo &c. Probatur consequentia. Ponatur .n. quod aliqua res contingens sit ab ęterno, tunc arguitur sic. Quod infinito tẽpore est, & annihilari à Deo non potest, est ens necesse esse, sed hoc contingens positum esse ab æterno infinito tempore fuit, quo annihilari non potuit: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur: quia si potuit annihilari antequam fuerit, tempore infinito: ergo ante instans annihilationis non fuit nisi tempus finitum: ergo non fuit ab æterno contra suppositum. ¶ Tertio. Causa naturalis non posset effectum ab ęterno producere, si ab ęterno esset: ergo neque Deus. Probatur antecedens. Si ignis ab æterno existens,

stens produceret splendorem, aut ex nihilo, aut ex materia produceret. Si primum, tūc esset Deus: si sm̄, sic produxisset per motum, aut mutationem, quia esset eductio entis de potētia in actum, sed quocunq; modo producat effectus, nō est ab ęterno, qa ipsum precedit mēsura motus aut mutationis: ergo &c. ¶ Quarto. Sequeretur dari infinitatē animarum in actu, sed hoc est impossibile sm̄ Phil. 3. Phys. Probatur consequentia: quia si mundus esset ęternus, precessissent infiniti homines, & per cōsequens infinitæ animę, sed anima hominis est immortalis: ergo &c. ¶ Quinto. Si mūdus esset ęternus, infiniti dies essent accepti, tunc infinito posset additio fieri, quia diebus præteritis continue adduntur dies, in infinito non esset semper aliud, & aliud accipere: quia iam infiniti dies actu fuissent, & sic extra ipsos qui fuerunt non esset aliquid aliud accipere: hęc apud Philosophum sunt in conuenientia: ergo &c. ¶ Sexto. De rōne infiniti est qd̄ sit actus admixtus potētię. 3. Physic. sed rationi preteriti repugnat q̄ sit actus admixtus potentię (preterito.n. nulla inest potentia, cum totum fuerit in actu): ergo &c. ¶ Septimo. Eo dato pars eēt maior toto, sed hoc est cōtra primum & notissimum principium: ergo &c. Probatur consequentia, supponēdo q̄ si tēpus ex utraq; parte sit infinitum, pręteritum erit futuro ęquale. Tunc sit meridies huius diei, a, meridies diei crastini sit, b, si tempus ex vtraque parte sit infinitum, sicut preteritum ad a, & futurum est infinitū, ita & pręteritum, & futurum ad, b, est infinitum. Arguitur itaq; sic. Quocunq; tempore pręteritum ad, b, est maius. futurum ad, b, est maius, sed futuro ad, a, præteritum ad, b, est maius: ergo futuro ad, a, futurum ad, b, est maius, sed futurum ad, b, est pars futuri ad, a, quia, a, continet ipsum, & tempus ab hodierna meridie vsque ad meridiem crastinā: ergo pars erit maior toto. consequentia nota cum maiori, quia per suppositum præteritum ad, b, & futurum sunt æqualia. minor aūt probatur. Quodcunq; tempus est maius præterito ad. a, est ēt maius futuro ad, a, quia pręteritum & futurum sunt ęqualia, sed præteritū ad, b, est maius præterito ad, a, sicut totum sua parte (continet.n. totum præteritū ad, a, & tempus a meridie hodierna ad crastinā) ergo preteritum ad, b, est maius futuro ad, a, quod erat probandū. ¶ Octauo arguitur. Si motus est æternus tam à parte ante quā à parte post numquam finietur, ergo erit ociosus: patet antecedens, quia infinitū non habet finem: patet etiam consequentia primo auctoritate Cōmen. Qđ.n. inquit, infinito tempore mouet, ad nullum finem mouet, & qđ ad nullum finem mouet, ociose mouet. Secundo quia Phil. 1. Physi. arguit contra Anaxago. Intellectus nititur segregare, q̄ numquā complebit: ergo intellectus est ociosus: ergo etiam tenet dicta consequentia. ¶ Rn̄deo. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum. Tertio de materia quarti argumenti tractabitur. ¶ Quantū ad primum. Sciendum primo, q̄ nomine mundi, intelligitur in proposito vniuersitas rerum omnium à primo ente disti[illegible]arū & quęritur [illegible]s, Vtrū ęternæ [illegible]s res, non quidem quantum ad indi[illegible]a cīum, sed quantum ad species corru[illegible]i lium, & quantum ad indiuidua rerū incorruptibilium. ¶ Sciendum secundo, q̄ aliquid esse æternum, dupliciter intelligi pōt. Vno modo sm̄ q̄ æternum significat idem quòd omni tempore, & sic esse æternum est esse omni tempore, nullāq; temporis differentiā esse, in qua non sit, & hoc modo non quæritur de æterno, constat

Achilles philosophorum.

Cōmen. 41.

3. Physi.

Comm. 51.

vide 4 metaph. Tex. 8.

Comm. 61.

Tex. co. 39.

Aliquid esse ęternum duplicitet potest intelligi.

constat enim corpora cœlestia, et quæ ab eorum motu dependent, esse isto mõ ęterna, cum nũquã fuerit tempus, nisi existen te motu primi mobilis, cuius ẽ passio, vt in quarto huius est ostensum. Alio modo accipitur ęternum pro eo ꝙ caret principio & fine durationis, & sic q̃ritur utrũ mundus sit æternus, idest vtrum non habuerit principiũ durationis, nec finẽ habiturus sit. ¶ *Sciendũ tertio ꝙ possibile, tripliciter accipi põt, vt dicitur 5. Met. vno modo secundũ potẽtiã actiuam, q̃uo dicimus calefactionẽ esse possibilem: qa est aliquid in natura, habens uirtutem calefactiuam. Alio modo secundũ potentiã passiuam, quomodo dicimus lignum esse combustibile: quia in eo est põia, qua hoc pati possit. Tertio secundũ non repugnantiam terminorũ, quomodo dicimus possibile esse fortem esse Imperatorẽ: quia eẽ Imperatorem, nullã habet repugnãtiam huic termino Sor. ita scilicet ꝙ sequatur contradictoria esse simul vera.* ¶ *Sciendum quarto ꝙ impossibile dicitur dupliciter, scilicet absolute, & ex conditione. Absolute dicitur impossibile, quando nõ propter suppositionem factam prædicatum repugnat subiecto, sed ꝑpter rõnes per terminos importatas: sicut hominem esse equum. Impossibile ex suppositione, quando prædicatum repugnat subiecto, non quidem ex proprijs eorũ rationibus, sed aliqua suppositione, aut cõditione circa subiectum posita, sicut posito ꝙ Sortes ambulet, nõ est possibile, ꝙ pro eodem tempore sedeat: quia tunc simul ambularet & sederet.* ¶ *Quantũ ad secundum ponuntur quinque conclusiones. Prima est, Mundum esse æternum quantũ ad res incorruptibiles, & quãtum ad species rerum corruptibilium, est possibile secundũ potentiam actiuã. Probatur primo. Habens potentiam infinitã, potest ab æterno effectum producere, quantum est ex ratione potentię (potentia enim infinita sicut nou limitatur magis ad hunc, quã ad illum effectum quantũ est ex ipsa: ita non limitatur magis ad hanc, quam ad illã durationem) sed prima causa habet potentiam infinitã, vt inferius probabitur esse de mente Aristo. ergo potest ab æterno effectum suum producere, sed mũdus est eius effectus, vt etiam inferius probabitur: ergo &c. Secundo. Agens cui actio non mensuratur tempore, nec aliquo tẽporis, potest effectum suum et in tempore, & ab æterno ꝑducere, sed actio Dei neque tempore, neq; aliquo tẽporis mensuratur: ergo &c. consequentia nota cũ minori: quia omnis actio mensurata tempore, aut instanti temporis est corruptibilis, diuina autẽ operatio est incorruptibilis, vt dicitur 2. Cœli Maior vero probatur: quia effectus producitur, quando sua actio est, sed actio quæ non mensuratur tempore, neque instanti temporis põt esse æterna, cum nullam dependentiã habeat ad tẽpus: ergo &c.* ¶ *Secunda cõclusio est. Mundũ esse æternum est possibile absolute, possibilitate importante non repugnãtiam terminorũ. Probatur. Si esset repugnantia, aut esset, quia oportet causam duratione pręcedere suũ effectum, aut quia nõ esse rei productę de necessitate præcedit esse, sed nullũ istorum est necessarium: ergo &c.* ¶ *Primũ probo dupliciter. Primo, Nulla causa ꝑducens effectum suum subito, necessario ipsum effectũ duratione pręcedit, sed Deus mundum subito produxit si ab ipso (vt inferius probabitur) est productus: ergo &c. Maior ꝓbatur. In quocunq; instãti ponitur res esse, põt poni principiũ actionis eius, in quocũq; .n. instanti ignis est, incipit eius calefactio, sed in operatione instantanea idem est principiũ & finis, sicut in oĩbus indiuisibilibus: ergo in quocunq; instanti ponitur agẽs effectũ suum subito*

Possibile tripliciter potest accipi. Tex. co. 17.

Impossibile dicitur dupliciter.

Mundũ esse æternũ quãtum ad res incorruptibiles & quãtum ad species rerũ corruptibiliũ est possibile secũdũ potentiam actiuam.

Tex. co. 17.

Mundũ esse æternum est possibile absolute possibilitate importante nõ repugnãtiã terminorũ.

subito producens, poni potest finis & terminus actionis eius, sed terminus actionis simul est cum ipso facto: ergo pōt factum simul esse cum causa subito agente: ergo non necessario causa talis præcedit effectum suū duratione. ¶ *Secūdo. Prima causa non minus potest producēdo totam substantiā rei, quam producens formam tantum in producendo formam, sed aliquod producens formam, non de necessitate est prius duratione forma, sed pōt agere ut forma sit quandocunque ipsum est, vt patet in solis illuminatione: ergo &c.* ¶ *Pro probatione secūdi notādū, ꝙ omne ab alio productū per se est nō ens, ab alio autem habet esse, sed per se esse non ens potest dupliciter intelligi. Vno modo: quia non esse sibi conuenit in primo, aut secundo modo dicendi per se, & hoc modo non intelligo omne productum esse per se non ens, sed sic negationes & priuationes sunt per se non ens. Alio modo quia ipsi solitarie cōsiderato conuenit non esse, idest remoto omni extrinseco ꝓducente non habet esse, & hoc modo intelligitur omne productum ex se esse non ens.* ¶ *Tunc arguit sic. Si oporteret omne productū habere prius duratione, non esse quam esse, non videtur hoc aliam rationem habere, nisi quia non esse conuenit sibi per se, esse aūt conuenit sibi per aliud, qđ aūt per se conuenit alicui prius conuenit sibi eo qđ sibi conuenit ꝑ aliud: sed hoc non obstat, qa quod aliqd conueniat alicui per se mō superius explanato, nō arguit nisi prioritatē naturæ. Si .n. factus fuisset aer à prīcipio lucidus: quāuis sibi relict⁹ tenebrosus eēt, nō tñ eēt prius tēpore tenebrosus, sed solū prius natura: ergo si mūdus accipiat esse ab alio, ex se non habens esse, nō oportet vt prius tempore sit nō ens, sed sufficit vt sit prius natura non ens.* ¶ *Quod si feratur instātia, quoniā id quod prius tm̄ natura est tale, est simul tempore tale cum altero, si ergo mundus prius tantum natura habet non esse, quam esse, sequetur ꝙ simul tēpore sit & non sit.* ¶ *Dicitur, ꝙ aliquid esse tale prius nā altero dupliciter potest intelligi. Vno modo: quia aliquo tempore de necessitate est tale: & sic non dicimus mundum prius natura esse nō ens. Alio modo: quia si sibi relinqueretur esset tale, & hac ratione mundus dicitur prius natura esse non ens: quod enim conuenit alicui per se, & solitarie considerato, dicitur prius natura cōuenire, eo ꝙ ab extrinseco rei adueniat.* ¶ *Dicitur tamē secundo, ꝙ tunc simul tēpore res habet esse, & habet aptitudinē ad non esse, si sibi relinqueretur.* ¶ *Si etiā arguatur quòd omne productū transit de non esse ad esse: quia quod est in potētia ad duo contradictoria si unum acquirit ab altero recedit, & per consequens non esse præcedit esse duratione.* ¶ *Dicitur ꝙ assumptū est falsum, nisi sit aliquid de nouo productum: falsum est etiam, quod probatione assumitur, non enim quod est in potentia ad contradictoria potentia absoluta aut agentis potentia dum unum accipit ab altero recedit: nisi nouiter accipiat & per transmutationem, quod æterno non conuenit.* ¶ *Tertia conclusio est. Non est possibile mundū esse æternū possibilitate potentię passiuę siue materiæ. Probatur. Nulla est materia quę sit potētia totus mundus: ergo &c. Probatur antecedens, supponendo nomine mūdi omnē entitatem à prima causa distinctam intelligi. Si esset aliqua potentia receptiua totius mundi, tunc esset aliqua potentia receptiua omnium formarum, & materia prima, sed hoc est impossibile, quia materia est primum subiectum. 1. Physic.* ¶ *Confirmatur: quia si esset aliqua materia materiæ receptiua, aut esset à Deo producta, aut nō: si producta, aut ex alia materia*

Per se esse non ens dupliciter pōt intelligi.

Quod conuenit alicui per se idest solitarie cōsiderato nō arguit: nisi naturæ prioritatem.

Non est possibile mundū esse æternum possibilitate pōtę passiuę siue materiæ.

Circa fin.

materia esset producta, & illa ex alia, et sic esset processus in infinitũ, aut esset deuenire ad aliquam non productã, & tũc illa esset Deus: quia nulla res à Deo distincta est improducta, vt inferius ꝓbabitur: ergo &c. ¶ Quarta conclusio est. Impossibile est mundũ esse æternum impossibilitate suppositionis. Probatur. Id quod est, necesse est esse necessitate suppositionis quãdo est. 1. Periermenias circa finẽ: sed mundus sm̃ christianam verissimam fidẽ habuit suę durationis initium: ergo hoc stãte necesse est ipsum in tempore incepisse: sed necesse esse, et impossibile non esse ęquipollẽt: ergo impossibile est mundũ non incepisse. ¶ Confirmatur, quia oĩs ꝓpositio uera de prǽterito, est necessaria necessitate immutabilis: sed ista est vera, mundus incepit: ergo est necessaria, et consequens opposita est impossibilis. ¶ Quinta conclusio est. Nullum indiuiduum naturæ corruptibilis potest esse æternum secũdum mentẽ Arist. & Commen. 2. de anima. Probatur q̃a secundum Philos. 1. Cœli. Omne incorruptibile à parte ante, est etiam incorruptibile à parte post. Cõfirmatur de mente Commen. 1. Cœli & 3. Cœli. Quod habet naturam siue potentiam vt sit tẽpore infinito, habet potentiam infinitam, potentia autẽ infinita nulla est maior: si igitur aliquid potest fuisse tempore infinito, poterit etiam esse tempore infinito, & per consequens non erit corruptibile. ¶ Quantum ad tertium vidẽdum est de materia quarti argumẽti, ubi tria sunt declaranda. Primum est quomodo infinitũ sm̃ se totum accipi possit. Secundo q̃ñ infinito possit additio fieri. Tertio q̃ñ ĩfinitum est actus admixtus potẽtiæ. ¶ Sciendũ itaq; primo, ꝙ aliquid esse totum acceptũ intelligi dupliciter põt. Vno mõ in esse reali: vt dicatur esse acceptum id, quòd secũdũ se totum habuit esse actu, quod quidẽ dicitur fuisse acceptum: quia eo existente res aliquę sunt vsę. Alio modo sm̃ esse in intellectu, & sic dicitur aliquid acceptũ quando ab intellectu sm̃ quãlibet partẽ per modum rei existentis concipitur. ¶ Sciendũ secundo ꝙ de ĩfinito dupliciter loqui possimus. Vno modo quantũ ad vnãquãq; partẽ eius finitã diuisim. Alio mõ quãtũ ad totã multitudinẽ partiũ cõiuncti. ¶ Dicitur ergo primo ꝙ tps p̃teritũ infinitũ est acceptũ, et extra intellectũ, et ĩ re quãtũ ad quãlibet eius partẽ finitã diuisim sumptã: q̃a qualibet fuit certa duratione & finita in actu posita. ¶ Dicitur secundo ꝙ infinitum quantũ ad totã multitudinẽ suarum partium coniunctim accipi non põt, neq; secundũ rem neq; sm̃ intellectum: q̃a non potuit esse una certa & finita duratione actu positum. Non sufficit .n. ad hoc vt aliquid dicatur secũdum se totũ accepũ, quòd secũdum quamlibet partem sit acceptum & in actu diuisim, sed oportet ut cẽs partes simul sumptę aliqua finita duratione in actu positę sint: dicitur .n. aliquod tẽpus acceptum, q̃a ex vtraq; parte ceptum est: & propterea ex vtraque parte finitum. ¶ Ista videtur esse mens Commen. 3. Pysic. vbi inquit. Apparet vniuersaliter ꝙ illud q̃d est cõmune omnibus speciebus infiniti est quãdo quis potest accipere ex eo aliud post aliud ĩ intellectu & indifferenter, siue illud quod immaginatur ex hoc fuerit actio mentis, vt est dispositio in diuisione mensurarũ, aut fuerit extra animam, ut est dispositio in motu, & illud quod mens accipit ex infinito semper est finitum: sed est aliud ab eo quod accipit in prǽteritũ. ¶ Si aũt arguatur, quęlibet pars infiniti est accepta, ergo totũ infinitũ est acceptum, negatur consequentia; est .n fallatia cõpositionis & diuisionis. ¶ Ex his sequitur ꝙ infinitum tẽpus sm̃ se totum pertrãsiri nõ potest, licet

Mundũ esse æternum est impossibile impossibilitate suppositionis.

Nullum indiuiduũ naturæ corruptibilis potest esse æternum.

Tex. com. 34. Tex. com. 124. Comm. 1, 6. Comm. 53.

Infinitum q̃ñ secundum se totũ põt accipi.

De infinito dupliciter sermo haberi potest.

Comm. 57.

test,licet quęlibet eius pars sit pertransita,transitus .n. non potest intelligi,nisi inter duos terminos: vnde vana est rō qua arguitur, ꝙ si tempus fuisset infinitū,infiniti dies essent pertransiti, infinitum autem pertransiri non pōt,apparet enim ꝙ infiniti dies sunt pertransiti diuisim,quia quilibet eorū fuit finitus & in actu quomodo non repugnat infinito pertransiri, non sunt autem pertransiti infiniti dies coniunctim. ¶ Quantū ad secundū sciēdum primo,ꝙ non inconueuit aliquid esse vno modo finitum,alio uero modo infinitum: sicut si esset linea secundum longitudinem infinita, finita autem secundū latitudinem. ¶ Sciendum secundo, ꝙ additio non potest fieri, nisi ex ea parte qua est finis et terminus,si.n.addatur aliquod continuum continuo,ita ꝙ adinuicem cōtinuentur,oportet eorum esse aliquē terminum communē,vt patet ex rōne continui: unde id cui additio fit,oportet aliqua ex parte finitum esse. ¶ Dicitur ergo ꝙ quia infinitum tempus præteritum est finitum à parte post,ad diem enim præsentem terminatur, licet à parte ante sit infinitum:ideo ex parte posteriori sibi additio fieri potest, nec illud magis inconueniens est,quā si lineæ infinite secundū longitudinem, finite autem secundum latitudinem fiat ex parte latitudinis additio.

Non inconuenit aliqd esse vno mō finitum alio modo infinitum.

¶ Quantū ad tertiū sciēdū primo ꝙ esse actum admixtum potentiæ attribuitur infinito, ea ratione quia nūquam est secundum se totum in actu: ideo posito aliquo eius ī actu, adhuc restat aliquid accipiendum: vnde quod in actu ponitur,semper ad alium actū ordinē habet. ¶ Sed aduertendum secundo, ꝙ non eo modo dicitur actus permixtus potentiæ & habere ordinē ad alium actum in infinito à parte ante, & in infinito à parte post. In infinito .n. à parte post, quodlibet in actu positū,est in pōia ad aliū actum, qui sibi addi pōt,& ita dicitur infinitū esse actus permixtus pōiæ, ꝙ post quēlibet actū sequitur alius actus & alia pōia:sed infinitum à parte ante & in præterito, non dicitur hoc mō actus permixtus pōiæ, datur enim aliquis actus quem nō sequitur alius actus, aut alia pōia ad ipsū scilicet præteritum pertinēs,quia versus nos habet finem & terminum: sed dicitur permixtus potentię, quia ante quemlibet actum præcessit alius actus,& ante quālibet potentiam præcessit alia potentia,et & numquam est deuenire ad aliquē actū, quem non præcesserit alius actus & alia potentia,non.n. est ibi primum inuenire, nec vnquā incepit tale infinitum exire in actum, sicut infinitum à parte post,nunquam cessabit exire in actum. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primū dicitur primo,ꝙ creatus esset mundus quātum ad incorruptibilia in instāti.

Esse actū admixtum potentiæ attribuitur infinito.

¶ Dicitur secūdo ꝙ illud instās nō est instans fluēs,siue instās tpris: qa res incorruptibiles tali instāti nō mēsurantur, sed esset instās permanens qđ est instans æui. ¶ Dicitur tertio ꝙ nō seqtur mundū incepisse si est productus in tali instanti: qa dicitur aliqđ incipere quādo in aliquo instanti temporis, primo accipit esse, non aūt quia instanti permanēte mensuretur. ¶ Ad cōfirmationē dicitur ꝙ motū ꝓduxisset Deus,nō totū simul,nec sm̄ aliqđ in diuisibile eius primo productū: sed ante qđlibet determinatū,esset aliud prius ꝓductū,& sic in infinitū: ideo nō seqtur ꝙ esset duratione finitū: qa ad hoc vt aliqđ successiuū duratione finitū dicatur,oportet,ꝙ sit aliqđ indiuisibile eius primo ꝓductū: vnde ratio supponit si tēpus esset productum, ꝙ daretur in eo aliquod primum: hoc autem falsum est ponendo mūdum æternū. ¶ Ad sm̄ dicitur primo ꝙ duplex est necessitas scilicet absoluta,sicut hominem esse aīal,& cōditionata,sicut sortem

Quomodo mundus est creatus.

Quæ necessitas tollat contingentiam.

cut fortem sedere dum sedet. Prima necessitas tollit contingentiam, non aũt secunda: si ergo accipiatur eius necesse esse absolute, negatur consequentia: si aũt ex conditione, negatur falsitas consequẽtis, non .n. implicat aliquid esse contingens, & ex conditione necessariũ. ¶ *Dicitur secundo ꝙ si aliquod contingens ab æterno productum esset, illud esset ens necesse esse ex suppositione, non aũt absolute. Vnde necessario Deus illud per infinitum tempus conseruasset, per nullum tñ tempus finitum aut instans necessario conseruasset. Data nãque quacunq; parte temporis finita in qua ipsum cõseruasset, potuisset millies antea annihilare.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ Phil. non concederet aliquid contingens & corruptibile posse esse ab æterno, vt superius est ostensum.* ¶ *Ad tertium negatur antecedens: dicitur .n. ꝙ si sol ab æterno fuisset, potuisset splendorem ab æterno de diaphano producere.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ tunc produxisset splendorem illum in aere, non per motum aut mutationem, sed per quandam simplicem actuationem.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ ibi ꝓprie non esset reductio potentiæ ad actum: quia non esset potentia ab actu distans, quod est de rõne reductionis de potentia ad actum: sed esset potius quędam actuatio potentię per actũ.* ¶ *Ad quartum licet multi diuersimode respondeant, aut vnicum oĩum hominũ ponendo intellectum, aut animam cum corpore interire, aut alia ponendo ex quibus deuitãt multitudinem animarum infinitam, sm̃ tamen mentem S. Tho. dicitur ꝙ nõ repugnat principijs ab Arist. positis dari infinitum in actu in rebus immaterialibus: ipse .n. solum probat infinitum actu non dari in corporibus naturalibus, non autem in rebus immaterialibus.* ¶ *Sed licet Philosophi principijs non repugnet, videtur tñ veritati repugnare ꝙ detur infinitum in actu: vnde, S. Tho. ex proposito probat impossibile esse dari multitudinem actu infinitã. Aut ergo oportebit dicere nõ posse mundum esse æternum, aut animam intellectiuam simul cum corpore corrumpi, siue desinere esse.* ¶ *Posset ad hoc primo dici ꝙ non implicat contradictionem, multitudinem esse actu infinitam, & quòd S. D. non probat illud esse simpliciter impossibile, sed sm̃ cursum nunc rebus inditum, & nobis notum, posse tñ simpliter fieri à Deo, vt sit multitudo actu infinita.* ¶ *Posset secundo dici tenendo quòd simpliciter impossibile sit talem multitudinem dari, quòd si mundus fuisset ab æterno productus, inuenire potuisset Deus modum, quo generatione hominũ in infinitum durante, non esset infinitas animarum, vel scilicet easdem animas finitas existentes reuniẽdo diuersis corporibus, vel faciendo animas simul cum corporibus per subtractionem sui influxus desinere. Quę quidem licet incõuenientia videantur sm̃ cursum nunc in rebus existẽtem, posset tñ conueniens esse sm̃ alium cursum, quem rebus Deus imponeret. Neque .n. rõnabiliter negari põt Deum potuisse rebus alium modum pręter eum qui nunc est imponere.* ¶ *Ad quintũ dicitur primo quòd infinitos dies fuisset acceptos, põt intelligi aut coniunctim, & sic negatur prima consequentia, aut diuisim, & sic negatur falsitas cõsequentis, vt patuit.* ¶ *Dicitur secundo nõ esse inconueniens, infinito fieri additionem ex ea parte, qua finitũ est, vt ponit Cõm. 3. Cæli.* ¶ *Dicitur tertio quòd semper est aliud & aliud accipere ex ea parte qua pręteritum est infinitum, quocunq; enim eius accepto, semper restat aliquid accipere qđ fuit prius eo, & numquã est deuenire ad primum diem: vnde negatur tertia cõsequentia.* ¶ *Dicitur quarto ꝙ non*

Marginalia: Vide pulcherrimum exemplum. — 1. Com. ca. 81. — 1. parte q 7 art. 4. — Deus inueniret alium modum ab isto qui nunc est in mundo ne detur infinitas. — Com m: 38.

non valet ista consequentia, omnes dies actu fuerunt, ergo non est aliud continue accipere: quia in infinito a parte ante nõ dicitur semper esse aliud & aliud accipere, quia aliqua parte existente in actu semper alia & alia sit futura, sicut accidit in infinito à parte post: sed quia si intellectus noster incipiat à præsenti die numerare ad dies præteritos, numquam ad aliquẽ diem deueniet qui sit primus. ¶ Ad sextũ dictũ est superius ꝙ nõ obstante ꝙ oẽs partes tẽporis præteriti fuerint in actu, semper tñ est ibi actus admixtus potentiæ, eo modo quo conuenit infinito à parte ante. ¶ Ad septimum aliorum prætermissa rñsione negatur cõsequentia. Ad probationem dicitur primo ꝙ æquale maius, & minus dicuntur per comparationẽ ad aliquem terminũ, dicitur.n. vna quantitas ęqualis alteri, qa termini unius terminos alterius non excedunt: vna vero maior altera, qñ termini vnius excedunt terminos alterius: ex quo sequitur ꝙ si aliquę quantitates sint infinitę ex vna parte, & ex alia finitę, ex ea parte qua finitę sunt, possint habere comparationem sm̃ æquale maius, aut minus sm̃ ꝙ vnius terminus excedet, aut nõ excedet terminũ alterius, ex parte vero qua infinitę sunt, non possunt talem cõparationem hẽre, cum ibi nullus terminus sit. ¶ Dicitur secũdo ꝙ in huiusmodi quãtitatibus ex vna parte infinitis, ex altera vero finitis, si debet esse dicta comparatio, oportet ꝙ accipiantur termini ex eadem parte in vtraque .s. si accipiatur terminus ex parte unius tamq̃ eius principium, similiter accipiatur in altera, & si altera terminus accipiatur tamq̃ finis, in altera similiter capiatur. Si .n. accipiantur duæ lineæ, quarum vna ex parte orientali sit finita, ex altera vero parte ad mediũ terræ terminetur, altera aũt incipiat ab eodem medio terrę, & inuersus occasum in infinitũ tendat, istę lineæ æquales nequaq̃ dici potcrũt ęquales, nec vna maior altera, cũ terminus vnius sit eius finis, alterius aũt terminus sit illius principiũ, sed si duę lineę ex parte orientali infinitę ad mediũ idem terminentur, illæ æquales aliquo modo dici poterũt, et si vna ad tale medium terminetur, altera vero vlterius prætendatur, vna maior alia dici poterit. ¶ Ex istis sequitur ꝙ si duo tẽpora præterita infinita ad idẽ instans terminarentur, illa aliquo modo essent æqualia: quia terminus vnius non excederet terminũ alterius, & si terminus vnius esset termino alteri⁹ vlterior, vnũ esset altero maius: eodem modo de temporibus futuris infinitis ab eodem instanti incipientibus, quòd de temporibus quorum principium vnius alterius principium antecedit, est dicendum. Si contra hoc instetur qa tunc dies erunt ęquales annis, cum ad instans idem terminentur. ¶ Dupliciter rñderi põt. Primo ꝙ hoc non est inconueniens in tempore infinito, licet incõueniens esset acceptis annis finitis, diebusq; finitis in eis existentibus. ¶ Secundo & melius, ꝙ de diebus & annis dupliciter loqui possumus, scilicet per modũ vnius continui totum tempus annorum, tamq̃ vnũ cõtinuũ tempus accipiendo, & similiter totum tempus dierum & per modum discreti, sm̃ videlicet ꝙ ipsum tempus continuũ ꝑ plures partes numeratur, quæ sunt annus, aut dies. Si primo modo accipiamus, sic non est inconueniens immo necessariũ, ꝙ dies sint æquales anni, cũ idem instans sit terminus annorũ & dierum. Si aũt secũdo mõ accipiamus, sic dies sunt plures annis, sicut si duæ lineæ ex vna parte infinitæ, ex altera uero finitæ terminẽtur ad idem punctũ, erunt æquales per modum quantitatis continuę, nõ aũt per modum quantitatis discretę, si in vna accipiãtur partes

Marginal notes: Aequale, & maius dicitur dupliciter. — Quomodo soluitur duplicicer instantia de infinitate dierum.

partes bicubite, in altera vero partes vnius cubiti, partes .n. vnius cubitales sūt plures partibus bicubitalibus, & suiipsius & alterius lineæ, nec terminantur vt sic ad instās sed ad vnitates, numerus .n. mensium terminatur ad unitatē mensis vltimi, & numerus dierū ad vnitatē diei. ¶ Dicitur ergo primo ad rōnem, ꝙ præteritū ad b, est maius præterito ad a, quia terminus præteriti ad b, tantū excedit terminū præteriti ad a, quantū est tēpus, qđ inter meridiē hodiernā, & meridiem crastinā mediat, & per oppositū futurū ad a, est maius futuro, ad b, quia principium futuri ad a, principiū futuri, ad b, antecedit. Dicitur secūdo ꝙ suppositū aßumptū est falsum. In illis .n. nō accipitur terminus ex eadem parte, in præterito .n. accipitur terminus ex parte finis, in futuro aūt ex parte principij, quo modo diximus non esse comparationē inter infinita sm̄ æquale, aut sm̄ maius & minus. ¶ Dicitur tertio quòd ratio nihil concludit: quia fundatur super dicto falso fundamento, vnde maior rationis est falsa, & assumptū ad eam probandā est falsum, scilicet quòd præteritum ad, b, & futurum ad, b, sint æqualia, eodē modo falsa est alia propositio, quòd scilicet quodcumque tempus est maius præterito ad, a, sit maius futuro ad, a, fundatur .n. super eodē fundamento, scilicet quòd futuro ad, a, æquale sit præteritū ad, a, quòd falsum est. ¶ Ad octauū negatur consequentia, stat .n. motum numquam terminari termino intrinseco, & tamen non esse ociosum: quia ordinatur ad aliquem extrinsecū finem, quem consequitur. ¶ Sed contra. Habito fine cessat motus, vt habet Commen. 12. Meta. ergo implicat contradictionem motum numq̄ cessare, & tamen finem suum aliquando adipisci. ¶ Rn̄detur quòd duplex est finis motus, quidam .s. qui sequitur motū, & quidam qui eum cōcomitatur. Propositio Commen. vera est de fine primo, non est autem vera de fine secundo, de quo loquimur cum dicimus motum infinitum assequi finē suum: hic enim finis est imitatio primæ intelligentiæ, in causando, & hic semper concomitatur motū. ¶ Ad primam probationem consequentiæ quæ ex verbis Commen. assumitur, dicitur quòd Commen. loquitur de motu recto, non autem de motu circulari, vt ipsemet declarat. ¶ Ad secundam dicitur, quòd ratio Philosophi procedit contra Anaxagoram, quoniam intellectus ille finem intendebat quem numquam poterat adipisci, extrahere scilicet quodlibet ex quodlibet, quod erat impossibile si in vnoquoq; erant infinitæ partes minime, sed hoc nihil ad propositum consequentiæ nostræ facit.

Aperitur falsitas fundamenti.

Comm. 38.

Finis motus est duplex.

Vide mentē Auerr.

Contra Anaxag.

QVAESTIO IIII.

Vtrum necesse sit mundum esse æternum.

Si igitur hoc impossibile est manifestum est, quod perpetuus est motus &c. Tex. XIII.

QVAERITVR quarto, Vtrum necesse sit mūdum esse æternum. Videtur ꝙ sic. ¶ Primo. Quandocunq; est actio indiuisibilis productiua alicuius effectus, ille effectus est, quia ibi fieri non procedit factum esse: sed productio vniuersi est actio indiuisibilis & est eterna: quia est idem quòd diuina sba. 2. Cœli: ergo mūdus est eternus. ¶ Secundo. Posita causa sufficienti in actu,

Tex. 17.

actu, oportet effectũ poni: quia causa in actu, & effectus in actu sunt simul 5. Meta. 2.Physi.& 2.Poste. sed Deus ab æterno est causa sufficientissima ad mundi productionẽ: ergo &c. ¶ Si dicatur quòd Deus est causa agens per voluntatem, maior aũt non est vera de tali causa, sed tantum de causa naturali. ¶ Contra arguitur. Agens per voluntatem nõ retardat exequi propositũ, nisi propter aliquod futurum expectatum, vel quia scilicet expectatur perfectio virtutis ad agendum, vel cuiuscunque impedimenti remotio, vel saltem præsentia temporis, quòd si nullum horum adsit, & effectus non sequatur, non erit volũtas perfecta, sed quicquid Deus vult vt sit, ab æterno voluit vt esset, cum nouus motus voluntatis aduenire illi non possit, nec aliquid eũ expectare oportuit, quia potentia sua completissima est, à nullo quoq; eius uoluntas impediri potest, tempus vero est ab ipso productum: ergo &c. ¶ Tertio. Si mũdus incipit esse de nouo: ergo prius duratione habuit non esse quam esse: ergo aut illud erat non esse simpliciter, aut non esse in materia. Si primo modo sic numquam incepisset: quia ex nihilo simpliciter nihil fit sm̃ omnium communem opinionem, & habetur à Phil. 1.Phys. tum etiam quia sequeretur vnum oppositorum mutari in alterum sm̃ Cõmen. 1. Phys. 3.Cœli 2. de gener. et 4.meta. Si erat, non esse in materia: ergo materia mutabilis præerat ante mundum & tempus, sed omne tale aut tempore mensuratur, aut tempori coexistit: ergo ante tempus erat tempus, quod est inconueniens. ¶ Quarto arguitur. De necessitate nõ cessabit mũdus: motus cæli nũquã cessabit: ergo neque corpora cœlestia. Antecedẽs ꝓbatur tripliciter. Primo, si motus cessaret, hoc non posset esse nisi ꝓpter aliquam lassitudinem, aut violẽtiã in motu, sed cœlum in suo motu non fatigatur, vt dicitur. 2.Cœli. neque violentus vllo modo est. 2.Cœli ergo &c. Secundo, frustra ẽ potentia quę nõ reducitur ad actũ, sed in quocunq; situ ponatur sol, est in potentia ad alium situm: ergo si non reduceretur in actum esset frustra, sed si cessaret motus non reduceretur ad actum: ergo esset frustra, natura autem nihil facit frustra 1. et 2. Cęli ergo etc. Tertio nõ est maior ratio quare sol quiescat in Oriẽte, quam in Occidente, aut in quocunq; alio situ orbis, neq; in omnibus simul potest quiescere: ergo nullibi poterit quiescere, & per consequens semper necessario mouebitur. Antecedens patet q̃a indifferens est sol ad hoc vt sit in Oriente, aut in Occidente, cum idem punctum sit principium & finis, & similiter mutatũ esse. 1. Cœli. alioquin ad locum in quo naturalius esset velocius moueretẽ. ¶ Quinto principaliter. Si mundus non esset æternus, tunc appetitus naturalis corruptibilium esset frustra, appetunt .n. vniuersa perpetuitatem, quam, cum in indiuiduo consequi non possint in specie appetunt 2. de anima. ¶ Circa istam difficultatem. Primo determinabitur veritas. Secũdo videbitur quam necessitatem habeant Philosophi rationes. Tertio supposito, quòd mundus potuerit esse ab æterno & in tempore, assignabitur ratio probabilis quare magis sit in tẽpore ꝓductus quã ab æterno. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo quòd multipliciter aliq̃d fieri contingit, scilicet. Per motum solum: sicut aqua per calefactionem fit calida. Per mutationem sequentem motũ de necessitate, sicut forma aeris introducitur in materia aquę per generationem, quæ alterationem consequitur. Per mutationem sequentem quidem motum: sed non de necessitate, sicut fit lumen in aere per illuminationem, quæ motum

Marginalia: Tex. 5. & 2. phy. tex. 37 & 2. po ste. tex. 13. — Ex nihilo nihil fit. — Tex. 75. — 1. Physi. cõ. 15. & 3. Cœli. comm. 15. & 2. de ge. cõ. 6. Et 4. met. comm. 27. — Tex. 5. Tex. 59. — 1. Cęli Tex. 32. & 2. Cęli Tex. 59. — Tex. 100. — Tex. 34. — Multipliciter cõtingit aliquid fieri.

motum localem solis consequitur, sed tamen etiam quiescente sole, præsenteque aeri fieret lumen in aere, per simplicem quandam emanationem. ¶ *Notandum secundo quòd in his modis fieri ad factũ esse diuersimode se habet. In eo enim quod fit per motum aut mutationẽ, quæ de necessitate motũ consequitur fieri mutatum esse præcedit, prius enim aqua calefit, quã sit calefacta, & prius Sor. generatur quã sit genitus, dicitur enim generari quamdiu materia ad introductionem formę substantialis alteratur. In eo autem quod per simplicem emanationẽ fit, aut per mutationem, quæ non de necessitate motum consequitur, simul est fieri & factũ esse, simul enim aliquid creatur & creatum est, & illuminatur & illuminatum est.* ¶ *Sciendum tertio quòd simplex emanatio à motu, & ab omni mutatione differt: quia omnis motus & mutatio præsupponit subiectum ꝙ prius sit sub termino à quo, quàm sub termino ad quem, vt habetur à Comm. & de sba orbis c.1. Simplex aũt emanatio nullũ subiectũ de necessitate præsupponit. Creatio enim est productio totius esse rei idest cuiuscunque concurrentis ad esse rei.*

Fieri & factum &c. diuersis modis pōt considerari.

Sīplex emanatio a motu & à mutatione differt.

1. Phys. cōm. 60. 62. 63.

¶ *Sciendum quarto, quòd cum dicimus mundum esse ab æterno productum, dupliciter potest intelligi. Vno modo vt ly ab æterno negatiue accipiatur per negationem inceptionis essendi per motũ aut mutationem, quæ vere mutatio fit, quod dico propter illuminationem, quæ nõ est vere mutatio, sed simplex emanatio, vt sit sensus, mundus est ab æterno idest nõ cepit esse per motum, aut mutationem. Alio modo vt ly ab æterno omnem inceptionem essendi quocunque modo neget.* ¶ *Respondetur itaque duabus conclusionibus. Prima est. Necesse est mundum ab æterno esse secundum quòd ly ab æterno inceptionem essẽdi per motum aut mutationem negat, quamuis iste modus loquendi sit improprius.* ¶ *Probatur. Omne quod incipit esse per motum aut mutationem, præsupponit aliquod subiectum, quod de non esse ad esse transmutetur, mutatio enim omnis est inter duos terminos, sed mundus ad sui productionẽ nullum subiectum præsupponit, nomine.n. mundi intelligimus oẽm rem à Deo productam, & per consequens nihil illi productum præsupponi põt.* ¶ *Secũdo. Omne qđ per motum, aut mutationem producitur, prius fit quam factum sit: quia omne mutatũ esse præcedit mutari 6.Phys. sed mundi non põt esse prius fieri quam factum esse: quia non est ibi aliqđ subiectum factionis præcedens factũ esse, qđ dicatur aliter se habere nunc, ꝙ prius: ergo &c.* ¶ *Si dicatur quòd prius producta est materia, et postmodum alię res.* ¶ *Contra. Aut materia in illo priori erat sine omni forma, & hoc est impossibile, aut erat informata forma, & per consequens aliqua natura: ergo impossibile est in ꝓductione, qua tota substantia vniuersi producitur fieri præcedere factum esse.* ¶ *Secunda conclusio, quæ est sm̃ fidẽ christianã est. Non est necesse mundum per negationẽ inceptionis essendi quocunque modo ab æterno esse.* ¶ *Probatur primo: quia fides christiana ponit ipsum incepisse per simplicem emanationẽ, quæ nihil aliud importat quam acceptionem esse ab alio, esse dico ab essentia, & ab esse ꝓducentis distincti, qđ dico propter productionẽ filij in diuinis.* ¶ *Probatur secundo rõne S. D. secundo contra gentiles. Si necesse est mundũ esse ab æterno, aut istam necessitatem hẽt mundus à se, aut ab alio, sed neutro mõ conuenit mundo: ergo &c. Probatur minor primo quo ad primã partem. Quod hẽt esse ab alio, non habet necessitatẽ essendi à se, sed mundus hẽt esse ab alio, vt*

Mũdum ab æterno esse necesse est: quo intelligatur.

1. Phys. tex. 64 & 5. tex. 5. & 7.

Tex. com. 40. & 50.

Non est necesse mundum per negationẽ inceptionis essendi quocũque modo ab æterno esse.

Cap. 31.

supponitur: ergo &c. Probatur maior, quia ex opposito prædicati infertur oppositum subiecti, sequitur .n. hoc hēt ex se necessitatem essendi: ergo impossibile absolute & simpliciter est ipsum nō esse: ergo ē de se ens: ergo nō hēt esse ab alio: ergo à primo ad vltimum hēt necessitatē essendi à se: ergo nō hēt esse ab alio. Quo ad secundam vero partem probatur. Si habet istā necessitatem ab alio, aut sicut à causa efficiente, aut sicut à causa finali. Si primum, Contra: necesse est effectū causæ efficientis esse: quia necesse est agētem agere, sed nō est necesse Deum producere creaturas, immo ex uolūtate agit non solum sm̄ Theologos, sed etiam sm̄ mentem Philosophi, vt inferius probabitur: ergo &c. Si secundum, Contra: ordinatum ad finem necessitatem nō habet ex fine, nisi aut qa finis sine ipso esse non pōt, aut non ita bene, sed neutro modo se hēt res creata ad diuinā bonitatē, quæ est finis: quia & est per se necesse esse, & sm̄ se perfectum nulla indigens creatura: ergo &c. ¶ Tertia conclusio est. Necesse est motum & mundum semper durare ipsa rei natura considerata, licet aliter per diuinam potentiam esse possit. ¶ Secunda pars ab omnibus Theologis conceditur: quia quod accipit initium durationis, pōt etiā desinere esse saltē per potentiam facientis, mūdus aūt sm̄ fidē accipit initium suæ durationis. ¶ Prima uero pars p rōnes in principio quæstionis adductas pbatur, & p rōnem Phys. hic de qua inferius videbitur. ¶ Quantū ad sm̄ s. de rōnibus Philosophi. Arguit primo Philosophus tex. 4. supposito ꝙ ad hoc vt sit motus requiratur mobile & mouens. Si motus non semper fuit, sed habuit initium suę durationis: necesse est aut mouentia, & mota facta esse, cum prius non fuerint, aut esse perpetua, sed vtroque modo sequitur ante primam mutationem esse aliam mutationem qꝫ contradictionem implicat: ergo &c. ¶ Qꝫ ex prima parte illud sequatur, probatur sic. Si factus est motus nullo modo prius existens, oportet mobile esse, quia motus præsupponit mobile: sed per te mobile est factum: ergo ante primam mutationem, quā ponis, necesse est aliā mutationem esse, illam .s. qua mobile producitur, & sic in infinitum arguendo de subiecto mutationis qua fit mobile. ¶ Qꝫ ēt ex secunda parte idē sequatur, quāuis irrationale videatur, ꝙ positis mouentibus & mobilibus naturalibus non sit motus, probatur. Si mouente existente, & moto incipit omnino motus prius nō existens: ergo in mouente, aut mobili facta est aliqua mutatio, sed illa erit prior mutatione, quam ponis primam: ergo &c. Probatur consequentia, Priuatio nō inest susceptiuo habitus, nisi propter aliquam causam: sed mobile per te prius quiescebat: ergo erat aliqua causa quietis uel ex parte motiui, vel ex parte mobilis. Tunc vltra. Si aliqd ex causa aliqua, quiescēs debeat incipere moueri, oportet causam quietis remoueri, manente .n. causa quietis maneret quies: sed talis causa remoueri non pōt nisi per motū, aut mutationē: ergo ante primā mutationē esset alia mutatio: hanc rationem assumit Commen. de substātia orbis. ¶ Ista ratio Philosophi concluderet contra fidem de inceptione mundi, si diceremus mundum per mutationem, aut motum incepisse: hoc aūt non dicit fides, sed per simplicem emanationem incepit. ¶ Dicitur ergo primo ꝙ primum mouens fuit ab æterno, mobilia aūt omnia inceperunt esse per creationem. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non sequitur ante primā mutationem esse aliā mutationem, mobilia .n. per mutationē non sunt producta, sed per simplicem emanationem, quæ nullū subiectū præsupponit. ¶ Dicitur

Marginalia: Necesse est motū & mūdū semper durare ipsa natura rei cōsiderata. — Quam efficaciam habeāt rationes Aristo probantes mundi æternitatem. — Priuatio nō inest. — Cap. 4.

Deus esset agẽs per naturam quid sequeretur.

¶ Dicitur tertio, ꝙ si Deus esset agens per naturam, non posset incipere de nouo mouere nisi per aliquam nouam dispositionem superuenientem præsertim ipsum mobile de nouo producendo, sed qa per uoluntatem agit à qua existente ęterna potest prouenire effectus non ęternus, ideo ad productionem noui effectus non oportet nouam dispositionem superuenire. ¶ Sed contra istam rñsionem arguitur primo. Subiectũ in potentia essentiali prçcessit subiectũ in põia accidẽtali: ergo subiectum ad formã cæli, aut cuiuscũque alterius mobilis prçcessit subiectum motus: ergo non est ꝓductũ mobile per creationem. ¶ Secũdo. Ex nõ ente nõ fit aliqd nisi ꝑ accidens, priuatio.n. est principiũ per accidens: ergo oportet præsupponi subiectum ex quo aliqd fiat per se: ergo nõ fit mobile per simpilcem emanationem. ¶ Tertio. Nulla relatio aduenit alicui sine mutatione sui: sed quantumcũque agens sit voluntarium, si de nouo incipit mouere, oportet esse nouã relationem, mouentis.n. ad motum est relatio & è conuerso: ergo non potest agens voluntarium aliquid de nouo agere sine mutatione. ¶ Ad primum negatur antecedens si vniuersaliter sumatur, non enim oportet omne ꝙ de nouo ꝓducitur prius esse in potentia essentiali, nisi per mutationẽ producatur. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ si ly ex, dicat causalitatẽ, non fit aliquid ex nõ ente nisi per accidens: quia scilicet materię accidit quę est per se causa. Si aũt dicat ordinem, tunc fit aliquid ex non ente per se, idest post non ens, aut posterioritatem temporis aut naturæ.

Tex. 9.

Ly ex, aliquando causalitatẽ, aliquando ordinẽ dicit.

¶ Dicitur secundo, ꝙ cum aliquid creatur, fit ex non ente non primo mõ sed secundo, ideo non oportet ibi poni aliquid subiectum ex quo per se fiat. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ mutatio dupliciter potest accipi. Vno modo proprię, quãdo scilicet aliquod est subiectũ qđ prius est sub termino à quo, quàm sub termino ad quem. Secũdo, magis extendendo nomẽ mutationis scilicet pro omni processu de non esse ad esse, siue præsupponatur subiectũ siue non. Nulla ergo relatio aduenit sine mutatione primo aut secundo modo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ non oportet vtrumq; extremum mutari, sed sufficit ꝙ alterum extremũ mutetur, et sic in noua relatione mouẽtis ad mobile ꝙ creatur, quæ tñ ex parte Dei est rõnis, licet ex parte creaturæ sit realis, ipsum mobile mutatur secundo mõ accipiendo mutationem: quia.s. prius nõ habebat esse, et tunc accipit esse: vnde non sequitur, ꝙ ante motũ præcesserit alia mutatio, quæ est productio ex materia præsupposita.

Mutatio dupliciter accipitur.

¶ Secunda ratio Philos. duo præsupponit: quorum primum est, ꝙ prius & posterius nõ possunt sine tempore esse. Sm̃ est, ꝙ tempus non potest esse sine motu. Tunc arguit sic. Si tempus semper est, necesse est motum esse perpetuũ, sed tẽpus semper est: ergo &c. antecedens ꝓbat tum ex opinionibus Philosophorũ, tum quia impossibile est ꝙ tempus sit sine nunc, sicut & linea sine puncto: sed quolibet nunc est principinm & finis: ergo ante quodlibet nũc & post nũc quodlibet, est tẽpus: ergo tempus est infinitũ. Hac rõne vtitur Comm. 3. ¶ Sed posset aliquis dicere ꝙ Phil supponit qđ habet probare: non.n. quodlibet nunc est principium & finis: nisi supposita æternitate temporis, posito enim tempore finito, aliquod nunc ita erit principium ꝙ non finis, & aliquod ita finis ꝙ nõ principium. ¶ Ad hoc videtur dicere Commen. commen. 11. ꝙ hoc videtur esse, quia tempus est fluens & non stans sicut linea. ¶ Sed rñsio hac non videtur instantiam tollere: ex hoc enim, ꝙ tempus ẽ fluẽs, seqtur ꝙ idem nũc nõ põt bis sumi, sicut

Tex. 10. & 11.

Tex. Phy. & comm. 31. & 4. Cæli. cõ. 25 & in nostra. dispat. 8. dub. 14.

Tempus est fluens.

 sumitur

sumitur punctum: sed nihil facit ad hoc, ꝙ quolibet nunc est principium & finis. ¶ *Confirmatur, qa si fluxus faceret hoc, tunc quilibet motus esset vnus numero existens infinitus, rõne .n. fluxus hẽret, quòd vnũquodq; eius indiuisibile esset principium & finis.* ¶ *Simplicius vero rñdet, in hac rõne nullo modo petitionẽ principij esse: quia non assumitur neque præsupponitur qđ est probandum.s. motum esse æternum. Sed assumitur aliquid ad qđ illud de necessitate sequitur.s. nũc esse medium quoddam in tẽpore quæ est ipsius nunc descriptio.* ¶ *Sed nec ista responsio satisfacit. Non.n. verum est de rõne nunc esse ꝙ sit medium, nisi temporis æternitate præsupposita, illa .n. non posita aliquod nunc est ponere, ꝙ est primum tantum, non autẽ medium.* ¶ *Ideo aliter sm̃ S. Doct. rñdetur, ꝙ Phil. vult habere quodlibet nunc esse principiũ & finem, ex primo supposito, scilicet quòd prius & posterius non est sine tempore. Si enim detur aliquod nunc, quòd sit tantum principium, sequitur, quod ante ipsum nihil erit temporis: ergo erit accipere aliquod ante, & prius ad ipsum nunc quòd principium ponebatur, sed prius nõ est sine tempore: ergo ante illud nunc est tempus: ergo est finis, & sic in infinitũ.* ¶ *Conantur autem quidam responsionẽ Commen. saluare dicentes. Certũ est, ꝙ instans non potest esse sine motu: ergo ante ipsum, & post ipsum erit motus, & ꝑ consequens tempus, & sic quodlibet instãs erit principiũ & finis. Probatur consequentia, instans est fluens, siue non potest esse sine motu: ergo in quocunque subiecto est instãs, illud mouetur, sed omne ꝙ mouetur prius mouebatur. 6. Physs. ergo &c.* ¶ *Sed ista declaratio rñsionẽ Comm. minime saluat. Diceret.n. qui poneret motum incepisse, non omne nunc esse cum motu, sed quoddam esse cum indiuisibili, à quo primo incipit motus, & in illo instanti mobile non mouetur, sed incipit moueri. Nec tñ sequitur si instans non sit in motu, ꝙ sit aliquid permanens, licet.n. non sit in motu, non tñ bis demonstrari poterit, cum tantum indiuisibiliter duret.* ¶ *Hæc secunda Philosophi ratio nihil contra fidem efficaciæ habet. Dicitur enim primo, ꝙ non quodlibet nunc est principium & finis, sed aliquod nunc est tantummodo principium. Dicitur secundo ad probationem, ꝙ sicut cum dicimus extra cælum nihil est, ly extra nõ importat aliquẽ locum realem sed imaginariũ, ita cum dicimus ꝙ ante principium temporis nihil est eius, ly ante non importat tempus reale sed tantum tempus imaginatum, & ideo non omne prius est cũ tẽpore reali. Dicitur tertio, ꝙ cum dicitur principiũ tpis est, ante ꝙ nihil est eius: ly ante non accipitur affirmatiue sed negatiue idest principio temporis nihil est ante, ꝙ.s. sit eiusdẽ rõnis cum tempore, ꝙ dico ꝑpter æternitatem.* ¶ *Contra primum dictum põt instari: quia nunc in tẽpore assimilatur puncto in linea circulari, sed in linea circulari qđlibet punctum est principium & finis: ergo &c. maior est Cõmen. 4. Phys. Probatur ẽt ratione quia tempus consequitur motum cæli qui est circularis, motus autem circularis sequitur lineam circularem, ergo tempus sequitur lineam circularem, & ex consequenti instans esse in tempore, sicut pũctum in linea circulari.* ¶ *Confirmatur: quia sicut se hẽt mutatũ esse in motu circulari, ita nunc in tempore, sed quolibet mutatũ esse in motu circulari est principium & finis: ergo &c.* ¶ *Contra sm̃ dictum arguitur primo. Illa conclusio est falsa, ad cuius intellectũ necesse est intelligi falsum impossibile, sed per te tẽpus esse de nouo productum non põt intelligi nisi per imaginationem et intellectionem,*

Nõ est principium & finis in tempore.

Tex. co. 52. & 54.

Ratio Ar. nõ est alicuius momẽti cõtra fidem.

Comm. 25.

nem, quod tempus sit ante primũ tempus: quod est falsum & impossibile: ergo &c. ¶ Secundo, quod similitudo de loco & tempore non tenet, tum quia ad intelligendũ magnitudinem mundi esse finitam, nõ est necessarium intelligere aliquam differentiam loci extra cœlũ: non est enim sensus cum dicitur extra cœlum nihil est, quod non esse alicuius sit extra cęlum, sed quod nullũ ens est, quod non includatur in cœlo, sed intelligendum autem tẽpus esse factum, necesse est imaginari ante primũ tẽpus esse aliud tempus. Tum quia extra mundum non est aliquid, ideo non oportet ponere extra mundũ aliquem locum, sed si mundus incepit, ante mundum fuit aliquid .s. Deus, ideo oportet ponere aliquod tẽpus ante primum. ¶ Ad primum horum negatur maior. Ad probationem dicitur, quod licet motus sit circularis, non tamen qdlibet indiuisibile motus est principium, & finis: quia quando mobile incipit moueri motu circulari, vtitur vno pũcto in actu, & tamquam principio solũ, vnde principium vnius circulationis non est idẽ cum eius termino, cum vnum alteri succedat, licet idem punctũ sit à quo incipit, & ad quòd terminatur. ¶ Ad cõfirmationem dicitur primo quod supponit falsũ scilicet quod omne indiuisibile motus sit mutatũ esse, est enim indiuisibile initians motũ, quòd non est mutatum esse, cum præcedat moueri qdlibet. ¶ Dicitur secũdo, quod si accipiatur vna sola circulatio, non quodlibet mutatum esse finis est & principium, sed quoddam ita est finis quod non principiũ, licet in motu cœli sit verum propter continuationem vnius circulationis cum alia. ¶ Ad secundum dicitur primo, quod si affirmatiue accipiatur ly ante, non dicimus quod oporteat ante primũ tempus imaginari & intelligere esse aliquod tempus reale, sed esse tempus imaginatum, ante autem primum tempus reale esse aliud tempus imaginatum nõ est impossibile. ¶ Dicitur secundo, quod non oportet ad hoc vt tempus incipiat, imaginari ante ipsum aliud tempus. sed dicimus quod ad veritatẽ istius propositionis, ante principium tẽporis nihil est temporis, ly ante si affirmatiue sumatur non potest aliud tempus importare, quam tempus imaginatũ. ¶ Ad tertium dicitur primo, quod sicut ad veritatem istius, ante principium temporis nihil est temporis, ly ante affirmatiue sumptũ nõ potest importare nisi tempus imaginatũ, ita cũ dico, extra cœlũ nihil est, si ly extra affirmatiue sumatur, quia dicit differentiam loci, vt habet Commen. 1. cœli non potest nisi locum imaginariũ importare. ¶ Dicitur secũdo quod sicut extra mũdum non est aliquid excepto Deo, ita ante principium temporis nulla duratio est præter æternitatem, quæ indiuisibilis est nullam successionem habẽs. ¶ Tertia ratio Philos. probans scilicet æternitatem mundi à parte post est talis. Si motus aliquãdo cessaret, ita quod nullus esset motus, sequitur quòd post vltimum motũ esset alius motus, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Aut mobilia & mouẽtia remanerent post motum, aut corrumperentur vel ambo, vel alterum. Si remanebunt, & non poterit amplius esse motus, oportebit fieri aliquã dispositionem motum impedientẽ, nõ enim impediuntur mouentia & mobilia à motu, nisi propter aliquã causam aduenientem, sed illa dispositio non potest esse, nisi motus, aut terminus motus si de nouo aduenіat, ergo post omnẽ motum erit alius motus. Si mouentia & mobilia corrumpentur, supponitur quod nõ simul deficit motus in actu & ipsum mobile, immo sicut prior est generatio mobilis, quam motus eius, ita posterior est corruptio mobilis cessatione motus, sicut remanet combustibile postquã desiit cõburi. Tunc sic: post cessa-

Similitudo de loco & tẽpore non tenet.

Non omne indiuisibile motus, est mutatũ esse

Comm. 69.

Tex. 11. & 12.

Mobilia & mouẽtia nõ impediũtur a motu nisi pp aliquam causam aduenientem.

cessationem oīs motus mobile corrumpetur, sed corruptio omnis ē mutatio: ergo post omnem mutationē erit alia mutatio. Eodē mō argueretur de motiuo. ¶ Isti rationi multipliciter obuiari posset. Primo dicendo, ꝙ mouentia et mobilia remanebunt: & motus nunquā amplius erit, & ꝙ erit aliqua causa impediens: sed illa introducetur non post, sed in ipso instāti, in quo primo quiescit mobile tanquam terminus alterius mutationis, quæ simul cessat cum motu mobilis. ¶ Secundo dicendo, ꝙ mobile cessat à motu nō per nouam dispositionē post motū aduenientem per alium motum, sed quia mobile peruenit ad terminum in quo naturaliter quiescit, sicut cum lapis fuerit in cētro terræ, ibi per naturam quiescit. ¶ Tertio dicendo, ꝙ in secunda parte rationis supponitur falsum .s. ꝙ necesse sit mobile posterius ipso motu desinere, hoc aūt non est verū: potest .n. simul desinere motus cōbustionis, & combustibile, immo sunt aliqua quæ simul de necessitate cessante motu corrūpuntur, eo ꝙ eorum salus & perfectio in motu consistat, sicut est cor, pulmo, & huiusmodi. ¶ Pro prima instantia notādum, ꝙ Cōmen. & Alber. sic rationē Philos. interpretantur, ut velit arguere, ꝙ necesse erit post quietē introduci aliquā dispositionē à motu impedientē: vnde Cōmen. cōmen. 12. dicit. Si primus motus quieuerit quiete in qua impossibile erit ut illud ꝙ mouebatur, moueatur post necesse ē ut post qetē moti fiat ī eo aliqua dispositio quę faciat ipsū nō moueri post, & si dicetur, ꝙ non poterit poni, quod illa dispositio sit introducta in instāti quietis, ¶ Sed tunc remanet idem dubiū, nō enim apparet rō quare oporteat magis illam dispositionem post quietē, quā in instanti quietis īroduci. ¶ Sed dicitur ad mentē Alber. ꝙ non est necessariū mobile simul à motu cessare, & ab aptitudine ad motū. Si ergo manentibus motiuo & mobili cesset motus, poterit mobilitas, et aptitudo ad motū remanere post quietē. Si igitur debeat post quietē tolli etiā aptitudo ad motū, cū non possit illud esse nisi per mutationē, aut terminū mutationis, erit post oēm mutationē mutatio. ¶ Sed nec hoc mō videtur posse rō Philos. saluari. Non est .n. necessariū vt aptitudo remaneat post motū, licet hoc sit possibile. simul .n. pōt motus cessare & aptitudo mobilis ad motū, si in instanti quietis impedimentū ponatur: cū ergo intendat Philos. ꝓbare necessario motū nō cessare, necessariū aūt non demonstraretur ex contingentibus, non poterit per hoc ratio Philos. saluari. ¶ Potest aūt dici, ꝙ in demōstratione ducēte ad impossibile potest ex contingentibus necessariū demonstrari. Vult .n. sic arguere Philos. Non est necesse motū semper durare: ponatur ergo, ꝙ possibile sit ipsum cessare, tunc contra sic. Ex hoc, ꝙ ponitur motū cessare, cū alio possibili posito .s. ꝙ mobile in aptitudine ad motū post motū remaneat, sequitur vnū impossibile .s. ꝙ post vltimā mutationē erit alia mutatio: ergo illud non fuit possibile: qa possibili posito inesse, nullū sequitur inconueniēs, primo Priorū: necessariū ergo est motū semper durare. patet cōsequentia ex secūdo Periermenias. ¶ Secūda quoq; instātia nulla est: qa cum cœlū multis reuolutionibus sit motum, et sæpe ad idē punctū peruenerit, ab eodēq; recesserit, saltē primū mobile apparet nō magis sibi naturale esse ad aliqđ punctū accedere q̄ recedere ab eo, et ꝑ cōsequēs in nullo naturaliter qescit. ¶ Tertia similiter nō tollit rōnem, nō .n. dicit Phil. ꝙ necesse sit mobile si sit corruptibile posterius desinere esse, quam à motu cessare sed ꝙ non est necesse mobile simul à motu cessare, & desinere esse, ex quo per rationē ad impossibile ducētem ad

Comment. comm. 12. et Alber. tract. 1. cap. 7.

Albertus. 1. tract. 1. cap. 7.

Quomodo Arist. ratio intelligenda sit.

Ca. 11. & 13.

Ca. 2. lect. 7.

tem ad suam conclusionē argumentatur, vt ostensum est ad primā instantiā respō dendo. ¶ Vel etiā dicendum sm̄ Simplicium, ꝙ quamuis aliqđ mobile, puta cor simul desinat moueri, & desinat esse, nō tamen desinens esse desinit habere aptitudinem ad aliquē motum, licet non ad illum quem prius habebat, remanent enim illa in quæ resoluitur, puta elementa, quę constat esse mobilia quædā, et sic post eā, quæ ponebatur vltima, alia mutatio succedet. ¶ Hęc rō licet forte efficax sit ad ostendendū, ꝙ motus non naturaliter cessabit, contra tamē fidem, quæ ponit ꝙ motus cœli quādoq; desinet, licet ponat nūquam ex toto cessaturum motum, cū saltem remansuri homines sint qui localiter moueri poterunt, efficaciam nō habet. Dicitur enim, ꝙ motus cessabit, non per nouam dispositionē in mobili, aut mouente introductam, sed per æternam voluntatē mouentis, qua voluit motum cœli tantum durare, & non amplius. ¶ Quantum ad tertium quare .s. cum potuerit Deus ab æterno producere vniuersum, nō ęternaliter produxit sed in tempore. ¶ Sciendum primo, ꝙ finis productionis creaturæ nullus altus esse pōt præter diuinā bonitatem, cum pp nullum finem à se distinctum rerum omnium creator operetur. Sed diuina bonitas non sic pōt esse finis, vt propter eam producendam Deus aliquid operetur, cum sit æterna, et p se necesse esse. Non ēt pp eius meliorationē aliqđ produci pōt, cum sūma bonitas sit. Nec deniq; ut eā sibi Deus acquirat quēadmodum rex ciuitatē, cū Deus ipsa sua bonitas sit. Erit ergo finis inquantum ad eius similitudinē et participationē creauit vniuersum. ¶ Sciēdū secūdo, ꝙ similitudo diuina in creatura sm̄ æqualitatem rep̄sentari non pōt: cū nunq̄ creatura tm̄ possit extolli vt Deus sit: sed sicut excedens cā ab eo ꝙ exceditur repræsentari potest. ¶ Dicitur ergo quātum humana rōne diuina inuestigare possumus, ꝙ conuenientius est mundū nō semper fuiße q̄ ab ęterno esse productum: qa per hoc magis excessus diuinæ bonitatis supra creaturā manifestatur, sic .n. manifestius apparet, ꝙ rerum omnium auctor sit, qđq; eius virtus ad huiusmodi effectus producendos non obligetur, & ex consequenti, quòd agens per voluntatem sit, & non per naturā quàm si ponatur mundus ęternus, pleriq; enim eorum qui illud posuerunt, dixerunt Deū naturaliter agere, aut etiam rerum omnium non esse cām effectiuarà. ¶ Ad rōnes in oppositum respōdetur. Ad primum negatur maior de actione agentis per ipsum intellectum quę non est media inter volitionē, & effectū, sed est ipsum velle et intelligere agentis, quod efficax est p se, cuiusmodi est actio diuina: non.n. oportet eße effectum quādocunque talis actio est, sed quandocunque per intellectū et voluntatē est, ut sit: ¶ Sed cōtra istam responsionē arguitur. Implicat contradictionem, ꝙ creatio sit, & tamen non sit id quod creatur saltem in fieri, sicut ꝙ calefactio sit, & non sit qđ calefit: sed ex ista responsione ab ęterno est creatio, et tñ mūdus nō est ęternus quia creatio ē actio diuina: ergo ista responsio cōtradictionem implicat. ¶ Cōfirmatur. Impossibile est formā esse actu in sbo, quin sbm per ipsam sit formaliter tale: sed p te actio & creatio diuina est æterna: ergo ab æterno Deus est agens et creans: sed impossibile est aliquam causam eē creantē quī creatura sit: ergo etc. ¶ Secundo. Aut illud velle est aliqđ ex natura sua ad talē mundi productionē determinatū, aut ab alio determinatur: si primū, ergo creatura nō libere sed ex necessitate naturę à Deo p̄cederet: si sm̄ q̄ro an ī Deo possit esse oppositū uelle, an nō: si nō, ergo iam ex nā determinatus erat ad velle,

Marginal notes:

Responsio Simplicij.

Motus cœli quandoque cessabit secundum fidem.

Quare cum potuerit Deus ab æterno producere vniuersū non ęternaliter produxerit, sed in tempore.

Similitudo diuina ī creatura secundum æqualitatem non pōt repræsentari.

Actio Dei qua est creatio quo est ab æterno, & tamen creatura non sit ab æterno.

ad velle: si sic, cum omne quod pōt esse in Deo, sit in eo, simul erit in eo velle & nolle respectu eiusdem. ¶ *Tertio: execu tio actiua non relinquit effectũ in potentia, sed ponit ipsum in actu: sed diuina actio est ipsamet executio: ergo si ab ęter no ponitur diuina actio: quantumcunque sit idem qđ uelle, ponetur effectus ab ęter no.* ¶ *Ad primũ dicitur primo, ꝙ creatio in sui ratione duo importat. Vnũ in recto scilicet entitatem diuinæ actionis, quę est diuina essentia. Aliud uero in obliquo scilicet habitudinem ad creaturam, quantum ad primũ est æterna quantum ad secundum de nouo aduenit. Nec tamẽ ponit in Deo aliquã mutationẽ, cum ex parte Dei sit relatio rationis, licet ex parte creaturæ sit realis.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ implicat contradictionẽ, esse creationem quantum ad vtrumq;, & tñ non esse qđ creatur, non tñ implicat contradictionem esse creationẽ quãtũ ad absolutum solũ, sicut est ab æterno, & tamẽ non poni effectum.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ cōmittitur fallacia figuræ dictionis sic arguendo: diuinum velle est æternum, creatio est diuinum velle: ergo creatio est æterna: mutatur .n. absolutum in respectiuũ.* ¶ *Dicitur quarto logice loquendo, ꝙ potest concedi creationem esse ab ęterno: quia illa entitas quæ est creatio, est ab æterno scilicet absoluta, non autem concedi debet ab æterno esse creationem: quia cũ prædicatum formaliter teneatur: oportet et absolutũ et respectiuũ eius ab æterno eē.* ¶ *Ad confirmationem dicitur, quòd licet cōcedatur ꝙ ab ęterno Deus est agẽs, scilicet actione immanente, non tamẽ conceditur ꝙ ab æterno sit creans: quia creatio significatur per modum actionis transeuntis. Dicitur secũdo ꝙ creatio ab æterno nō est in Deo quantũ ad absolutum & respectiuum quod importat, quod requiritur ad hoc ut actio denominet subiectũ esse agẽs, nō .n. denominat subiectũ esse agens, nisi dum denominatur effectus esse actus, aut agi.* ¶ *Ad secundũ dicitur primo, ꝙ diuinum velle non est à natura magis determinatũ ad esse q̄ ad non esse creaturæ.* ¶ *Dicitur secũdo, quòd Deus ab ęterno sapiẽtia sui intellectus seipsum determinauit ad eē creaturę.* ¶ *Dicitur tertio, ꝙ sicut velle pōt dupliciter accipi, absolute. s. pro illa entitate, quæ est velle, & respectiue scilicet in ordine ad id quod est volitum: ita & nolle, & sicut velle quantũ ad absolutum nō potuit ab æterno non esse, sed quãtum ad respectiuum potuit esse, & non esse, ita & nolle. Cum .n. nolle non dicat in Deo aliũ actũ ab ipso velle realiter distinctũ, cum actio diuina sit sua essentia, sed distinguantur respectu obiectorum: quia .s. velle dicit respectum ad esse rei, nolle autem ad nō esse, et Deus non magis determinetur ad esse, quã ad non esse rei ideo absolute loquendo, sicut Deus voluit ab ęterno mundum esse, ita potuit ab æterno non velle, nihil enim aliud per hoc intelligitur, quã quòd neq; esse, neq; nō esse creaturæ habet necessarium ordinem ad diuinam bonitatem, quæ est voluntatis diuinæ obiectum. potest .n. siue creatura sit, siue non sit, diuina bonitas esse, & per consequẽs potuit ab ęterno eē respectus ad esse mũdi & non esse.* ¶ *Dicitur quarto. Si arguatur, quicquid ab æterno in Deo potest esse, est in eo: sed nolle mundi potuit ab æterno esse in Deo: ergo &c. ꝙ committitur fallacia figuræ dictionis: quia mutatur quid in ad aliquid.* ¶ *Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ licet ĩ nobis executio distinguatur ab imperio voluntatis: quia voluntas non est efficax per se effectum producere, sed indiget ministerio aliarũ virium: tamen in Deo executio non differt ab imperio volumtatis nisi quia supra imperiũ addit respectũ ad effectum in actu.* ¶ *Dici-*

Creatio unũ in recto & aliud in obliquo importat.

Quo creatio nō implicat cōtradictionem.

Velle pōt absolute accipi & respectiue similiter & nolle.

Executio voluntatis diuinæ nō differt ab eius imperio.

¶ Dicitur secundo ꝙ executio quantum ad absolutū & respectiuum accepta non relinquit effectū in pōia, sed posita in actu quantū ad absolutum, non aūt quantum ad respectiuū, qđ eius formalem rationem cōplet, pōt relinquere effectū in potētia. Vnde ad argumentū cōcessa maiore in sensu declarato negatur argumentum, committitur .n. fallacia accidētis, nō enim ponere effectū in actu conuenit executioni in quantum est idem qđ actio diuina, sed inquantum ab ea formaliter distinguitur, sicut non valet, animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus: aut homo est species, animal est homo: ergo animal est spēs.

A prima intentione ad secundā nō valet consequentia.

¶ Sed contra istas responsiones inquantū dicitur ꝙ posita creatione, quantū ad absolutum et respectiuum ponitur creatura, non aūt ipsa posita quantum ad absolutum tm̄, instari potest. Sequitur enim ex hoc ꝙ esse creatura à relatione dependeat, hoc autē inconueniens videtur, tum quia sicut ad relationē non est motus, ita neq; relatio potest esse principium esse rei, tum quia relatio actionis diuinæ, est ens rationis, ens autem rationis nō est principiū entis realis: consequentia patet: quia posita illa relatione, ponitur creaturæ, illa vero nō posita, non ponitur ¶ Dicitur primo, ꝙ consequentia est falsa. Nō .n. ideo posita relatione ponitur creatura, & illa non posita, nō ponitur, quia relatio sit ipsa productio: sed quia est cōditio sine qua creatura non est in actu. Non .n. potest creatura in actu poni quia habitudinem realem habeat ad suam productionē, et consequenter nisi ipsa ꝓductio relationē realem creaturæ terminet, ī quo opposita relatio in ipsa productione intelligitur.

Relatio est conditio sine qua creatura nō esset in actu.

¶ Dicitur secundo, ꝙ sicut creatura ponitur in actu in illa mensura in qua Deus vult vt ponatur, ita & talis relatio, & ideo tota causa esse creaturę est ipsum diuinum uelle, ipsa aūt relatio est aliqđ cōcomitās esse actuale creaturæ. ¶ Ad secundū principale dicitur ꝙ responsio ibi data bona est, effectus .n. naturę ab agente procedit, sm̄ ꝙ ipsum est: quia à forma naturali per q̄ agens habet esse, ꝓcedit, ideo oportet ꝙ quandocūq; agēs est sufficienter in actu fiat effectus: effectus aūt agentis per uolūtatē, non ꝓcedit ab agente secundum ꝙ est sed sm̄ quòd proponit. Vnde non oportet, ꝙ quandocūq; ipsum est, fit eius effectus: sed ꝙ fit sm̄ ꝙ proposuit. ¶ Ad impugnationē huius responsionis dicitur primo, ꝙ maior est vera de agente in tempore, quod .s. agit tempore præsupposito, nō aūt de agente qđ ipsum tempus simul cum alijs rebus producit.

¶ Dicitur secundo ꝙ mensura volūtatis diuinæ, non est tempus: sed est æternitas nullam successionē habens: sed indiuisibilis existens: vnde non est imaginandū, ꝙ Deus prius voluerit, post aliquā vero durationē successiuā effectus sit ꝓductus, sed solum ꝙ in sua ęternitate voluit mūdum & tēpus producere, et ꝙ res inciperent esse de nouo, cum non haberēt prius esse.

Mensura diuinæ voluntatis est æternitas quę est tota simul & perfecta possessio.

¶ Sequitur ex his cū dicimus Deū, aut eius velle, præcedere mundum duratione, non dicimus spatiū aliqđ magnum, aut paruū alicuius tēporis mundū præcessisse, sed dicimus pręcessisse ęternitatē quę est mēsura indiuisibilis .i. quòd erat æternitas, & nōdū erat mūdus. ¶ Sequitur secundo, ꝙ ad ꝓductionem mundi nō oportuit Deū mutari per nouā volitionē, ab æterna .n. eius volitione potuit nouus effectus produci absq; quacunq; eius mutatione. ¶ Ad tertium dicitur primo, ꝙ prius duratione habuit nō esse, ꝙ esset, et ꝙ illud erat non esse simpliciter actualis existentiæ, non aūt in aliquo sbo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ ex nihilo nihil fit per mutationē, sed bene fit per simplicem emanationē.

Ex nihilo nihil fit per mutationem.

¶ Dicitur tertio, ꝙ non sequitur,

vnum oppositorum mutari in reliquum, vt arguit Cõmen qa in tali simplici productione, intelligitur essentia mũdi prius non habere esse actualis existentiæ, post modũ habere esse Vnde nihil abstractiue sumptũ non transit in aliqd, sed post nihil existentia creatura accipit esse. & incipit esse aliquid. ¶ Si dicatur, essentia mũdi p rius fuit sub non esse actualis existentiæ, postmodum sub actuali existentia: ergo ibi est aliqd subiectũ, q̃ à termino a quo transit ad terminũ ad quẽ: ergo non est factus ex simpliciter non ente: ¶ Dicitur primo, q̃ argumẽtũ ꝓcedit ex falsa imaginatione, imaginatur enim, q̃ non esse actualis existentia prius existat in essentia, postmodũ tollatur, qđ falsum est, sed dicimus qđ nullo modo erat esse mundi neq; actualiter, neq; potentialiter in aliquo præexistente, postmodũ mũdus in actuali existẽtia est ꝑductus. ¶ Dicitur secundo, supposito q̃ mundus sm̃ essentiam prius ad bonũ intellectum sit sub non esse quam sub esse, quia .s. nõ habebat esse prius, non sequitur qđ ibi fuerit aliquod subiectum. Dicitur .n. alicui factioni præsupponi sbm, quãdo præsupponitur aliquid actualiter existens, in quo est potentialiter res producẽda, mõ essentia mundi non est aliquid habens esse reale in actuali existẽtia ante mũdi productionem sed solũ habet esse intellectuale, vnde ratio non sequitur. ¶ Ad quartũ, & ad consequentiã simul dicitur, qđ concludunt mundũ non cessaturũ naliter qđ conceditur. Verũtamen inquãtũ possunt concludere, qđ non põt per diuinã põtam desinere esse, ad ea rñdetur. ¶ Ad quartum dicitur primo, q̃ cessante motu remanere possunt corpora cęlestia, nec tamen erunt frustra: quia ad motũ non ordinantur tanquã ad vltimũ finem, sed ad aliũ finem, puta ad hoc vt sint in ministerium hominis, q̃ etiã erit post cessationẽ à motu secundũ mentem Theologorum, vnde negatur consequentia. ¶ Dicitur secundo, qđ antecedens est falsum sm̃ Theologos. Ad cuius primam probationẽ dicitur quòd cessabit non per aliquam lassitudinem, aut violentiã, sed per diuinã dispositionem, quod .n. inferioribus conuenit ex actione causæ vniuersalis, non est violentum, sicut est de fluxu, & refluxu maris ex motu lunæ. ¶ Ad quintum respõdetur, quòd dupliciter dicitur aliquid in potentia ad alterũ. Vno mõ: quia natũ est per illud aliquam perfectionem accipere, & propter illud est factum: & sic ad nullum situm cęlum est in põia, cũ per nullum locũ aliquid sibi ꝑfectionis acquirere scat, unde ad illũ sensum negatur minor. Alio mõ quia habet potẽtiã ad hoc vt illud sibi adueniat, nõ tamen est ad illud ordinatum, sicut domificator habet potentiam ad hoc vt faciat domos diuersimode, & sic negatur maior, non enim dicetur domificator frustra habere potentiã si domum vno modo faciat & non alio. ¶ Ad tertium dicitur, quòd si consideretur cælum secundũ naturam suam, æqualiter se habet ad oẽm situm, sed si consideretur secũdum cõparationem ad aliquid extrinsecum, ad quod per diuinam potentiam est ordinatum, sic nobilius secundũ vnum situm disponitur quam sm̃ alium. Vnde probabile est apud Theologos, q̃ in mundi innouatione cęlum habiturũ sit nobilissimũ situm, qui possibilis sit in comparatione ad hominẽ, qui illud inhabitabit. ¶ Ad vltimum respondetur q̃ appetitus rerum naturalium ad perpetuitatem est secundum ordinem ad motum cæli, non enim potest esse appetitus in effectu vt vltra suam causam permaneat, sine qua scilicet esse non possit, vnde cessante motu cæli, si huiusmodi res nõ permaneant, nõ erit appetitus eorum naturalis frustra.

Mundus nõ erat in aliquo præexistenti.

Mundus nõ est cessaturus naturaliter.

Dupliciter aliquod est in potentia ad alterum.

QVAE-

QVAESTIO V.

Vtrum Philosophus crediderit se demonstrare mundum esse æternum.

Sed non aliquando quidem erat &c. Tex. XIIII.

Aliquid pōt demonstrari dupliciter.

QVAERITVR quīto, Vtrū Philosophus crediderit se demonstrare mundum esse æternum. ¶ Pro notitia huius dubij, attendendū primo, ꝙ potest aliquid demonstrari dupliciter. Vno modo absolute veritatē propositionis ostendendo, et ex ꝓpositionibus procedendo inquantum sm̄ se veræ sūt. Alio mō ad hominem .s. contra aliquem modū ab alijs positum et ex concessis ab eis argumentando. ¶ Sciendū secundo ꝙ antiqui Phil. qui posuerunt mūdū incepisse. dixerūt illum per motū esse productum, non considerantes aliter ꝓductionē vniuersi q̄ ad modum particularis ꝓductionis in qua semper aliqđ sbm præsupponi necesse est, non enim intelligebant quomodo ex nihilo aliquid posset fieri: quia videbant vnumquodq; particulare ex aliquo præsupposito fieri. Nos aūt dicimus mundum esse per simplicem emanationē productum, et non per mutationem: cum nomine mūdi vniuersalitatem entium intelligamus. ¶ Dicitur itaq; primo quòd Philosophus non putauit se demonstrare æternitatem mundi demonstratione simpliciter. Quod patet quia ipse. 1. Topicorum cap. 9. dicit, quod quædam sunt problemata dialectica de quibus rationes non habemus, vt vtrum mundus sit æternus. ¶ Nec ualet si dicatur quòd materias illas, quas nondum determinauerat, pertractabat tantum vt probabiles si aliquando de eis sermo incidebat, et qa nondum determinauerat mundum esse æternum, ideo dixit ipsū esse problema. Nulla enim in loco illo necessitas erat faciendi de cęlo mentionem, poteratq; alia exēpla adducere, quæ vera esse putaret, vnde cum illud adduxerit pro exemplo, videtur illius opinionis fuisse. ¶ Nec etiā obstat, ꝙ in logicalibus sæpe vtitur exemplis sm̄ aliorū opiniones, etsi .n. id quandoque accidat, non videtur tamen rationabile, ꝙ vtatur exemplo opposito veritati quam demōstratiue tenuerit. ¶ Vbicunque etiam de hac materia loquitur inducit antiquorum testimonia, quod videtur esse persuadentis, & non demōstrantis. Nec obstat induci opiniones aliorum postquam demonstrauit quia hoc falsum est, apparet enim. 8. Physi. quod prius per aliorum opiniones ostendit tēpus esse æternum quam per rōnem. ¶ Dicitur secundo, quod Philosophus credidit se demonstrare ad hominē, ꝙ patet ex eo, ꝙ tam in 8. Physi. q̄ in 1. Cęli. ꝓmittit opiniones Anaxa. Empe. Plato. et aliorum contra quos intendebat arguere, in signū ꝙ intendebat mōstrare perpetuitatē motus & cęli cōtra eorū modū quo dicebāt mundum per mutationē quandā esse productū. Apparet idē ex rōnibus suis quæ procedere videntur cōtra ꝓductionē vniuersi ex aliqua supposita mā ut maxime apparet. 1. Cæli. ¶ Confirmatur vtrūque dictū hac rōne. Physici est demōstrare per ea quæ physici sunt, & ex his quę in physicis per se nota sunt, sed ex his quę in physicis sunt nota probari non potest, quòd aliquid per creationem non inceperit, sed tantum, quòd non inceperit per mutationem, vt patet: ergo &c. Hæc duo dicta tenuit Alber. tenuit etiam hic S. Tho. ¶ Dicitur tertio, ꝙ licet Philos. non putauerit se mūdi æternitatē demō-

Philosophi antiqui qui posuerunt mūdum incepisse dixerunt illum per motum habuisse initium.

Philosoph. nō putauit demonstrasse æternitatē mundi simpliciter: sed ad hominē.

Tex. 10.

8. Phys. tex. 1 & 2. & 10. & 1. Cęli tex. 102. & sequ.

Tex. 90.

Albe. 8. phi. cap. 11. & 14. & S. Tho. 1. parte q. 46. articul. 2.

strare, illud tamen firmiter tenuisse satis manifestum est, cum totam suam conside rationem de prima cã et intelligentijs su pra æternitate motus fundauerit, & in 2. de generatione perpetuitatem generatio nis ex perpetuitate primi motus ostēdat, hoc posuit. S. D. 8. Physi. Vnde inquit hoc loco S. Tho. Philosophum suppone re hoc tamquam probatum, intelligendū est de probatione ad hominē, & multum apud eū persuasim nō aūt de rōne demō stratiua simpliciter. ¶ *Nec reputandū hoc inconueniens, multa n firmiter tene mus, quorū demōstrationes nō habemus, sicut istum esse parentē nostrū, & hanc nostrā esse genitricē, & de multis alijs.*

Tex. 55.

Tex. 15. & 12 Meth. tex. comm. 40.

QVAESTIO VI.

Vtrum augmentatio sit motus continuus.

Neque enim augeri, neque minui &c. Tex. XXIII.

QUAERITVR *sexto, Vtrū augmentatio sit motus continuus, & uidetur q̄ sic.* ¶ *Primo. Idē est dicere mo tus, & vnus motus, si cut homo, & vnus homo.* 1. *Elencorum sed augmentatio est motus 5. Physi. ergo est vnus motus: sed idem est dicere vnus motus, & cōtinuus: ergo &c.* ¶ *Secun do. Continuū non pōt per motum acqui ri nisi continue, vt patet de motu locali, sed per augmentationē acquiritur quan titas continua: ergo &c.* ¶ *Tertio. De ratione motus est cōtinuitas, ut patet per Cōmen. 3. Physi. sed augmētatio est mo tus: ergo &c.* ¶ *Quarto. Philosophus 8. Physi. ostendit tam in motu augmen tationis quā in motu locali nōn dari pri mam partem, q̄ etiam est de mente S. D. ibidem, sed hæc est conditio motus conti nui: ergo &c.* ¶ *Respondeo. Primo no tanda sunt aliqua. Secūdo dicetur ad q̄ stionem.* ¶ *Quantum ad primum. Scien dum primo, q̄ non est idē dicere, proprie loquendo augmentum, & motus augmen ti, quando enim aliquod corpus efficitur maius per additionem quantitatis solam, sicut cum lignū additur ligno vel linea li neæ est quidem augmentū sed non est mo tus augmēti, talis enim additio fit sine motu eius quod augetur: quādo autem id quod augetur à principio intrinseco per se ad quātitatem maiorem mouetur: ita q̄ totū, & quelibet pars augeatur: tunc est ꝓprie motus augmenti, & in solis vi uentibus reperitur.* ¶ *Sciendū secundo, q̄ ad augmentationē viuentiū multi mo tus concurrunt, motus scilicet localis nu trimenti ad loca digestionis, alteratio nu trimenti, quòd à principio dissimile est ei quòd augetur, generatio, et corruptio per quā nutrimentū propriā formā amittit, & accipit formā aucti, nutritio per quā restauratur deperditū, oportet .n. prius restaurari deperditū antequā maius ali quid accipiatur, vltimo est incremētum siue auctio ad maiorem quātitatem. Ali quādo ergo accipitur augumentatio pro omnibus istis motibus simul sumptis, ali quando pro cōuersione nutrimenti in cor pus animatum in maius quam sit deper ditum, aliquando autem pro ipsa sola mu tatione corporis animati ad maiorē quā titatē ab anima scilicet facta. Prima ac ceptatio est impropria, augmentationē enim pōnit Philosophus motum ab alijs distinctum, nō aūt quādam mutationum aggregationē. Secunda itidem acceptio impropria est: motus .n. qui est cōuersio in substantiā, licet maiorē primo, & per se est ad substantiā, secundario autem ad quanti-*

Tex. 8.

Cap. 4.

Comm. 6.

Tex. 49.

Non est idē augmentū & motus augmenti.

Ad augmentationem viuentiū multi motus cō currunt.

Augmentatio pluribus modis potest accipi.

quantitatem, motus aũt accipit speciẽ à primo, & per se termino, non aũt à secundario, vnde magis dicetur illa cõuersio esse quædam partialis generatio quã augmentatio. Tertio aũt modo proprie dicitur augmentatio, quia primo, & per se est ad quantitatem maiorem. Loquimur ergo de augmento viuẽtium ꝓprie, & per se accepto. ¶ *Sciendum tertio, ꝙ de continuitate augmenti uiuentium contingit multipliciter loqui, cum .n. ad continuitatem requiratur vnitas mobilis tẽporis, & formę, primo loqui possumus de perfecta continuitate, hæc tria quæ dicta sunt compræhendente, secundo de cõtinuitate, vt solam vnitatem temporis dicit, seu etiam primi subiecti vnitatem, sed non formę acquisitę per motum, scilicet ꝙ aliquid moueatur quidem absque interruptione per tempus determinatũ, sed tñ quantitas quam simul acquirit, nõ sit continuata, sed in plures partes diuisa.* ¶ *Sciendum quarto, ꝙ de continuitate quãtum ad tempus dupliciter loqui possumus. Vno modo quantum ad totum tempus quo animal in vita sua augetur. Alio modo quãtum ad aliquam partem temporis, verbi gratia quantum ad augmentum factum in mense, aut in die, aut in quacunq; alia parte temporis, primũ põt dici totale augmẽtum, sm̃ potest dici partiale.* ¶ *Quantum ad sm̃. sit hæc prima conclusio. Augmentum quo totũ corpus augetur non põt esse perfecte continuum. probatur. Ad perfectã continuitatem requiritur vnitas siue continuitas formę sm̃ quam est motus. 5. Physi. Sed quantitas qua totum corpus augetur non est continua, cum augmentũ in poris fiat, qui nõ sunt adinuicẽ continui: ergo &c.* ¶ *Aduertendum aũt, ꝙ licet quantitas totalis non habeat perfecte continuitatẽ sed colligationem quandam, vt etiam patet 5. Meth. tñ pars quantitatis secũdum quam in aliqua porositate fit augmentũ, continua est.* ¶ *Secunda conclusio est. Augmentatio totalis rei viuentis non est continua sm̃ tempus. Voco motum continuum sm̃ tempus quãdo inter partes motus nulla intercidit quies media. Probatur, quia ad sensum uidemus ꝙ animalia, & plantę vno augentur anno: postquam vero ab auctione aliquo tempore quieuerit, iterum augentur, ꝙ contingere potest aut ex defectu alimenti, aut ex debilitate seu infirmitate virtutis. In hac conclusione fere omnes conueniunt.* ¶ *Tertia conclusio est. Motus partialis augmenti non est continuus, sed est ex pluribus motibus, & quietibus compositus. Probatur. In nullo motu continuo datur prima pars motus, sed in augmentatione datur: ergo &c. maior est Philosophi 6. Phys. minor vero est Commen. 8. Physi.* ¶ *Ad istam rationẽ posset primo dici, ꝙ motus dupliciter accipi põt. Vno modo pro forma fluente. Alio modo pro fluxu. Ad maiorem ergo dicitur, ꝙ licet in motu cõtinuo non detur prima pars motus accipiendo motum ꝓ fluxu, põt tñ dari prima pars motus, motum pro forma fluente accipiendo, põt .n. aliqua pars quantitatis in instanti ꝓduci, deinde continue illa quantitas augeri.* ¶ *Sed contra istam rñsionem arguitur dupliciter.* ¶ *Primo. quia sm̃ Phil. in 6 Physi. tempus mobile, & forma sibi inuicem ꝓportionãtur, scilicet vt mediati tẽporis correspondeat medietas mobilis, & medietas formæ, et sic in infinitum sm̃ partes proportionales diuidendo: sed in tẽpore mensurante motum non est accipere primam partem, ut ibidem probat Phil. ergo neq; etiam formæ.* ¶ *Secundo per rõnem Cõm. arguitur. Data hac responsione sequitur instantia adinuicẽ continuari, sed hoc 6. Phys. improbatur: ergo &c. Probatur consequentia: per te ista determinata quãtitas* in

De cõtinuitate augmẽti viuẽtium contingit multipliciter loqui.

Augmẽtum quo totum corpus augetur non põt esse perfecte continuum.

Tex. co 40.

Tex. 8.

Augmentatio rei viuẽtis non est continua secundum tẽpus.

Motus partialis augmẽti nõ est continuus sed ex pluribus motibus & quietibus compositus.

Tex. 49.

Comm. 25.

Tex. 33.

Tex. 47.

Tex. co 2.

losophi non sit, ostenditur. Licet .n. principaliter intendat opinionē Heracliti destruere, tamen ad eius destructionē vtitur hoc medio, ꝙ augmentū partiale non est continuum, ex quo sequitur ꝙ augmentabilia in continuo motu augmenti non sunt. ¶ Quod autem hęc sit eius intentio, apparet per exempla quibus positionem suā declarat. Primū est de guttis lapidem cōcauantibus, vbi licet pars lapidis primo remota in plura diuidatur, nulla tamen pars seorsum per partē guttarum amota est, sed simul omnes Sm̄ est de multis trahentibus nauē: qa nō oportet ꝙ pars trahentium per partem spatij ꝓportionabiliter trahant nauim, si oēs p tale spatium simul trahant, ex quorum similitudine relinquit ꝙ simul in augmentatione introducitur aliqua pars quantitatis, licet habeat partes: & nō oportet sm̄ diuisionem temporis ꝓportionabiliter partes quantitatis introducere, similiter in diminutione simul aliqua determinata quantitas abiicitur. ¶ Tertio, ꝓbatur auctoritate Cōm. 3. enim Physic. dat differentiā inter motum augmenti et motum localem: quia motus augmenti de initio ad finē componitur pluribus motibus & pluribus quietibus. In vno aūt motu trāslati qui est de principio ad finē non interponitur quies. ¶ Si dicatur ꝙ loquitur de totali augmento. ¶ Contra: tū qa sic nō differret motus augmenti à motu locali: tū qa subiungit ꝙ videmus aliqua augeri per annū uno digito & remotum est, vt ille digitus diuidatur per oēs partes temporis illius, qm̄ minus tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem ¶ Si dicatur ꝙ licet minimū tempus sensibile sensibilem partem non habeat: tñ insensibilem. ¶ Contra hoc arguit ipsemet Com. 8. Physi. qa terminus entis in actu est vt sit tāgibile, cum sit impossibile inuenire corpus non tangibile, & omne tangibile cōprehenditur p sensum tactus. Quę verba introducit ad probandum, ꝙ in augmentatione non sunt partes, quę non cōprehendātur à sensu. Item ait ꝙ nō est hic motus continuus in rei ueritate, nisi motus localis. ¶ Si dicatur ꝙ accipit continuū p perpetuo. ¶ Contra. Nam rōnem huius assignat: quia quælibet minima pars magnitudinis fit in instanti: & qa non possunt istę partes a lineam continuari, nisi continuentur instātia. Vbi patet ꝙ nō de ppetuitate, sed de uera cōtinuitate loquitur. Item 8. Phys. ait quòd nullus motus est cōtinuus in rei veritate, nisi motus localis, & cū ita sit, necesse est quòd motus localis sit etiā primus in tempore. ¶ Quarto arguitur auctoritate S. D. vbi ait quòd augmētū corporale in aīalibus & plantis, non est motus continuus. ¶ Dicitur ergo quòd qñ uiuens augetur, nulla quātitas ibi continue fit: sed disposita materia ad minimā quātitatem, quæ in illa materia possibilis est illa in instanti introducitur, tunc vlterius disponitur materia p alterationē, aut motū localē, qua disposita introducitur in instanti alia quantitas, ita ꝙ inter primā et secūdā cadit quies media. qa. s. inter introductionem primæ & secundæ quātitatis, nulla quantitas introducitur: ideo in illo tpe intermedio viuens non augetur. ¶ Quarta cōclusio est. Motus augmenti est sm qd continuus. Hanc conclusionem ponit S. D. 6. Phys. vbi supra, vbi ait, ꝙ demōstrationes in 6. Phys. positæ pertinent quidem ad motū localē perfecte: ad alios aūt motus non totaliter: sed sm̄ quod aliqd continuitatis et regularitatis participant. Eandem conclusionem videtur ponere Commen. 3. Physi. vbi inquit, quòd ex rōne motus apparet continuatio motus: & inferius subiungit ꝙ cōtinuatio in motu locali, est manifestior quam in augmento, ex quibus relinquit quòd

Guttæ lap. dis cōcauantes quid agunt.

Trahentes quoque nauē unde adꝙ ducunt.

Comm. 6.

Comm. 19.

Ibidem.

Comm. 56.

12 q. 14 ar. 6

1. q. 52 ar. 1. Et 12. q. 52 ar. 3. Et 6. Phys. exp. tex. 32. lect 5 Et 8. Phys. exp. tex. 23. lect. 5.

Motus augmenti est secundū quid continuus.

Comm. 6.

ꝙ augmentatio aliquo modo est cõtinua. ¶ Pro cuius declaratione aduertendum est, quòd de rõne continuitatis motus simpliciter, duo sunt, successio.s. partiũ eius: quia inquã vna pars alteri succedit, & vnio illarum partium ad vnum terminũ communem, quorum vtrumque inuenitur in motu locali: mobile n. prius vnã partem magnitudinis transit, quam aliã, & partes motus sicut partes magnitudinis inuicem continuantur. Augmentum autem non hẽt vnionem & coniunctionem partium motus, cum quælibet eius pars sit instanti mensurata: sed bene habet successionem, non.n. introducitur simul tota quantitas eius, quod augetur, sed vnum minimũ post aliud minimũ successiue, & hoc modo augmentũ aliquid de continuitate motus participat: qa successionẽ in suis partibus habet, per quod differt à generatione quę simul tota est. ¶ Si aũt instetur contra hoc sic arguendo. In augmento in instanti introducitur minima quantitas: sed in instanti non potest esse successio: ergo in augmento non est successio. ¶ Dicitur ꝙ illa instantanea mutatio, quæ est factio minimę quantitatis, nõ vocatur apud S. Tho. & Cõm. motus augmenti, cum per minimũ quantitatis non appareat viuens maius notabiliter: sed aggregatum ex pluribus huiusmodi instantaneis mutationibus dicitur motus augmenti, & per hoc ab illuminatione, quę instãtanea est motus augmẽti differt, & ideo dixit Cõm. 3. Phys. quòd motus augmenti cõponitur ex pluribus motibus & pluribus quietibus.

¶ Si iterum instetur quòd oĩs vnus motus mensuratur, aut vno quodam tempore, aut vno instanti. ¶ Istud negandũ est de motu qui non est perfecte unus, nec perfecte continuus, sed sm̃ quid, sicut est de motu augmenti, qui non est vnus, nisi quia quantitates in diuersis instantibus factę vniuntur, eas dico quę in eadẽ corporis parte fiunt. ¶ Si postremo instetur, quòd tunc motus augmenti non dicetur magis vnus, quam duo motus locales duorum mobilium, quæ super duo spatia continua mouentur, licet etiam inter illos motus intercidat quies media. ¶ Dicitur quòd non est similis rõ, pręter continuitatem.n. quantitatũ in motu augmẽti videtur esse quasi quędam cõtinuatio, dum alterato nutrimento, & in substantiã sm̃ partem conuerso, quædam minima pars quantitatis introducitur, deinde transmutatur alimentum ad hoc vt alia quantitas introducatur. Vnde transmutationes alimenti videntur quasi continuare unam instantaneam factionẽ quantitatis cum alia. ¶ Ad rõnes in oppositum respondetur. Ad primã dicitur primo, quòd aliquis motus augmentationis est vnus, sed non simpliciter vnus. Dicitur secũdo, quòd sicuti motus est vnus, ita est continuus, si est vnus simpliciter, debet esse continuus simpliciter, si est vnus sm̃ quid, debet esse continuus secundum quid, & sic cõceßum est in quæstione quòd augmentatio sm̃ quid est continua. ¶ Ad secundã dicitur, quòd dupliciter potest acquiri continuum. Vno modo per modũ continui, qñ.s. acquiritur p partem post partem, loquendo de partibus proportionalibus, quãdo.s. prius acquiritur medietas, quã totum, & prius medietas medietatis &c. Et in hoc sensu concessa maiore, negatur minor. Alio modo per modum indiuisibilis: quia scilicet sua factio indiuisibilis est, & tũc negatur maior, potest.n. aliqua quantitas simul per partem augmentationis acquiri, licet per motum localem simul pertransiri non possit. ¶ Ad tertiam dico, quòd de ratione motus est continuitas uel simpliciter dicta vel secundum quid, & ista fuit mens Commen. vnde etiam concessum

Marginal notes: Quæ ratione continuitatis motus duo sunt. — Comm. 6. — Solutio dubiorum. — Cõtinuum dupliciter potest acquiri.

cessum est ꝙ augmẽtatio est secũdũ quid continua. ¶ Ad quartum rñdetur vt est de mente S.D. 8. Phys. quòd dupliciter de motu augmenti loqui possumus. Vno mõ inquantum absolute motus est. Alio modo inquantũ est talis motus huius mobilis. Primo modo omni motui conuenit esse cõtinuũ non repugnanter, & nõ hẽre primam partem. Secundo aũt modo repugnat alicui motui: sicut cuilibet quantitati conuenit esse in infinitũ diuisibilem, considerata cõi rõne quantitatis, & non est dare minimam partem: repugnat autem quantitati naturali inquantũ naturalis est, qa cuiuslibet rei naturalis datur minimũ, vt in primo est ostensum. Dicitur secundo qđ quia Philosophus in sexto determinauit de motu in cõi, in octauo aũt de motu applicando ad determinata mobilia: ideo ibi dixit non dari primũ in motu, hic aũt dicit dari primũ in augmento, posset enim continuum esse motus augmenti considerata cõmuni ratione motus, conuenit autem sibi non esse continuum inquantum est talis motus rei naturalis &c.

In expo. tex. 23.

Contiene Ar. 16. Phy... intentio quoque ... in hac ... betur ... hac quæst.

QVAESTIO VII.

Vtrum alteratio sit motus continuus.

Similiter aũt & in alteratione qualibet: &c. Tex. XXIII.

QVAERITVR septimo, Vtrũ alteratio sit motus continuus. Et uidetur quòd sic. ¶ Primo quia Phil. 5. Phys. posuit alterationem speciem motus à mutatione distinctã. Motus aũt à mutatione simplici non distinguitur, nisi qa mutatio non est continua sed instantanea, motus aũt est continuus & tempore mensuratur: ergo &c. ¶ Secundo Phil. in 6 Phys. ait ꝙ omne qđ mouetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, et dat exemplum de albo & fusco, sed omne tale continue mouetur: quia si in aliquo instanti quiesceret, iam esset in termino ad quem secundum se totũ, & non partim in termino a quo, et partim in termino ad quem: ergo &c. ¶ Tertio arguitur rõne Gregorij Ariminensis. Corpore luminoso moto in aliquo tempore versus aliqua partem medij summe dispositi ad susceptionem luminis, illa pars signata in quolibet instãti illius temporis est magis lucida, quã fuerit in aliquo instanti præcedente: ergo intensio luminis in illa parte est continua. patet consequentia, quia si non esset continua, non in quolibet instãti esset magis lucida. antecedens probatur. Quandocunque corpus lucidum est magis propinquum illi parti, illa est magis lucida, ut ad sensum patet, sed in quolibet instanti illius temporis est magis ꝓpinquum: ergo &c. ¶ Quarto. Si non est cõtinua, sequitur ꝙ agens naturale potens agere in aliquod passum per aliqđ tempus esset approximatum passo conuenienti in omni dispositione necessaria ad agendum, & tñ non ageret: sed hoc est impossibile: ergo &c. probatur consequentia. Ponatur calefactiuum approximatum calefactibili &c. aut hoc calefactiuũ in qualibet parte temporis sue ꝑsectiõe aget in partẽ calefactibilis sibi ꝓpinquã, aut non. Si aget, ergo alteratio erit continua. Si non aget, sequitur consequens deductum. ¶ Pro declaratione huius dubij notandũ primo, quòd qualitas secundum quam attenditur alteratio, sicut & qualibet alia forma per se considerata, & p remotionẽ à subiecto intrinsece

Tex. 9.

Tex. 38.

Primo sententiarum dist. 9. q. 1.

2. de genera... tex. 83. 9. Meth. tex. ...

sece indiuisibilis est, diuisibilis aũt fit, & quanta ꝑ accidens qñ in quãto recipitur.

Qualitas habet duplicẽ quantitatẽ.

¶ *Sciendum secũdo, ꝙ qualitas eo modo quo per accidens diuisibilis est, duplicem hẽt quantitatem, extensiuam scilicet, & intensiuam. Extensiua est sm̃ quã ad diuisionẽ subiecti in quo est diuiditur. Cuilibet .n. parti subiecti (verbi gratia albi) corrñdet pars qualitatis. Quantitas intensiua est, qua qualitas diuiditur in diuersos gradus quibus à sbo participatur.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ huiusmodi diuersi gradus formæ non sunt diuersæ eius partes: qa vt arguit S.D. duo accidentia solo numero distincta (qño distinguerentur diuersæ partes eiusdem formæ) non possunt simul esse in eodem subiecto sm̃ eandem partem, sed cum forma accidẽtalis, diuersimode suum subiectũ actuet, dum videlicet prius ipsũ subiectũ minus subsistat formæ, posterius uero perfectius, & vna actuatio subiecti ꝑ formã sit alia perfectior, inquantũ sbm magis & magis recedit à põia, & magis ac magis actuatur, numq̃ aũt simul in eodem subiecto duæ sint huiusmodi actuationes, ipsa forma vno mõ actuans dicitur vnus gradus, alio vero mõ actuans dicitur alius gradus.*

1. dist. 17. q. 2. ar. 1.

¶ *Sit itaq; prima cõclusio. Alteratio non est motus continuus inquantum per ipsam introducitur qualitas sm̃ extensionem subiecti extensionẽ captiẽs.*

Alterã non ẽ motus cõtinuus inquantum per ipsam introducitur qualitas secundum extensionem subiecti extensionem capiens.

¶ *Probatur. Tunc motus hoc mõ sumptus esset continuus, qñ partes mobilis successiue formã acquirerent, ita ꝙ neq; esset prima pars alterata, neq; plures simul alterarentur, sed in acceptione qualitatis corporalis est aliqđ primum alteratum, & plures partes simul alteratæ: ergo alteratio non est motus continuus. Consequentia nota cum maiori: minor est Philosophi 8. huius dicentis, Non enim si partibile in infinitum est quod alteratur, propter hoc & alteratio, sed velox fit multotiens, sicut congelatio: vbi litera commenti habet, Sed multotiens erit subito, sicut est congelatio.*

Tex. 23.

¶ *Si dicatur, ꝙ mens Philosophi est dicere contra Heracli. ponentẽ omnia continue moueri, & sic non videtur velle aliud Philosophus quam ꝙ alteratio non semper est, vnde idem dicit de motu locali quòd de alteratione: cum tñ constet motum localem esse continuum.* ¶ *Hoc non obstat. Primo, quia ex verbis Phil. apparet, ꝙ loquitur de continuitate qua idem mobile successiue, & continue eandem formã sm̃ diuisionem suarũ partiũ recipit: vñ ait, Non.n. partiale est in infinitũ &c. Dicit ẽt ꝙ multotiens velox aut subito fit alteratio: quorũ nullũ videtur illũ sensũ hẽre. posset.n. dicere Heracli. ꝙ nõ ponit oĩa semp alterari, quia ꝑ partẽ post partẽ alterantur, sed qa tñ simul semper alteratur. Vñ ẽt Phil. ait. Contingit .n. simul & non dimidiũ alterari veluti aquã totam simul congelari.*

Libro de sensu & sensili. Lect. 16.

¶ *Secundo, ꝙ licet intendat arguere cõtra Heracli. tã de motu locali q̃ de motu alterationis: tñ alio et alio medio ꝑcedit, arguit.n. de alteratione ex hoc: qa cũ alteratio non sit motus continuus, nõ põt dici oĩa esse semp in motu, quia alterantur. De motu aũt locali, quia corpus naturale, cum in ꝓprium locum descenderit, ibi quiescit.* ¶ *Secũdo arguitur ad cõclusionem supponendo, ꝙ sicut cuiuslibet sbẽ datur minima quãtitas, ita ꝙ sub minori non posset esse, ita ẽt qualitatis sensibilis datur minima quantitas, ita ꝙ sub minori nõ posset saluari, cũ sit forma naturalis. Hoc est de mẽte Cõm. Tũc sic. Illa pars quanti simul alteratur, sub cuius minori non põt forma sẽsibilis saluari: si .n. non simul alteratur, tũc in medietate tpis eẽt ĩ medietate illius partis, et ꝑ actus dareẽ minus minimo ĩ quo eẽ põt: sed datur in quolibet alterabili illa pars mini-*

Arguit̃ fortius ad conclusionem.

6. Phys. Comm. 49.

Alteratio quę est introductio formæ siue introductio graduum eiusdem formæ in subiecto non est motus continuus.

Dist. 8. q. 1. ar. 1. ad tertiũ & 2. con. c. 89.

ma vt supponit: ergo etc. ¶ Secunda cõclusio est. Alteratio (quę est introductio quãtitatis intensiue formę, siue introductio graduũ eiusdẽ formę: in sbo) nõ est motus continuus. Probatur sicut pbatũ est superius de augmento. Confirmatur etiam auctoritate S. D. 1. sen. contra dicentis ꝙ nullus alius motus est simpliciter continuus nisi motus localis. Sunt etiam auctoritatis in pñti quæstione adducta de mente Comm. ¶ Præterea supponitur ꝙ quilibet gradus formæ sit indiuisibilis, nullus .n. hoc negare videtur. Tunc arguitur sic. Si alteratio est motus continuus: sequtur ꝙ instãtia erunt sibi immediata, ꝙ à Phil reprobatur 6. Phys. Probatur consequẽtia. Quilibet gradus formæ est indiuisibilis: ergo in instãti acquiritur: ergo si non interuenit qes media, instãs erit immediatũ instãti. ¶ Aduertendum aũt sm doctrinã. S.D. ꝙ qualitates quę suscipiunt magis, & minus nõ habent (vt quidã putant) latitudinẽ, & gradus infinitos: ita, ꝙ quacunque qualitate remissa data, possit dari remissio in eadẽ specie, sed sunt in ea determinati gradus, & datur minimũ eius: puta caliditas ita remissa, ꝙ remissior in natura esse nõ põt, & illa in instanti introducitur, sub qua p aliquod tẽpus mobili quiescente ad perfectionẽ disponitur, quæcunque dispositio sit illa: & in vltimo instãti illius tpis eodẽ numero, caliditas quę imperfecta erat efficitur perfecta in ordine ad suũ subiectũ, vtpote ipsum perfectius actuans perfectiusq; ad se trahẽs, & sic successiue fit alteratio, licet sibi nõ sit simpliciter continuitas. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubiũ. Primũ est qa S. D. inquit ꝙ subiectũ põt infinitis modis variari sm magis album, & minus albũ, & sic motus alterationis potest esse continuus. ¶ Aliud est quia in 5. Phys. dans S. T. differentiã inter formã sbalẽ, & formas

Tex. 1. et 2.

6 Physicor. Tex. 49.

Lect. 3.

de tertia specie qualitatis inquit, ꝙ ab vna forma sbali ad aliã nõ peruenitur per motum continuũ: sed à qualitate in qualitatem est motus cõtinuus. ¶ Ad primũ dicitur sicut supra de augmento dictũ est sm mentẽ eiusdẽ S.D. ꝙ hoc est intelligẽdũ considerata cõi ratione motus, nõ autem pprie ratione huius motus, qui est alteratio considerata: inquantum.n. est talis motus, sibi repugnat ꝙ infinitis modis subiectum varietur, & quòd ibi non sit primum. Vnde non dicit quòd mobile infinitis modis varietur, aut quòd motus sit continuus: sed ꝙ potest mobile infinitis modis uariari, idest sibi non repugnat inquantum mobile est. Similiter intelligitur ꝙ motus ille potest esse continuus, idest sibi non repugnat continuitas inquãtum absolute motus est, licet repugnet sibi inquantum est hic motus. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ accipit continuitatem nomine continuitatis ad successionẽ extẽso, forma .n. sbalis simul tota introducitur sm omnem eius perfectionem, forma autẽ accidentalis de imperfecto ad perfectum procedit vsque ad aliquem certũ gradum. ¶ Aduertendum tñ ꝙ non omnis successiua acquisitio formę secundum imperfectum, & perfectũ apud S.D. dicitur intensio: sed solum qñ aliqua sensibilis mutatio secundum qualitatem fit à parua qualitate ad magnã, à principio.n. caliditas in aliquo paruo tẽpore de non esse procedit ad aliquod esse, etiam vltra minimum eius: sed illa successio non percipitur, sicut is qui de non calido fit calidus, recipit successiue diuersos quosdam gradus caliditatis: sed illã successionem et reductionem de imperfecto ad aliquem gradum aliquo modo perfectionem non percipitur, unde illa potest dici alteratio: qñ autem ab aliquo gradu ad alium perceptibiliter aliquod calefactibile mouetur, tunc proprie intensio nun-

Vide in quæstione præcedenti.

Quæ acquisitio formæ secundum imperfectũ & perfectũ dicatur intensio.

cupatur. vnde S. Tho. sic ait. Quædam formæ sunt quæ recipiunt magis & minus secundum elongationem à contrario, & secundum accessum ad causam propriam sicut albedo, & ideo taliis forma successiue recipitur in subiecto, & postquam recepta est intenditur & remittitur. ¶ Sciendum autem quòd dupliciter alteratio considerari potest. Vno modo per comparationem ad mobile, secundum s. quòd ad diuisionem mobilis diuiditur. Alio modo per comparationem ad tempus, secundum s. quòd ad diuisionem temporis diuidi posset. Cum dicimus alterationem non esse continuam, non intelligimus primo modo, licet .n. aliqua mutatio sit instantanea, si tamen mobile sit continuum, ipsa etiam hoc modo est continua & diuisibilis in infinitum: sed intelligimus secundo modo: quia s. si in vna hora introducta est caliditas vt quatuor, non oportet calefactionem diuidi, & continuari proportionabiliter ad partes temporis, sed in quatuor instantibus illi quatuor gradus sunt introducti, in quorum tempore medio formaliter aliquid calefactionis non erat. ¶ Tertia conclusio est. Alteratio est motus continuus secundum quid, eo s. modo, quo de augmentatione dictum est. Hanc conclusionem ponit S. D. præcipue. 6. Phys. exponendo tex. 32. vbi uidetur uelle, quod alteratio aliquid continuitatis habeat: quia s. secundum quandam successionem mobile recipit passionem secundum ordinem partium, quod intelligendum est de partibus eiusdem quantitatis. ¶ Aduertendum autem, quòd nomen alterationis dupliciter accipi potest. Vno modo pro omni productione qualitatis in subiecto, & sic non omnis alteratio est secundum quid continua, aliqua .n. est qualitatis etiam de tertia specie subita introductio vt dictum est. Alio modo pro introductione qualitatis secundum diuersos gradus, & hoc modo habet aliquid continuitatis, tum quia successiue introducitur, licet non sit continuatio vnius gradus ad alterum in factione, tum etiam propter vnitatem formæ, diuersi enim gradus non sunt nisi diuersi modi essendi eiusdem numero formæ in subiecto. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quòd instantaneam introductionem minimi gradus qualitatis non vocat Phil. motum, sed introductionem qualitatis secundum plures eius gradus. ¶ Dicitur secundo, quod motus non differt à mutatione vniuersaliter loquendo: quia motus sit simpliciter continuus, mutatio autem simplex non: sed quia mutatio quæ est generatio, & corruptio in vno tantum instanti fit, cum forma substantialis diuersitatem nullam partium aut graduum habeat, quos oporteat successiue fieri, motus autem non in vno tantum instanti fit, sed aut tempore mensuratur sicut motus localis, aut diuersis instantibus sibi succedentibus sicut in augmentatione, & alteratione: non .n. tota quantitas aucti, neq; omnes gradus albedinis simul introducuntur, sed secundum quandam successionem, id quod impropriè, & secundum quid continuitas dici potest. ¶ Ad secundum dicitur, quòd illa propositio Philosophi habet simpliciter veritatem in motu locali, vt ibidem inquit S. Tho. non autem habet veritatem in alteratione, nisi forte secundum quid, inquantum scilicet una pars alterabilis prius alteratur quam alia, aut pars propinqua prius recipit formam secundum esse perfectum quam alia, & sic una pars prius peruenit ad terminum ad quem quam alia, in quo uidetur esse quædam similitudo motus localis, & continuitatis. ¶ Ad tertium negatur antecedens. Ad probationem negatur maior, neque enim vera est, neque ad sensum apparet. Dicitur enim, quòd licet per aliquam approximationem illa pars sit lucidior: non tamen per omnem approximationem antequam

a. sent. dist. 17 q. 1 art. 2. q. 3.

[illegible]

Alteratio est cõsideraci ipsa & per comparationem ad mobile & ad tẽpus.

Alteratio est motus continuus secundum quid.

[illegible]

Nomen alterationis dupliciter c[on]siderari potest pro omni productione qualitatis in subiecto, & pro introductione qualitatis secundum [diuersos] gradus

antequam enim intendat lumen in instāti causatum, oportet ut per certum spatium approximetur, & in vltimo instāti illius approximationis intendat lumē, datur .n. minimus gradus luminis, cuiuscunq; alterius qualitatis. ¶ Ad quartum pōt primo dici, ꝙ agens in qualibet parte temporis aget, sed negatur consequētia, ergo alteratio est continua, agit enim nō aliquid de nouo producendo, sed gradum introductum per aliquod tempus conseruādo. ¶ Potest secundo dici, ꝙ nō aget in qualibet parte temporis: quia subiectum non erit dispositū ad susceptionē alterius gradus statim post primum gradum, & hoc est ex conditione formæ, cuius datur minima pars intensiua, & per cōsequens inter vnum gradum introductum et alium oportet tempus mediare.

Quo modo datur minimus luminis.

QVAESTIO VIII.

Vtrum possit teneri oppositum de mente Commen. & S. Thom. scilicet quòd alteratio sit motus continuus.

Quare dicere continua alterari &c. Tex. XXIII.

QVAERITVR octauo, Vtrum possit teneri oppositum de mente Commen. et S. Tho. scilicet, quòd alteratio sit motus continuus. Et videtur, ꝙ non Primo per auctoritates eorum in superioribus adductas. ¶ Secundo arguitur supponēdo, ꝙ cuiuslibet rei permanētis detur primum esse de mente Philosophi inferius. Si alteratio esset motus cōtinuus, sequeretur ꝙ non daretur primū esse formæ introductę per alterationem, sed hoc est contra suppositum: ergo &c. Probatur consequentia ex his quæ ꝑbat Philosophus in 6. .f. ꝙ ante quodlibet mutari est mutatum esse, & ante quodlibet mutatum esse ē mutari. ¶ Tertio sequeretur, ꝙ in instāti terminante alterationē forma eēt infinita, sed hoc est impossibile: ergo etc. Probatur consequētia. Primo, qa in quocunq; instanti dato tantū introduceretur de forma sicut in alio instanti, sed quando motus est cōtinuus in tempore mensurante motum, sunt infinita instātia: ergo etc. Secūdo, In infinitū minor albedo aut gradus albedinis quàm est totalis albedo acquisita, est in tempore mensurāte alterationē si est continua: ergo tota albedo acquisita erit infinita. patet consequētia qa nulla quantitas finita est ī infinitū minor quantitate finita. ¶ Respondeo: quia diuersa, & varia sunt dicta Cōmen. & S. D. propter ꝙ difficile est videre ad quā partē determinate inclinentur, ideo posset vtraq; pars defendi, & dicta eorum quæ videntur opponi, ita glosari vt repugnantiam nullam habeant. ¶ Ad saluandam itaque alterationē esse motū continuū, Notandum primū, quod nō oportet ponere formā habere partes infinitas, hoc .n. est omnino impossibile, nō .n. effugere quis potest quin forma esset infinitæ perfectionis: qualibet .n. pars adderet aliquam diceret perfectionē. ¶ Notādum secundo, ꝙ sicut forma in actu nō differt à forma in potētia sm̄ rem, sed vna et eadem numero primo potētialiter est in materia, deinde reducitur in actum, ita forma sub vno gradu in potentia ad perfectiorem gradum nō differt realiter à perfecto gradu, sed eadē numero forma quę prius imperfecto modo actuans suum subiectum erat in potentia ad hoc vt perfectius educeretur in actum, & suum subiectum perfectius actuaret, postea educitur ī actum

Tex. 69.

Tex. 58.

Palearum argumentum.

In hoc &.

Ad saluandam alterationem esse motum continuum nō oportet ponere formā habere partes infinitas.

ctum, & suum subiectum perfectius actuat. Ex hoc apparet, quod latitudo non est in forma, nisi secundum quòd à subiecto participatur, & ideo ipsam in subiecto perfici, & magis subiectum actuare, subiectumque magis participare formam, idem sunt. ¶ Notandum tertio, quod sicut à principio alterationis vsque ad finem eadem est forma numero, ita est idem esse. Si .n. essent successiue plura esse, aut omnia remanerent, et sic idem numero simul haberet diuersa esse, quod est impossibile: aut adueniente secundo esse tolleretur primum, et sic in una alteratione essent plures corruptiones, et generationes accidentales, generatio .n. est ad esse, & corruptio ad non esse. Quemadmodum ergo forma una numero prius est imperfecta postmodum perfecta, ita idem esse prius est imperfectum, postmodum est perfectum: quia per ipsum subiectum imperfecte aut perfecte actuatur. ¶ Notandum quarto, quod sicut magnitudinis finitæ dātur duo termini in actu inter quos sunt infinita puncta in potentia, ita formæ secundum quam fit alteratio si sit continua oportebit dare duo indiuisibilia in actu extrema, inter quæ erunt infiniti modi participationis formæ sed potentiales, id quod intellexisse. S. Tho. dicimus dum dixit. 6. Physi. quod subiectum potest infinitis modis variari secundum magis album, et minus album: huic etiam fauere videtur dictum. S. Tho. sicut patet in pallore, cuius terminos per continuam alterationem aliquis transit vsque ad albedinem uel nigredinem perueniens. ¶ Dicetur ergo ponendo alterationem esse motum continuum, quòd in primo instanti in quo incipit alteratio introducitur forma, & postea successiue, & continue sine aliqua .s. interpositione quietis mobile peruenit ad aliquem determinatum gradum in actu, & non est dare post primam introductionem formæ gradum potentialem illi immediatum, sed ante quemlibet præcedit alius in infinitum. Vnde non est dare primum ad quem terminari possit alteratio, sed ante quemlibet datum præcesserunt infiniti. Sicut non datur primum punctum, quod immediate sequatur principium lineæ, sed ante quodlibet aliud præcedit in infinitum. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primam pōt primo dici, quod mens Cōmen. et S.D. est alterationem non esse motum continuum .s. primo, et per se quantum est ex conditione formæ secundum se consideratæ, sicut accidit in motu locali. Magnitudo .n. secundum quam fit motus localis est per se diuisibilis in infinitum, & continua, ex quo habeat quod successiue, & per motum continuum transeat, forma autem secundum quam fit alteratio secundum se indiuisibilis est, sed diuisibilitatem graduum habet secundum, quod in subiecto recipitur, ideo secundum se in instanti produci habet: quod autem per motum continuum fiat, hoc sibi per aliud conuenit .s. ratione subiecti, vnde dixit Philos. 6. Physi. quod in sola mutatione quæ est secundum qualitatem contingit indiuisibile per se esse. ¶ Potest secundo dici, quod vbi Cōmen. dicit aut etiam. S. Tho. si alicubi illud inueniatur motum alterationis esse compositum ex pluribus motibus, & in ipso quietem incurrere, intelligendum est de alteratione qua aliquid ad summum gradum formæ mouetur: nō .n. necesse est ut illud fiat per motum continuum, sed pōt terminari vna alteratio ad aliquem gradum remissum, et interposita quiete ab eodem gradu alterari ad summum, per hoc autem nō tollitur quin vna alteratio ad aliquem inferiorum graduum possit esse cōtinua. ¶ Si dicatur, quod idem quod de alteratione dixit, affirmauit et de augmentatione quam constat secundum mentem eius non esse continuam. ¶ Dicitur, quod hoc quidem illis cōmune est, quod totalis alteratio, & totalis siue notabilis augmentatio nō est continua, sed aliqua ra-

In alteratione semper est idem esse.

In expo. tex. 49.

12. q. 24 ar. 7

Quomodo saluabitur alterationem esse motum continuum.

Solutio rationum aduersariorum.

Tex. 49.

Interpretatio verborum S. Tho.

Quæſt. 5.

qua ratio particularis eſt, ut ſupra dictū eſt de augmentatione, ꝙ non poſſit eſſe cõtinua ēt particulariter ſumpta, quā Commen. de alteratione non affert. ¶ *Poteſt tertio dici, quòd tanto dicunt alterationem non eſſe motum continuum, ſed bene localem motum: quia non, omnis alteratio eſt continua, ſed aliqua eſt inſtantanea ſicut aliqua congelatio, omnis autem motus localis de neceſsitate eſt continuus.* ¶ *Item poteſt, dici, quòd Commen. loquitur contra Heraclitum qui volebat motum continuari ita, quòd æqualibus partibus temporis introducerentur æquales partes magnitudinis. Et arguit, quia ſi diuidatur magnitudo ī partes minimas, & in æquali mēſura fiant illę partes, cum primum minimum introducatur in inſtāti, erunt inſtātia cõtinuata.* ¶ *Ad ſecundum dicitur primo, quod licet forma ſit ſecundum ſe conſiderata res permanens, ſecundum tamen quod in ſubiecto ſecūdum diuerſos gradus recipitur, habet modum entis ſucceſsiui, inquātum illi gradus non ſimul ſed ſucceſsiue fiūt.* ¶ *Dicitur ſecūdo, quòd ipſius datur primum eſſe eo modo, quo & tpri finito primum eſſe tribuitur, datur enim primum indiuiſibile à quo incipit, ſed non datur prima pars proportionalis illorum graduum, ſicut nec prima pars proportionalis temporis, quomodo intellexit Philoſophus nõ dari primā partem motus, nec primum mutatum eſſe, illud enim primum non habet proprie rationem mutati eſſe, cum ipſum aliqđ mutari nõ præcedat.* ¶ *Ad tertium negatur conſequentia.* ¶ *Ad probationem dicitur, ꝙ ſupponit falſum, ſcilicet quòd alteratio ſiue intenſio fiat per additionem partis formæ ad partē, quod diximus eſſe falſum.* ¶ *Si dicatur, mobile infinitis modis poteſt variari ſecundum illam formam, & licet maneat eadem forma, et idem eſſe, unus tamen illorum modorum eſt perfectior alio, ergo ī fine alterationis forma, & eſſe erunt infinitę perfectionis, quamuis pars non addatur parti.* ¶ *Dicitur, quòd ſicut nõ valet iſta conſequētia, hoc continuū habet in infinitas partes in potentia quarum quęlibet eſt quanta, ergo hoc quantum eſt infinitum in actu, quia illæ partes ſunt potentiales: ita non valet hæc forma, ſiue hoc eſſe infinitis modis variari poteſt &c. ergo erunt infinita in actu, illi enim infiniti modi ſunt tantum in potentia.* ¶ *Ad ſecundam probationem eiuſdem conſequentiæ dicitur primo, quod non eſt eadem veritas iſtarum duarum propoſitionum, In infinitum minor pars albedinis quam ſit tota, eſt acquiſita poſt, a, inſtans, & aliqua pars albedinis in infinitum minor quā tota albedo acquiſita eſt poſt, a: prima enim vera eſt, & ly minor pars ſupponit confuſe tantum, quia ſequitur terminum confundentem, & eſt ſenſus, quod in duplo minor, & in triplo minor, et ſic in infinitum eſt acquiſita. Secunda autem falſa eſt: ſupponit enim ly pars albedinis determinatæ, & eſt ſenſus, quod demonſtrata aliqua parte quæ minor eſt in infinitum quam tota albedo, illa fuit acquiſita etc. in qua ſupponitur eſſe aliquam talē partem in infinitum minorē, quod ē falſum.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ prima conſequentia eſt falſa: ad probationē dicitur, quòd ratio procedit ſumēdo antecedēs in ſecundo ſenſu in quo non cõceditur, conceſſum eſt enim in primo tātum, unde ſuppoſitio confuſa in determinatam mutatur.*

Melior reſponſio.

Cõment. 23.

QV AE-

QVAESTIO VIIII.

Vtrum grauia & leuia à seipsis moueantur.

Et namq; dicere hæc à seipsis moueri &c. Tex. XXIX.

QVAERITVR nono, Vtrum grauia, & leuia à seipsis moueantur. Et videtur quòd sic. ¶ *Primo. Omne quod habet in seipso principium actiuũ sui motus, mouetur à seipso vt de viuẽtibus patet, sed grauia, & leuia habent in seipsis grauitatem, et leuitatem, quæ sunt principia actiua motus, vt in plerisque locis inquit S. D. ergo &c. Confirmatur, quia Cõm. 4. Cœli cõmen. 25. ait, ꝙ motus ad superius est causatus à leuitate.* ¶ *Secũdo si non mouentur à seipsis non videtur à quo moueantur: nisi dicatur, ꝙ mouentur à generante ea, sed hoc est falsum: ergo probatur falsitas ex Cõmen. ait enim, ꝙ motus nõ existunt à generante nisi mediante generato: ex quibus patet, ꝙ generãs non est proximum mouens de quo quærimus. Confirmatur per Comm. 8. Physi. dicentem, ꝙ huiusmodi non indigent motore extrinseco essentialiter ad hoc vt exeant ĩ actũm.* ¶ *Tertio, Philosophus 8. Physi. comparat corpus habens actu leuitatem habenti actu scientiam, et non considerãti: sed habens scientiam nõ indiget aliquo extrinseco ad considerandũ, sed per seipsum cõsiderare põt: ergo etc.* ¶ *Quarto effectus ĩ actu exigit causam in actu 2. Physi. Si ergo graue moueatur deorsum, aut à se mouetur, aut à remouente prohibens, aut à centro attrahente, aut à generante. Non à remouente prohibens: quia illud mouet tñ per accidens vt inquit Phil. Non à centro, qa supposito per impossibile in cẽtro esse vacuum sed illud moueretur graue. Non à generãte: qa cõtingit generans nõ esse, & graue moueri: ergo à seipso mouetur.* ¶ *Quinto Commen. 4. Cœli ait, ꝙ lapis mouet se inquantũ est grauis in actu, & mouetur inquãtũ est in potẽtia inferius.* ¶ *Sexto, si mouerẽtur ab extrinseco, puta à generante, motus eorum esset remissior versus finem, sed ad hunc sensum apparet esse falsũ. Videmus .n. quòd quanto graue magis appropinquat ad centrũ, tanto velocius mouetur. probatur consequentia: quia quanto magis inflat mobile à mouente, tanto mouens minus põt super illud cæteris paribus, & per consequẽs tãto illud tardius mouetur: ergo etc.* ¶ *Septimo, Philosophus. 4. Physi. loquens de cõtrarietate grauis, & leuis, dicit ꝙ secundũ hanc contrarietatem erunt actiua motus, sñ autem durum, & molle passiua.* ¶ *Octauo, quãdo aliquid habet potentiam actiuam respectu alicuius formæ, potest eam causare in quocunq; passo sibi ꝓportionato, & approximato: sed graue habet põiam actiuã respectu vbi deorsum, sicut respectu eius, qđ secũ deorsum trahit, & ipsummet quando est extra illum locum, est receptiuum illius formæ, & est proportionatum, & approximatum sibi: ergo istam formam põt causare in seipso.* ¶ *Respõdeo: quia Cõmen. videtur variæ de hac materia locutus, ideoq; sectatores eius ĩ varias opiniones sunt diuisi. Primo recitabo eorũ opiniones qui à doctrina S. D. deuiant, & eas improbabo. Secũdo opinionẽ. S. D. cum opportunis declarationibus explicabo.*

¶ *Prima opinio est quorũdam dicẽtiũ, quòd grauia, & leuia per se mouent medium, ipsa vero ad motũ medij per accidens*

Vide 2. phy. ad principium.

12 q 16 ar. 3 contra. gẽ ca 3, & alibi.

3 Cœli cõment. 28.

Comm. 32.

Tex. 32.

2 phy. tex. 27. & 5. met. Tex. 3.

Tex. 32.

Cõment. 22.

Motus per se in fine quo modo iudicabitur.

Tex. 89.

Respõsio ad q̃ suatio nem præpositam.

Prima opinio Auer.

dens mouentur, quodq; nulla alia per se causa illius motus est quærēda. Hanc autem positionem ipsi auctoritatibus quibusdam Auer. muniunt. ¶ Primo qa .3. Cœli uidetur velle, q medium motum sit necessarium ad motum grauium, & leuium, & quemadmodum homo in naui p se mouet nauim, per accidens autem mouetur ad motū nauis, ita graue per se mouet medium, per accidens autē mouetur ad medij motū ¶ Secundo: quia 4. Cœli idem dicit, & eodem confirmat exēplo. ¶ Sed contra istam opinionem arguitur supponendo motum grauium deorsum, et leuium sursum esse motū naturalē, vt patet per Philosophum. 1. Cœli. Omnis motus naturalis requirit aliquē motorē per se: sed motus grauium, & leuium est naturalis: ergo requirit aliquem motorem per se: ergo nō sufficit illis assignare motorem per accidens. consequētia nota cū minori, maior vero probatur. Omnis motus naturalis dicitur aut quia mobile habet potentiam passiuam naturalē ad motum, aut quia in se habet principiū actiuum motus. Si primo mō, non potest esse naturalis sine motore p se, dicitur enim naturalis quia in mobili est potētia nata ab agente naturali, & proportionato in actum reduci, q est ab agente. & motore per se fieri. Si secundo mō idem quoq; apparet: quia principiū intrinsecum motus naturalis ē principiū per se: ergo etc. ¶ Secūdo. Nullū corpus mouet nisi motum, si ergo graue mouet mediū, oportet quòd moueatur: aut ergo est seipsum mouens, & sic habebit motorem per se, aut ab alio mouebitur, & sic etiā oportebit esse aliquod à quo per se moueatur: ergo & c. ¶ Ad rōnes eorum dicitur, qđ procedunt ex malo intellectu verborū Cōm. Non .n. mens eius est, q non oporteat in huiusmodi dari nisi motorē per accidēs. Sed cū putet huiusmodi corpora non possе mouere per seipsa de potentia accidentali vt inferius pbabitur, inquirit modum quo seipsa per accidens mouere possint. ¶ Pro cuius declaratione sciēdum est: quia licet graue non moueat seipsum deorsū sed ab extrinseco moueatur, aliud tamē corpus à se distinctū pōt per se mouere: qa tunc est ens in actu à mobili essētialiter, & sm esse distinctum, sicut licet ignis se non calefaciat, aerē tñ calefacit. ¶ Sciendum secundo, q nullum inconueniens est, id q alterum mouet per se moueri per accidēs ad eius motū, sicut ī animalibus principium mouens, siue sit anima, siue aliqua pars corporis ad motū alterius partis per accidens mouetur, similiter nauta mouetur per accidens ad motum nauis à se motę, unde ī tali motu idē est mouens per se alterius, et per accidēs suipsius inquantū est in eo, qđ mouetur per se. ¶ Voluit ergo Cōmen. in supradictis locis primo, q talia corpora moueri non possunt sine medio: quia existimauit in vacuo non posse esse motum. Voluit secundo, q licet ista corpora nō sint per se causa sui motus, sunt tñ causa per accidens illius motus, quo per accidens mouentur ad motū medij ab illis moti, īquātum scilicet ad motū medij mouetur, vnde ibidem. 3. Cœli ait, Lapis igitur non mouet essentialiter nisi aerem in quo est, & mouet se: quia hoc qđ mouet se, sequitur motum aeris. Cum his aūt stat, q indigeant motore per se quo moueātur suo motu naturali inquantum naturalis est. ¶ Secunda opinio est quorumdam dicentiū grauia, & leuia mouere seipsa de potentia accidentali, nulloq; motore extrinseco indigere ad motum huiusmodi, ita q inquantum sunt in actu mouent, īquantū autem sunt in potētia ad sua loca mouentur. Item q motus horū non est naturalis inquātū habēt principiū actiuū in se: sed inquantū habent principiū passiuum

Marginalia: Cōment. 28 · Cōment. 32. · Tex. 14. & 3. tex. 21. & 4. tex. 21 & 8. phys. tex. 31 · Corpus non mouet nisi motum. · Mens cōmētatoris. · Graue seipsum nō mouet sed ab alio mouetur. · Id q alterū per se mouet non inconuenit p accidens ad motum eius moueri. · Cōment. 28 · Opinio secundum.

naturaliter inclinãt ad motum. Pro qua opinione videtur esse Cõm. 3. Cœli vbi, ait, Lapis autem mouet se inquantum est grauis in actu, & mouetur inquantũ est in potentia inferius: & causa in hoc est, quòd inuenitur vno modo in actu, et alio modo in potẽtia est, quia cõponitur ex materia, & forma, forma igitur eius mouetur secundum, ꝙ est forma, et mouetur secundum, ꝙ est materia, non .n. est in potentia ad inferius, nisi secundũ ꝙ est materia. Itẽ. 4. Cœli, Grauitas, inquit, in lapide est motor secundũ ꝙ est forma tantum, & ipsa est mota inquãtum est in materia prima. Huic opinioni addunt, quidam, ꝙ hũi corpora per se mouent se, sed per accidens mouentur. ¶ Cõtra primum, qđ dicit ista opinio: scilicet ꝙ inquãtum sunt in actu mouent: inquantum aũt sunt in põia mouentur, arguitur. Mouẽs, primo, et primo motũ oportet esse realiter distinctũ, sed actu graue exñs extra propriũ locum inquantũ est actu graue, & actu graue inquantum est in potentia ad locum non sunt realiter distincta: ergo idem inquantum est in actu graue nõ mouet seipsum inquantũ est in potentia deorsum. Maior ꝓbatur rõne Philoso. 8. huius, qa si sic esset, idẽ respectu eiusdem esset in actu, & in põia. Quantũcũq; .n. diuersimode graue considerari possit, ꝓ hoc tñ non tollitur quin graue in actu, et graue in potentia deorsum sint idẽ realiter, consequens autem habet Philos. pro impossibile: ergo etc. ¶ Si dicatur, ꝙ idẽ non potest esse in actu formali, & in põa formali, sed nõ est inconueniens, vt idem simul sit in actu virtuali, & in põa formali, et ꝙ graue in actu qñ non mouetur est in actu virtuali, quia põt cãre motũ: sicut sol põt calefacere, & est in põa formali: quia non habet actualiter motum, qua est respõsio Sco. ad argumẽta ꝓ secunda opinione. ¶ Cõtra arguitur, quia Philosophus assumit illã ꝓpositionem ad probandum, ꝙ idẽ non põt seipsum penitus mouere, ita scilicet, ꝙ totũ moueat totũ, sed oportet ut diuidatur in duas partes, quarũ vna sit mouẽs, et altera sit mota, vnde in fine illius cõcludit, Hoc igitur mouet, illud aũt mouetur eius, qđ seipsũ mouet. Si autem illa propositio haberet veritatem solum de actu et põa formali, non aũt de actu virtuali et põia formali, per eam nõ probaretur ꝓpositũ. Diceretur .n ꝙ mouẽs seipsũ localiter non est in actu formali, sed in actu virtuali, et põia formali: ergo etc. Illa expositio nõ est ad mentem Phil. ¶ Si aũt dicatur, ꝙ Phil. deducit, ꝙ idẽ esset calidũ, & nõ calidũ: similiter aũt et aliorum vnũquoq; quorumcũq; mouẽs necesse est habere vniuocũ: in qbus uerbis videtur loqui de agente vniuoco, & per cõsequẽs in actu formali existẽte. ¶ Hoc nõ obstat: quia cum Phil. velit ostendere, ꝙ idem non põt simul esse in actu, & põia respectu eiusdẽ, deducit ad inconueniẽs nobis manifestius, ꝙ scilicet idem esset calidum, & non calidum, & sic in alijs vniuocis: relinquens etiam manifestum ex his, ꝙ in causis equiuocis in quibus nobiliori mõ agẽs est in actu, multo magis idẽ non potest simul esse in actu, & in potentia, & per consequens non potest idem seipsum primo mouere. ¶ Si secundo, respondetur, quòd mens Philosophi est idẽ secũdũ eandem rationem nõ posse esse in actu, & in potentia respectu eiusdẽ, sed bene secundum diuersas rationes. ¶ Cõtra, qa Philosophus per illã propositionem non ꝓbaret quòd omne mouens seipsum diuiditur in duas partes secundum rem, quarũ vna sit mouens, & altera sit mota, ex hoc enim quòd aliquid diuiditur in diuersas rationes non sequitur illud realiter diuidi. ¶ Si dicatur, quòd pars mouẽs est grauitas, pars vero mota ẽ materia: hoc est ex-

Margin notes: Cõmen. 28. — Cõmen. 22. — Cõmen. 40. — 1. di. 3. q. 7 ad arg. pro secunda opinione. — Tex. 40. — Idem respectu eiusdem non põt esse in actu, & in põa qđ intelligẽdum est.

Cōment. 30. est expresse cōtra Cōm. 8. Phy. arguēs, quòd materia prima nō potest esse pars mota in corporibus simplicibus: quia nō est existens in actu, & illud qđ mouetur ex se debet diuidi in mouētem, et motum in actu. ¶ Contra secundum dictū huius opinionis scilicet, ꝙ graue mouet se p se, mouetur autē per accidēs: arguitur primo quia implicatur cōtradictio. Cum .n. dico aliquid mouet alterum per se, sequitur ꝙ illud alterum moueatur per se. Nihil enim aliud est moueri per se quam habere causam per se sui motus: ergo cū dicitur ꝙ aliquid mouet se p se, dicitur īplicite ꝙ mouetur p se: dicere ergo ꝙ graue mouet se per se, et tñ ꝙ mouetur per accidens, est dicere cōtradictoria. ¶ Secūdo, motum esse p accidēs, aut intelligitur ex parte agētis sicut dicimus edificationē eē ab albo per accidēs, aut ex parte motus, quia .s. cōiungitur motui per se. Neutro aūt horū modorū graue mouetur p accidens, nō quidē primo mō, qa dicis ꝙ graue in actu per se mouet se: nō etiā secūdo mō, qa oportet ipsi graui assignare aliqđ aliud mobile per se. Vt .n. inquit Cōmen. Omne qđ mouet se accidentaliter necesse est vt moueat se, quia essentialiter mouet aliud motum à se: hoc autem ista opinio non assignat, immo negat ꝙ moueatur graue solum per motum medij: ergo &c. ¶ Tertio. Omne quod naturaliter mouetur, per se mouetur, quia à principio intrinseco: sed graue extra proprium existēs locum, naturaliter mouetur deorsum, vt patet ex Philosopho vbi supra: ergo mouetur per se & non per accidēs. ¶ Ad auctoritates Comment. dicitur, ꝙ accipit mouere se extenso uocabulo: put idem est quòd habere aliquod principiū in se sui motus actiuum quomodocunque sit actiuum, non autem prout mouere se, est esse principiū quod & principale sui motus, illud autem non negamus vt inferius patebit. ¶ Potest etiam dici ꝙ Commen. loquitur de illo motu .s. quo graue per accidēs mouetur moto aere à graui, & hoc magis conforme est literæ cōmenti. ¶ Quantum ad secūdum scilicet de opinione. S.D. Primo notāda sūt quędam ad propositum necessaria. Secundo per conclusiones respondēdum. ¶ Sciendum itaque primo ꝙ duplex est mouens, quoddam quod in mobile nullam imprimit formam, quæ motus principiū sit, sicut accidit in mouente per uiolentiam, et tunc motus ut ab agēte procedit, dicitur esse totaliter ab extrinseco. Aliud est mouens quod imprimit in mobile formā aliquam inclinātem ad motū, sicut magnes imprimit qualitatem in ferro per quā ad ipsam inclinatur, & tunc motus non dicitur totaliter esse ab extrinseco tāquam ab agente, quia etiam à forma intrinseca procedit. ¶ Sciendū secūdo ꝙ talis forma dupliciter potest cōsiderari. Cum .n. sit quoddā medium inter mouēs & mobile tanquā ab agente in mobili causata, potest considerari per comparationē ad mouens tanquā ad id quod per ipsam formam mouet, & sic habet rationē principij actiui motus. Pōt etiam considerari per comparationē ad mobile, tanquā .s. mobilis forma, & sic habet rationē principij passiui. Non est enim principiū quo mobile se mouet: sed quo mouet. ¶ Sciēdum tertio, ꝙ aliquid cōcurrit ad actionem & motum dupliciter. Vno mō sicut principium quod actionem & motū producit, & hoc oportet esse aliquod subsistens, aut habens modum subsistentis: quia actiones, & motus sunt suppositorum agentium. Alio modo sicut quo agēs agit, & mouens mouet, & hoc potest esse forma tam intrinseca, quam extrinseca. Intrinseca, sicut ignis calefacit & calorem in igne calefaciente existentem, extrinseca autem sicut magnes mouet, ad se

Marginalia: Quid ē per se moueri. — 3. Cęli commen. 18. — Vbi supra. — Declaratur mens cōm. — Mouens est duplex — Forma impressa ã mobili à mouēte, dupliciter potest cōsiderari. — In prologo Metaph.

ad se ferrum per qualitatem in ferro impressã. ¶ Sciendũ quarto, ꝙ aliqua accidentia ita consequuntur formã necessario ꝙ à nullo impediri põt qn posita forma eueniant, sicut visibilitas consequitur naturam humanã. Quædam uero consequuntur formã in aliqua dispositione existentem & non impeditam, sicut motus deorsum consequitur formã grauis existentem extra proprium locũ, & à nullo prohibente extrinseco impeditã. Prima accidentia non est dubiũ produci à producente formam, de secũdis autem quando propter aliquod impedimẽtum nõ ponuntur in eodẽ instãti in quo ponitur forma, potest esse dubium: sed ostendetur ꝙ etiam huiusmodi oportet esse à ꝓducente forma quandocũque ponatur in actu. ¶ Sciendum quinto ꝙ dupliciter põt aliquod graue esse in põia ad motũ deorsũ sm̃ Phil. & Cõm. Vno modo sm̃ põiã essentialem, qñ .s. non habet formã grauitatis: sed est in potẽtia ad illam. Alio modo secundum potentiam accidentalẽ, qñ scilicet formam habet, quæ est principiũ motus: sed non mouetur propter aliquod impediens, per remotionẽ tamen prohibentis moueri potest: idem de leui est dicendum. Addit aũt Cõmen. ꝙ prima potentia est naturalis, secunda aũt est violenta. Hoc aũt nõ est intelligendũ de potentia secundũ se considerata: quia si potentia ad motũ esset uiolenta, tunc motus nõ esset naturalis: sed intelligendũ est de potentia secundũ ꝙ subijcitur priuationi motus & loci naturalis, illa .n. priuatio motus & loci est sibi præter naturam, et totaliter ab extrinseco scilicet à prohibẽte motum. Istis notatis sit hæc. ¶ Prima conlusio. Grauia & leuia non mouẽt seipsa de potẽtia essentiali ad actũ. Probatur quamuis sit satis manifesta. Idem nõ potest esse simul in actu & in potẽtia respectu eiusdem: sed educens aliquid de non graui ad graue, quod est educere ad motum de potentia essentiali, est in actu, aut formaliter, aut uirtualiter tale, quod autem educitur ad actum vt sic est in potentia: ergo idem nõ potest se educere de non graui ad graue. ¶ Cõfirmatur, quia eadẽ ratione quælibet res seipsam de potentia ad actum produceret. Ad hoc ẽt sunt auctoritates Phil. & Comm. vt patet. ¶ Secunda conclusio est. Grauia et leuia non mouẽt seipsa per se de potentia accidentali. Dico per se: quia per accidens non inconuenit vt moueant se mouendo .s. aliud corpus: quẽadmodũ dictũ est superius esse de mente Comm. Primo probatur auctoritate Phil. 8. Phys. qui ex proposito hanc quæstionem determinans ait, Et namque ipsa à seipsis dicere .s. moueri impossibile est: quod postea quatuor rationibus probat. vnde concludit, Quod quidem igitur nihil horum ipsum mouet seipsum, manifestũ est. ¶ Respondetur ꝙ nihil aliud intendit Philosophus nisi quòd nõ mouent se de potentia essentiali: quia iam habent formã ad quã sequuntur motus. ¶ Sed contra hoc arguitur. Primo qa Phil. immediate superius quærens quomodo huiusmodi grauia mouentur, inquit ꝙ quando mouẽtur per violentiã, manifestũ est à quo mouentur, qñ aũt sm̃ naturã mouentur, non est adhuc manifestum. Ex quibus constat ꝙ nõ quæritur qũo de potentia essentiali moueantur, quia quãdo per violentiam mouentur iam acta sunt, et non essentialiter sed accidentaliter mouentur vt satis patet. ¶ Secundo quia Phil. ibidem ait, ꝙ mouere seipsum vitale est & proprium animatorum: sed hæc non mouent seipsa de potentia essentiali, cum suas formas non à seipsis sed à generantibus habeant: ergo &c. ¶ Si dicatur ꝙ immo animata mouent sed de potẽtia essentiali, quia animali in actu existenti põt deficere

Graue potest dupliciter dici in pñtẽtia ad motũ deorsũ. Tex. & Cõmen. 32.

Grauia & leuia non mouent se ipsa de potentia essentiali ad actum.

8. Physicor. Cõmen. 32.

Grauia & leuia non mouent se ipsa per se de potentia accidentali.

Tex. 29.

Tex. 32.

Tex. 29.

ficere species appetibilis quæ est principium talis motus, ideo indiget vt de potentia essentiali in actū reducatur. ¶ Cōtra. Quãuis species appetibilis sit principium motus: tñ non causat illam solum animal in seipso: sed ēt causatur ab appetibili, vt patet ex lib. 3. de aīa ꝑpter quod inquit Phil. 2. ꝙ sentire est quoddã pati: ergo non potest dici ꝙ eorum est ꝓpriū mouere se de potentia essentiali, sed tantum de potentia accidentali. ¶ Tertio Phil. probat grauia & leuia non mouere se quia sunt continua: corpus aũt continuum non mouet se: sed manifestū est quod quando actu continua sunt, sunt actu grauia: ergo loquitur Phil. de motu ipsorum quo de potentia accidentali mouentur: non de motu quo mouētur de potentia essentiali. Vnde concludit Phil. ꝙ necesse est diuidi mouens in vnoquoq; ad id quod mouetur: sicut in animatis videmus cum moueat aliquod animatorum ipsa. ¶ Confirmatur, quia Phil. non vteretur tanta diligentia ad probandū illa non moueri à se, id qđ videtur agere, vt excludat opinionem Platonis et Galeni ut inquit Alber. Si mens eius esset ista nō mouere se de potentia essentiali. Satis. n. per totum librum primū. Physic. ostensum est idem à seipso generari non posse, qđ est de potentia essentiali educi. ¶ Secūdo principaliter arguitur vt superius arguebatur. Si graue moueret seipsum per se: tunc tolleretur rō Phil 8. Phys. ad probandum esse aliquem motorem immobilem per hoc quòd omne quod mouetur ab alio mouetur, diceretur. n. ꝙ oportet deuenire ad aliquem primū motorem non immobilem sed mobilem à seipso, licet non ab alio: & sic destruerentur oīa quę probat Phil. tam in 8. Physic. quã in 12. Meth. de primo motore: qm̃ oīa supponunt esse vnum primum motorem oĩno immobilem. ¶ Responderi fortasis

Tex. 49. Tex 51. Tex. 30. Ibidem. Tex. 34. & infra.

posset, ꝙ ratio Philosophi ꝑ hoc non tollitur: quia sic intendit arguere: Si non proceditur in infinitum in motoribus & motis, oportet deuenire ad aliquem motorem qui aut omnino non mouetur: aut mouetur à seipso. Si primum detur, iam habetur propositum. Si sm̃, aut motor ille mouet se de potentia essentiali, aut de potentia accidentali. Si de potentia essentiali: tunc oportebit ipsum diuidi in motorem & motum, & tunc idem quæreretur de illo. Cum ergo non sit processus in infinitum, oportebit deuenire ad vnum primum qui non moueatur de potentia essentiali. Si de potentia accidentali: tunc eo erit motor prior mouens de potentia essentiali. Mouens. n. de potentia accidentali posterius est mouente de potentia essentiali, & tunc similiter quęreretur de illo motore: vnde cum non sit processus in infinitum, oportebit deuenire ad aliquem motorem qui neq; accidētaliter mouebitur, neque essentialiter. ¶ Sed ꝙ ista rñsio nō sit ad mentē Phil. facile ōnditur. ¶ Primo, quia Phil. concludit quòd oportet deuenire ad aliquod mouens seipsum: et ōndit quòd tale oportet diuidi in partem mouentē, & partē motã: cum nihil moueat seipsum primo: & ex hoc concludit ꝙ oportet illã partē mouentē non moueri: ergo non intendit cōcludere immediate ex hoc fundamēto ꝙ ꝑter mouens seipsū oportet eſſe aliqđ mouens extrinsecū educens ipsum mobile in actū primū: sed ꝙ oportet mouentis seipsū, eſſe immobilē vnã partē. s. mouētē: hoc aũt non concluderet nisi pars mouēs et pars mota distinguerētur realiter: ergo rñsio illa nulla est. ¶ Confirmatur auctoritate Cōm. Cū declarauit inquit ꝙ moti ex se quædã pars est motor qui non mouetur & est forma: & quædam pars mouetur: vult declarare ꝙ oē motū ex se primū et essētialiter cōponitur ex par

Tex. 34. & 40 Comm 41.

te quę mouet tm̄: & ex parte quę mouetur. ¶ Secūdo qa totū fundamentū rōnis Tbil. ad ꝓbandū esse vnū primū mouēs immobile, est ꝙ nihil mouet seipsum et ꝙ mouentis seipsum vna pars est mouēs & altera pars est mota, idq; nititur probare tam in septimo quam in octauo: hoc aūt nihil ad propositum suum faceret, si illę partes essent idē realiter distinctę solum ratione. Ita n sequitur si aliqđ mouetur ab alio quòd oportet esse vnum à quo reducatur in actum primū: sicut si à se mouetur, immo multo magis: ergo etc.

Tex. 1. & sequen: 1. 8. Tex. 34.

¶ Tertio arguitur auctoritate Comm. 8. Phys. Ait. n. motor debet esse distinctus à moto aut sm̄ diffinitionē & esse simul: sicut illa quæ mouētur ab extrinseco: aut sm̄ diffinitionem tm̄, sicut est dispositio in habentibus aīam. Aīa n. quæ est motor in eis distinguitur à corpore qđ est motū sm̄ diffinitionē, licet non distinguatur sm̄ esse. s. ꝙ impossibile est aīam esse sine corpore: & qa corpora simplicia sunt vna sm̄ diffinitionē, & nullum eorum pōt diuidi in motorem & motū, necesse est ut non sint mota ex se. ¶ Rn̄debitur forte ꝙ mens Comm. est quòd mouens & motum debent esse distincta: non qdem realiter: sed sm̄ diuersā cōsiderationem, ut superius allegatum est ex 3. & 4. Cœli. ¶ Sed contra qa cū distingui illa oportere dicit sm̄ diffinitionē, accipit realiter distingui: cum det exemplū de aīa & corpore, quæ realiter distinguuntur: multo quoq; magis intelligitur distinctio realis per distinctionē sm̄ diffinitionē et sm̄ esse. Nec illa etiā rn̄sio quæ dicit Comm. loqui de eo qđ mouetur de pōtia essentiali: non aūt de eo qđ mouetur de pōtia accitali, valet. Tum qa inferius Cōm. remouens rn̄sionem illā ꝙ forma corporis simplicis est motor, et mā motū: per hoc ꝙ materia nō potest esse mota cū non dicat eas actu, subiungit, Si igitur lapis vergra. moueretur ex se, cōtingeret vt esset mouens et motū eodem modo sm̄ formā, quoniā non est existens in actu nisi sm̄ formā qđ est impossibile. Constat aūt ꝙ lapis existens in actu sm̄ formam non dicit aliquid in pōia essentiali: sed solum in potentia accidentali ad motū lapidis. Tum etiam quia Comm. in rōne sua falsum assumeret: cum inquit ꝙ mā non mouetur, quia non est actu: assumitur. n. in ista ratione ꝙ omne quod mouetur est actu: hoc aūt falsum est de eo qđ de pōa essentiali mouetur. Mā. n. prima est subiectū mutationis qua aliquid ad formā mutatur. vt patet 1. Phy. & sm̄ Cōm. pōia essentialis horū est materia ex qua generata sunt.

Comm. 30.

Tex. 68. Comm. 32.

¶ Tertia conclusio est. Grauia & leuia mouentur ꝑ se à generante tāquam à mouente principali & mouente. Quod probatur primo. Omne qđ dat formā dat omnia quæ formā consequuntur: sed motus grauis deorsum, & motus leuis sursum consequuntur de necessitate formam grauitatis, & leuitatis ipsis existentibus extra propria loca & non impeditis: ergo &c. consequentia nota: maior & minor est Cōmen. 8. Physic. ¶ Dicitur forte quòd generans dat motū, quādo educitur mobile de potentia essentiali, non autem quando educitur de potentia accidentali. ¶ Sed contra: remoto impedimento à corpore actu graui, aut de necessitate sequitur motus deorsum ad grauitatem, aut nō. Si non: ergo ad hoc vt moueatur deorsum, indiget aliquo extrinseco motore, vt patet ex Commen. sed hoc est falsum secundum Cōmen. ergo &c. Si de necessitate ad grauitatem sequitur motus: ergo qui dedit formā grauitatis, dedit & motū. Quādo enim aliqua se de necessitate secundum esse consequuntur, ita quòd vno posito aliud per quādā resultantiam ponitur, quicunq; dat primū, dat et secūdū, vt patet in subiecto, et propria

Grauia & leuia mouentur per se à generāte tāquam à mouente principali & mouēte quod.

Cōmen. 32. & 3. cœli cōmen. 28.

3. physi.

Cōmen. 48. Cōmen. 32.

4. Cōm. 30.

pria passione. ¶ *Secundo, aut mouetur per se à forma tãquam à mouente quod, aut à generante, ut patet ex opinionibus magis cõmunibus, tum etiã quia exclusimus superius, ꝙ non mouentur à medio: sed non mouetur hoc modo à forma grauitatis: ergo &c. Probatur minor. Primo, Omne ꝙ agit est suppositum ĩ actu, vt patet, sed neque grauitas, neq; leuitas sunt supposita vt ex se satis patet, ergo &c.* ¶ *Dicetur forte, ꝙ non oportet ad mentem Philosophi omne mouens esse per se subsistens, sed sufficit, ꝙ sit ens actu vt distinguitur à pura põia, & hoc modo forma est ens actu, licet nõ sit suppositum.* ¶ *Sed contra. Eodẽ modo conuenit formæ esse principium actionis, & motus, quomodo sibi conuenit esse actionis terminũ: sed probat Philosophus, ꝙ forma non potest esse primo, et per se terminus actionis, sed tantum compositum: ergo non põt esse primo, & per se principium actionis, & motus: non ergo per ens actu intelligit Phil. omne ꝙ non est pura potẽtia, sed cõpositum in rebus materialibus. Illi.n. primo, & per se conuenit esse, & consequenter operari & agere.* ¶ *Secundo: quia Commen. ait, ꝙ lapis non mouet se essentialiter* ¶ *Nec ualet, qđ dicitur, ꝙ intelligit nõ mouere ipsum graue de potentia essentiali, qa subiungit, ꝙ mouet aerem essentialiter licet non se, constat aũt ꝙ ibi accipit mouere essentialiter idest per se non aũt de põia essentiali, quo mõ etiã vtitur hoc nomine cõm. 38.* ¶ *Tertio arguitur auctoritate Phil. Ait .n. cõcludẽdo, ꝙ aut à generãte, et faciẽte graue, & leue, aut ab impediẽtia soluẽte mouetur. Superius aũt ostẽdit, ꝙ à remouẽte prohibẽs nõ mouentur nisi per accñs, relinquitur ergo ꝙ à generante p se mouetur.* ¶ *Si dicatur, ꝙ intelligit ea moueri à generante de potentia essentiali, non aũt accidentali.* ¶ *Contra, quia ostendens quomodo remouens prohibens non mouet per se sed per accidens, dat exemplum de pila quæ repercussa non mouetur à pariete per se sed à proiiciente. Vbi ait Comm. quòd quemadmodum paries nõ mouet per se pilam illo motu reflexo, sed proiiciens, ita illud quod aufert impedimentum mouet lapidem per accidens, & generans mouet ipsum essentialiter. Vbi accipit mouens essentialiter pro mouente per se, alioquin similitudo ad propositum non esset. Sed Philosophus loquitur ibi de motu qui cõuenit mobili post remotionẽ impedimenti, sicut & de motu qui cõuenit pilæ post impedimentum parietis, quo motu constat, ꝙ mobile non mouetur de potentia essentiali, sed tantũ accidentali: ergo intelligit Phil generans per se mouere huiusmodi corpora etiã de põia accidẽtali.* ¶ *Aduertendum aũt quòd cum dicimus generans mouere p se grauia quæ prius impediebantur à motu, non sic intelligendum est, quasi nouum aliquem impulsum agat remoto prohibente: contingit.n.generans tunc non esse si aliquid aliud preter cęlum eã generet: sed ille motus attribuitur generanti: quia grauitas à qua de necessitate ille motus procedit est à generãte. Sicut.n in proiectis dicitur proiiciẽs tamdiu mouere principaliter quãdiu durat grauitas, virtus eius & impulsus in mobili: ita quamdiu durat grauitas in corpore graui per quam mouetur, dicitur generans ea mouere tamq̃ principali agens, cum in grauitate eius virtus salutetur, sicut virtus principalis agentis salutatur in instrumento.* ¶ *Quarta conclusio est. Grauitas & leuitas mouẽt corpora quorum sunt formæ tanquam agentia quibus generantia ea mouent: & tanquam agentia instrumentalia. Probatur primo. Certum est grauitatem concurrere ad motũ naturalem deorsum. Aut er*

1. Metaph. & in prob. 7. tex. 28.

7. Metaph. Comm. 31.

3. Cœli. Comm. 28.

8. tex. 33.

Vide quid sentiendum de motu reflexo.

Grauitas & leuitas mouent corpora quorum sunt formæ tanquã agentia quibus generantia ea mouent & tanquam agentia instrumentalia.

go concurrit omnino passiue, aut actiue principaliter, aut actiue instrumentaliter, & sicut principium actiuum quo generans mouet. Non primū: quia formę est agere ex 2. de gñatione: pati uero materiæ: nō sm̄ vt probatū est: ergo tertiū. ¶ Secundo. Sicut se habent alia accidentia consequentiam formam ad ipsam formam, ita & motus: quia motus naturalis est consequētibus formā, vt patet per Cōm. sed alia accidentia nō sequūtur formā mere & oīno passiue, figura .n. non consequitur formam sbalem mere passiue, non enim forma est subiectum figuræ: ergo & motus non consequitur formam mere passiue: sed aliquo modo actiue, non principaliter: ergo instrumentaliter & secundario. ¶ Ad hunc sensum intelligēdę sunt oēs auctoritates Cōm. & S. T dicentes grauitatem & leuitatem esse principia actiua motus, est enim grauitas principium actiuum quo, & instrumentale, non autem quod. Ad hunc etiā sensum fortasis loquuntur qui dicunt ꝙ huiusmodi corpora mouent se. Item quia aliquando inquit S. D. quòd grauitas est principium passiuum motus, intelligendū est ꝙ est instrumentale agens. Instrumentum enim quod producitur à principali agente habet rationem passiui, maxime si cōsideretur sm̄ quòd est aliquid in mobili productū: vt superius annotauimus. Hunc enim sensum explicat ipse S. D. in tract. de natura materię c. 1. ¶ Quinta conclusio est. Grauia & leuia mouentur per accidens à remouente ꝓhibens. Hāc conclusionem ponit Phil. & Cōm. Pro cuius declaratione notandū primo, quòd causa per accidens alicuius effectus potest dupliciter intelligi, ex parte scilicet causæ, & ex parte effectus: ex parte causæ, quando aliquid coniungitur causę per se, sicut dicimus quòd albū ædificat: ex parte effectus quado aliquis effectus cō iungitur effectui per se sicut in 2. q. 6. diximus fortunam esse causam per accidens inuentionis thesauri. ¶ Sciendū secundo, quòd duplex ex parte effectus dicitur causa ꝑ accidens. Vno modo, quia effectus est præter intentionem agentis, quemadmodum fortuna causa per accidens est. Alio modo, quia licet effectus sit à causa intentus, & etiam principaliter, tamen ex actione eius non est natus ille effectus sequi, si talis actio secundū se consideretur: sed solū natus est sequi ex suppositione quod accidentaliter coniungitur actioni: sicut soluens pedes animalis, dicitur esse causa motus ꝓgressiui illius. Non enim ex illa solutione natus est sequi illę motus, nisi enim animal esset viuum non moueretur motu progressiuo, sed per accidens causa est illius effectus: quia illi pedum solutioni per accidens coniungitur animal esse viuum. ¶ Remouens igitur impedimentum motus sicut remouens columnam cui superpositus est lapis, dicitur mouere per accidens lapidem: non secundum quòd per accidens se tenet ex parte causæ, quia huiusmodi causa per accidens nihil ad effectum operatur: cum enim dicimus album ædificat, albedo nihil ad ædificationem operatur. Neque etiam est per accidens ex parte effectus: quasi ille effectus non intendatur, possibile est enim, quòd aliquis diuellat columnam vt lapis cadat. Sed dicitur mouere per accidēs: quia motui columnæ per accidens coniungitur esse aliquod corpus graue superpositum, quod natum est illo motu moueri à generante, & sua grauitate, quodque impediebatur à columna ne moueretur. Vnde remouens columnam, operatur quidem aliquo modo ad motum lapidis, non quia illi aliquid imprimat, sed quia remouet id quod impediebat ne graue deorsum moueretur. ¶ Ad argumenta in oppositum

Marginalia: Tex. 31. — Cōmen. 32. 8. Phys. — Autoritates S. Tho. & Auerrois. — 8 Physic. Hypo. tex 2. — Grauia & leuia mouentur per accidens à remouente prohibens — 8 Physic. Tex 32. Commen. 32. — Causa per accidens duplex. — Remouēs impedimentū ē causa motus per accidens ex parte effectus.

Responsio ad argumenta aduersariorum.

situm respondetur. Ad primum negatur maior de eo, quod habet in se solum principium actiuum quo & instrumentale, quomodo diximus grauitatem: & leuitatem esse principia motus actiua, requiritur enim ad hoc, ut aliquid moueat se, quòd in seipso habeat principium quod, & principale motus. ¶ *Ad confirmationem dicitur, quòd motus ad superius est causatus à leuitate sicut à principio quo, et instrumentali, sicut risibilitas ab essentia hominis causatur, non autem sicut à mouente principali.* ¶ *Ad secundum dicitur, quòd mouentur principaliter à generante. Ad primam improbationẽ huius dicitur ꝙ auctoritas Commen. nihil aliud significat, nisi quòd generatus est mouens quod & principale, forma autem generata est mouens quo & instrumentale. Ad secundam dicitur ꝙ mens Commen. est quod quando [illegible] in actu est, non [illegible] exterius [illegible] cedente in actum graue de potentia essentiali, neq; indiget motore extrinseco de nouo ad [illegible] imprimente ad hoc vt moueatur [illegible] autem non repugnat, quod moueatur à generante per formam grauitatis [illegible]. ¶ Ad tertium dicitur [illegible] Philosophi ꝙ graue [illegible] habitum [illegible] in hoc [illegible] sicut [illegible] habitum [illegible] erat nisi [illegible] impedimento habens grauitatem [illegible] mouetur à [illegible] tam[illegible] à principio quo, [illegible] in [illegible] tens: non autem [illegible] quo sicut intel[illegible] ita graue per [illegible]. ¶ Ad [illegible] dicitur [illegible] quod [illegible] requirit motum [illegible] principio motus [illegible] mouens [illegible] in mobili præter [illegible] primum, multo minus hoc requiritur [illegible] mouens imprimit mobili formam per q[illegible] ad mo*

Aliquid continet authoritas Auerr.

Mens Ar.

Mouens & motū oportet esse simul, quomodo accipi debeat.

tum. Dicitur secundo, quòd effectus in actu exigit causam in actu, vel in se vel in instrumento in quo eius virtus saluatur: modo licet generans non sit in actu in se, remanet tamen virtualiter quamdiu remanet grauitas per quã mouetur graue. ¶ *Sed contra illam responsionẽ arguitur. Nam tunc virtus illa quæ remanet in grauitate à generante erit efficiens motus principale, non autem ipsum generans.* ¶ *Respondetur negando consequentiam. Illa enim virtus nõ erit nisi efficiens quo, mouens autẽ quod mouet per illam virtutem est generans.*

¶ *Ad quintum dictum est in quæstione, quòd lapis dicitur mouere se impropriè quia habet in se principium quo, & instrumentale sui motus, & quia mouet se per accidens.* ¶ *Ad sextum negatur cõsequentia. Ad probationem negatur assumptum de mouente quod imprimit mobili formam per quam mouetur ad locũ naturalem, tale enim mouens magis mouet, quanto mobile magis recedit ab eo accedens ad locum naturalem, per talẽ enim appropinquationem ad locum naturalem forma quæ instrumentaliter mouet, intenditur per accessum inquam ad id, quod est quasi finis eius, & complementum suæ perfectionis.* ¶ *Ad septimum dicitur, quòd mens Philosophi est illa quòd est principium motus instrumentaliter, & sicut principium formale quo, non autem sicut principiũ quod.* ¶ *Ad vltimum dicitur primo, quòd maior non habet veritatem nisi de habente potentiam actiuam principalem, qualis non est in huiusmodi corporibus, vt sæpe dictum est.* ¶ *Dicitur secundo, quòd etiam minor est falsa, graue enim nõ est passum proportionatum, quia oportet illud esse distinctum aut secundum esse, aut saltem secundum diffinitionem, siue secundum essentiam, & substantiam.*

Optima.

Quomodo lapis dicitur mouere se.

Mens Phil.

QVAESTIO X.

Vtrum in animalibus pars intrinseca mouens, sit aliquid compositum ex materia & forma.

Qđ .n. ipsum à seipso mouetur natura: &c. Tex. XXVII.

Simplicius. 8. Physicor. comm. 15.

QVAERITVR decimo. *Vtrum in animalibus pars intrinseca mouẽs sit aliqd compositũ ex materia, & forma. Et videtur, quòd non.* ¶ *Primo. Illud conuenit alicui primo, quòd illi conuenit nõ p aliquid aliud, & cuicunq; conuenit, per ipsum conuenit, vt habetur ex Philosopho: sed animę animalis conuenit virtus motiua, non per aliud cui per prius conueniat, & cuicunq; inest hoc est per animam: ergo animę primo conuenit virtus motiua: ergo non primo conuenit alicui composito mouere.* ¶ *Secundo sequeretur materiam esse per se motiuã, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia. Quodcunq; accidens conuenit primo, & per se composito, conuenit cuilibet eius parti per se, licet nõ primo: ergo si compositum ex materia, & forma mouet primo, & per se, materia per se mouebit.* ¶ *Tertio Comm. ponit animam esse principium mouens in animalibus: ergo non compositum.* ¶ *Quarto Commen. super illo capite, quare primum de alimento, inquit. Cũ declarauit animam esse causam sm̃ formam, & sm̃ finem, declarauit etiam eã esse causam mouentem sm̃ oẽs motus siue veros, siue existimatos: ergo compositũ nõ est pars mouens. Supp sitis his quę in priori quęstione determinata sunt, Sciendum primo sm̃ doctrinã S D. quòd quãuis vnica forma substantialis sit in vno cõposito, vna tamen, & eadem existens facit quicquid facerent plures formæ si ibi essent. In homine .n. anima intellectiua dat esse corporeum, quod in alijs facit forma corporea: dat esse viuens, quòd in plantis facit anima vegetatiua: dat esse sensitiuum, quod in brutis anima sensitiua facit: & vlterius dat esse intellectiuum: vnde sm̃ quòd formam imperfectiorem virtualiter continent, sibi quoque conditiones illius formæ conueniunt, nisi forte formã sm̃ quod ab a[illegible]a perfectionis gradus est distincta, & separata, consequantur.* ¶ *S[illegible]ndum secundo, quòd non inconuenit aliquid esse causam per accidẽs sui motus, alterius autem a quo distinguitur aut sm̃ essentiam, aut etiam sm̃ esse p se causam motus esse. Nauta .n. per se mouet nauem, sed per accidens mouet se secundũ quòd ad nauis motum mouetur.* ¶ *Sciendum tertio, quòd in animali duplex m[illegible] naturalis [illegible]enitur. Vnus est qui s[illegible]quitur apprehensionem, & appetitum, [illegible] motus progressiuus eius. Non .n. mouetur animal de loco ad locum nisi propter apprehensionem al[illegible]ius con[illegible]enientię in illo loco, & pe[illegible]s appetitum, & desiderium. A[illegible]s motus est qui [illegible]lla n[illegible] q[illegible]tur, sicut motus p[illegible], & motus cordis, qui etiam dor[illegible] animali, & omni l[illegible]gato pror[illegible] se[illegible] iudicio fit. Dicitur itaque primo sm̃ mentẽ S.D. quòd in motu animalis q[illegible] mouetur motu progressiuo, de quo ma[illegible] l[illegible]quitur Philosophus dũ dicunt a[illegible]l mouere seipsum, pars mouens nõ est anima solum, sed illa pars animati corporis in qua [illegible] virtus sensitiua apprehensiua, puta cerebrum, & illa in qua est appetitus sensitiuus siue sit cor, siue q[illegible] alia pars. Vnde pars mouens in eis est compositum*

Marginalia (left): s. post. c. 5. — 8. Ph. c. 30. — 2. de anima comm 37. — Forma superior dat cõposito omnia existens quicqd sūt inferiores formæ. 1. p. q. 76. ar. 2.

Marginalia (right): Aliquid pôt esse per accidens causa sui motus & alterius a quo distinguitur, causa ẽ motus per se. — [illegible]

positum ex materia, et ex anima, secundum quod in illa parte per virtutem apprehensiuam, aut appetitiua inue[illegible]r. Posset hoc probari: quia in motu ab apprehensione, & appetitu procedente [illegible] est mouens cuius operatio est apprehendere, et appetere, sed vt patet ex Philosopho operationes sensitiuæ non sunt solius animæ sed compositi: ergo pars mouens est compositum, & non anima tantū. ¶ Dicitur secūdo quod in motu nāli cordis mouēs principale vt qd est generās, mouēs uero vt quo generans mouet, est anima. Pōt probari ex præcedentibus sic. Sicut est in alijs rebus quæ mouentur naturaliter tantum, & non per apprehensionem, puta in elementis, & inanimalibus quantū ad motum localem, qui conuenit animalibus non per apprehensionem, sed per animam [illegible] quatenus est forma [illegible] tum ē motus [illegible] à generante [illegible] à forma [illegible] sicut à principio [illegible] ergo sic erit in animalibus. ¶ Sed circa hæc duo occurrunt dubia. ¶ Primū est. Animata quælibet ab inanimatis differunt, quia animata seipsa mouent aliquo motu, non autem inanimata: ergo licet in rebus inanimatis principium [illegible] quod, & principale non sit intrinsecum, in rebus tamen animatis oportet esse intrinsecum, et nō sufficit in eis esse principiū quo: ergo motus cordis in animalibus non erit a generante inanimato, sed ab aliquo intrīseco principio. ¶ Respondetur, quod antecedens verum est de toto animato, non aut de qualibet parte rei animatæ. Sufficit.n. quòd vna pars moueat aliam, & sic totum moueat se. Vnde Phil. inquit, quod sunt alij motus natura animalibus secūdum quos non mouentur per seipsa, vt augmentum & decrementum, & respiratio. ¶ Secundum dubiū est. Quia est vnica forma substantialis in animali, & pars mouens est composita ex materia et anima, cum similiter sit ex eadem anima, & materia cōposita pars mota, sequitur quod eadem anima erit mouens quo, & mota. ¶ Respōdetur non esse inconueniens animam esse principiū quo motus, et per se, secundū quod vni parti vnitur sm̄ potentiā motiuam, & ipsam esse partē rei motæ inquantum est eius forma sm̄ esse. Idem enim potest esse per se principiū actiuū formale alicuius motus, & tñ p accidēs moueri: quia etiā agens & mouens principale potest seipsum aliud mouendo per accidens mouere. ¶ Ad argumēta in oppositum respōdetur. Ad primum dicitur primo, quod propositio Philosophi intelligitur de eo qd conuenit alicui tāquam ei, quod est tale, nō autem tamquā ei, qd est principium formale quo aliquid est tale, licet enim esse album non conueniat corpori nisi per albedinem, non tamen dicitur albedo primo alba. ¶ Dicitur secūdo, quod mouere non conuenit animæ tanquam ei quod mouet, sed tanquam ei quo aliquid mouet. Vnde non oportet, quod mouere ei primo conueniat, nisi forte in genere eorum quæ tanquam principia formalia mouent. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem negatur assumptū de parte integrali essentiæ, totum enim dicit entitatem distinctā ab omnibus partibus, includens tamē partes, ut declaratum est. ¶ Dicitur secundo, posito quòd assumptum haberet veritatem de hoc actu qui est mouere loquēdo quantum ad partes formales, non tamen habet ueritatem de ea parte, quę est materia: quia cum sit pura potētia, eius nullo modo est agere. ¶ Ad tertium, & quartum dicitur, quod mēs Commentatoris est animam esse principium actiuum motus animalis non principale, & quod, sed formale, & instrumentale, quod verum esse diximus.

[Margin notes: 1. de anima. Tex. 64. & 66 — Quomodo differt animata ab inanimatis. — 8. Phy. cō 51 — Anima est principium quo motus. — 1. Phy. 1. q. 9 — Mens commentatoris.]

QVAESTIO XI.

Vtrum necesse sit esse vnum primum ens immobile.

Manifestum igitur ex his, &c. Tex. XXXXIX.

Vaeff. 12 Metaphysices. q. 15.

VAERITVR Vtrum necesse sit esse vnum primum ens immobile. Et videtur quod no. ¶ *Primo. Nihil pertinens ad genus quantitatis potest dici esse in primo principio, cum in eo nulla materia sit, sed vnum pertinet ad quantitatem, cum sit principium numeri, ergo non est dicendum primum principium esse vnū.* ¶ *Secundo. Ab vno eodē modo semper se habente, non potest procedere immediate multitudo, sed a primo principio immediate procedit multitudo entium: ergo non potest esse vnum principium omnino immobile: consequentia nota cum minori. Maior vero est Philosophi vbi ait. Immobile quidem .n. eodē semper mouebit eodem modo, & vnum motum velut nihil ipsum mutans ad id, qđ mouetur.* ¶ *Rñ leo tribus conclusionibus, quarum prima est. Necesse est esse vnum primum ens in vniuerso, quem vocamus Deum. Licet autem hæc conclusio sit non tantum secundū philosophos, sed etiā secundū fidem, tamen probatur solum rationibus Philosophi, cum non nisi Physice hoc inquiramus.* ¶ *Prima ratio est Philosophi. Constat aliquid in entibus moueri, & qui hoc negat indiget sensu. Tūc sic. Omne quod mouetur, ab alio mouetur, vt in Septimo, & in præcedentibus est ostensum, aut ergo illud mouens mouetur, aut non. Si non mouetur: ergo habemus vnū mouens oīno immobile, hunc autem vocamus Deum: ergo &c. Si mouetur: ergo ab aliquo mouetur, aut ergo est pcedere in infinitū in mouentibus, & motis, aut est deuenire ad aliquod mouens immobile [illegible] est pcedere in infinitum: ergo est deuenire ad vnum mouens immobile. Quod aūt non procedatur in infinitum in mouentibus, & motibus probatur. In mouentibus ordinatis remoto primo, aut cessante à motu, posteriora non mouētur, neque mouentur cū primū sit causa mouendi [illegible] sed si procederetur in infinitū non ēsset primū mouens, ergo neq; secundaria [illegible] ergo nihil mouebitur in [illegible], qđ ē cōtra suppositum, & cōtra [illegible]. Sed contra [illegible] pro[illegible] non est verum [illegible] primum [illegible] tum [illegible] primum [illegible] tum [illegible] quitur.* ¶ *Sed contra [illegible] tollat vim [illegible] infinitum in mouentibus [illegible] sit [illegible] primum [illegible] ergo tota multitudo mo[illegible] qu[illegible] vnum moue[illegible] nullum sit mouens immobile [illegible] possibile: ergo si non sit primum [illegible] modo erit motus. Probatur. Mo[illegible] motum non [illegible] est aliquod primum mouens, [illegible] tudo à n[illegible] mouetur: ergo [illegible] vt sit mouens [illegible]* ¶ *Si dicatur [illegible] tota multitudo mouens mo[illegible] à seipsa, & non ab aliquo alio.* ¶ *Contra: aut mouet seipsam primo: aut [illegible] vna pars est m[illegible] non possibile: quia [illegible] Septimo [illegible] re seipsum primo. Si [illegible] hoc [illegible] vna*

Quomodo nō sit [illegible] probandum.

8 huius: Tex 53.

Necesse est esse vnū primū ens in vniuerso.

8 huius: Tex. 34.

Tex. 1 & 2. Philo. a tex. 27. vsq; ad 32.

In mouentibus nō est progressus ad infinita.

Tex. 1. & 2.

vna pars mouet non mota & alia mouetur: aut qa pars mouens ẽt mouetur. Sed non põt dari p[illegible] [illegible] nihil in [illegible] esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ex mouente & m[illegible] [illegible] rationẽ [illegible] indigebit ab alio moueri: [illegible] dicat [illegible] mouetur ad motũ al[illegible] [illegible], [illegible] anima mouetur ad motum corporis, quod quidem à proposito alienum est, cum queramus hic de mouentibus [illegible] ordinatis, quorũ vnum ab alio per se mouetur. ¶ Si dicatur quod vna p[illegible] [illegible] & alia mouetur, [illegible] in infinitum, & [illegible] tota multitudo mota [illegible] ab aliquo alio, sicut non oportet quod tota multitudo excedens & ex[illegible] ab aliquo exce[illegible]. ¶ Cotra: [illegible] in actu, [illegible] est [illegible] mouentium [illegible] vnum ac[illegible] ad motum. ¶ Nec est instātia de multitudine [illegible] multitudo infinita non est in actu sed in potentia, [illegible] non põt vt vnum ac[illegible] [illegible] tium & [illegible] actu esse, ideo vt [illegible] potest [illegible] Vnde tota multitudo non est [illegible] sed bene tota multitudo mouentiũ est mota. ¶ Confirmat[illegible] Nihil reducitur in actũ nisi ab aliquo ex[illegible] actu: sed tota multitudo [illegible] tam est mota, et al[illegible] [illegible] et ut ab aliquo mouente reducatur in actũ. ¶ Secunda ratio Philos. est talis. Si nõ est vnũ mouens immobile, sed oẽ mouens mouetur, aut per accidens est, q aliquid moueat, eo q moueatur, aut est per se. Quod non per accidens. Pr[illegible] [illegible] possibile esset aliqñ nihil moueri, sed hoc est falsum, immo pbatum est superius, q necesse est motum semp[illegible] esse: ergo &c. Probatur co[illegible] quentia. Si mouẽtia per accidens mouẽtur: ergo possibile est, q aliqñ non moueãtur: ponatur ergo in esse, quia ex possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. Tunc arguitur. Mouentia non mouentur: ergo non mouent cum per te non moueant nisi moueãtur: ergo cõtingit nihil mouere. ¶ Circa istã propositionem possibili posito in esse nullum sequitur impossibile. Sciendũ, q dupliciter exponi põt. Vno modo, q veritatem hẽt in ppositione possibili de sensu composito, non aũt in ea quæ est de sensu diuiso. Ista n est possibilis de sensu diuiso: album põt esse nigrum, & tñ si ponatur in actu, dicendum, album est nigrũ, sequitur, q albũ non est albũ, q est impossibile. Secundo mõ exponi põt, q veritatẽ hẽt in vtroq; p[illegible] [illegible] sed non eodẽ modo co[illegible] poni in actu cõposite, & di[illegible]: q[illegible] n. pro[illegible] de po[illegible] cõ[illegible] p[illegible] officiabiliter exponitur sicut hęc, possibile est Sortem currere, exponitur, ista ppositio est possibilis, Sortes currit, ideo sub terminis pprijs in actu poni potest, puta dicendo, Sortes currit, sed diuisa exponitur secundum exigentiã terminorum in subiecto positi, vt album possibile est esse nigrũ, exponitur, hoc põt esse nigrum & hoc est album: ergo albũ põt esse nigrum, & ideo non ponitur in actu sub pprijs terminis formalibus, dicendo album e[illegible]: sed dicendo hoc est nigrum de[illegible] do solum subiectum albedinis, [illegible] nullum sequitur impossibile. ¶ Secundo arguitur ratione pbabili. Si aliqua duo per accidens coniungũtur, pbabile est, q si vnũ inuenitur sine alio, & aliud inueniatur sine eo, sicut album, & dulce per accidens in zucharo coniũgũtur. Inuenitur aũt album sine dulci, sicut in niue. Inuenitur etiã dulce sine albo,

Nota illam maximam possibile posito in esse nullum sequitur impossibile.

Secũda interpretatio.

[illegible]

Comm. 37.

Tex. 36.

Non omne mouẽs mouetur per accidens.

bo, sicut in cassis: sed mouere, & moueri per se per accidens coniunguntur, & inuenitur moueri sine mouere, vt patet in vltimo, qđ mouetur: ergo ꝓbabile est, vt inueniatur mouere sine moueri, & ꝑ consequens, ꝙ sit aliquod mouens immobile. ¶ *Notat autem S. Tho. in exposi. tex. 37. ꝙ vnũ eorum quæ coniungũtur per accidens inueniri sine altero si alterum inuenitur sine eo, est ꝓbabile, posse tñ inueniri sine altero est necessariũ: quia quę per accidẽs iunguntur, possunt separari, qñ scilicet vnum alteri in nullo modo per necessitatis conuenit.* ¶ *Pro cuius declaratione aduertendũ est, ꝙ hoc, quod hic à Philos. dicitur uerum est de possibilitate logica, quæ dicit non repugnantiã terminorum, nõ aũt de potestate Philosophica, & naturali: subiectum .n. accidentis inseparabilis, quod tamen per accidens cõuenit in multis, forte per nullã naturalem potentiã à tali accidenti separari potest, sicut cycnus ab albedine, non repugnat tñ sibi esse sine albedine. Intelligendum quoq; istud est de subiecto respectu cuius illud accidens dicitur per accidẽs conuenire, qđ dico quia accidens inseparabile licet per accidẽs se habeat respectu spẽi, cum non sequatur speciei principia, per se tñ conuenit indiuiduis, quæ principia indiuidui consequitur. Vnde naturæ specificę cycni non repugnat esse sine albedine, repugnat autẽ cuilibet cycno in particulari, si s. verũ sit, qđ nullus cycnus quacunque causa naturali potest fieri nõ albus.* ¶ *Quod autem neq; per se omne mouens moueatur, probat Philosophus tali ratione. Si necesse est omne mouens moueri, aut hoc est secundum eandem speciem motus qua mouet, aut secundum aliã. Si sm̃ eandem speciem, cũ oporteat sumere speciem specialissimam, sequetur, ꝙ omne docens geometriam edoceat geometriã, & omne sanans ex aliqua infirmitate, ab eadem egritudine sanetur. Item ꝙ ædificãs ædificetur, & similia quæ manifeste inconueniẽtia sũt. Si sm̃ aliam speciem motus. Contra. Genera, & species motus non sunt infinita: immo sunt ad aliquem numerum determinate, cum genera, & species rerum à quibus motus accipiunt genus, & speciẽ sint finita: ergo isto modo non poterit in infinitum ꝓcedi in mouẽtibus & motis.* ¶ *Si dicatur, quòd terminatis omnibus speciebus motus, sit reditus ad primã, et per talem reiterationem in infinitum ꝓceditur.* ¶ *Contra. Omne, qđ mouetur à superiori mouente magis mouetur quam ab inferiori, & multo magis à primo: si ergo aliquid localiter motum moueatur à mouente, qđ augetur, et illud ab eo, qđ alteratur, et illud ab eo, qđ localiter mouetur magis moueb[itur] à primo, qđ mouetur sm̃ locum quam ab eo qđ augetur: ergo idem inconueniens sequitur, vt prius scilicet, ꝙ idem mouebitur eadem specie motus qua mouet, & per consequens, ꝙ ædificans ædificetur &c.* ¶ *Pro declaratione illius [propositionis]. Omne, qđ mouetur à superiori mouente magis mouetur quam ab inferiori: sciendum primo ꝙ sicut in suppositis agentibus est ordo, ita & in virtutibus agentibus. Sicut .n. supponitur mouens ꝓximum ei quod mouetur, ita ꝙ inter illa non mediat aliud mouens dicitur immediate mouere sm̃ suppositũ, mouens vero, inter, qđ et motum mediat aliud mouens, dicitur mediate mouere. sicut si manus moueat baculo, baculus est immediatum mouens, manus aũt mediatum, ita & in virtutibus illa dicitur immediata effectui, inter quam & effectũ nulla alia virtus mediat, & illa mediata inter quam, & effectum alia mediat virtus.* ¶ *Secundum secundo, ꝙ oĩs secunda causa operatur in virtute causæ primæ, hʒ .n. ab ipsa virtutem operandi, & ab ipsa*

Vnum eorũ quæ per accidens coniungũtur ꝓbabile ẽ inueniri vnũ sine altero, posse aũt inueniri ẽ necessarium.

Non omne mouẽs mouetur ꝑ se. Te. 38. & 39

Quod mouetur à superiori mouẽte quid.

Omne quod mouetur à superiori mouẽte magis mouetur quam ab inferiori

Causa secunda operatur in virtute causæ primæ.

Tex. 33.

ipsa ad operationem applicatur: ꝓpter qđ dixit superius, ꝙ remota prima causa oēs alię à mouendo cessant, remotis autē posterioribus nō est necesse remoueri primā. Ex quo deducitur virtutem prioris causæ esse immediationem effectui virtute posterioris, cum remota posteriore adhuc prima moueat, & virtutem primæ causæ esse immediatā effectui, cum inter ipsam, & effectum nulla virtus mediet. Non.n.agit ꝑ alterius virtutem, oīs aūt virtus [illegible]erior est mediata e[illegible]ectui: quia mediat vi[illegible]tus cau[illegible]æ primę, per quā operatur. Q[illegible] c[illegible]n cau[illegible] p[illegible]r sit [illegible]cac[illegible]or, & v[illegible] c[illegible]sa p[illegible]eri[illegible]e, et virtus eius sit [illegible] immediat[illegible]r, [illegible]quitur, ꝙ profund[illegible]us eff[illegible]um ingrediatur, & magis moueat. ¶ Sciendū tertio ꝙ cum dicimus virtutem [illegible] a[illegible] per virtutem [illegible] [illegible] non [illegible]r, sic[illegible] cu[illegible] s [illegible] p[illegible] [illegible]ri per s[illegible] causas P[illegible] enim [illegible]portat, non ꝙ virtus causæ primæ sit instrumentum causæ s[illegible]undæ, sed magis quod virtus causæ secundæ dependet a prima, sicut à principale virtute, quomodo dicimus pret[illegible]em vrbis administrare rēpublicam per pri[illegible]pem, non tanquam per instrumentum, se[illegible] t[illegible]quam habetem ab eo auctoritatem admini[illegible]randi. Cum autem dicimus causam primā operari per secundas, denotatur secundas e[illegible]e instrumentum primę, & ab ea habere virtutē operandi: [illegible] d[illegible]imus principem puniire per prætorem, quia vtitur eo sicut instrumento. Vnde ista ꝓpositio, per, quandoq; importat habitudinē causæ principalis in casu[illegible] cui adiungitur, quandoq; habitudinē causæ instrumentalis. ¶ Ad hanc rationē posset dici, quòd omne mouens mouetur, et ꝙ hoc sibi conuenit per se. Neque inconueniens est idē simul mouere, & moueri secūdū motū localem, licet ī aliquibus alijs speciebus mutationis sit inconueniens. ¶ Sed ista rñsio nō tollit efficaciā rationis. Non.n. apparet ratio quare nō sit incōuenīes mouēs localiter eadē spē motus localis moueri p se, sit autē incōueniens mouētia alijs motibus moueri per se motu quo mouent. Videmus n. in motu circulari, ꝙ mouēs totam, aut qđcunq; sphæricū corpus, nō de necessitate circulariter mouetur: neque proyciēs proycitur, & sic de alijs: quare sicut ī alijs motibus nō est necesse mouēs eodē motu quo mouet moueri, ita neq; in motu locali. ¶ Tertia rō Philos. & sequentiū est, supposito ex præcedentibus ronibus ꝙ saltē oporteat deuenire ad aliquod primū mouēs, qđ moueat seipsū. Si est unū primū mouens seipsum, aut totū mouet [illegible]ū, aut vtraq; pars mouetur ab altera, [illegible]t pars mouēs à seipsa mouetur, aut ipsa pars mouēs est omnino immobilis. Non primū nec secūdū, nec tertium. ergo quartum, & sic præter mouens seipsum oportet dare aliquod mouens omnino immobile. ¶ Quod totū moueat totum primo probatur. Opposita non possunt conuenire eidem secūdum idem, sed mouens, & motū sunt opposita: ergo idē secundum se totum non pōt esse mouens, & motū. ¶ Aduertendū circa hanc rationem, quòd quidam dicunt mentē Philosphi esse, ꝙ mouens de potentia essentiali, & motum sunt opposita, vnde non possunt eidem rei conuenire: nō aūt intelligit de mouente de potētia accidentali: quia tale non opponitur moto, unde idem illo modo seipsum mouet. ¶ Sed ꝙ hoc non sit ad mentem Philos. satis patet cō sideranti processum Aristo. Cum .n. conclusisset, ꝙ oportet deuenire ad mouens seipsum, consequenter vult demōstrare, quòd oportet deuenire ad unum primum mouens immobile, quod est pars mouentis seipsum, per hoc ꝙ non potest intelligi aliquid mouere seipsum, ita ꝙ totū moueat

Quid est uirtus infe[illegible]r operari per superiorē.

Per, aliquando habitudinē causæ principalis, aliquando causę instrumentalis dicit.

Tex. 40. & sequen.

Totum non mouetur

ueat totum. Constat aūt, ꝙ illud quod posuit mouere seipsum, nō intelligit mouere se de potentia essentiali sed tantum accidentali: ergo cū inducit ad illud ꝓbadū, ꝙ mouēs, & motu sunt opposita, loquitur de mouente de [illegible] accidentali. ¶ Secundo quia idem sm̄ idem [illegible] esset in actu, & in pōia, vt superius extitit declaratum. Vnumquodq; enim mouet secundū ꝙ est in actu, mouetur autem secundū quod est in potentia ad terminum motus, impossibile autem est idem simul esse in actu, & in potentia respectu eiusdem: ergo &c.

¶. 9. In reprobatione secundæ opinio.

Vtraq; pars reciproce ab altera non mouetur.

¶ Quod utraque pars ab altera non moueatur reciproce. ¶ Probatur primo. Tunc nullū esset primum mouēs, sed hoc est impossibile. Si .n. no eet primū mouēs sicut arguebatur superius ī hac q̄stione, nihil omnino moueret. Probatur aūt consequentia. Si vtraq; pars ab altera reciproce mouetur, vna nō magis mouebit quam altera, sed primum magis mouens mouet quam sm̄: ergo &c. ¶ Secundo oportet mouens moueri secundū eandem speciem motus qua mouet, mouetis e[illegible]m seipsum est vnus motus, hoc autē est inconueniens: ergo &c. ¶ Quod pars mouens non moueat seipsam, probatur dupliciter ¶ Primo. Si totū mouet seipsum primo, aut hoc est ratione alicuius partis mouentis seipsam, aut ratione totius. Si primum, ergo illa pars erit primū mouēs seipsam: quia illa separata à toto mouebit seipsam: ergo totum non erit mouens seipsum primo, vt ponebatur. Si totū mouet seipsum ratione t[illegible] ergo q[illegible] partes moueant seipsas hoc non erit nisi per accidens: sed per accidens potest nō esse: ergo poterit esse, ꝙ tales partes non moueant se, & per consequens non necessario mouebuntur. In mouente ergo seipsum non potest esse, ꝙ pars mouens à seipsa moueatur. ¶ Secundo. Si pars mouens [illegible] ergo diuiditur in duas partes,

Pars mouēs non mouet seipsam.

quarum vna est mouens, et altera mota, probatum est .n. supra, ꝙ totū non mouet seipsam primo: ergo idē mouebitur à duobus motoribus .s. pars quā ponis seipsam mouere, à toto mouebitur, et à parte sua, cum ponatur, quòd ipsa mouetur à se ratione totius, & ꝙ una pars eius mouetur ab altera. ¶ Sed uidetur, ꝙ ista ratio nō concludat Primo, quia diceretur, ꝙ pars mouēs est substantia indiuisibilis, unde nō oportet, ut diuidatur in partem mouentē, & partem motam. ¶ Secundo, quia posito etiam, quod sit diuisibilis, non videtur inconueniens idem a pluribus motoribus moueri Homo .n. & sol generant hominem, & plures vnam nauem trahunt.

Paulo superius.

¶ Ad primum d[illegible]tur, ꝙ rat[illegible] procedit supposito quod pars mouēs [illegible] mo ueri per se [illegible] si per accns [illegible] tur, po[illegible] moueri, & per [illegible] non [illegible] om[illegible], omne [illegible] per se [illegible] Sexto [illegible] [illegible]

Solutio dubiorum.

Tex. 31.

¶ Ad [illegible] [illegible] ves [illegible] es [illegible] do, non tamen [illegible] [illegible] dem [illegible] [illegible] aut [illegible] par[illegible] tum e[illegible] pri[illegible] m[illegible]m, si cum ho[illegible] vna [illegible] mouens, & altera mota, [illegible] ꝙ pars eius erit primo mouens, & [illegible] primo mouebit pars, & primo mouebit totum. ¶ Ad argumenta principalia [illegible] opp[illegible] re[illegible] tur. Ad primum [illegible] ꝙ vn[illegible] [illegible] ciceia [illegible] cipitur. V[illegible] vt est principium numeri, & sic est de genere quantitatis, & non prædicatur de D[illegible] de quasuq; alia re immateriali. [illegible] conuertitur cum ente, & sic n[illegible] natur ad aliquod genus, sed [illegible] dens,

Vnius non [illegible] tores [illegible] & primo mo[illegible] tes.

dens, & tale prædicatur de Deo: quia nihil importat nisi essentiam rei de qua dicitur cum indiuisione. ¶ *Ad secundũ negatur maior de agente per intellectũ, licet fortaßis de agente naturali hēat veritatem. Ad eius probationem dicitur, ꝙ auctoritas Arist. non est ad propositum. Non enim intendit Arist. in illo loco, ꝙ multitudo nõ poßit ab vno immobili immediate prouenire, sed quòd ab vno immobili motore, & habente semper eandem habitudinem ad mobile, motus semper eodem mõ procedit: quia vnũ nunquam cessat, neque est aliquando velox, aliquando vero tardus.*

QVAESTIO XII.

Vtrum motores corporum cœlestium moueantur per accidens.

Non est autem idem moueri &c. Tex. LII.

Vide Achillinum lib. de intelligẽtijs.

Q V AE R I T V R duodecimo, Vtrum motores corporũ cœlestium mouẽātur per accidens, & videtur ꝙ sic. Omne quod est in eo quod mouetur per se, ad motum illius mouetur per accidens. Sed motores corporum cœlestium sunt in ipsis corporibus cœlestibus, alioquin non diceretur cœlum mouere seipsum: ergo ad motum per se ipsorum corporũ & ipsi motores mouentur ꝑ accidens. R̃ndeo. ¶ *Ad euidentiam huius quęstionis sciendum quòd aliter dicendum est, si ponamus motorẽ corporis cœlestis illi vniri secundum esse per modum formę dantis esse, & aliter si ponamus ipsum vniri illi nõ secundũ eẽ, sed vt motor tantũ. Nam si ponamus ipsum secundum esse vniri corpori, vt ponunt dicentes corpora cœlestia eße animata: videtur dicendum, quòd ad motũ corporis cœlestis eius motor nõ mouetur per accidens. Nam cum cœleste corpus secundum se totum non mutet locum, sed tantum secundum partes, & ipse motor totũ corpus informet ut indiuisibilis forma quæ tota est & in toto & in qualibet parte, neque ipse mutare locum dicetur; & per consequens neq; per accidens ad motum corporis moueri. Quãtumcunq; enim partes mutent locũ, non dicetur tamen motor, qui est etiam partium forma, per accidens moueri. Nõ enim mouetur forma talis per accidens, nisi ad motum sui adæquati subiecti quod est totum. Sicut anima intellectiua non mouetur per accidens ad motum manus, sed tantũ ad motũ totius, vt in pluribus locis tenet S. Tho. Nam si ad motum partis moueretur, cum contingat vnã partem moueri, & aliã quiescere, oporteret dicere ꝙ simul moueretur et quiesceret.* ¶ *Sed in hoc videtur difficultatẽ facere, quod inquit S. Tho. Aßignans .n. rationem differentiæ inter motores orbiũ & animas animaliũ, dicit idcirco motores orbium non moueri per accidens ad motũ ipsorũ, quia non constituuntur in suo esse ex sua vnione ad corpora: animas vero animalium per accidens moueri, quia constituuntur in suo eße sm̃ vnionem ad corpora. Ex his .n. videtur relinquere ꝙ si ponerentur motores orbiũ vniri ipsis sm̃ eße, mouerentur per accidens.* ¶ *Respõdetur quòd loquitur S. Tho. non de motu per accidẽs realiter, sed sm̃ rationem. Vult .n. ꝙ sicut orbis licet secundũ se totum non mutet locum secundũ rem, mutat tamen locum sm̃ rationem, vt in superioribus est declaratũ, ita si motor vniretur orbi sm̃ esse, oporteret dicere, ꝙ et ipso*

Motor cęlestis corporis si ponatur motus secũdũ esse non mouetur p. accidẽs, si ut motor tantum, sic per accidẽs moueri dicit.

2. dist. 17. q. 4. ar. 1. ad quartũ.

In tex. 52.

q. 3 & 4.

ipse ꝑ accidens mutaret locũ sm̃ rõnem, licet non sm̃ rem; ꝙ dicere nõ oporteret, si non sit vnitus, vt forma dans esse. ¶ Si vero ponamus motorẽ vniri orbi sm̃ virtutem tantũ, non autem sm̃ esse. Dicitur primo ꝙ si ponatur applicatus uni determinatæ parti orbis inuariabiliter, necesse est vt per accidens ad motum orbis moueatur per accñs. Nam cũ pars quælibet orbis per motũ eius circularem mutet realiter locum, oportet, ut ipsa parte cui est motor affixus de loco ad locũ trãslata, ẽt motor ipse de loco ad locũ transferatur, & sic per accidens moueatur, alioquin nõ esset illi parti inuariabiliter affixus. ¶ Dicit̃ secũdo, ꝙ si ponatur motor non esse immediate vni parti orbis affixus, sed suam virtutem motiuam toti orbi immediate applicare non mouetur per accidens. Cum enim orbi secundum totũ vniatur, & ipse orbis secundũ se totum locum non mutet, neq; ipse motor locũ mutabit, neq; etiã per accidens. Nã secundum doctrinã Sancti Tho. indiuisibile, qđ est in aliquo diffinitiue, non mouetur per accidens ad motum eius in quo est, nisi ipsum secundum se totũ mutet locum. Cum enim motori incorporeo inquantum motor est non conueniat moueri ad motũ sui mobilis, nisi quia oportet mouens, & motum esse simul. Si mobile de loco ad locum non transeat quantumcumque circulariter moueatur, non oportet ipsum motorem qui toti applicatur moueri, eo quòd semper suo mobili in eodem loco manẽti sit coniunctus. ¶ Dicitur tertio, ꝙ si ponamus motorem orbis non esse determinatæ parti affixũ, sed diuersas partes subinuicẽ ĩ eodẽ situ succedentes tanq̃ extrinsecus motor sua virtute successiue contingere, & sic totum orbẽ mouere, sicut figulus rotã mouet diuersas eius partes successiue tangendo, non etiã mouetur per accidens. Nam sicut figulus ad motum rotæ nõ rotatur, ita nec motor orbis ad illius motũ, sed semper manens in eodem situ puta in oriente, eo modo quo substantiæ immateriali conuenit esse in loco, & in situ, per contactum scilicet suæ virtutis ipsum orbem mouet. ¶ Sed circa prædicta inquantum diximus motorẽ orbis siue ponatur uniri sm̃ esse orbi, siue vt motor suã virtutem toti immediate applicando non mouetur per accidens: dubium occurrit. Nam aliter istorum duorũ videtur Aristo. attribuendus, scilicet ꝙ motor vniatur orbi aut secundum esse, tenendo ꝙ corpora cælestia sint animata, aut sm̃ virtutem toti immediate applicatam. Sed ipse Phil. inquit, quod moueri per accidens inest etiã motoribus inferiorum orbium: ergo male dictũ est illos per accidens non moueri. ¶ Respondet S. Tho. quod hoc non sic est intelligendũ quasi ipsi motores ad motũ orbium transferantur, sed quia orbes ab eis moti per accidens mouentur, delati moti superioris orbis idest primi mobilis, nos autem diximus eos non moueri per accidens per ipsorum translationẽ. ¶ Alexander concedit, ꝙ animæ inferiorũ orbium mouentur ꝑ accidens ab altero: qa sunt in ipsis orbibus, qui à primo orbe continue mouentur, alio tñ motu, quã ab ipsis animabus moueantur, in quo differunt à prima causa primi orbis motiua: qa illa neq; ẽt ab alio mouetur ꝑ accidens, cum orbis suus non moueatur alio motu, quã illo quo ab ipso mouetur. Et sic sm̃ Alexandrũ dicendũ est auctoritatem Arist. non esse contrariã prædictis: qa nos negauimus tales motores moueri ꝑ accidẽs à seipsis .i. ad motũ, quem ipsi in suo mobili causant. Aristot. aũt vult, ꝙ moueantur per accidens ab alio idest ad motũ ĩ eorũ orbibus ab alio causatum. ¶ Simplicius vero, aliã addit rñsionem inquiens, ꝙ non dixit Arist. ꝙ mouean-

Marginalia: 1. p. q. 51. — Vbi supra. — 4 Ar. d. 1 6. — Tex. 52. — ibidẽ S. Th. — Opin. Alex. — Opinio Simplicij.

moueantur p accidens ab altero, sed absolute, q moueantur ab altero. Vnde qđ inquit non esse idem moueri sm̄ accidens à seipso, & ab altero, interpretatur, q nō est idem sm̄ accidens moueri à seipso, & moueri ab altero, non addito ly secundum accidens secundæ parti, & vult mētem Arist. esse, q licet inferioribus cęlis repugnet vt si moueāt se, q motores eorum seipsos moueant per accidēs, non tñ repugnat eis, q moueantur ab altero, ex duobus .n. mouentur motibus. Vno scilicet ꝓprio, quo seipsos mouent ab occidēte in orientē. Alio vero communi quo à primo mobili mouentur ab oriēte in occidentē. Ex primo .n. dicto tollitur continuitas, & perpetuitas motus eorum, non aūt ex secundo. Potest .n. ipsorum motus continuus esse, dū mouentur à primo mobili continue, & moto & mouente. Et sm̄ hanc responsionem cum inquit Philosophus quibusdam principijs eorum, quæ sunt in cęlo conuenire vt moueantur ab altero, quęcunque sm̄ plures feruntur motus nomine principij non intelligit motores orbium tantum, sed ipsos cęlos qui ꝓprio motu seipsos mouent. Vnde tex. Græcus sic est interpretādus. Ab altero .n. inest quibusdam principijs de numero cælestium quæcunque pluribus feruntur lationibus. Nam & inferiores cæli dicuntur principia, & causa horum inferiorum, & pluribus mouentur motibus. ¶ *Responsio S.Th. & Simplicij menti Aristo. adaptari optime potest, & prædeterminatis non repugnat. Responsio vero Alex non videtur prædictis concordare. Cum enim ponamus motores orbium aut sm̄ esse vniri corporibus cælestibus tanquā animas ipsorū, aut vniri ipsis vt motores, nulli parti determinatę affixos, sed suā virtutem toti applicantes, cum cęlum nō mutet locum sm̄ se totum quocunq; motu moueatur, siue inquam à se, siue ab altero. Sicut nō mouentur per accidens motu quo orbes mouent: quia totum in quo sunt secundum se non mutant locum, ita neque motu quo orbes mouentur ab altero ipsi per accidens mutantur tāquā scilicet sm̄ locum transmutati.* ¶ *Ad rationē principalem patet ex dictis, q maior habet veritatē vbi mobile, cui inest, de loco mutatur ad locum sm̄ se totum, non aūt ubi mobile sm̄ se totum in eodem loco manēs mutat locum secundum partes tantum, sicut in motu circulari corporis cælestis inuenitur.*

Mēs D.Th. est conformis doctrinæ Simp.

Quomodo cæli mutat locum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum motus localis sit prior alijs motibus & mutationibus.

Tribus autem existentibus motibus, &c. Tex. LV.

Vide Antonium paranum in theorematibus suis theorem. 6.

QVAERITVR Tertiodecimo, Vtrum motus localis sit prior alijs motibus, & mutationibus. Et videtur, q non. Primo. Generatio est prior motu locali: ergo &c. Probatur antecedens. Motus, et mutatio accipit speciem à termino ad quem, sed generatio terminatur ad sbām, quæ est nobilior termino motus localis: ergo &c. ¶ *Secundo. Cui perfectiori mō conuenit rō motus est perfectior motus, sed oībus alijs motibus perfectius conuenit rō motus quā motui locali: ergo etc. Probatur minor. Rō motus est, q sit actu existentis in potentia inquātum huiusmodi, hoc aūt magis conuenit alijs motibus: quia quod mouetur alijs motibus est magis in potentia, cum sit in potentia ad aliquod*

intrinsecum, quòd aũt mouetur localiter sit in potentia ad aliquod extrinsecũ scilicet ad locum: ergo &c. ¶ Respondeo sũ mentem Philosophi tribus conclusionibus. Prima est. Motus localis est prior cæteris motibus prioritate naturæ secundũ quã scilicet non cõuertitur subsistendi consequentia. Probatur à Philosopho tali ratione. Illud hoc modo est prius, quod siue alijs esse potest, alia autẽ esse non possunt sine eo: sed motus localis potest esse sine alijs, alij autem motus non possunt esse sine ipso: ergo &c. consequentia nota cum maiori, minor uero probatur. Augmentum præcedit alteratio, cum id quo aliquid augmentatur sit in principio dissimile, & in fine per alterationem sit factũ simile: alterationem autem præcedit motus localis, quia non potest incipere alterare, quod prius non alterabat deductis scilicet omnibus impedimentis, nisi quia alterans fit propinquum alterabili: hoc autẽ non potest esse sine motu locali, non sunt autẽ alij motus præter augmentum, alterationẽ, et motum localem: ergo &c. ¶ Confirmatur ista ratio supponendo quòd sit unus motus perpetuus, & quod iste sit motus localis, quod inferius ꝓbatur. Tunc sic. Manifestum est motũ localem posse esse sine augmento, & alteratione: augmentum enim, & alteratio inueniuntur solum in his quæ generantur, & corrumpuntur, non est aũt necesse corpus localiter motum generari aut corrũpi, vt patet de cælo, augmentum aũt, & alteratio non possunt esse sine illo motu perpetuo, cum sit primus, ille aũt vt supponimus est motus localis: ergo &c. ¶ Pro declaratione rõnis sciendũ primo, quòd ratio Philosophi ꝓcedit supposito quòd alteratio una continua, & perpetua esse non possit: qa si quis diceret eã esse perpetuã, negaret ꝙ alterans aliqñ alteret, & aliqñ non, & diceret aliquã esse alterationẽ quam motus localis non præcedit. ¶ Sciendũ secundo cum inquit Phil. Mouens non posse fieri propinquius sine loci mutatione, intelligendum est vt etiã Simplicio placet, sine sui, mobilis mutatione. Non.n. oportet alterans semper fieri ꝓpinquius mobili per motũ localem sui. Igne .n. in eodem loco manente põt fieri maior propinquitas ad combustibile ꝓpter motũ localem combustibilis. Sufficit aũt Philosopho unum illorũ localiter moueri: qa per hoc habet, quòd motus localis de necessitate alterationem ꝑcedat. ¶ Sciendum tertio, quòd duplex est alteratio. Vna s. abiectiua alicuius formæ in subiecto præcedentis, qũo calefactio alteratio dicitur, abiicit .n. frigiditatẽ. Alia vero perfectiua, qua s. inducitur aliqua forma nulla alia præexistẽte in subiecto abiecta, sicut est illuminatio. Quod ergo accipit implicite Philosophus in sua rõne, Omne, quod alteratur corrũpi, & generari, intelligendũ est de alteratione abiectiua formæ, non aũt de alteratione perfectiua. Luna enim alteratur à sole recipiendo lumen ab ipso, & tamen non corrumpitur. ¶ Secunda conclusio est. Motus localis est prior tempore cæteris motibus. Probat Phil. Motus ꝑpetuus est prior duratione motu non perpetuo, sed solus motus localis est perpetuus, vt infra probabitur: ergo &c. ¶ Sciendũ. quod prioritas tẽporis non sic distinguitur à prioritate naturæ quasi ipsa nullo modo sit prioritas naturæ. Si.n. sic esset, prioritas temporis esset prioritas sũ rationem. Ille .n. ordo, qui non cõuenit rebus ex natura rei, siue qui non est in natura est ordo tantummodo rationis. Sed sic accipiendum est, quòd omnis ordo extra animam est ordo naturę. Hic autem diuiditur: quia aliquis est cum successione, & iste vocatur ordo temporis, alius

Motus localis est prior cæteris in omnibus prioritate naturæ.

Tex. 55. & 56.

Nota istam rationem.

Optima cõsideratio. Tex. 55.

Quotuplex alteratio.

Motus localis est prior tempore cæteris motibus. Tex. 57.

alius autem est sine successione, & hic retinuit sibi nomen cōmune, & dicitur ordo naturæ. Vnde ordo naturæ potest dupliciter accipi. Vno mō prout est nomen cuiuscunq; ordinis in natura, siue extra intellectum existentis. Alio modo vt nominat ordinē sine succesione. primo modo ordo temporis est ordo naturæ, nō autem secundo modo. ¶ Sciendum secūdo ad mentem Philos. ꝙ cum dicimus motū localem esse priorem alijs, non est intelligendum in vno eodemque indiuiduo, sed simpliciter, et in diuersis indiuidui, prius enim vnumquodque generatur, & alteratur quam moueatur localiter, sed tamē in alio oportet precedere motū localem qui generationis sit causa. ¶ Sed in verbis Philosophi dubium occurrit. Generatio enim, vt in Sexto dicitur, est terminus alterationis, et per consequens alteratio præcedit tempore generationem: ergo non præcedit generatio alterationem, vt dicit hic Philos. ¶ Ad hoc respōdit Cōment. ꝙ cum Philosophus dicit hic generationem esse priorē alijs motibus, loquitur secundum considerationem prædicamentorū in qbus est motus. Et quia substantia ad quā est generatio, est prior cæteris predicamentis, ideo dicit ipsam esse priorem. Alterationem autem esse priorem generatione intelligendū est per accidens, secundum ꝙ formæ elementorum sunt qualitates, aut qualitates sequuntur eas. ¶ Sed contra istam responsionē dupliciter arguitur. Primo, quia non videtur solui dubitatio. Loquitur .n. hic Philosophus de prioritate tēporis cū inquit, generationem in eodē esse priorem motu locali, ut expresse apparet in tex. cū autem tempore alteratio pręcedat generationem, eo quòd generatio sit eius terminus, videtur esse contradictio: ista autem responsio non tollit hanc contradictionē, nisi forte velit dicere, ꝙ generatio per se est prior tēpore alijs mutationibus, sicut substantia est prior tempore accidēte, alteratio vero est per accidens prior generatione. Sed si sic dicatur: apparet responsionem esse falsam, per se enim conuenit generationi esse terminū alterationis, & hoc ab ipsa separari non potest: ergo nō per accidens tempore præcedit. Itē quia licet aliqua substantia sit prior quolibet accidente transmutabili, non tamen quęlibet substantia quæ generatur est prior tempore quolibet accidente. ¶ Secundo principaliter contra responsionem arguitur: quia si qualitates sequuntur formas elementorum, non sequitur alterationem esse per accidens priorem generationē, immo sequitur ipsam esse posteriorē aut duratione, aut natura, & nullo mō priorem. ¶ Secūdo respondēt ad hanc quæstionem quidam Arabū dicentes ꝙ generatio dupliciter accipi pōt. Vno mō pro omni productione formæ, siue sit substantialis, siue accidentalis. Alio modo pro productione formæ substantialis. Primo modo, generatio est prior alteratione, secundo modo, est posterior. ¶ Sed contra istam responsionem arguitur: quia Philosophus dū dicit generationē esse priorem alteratione, alterationem ad generationem substantialem cōparat, ut apparet ex textu, non autem generationē accidentalem ad alterationē. Illa enim nō differt ab alteratione. ¶ Ideo aliter secundum mentē Alberti respondetur. Nā dupliciter loqui possumus de ordine alterationis & generationis, scilicet aut respectu eiusdē omnino quod generatur & alteratur, aut respectu diuersorum. Si loquamur respectu vnius & eiusdem: sic generatio est prior alteratione. Cum .n. subiectū alterationis sit ens in actu, oportet id quod alteratur esse prius generatum. Si respectu diuersorum, sic alteratio procedit generationem. Oportet enim materiam

Scias quomodo motus localis est prior alijs motibus.

Tex. 59.

Tex. 57.

Cōm. 57.

Quomodo tollitur contradictio.

Argumentū contra resp.

Opinio Arabum.

Quomodo alteratio sit prior generatione, & è conclusio.

materiã primo alterari antequã aliquid generetur, vnde aliud est quod alteratur in gẽeratione Sortis,& aliud quod generatur, alteratur .n. materia ex qua fit Sortes, nõ autem ipse Sor. cum nondum sit, sed Sortes ipse est qui generatur.

Motus localis est prior perfectione omnibus alijs motibus. Tex. 58.

¶ Tertia conclusio est. Motus localis est prior perfectione omnibus alijs motibus. Probatur à Philosopho. Primo, id quod est posterius in generatione, est prius secundum naturã & perfectionem. Omne enim quod generatur, dum generatur imperfectum est, & tendit ad suum principium, sed motus localis est posterior alijs generatione, apparet .n. ꝙ unũquodque prius in suo esse completur, et perfectum est, quàm se moueat. Videmus etiam in toto processu naturæ generabilium, quòd plantę quæ viuunt, quia imperfectã habent vitam, sunt immobiles à seipsis motu locali, similiter animalia imperfecta, perfecta autem animalia ex se mouẽtur: ergo &c. ¶ Attendendum circa probationem maioris quòd nomine principij ui detur S. Tho. causam efficientem intelligere, omne quod generatur tendere ad principiũ, idest ad assimilationẽ sui principij productiui. Simplicius vero principij nomine causam finalẽ intelligit, vultque omne quod generatur, ad principium tendere, idest ad suam perfectionem, quæ est finis cuius gratia generatur. ¶ Sed videtur ex ista ratione concludi oppositum secundæ cõclusionis. Quod enim est posterius generatione, est tempore posterius, si ergo motus localis est posterior generatione, erit posterior tempore alijs motibus. Cuius oppositum dicebat secunda conclusio. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd ratio hæc procedit à signo: signum enim perfectionis alicuius rei generata, est ꝙ posterius generetur. ¶ Dicitur secundo, quòd in vno & eodem qđ procedit de potentia ad actum: id qđ posterius tpre fit, est perfectius, huic tamen non repugnat, ꝙ illudmet in alio sit tempore prius, dum .n. Sor. generatur, vltimo generatur rõnale, & tamen in patre Sor. prius tempore est rõnale, quã in Sor. vegetatiuũ, quod primo fit eo mõ quo uegetatiuũ dici põt esse aliquid Sor. qa .s. est via ad Sortẽ. ¶ Secũdo arguitur ad conclusionem. Quanto motus minus remouet à mobili, tanto nobilior & perfectior est: sed motus localis minus remouet à suo mobili quam alij motus. Nam secundũ alterationem fit trãsmutatio secundũ qualitatem. In augmento & decremento sm̃ quantitatẽ. In generatione & corruptione secundũ formam substantialem. In motu autẽ locali non fit transmutatio secundũ aliquid intrinsecum subiecto: sed tantum secundũ locum qui est mobili extrinsecus: ergo &c. ¶ Sciendũ primo, quantum ad minorẽ huius rõnis, quòd secundum duplicem viam in doctrinam S. Tho. dupliciter verificari potest quòd per motũ localem nihil à mobili remouetur. Secundum enim eos qui dicũt, quod ubi nihil aliud est quam locus ut denominat extrinsece locatum, sic apertum est ꝙ dum mobile amittit vnum vbi, & aliud acquirit, nihil sibi intrinsecum perdit, cũ locus nõ sit in locato, sed in locãte. Secundum autem eos qui dicunt vbi esse habitudinẽ quandã fundatam in continentia passiua locati à loco, dicendũ est, ꝙ per motũ localem nihil absolutũ abijcitur à mobili: sed bene abijcitur, vbi, qđ est relatio, & locus qui est extrinsecus, et hoc sufficit Arist. qa minus remouetur à subiecto, quãdo remouetur sola relatio, quam quãdo remouetur forma absoluta, cum secundum Cõmen. 12. Metha. relatio inter omnia genera sit minime entitatis. ¶ Sciendum secundo, ꝙ quia motus est actus mobilis, dupliciter põt eius nobilitas considerari. Vno modo intrinsece &

Lect. 14.

Opinio Simplicij.

Tex. 59. Cõtra Heraclitum.

Qđo secundum duplicem viam doctrina S. Tho. verificetur quod per motum localem nihil à mobili abijcitur.

Cõm. 19.

Qđo motus localis fit perfectior & tm perfectior alijs motibus.

sece & essentialiter, scilicet quantum ad entitatem illius actus in se. Alio modo extrinsece, scilicet per comparationem ad subiectum. Si loquamur de dignitate motus intrinseca, & essentiali, sic dignitas eius consideratur secundum dignitatem termini motus: quia motus secundum ueriorem opinionem nō differt à termino motus, & hoc modo motus localis non est perfectior alijs motibus immo imperfectior, cum secundum suam entitatem non sit aliud quam vbi, quod nihil aliud est intrinsece quam relatio, vt magis videtur esse secundum mentem Sancti Docto. 5. Metha. Et in tractatu de relatione: alij autem motus sint aliquę formæ absolutæ. Si autem loquamur de dignitate motus extrinseca, quæ scilicet sumitur per cōparationem ad subiectum, sic dicitur motus dignior, & perfectior quia requirit subiectū perfectius, & magis in actu, & sic motus localis est perfectior omnibus alijs motibus: quia secundum propriam rationem requirit mobile in actu, & non exigit ipsum in potentia ad aliquā formam absolutam, cū per ipsum nulla talis forma introducatur, nisi forte per accidens aut consecutiue: alij autem motus, & mutationes requirūt ipsum sbm in pōia ad formā absolutam, generatio, & corruptio ad formam substantialem, alteratio ad qualitatem, augmentum & decrementum ad quantitatē. Ad hunc sensum videtur intelligendus Philosophus cum inquit, motū localem esse substantia perfectiorem alijs motibus, ꝙ apparet ex secunda ratione, quam adduxit: quia scilicet non mutat substantiam rei. Hoc idem videtur esse de mente Sancti Doct. vbique enim assignat rationem quare motus localis sit prior quia videlicet minus abijcit à suo sbo. Vnde hoc loco formando rationē Philosophi inquit, Quanto aliquis motus minus remouet à mobili, tanto subiectum eius est perfectius, et sic ipse motus etiā est perfectior quodammodo, secundum autem motum localem nihil remouetur, quod insit subiecto mobili. Ecce inquit talem motum esse perfectiorem quodammodo, quasi uelit dicere non est simpliciter, & intrinsece perfectior, sed sm̄ quid et extrinsece itē in quæst. de malo ait, Motus localis ē perfectior propter perfectionē mobilis, in quo secundū ipsū minima fit variatio.

5. met. c. ad aliquid. & in tract. de relatione.

1. p. q. 23.

In Expositi. tex. 59.

Quæst. de malo. q. 16. art. 10. ad primum.

¶ *Sed contra hanc declarationem occurrit dubium. Id, quod est mensura, & causa omnium alicuius generis, est simpliciter, & intrinsece omnibus illius generis perfectius. Vt enim dicitur, vnūquodque mensuratur primo, & perfectissimo sui generis: sed motus localis est causa, & mensura omnium aliorum motuum, vt videtur hic velle Philosophus: ergo non solum est perfectior extrinsece sed etiam intrinsece.* ¶ *Respondetur, quòd motus localis non est causa, et mensura aliorum motuum ratione suæ essentiæ, & entitatis. Illa .n. est minima entitas, sed quia cum minimam faciat variationem in subiecto, & propter hoc corporibus cælestibus conueniat, ratione sui subiecti aliquem modum causalitatis, & mensuræ habet supra alios motus. Quomodo enim sibi conuenit habere nobilitatem supra alios motus, ita sibi conuenit esse causam, et mensuram ratione scilicet sui sbi. Vnde ad argumentum negatur maior de eo, quod est mensura, & causa ratione alterius, scilicet sui subiecti, si autem de eo, quod est ex se, & ratione sui mensura intelligatur, concessa maiore, negatur minor.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum patet ex dictis, ꝙ generatio est prior motu locali intrinsece, & essentialiter: sed motus localis est prior ea secundū quid, & extrinsece rōne .s. sui sbi.*

10. metaph. Tex. 2.

Q[illegible] motus localis conuenit sibi esse mensuram aliorū motuum.

¶ *Ad se-*

¶ *Ad ſecundũ dicitur primo, quòd ſi ratio illa aliquid concludat, concludit motum localem nõ eſſe priorem alijs intrinſece & eſſentialiter, quod conceſſum eſt.* ¶ *Dicitur ſecundo, ꝙ cum in ratione motus includatur actus in recto, entis autem in potentia in obliquo, non dicetur aliquis motus participare magis rationem motus, quia ſubiectum ſit magis in põia, ſed quia magis habet de rõne actus exiſtentis in põia, hoc enim totum eſſe actũ exiſtentem in potẽtia eſt motus diffinitio, & non ſolum ens in potentia.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ quamuis habere ſubiectum exiſtens in potentia conueniat omni motui, non tamen per hoc ſpecificatur motus, ut ille ſit perfectior cuius ſubiectum eſt magis in põia: ſed magis à termino ad quẽ. Perfectior enim actus extrinſece & ſecundum quid, dicitur qui ſubiectũ magis in actu requirit, & qui nihil abſolutũ remouet à ſuo: perfectior autem actus ſimpliciter & abſolute dicitur, qui perfectiorem entitatẽ importat, et ſic dicitur perfectior motus abſolute qui ad perfectiorem entitatem, cum qua idem eſt terminatur, & à quo ſpeciem capit, licet perfectior motus ſecundum quid & extrinſece dicatur, qui ſubiectum magis in actu requirit, vt eſt declaratum, & nihil abſolutum abijcit à ſubiecto.*

Actus perfectus dicitur extrinſece & & intrinſece.

F I N I S

Quæſtionum Reuerendiſsimi Magiſtri Franciſci de Silueſtris Ferrarienſis.

ADDITIONES IN QVAESTIONES DE PHYSICO AVDITV

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologiæ ac Metaphyſices ordinarij in florentiſs. ſtudio Neapolitano profeſſoris,

AD MELIOREM FORMAM REDVCTAE quam antea in prima impreſſione: in quibus plurima Ariſtotelis perobſcura, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

ALEX. Aphrodiſienſis lib. 1. quæſt. naturaliũ. c 3. hoc idem tenet, qđ auctor in hac ſua q. videlicet ꝙ ſcientia definitiua eſt naturalium rerum per notiones communes, quæ ſunt æternæ etiam quo ad exiſtentiã, quia nihil veri vt mortale aliquid exiſtens eſt æternũ, iccirco de naturalibus, aſſerit haberi ſcientiam, quo ad exiſtentiam communem. ¶ Auerr. 2. Metaph. tex. com. 11. hoc idem expreſſit dicens, ꝙ ſcire impoſſibile eſt antequã ad indiuidua perueniatur, quod auctor in 2. concluſione docuit aſſerens de rebus naturalibus in particulari conſideratis, haberi ſcientia ſecundario. ¶ Auguſt. Sueſſ. 7. Metaph. diſp. ſua 14. affirmat ſingularia corruptibilia intellectum noſtrum intelligere, per ſimilitudines exiſtentes in ſenſibus: quòd ſi veritatem in aliquo aſſequtus ſit, oportet ipſum amplecti, quod in ſecũda concluſione aſſerit auctor: vnde totum quæſitum dilucidadatur his duabus concluſionibus, quarum prima eſt, de rebus naturalibus habetur ſcientia quantum ad rõnes vniuerſales ſiue ſecundum notiores communes, & quo ad eſſentiam. ¶ Secunda eſt de rebus naturalibus in particulari cõſideratis põt hẽri ſcientia ſecundario. ¶ Tertia quoq; additur ad maiorem dilucidationem, ſcientia naturalis declaratur per duas perſcrutationes, quarum vna eſt de natura, quid ſit. 2. perſcrutatio eſt de natura cuiuſlibet entis quid ſit: de qua vide Auer. 2. Metaph. comm. vlti. ex quo etiam elici põt clariſſime, ens mobile eſſe ſubiectum adæquatum phil. naturalis, vt habetur 4. Metaph. comm. 1. de quo Auctor latius in ſeq. quęſt. diſputabit ¶ Scientia eſt tantum de vniuerſalibus, quia de indiuiduis, & ſingularibus non eſt ſcientia obiectiue, vide apud D. Tho. 2. ſent. diſt. 24. q. 2. ar. 4 ¶ Si vis videre totam doctrinam huius primæ quæſt. lege D. Tho. 1. p. q. 84. ar. 1. vbi latius habebis opinionem Heracliti, Platonis, & Ariſtotelis.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

In quolibet subiecto duo repetuntur.

NOTA, quod causa breuitatis Auctor noluit alias opiniones recitare, cum sint multæ aliæ, quam illæ quas narrat in corpore quæstionis, nam cum in quolibet subiecto, vel obiecto scientiæ duo sint, obiectum videlicet ipsum, & eius ratio formalis, per quam in esse obiectiuo constituitur, de vtroq; diuersimode Philosophi opinati sunt, de subiecto quidem, aliqui corpus, aliqui substantiam, aliqui ens posuerunt de ratione formali, aliqui dixerunt esse naturale, aliqui mobile, aliqui sensibile, & sic cum tria in seipsa multiplicata in nouem resultent, nouem quoq; resultant opiniones. ¶ Tunc Ioannes de magistris, & Paulus Venetus posuerunt corpus naturale. ¶ Magnus Albertus Alemanus, & Romanus Egidius posuerunt corpus mobile. ¶ Franciscus Louaniensis asseruit esse corpus sensibile. ¶ Antonius Andreas, & Ioannes Canonicus ordinis minorum dixerunt esse substantiam naturalem. ¶ Iandunus. q. 2. substantiam mobilem. ¶ Caietanus Tienensis Vicentinus voluit substantiam sensibilem esse subiectum. ¶ Quidam Anselmus Papiensis modernus Philosophus asserebat & ens naturale esse subiectum. ¶ Bernardinus Tomitanus Patauinus asserebat aliquãdo subiectũ Philosophiæ naturalis esse ens sensibile. ¶ Quidam vero voluerunt vniuersum ipsum esse adæquatum subiectum, vt Portius Neapolitanus. ¶ Istis tñ non obstantibus Auctor tenet cũ D. Tho. qui adæquatũ subiectum asserit esse ens mobile. ¶ Nec te moueat quidam Thomista, qui in quodam quæsito suo de subiecto adæquato philosophiæ naturalis asserit idem esse ens mobile, quod corpus mobile, seu naturale, qđ expresse aduersatur magistro suo D. Tho. in primo Physic. vbi ait: dico aũt ens mobile simpliciter esse subiectum non autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur 6. Physic. tex. 36. sed hic Reuer. cum sit nobilissimo ingenio, & profundissima doctrina insignitus vidit hanc auctoritatem esse contra suam opinionem, ideo respondet ꝙ litera D. Tho. est vitiata, vt patet ex codice manuscripto in bibliotheca Bononiensi. ¶ Sed pace tanti viri dixerim, hoc nullus bonus Thomista asserere debet, cum antiqua sit hæc contradictio in doctrina S. Thom. & iam sedata, etiam ab Auctore hic: nam licet pri. poste. & pri. cæli dixerit D. Tho. corpus mobile esse subiectum, loquitur tñ ibi de subiecto materiali, non autem formali, mirum videtur omnibus, quod omnes libri sint vitiati præter codicem Bononiensem, & ego contraponã antiquum exemplar manuscriptum, quod habetur in Bibliotheca Salernitana, & verũ exemplar, in quo reperiuntur eadem verba formalia, quæ habentur in omnibus libris impressis, qui circumferuntur per totum vniuersum. ¶ Secunda responsio, quam ponit etiã impugnatur à Thomistis: ait .n. ꝙ D. Tho retractauit se, vt patet in proœmio libri de cælo & mundo, vbi docuit subiectum philosophiæ esse corpus mobile. ¶ Sed vide quomodo modeste Auctor in 3. conclusione conciliat asserendo corpus mobile esse subiectum, sed principale: & materiale, & hæc opinio de retractatione fuit cuiusdam Petri Pomponatij Mantuani dicentis, ꝙ B. Thomas cũ esset iuuenis tenuit ens mobile esse subiectũ adæquatũ philosophiæ naturalis, sed doctior factus in libris de cœlo, correpsit seipsum, & posuit corpus mobile, quod tamen est falsissimum, vt ostendunt omnes Thomistæ. ¶ Tertio dicit, ꝙ Arist. probauit 6. physic. omne mobile esse corpus contra Democritum, sed nec ista responsio ostendit corpus mobile, & ens mobile esse vnum, & idem nisi ex parte prædicati, sed non ex parte subiecti, nec ostendit D. Tho fuisse huius opinionis. ¶ Quarto ait, ꝙ probatur propositio de 3. adiacente, & non de secundo, puta Ar. probauit mobilitatem inhęrere corpori. ¶ Sed hæc est responsio antiquorum Auerroistarum, quos impugnat Cai. in aurea suá quæst. de subiecto, argumento demonstratiuo ni fallor, dicens: Nullum coniunctũ cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, põt esse subiectũ adæquatũ illius: sed corpus mobile est coniunctũ, cuius de oĩ coniunctio ꝓbatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile non põt esse subiectũ naturalis philosophiæ. ¶ Vide apud Cai. rõnes, quibus mouetur hic Reuer. Pater Vercelleñ. quas dimitto: qa iã solutæ sunt ab Auctore hic, & à Cai. & à Magistro Chrys. & à Versorio, & à Gratiadæi, ĩ qq. ꝓprijs. ¶ Adest qdã Philos. qui astruit opinionẽ D. Th. valde probabilẽ, & amplectẽdã: probabilius tamen est (ait ipse) nõ ens mobile, sed ens naturale esse subiectũ physicæ: quia huius opinionis est Auerr. & cõfirmat quatuor rationibus: quarũ prima est, illud est subiectum, quod cum passio-

Margin notes: Opinio cuiusdã Thomistæ. — Conciliatio diuersorum dictorũ D. Thom. — Opinio Francisci Thoma.

passionibus non facit prædicationes ridiculas, & fere identicas: sed tale est ens naturale: nõ autem ens mobile, nam dices bene ens naturale, est ens mobile, & mouetur: sed quis dicit ens mobile mouetur, seu ens mobile, est mobile. & sic per istam rationem reddit opinionem D. Tho. non probabilem, quam tamen prius dixerat esse probabilem: cum opinionem super identicis fundatam propositionibus, probabilem non esse constet, nam quomodocumque capiatur li mobile, numquã facit propositionem identicam, & primo si capitur pro ratione formali, vt dicunt Thomistæ, non põt facere propositionem ridiculam, sed sicuti ista, non est ridicula homo est rationalis, ita nec ista ens mobile est aptum natum moueri: quia differentia formalis, siue ratio formalis distinguitur ab eo cuius est ratio formalis, saltem ex parte nostra, si etiam mobile capitur pro passione, cum apud D. Tho. passio distinguatur à subiecto non poterit etiam facere propositiones identicas, & Auerr. est contra ipsum quoniam tertio Metaphy. & 4. Metaphysi. comm. 1. semper cõcordat cum D. Tho. ꝙ ens mobile est subiectum. ¶ Secundo arguit, Subiectum clarius debet exprimere radicem passionum; sed ens naturale clarius exprimit radicem passionum: nam natura est principiũ motus: ens naturale est, quod habet principium motus. ad quã respondentes inficiamur minorem propositionem; quia clarius & tutius ponitur ens mobile, quàm ens naturale: quia supposito ente naturali ad huc non sumus liberi ab opinione Parmenidis, & Melissi negãtium ens mobile, & concedentiũ ens naturale: propterea Philosophus primo huius tex. 11. contra ipsos dixit, supponãtur nobis omnia, aut quædam entia moueri, iccirco clarius ens mobile exprimit radicem passionum, quàm ens naturale: quia passiones istæ sunt mobilitas, & trasmutabilitas. ¶ Arguit & tertio, quia ens mobile est multiplex, & æquiuocatio parit obscuritatem, cum aliquando capiatur pro passione, aliquando pro principio passionis, ad quod dicimus, quòd licet mobile sit nomen æquiuocum ad aptitudinem, ad motum, ad fundamẽtum illius aptitudinis, sicut risibile significat aptitudinem; & rationalitatẽ, quæ est eius fundamentum, tamen in præsenti quæsito capitur pro ratione, seu differentia essentiali, vt ait Auctor in secundo notabili, idcirco non facit æquiuocationem, & hoc factũ est propter penuriã vocabulorũ. ¶ Vltimo, arguit, quia ens mobile nõ exprimit principium quietis, quod tamen facit ens naturale, hanc rationem soluit Auctor in responsione ad secũdum, quòd motus habet rationem habitus, & quies priuationis, vnde D. Tho 2. physi. lectione 1. ait quod actum est moueri ad locũ quiescit in loco, propterea si ens mobile exprimit principium motus, exprimit quoque principium quietis, restat vt omni ex parte sit amplectenda opinio uera Thomistarum declarata hic ab Auctore, & non imaginatio hominum in aere loquentium, quibus dicere potes, ens naturale est subiectũ in philosophia, & cum hoc distinguatur contra ens artificiale, ut scribitur 2. Physi. tex. 1. ergo non artificiale erit subiectum naturalis philosophię: ergo Deus qui est ens nõ artificiale, tum etiam, quia nec ens naturale, nec corpus mobile & sensibile, nec substantia naturalis, nec mobilis, aut sensibilis verificatur de materia, & formã: sed tãtum ens mobile: igitur tantum hoc, & nullum illorum erit subiectum consequentia probatur: quia subiectum debet verificari de omnibus consideratis in scientia: antecedens probatur: quia materia est ens mobile subiectiue, & forma est mobile terminatiue, sed neutra est ens naturale: sed vtraque est natura & principium entis naturalis. 2. physi. tex. 4. similiter neutra est sensibilis, nisi forte acciden talis forma, sed vtraque pars est principium entis sensibilis, ergo & ista ratio efficax satis videtur, quæ sic breuiter potest colligi: quod habet directam & consequenter veriorem prædicationem de partibus suis: conuenientius assignatur obiectum in habitu illa talia contemplante, sed ens mobile, & non ens naturale, aut sensibile, aut corpus naturale mobile, sensibile, substantia naturalis, mobilis, sensibilis, aut vniuersum, habet directam, & veriorem prædicationem de partibus suis, ergo ens mobile est obiectum in habitu .s. in philosophia hæc omnia contemplante, & non aliquod aliorum prænominatorum. Perpende dictũ Alberti. 1. physic. c. 6. ponentis triplex corpus physicum, mathematicum, & metaphysicum. ¶ Vide distinctionem illam, & vtere ea de triplici subiecto .s. primo primitate intẽtionis, & hoc dicimus in philosophia naturali esse primum motorem, in metaphysica genus abstractorum, in theologia Deum optimum maximum, in logica demonstrationem: & primo primitate adæquationis, & hoc est ens mobile simpliciter in philosophia naturali, in metaphysica ens inquantum ens commune deo & creaturis, enti reali, & rationis, entis per se, & per

Defenditur opinio D. Thom.

Pulchra ratio.

Perspice vniuersalẽ doctrinam de subiecto sc. ẽtiarum.

& per accidēs, vt ostendimus in quæstionibus nostris metaphysicalibus, in Theologia erit ens habitum per communem spirationem, vt docuit D. Tho. in prologo 1. sent. & sic non aduersatur sibi in 1. p. q. 1. art. 1. vbi ponit Deū: quia ibi loquitur de subiecto primo primitate intentionis: in logica hoc tale subiectum primū primitate adæquationis est ens rationis, vt scripsit D. Tho. & in prologo primi perihermenias, & primi post. & primo primitate attributionis, & hoc dicimus esse corpus mobile in philosophia naturali, in metaphysica substantiam ipsam, vt dixit Alexand. 7. diuinorum ad principium, in Theologia Christus Saluator noster, in logica syllogismus, siue argumentatio ipsa.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

1. p. quæst. 55 articul. 3.

VNIVERSALE tripliciter sumitur, pro vniuersali ante rem, pro vniuersali in re, & pro vniuersali post rem: singularia præcedunt vniuersalia in esse, sed vniuersalia præcedunt singularia in intelligētia primæ philosophię, auctoritate Alex. pro opinione Scoti, vide Antonium Andream, pri. meta. & Caie. in libello de ente, & essentia in prologo quæst. pri. & Magistrum Chrysostomum in tractatu, de transcēdentibus: & primo cōt. gentes. Et adde hic multas opiniones, quas Auctor causa breuitatis reliquit: nā si ad antiquos respiciamus, considera quomodo Plato, Socrates, Pythagoras, & Emp. & omnes qui scire nostrum astruunt esse à natura, & non de nouo, coguntur dicere, nec vniuersale, nec minus vniuersale, nec singulare esse primum, cognitum: quia cum hæc à natura insint, & coęqualiter, neutrum prius altero præcognosci potest ab intellectu, vt intellectus est: sed cum dicant nostrum scire esse potius reminisci coguntur dicere magis de ordine reminiscentiæ, quàm cognitionis: si vero respicias ad græcos, Themistius, Theophrastus, Eudemus, Simplicius cogūtur dicere, intellectui in se nihil esse prius notū: quia omnes hi faciunt intellectū speculatiuū esse æternū (nā per eos omnia intellecta sunt æterna, & æternis nihil est prius) iure merito etiā nihil prius, vel posterius notū esse pōt ipsi intellectui: nā intellectus, vt est entelechia totius speciei humanæ, oīa intellecta habet, & nihil vt sic sibi deest, & ita simul in illo sunt: atq; neutrum in illo dici pōt altero prius.

12. cōmen. 27. q. 12.

Cap. 10.

Opinio Antiquorū de primo cognito.

¶ Inter Arabes, Auicēnas primo suæ metaphy. c. 6. ens & rē dicit esse primo impressa in anima, & hoc tenuit Auēpace, & Alpharabius, Algazel, & multi alij, declarātes ordinē, intelligēdi esse, ut 1. intellectus intelligat vniuersale corpus, deinde aīal vniuersale, at demū hominē vniuersalē. ¶ Inter Latinos sunt quatuor opiniones famosę. Prima est Burlei, & Buridanæ, primo phy. in prologo, & Gregorij Ariminē 2. sent. dist. 3. q. 3. ar. 2. & Dur 2. sent. distin 3. q. 7. omnes isti affirmant primū sensatū, quod est singulare, prius cognosci à nostro intellectu, quia hoc est illud, quod prius expiscatur à nostris sensibus. Secunda est Marci Antonij Zimaræ in quæstione peculiari sua, qui non semper ponit vnum ordinem necessarium ab vniuersalibus ad particularia, sed ab his quorum accidentia magis sentiuntur, vnde aliquando vniuersalia sunt priora, vt viuens animal, quàm equus: aliquando posteriora; nam vt dicitur 7 metaphysic. equus, & asinus habent vnum commune genus, præter animal, & id est innominatum: hinc noluit Aristotel. quòd in genere non possunt fieri comparationes, quia in eo latent æquiuocationes; sed solū in specie athoma: quia species specialissima sumitur ab vltimo gradu formæ, non autem genus. ¶ Tertia est opinio Scoti, & Antonij And. & Antonij Trobectę i quæstionibus suis super primū meta. q. 12 isti omnes tenent speciem specialissimam, & ex consequenti minus vniuersale, cuius singulare fortius mouet sensum, & quod est facilioris abstractionis, hoc prius cognoscit noster intellectus, & non ens quod habet cōceptum simpliciter simplicem in uia ipsorum. ¶ Quarta est opinio D. Tho in prologo primi physic. & 1. par. & in opusculo de ente & essentia in prologo: & hanc sequuntur omnes veri philosophi & theologi, cū sit germana opinio Ar. quòd vniuersale magis est prius cognitum ab intellectu nostro; cum hoc expresse dicat ipse phil. 1. phy. ꝙ sunt in nobis manifesta & certa cōfusa magis, posterius autē cognoscimus distinguendo distincte principia, & elementa. vnde in tex. 4. conclusit, quòd ex vniuersalibus ad singularia oportet deuenire, & hæc est opinio Auerr. in prologo primi physic. vbi habet, quòd uniuersalia ordine doctrinæ sunt proponenda particularibus, idest minus vniuersalibus existentibus sub eis propter tres causas, tum quia sunt notiora, tum ut tractatus, & demon-

Tex. 30.

Opinio D. Thom.

demonstratio sit vniuersalis & secundum quòd ipsum, tũ etiam vt nõ fiat repetitio in scientia, & tex 49. primi physic. quoque, quid aliud voluit per illa uerba, quando dixit, vniuersale notum est secundum intellectum, singulare autem secundum sensum, nisi quòd vniuersale magis prius cognoscitur ab intellectu nostro? vtendo etiam argumento. Scotistarum, sicuti simpliciter ad simpliciter, magis ad magis, maxime ad maxime: si vniuersale cognoscitur cognitione confusa actuali, quanto erit magis vniuersale, tanto magis & prius cognoscitur. ¶ Ridicula equidem est illa opinio exterorum ponentium actũ esse primum cognitum propter auctoritatẽ Ar. 9. metaphy. Actus est ratio intelligendi, & cognoscẽdi; propterea non est digna, vt inter tot illustres Doct. recenseatur.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Diuisio duplex.

NOTA hic vnum, quod est notatione dignũ, ꝙ alia est diuisio entitatiua, & alia quantitatiua: diuisio entitatiua ex contradictione causatur, vt quia est a, & b, est b, ideo a, & b, sunt duo in entitate distincta, in hoc errauit vehementer Auic. vt inquit S. Th. de ipso in 4. primę philos. quia opinatus fuit, ꝙ idẽ esset vnũ, quod est synonimũ enti cũ vno, quod est principiũ numeri, immo sunt valde diuersa, vt disputat idẽ D. Th. contra ipsum Auic. parte. q. 11. art. pri. vnum enim, quod est principium numeri est accidẽs, & est principiũ numeri prædicamẽtalis, qui cãtur ex diuisione cõtinui, & talis numerus nõ est nisi in rebus materialibus, & in generabilibus, & corruptibilibus, alius aũt est numerus transcendẽs, & causatur, secundũ D. Tho. ex cõtradictione, & partes eius sunt vnitates, quę sunt eadẽ cum essentijs rerũ: nam vnum & ens vnam naturã significãt, & non distinguũtur nisi ratione, & nõ addit vnũ supra ens, nisi indiuisionẽ in entitate tantum, vt latius scripsit Caie. contra Scotum, super pri. p. D. Tho. q. 11. ar. 1. alia est diuisio quantitatiua de qua Ar. 5. diuinorum dicebat, quantũ dicitur, quod est diuisibile in ea, quæ insunt quorum vtrumque, aut singulum vnum aliquid, & hoc aliquid natum est esse, & de hac diuisione est sermo in pręsenti disputatione. ¶ Scire etiam debes propter multiplicitatem, ne contingat confusio apud intellectum ꝙ partes sunt duplices, subiectiuæ, & integrales, partes subiectiuæ sunt, q̃ sunt sub toto vniuersali, quod quidditatiue & in recto prędicatur de ipsis, sicut superius respectu inferioris: & isto modo species sunt partes subiectiuæ generis, & decem genera generalissima sunt partes subiectiuæ entis, & indiuidua respectu speciei. partes etiam integrales sunt duplices, quædam enim sunt, quæ integrant totã essentiam substantiæ compositæ, quarum vna non potest naturaliter esse sine alia, sicut materia & forma respectu substantiæ compositæ, & ę alio nomine partes essentiales nũcupãtur, & ab Auer. pri. physi. dicuntur partes secundum qualitatem: aliæ sunt partes integrales eiusdem rõnis, quarũ quælibet de se apta nata est esse sine reliqua, diuiso toto: & de his partibus intelligo quæsitũ: num materia secũdũ se cõsiderata sit diuisibilis in partes eiusdẽ rationis. pro præsenti disputatione facit dictũ Auer. primo physi. materia nõ denudatur à corporeitate: quia tunc haberet dispositionem substãtialem, & haberet nomẽ & definitionẽ: quod dictum, declarant Auerroistæ stantibus tribus suppositis, quorum primum est, materia prima numquam potest denudari ab omni forma substantiali: secundũ est, quòd ad hoc quòd materia prima recipiat aliquam formam substantialem diuisibilem, aut materialem, oportet quòd sit extensa, aliter nõ quantum reciperet quantũ: tertium est, quòd materia nõ est extensa nisi per dimẽsiones, quæ dicũtur corpus: ex quibus sequitur, quòd si materia prima non esset denudata à corporeitate, non esset extensa per tertium suppositum, & per consequens non posset recipere aliam formam substantialem, materialem, diuisibilẽ: quia quęlibet forma substantialis materialis est diuisibilis, & extensa, & per consequens nullam formam substantialem materia recipere posset, quia non potest stare sine omni forma, & sequitur quòd si materia denudaretur à corporeitate, quòd materia haberet aliquam formã substantialem, dantẽ nomẽ, & definitionẽ: stante ergo hac opinione Auerroica, potest pro opinione Alberti (quam hic sequitur auctor) sumi ratio irrefragabilis: quia quãtitas cũ sit ratio formalis extensionis, & diuisibilitatis, & sicuti sine albedine paries non potest esse albus, ita materia, & per consequens nulla substantia possit esse diuisibilis absque quãtitate, & est doctorina D. Thom. prima parte. q. 50. licet non omnia, quę dicta sunt de mente Auerr.

Cõmen. 4. | Tex. cõ. 18. | Partes duplices. | Cõmen. 5. | Cõmen. 63.

accepten-

acceptentur à nobis. ¶ Animaduerte tamen, ꝙ in hac disputatione loquitur auctor naturaliter, & non de potentia Dei (vt quidam volunt) miscentes diuina cũ prophanis, ita asserentes, ꝙ Deus potest separare omnem quantitatẽ à Titio, & Callia, & hinc potest conseruare illas duas materias, absque quantitate continua illarũ: sicut. n. conseruat quantitatẽ sine substantia panis, & vini, in sacramẽto altaris: ita posset, & panem absque quantitate conseruare & multos panes, sicut multas quantitates: cum maior sit dependẽtia accidentis à substãtia, quàm substantiæ ab accidẽti, sed hæc non sunt ad propositum cum pertineant ad Theologos. & est vnũ de pertinentibus ad fidẽ nostrã, vt patet 3. par. & in 4. sent. ¶ Attende etiã ne fallaris, quia hic est sermo de quantitate molis, quæ attenditur secundum longitudinem, & cæteras dimensiones, nõ autem de quantitate virtutis, quæ attenditur in perfectione substantiæ rei, vel operationis ipsius, secũdum quam dicimus, Deum infinite perfectum, & magnum: hæc. n. inuenitur in rebus incorporeis, de quibus non agitatur præsens quæsitum. Nolo te velle transire, quin non consideres, quomodo secundum aliquos Thomistas, nõ inconuenit materiam separari à quantitate secundum operationem intellectus, siue in esse cognito, quia licet materia non possit concipi, nisi per analogiam ad formã, vt dicitur primo physic. non tamen cadit in conceptu eius hæc determinata forma, quæ est quantitas: sed loquendo de separatione secundum rem, implicat materiam esse sine quantitate, quia materia non potest esse sine forma, cõtra Scotum. hanc doctrinã sequitur Ioannes de Ianduno primo physi. q. 9. & Paulus Soncinas. lib. 5. meta. q. 22. & Franciscus Toletus. 1. phy. q. 7.

3. par. q. 77 dist. 12. q. 1. De cõs. dist 2. c. species.

Tex. 69.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

Triplex modus compositionis.

QVIA tres sunt modi compositionis, vt ait Auer. 1. physi. comm. 5. cõpositio speciei ex suis causis, & compositio generis ex suis speciebus; tertia est compositio indiuidui ex suis partibus, additur & quartus modus compositionis, ratione qua partes sunt in duplici differentia, quia quædã sunt partes essentiales, vt materia, & forma, & quædam sunt partes integrales, propterea dixit auctor, quod est multiplex totum vniuersale, vt animal respectu suarum specierum, quæ dicuntur partes subiectiuæ, datur & totum definibile, vt homo respectu generis, & differentiæ, datur, & totum essentiale, vt Bucefalus respectu suæ animæ & corporis, & totum integrale, siue quantitatiuum, puta domus respectu parietis, tecti, & fundamenti, datur, & totum potestatiuũ, vt anima rationalis continens plures virtutes, & facultates, veluti etiam mistum continẽs elementa, datur, & totum per accidens, vt homo albus, aliquando totum capitur pro ente perfecto, vt habetur tertio physi. totũ est extra quod nihil est, aliquando totum capitur pro omni, vt scribitur 1. cœli ad principium totum & omne, & perfectum idem sunt, vbi D. Tho. pri. par. q. 76. ar 8. & apud Dionysium de diuinis nominibus. c 2. vbi distinguit de toto ante partes, & de toto ex partibus, in præsenti disputatione est sermo de toto essentiali, hoc est illud, quod realiter distinguitur à partibus coniunctim, vt habetur in secunda cõclusione. ¶ Cõsidera quomodo principes huius quæsiti fuerunt Auic. & Auerr. Auicen. tertio libro suæ met. c. 4. absolute dixit omne totum distingui à suis partibus, & singulis, & coniunctim, vt declarat de denario. Auerr. 1. physi. scripsit nullum totum distingui à suis partibus, sed omne totum esse suas partes coniunctim: hoc patet expresse apud ipsum: opinionem Auicennę sequutus est D. Tho. 1. physi. in expositione. 18 tex. vbi mouet hanc dubitationem, an totum distinguatur à partibus, & in 7. metaph. in expositione vltimi tex. quem postea sequutus est subtilis Doctor Scotus 3. sent. dist. 2. q. 2. & Herueus quolibet. 2. q. 14. vt potes videre apud Capreolum 3. sent. dist. 2. Verum inter Thomistas non est æqualis concordia, quia aliqui ex eis tenent, ꝙ totum non distinguitur à partibus simul sumptis, etiam loquendo de toto essentiali: adducunt sententiam D. Tho. 4. contra gentes c 51. vbi dicit humanitatẽ esse materiam & formã simul coniuncta, & pri. par. q. 75. ar. 4. ait hominem esse corpus & animam simul, item p. 2. q. 13. art. 1. & huius opinionis volunt etiam fuisse Græcos, puta Themistium, Philoponum, Alexandrum, Simpliciũ, Eudemũ, immo & ipsummet Auer. quia dupliciter dicuntur partes simul sumptæ: vno modo quo ad omnium collectionem tantũ, vt nulla sit excepta altero modo, quoad vnionẽ quandam inter se prę̨ter illam collectionem, vt partes simul sumptę dicantur oẽs partes talem vnio-

Tex 64.

Tex. 17.

Opinio Græcorum.

tem vnionem habentes: dicunt modo, ꝙ S. Tho. intelligit, ꝙ totũ non distinguitur à partibus simul sumptis, 2. modo,& argumenta aduersariorom procedunt primo modo, quia si totum distinguitur à partibus simul sumptis, quęritur de illa tertia entitate distincta ab entitatibus partium simul,vel facit compositionem cum illis, vel non: si non, ergo homo non est vnus per se, sed plura, quia habet substantias non componentes in se. Si vero facit, ergo pręter compositionem materiæ,& formæ est illa compositio, quã nullus imaginatur, præterea non est intelligibile,qđ aliqua res tertia fiat ex duabus, nisi per mistionem & corruptionem illarum duarum, sicut mistum fit ex elementis corruptis, & colores medij ex extremis: at materia & forma non miscentur, sed manent vnitæ, nõ ergo intelligi potest, quomodo tertia substantia ab oĩbus simul innctis, & vnitis distincta producatur, & sic volunt, vt D. Tho. & tot illustres doctores confiteantur illud, quod si superstitissent, non dicerent:propterea indubitater teneas tu, ꝙ totum essentiale distinguitur realiter à partibus simul vnitis: quia causæ per se, & essentiales alicuius distinguuntur, essentialiter, & realiter à causato: sed materia & forma sint per se, & essentiales causæ simul vnitæ, igitur totũ realiter distinguitur ab eis simul iunctis: & hoc voluit Ar. 2. de anima. tex. 2. vbi distinxit substantiam in materiam, & formam, & compositũ, & dixit compositum esse tertiũ, qđ est ex his. hoc voluit Auer. 3. de anima.cõm 5. in solutione 2. q. vbi inquit, Et est manifestum, ꝙ materia & forma copulantur ad inuicem, ita ꝙ congregatũ ex eis sit vnicum: & maxime intellectus materialis,& intentio intellecta in actu: quod.n.cõponitur ex eis non est aliud tertiũ aliud ab eis: sicut est in alijs compositis ex materia & forma. quid clarius? non ergo valet glossa de toto essentiali,quod totum est suæ partes simul iunctæ constitutiuæ,& integratiuæ: licet de toto integrali hæc glossa verificari possit,& ad auctoritates.S.T. iam respondit auctor in resp. ad sent. quod sunt prædicationes causales,nõ aũt identicę,vel denominatiuę. ad illud exceptum in quo cæteri dicunt argumenta, quibus probatur totũ distingui à partibus simul sumptis teneri quo ad collectionem tm̃, dicimus hoc esse falsissimum, quia argumentum de causa & causato est demonstratiuum, & concludit absolute. Ad primam rationem caterorum, in qua quærunt, si illa tertia entitas facit compositionem cum partibus,vel non,dicas tu, ꝙ facit compositionem, quæ vocatur compositio cum his, non aũt compositio ex his: vt docet D. Tho. q. 3. 1.par. Ad secundam rõnem in qua dicunt, non intelligere quomodo ex materia, & forma fit aliquid tertium, & tamen materia & forma manent, dico, ꝙ hoc non est mirum, quia nolunt intelligere Veritatem, cum Ar. dicat, 2. de anima tex. 6. Quare ex materia & forma fiat vnum,nõ est quærenda alia causa, nisi quia hoc est potentia, & illud actus: si ambo essent, & entia in actu concluderet rõ sua, sicut dicit de elementis, & de medijs coloribus ex extremis.

Resolutio quæsiti.

Prædicatio causalis & identica.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

DIGNVM annotatione duximus, cum dicat D. Tho. pri. par q. 7. & q. 45. art. 5. ad 3. & q. 86. ar. 2. nihil præter Deum est infinitum actu, nec potest esse etiam per potentiam Dei, nec secundum essentiam, nec secundum esse,nec secundum virtutem, nec secundum magnitudinem, nec secundum multitudinẽ,quod auctor quoque tertio physic q. sua 6. & 7. hoc asserit: vane uidetur, quòd perquirat hic an infinitum sit ignotum, si non datur infinitum, & non ens, non potest cognosci. pri poster. tex. 5. nisi dicamus, ꝙ Auctor quærit hoc tum propter rõnem, quam adducit Arist. in tex. contra Anax. ponentem principia rerum naturalium infinita,& arguit: quia infinitum, secundum ꝙ infinitum est ignotum: quia si est infinitum, secundum magnitudinem, vel multitudinem erit ignotum, secundum quantitatem: si aũt est infinitum secundum speciem, puta quod constituatur ex infinitis secundũ speciem diuersis,tunc erit ignotum secundum qualitatem. quia id quod est notum apud intellectum comprehenditur ab ipso, quantum ad oĩa quæ ipsius sunt,quod non potest contingere in aliquo infinito. Si ergo alicuius rei principia sunt infinita,oportet ea esse ignota, vel secundum quantitatem, vel secundum speciem: sed si principia sunt ignota, oportet esse ignota ea quę, sunt ex principijs: quia tunc arbitramur cognoscere vnumquodque compositum, cum scimus ex quibus, & ex quantis sit, tum etiam quia infinitũ multis modis dici potest propter variationem il-

Infinitum dicitur multis modis.

nem illius dictionis, in, quæ potest negare, aut priuare, aut contrarium ponere, & si negat efficitur infinitum negatiue, de quo dixit philosophus 3. Physi. punctum esse infinitū: quia non est finibile, velut dicimus vocem inuisibilem, quia non est colorata, si vero dictio, in, priuat, tunc efficitur infinitum priuatiuæ, quod est quantum actu, sine principio, & fine, tamen est aptum finiri, de quo Philosophus, multis rationibus probat. 3. physic. non reperiri, & D. Tho. pri. par. q. 7. art. 3. quia nihil in rerum natura esse potest sine terminis, quod sit aptum finiri, nisi forte motus coeli, secundum aliquos Auerroistas, ex 12. primæ philosophiæ, si autem ly in, dicat contrarietatem, efficitur infinitum contrarie, quod quidē est, sine principio, & fine, nec est aptum natum aliqua ex parte finiri, & hoc dupliciter, aut actu, aut potentia, ut patet de continuo. datur adhuc infinitum secundum entitatem, sicut est essentia Dei, datur infinitum secundum vigorem, vt potentia Dei, de quo D. Tho. pri. part. q. 25. & datur infinitum secundum durationem, vt est coelum: datur infinitū secundum indeterminationem, quod est materia prima, propter igitur hanc uariationem, & multiplicitatem infiniti necessarium erat perquirere, num infinitum sit cognoscibile; & determinauit Auctor, quòd infinitum ex parte formæ est secūdum se maxime cognoscibile, licet non infinitum ex parte materiæ. ¶ Nota quoq; quod clarior resolutio habetur à D. Tho. vt ostendi in quęstionibus meis metaphysicalibus contra Antonium Andream, in 2. metaphysi. quod infinitum non est intelligibile à nobis per se, & quo ad definitionem quid rei, sed bene est intelligibile sub ratione, & definitione quid nominis, vnde non est concedendū ipsum posse intelligi per speciem propriam, & proprio conceptu ab eo genito, sed per speciem ipsius finiti seu conceptu genito ab ipsa re finita, veluti silentium percipitur ab auditu, sed non per speciem silentij, sed per speciem soni, quæ primo, & per se repręsentat sonū, per accidens autē silentium: quia vt scribitur nono pri. philos. eadē est species contrariorū, vnius enim per se, alterius per accidens, sic ergo in via Thomistica ipsum infinitum nō est, per se intelligibile per rationem quid rei, sed per accidēs per rationem quid nominis: quia infinitum non per se continetur sub ente sensibili, quod est per se obiectum intellectus, qđ dicitur quidditas rei materialis, igitur non est per se intelligibile, nam obiectum nostri intellectus, ait D. Tho. pri. part. q. 12. est quidditas rei materialis. Adde ꝙ si infinitum intelligeretur, aut vna, aut pluribus intellectionibus: nō vna, quia vna intellectio fit ab vna specie, sed infinitum non potest per se efficere speciē in intellectu, quia tūc esset in actu, & ita finitum, omne enim, quod est in actu, per eius actū finitur: nec pluribus; quia tunc oporteret fingere plures species, & sic plures formæ, & plura accidentia eiusdē speciei possent esse in eodem subiecto, quod est contra Arist. 5. diuinorum, & pri. par. q. 12. adducit aliam rationem D. Tho. quia inter obiectum & potētiam debet esse proportio. Sed inter infinitum & inter intellectum finitum non est proportio, propterea noster intellectus nō poterit cognoscere infinitum, quantum videlicet ad quid rei, sic enim concludunt istæ rationes, immo fuit dubitatio, an Deus cognoscat infinita apud Theologos: & multi tenuerunt, quòd Deus scientia visionis non cognoscit infinita, quæ opinio est erronea, vt ostendit D. Tho. pri. part. q. 14. quia Deus scit cogitationes, & affectiones cordium, quæ in infinitum multiplicabuntur, creaturis rationabilibus permanentibus absque fine, & quia Deus cognoscit per suam essentiam, tamquam per speciem intelligibibilem, quę est similitudo sufficiēs omnium quæ sunt, uel esse possunt, non solum quantum ad principia cōmunia, sed etiam quantum ad principia propria cuiuscunque rei, icc irco per istam speciem cognoscit infinita etiam secundum ꝙ sunt abinuicem distincta nedum scientia simplicis intelligentiæ, sed etiam scientia visionis.

Motus cęli quomodo sit infinitus.

Quomodo infinitū sit intelligibile.

Pulchra ratio.

Duplex est sciētia alia visionis alia simplicis intelligentiæ.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

Triplex est compositio.

NOTA, ꝙ cum triplex sit compositio, vt docet Philosophus 2. de partibus. c. 1. prima compositio est elemētorum ex materia & forma, secūda partium similarium ex elementis: tertia partium organicarum ex similaribus. partes organicæ, & heterogeneæ determinantur ad maximum, & minimum, quia cum detur terminus agendi & actionum, & actiones proueniant à partibus organicis, debet etiam in ipsis dari terminus ad maximum, sub quo maiori non possunt ab ipsis actiones prouenire, & ad

& ad minimum sub quo minori non possint actiones produci, præsens igitur disputatio, non est de speciebus in quibus est, & cognoscitur maximum, & minimum, nec de indiuiduis in quibus est, sed non cognoscitur. In hoc.n. omnes Philosophi conueniunt, q oportet dare minimum per se existens, & præcipue in heterogeneis, nam Auerroistæ communiter tenent, q entia naturalis determinantur ad maximum, & minimum: datur enim minima pars ignis, minima caro, minimum os, quæ non patiuntur amplius diuisionem: siquidem diuisio minimi est eiusdem corruptio, & quemadmodum datur minimũ sub quo minori non potest stare forma naturalis, sic datur maximum, sub quo maiori forma naturali esse nequit; & sic minimum est constans, ex materia, & forma, vt habet Auerr 3 metaphy. tex. 17. q minima pars ignis est composita ex materia, & forma, & minimus calor est terminatus per se. & sicut minima forma, & ita est in corporibus simplicibus, sicut in compositis: hoc clarius scribitur 6. Physi comm. 9. & 49. & 8. physi. 44. & comm. 61. & in multis alijs locis, hanc opinionem sequutus est D. Tho. vbi supra, & sequuti sunt omnes Philosophi vsque ad hæc nostra tempora, & euertit per omnes scholas, immo Simplicius auctoritate Theophrasti idem substinet in hoc primo lib. physi. & quia Theophrastus fuit discipulus Arist. & ore eius ipsum intellexit signum ergo est, quòd hæc fuit, & est vera & germana sententia Arist. & præcipue 2. de generatione, vbi habet, q ex minima parte aeris producuntur decem partes ignis propter nimiam raritatem; & primo de generatione cap. vlt. vbi loquitur de mistione, dicit q non potest fieri mistio, nisi miscibilia reducantur ad minima, adeo vt minimum vnius tangat minimum alterius, & dat exemplum de grano ordei, non .n. potest misceri cũ grano frumenti, nisi fiat farina, & reducantur ad minimas partes. hic ergo locus inficiari non potest, quin omnes dicant de mente Philosophi dari minimum in entibus naturalibus, & 8. physi. tex. 23. vbi loquitur de scissione lapidis, & dicit, quòd scissio, & concauatio lapidis fit tota simul, nunc sic quæras à Scoto, & à sequacibus illud totum, q simul cauatur, vel habet partes, vel non, si non habet partes, hoc est minimũ, quod simul introducitur existens indiuisibile, si habet partes falsum est ergo dicere, quod totum habens partes, simul cum partibus introducatur, quod est contra Ar. Deinde Philosophus, in tempore & in motu, quæ sunt entia successiua, adinuenit minima, siquidem in tempore ponit nunc, siue istans 4. physic. tractatu de tempore, & in motu posuit momentum, & quare in continuo, quod etiam est de genere successiuorum 3. physi ad principium, non inuenit minimum, aliter esset diminutus, & in lib. de sensu & sensato. c. 6 ait q species sensibiles sunt diuisibiles ad diuisionem suppositorum, & deuenitur in ipsis ad minima, quæ resoluuntur in continentia, vt minimus sapor infusus mari, quod clarius ponit primo de gen. c. de mistione de gutta vini, si ponatur in mille amphoris aquæ, immo 8. physic, adeo amplexus est istã opinionem Arist. q posuit 44. contex. qd in entibus diuisibilibus deueniendum est ad vnum primum, quod est minimum indiuisibile, & 7. politicorum. c. 4. adeo sibi placuit hæc opinio, quod loquens de ciuitatibus dixit, q & ipsæ habent certos limites, sicuti animalia, & plantæ de quibus 2. de anima 41. determinauit omnium natura cõstantium i. viuentium (quia de istis loquitur ibi) esse certus terminus augmenti, & decrementi. & aduerte q loquimur modo scrutando merita naturæ, quia respectu potentiæ Dei absolutæ nulla res habet certum & terminatũ limitem suæ magnitudinis, aut paruitatis, vt scripsit D. Tho pri. par. q. 25. vnde imponendum est perpetuum silentium huic quæsito, amplectendo opinionem D. Tho. quæ est tot illustrium virorum, & reiciendo opinionem Scoti, qui in hac disputatione strenue aduersatur. tenet .n. ipse in heterogeneis dari minimũ per se existens, quia hæc talia habent determinatã virtutẽ, & sic determinatam quantitatem in maius, & in minus, sed in homogeneis negat minimũ. bone Deus, si heterogeneum componitur ex homogeneis, & homogeneis non datur minimum per Scotum, igitur nec in heterogeneis dabitur contra ipsum Scotum, & contra alios hoc volentes, deinde 2. de anima, Actus actiuorum recipiuntur in patiente bene disposito: sed vna dispositio est quantitas, ergo reliquæ dispositiones ipsius materie sunt determinatæ, igitur & quantitas ipsa, vt omnibus luce meridiana clarius est.

Opinio Simplicij de minimo.

Sensus quæsiti.

Contra Scotum.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

Tex 6.

Quæ sint cõtraria de quibus hic Aristo. disputat.

ADDE hic quòd prima principia, quæ sunt prima contraria, de quibus agit hic philosophus non sunt illa de quibus Ar. 4. metaph. ait, quòd cõtraria prima ad quæ oĩa alia reducũtur à prima philosophia sunt sciẽda: quoniam ibi philosophus, per prima contraria intelligit vnum & multa, ad quæ omnia entia reduci oportet: propterea in primo Physi. tex. 6. inuestigaturus numerum principiorũ naturalium primo posuit diuisionem principij per vnum & multa, sed hic per prima contraria intelligit materiam formam & priuationem, quæ non fiunt ex alijs nec ex alteruttris, sed omnia fiunt ex his, & nedum forma & priuatio sunt cõtraria (vt docet Auctor) in corpore quæsiti, sed etiam materia ipsa potest dici vnum contrariorum: & ad rationem quæ contra hoc inducitur, quòd vnum contrariorum non est perfectio alterius, dico quòd tenet de secundis contrarijs non autem de istis primis, quia forma est perfectio materiæ, & nihilominus formæ & materiæ conueniunt proprietates & conditiones primorum contrariorum, siquidem materia non fit ex alijs, cum sit æterna, nec fit ex materia aliqua, vel forma, & priuatione; & omnia naturalia fiunt ex ea, vnde per vitam meam nescio quare omnes allucinantur in hoc, negãdo materiam esse vnum ex contrarijs, nonne etiam videmus, quòd formæ, & materiæ conueniunt illa quæ dicuntur ab Aristo. 2. cœl, contrariorum si vnum fuerit in natura, ergo & reliquum quoque esse oportet? et si verũ est, quod materia sine forma esse nequit, sequitur de necessitate, quòd si materia est in rerum natura, igitur & forma, sunt ergo materia & forma contraria ea nempe contrarietate, quæ est secundum conditiones illas tres, quæ competũt principijs rerum naturalium, sed non contrarietate priuatiua aut positiua, quia sic propositio hæc: prima principia sunt prima contraria, non est vniuersalis, sed indefinita scilicet forma & priuatio sunt contraria, & sic currit communis opinio philosophantium: sed quod ego imaginatus sum videtur consonare satis dictis Arist. in hoc primo phys. vbi assignat leges & attributa primorum principiorum, quod satis etiam corroboratur intuendo id commune, qđ apparet omnibus cõtrarijs, nonne inter ipsa quædam sunt determinantia, quædam determinata? vt perpulchre ostendit philosophus 49. primi phys. assignans quomodo antiqui ponentes principia contraria, asserit quòd conueniebant in hoc quòd eadem dicebant principia secundũ analogiam, quilibet enim in positione propria posuit principia determinantia & continẽtia alia, & vt Alexand. ibi exponit principia determinantia & continentia sunt formaliora, contenta & determinata sunt materialiora, nam formę est continere & materiæ contineri 4. phys. & determinatio est à forma, primo c de substantia orbis: ex his patet etiam tonsoribus & lippis quòd materia & forma sunt cõtraria modo quo dictum est supra. ¶ Vis adhuc tutius certificari? lege illud qđ scribitur 4. meteororum, & 2. de generatione contrariorũ, contrarię sunt causæ: sed materia & forma producunt contrarios effectus: ergo & ipsæ erunt tamquam contrariæ causę: & sic colligo istam propositionẽ esse vniuersalem, prima principia naturæ scilicet omnia sunt prima cõtraria: nec te moueant quę adducũtur in cõtrariũ, quod contraria scilicet non cõtingit esse simul 10. Metaph. quia si contraria ponuntur, in eodem sequitur contradictoria verificari, & cõtraria simul esse, quod nullus intellectus intelligere potest. 4. metaph. & primo de generatione, & corruptione, & pluries primo phys. sescentis in locis ait philosophus materiam vnam semper contrarijs supponere oportet, siue transmutetur secundum locum, siue secundum augmentationem, & diminutionem, siue secundum alterationem, & 70 tex. primi phys. colligens philosophus numerum principiorum ait, primum quidem igitur dictũ est ꝙ principia contraria sunt, posterius autem quod necesse est, & aliud quoddam subijci & esse tria, vnde dicit manifeste quòd materia est subiectum contrariorũ, & non contrariatur alicui, quia oĩs contrarietas est in ter duo. Si ergo prima materia est vnum ex contrarijs, cui contrariabitur? non formę, nõ priuationi quia eis subijcitur, sequitur quòd ista imaginatio est falsissima & contra Aristo. & omnes philosophos, sed vnico verbo hæc omnia & similia concordare de facili potes, dicendo quod verificantur de his, quę sunt contraria contrarietate priuatiua, vt habitus & priuatio, puta cæcitas & visio, & contrarietate positiua vt calidum & frigidum, non autem de materia quæ est vnum ex contrarijs, illa scilicet contrarietate, quę est secundum proprietates leges & attributa primorũ principio-

Tex. 18.

Cõment. 49.

Tex. 56.

Tex. 14.

Tex. 21.

Tex. 11.

Qđo materia aliquo pacto dicitur cõtraria formæ.

principiorum, hæc est rei veritas quam nullus inficiari potest, nec appareat tibi hæc veritas noua philosophia, sed antiquissima & iuxta placita Aristo. quæ omnibus præualent cum sint fortiora & potiora, & magis rationi consona, sed tu prudens lector sustine vt vis, & ne carpes alios in opinionibus suis.

ADDITIO NONAE QVAEST.

NOTVM est apud omnes peripateticos, quod tria sunt principia rerum naturaliū quo ad fieri siue generari, sed quo ad rem factam & genitā sunt duo, & hæc talia non oportet vt sint notiora principiatis, vt tangitur in responsione ad tertium, quia per illa principia quæ sunt notiora principiatis ego intelligo principia cōplexa, quæ sunt propositiones immediatæ & per se notæ in scientia naturali, de quibus solet fieri hæc distinctio: principia cognitionis sunt in duplici differentia, quædā cognitionis tātum, quæ sunt ex effectibus rerum naturalium, & sunt propositiones euidentes per se quo ad nostram primam cognitionem naturalem, vt motum esse, & pluralitatem entium esse, & mobilia esse: quædam sunt principia cognitionis & esse simul, & istæ sunt propositiones per se notæ ex causis, quæ sunt euidentes quo ad naturam, vt plura entia habere in se causas motus, & quietis, nam quid est habere in se causam motus, nisi naturam quæ est principium motus & quietis de istis propositionibus tenet vniuersaliter propositio, principia sunt notiora principiatis, sed non tenet vniuersaliter de principijs incomplexis præcipue de priuatione & materia, quia cum materia multis nominibus nuncupetur, secundum nullum illorum potest dici principium cognitionis: dicitur enim materia, hyle, subiectum, massa, origo, elementum, dicitur quoque sylua, mater, fœmina, turpe, chaos: dicitur materia quia in ipsam resoluitur res, vt in alterum principiorū componentium: dicitur hyle inquātum ipsa existens indistincta susceptibilis est plurium formarum & communiter eam sic nominant poetæ: dicitur subiectum pro quanto sustinet formam: dicitur massa prout ipsa de se indistincta existens diuersificatur in diuersas species per diuersas formas substantiales: dicitur origo pro quanto ab ipsa incipit rei constitutio sm̄, quem modum est priuationi immista, à qua si intelligitur separata bene est principium essendi sed non fiendi: dicitur elementum quia ipsa est prima in constitutione & vltima in resolutione: dicitur sylua, pro quāto ipsa habilis est ad omne artificiale ædificium sm̄ formas diuersas artificiales & per diuersos artifices: dicitur mater quia ex ipsa quasi pariendo per virtutē agentis educitur forma: dicitur fœmina quia ipsa imperfecta existens perfectibilis est per formam sicut fœmina per virum: dicitur turpe per metaphoram in illis in quibus dicitur, quod actu non habent habitū virtutis sed apta nata sunt habere: dicitur chaos quia in ipsa veluti in quodā chao potentialiter confunduntur oēs formæ: vnde cum sm̄ oia ista nomina materia dicatur principiū contingentiæ & contradictionis, non potest aliquo modo dici principium cognitionis, hinc valeat Scotus asserēs, materiam ex se habere actum entitatiuum sine forma, & Greg. Arimi. 2. sent. dist. 12. q. 2. ponit habere actum existentiæ sine forma. Nam si nō potest esse principium cognitionis, quomodo ergo habebit actum, licet actu sit substantia ens, & reliqua prædicata transcendentia, non tñ est dicendum quod sit actu, quia hoc modo est forma, nec est in actu quia sic vocabitur subiectum prout est sub forma: valeat etiā Franciscus Tholotanus primo phys. q. 13. vbi ponit materiam habere actum imperfectum, & sic videtur Scotizare. ¶ Attende etiam circa illam propositionem, principia oportet semper manere, quod verior glosa est si per pmanentiam intelligimus nō quācumq;, sed pmanentiam in conditionibus principiorum, quia oportet semper manere intransmutabilia, quatenus in qualibet transmutatione non fiunt, neque transmutantur ex alijs, neque ex alterutris, &c.

Materia multis nominatur nominibus.

Glosa pulcherrima.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

PRINCIPIVM dicitur septē modis, vide Alexand. 5. metaph. tex. cōm. pri. ¶ Vide quid sit priuatio apud auctorē lib. 1. contra gentes c. 71. & lib. 3. c. 14. ¶ Loquēs D. Tho. de natura priuationis ait, quomodo sumi pōt multipliciter, & primo qñ aliquid nō habet, qd natū est habere ab alio, etiā si ipsum nō sit natū habere

pri p. q. 33. art. 4.

habere illud; ficut si lapis dicatur mortuus, quia caret vita, quam quædā res natæ sunt habere. Alio modo dicitur priuatio, quando aliquid non habet, quod natū est habere ab aliquo sui generis: sicut si talpa dicatur cæca. tertio modo quando ipsum non habet, quod natum est habere, vt catulus carens visu, & Græci sterelsin vocant, & dicunt dari priuationem ante rem, qualis est illa, quæ formam præcedit, datur quoq; priuatio apud ipsos quā vocant priuationem post rem, qualis est cæcitas post visum, hanc Latini appellant carentiā, de qua Arist. 5. metaph. ait, ꝙ dicitur tribus modis, quia aut est priuatio pura, vt in eo qui nō habet pedes omnino: aut praue vt qui habet pedem claudum; aut debiliter vt qui habet pedem debilē: & tanta est necessitas priuationis in vniuerso, vt dicat lucidissimus Themistius primo phys. super tex. 80. ꝙ priuatione existente omnia nasci atque oriri necesse est: nihil enim oīno fieri potest nisi corruptio alicuius, dissolutioq; præcederet, ipsa vero non existente omnia sempiterna & immortalia fari oportet. Hinc caue opinionem Romani Egidij, ponentis primam materiā in cœlo eiusdem rationis cū ista sine priuatione, materiā .n. confestim sequitur contrarietas ex lib. 2. de morte & vita & per consequens priuatio. vnde Auer. primo phys. cōm 81. scripsit, ꝙ priuatio est causa, quòd desiderium naturale sit in materia, & Themistius quoq; 5. phys. tex. 22. dicebat, ꝙ priuatio ad eas res pertinet quæ paratam habent naturam vt possint id capere, quod nondum ceperunt, atq; id agere, eoque modo, quod & quo non agunt. ¶ Attende quoque diligenter: ꝙ de priuatione loquitur logicus, physicus, & metaphysicus: logicus tractat de priuatione, prout est negatio formæ in subiecto apto nato habere vtramque ordine irregressibili. Sicut cæcitas est priuatio visus, & mors est priuatio vitæ, & sic effatus est Arist. de priuatione in post prædicamentis, c. de oppositis. sed naturalis Philosophus tractat de priuatione, inquantum necessario requiritur tamquā causa sine qua non ad quamlibet generationem, & sic priuatio est negatio alicuius formæ in subiecto apto nato habere illam, vt tenebra est priuatio luminis, & ignorantia est priuatio scientiæ. hoc .n. modo ponitur vnum principium rerum naturalium ab Arist. in tex. 66 huius, & sic non est natura aliqua neque forma sed formæ velut mera absentia & semper machinatur ad maleficium 79. huius, & facit vt materia sit potestate non actu, & numquam transmutatur, sed subiectum eius, vt scripsit Auer. 51. huius, & 4 phys. 62 & 5 phys. 88. Metaphysicus considerat de priuatione, indagando eius naturam quid sit: vtrum sit ens reale, an rōnis tantum: & vtrum sit substantia vel accidens: & vtrū sit idē cū suo subiecto, an aliquid ab eo distinctum, & sic dixit Auer. libro destr. disp. prima in solutione 15. dubij, ꝙ priuatio ita se hēt, ꝙ in ea nulla est possibilitas, si .n. in priuatione esset possibilitas, possibile esset ꝙ priuatio reduceretur ad esse. hinc est ꝙ non intelligitur per se, sed respectu sui habitus 12. metaph. comm. 37. munus enim metaphysici est tractare de accidentibus, inquantū sunt entia. ¶ Vide Simpli. primo physi. super tex. 58. vbi latius disputat de natura priuationis, & quomodo differt à materia ex modo loquēdi, & ex re ipsa, Themistius quoque ait loquens de priuatione, qđ non est nec substantia nec accidens non est natura, neque forma, sed formæ velut mera absentia, & ipsa formę contrariatur, quasi pingui minerua cum in se inuicem agere non possint, neq; pati, primo phys. tex. 67. & 69. & pluribus modis capitur in scientia diuina, & in logica vt docet commen. in paraphrasi metaph. tractatu primo c. de oppositis.

Diuersi artifices tractat de priuatione.

priuatio nō est substantia neq; accidens.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

Materia duplex.

NOTA istam distinctionē quæ reduci pōt ad quandā aliam de materia, ꝙ est duplex, alia cōmunis, & alia propria, & differunt inter se, quia quæ hēnt materiā cōmunem, possunt ad inuicem transmutari, & vnū est in potentia ad suū oppositū, sicut & reliquū, vt sunt corpora simplicia: aqua .n. est in potentia aer, & aer est in potentia aqua: Sed in his quę habent materias proprias & diuersas, non est transmutatio reciproca inter ea, nec vnū est potentia, reliquum vt materia propria phlegmatis est vnctuositas, & materia choleræ sunt res amaræ, & licet vnctuositas sit in potentia phlegma, tamen phlegma non est in potentia vnctuositas, & licet viuum sit in potentia mortuum, tamen mortuum non est in potentia viuum, vide Caie. in libello de ente, & essentia c. 2. in q. 5. & p. p. q. 29. art. 2. & auctorem lib. 2. c. g. c. 21. ¶ Circa illam propositionem quæ habetur

habetur in calce responsionis ad quintum argumentum, communitas materiæ, est communitas subiecti, quæ extra intellectum sibi conuenit, aduerte φ videtur esse contra dictum Auerr. 5. metaph. cōm. 19. vbi habet, φ prima materia est tamquam genus altissimū, & per genus altissimum intelligunt Auerroistæ genus generalissimum, genus autem generalissimum facit communitatem, & vniuersalitatem in intellectu, secundum communitatem formæ, & sic materia habebit etiam communitatem formæ, quæ est communitas prædicabilis contra auctorem hic, nisi dicamus, φ non est intentio Auerr. assimilare primam materiam generi generalissimo, quantum ad prædicationem, & vniuersalitatem prædicationis: tunc.n. manifeste sibi contradiceret in 1. metaph. cōm.17. & in 12. metaph. cōm.14. vbi inquit, φ prima materia non habet intentionem alicuius cōmunis, aut alicuius vniuersalis prædicabilis de pluribus sicut genus, sed talis similitudo consistit in hoc, φ sicut genus altissimum non habet superueniens genus in quod possit resolui, sicut.n. decem genera generalissima, vt dicit Porphyrius, tamquā decem rerum principia, principij autem proprium est primum esse 5. metaph. com. 1. sic prima materia non habet priorem materiam in quam resoluitur, ideo appellatur simplex, & altissimum genus, & quia non haberet priorem materiam in quam resolueretur ipsa, hoc est in rerum natura, non autem apud intellectum, ideo tam propositio Auctoris hic quam propositio Auerr. verificantur in rerum natura, & nulla est controuersia inter illas, licet materia possit quoque tripliciter considerari, vno modo quantum ad essentiam suam, alio modo quantum ad esse actuale sibi à forma communicatum, tertio quantum ad esse distinctum in partes eiusdem rationis, quartus quoque modus addi potest, prout materia est quoddam totū vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam tamquam partes subiectiuas, & sic considerata non inconuenit eam habere quandam vniuersalitatem & communitatem ex parte intellectus, sed non loquebatur Auctor de ista materia in præsenti disputatione. ¶ Attende etiam circa distinctionem quæ habetur in calce corporis quæstionis, φ materia est duplex prima & proxima, prima est illa quæ est pura potentia & nullum includit actum, φ circa hoc est triplex opinio: quidam asserunt materiam habere actum existentiæ, vt fuit Greg. Arimi. 2. sent. dist. 12. q 2 quidam autem asseruerunt habere actum entitatiuum vt Scot. dist. 12. q. 2. & sic dicunt Deum per sui omnipotentiam posse facere materiam existere sine omni forma, & vltra plurimas rationes quas adducunt pro hac opinione facit auctoritas Themistij qui asserit, materiam in prima sui notione consideratam esse aliquid actu, & quia ista auctoritas multos Thomistas in errorem traxit, cogor in hoc verba Themistij adducere, & ad eius intentionem declarare, ait.n. Themi. in aurea sua digressione de materia, φ entium qualitercumque existentium, quædam sunt sibi attributa secundum se, quædam vero, vt comparantur ad alia vt ligno bipedali esse competit, vt secundum se consideratur, sed si bipedale esse non competit ligno, nisi vt comparatur ad aliud puta ad pedale, eodem modo asserit materiā secundum se consideratam aliquid esse, & hoc secundum se sibi competere, sed potestate, esse hoc habet, vt comparatur ad alterum, non .n. penes hoc qđ est esse, habet hoc potestate, esset enim materiā materiæ, sed manifestū est, φ ipsa est actu, hæc sunt verba Themistij vbi aduerte, φ aliud est dicere, hoc est actus & hoc est in actu, & hoc est actu, non enim dicit φ materia est actus, quia materiæ esset forma, nec dicit φ est in actu quia materiæ esset subiectum compositum ex materia & forma, sed dicit, φ est actu .s. materia, quia est quædā substantia & natura actu distincta à forma, sed hæc natura est potentia, quæ est differentia substantialis eius, vt dixit Auer. 1. c de substantia orbis, materia substantiatur per posse, & quinto phys. comm. 8. dixit etiam Auer. in esse materiæ nō admiscetur actus omnino, φ quo etiam faciunt verba Ar. 7. diuinorum tex. 8. asserentia materiam non esse quid, neque quantum, neque quale, neque vniuersaliter aliquid eorum quibus ens est determinatū, sed potestate oīa hæc. ex quibus cognoscitur error, qui vsque ad hæc tempora perseuerat, φ materia neque habet actum existentiæ, neque entitatiuum, vt Henricus de Gandauo, Gregorius Ariminensis, & Scotus ostendere conati sunt, sed dicitur materia esse pura potentia distincta à forma, licet sit actu materia, actu substantia, actu ens, & hæc est opinio D. Tho. contra oēs contrarium asserentes, ex quibus potes non sequi opinionem Tholetani primo phys. q. sua 13. vbi ponit tres conclusiones falsas in quibus asserit, materiam habere actū secundum se, quia est substantia, ergo actus, sed vide ipsum.

Quomodo materia pōt dici genus.

Diuersa opinio de actu materiæ.

ADDI-

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

CIRCA distinctionem illam quã tradit Auctor de uno numero. quòd est duplex, alterum positiue, vt est illud quod habet vnam formam, per quã distinguitur ab omni alio, vt Sortes: aliud est vnum numero negatiue, scilicet per negationẽ formæ, & sic materia est vna numero. Occurrit difficultas, quia non videtur, ꝙ materia posit intelligi per priuationem omniũ formarum, quia materia cœli, supposita sua opinione Auerr. quòd sit subiectum in actu, & tamen non potest intelligi sine forma, vt patet per ipsum Auer. in libro de substantia orbis cap. 2. quòd si intellectus poneret materiam cœli sine intelligentia, esset sicut de motu, vnde sicut motus non remanet, sic nec orbis: igitur orbis non potest abstrahi à sua forma, multo igitur minus prima materia quæ est in fine, & in vltimo gradu potentialitatis & imperfectionis poterit abstrahi ab ipsa forma, & augetur difficultas, quia materia non cognoscitur nisi per analogiam ad formam. Hanc difficultatem soluunt Auerroistæ, negando quòd intellectus non possit intelligere cœlum absque intelligentia, quia ponunt cœlum subiectum in actu, & ad casum quem ponit Auer. dicunt ipsum esse possibilem secundum imaginationem, & quærit Auer. posito quòd intelligentia non esset, quid esset de orbe, & respõdet quòd esset sicut de motu, quia si intelligentia quæ est causa efficiens, & finalis ipsius cœli non esset, nec cœlum existeret, siue non esset in existentia, sed ex istis non habetur clara responsio ad difficultatem motam.

Dubitatiõ in doctrina Auerr.

¶ Propterea est sciendum, quòd vnum numero accipitur multipliciter, & primo pro eo, qd est vnum numero coincidens cum vno specie, vt sol est vnus numero, namque nõ reperitur nisi vnus solus Sol, & vna sola Luna, & hoc est duplex, alterum quod nec actu, nec potentia potest effici plura numero, & sic Deus est vnus numero: alterum est quod licet actu sit vnum numero, potentia tamen potest effici plura, & sic Sol & quælibet intelligentiarum potest dici vnum numero, & secundo dicitur vnũ numero, quod cũ alio est idem speciei: sic Sortes dicitur vnum numero, quia cum Platone participat hominem tertio pacto: dicitur etiam aliquod vnum numero, quod est vnum secundum suam essentiam, potest tamen effici plura si coniungitur eis, & sic materia dicitur vna secundum suam essentiam denudatã à formis, si vero iungatur eis sic efficitur plures. ¶ Est etiam notandum, quòd materia in se considerata sicut est substantia, & ens, ita etiam est vna vnitate trãscendenti quæ conuertitur cum ente, & quia intellectus est tantæ efficaciæ, quòd põt separata vnire, & vnita separare, quanto magis quæ sunt realiter distincta? ideo dico quòd licet intellectus non possit intelligere materiam sine forma quo ad aliqua prædicata, non tamen quo ad omnia, inter quæ hoc est vnum, quòd intelligit ipsam prout est vna numero, & ad difficultatem motam quòd intellectus non potest intelligere de mente Auer. materiam cœli sine intelligentia, dico hoc esse falsissimum, cum Astrologus consideret de substantia cœli æterna, & tamen non considerat de intelligentia, immo ipsemet Cõmen. comparat materiam cœli ad materiã primam, ponendo differentiam, quia materia cœli est in actu, & materia prima est in potentia. Nunc quæro ego, vtrum in tali comparatione, intellectus Auerr. abstraxit materiam cœli à sua forma, quando comparauit eam primæ materiæ aut non. si primo, habetur propositum, ꝙ intellectus potest abstrahere materiã cœli à sua forma: si nõ, igitur mala cõparatio est quia cætera non sunt paria, quia cõparatur materiã cœli, vt est habens formam ad materiam primam sine forma, & tunc dicam sibi, quòd si materia cœli est in actu est ratione suæ formæ, & non est ex sua intrinseca ratione, dicã enim quòd materia prima etiam vt est formata est in actu, & ita Cõmen. non haberet intentum suum: deinde si cœlum nõ posset intelligi sine sua forma, quomodo igitur diuersificati fuerunt philos. cum quidã asseruerunt ipsum esse primam causam, aliqui vero dixerunt quòd est causatum à prima causa, vt scripsit Cõmen. ex his ergo patet solutio dubitatis motæ. ¶ Nota Auctorem difficultates aliquas de materia discutiendas reliquisse, vt illam, num potentia materiæ sit idem essentialiter cum materia, quæ est propositio, famosã in doctrina Aristo. & declaratur in uia nostra, ꝙ quo ad gradum entis potentia materiæ identificatur cum ipsa, licet quo ad respectiuum distinguatur ab ea, vt docet D. Tho ꝙ potẽtia materiæ subiecto est vna respectu multarum formarũ, ratione sunt multæ iuxta dictum Aristo materia non est quid, nec quale &c. sed omnia potentia: & hãc veritatẽ sustinere debes contra Iandunum. 2. est, Nũ eadem sit materia corporum

Vnũ numero duplex.

1. cœli c. 29 & c. 3. de subst. orbis.

Pri. ex. c. 10.

Habetur 1. phy. tex. 79 in expositi illius contextus. 7. met tex. 8 q. 25. 1. phy. q. 66 ar. 2.

porum superiorum, & inferiorũ, quæ pertractari potest super tex. 80. vbi habet phil. subiecta quidem materia &c. & pertractatur à D. Tho. p. p. vide ibi quomodo ipsa sustinetur contra Egidium. 3. quo materia appetit formam,& quo appetitu: quæ scribitur in tex. 81. vbi ait philos. quòd appetit sicut fœmina masculum & turpe bonum,& disputatur ibi à D. Tho. contra Auicen. φ appetit non appetitu sensitiuo nec intellectiuo, sed naturali. 4. An aliquid formæ præfuerit in materia,quæ pertractari potest in tex. 83. ibi, principio autem secundum formam, & hanc sustinemus contra D. Albertum ponentem inchoationem formarum. Has difficultates non tractauit auctor, tum causa breuitatis, tũ quia ab alijs phil. latius disputantur, vt est videre apud omnes quæstionarios. sunt & aliæ difficultates de priuatione, & forma, de quibus videre potes apud Versorium, Gratiadeum, & Chrysostomus Iauellum.

Finis Additionum R. Aquarij, in Quæst. primi Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri secundi Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

NATVRA sumitur quatuor modis 1. pro generatione viuẽtiũ, 2. p principio intrinseco cuiuscumque motus. 3. pro materia & forma. 4 pro essentia cuiuscunque rei, vide S. Tho. 1 par. ¶ Natura sumitur dupliciter scilicet pro natura naturante, quæ est Deus ordinans naturas omniũ. 2. pro natura naturata, quæ est eius instrumentum. Vide Aucto. quomodo intentio naturæ semper est ad aliquod certum. ¶ Naturæ definitio est manifesta ex se, & ponitur in scientia naturali ¶ Natura nihil irrationabiliter, neque frustra facit. 2. cœli Auer. commen. 59 ¶ De definitione naturæ vide Simpliciũ. 2. Physicor. commen. 4. Suessa. ibidem. Iandunum quæst. 1. Iauel. quæst. 3. Tholetum q. 1.

q. 29. art. 1. ad 4
1.2.q 6 ar 1. ad 4
4 contra gẽtes ca. 81. & cap 23.
Auer 2 phy. cõmen. 3.
Vide Auer. 2.cœli cõ. 59.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

ADVERTE diligenter circa id, quod dicit Auctor, quòd quantitas non abstrahitur à materia intelligibili idest à substantia, quandoquidem substantia quanta est materia intelligibilis,hæc enim est subiectum sciẽtiarum mathematicarũ, ..xt colligitur ex D. Tho. & fundatur hęc doctrina super famosa illa propositione, Prius non potest abstrahi à suo posteriori: priora enim secundum naturam sunt, quæcumque possunt esse sine alijs,& alia nõ sine ipsis, huius quoque opinionis est Alber. Egidius, & Scotus, & Iandunus. ¶ Oppositum tenet Zimara,& mouetur, quia nulla definitio datur in geometria, nec in arithmetica,in qua appareat tale subiectum, quod est substantia corporea, & Arist. abstraxit accidens à substantia,& Theologi abstrahunt relationem à Diuina essentia,& sic posterius abstrahitur à priori. sed allucinatur hic vir, non considerans quomodo implicite & confuse apparet substantia in definitione mathematicorum, & quomodo ..ecidens respectiuum habet rationem, ad, & rationem, in, vide D. Tho. quia primo modo abstrahitur à substantia non 2. Pro sententijs medijs vide The. & Auerr. quomodo concordant cum D. Tho. vt ex idiomate græco etiam deducit Auctor, quia ex hoc intelligere potes, quomodo scientia de anima dicitur mathematica, & media,vt potes videre apud The. & sic concordabis Philep. Simpl. Albert. & D. Thom. contra proteruos.

Auctor 1.Notabi. huius quæst.
D.Th super tex. 18. huius 2.
Hæc hab. 5. meta. ca de priori,& po ste. prędic land.q.5.huius 2.
Zim. The 7.
Arist. prædi cam. relat.
Scot. in quo lib. q.5.ar.1.
D.Th pri p. q. 20. art. 2.
Auct prope finẽ quæst.
The. 1. phys. in princ.

ADDI-

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

Cap 1.
Comm. ult.
Et 2. phy. 26
& 12. met. 6
Caie. p p. q.
2. in tit. ar. 3
commen. 17
Auer. 2 de anima 27. &
6 meta. cō. 1
Commē 29
Commē. 22

NOTA in reſp. ad 2. vbi habes, ꝙ licet nulla ſcientia probet ſuum ſubiectū eſſe, poterit tñ probare principia ſubiecti à ſigno, an intelligi habeat de eſſe actuali actualiter, in rerum natura, vide Caie 1. poſt. Quomodo etiam ſit verum, Nulla ſcientia probat ſubiectū ſuum eſſe nec à priori, nec à poſteriori, & eſt Auer. 1. phyſi. contra Auicen. vide etiam Cai. vbi ſupra, vide etiam Sueſſa in prol. 1. phy. & Ant. Andr. 3. meta. q. 1. ¶ Circa hoc eſto cautus, quia fit quæſtio, nedum de ſubiecto, & de principijs eius, verumetiam & de partibus ſubiecti, de quibus loquens Auer. ait, quòd nec ſubiectum neque partes ſubiectiuæ ipſius ſubiecti poſſunt demonſtrari in ſcientia. Quæ doctrina non eſt vniuerſaliter vera, quòd ſpecies ſubiecti in ſcientia non poſsint demōſtrari nec à priori, nec à poſteriori: ſed ſolum hoc verificatur, vt in pluribus, fallit autem quandoque & hoc quando tales fuerint ignotæ, & hoc videre poteris apud Auerr. 2. de anima & 2. phy. vbi poſtquam dixit principia ſubiecti poſſe demonſtrari à poſteriori in ſcientia illa, quando fuerint ignota, & poſſe illa principia à priori demōſtrari in ſcientia ſuperiori, ſi habuerint alia principia priora in illa ſcientia, addit, & hoc totum erit, quando cauſæ ſubiecti latuerint ¶ Eſt ergo veriſsimum apud Peripat. ꝙ in nulla ſcientia ſiue illa ſit vniuerſalis, ſiue particularis, ſubiectum poteſt aliquo genere demonſtrationis demonſtrari, ratio eſt, quia ſubiectum debet concedi in ſcientia, vel quia ſumitur tamquam notum ab alia ſcientia demonſtrante ipſum, & hoc cōpetit ſubiecto ex ſua ratione formali, Quia igitur ſcientia ſemper ſumit ſubiectum, tamquam notum, & ad ea quæ ſunt nota per ſe, vel ad ea quæ ſupponuntur tamquam nota, non eſt demonſtratio in ſcientia illa habente illa pro notis, ideo nō quidem ſubiectum, ſed partes ſubiectiuæ quādo fuerint ignotæ, poſſunt demonſtrari demōſtratione ſigni. De hoc vide Alex. Archillinum.

Achil q. de ſubiect phyſonomiæ & Chiro. cōtra Forliuiēſ.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Quæſt. 51. art. 3.

DISPVTATIO hæc agitatur hic & 5. metaphy. c. de cauſis, diſputatur etiā à Caietano in p p. D. Tho. vbi quæritur, num plures Angeli poſsint eſſe in eodem loco, de quo etiam vide Auctorem 3. contra gent. c. 68. & 4. ſent. diſt. 3. art. 2. quæſt. 2. ad primum & 3. p q 67. art. 6. vbi quæritur vtrū plures poſſint ſimul vnum baptizare, & quæſt. 82 art. 2. vbi quæritur, ſi plures ſacerdotes poſsint vnam, & eandem hoſtiam conſecrare: vide etiam Durandum 4. ſentent. D 13. ¶ Et nota ꝙ hæc diſputatio nō pertinet niſi ad veros Peripateticos, & non ad antiquos philoſophantes, ſiquidem diuinus Plato poſuit Ideas, à quibus tamquā à cauſis prouenie bant effectus hi particulares, vt ſcribitur 7. metaph quia niſi eſſent ideæ, nulla eſſet ſcientia, cum particularia ſint ortui, & occaſui obnoxia, cum quia omne quod fit, à ſuo ſimili produci conſpicimus, & tamen nonnulla generantur, quæ à ſuo conuenienti non fiunt, veluti genita ex putri materia ſcilicet mures, ranæ, muſciliones, ignis quoq; ex ſylice productus, hæc enim omnia ab ideis produci Plato docebat. ¶ Sed Peripatetici euadunt hæc incōmoda ponendo ſcientiam de particularibus ſecundum propoſitiones vniuerſales, vel ponendo vniuerſalia ſeparata à particularibus ex parte intellectus non ex parte rei, & ponendo omne quod fit produci à ſuo ſimili ſecundum ſpeciem, in qua eſt perfecta vniuocatiō, vt leo fit à leone, vel ſecundum genus, vt mulus ab aſino, vel ſecundū figuram, vt domus ab arte in mente.

Tex. 16. uſque ad 32.

Omne quod fit, fit ab vniuo. vide gloſam.

¶ Quamquam Alex. vt ſcribit comm 12. metaph. comm. 24 verificet propoſitionem iſtā concurrentibus tribus conditionibus, videlicet ꝙ tale generans ſit principale, & non inſtrumentum, quòd ſit propinquum non remotum, & quòd veniat eſſentialiter ad generationem & non accidentaliter. propter primam, Callias non eſt vniuocus Semini, propter ſecundam Sortes non eſt vniuocus Soli, ꝑ tertiā Titius non eſt vniuocus albedini ſui patris. ¶ Verum luculentiſſimus Themiſtius 1 de anima c 24 & 3. de anima c. 25. quem ſequutus eſt Auicen docuit, quòd agens particulare non attingat eſſentiam formæ, ſed tantū diſponit materiā, qua diſpoſita forma ipſa producebatur à cauſa vniuerſali, quæ erat apud ipſos ſubſtantia ſeparata, & hanc vocabant colchodeam, ideſt, datricem formarū, de qua opinione vide ſi placet Auer. c 2. meta; h. vbi pluribus rōnibus inuehitur contra ipsā, apud ergo hos phil. diſputatio hæc locū non habet, apud ponētes cās particulares, vt dictū eſt.

Cōmen. 18.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

De fortuna & casu vide D. August. 4. de Ciuitate Dei c. 18 D. Thomam quoq; pri. p. q. 22. art. 2. ad primum, vbi habes quid sit fortuitum & casuale. ¶ Vide etiam quomodo fortuna sit in diuitijs, & potentia, deinde in alijs bonis exterioribus 3. contra gentes cap. 30. ¶ Quomodo etiam fortuna sit intellectus agens præter intentionem, & casus est natura agens præter intentionem, & quomodo est incerta, quia est ab infinitis idest indeterminatis causis; quomodo adhuc non est in carentibus vsu rationis, de omnibus his, vide lib. 11. metaph. lect. 8. vide quoque Themist. 2. phys. super tex. 51. & 61. ¶ Bene natus dicitur, qui bene inclinatur ex cœlo, & etiam bene fortunatus, non autem cuius electio dirigitur ex Deo, vel Angelis, sed dicitur bene gubernatus, vel bene custoditus, lege D. Tho. 3. contra gentes c 92 & Opusc. 25. c 24.

Quis sit bene natus & bene fortunatus.

¶ Adde in respon. 2. argumenti Alberti, circa illam propositionem .s. quòd Deus intendit mõstra, quomodo quinque concurrunt ad productionem animalis videlicet, virtus seminalis, quæ dicitur formatiua, & hæc est in ipso semine ab animali deciso, materia ipsa ex qua producitur animal, contemperamentum corporis animalis, quod fit ex quatuor qualitatibus elementaribus, & calore, & humiditate: locus contentiuus ipsius seminis, puta matrix ipsius fœminę: virtus cœlorum, & astrorum quæ ad generationem conuenit: concurrit quoque aer, & imaginatio patris & matris. ¶ Ex defectu cuiuslibet istorum poterit monstruositas euenire. ¶ Et primo ex parte seminis, quando est debile, cuius signum est ꝙ mostrum frequẽter accidit in partibus distantibus à corde. ¶ Ex parte materiæ in quantitate, qñ fiunt homines paruæ staturæ, vt sunt nani, poterit etiam prouenire defectus ex abundantia materiæ, vt quando nascitur homo habens aliquam partem enormiter magnã, ut fatetur Albertus se vidisse puellam cum vberibus pendentibus. ¶ Ex parte contemperamenti accidit monstruositas, quando nascitur aliquod suppositum exercens sexum masculinum, & fœmininũ, vt tempore Alberti natus fuit quidam hermophroditus habens vtrũque sexũ, adeo ꝙ in coitu subcumbebat vt mulier, & incumbebat vt masculus. oritur etiã monstruositas ex parte loci, & ex parte virtutis cælestis, ex parte imaginationis patris & matris, & hæc omnia sunt causæ particulares, quarum respectu producuntur monstra: sed non respectu Dei, qui est causa vniuersalis, hinc vera est propositio, in resp. ad 2. ꝙ Deus intendit monstra, & hoc propter perfectionem vniuersi, vide D. Tho. pri. p. quęst. 22.

Monstrum visũ ab Alberto.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Circa decisionem huius quæsiti occurrit dubitatiuncula quæ facit ad maiorem dilucidationem superioris quæsiti, quia stante doctrina Ar. de causalitate corporum cœlestium, ꝙ nullus effectus detur casualis ac fortuitus, nã est vulgata & satis trita propositio, ꝙ posita causa sufficienti, necesse est effectũ poni: at cælũ cum suo motu sufficiens causa horum est, vt scribitur 2. cœli: igitur nullus est effectus casualis & fortuitus. confirmatur, quia nihil impedire põt cælos ipsos, imo si aderit causa aliqua impediens reducitur ad eos: oĩa ergo, quæ hic fiunt erunt necessario: quod etiam D. August. asserere videtur, accusans se ꝙ aliqñ vsus fuerit vocabulo fortunæ, ac si dixisset, ꝙ fortuna non est ponenda, tanto magis quia Ari. ponit de ente per accidens non dari scientiam, & casus & fortuna sunt entia per accidens. ¶ Nisi dicamus, ꝙ licet ex impressione corporũ cælestiũ fiant aliquæ inclinationes in natura corporali, voluntas tñ non ex necessitate sequitur has inclinationes, idcirco per voluntariam actionẽ nihil prohibet cęlorum effectum impediri non solum in ipso homine, sed etiã in alijs ab homine, ad quę humana se extendit operatio, sed nullum tale principium inuenitur in rebus naturalibus qđ habeat libertatem sequendi vel nõ sequendi impressiones cælestes, in his saltem oĩa erunt necessario, qđ tñ reprehendit Ar. quia nõ est verũ, ꝙ posita causa ponatur effectus, est enim aliqua quæ ordinat ad suũ effectũ nõ necessario, sed vt in pluribus, quæ qñq; deficit in minori parte: qđ .n. est p se hẽt causam p se, vt albũ & musicũ, sed album musicũ non habet causam, quia non est vere ens neque vere vnũ causa impediens actionẽ alicuius causę ordinatæ ad suũ effectũ, vt in pluribus concurrit interdũ per accidens, & sic talis cõcursus non

Dubitatio de effectus casuali & fortuito.
1 cœli t. 100
Tex. 20.

Libro 1. retractationum ad principium tex. 6.

6 metaph. tex. 5.

N 2 habet

habet causam in quantum est per accidens, & propter hoc id quod ex tali concursu sequitur non reducitur in aliquam causam præexistententem ex qua de necessitate sequatur, & sic soluendo argumentum motū dicimus, quòd corpora cœlestia sunt vtrinq; causæ inferiorū effectuum, sed mediantibus causis particularibus inferioribus, quæ deficere possunt in minori parte. Ad confirmationem dicitur ꝙ licet causa impediens effectum alterius causæ, reducatur in aliquod cœleste corpus, sicutt in causam, tamē concursus duarum causarū (cum sit per accidens) non reducitur in causam cœlestem. Dictum vero Aug. est cōtra antiquos gentiles, & idololatras fingentes fortunam esse numen quoddam vt ait Auctor. De ente per accidens est scientia secundario, vt docet D. Tho. 6. metaph. est etiam scientia de casu & fortuna, quantum ad quid nominis, non autem quantū ad quid rei, vt ostendi in quæst. meis, contra Ant. Andream 6. met.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

2. phys. tract. 2. c. 19

Quid est fatum.

ADDE hic quæ multi Philosophi solent interponere de fato, vt est videre apud Alb. & Boeti. 4 de consolat. pros. 6. vbi definiens fatum ait, ꝙ est dispositio inhærens mobilibus, secundum quam diuina prouidentia suis quæq; nectit ordinibus, licet aliqui theologi negent fatū moti auctoritate Greg in homil. Epiph. vbi habet, fatum esse aliquid, absit à cordibus fidelium, quia illud aut erit substātia aut accidens, etsi substantia aut spiritualis aut corporalis, si uero accidens, quærendum restat in quo residet tamquam in subiecto. ¶ Non considerantes diuinam prouidentiam per causas medias suos effectus producere, & cum ordinatio effectuum dupliciter perpendi possit, primo prout est in Deo, & sic ipsa ordinatio effectuum vocatur prouidentia, secundo consideratur, vt est in causis medijs ordinatis à Deo ad aliquos effectus producendos: hoc enim modo talis ordinatio habet rationem fati, vt præclare scripsit Boet. & iuxta considerationem secundarum causarum est quid mobile, vt vero subest diuinæ prouidentiæ est quod immobile, non quidem absolutæ necessitatis, sed conditionatæ, vt solemus dicere hanc conditionalem esse veram, vel necessariam, si Deus præsciuit hoc futurum erit, propterea Boetius cum dixisset fati seriem esse mobilem, post pauca subdit: quæ tamen ab immobilis prouidentiæ proficiscitur exordijs ipsamq. immobilitatem necesse est, quæcunque igitur secundis causis subduntur, fato quoque subijci dicimus, quæ vero immediate fiunt à Deo, vt creatio rerum, glorificatio spiritualium substantiarum, & alia huiusmodi non subsunt fato, ea enim quæ primæ diuinitati sunt propinqua stabiliter fixa excedunt ordinem fatalis mobilitatis, quanto vero lōgius à prima mente discedit, tanto nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subijcitur necessitati secundarum causarum, & sic fatū non est substantia, sed est dispositio, non in genere qualitatis, sed secundū ꝙ dispositio designat ordinē, non qui est substantia, sed relatio, qui quidem ordo consideratus per comparationē ad suum principiū est vnus, & sic dicitur vnum fatum, consideratus autē per comparationem ad causas medias est multiplex quo modo dixit Poeta. Te tua fata trahunt, vnde Gregorius non absolute negat fatum, sed prout volebant aliqui fatum ipsum imponere necessitatem rebus omnibus, hoc enim modo absit à cordibus fidelium. vide Gregorium Nissenum, Plutarcum in opere de fortuna, Aug. quinto libro de Ciuitate Dei c. 9. D. Tho. & auctorē 3. cont. gent. c. 93.

4. de conf. philosophi.

Quæ fato subduntur.

Libro de fato & 1. p. q. 116 art. 2.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

Opinio illorum qui ponebant omnia euenire de necessitate.

ADDE hic quòd istæ duæ propositiones, natura agit propter finem, & natura determinatur ad vnum, quodāmodo in idē coincidunt, & ambæ sunt contra antiquos præcipue Democ. & Leucip. contendentes oīa de necessitate euenire, & sic negabant illā propositionē, pōia rationalis est oppositorū, & tamen prima propositio est maximū fundamentū in scientia naturali, nam si naturalis eam negauerit cogitur ēt negare principiū finale, & materiā esse propter formā, & sic negabit quoq; agens, vnde rueret tota natura, est etiā maximum fundamentū in metaph. quia si diuinus negauerit eam nō habebit viam ad probandū, ꝙ primum agens habet sollicitudinē de rebus quæ hic fiunt, de quo vide Auerr. 2. ꝓpositio sumitur ex metaph. vbi ponit philos. differentiā inter po-

ter pōtas rationales & irrationales, & ait potentias rationales terminari ad oppoſita, irrationales vero ad vnum. ſ. modū producendi, quia vnius naturæ eſt vnus modus communicandi. vide D. Tho. & auctorem 4 cont gent. & Caiet. p. p. q 51. ar. 2. ¶ Tertia propoſitio eſt ſatis famoſa, & qui negant eam ponunt oīa neceſſario euenire contra Ariſto. & experientiam ipſam, quia tunc tolleretur conſiliū de agendis, & liberū arbitrium: auferrētur quoque leges humanæ & diuinæ, humanæ quidem quia nullum eſſet vitium vituperabile, quæ enim ſunt à natura nō ſunt laudanda nec vituperanda, diuinæ vero quia nulla eſſet punitio vitiorum, ſunt ergo neceſſariæ omnes. & nota quòd differt potentia rationalis ab irrationali ex parte obiecti, quia obiectum rationalis potentiæ eſt boni verum, vel apparēs, verum quidem, dum eſt eligibile per rationem, apparens autem dum eſt eligibile per concupiſcentiam, potentiæ vero irrationalis eſt bonum verum, quia potentia agentis naturalis, in agendo dirigitur ab intelligentia non errante, & ſic non poteſt obiectum potentiæ irrationalis eſſe, niſi bonū verū. 2. differt, quia rōnalis pō a ſua natura eſt conſultiua, & ſic oppoſitorū electiua, irrōnalis vero ſua natura eſt limitata ad alterū oppoſitorū 3. differūt ex parte modi eliciendi, quia rōnalis ē ſuo obiecto approximata libere eligit. cōſultiuus ſyllogiſmus eſt de vtroq; oppoſito, irrōnalis vero neceſſario eligit, cum non eligat per conſultiuum ſyllogiſmum, ſed per eius naturam, vtraque tamen agit propter finem, vt dictum eſt, vide latius de his D. Tho.

Met. 9. te. 3.

Pri. p. q. 27. art 2.
1 periher & 2. ethi.
Quæ inconuenietia ſequuntur ad ponētes omnia euenire de neceſſitate.

Finis Additionum R. Aquarij, in Quæſt. ſecundi Phyſicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES
MAGISTRI AQVARII
In Quæſtiones Libri terij Phyſicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

ADDE hic quòd cum motus integretur ex multis ſcilicet ex mobili termino à quo, ex termino ad quem, ex motore, ex tempore, ex quantitate, cur Ariſt. tradendo definitionem motus à priori, non poſuit omnia illa ex quibus eſt quidditas eius. ¶ Et eſt ſingularis difficultas de quātitate, quia Auerr. ait quòd motus & tēpus ſunt quantitates per ſe, & ſic quantitas debuit poni in definitione motus cum ſit per ſe prædicatum eius.

5. metaphy, cōmen. 13.

¶ Caiet. ſecundā difficultatem reliquit inſolutam remittendo ſe ad quæſtiones metaphyſicales, quæ non peruenerunt ad manus noſtras: quia dicunt nonnulli ꝙ reperiuntur manuſcriptę Caiet. aliqui ſoluentes hoc dicunt ꝙ motus pōt ſumi tripliciter, primo, pro forma fluente, & ſic non eſt per ſe quantitas, quia vt ſic eſt in quatuor prædicamentis, ſecundo capitur pro fluxu formæ, & ſic eſt in prædicamento paſsionis. 3. pro duratione illius fluxus, & ſic eſt quantitas ſucceſsiua diuiſibilis ſecundum longitudinem ad diuiſionem temporis, ſecundum omnem dimenſionem ad diuiſionem mobilis ¶ Sed hæc reſponſio aduerſatur Ariſto. dicenti motum eſſe quantum per accidens, propterea Greg. Arim. dicit auctoritatem Commentatoris eſſe vitio ſcriptoris deprauatam: deficit enim vna negatio: & deberet legi, motus & tempus non ſunt quantitates p ſe, aliter Cōment. contradiceret Ariſt ¶ Sed melius dicendū eſt ꝙ aliquę ſunt quantitates per ſe duobus modis, vno modo ſubſtantialiter & in primo modo dicēdi per ſe, vt eſt magnitudo & numerus. alio modo aliqua dicuntur quantitates per ſe. ¶ Secundo modo pro quanto accidunt rebus, quæ ſunt quantitates per ſe, & ſecundum ſuam ſubſtantiam, vnde quia motus conſequitur magnitudinem, quæ per ſe in primo modo eſt quantitas, propterea dicitur quantitas per ſe, & ſic verificantur ambæ propoſitiones, prima ſcilicet, motus & tēpus ſunt quantitates per ſe ſcilicet in ſecundo modo dicendi per ſe, ſecunda quoque, motus & tempus ſunt quanta per accidens, vt ly per accidens diſtinguitur contra per ſe primo quidditatiue: potes etiam dicere, & in idem coincidit, quòd motus eſt per ſe quantitas: tempus eſt per ſe quantitas, ideſt tam motus quàm tempus ſunt paſsiones rei, quæ ſubſtantialiter, & quidditatiue & formaliter eſt

In prędic. de quantitate.

5 metaphy. tex. 18 ⁊ 16. diſt. 2. q. 1.

Motus & tēpus sūt quātitates p ſe.

ter est quantitas, & illa est magnitudo, hinc soluitur principalis etiam difficultas, quia non erat necessarium in definitione motus ponere quantitatem, nec terminum à quo & ad quē, nec tempus, nec motorē, quia est de causis extrinsecis: sed sufficiens fuit declarare ipsum motum per ea, quæ quidditatiue clauduntur in eo: de quibus, vide Alexand. & Themistium, & D. Tho. p. p. q. 53. quasi per totam, vbi agitur de motu Angelorum vide etiam, 2. contra gent. c. 82. vbi Auctor declarat, quomodo motus proprie dictus conueniat mobili & quomodo non, vide Egidium & Burleū, Paulum Venetū, Suesl. 3. phy. in loco correspōdēti.

5. phys. tex. comen. 16.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA propositionem assumptam ex tex. nota ꝙ D. Tho. vult illam esse additam ab Arist. ad declarandum ꝙ moueri competit moueri per accidens: vnde sunt verba eius: ꝙ autē non competat ei per se, manifestat per hoc quòd aliqua forma videtur mouens esse sicut forma, quæ est in genere substātiæ in transmutatione, quæ est secundum substantiam, & forma quæ est in genere qualitatis in alteratione, & forma, quæ est in genere quātitatis in augumēto & diminutione, huiusmodi formæ sunt causæ & principia motuum. ¶ Sed hæc aduersantur Aristo asserenti ꝙ species neque mouet neque mouetur, & Auerr. ibidem ait, quòd qui fingit formas moueri nō est amplius cū eo loquendum in hac scientia naturali, nam vnum eorum quæ ponit philosophus est quòd forma non separatur per se idest ꝙ non mutatur. ¶ Nisi dicamus vt sedetur hæc contradictio ꝙ duplex est genus formarum, quædam formæ sunt abstractę à materia, & quædā sunt eductæ de gremio & potentia eius, differentia tn istis est, ꝙ in abstractis idem est quidditas & id cuius est quidditas, sed in materialibus non, ut scribitur 7. metaph. principalis enim ratio agendi est forma, sed id quod agit est essentia substantiæ cōpositæ, vt in passione id qd patitur est compositum, sed principium quod est sibi ratio patiendi est materia, hinc Arist. aiebat ꝙ actus & generationes sunt suppositorū, quia nec forma, nec materia generatur, sed congregatum ex materia, & forma, est ergo forma siue species rei materialis principiū mouendi vt quo, nō vt quod, illud .n. quod mouetur tamquam quod, est habēs materiā & formam: & hoc est illud quod voluit Auer. reddens causam illius dicti quare forma nō mouet neque mouetur, inquit, quoniam motor & motum est compositū ex materia & forma, non ergo aduersantur sibi verba D. Tho. dicentis ꝙ formæ sunt principia & causæ motus, de quibus vide Alexand. in paraphrasi de anima, vbi docet quomodo forma naturalis non pōt nisi sola ratione à materia separari: separatio enim talis formæ est eius interius, vide etiam Commentatorem 4. phys. vide adhuc Themistium 2. phys. cōmen. 11. vbi declarat quomodo forma est a qua res est, id quod est non a subiecto, vide adhuc Simplicium in principio 2. de anima, vbi poteris colligere per dicta sua quomodo definitio de anima non competit intelligentiæ contra modernos, & est intentio Ammonij & omniū gręcorum, vide quoq; D. Tho disputantem de motu Angelorum & videbis quomodo formæ separatę dato ꝙ sint impartibiles, quo motu moueri possint, & quo non, vide clarius q. 9. p. p vbi quæritur si est proprietas Dei esse immutabilem, & quomodo forma est simplex, & in variabili essentia consistens, vide quoque 2. contra gentes c. 25.

5. phys. te 3

Duplex est genus formarum.

Tex. 41.

In prolo. prima metaph.

vbi supra.

C. de intellectu.

Cōmm. 18.

p. p. q. 53. per totam.

1. sen. dist. 8 q. 1. ar. 1.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

CIRCA correllariū primū, qđ deducit Auctor in quęst. ꝙ vna & eadē res est, motus & terminus motus: actio & passio. ¶ Occurrit difficultas, num motus accipiat esse per motum: quia quando aliqua sunt eadē essentialiter, si vnum accipit esse per motum, ergo & aliud: sed stante veritate, quòd motus & terminus motus sint idem essentialiter, & terminus motus accipit esse per motū: igitur & motus ipse necesse est accipere esse, quod est falsum: quia tunc sequeretur, quòd res naturales numquā producerentur ad perfectam quantitatem per augmentationem, quia semper post augmentationem esset augmentatio, & sic numquam cessaret motus. ¶ Et augetur difficultas, quia omne nouum accipit esse per motum, sed datur aliquis motus nouus, ergo accipit esse per motum. ¶ Nisi esset ꝙ motus potest terminari ad motū per accidens, quia terminato aliquo

Vna & eadē res est motus & terminus.

8. phys. ad princip.

aliquo motu in subiecto, in eodem instanti in illo subiecto potest alius motus incipere, vt aliquo sanato, puta Sorte, contingit ipsum deambulare, & sic de alijs: sed hoc accidit, quia terminato aliquo motu, potest indifferenter quicunque alius motus incipere in illo subiecto, loquendo de motibus quibus illud subiectum natum est moueri, vt terminata sanatione, potest indifferenter quicunque alius motus incipere, vt cursus, aut calefactio, & cæt. ¶ Et cum motus dupliciter accipi possit, vno modo pro forma fluente, & hæc est idem essentialiter cum termino motus, & hic motus accipit esse per motum. ¶ Alio modo accipitur pro fluxu formæ, & hic distinguitur essentialiter à termino motus: vnde non sequitur argumentum: tanto magis, quia motus & forma fluens non sunt idem omnibus modis, & illa maxima, Omne nouum accipit esse p motū, intelligitur præcedente aliquo alio motu, vel in subiecto ipsius noui, vel in aliquo alio, itaque illud nouum, vel est terminus motus præcedentis per se, vel consequitur terminum per se illius motus: sed non oportet vniuersaliter q omne nouum incipiat esse per motum cuius illud nouum sit per se terminus, & sic nihil concludit, quandoquidem si motus esset ad motum tamquā ad per se terminum, sequitur q aliquid simul tenderet ad contraria quod est impossibile, vide Auer. quomodo nouitas in rebus est à natura & ab euentu, & quomodo nouitates non proueniunt nisi in corporibus, disp. 12. in solutione 3. dubij. vide D. Th. in q. de veritate, vbi quærit num iustificatio impij sit remissio peccatorum, vbi multa docet de motu, & p. p. q. 45. art. 3. vbi disputat de creatione, vide etiam auctorem 3 contra gentes c. 23. vbi agitur de cœlo num moueatur à natura, vel ab aliqua intellectuali substantia.

Motus dupliciter accipitur.

Omne nouū accipit esse per motum.

Quomodo motus est à natura.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

IN resp. ad 5. habetur quædam famosa propositio, scilicet opposita quantum ad illud in quo sunt oppposita non possunt esse simul, & colligitur ex 10. metaph. & ex Auer. 8 phys. & glosatur à quibusdam q debet intelligi in gradu intenso non aūt remisso, & hæc glosa videtur fundari in doctrina S. Th. asserentis qualitates elementorum manere in mixto remisse, & Caieta. disputans contra Scotum circa illam ppositionem, si vnū contrariorū fuerit infinitum totaliter destrueret & reliquū, ait q cum calore finite impresso, stat aliquis gradus frigoris, verum hæc glosa non pōt stare, cū sit cōtra Ari. Auer. D. Th. & veritatē ipsam. Ari 4. metaph. arguit contra Antiquos, q cōtradictoria non possunt esse simul vera, quia contraria non possunt esse simul in eodem subiecto & hoc idem tenet 9. metaph videmus .n. omne accidens in quocumque gradu reperiatur, denominare suū subiectum, propterea contraria siue sint in gradu remisso siue intenso numquā simul possunt esse. Auer. quoque pluribus in locis suę doctrinæ. ait q opposita non possunt esse simul, nisi in potentia, in medio, sicut albedo & nigredo inueniuntur in pallore, sed non in actu, nec intenso nec remisso. D. quoque Tho. ait, q in minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa. veritas etiā ipsa manifeste proclamat oppositum, quia stante opinione istorū tunc ex naturis specie differentibus potuisset fieri tertia species illis permanentibus in suis specificis naturis, & dictum D. Tho. in p p. de qualitatibus elementorum remanentibus in mixto remisse, intelligendum est quia manet virtualiter, quia illa qualitas media quæ est dispositio ad formā mixti, continet virtualiter qualitates elementorū, absolute ergo in elligenda venit ppositio hæc, q opposita nō possunt simul esse, nec intense, nec remisse: potest etiā satis congrue intelligi, q opposita non possunt esse simul in subiecto eodem numero per modum informationis quia impossibile est q idem sit album & nigrū etiā remisse, vel per modum inclusionis, & sic nec in eodē numero, nec specie, nec genere, duo opposita simul inter se, vel remisse includi possunt, sed per modum coniunctionis in eodem subiecto specie, vel genere possunt esse simul duo opposita actu, quoniam videmus animal genus actualiter coniunctū homini & bruto, glosatur quoque ab Auctore hic, quantum ad id in quo sunt opposita. vide Cap. vide quoque Caiet. in prædicabilibus c. de differentia, de quæsito principali. vide Herueum quolib. 2. q. 8 & Paulum Soncinat. 9. metaph q. 20. & 21 & 5. metaph. q. 35. vide quoque Scotum 2. sent. dist. 13 q. 4. & in quolib. q 11. Ant. And. 9. metaph. q. 4 Magistrum Chrysost. 9. metaph. q 16. & 17. & Thol. 3. phys. q. 2. vbi tractat quatuor opiniones de hoc quæsito, & sequerētur determinationem Auctoris hic.

Te. 17. cō. 70.

p. p. q. 2. ar. 5.

p p. q. 2. ar. 3. a. 1 1

Tex. 6.

Tex. 17.

1. phys. 52. & 5. tex. 6 4 & li 12 10 metaph. comm 14. 3. sent dist. 14 q. 2 ar. 2.

Quomodo cōtraria possunt esse simul in eodē subiecto.

1. sen. di. 17.

ADDI-

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

pri. prior. 4 cs. 2.
2. li. sufficie. ti. c. 2.
In summula logi.
In principio lib. præd.
Cap. 3.
Quolibet 1. q. 2.
7. metaphy. 4. 7.
lect. 5. cō 14
q. 1. ar. 1. c. 14
Quomodo prædicamēta distinguūt.

DDE hic, quomodo & apud antiquos, & modernos fuit varia opinio de distinctione prædicamentorū. Diuinus enim Plato, vt narrat Philoponus, visus est ponere vnum tantum prædicamentum, cuius genus generalissimū, & primū principiū est ipsum ens. Alij de numero quorū vſ Auicennas, asserunt quatuor tantū prædicamenta videlicet substantiā, quantū, quale, & ad aliquid, cętera vero non esse prima prædicamenta, quia positio est in prædicamento relationis, actio & passio sunt motus qui est in prædicamento quanti, habitus in prædicamento qualis, qñ, & vbi reducuntur ad quātū. Sorticulæ, siue terministæ de numero quorū est Paulus pergulensis tenent oīa prædicamenta sm̄ esse reponi in pdicamento qualis, quia volunt oīa prædicaméta esse voces, vel conceptus, & aducunt Boetiū p se dicentem librū prædicamentorum esse de vocibus. Quidā metaph. substinent istā ppositionem, decem sunt prædicamenta, esse dialecticā, ppositio dialectica est probabilis, quia ea audita consentimus per consensum oium aut pluriū, & horū sapientum tm̄, vt dr. 1. Top. pbabile est qđ oībus, aut pluribus vr, & his sapientioribus, & præcipuis, cum in hac ppositione conueniant Arist. Pythagoras, Archita, vt fatetur Simplicius & alij plures sapientiores, sequitur ergo ꝙ sit dialectica & pbabilis ppositio quā maximam appellant nonnulli, sed non est ppositio per se nota, quia non pōt esse ex solis terminis euidens, vt omnes tenent, & sic non pōt esse dignitas quæ Græce dicitur Axioma, nec potest demonstrari, signum aūt est, quia summus oīum phil. Arist. numquam tentauit illam demonstrare, de distinctione ipsorum, vide Herueum substinentē prædicamenta non necessario distingui realiter, sed per operationem intellectus speculatiui possibilis, quæ operatio est intellectio: vnde per diuersos modos intelligendi eandem rem, formari possunt diuersa prædicamenta. vide etiam Antonium Andr. asserentem prædicamenta non distingui per diuersos modos prædicandi, sed per diuersos modos essendi, non quidē distinctos realiter, sed ex natura rei. vide D. Tho. in loc 3. phys. vbi digreditur circa actionem & passionem, quomodo vnum motum & duo prædicamenta enunciare possimus: vide etiā 5. metaph. vbi distinguit figuras prædicationis, & in quæst. de veritate, & 4. cont. gent vbi docet quo modo aliquid prædicatur de aliquo, & sequere doctrinam Auctoris hic docentis prædicamenta distingui primo secundum diuersum modum essendi, proxime vero secundum diuersum modum prædicandi de prima substantia: &c.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Comm. 33.
Comm. 34.
Comm. 38.
2. metaphy. comm. 6. & 7. metaphy. comm. 5.
Quid est infinitum.
Totū & pfectū sūt idē.

E infinito vide Auer. primo cœli, vbi declarat perscrutationem infiniti firmiorem haberi quàm hic, vide quoq; primo cœli vbi contra aliquos philosophos volentes imponere superfluitatem Arist. sumere potes validissimum argumentum, quoniam nulibi repetitionem fecit philosophus, cum nihil sine certa ratione dixit, vt scripsit Auerr primo de gener. alio enim modo determinauit in physicis de infinito, & alio modo in primo de cœlo, quoniam hic vniuersaliter, ibi autem non ita latius, sed pressius. ¶ Dicunt etiam aliqui quòd in diuersis sententijs adducit easdem demōstrationes eodem modo, & sic fuit malus metaph. quia vident easdem demonstrationes adduci in plerisque locis metaphysicis quas adduxit in scientia naturali. ¶ Sed allucinantur valde quia non adducuntur eodem modo, nec ad eundem finem, vt patet legenti Auer. considera quoque antiquos diffinientes infinitum hac diffinitione, infinitum est, extra quod nihil est, per quam definitionem attribuebatur infinito ratio totius, & quòd omnia continet & in seipso omnia habet, Arist vero oppositum sensit in definitione, quam assignat Auctor in corp. q. de mente eius: si enim infinitum est cuius semper est aliquid extra accipere, sequitur quòd potius habet rationem partis, quam totius, & contenti, quam continentis, est ergo irrationabilis definitio infiniti tradita ab antiquis, quia illud extra quod nihil est, dicitur totum, totum est illud cui nihil deest eorum, quæ pertinent ad complementum ipsius vt totum hominem, vel totum lecum, & domum, si vero aliquid deest nō est totum: totum enim & perfectum vel sunt penitus idem, vel proxima secundum naturā: & perfectum est, ꝙ nihil est: omnis autem perfectio est à forma, quæ finem & terminum

ponit,

ponit, infinitum autem fine caret: ergo omne infinitum est imperfectum, & sic mala est hæc definitio, infinitũ est extra quod nihil est: quia illa est definitio totius & perfecti. ¶ Hinc imprudenter dixit. Melissus vniuersum esse infinitum, cum appareat euidentissima contradictio, φ sit totum & φ sit infinitum. ¶ Nec etiam verum est infinitum continere omnia, cum magis habeat rationem contenti, quàm continentis: si enim infinitum dicitur prout est possibile diuidi aliquid in minus, & prout ex opposito diuisioni potest fieri appositio in maius: ergo infinitum secundum propriam eius rationem est potentia ad totũ & non actu, & sic est imperfectum sicut materia non habens formam. ¶ Vide D. Tho. vbi quærit si Deus est infinitus, & quæst. 7. art. 1. in respon. ad 2. ostendit quomodo infinitũ se tenet ex parte materię & est ignotũ, & primo cont. gent. c. 38. vbi Auctor enucleat quomodo infinitum repugnat fini, & 2. contra gen. c. 81. & Zimar. Theor. 37.

Infinitũ nõ cõtinet oĩa

p. p. q. 7. per totum.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA primum argumentum, nota quod est difficile, & vtitur eo D. Thom. quærens num hic articulus fidei mũdum incepisse, & inter alia argumẽta adducit hoc: quia de mente Arist. primo cæli, & primo de gener. mundus est æternus, & generatio quoque est æterna, & sic infiniti homines præcesserunt, sed anima hominis est immortalis: ergo infinitæ animę humanæ nunc essent actu, quod est impossibile: ergo ex necessitate sciri potest, φ mundus inceperit, & non sola fide tenetur: & respondens D. Tho. huic argumento, dicit quòd ponentes mundi æternitatem multipliciter effugiunt vim huius argumenti: quidam nõ reputant imp. esse infinitas animas actu, vt patet in metaphys. Algazelis dicentis hoc esse infinitum per accidens, sed hæc opinio nõ placet D. Tho. hinc impugnauit eã fortissimis rõnibus. ¶ Propterea ponit opinionẽ Theophrasti dicentis, animas humanas cum corporibus penitus interire, quam opinionẽ sequutus est Petrus Pomponatius Mantuanus, in tractatu suo de animæ immortalitate, quam etiam fassus est Reuerendissimus noster Caietanus, tenens hanc fuisse intentionem ab Arist. propter fundamẽtum tactum ab eo primo de anima, si anima habet operationẽ propriam, est separabilis, sin autem non, & in commentarijs p. p. audacter confitetur quòd D. Tho. ademit sibi omnem viam concordiæ cum doctrina Aristo. siquidem S. Tho. putauit Aristo. tenuisse animas intellectiuas immortales, & numeratas secundum numerum corporum, & iam omnibus notũ est Aristo. tenuisse generationem æternam, ex quibus liquido sequitur, animas humanas esse actu infinitas, quòd tamen negat D. Thom. in doctrina sua. ¶ Quasi dicat melius est tenere ad mentem Aristo. animam esse mortalem quã immortalem, immo in commentarijs suis, super epistolam ad Romanos tenet quoque animam esse immortalem, esse articulum fidei, propter quod valde reprehenditur à Reuerendissimo Cano. in locis Theologicis, & de facto dignus est reprehensione. ¶ Mirum est enim tantum virum præditum tam perspicaci ingenio incidisse in hunc manifestum errorem. ¶ Recitat opinionem aliam D. Tho. pro solutione huius dubij, & est ipsius Alex. volentis de omnibus animabus remanere aliquid vnum separatum, quod est omnibus cõmune scilicet intellectus agens, vel cum ipso intellectus possibilis, vt voluit Auerr. ¶ Recitat quoque opinionem Pythagoræ, & Platonis asserentiũ animas in sua multitudine post corpora remanere. ¶ Sed ne hi Philosophi cogerentur ponere infinitatem animarũ dixerunt animas easdem diuersis corporibus vniri post determinatum tempus, quam opinionẽ refert D. August. ¶ Vltimate D. Tho. soluens iuxta opinionem suã hoc argumentum, dicit φ hæc est ratio particularis, vnde posset dicere aliquis, φ mundus fuit æternus, vel saltem aliqua creatura vt Angelus non aũt homo: nos autem intendimus vniuersaliter an aliqua creatura fuerit ab æterno, verum quia hæc rñsio patitur difficultatem, quia si homo non fuerit ab æterno, tunc ipsi vniuerso deficeret nobilissima specierũ, & sic mundus esset imperfectus, & mancus quo ad humanam speciem, propterea negauit mundum esse æternum, quo posito fidei catholicæ professores nullam patiuntur difficultatem, vel substinendo vtrumque, & quòd mundus sit æternus, & φ anima sit immortalis, dr̃ φ Aristo. non negat infinitum in rebus immaterialibus, quia 3. phys. & primo cæli, ꝓbat infinitũ non esse actu in corporibus naturalibus, non aũt in substãtijs immaterialibus, & si aliqũ

p. p. q. 46. ar. q

Opinio Algazel. p. p. q. 7 ar. 4

Opinio Theophrasti.

Põponatius

Caie. 3. de anima. te. 10. Tex. 11.

p. p. q. 7 ar. 4

Cap. 9.

Auerr. 3. de aĩa comm. 5 & 36.

Pythago. & Platonis opinio.

Aug. lib. de hæresibus c. 16. cõm. 6. & etiam ser mone de 14 pore 141. com. 10.

Con g. c. 8.

videtur

videtur quòd probet etiam in abstractis non dari infinitum, illa probatio currit contra Pythagoram asserentem dari numerum materialem separatum, & sic etiam corpus. ¶ Aliqui etiam per aliam viam conantur tueri Arist. & dicunt, quòd homo vtique fuit ab æterno, ne cogantur dicere mundum fuisse imperfectum, sed non statim cœpit generare, sed à certo tempore, verum hæc responsio non saluat generationem humanam esse æternam, sed tantù humanam speciem. ¶ Deinde hæc respõsio est voluntaria, quia qua ratione dicis quòd homo non genuit ab æterno, eadem ratione dico ego de Leone & de alijs speciebus, & hæc est responsio Scoti in 2. sent. ¶ Aliqui dicunt quòd datur infinitas animarum à parte ante, non autem à parte post: licet enim non detur prima anima producta, datur tamen ultima, cui potest fieri additio aliarum animarum, infinito autem repugnat dari primum aut ultimum. hæc responsio nulla est, quia licet sit deuenire ad vltimam animam productam, non tamen ad primam deueniri poterit, & sic sequetur, quòd ista multitudo erit quidem versus nos finita quum habeat terminum, sed ascendendo erit infinita, quia incipiendo ab hac vltima ascendendo, nunquam poterit ad primam & ad terminum perueniri, ista autem infinitas animarum ascendendo versus producentẽ sufficit ad hoc, vt sit multitudo actu infinita, quia multitudinem actu finitam vocamus illam, quæ est simpliciter terminata, ita quòd est in aliqua specie mensurata & certificata siue facta per vnum, vt possimus dicere quòd hæc sint tot & non plures, hoc autem non potest multitudini ex vna parte infinitæ siue inquam à parte ante, siue à parte post conuenire. ¶ Propterea melior responsio quæ dari potest huic argumento est vel dicere quòd, non inconuenit in doctrina Aristo. dari infinitum in separatis à materia, vel dicendum quòd est ratio particularis, quia stat quòd mundus sit æternus cum inceptione hominis, licet enim demonstrari posit hominem incepisse non tamen mundum ipsum, & ideo quòd mundus incepit est articulus fidei, hæc dicere possumus saluando Aristo. tenentem non dari infinitum in actu in sensibilibus tantum, non tamen negantẽ in abstractis sed in doctrina S. Tho. negatur infinitas etiam in abstractis vt patet in quæst. de ver. q. 2. art. 10. & quolib. 9. ar. 1. & p. p. q. 7. art. 4. & 1. sent. dist. 43. q. 1. ar. 1. implicat ex parte facti q̃ detur infinitum in actu licet non implicet ex parte Dei.

Margin: 2. sent. dist. 8. q. 3.

Margin: Quæ est multitudo infinita, ppria responsio.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

CIRCA illam probationem qua probatur prima pars conclusionis, si magnitudo non esset diuisibilis in infinitum, oporteret per diuisionem perueniri ad aliquid indiuisibile &c. valde considerandę sunt rationes illorum, qui asserunt magnitudinem componi ex indiuisibilibus, propter auctoritatem Aristo. 1. Post. vbi loquens de linea, & de punctis, ait quòd substantia lineæ est ex his, & quia vnumquodq; componitur ex illis, ex quibus est sua substantia, si substantia lineæ est ex punctis: ergo aliqua magnitudo est ex indiuisibilibus, & sic pbatio adducta erit nulla. ¶ Et cõfirmatur: quia sicuti se habet vnitas ad numerum, ita pũctus ad magnitudinem: sed numerus est compositus ex vnitatibus: q̃a numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus, vel numerus est multitudo mensurata per vnum, vt scribitur. 10. Me. & sic sequitur quòd aliqua magnitudo est ex indiuisibilibus. ¶ Et propterea vt appareat tum veritas rei, tum etiam & efficacia rationis, scias quòd duplex est compositio, vna quæ dicitur essentialis, qua aliquid componitur ex partibus essentialibus, vt homo qui componitur ex corpore, & anima. ¶ Alia est compositio quantitatiua, qua componitur aliquid ex partibus quantitatiuis, vt domus ex tecto fundamento & parietibus, differunt autẽ partes essentiales a partibus quantitatiuis, primo quia partes essentiales non sunt eiusdem rationis inter se, nec cum toto penitus, quia vna pars essentialis est potentia, vel ens in potentia aliquo modo, & alia est actus, vt patet de materia & forma, quæ sunt proprie partes essentiales substantiæ compositæ, partes vero quantitatiuæ sunt eiusdem rationis saltem in aliquibus compositis, ita quòd vna earum non est proprie actus nec perfectio alterius, sed ambæ sunt in toto in potentia, veluti partes quantitatiuę aquæ sunt eiusdem rationis & naturæ: quia quælibet est aqua, & sic in alijs omogeneis. Rursus est alia differentia, quia partes quantitatiuę non sunt in eodem loco, sed in diuersis locis aliquo modo, ita scilicet quod vna est extra aliam, vt caput & manus & huiusmodi partes: sed partes essentiales, sunt in eodem loco, vel saltem non in alio loco, nec vna est extra

Margin: 1. posterum c. de per se

Margin: 10. metaph. tex. 6. & p. p. q. 11.

Margin: Quæ est pars essentialis & quid quantitatiua.

est extra aliam secundum situm, vt materia & forma sunt insimul in eodem loco, vel non in alio & alio loco: ex hoc sequitur alia differentia, quòd totum compositum ex partibus quantitatiuis, est in maiori loco quam sua pars, vt totum corpus hominis est in maiori loco quam caput: similiter autem & in alijs, sed totum compositum ex diuersis partibus essentialibus, non est in maiori loco, quam vna suarum partium. Alia quoque differentia sequitur, quòd vna pars quantitatiua in aliquibus compositis bene potest remanere corrupta alia, sed in compositione essentiali propria, non quælibet pars potest remanere separata ab alia, nam separatio formæ materialis à materia est sua corruptio, vt scribit commentator in libro de substantia orbis contra Algazelem. ¶ Scias adhuc quod differt linea secundum suam essentiam absolute, & linea terminata, nam essentia lineæ absolute, est dimensio qua aliquid extenditur secundum longum, & non secundum latum, nec profundum, hinc definitur, linea est longitudo sine latitudine, non secundum subsistentiam, quia semper linea est coniuncta secundum esse subsistentiæ cum latitudine scilicet in eodem subiecto, sed secundum essentiam, quia essentia lineæ est alia ab essentia superficiei, seu latitudinis: linea vero terminata, est quoddam aggregatum ex essentia lineæ, & ex terminis, veluti homo albus ex essentia hominis & albedinis. ¶ Scias adhuc, quòd apud Euclidem definitur punctus sic, punctus est cuius pars non est, quibus iactis dilucidatur veritas huius dubitationis p has tres ꝓpositiones videlicet. ¶ Linea nullo modo est cōposita ex punctis, veluti ex partibus quantitatiuis: quia partes quantitatiuę ex quibus constituitur aliqua magnitudo, aut sunt sibi inuicem continuę, aut contiguę, aut consequenter se habentes, sed puncta nullo horum modorum reperiuntur in linea, vt patet: igitur propositio vera. ¶ Secunda propositio est, essentia lineæ secundum se, non est composita ex punctis tamquam ex partibus essentialibus, seu compositione essentiali, quia si essentia lineæ haberet partes essentiales, quælibet illarum partium deberet esse id quo aliquid est diuisibile: nam linea primo est id quo aliquid est longum, sed punctum non est id quo aliquid est diuisibile formaliter, vt patet etiam tonsis & lippis, igitur propositio vera. ¶ Tertia propositio, linea terminata est composita ex punctis, quadam compositione simili compositioni essentiali, quia illud quod est compositum ex aliquibus diuersarum rationum, est compositum ex illis compositione essentiali, vt patet ex dictis: sed linea terminata est cōposita ex essentia lineæ, & punctis & essentia lineæ est alterius rationis à punctis, igitur propositio vera, sed hæc compositio non est vera compositio essentialis, sed ei similis, quia sicut per formam compositum distinguitur ab alio, ita linea distinguitur ab alia linea per punctum terminantem, vnde puncta se habent ad modum formæ. Quibus propositionibus declaratis, soluitur dictum Arist. 1. post. quod non fuit ad mentem eius, sed ad mentem antiquorum tenentium lineam componi ex punctis, & de eis exemplis non requiritur verificatio, sed manifestatio. ¶ Ad confirmationem dicas quòd est similitudo in hoc, quòd sicut vnitas est principium numeri, sic punctus est principium lineæ aliquo modo, sed in alio est dissimilitudo, quia vnitas potest se habere ad aliam vnitatem aliquo modo conuenienti ad constituendum numerum, scilicet consequenter: hoc tamen non potest dici de puncto, vt dictum est supra: ex quibus patet veritas rei & efficacia rationis Auctoris.

Com. in lib. de substantia orbis.

Definitio Euclidis.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. tertij Physicorum.

Oo INCI

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri quarti Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

QVIA auctor in declaratione secundæ partis definitionis, ponit quandam famosissimam propositionem, & satis vulgatam scilicet cœlum cótinet omnia ista inferiora. Et cum Auerroes scribat 4. phys. q̄ continentia dicitur de tribus, de fine contingente, & de forma: si ergo cœlum continet omnia ista inferiora, quæritur quo modo continet, aut vt finis contingens, aut vt finis non contingens, aut vt forma, sed nullo istorum modorum esse potest: quia cœlum est vniuersale agens respectu horum inferiorū, vt scribit Comment. 2. cœli, & 12. metaph. quòd sol, & stellæ sunt principium cuiuslibet vnius in natura, & D. Tho. ait quod corpora cælestia cū inter oīa alia sint magis immobilia, quia non mouentur nisi motu locali: corpora ista inferiora pluribus motibus agitantur: ꝑpterea concludit cœlestia corpora agere in ista inferiora, Qđ etiā D. Dionysius de diuinis nominibus astruere videtur, dum dicit, q̄ lumen solis ad gñationem sensibilium corporum confert, & ad vitā ipsam mouet, & nutrit, & auget, & perficit. Et August. lib. 3. ait q̄ corpora crassiora & inferiora per subtiliora & potétiora quodam ordine reguntur. Dubitatio est nō parua scire istā continentiā. ¶ Pro cuius solutione, sciendū est primo, q̄ aliter sumitur continentia apud Physicū, & aliter apud Philos. moralē. Ait n. moralis q̄ continentia est refrenatio prauarū cócupiscentiarū, vel abstinentia ab omni delectatione veneris, siue abstinentia ab omni actu illicito: & ista continentia est in voluntate sicut subiectiue vt ait D. Tho. 7. Eth. Physicus dicit, continentiā esse manutenentiā, seu conseruationem alicuius rei. vnde dicitur doliū continere vinū, & amphoram continere aquā: & est duplex, altera corporalis, altera spiritualis. Corporalis est inter corpora, & fit per contactū, siue mathematicū: qui est per lineam superficié, & corpus: siue naturalem, qui fit per corpus vnū, vt docet Auerr. 5. phys. Spiritualis vero illa est: qua anima continet corpus, & Deus res creatas continet, vt dixit D. Thom. 1. par. probans Deū non esse in rebus: quia qđ est in aliquo, continetur ab eo: sed Deus non continetur à rebus: ergo Deus non est in rebus. Rūdebat, q̄ licet corporalia dicantur esse in aliquo sicut in cōtinente, in quibus sunt: sicut anima continet corpus, hinc Deus dr̄ esse in rebus sicut continens res; tamen per quandā similitudiné corporalium, dicuntur omnia esse in Deo, inquantū cōtinentur ab ipso, vt ait D. August. lib. 83. q. in ipso potius sunt oīa quā ipse alicubi sit. Quibus stantibus dico mō, q̄ cœlū vtroq; mō dicitur continere ista inferiora, etiam continentia corporali: quia est locus omnium inferiorū: continet etiā & continentia spirituali: quia est vniuersale agens, vt ꝓbatū est auctoritate Auer. dico etiā quia continet vt forma, & continet vt finis, vt forma per Auer. 4. phys. habetur, q̄ contétū se habet ad cōtinens, sicut materia ad formā, & quéadmodū materia perficitur ꝑ formā, ita contentū perficitur ꝑ continens, & 4. cœli, continere est formæ, & contineri est materiæ, vt finis vero, quia forma & finis coincidunt. Cōtinet quoq; vt agens conseruatiuū oium inferiorum. Et si quis proteruiando diceret, q̄ cœlū non agit in hæc inferiora producendo, nec conseruando primo ex resolutione effectus in causā, quia oīs effectus dependentiā hēt à causa: ergo in ipsā resolui pōt: sed hæc inferiora nō pñt resolui in cœlū, quia nō pñt duæ causæ eiusdē generis dependétiā vnius effectus terminare: sed causa particularis terminat depédentiā effectus efficiendo & conseruando: ergo nō cœlū. Præterea, Intelligentia est illa, quæ terminat depédentiā, ergo non cœlū. consequentia patet, quia ad independés stāt resolutio, nō aūt ad dependens. Ideo Auerr. 12. Metaph. inferiorum operationes in non errantem intelligentiam reducit. Tertio, formæ sensibiles perfectiores sunt cœlo: ergo non in ipsum, vt in efficientem causam reduci & resolui possunt. patet consequentia;

Com. 14.

Tex. 16. & 12. metap. 10 Tex. 8. q. 115. ar. 3.

4. cap. de diuinis nominibus

August. lib. 3 de Trin. 4. cap.

D. Thom. 7. Ethic. lec. 10 & 22. q. 155.

5. phys. 30.

D. Tho. p. p. q. 8. art. 1. ad 5. argum. 2.

August. lib. 83. q.

Auer. 4. ph. comm. 47. 4. cœli. T. 33.

Auer. 12. metaph. cō. 18.

ua: quia effectus mobilitatem causæ adæquat, cũ vniuoca est: cum aũt est æquiuoca, deficit à perfectione causæ, vt dicit Auer. 12. Metaph. Nõ .n. perfectio effectus causam superat; quia si sic, illa superflua imperfectio independens videretur, neq; liceret ex perfectione causati, perfectionẽ causæ concludere. ¶ Ad primum rñdeo, ꝙ causarum eiusdem generis: quædã est prior, & est causa mediata & remota: quædã est posterior, vt patet 2. phys. tex. 32. tunc resolutio effectus in duas causas eiusdem generis, prima est impossibilis, quia ordo essentialis causarũ periret: sed resolutio effectus in duas causas diuersorũ ordinũ est possibilis: sic aũt est in ꝓposito, de causa particulari rei inferioris, quæ est causa posterior: cœlũ aũt est causa prior. ¶ Ad 2m dr̃ negando consequentiã: quia terminari põt depẽdẽtia vltimate & non vltimate. Vltima resolutio ad intelligentiam stat, non vltima siue non vltimate ad cœlũ ipsum. Cũ .n. componatur cœlum ex intelligentia & orbe: eum resolutũ fuerit vsque ad primum mouens motum, resoluendum est vsq; ad primũ mouens mobile, qđ est anima primi mouentis moti: resolubile est enim primum alterãs, qđ est primũ mouẽs motum, in primum localiter mouẽs, qđ est mouens immobile. Ad tertiũ dr̃. ꝙ forma materialis põt comparari omnino animæ cœli, & animali eiusdem ordinis, & materię: si primis duobus, Cœlum est perfectius, & tunc principali agenti comparabitur virtualiter illas continenti, vt dixit Auer. Destruct. destruct. si autem tertio, tunc in catena corruptibilium & incorruptibilium cœlum est nobilius, sed in ordine actus & potentię, formã omnino materialem sequitur cœli materia. Quoniam actus præcedit potentiam, & tunc comparantur instrumento, non tamen agenti, sed actiuorum subiecto. Quo modo cœlum sit nobilius his inferioribus. vide Caiet. in appostillis 1. par. q. 3. ar. 1. vbi disputat, Si cœlum est nobilius formica vel econtra.

Auer. 12. metaph. co. 14.

2. phys. T. 32

Auer. Destruct. destruct. disp. 9 dub. 2

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA illud primũ quod notat auctor, quomodo corpus sphæricum vna tñ superficie terminatur, corpora vero quadrata pluribus superficiebus, & cũ disputatio sit de vltima sphæra: num sit in loco per totũ, aut per partes, & supponitur ipsam esse corpus orbiculare. Et quia aliqui putauerunt ipsi cœlo nõ deberi figura circularis: quia figura circularis est figuris cęteris minima: ergo maximo corpori cuiusmodi est cœlũ, talis figura nõ conuenit. ¶ Præterea, talis figura sphęrica maxime saluat ab extrinsecis oppositis. vñ sequitur naturã dedisse eam corpori maxime indigenti vt tueatur: aut igitur cœlum habet contrarium extrinsecum, aut nõ habet illã figurã. Tertio, eccentrici & epicycli cœli sphęricitatẽ impediunt: quo mõ ergo stat ista ꝓpositio, ꝙ cœlum est sphęricæ figuræ? ¶ Non erit inutile videre hic veritatem huius propositionis, quã disputat Arist. 2. cœli. Pro cuius notitia sciendũ est primo, ꝙ cœlum cum hẽat superficiem exteriorẽ & concauã, necesse est dicere, ꝙ sm̃ veramq; superficiẽ sit sphæricũ. Sm̃ superficiem exteriorem primo, quia perfectissimo corpori pfectissima figura debetur: sed cœlũ est corpus pfectissimum, & sphęrica figura est perfectissima: quia illi fieri nõ põt additio, vt declarat Auer. 2. cœli, igitur propositio vera. Præterea. Simplicissimo corpori debetur figura simplicissima: sed figura sphęrica est simplicissima, quia vna linea vel superficie clauditur. Item, primo corpori prima figura debetur, quia prius sm̃ sbam, debet esse prius sm̃ accidentia essentialia. Est aũt figura sphærica prima figura, vt patet in planis figuris in quibus qualis est proportio ad planas figuras, talis est ꝓportio sphærę ad alias corporeas figuras, immo iuxta doctrinã Auer. sic esse in cœlo est causa, ꝙ sic sit in figura corporea-rũ est Metaph. Quia figura numero ꝓportionatur: sed triangularis & posteriores figuræ numeris proportionantur. Circulus aũt proportionantur vnitati. Quẽadmodũ igit vnitas est principium numeri, ita circulus figurarũ: Si .n. esset triangulus prima figurarũ, oporteret circulum esse extra genus figuræ. Quo ad superficiẽ concauam cœlum etiã oportet esse sphæricæ figuræ, quia aliter cœlorum contentorũ superficies concessa nõ esset sphærica, & sic vel esset ibi vacuum vel corpus replens. Præterea, corpora cœlestia non debent se impedire in motibus: & tamen non æqualiter circuunt: sed in eorum ortu & occasu vario modo se habent. quod tamen contingeret si in alia figura, quàm sphærica in commissuris se tangerent. ¶ Sciendum est secundo, quod cœlum non potest esse figuræ angularis:

Arist. 2. cœli Tex. 23.

Auer. 2. cœli comm. 23.

Quid est vnitas.

angularis, quod ita probo. Cœlum intuetur circulariter, vt stellarum ortus & occasus pandit: quoniam stellas vtrobique sub æquali quantitate relinquit: si igitur cœlum esset diagonum vel trigonum vel secundum aliam angularem figuram, tunc daretur vacuum, quia spatio occupato per angulum, nihil succederet in quo iterum angulus redire posset. ratio est Arist. 2. Cœli, supponens cœlum non esse rarefactibile neque condensabile, aliter ipsa non esset efficax, vt supra dicebatur. Amplius si cœlum esset angularis figuræ, vel triangularis, aut quadratæ, tunc partes cœli à centro inæqualiter distarent: quia à puncto medio quadrati, aut triangularis corporis ad partem mediã inter angulos, breuior est linea, quam ad angulum, & sic si cœlum stellatum sit vltimum cœlum, tunc & aliquæ stellæ cœli stellati essent terræ propinquiores quàm aliæ eiusdem cœli, vt puta, mediæ inter angulos respectu existentium circa angulos. Tertio est notandum; ꝙ cœlum non est figuræ lenticularis neq; columnaris aut alterius figuræ à sphærica. Quia data sphæra ceræ, quæ lateraliter comprimatur, tunc positis eius polis in partibus planis, poterit cera circulariter moueri, & nõ dari vacuum: Huiusmodi autem figuram non esse cœlo aptabilem, probo, quia cœlũ non mouetur ab oriente in occidens, æquinocalem circulum describendo, neque illi æque distantem, sed modo ab astro recedit, modo accedit: ideo licet figura lentis aut oualis aut pyramidalis, secundum aliquem modum moto corpori absolute possit vacuum prohibere, nõ tamen ipsi vacuum prohiberet moto mobili, modo quo cœlum mouetur. ¶ Adde etiã quia oportet figuram cœli esse talem quòd vbicunque situentur poli, non sit possibile per motũ cœlestem fieri vacuum, quod tamen in dictis figuris non contingit, vt in lente situando polos in partibus non planis. Hoc tangit Auer. 2. cœli. Similiter in ouali situalis poli in extremitate diametri breuioris, per motum circularem oui vacuũ fieret. Idem de pyramidali figura dicendum esset. Ex quibus sequitur manifeste, cœlum esse ornatum circulari figura. Quod ex natura lucis quoq; ostendi potest. Nam lux duplex est, realis scilicet & intentionalis, lux intentionalis est intelligentia, lux realis est qualitas, & omnis lux est naturaliter sphærice multiplicabilis, ideo intelligentiæ sphæricę sunt: lucem autẽ realem intentionalis causat, & illius est origo & principium. Ideo in primo corpore quod est cœlum, est lux, luce igitur naturaliter sphæricę multiplicabili existenti, oportet corpus cœli, quod luci subijcitur esse sphæricum. ¶ Et ex istis modo de facili soluuntur dubia proposita. Nã ad primum dicitur negando consequentiam. Quia licet figura sphærica sit minima quoad loci occupationem, tamen ipsa est maxima quoad continentiam. Cęli autem continere est & nõ contineri. Ad secundum dico, quòd principalis finis figuræ corporis, est intrinsecus corpori. Quia forma corporis finis est & corporis cuius est forma, & proprietatum corpori propter formam conuenientium, forma autem cœli figuram sphæricam sibi determinat. Ideo licet quantum ad hoc, quòd est ab extrinsecis defendi, non indigeat cœlum figura sphærica: tamen quantum ad sui naturam & motum eius ea indiget. Negatur igitur vltima consequentia argumenti, qua disiunctiua inferebatur. Ad tertium aliqui respondẽtes negant eccentricos & epicyclos, nos autem in quęstionibus nostris Metaphysicalibus tenemus secundum Ptolomęum dari. Et ad argumentum negamus antecedens quia concentricus est circulus, qui diuidens cœlum, & terram in duas partes æquales, habet centrum suum cũ centro terræ. Eccentricus habet suum centrũ extra centrum terræ. Epicyclus est circulus paruus in circumferẽtia deferentis per cuius circumferentiã defertur corpus planetæ &c. vnde non est verum quod impediunt sphæricitatem cœli.

Arist. 2. cęli tex. 27.

Cœlũ nõ est figuræ, lenticularis.

Auerr. 2. cęli cõm. 27.

Lux duplex

Solutio dubiorum.

Quid tenendum de eccẽtricis & epicyclis.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

QVIA præsens quæsitum supponit per possibile vel per impossibile vacuum dari, & tunc quærit si motus alicuius corporis fieret in eo, esset instantaneus, aut temporalis, & cum mos Auer. fuerit, quasi semper loqui aduersus loquẽtes secundũ suam legem, in qua pręcipuũ fundamentũ erat (creatio totius vniuersi) quod volens vndequaq; destruere ipse Auer. in hoc 4. phys. ait, vacuum esse necessarium apud eos qui generant mundum secundũ totum, & declarans in hocmet, 4 phys. qui sunt qui ponunt vacuum, dicit ꝙ sunt dipartiti: quidam .n. ponunt vacuum separatũ à corporibus, quidam vero non ponentes creationem ponunt vacuum nõ separatum à corporibus, quia

Cõmen. 4. Cõm. 30. & 36. & 43.

quia si vacuum est vbi non est corpus, sed possibile est esse, vel vacuum est locus corpore priuatus, sed si mundus fuit productus & cœpit esse vbi nunc est, necesse est dicere quòd prius non fuit aliquod corpus, tamen poterat ibi esse, alioquin ibi non esset, & sic ante mundum creatum fuit vacuum, per quod argumentum putat cogere etiã nos christianos fateri vacuũ. ¶ Inter illos qui ponebant vacuum non separatum à corporibus, fuit quidã Philosophus nomine Xutus, qui hoc argumento ducebatur: si vacuum non esset, ergo non contingit aliquid condensari, probatur consequentia, quia condensatio non aliter fit, quàm per vacuũ, sed impossibile est non esse condensationem, quia tũc sequeretur vnum ex his inconuenientibus, aut quod esset motus localis (quomodo enim corpus transiret per corpus, nisi esset densatio aliqua?) aut si motus est sine condensatione, totus mundus cõturbabitur & fluctuabit: quia dato ꝙ moueatur vnum corpus, puta ipsius canis, hoc tale corpus mouebit vnam partem spatij in locum vlteriorem & illa aliam, & illa aliam iterum, donec totus mundus moueatur, & egrediatur suos limites, & item per quietem regrediatur sicut mare fluctuat motu vndarum: quod si hoc non est, sequitur aliud inconueniens, quod si modo aliquod corpus crescit, vt cum ex aqua fit aer, alibi opus sit vt aliud corpus decrescat, puta tantũ aeris fiat aqua, ne totum vniuersum fluctuet, & conturbetur, ꝙ si ista esse non possunt, oportet dari vacuum in corporibus ratione cuius condensentur, quia condensatio aliter fieri non potest quam per vacuum. Vt appareat quòd neutrum argumentum concludit. ¶ Est notandũ primo, ꝙ ponentes vacuum ad tres opiniones reduci possunt: prima fuit pythagoricorum, qui non naturaliter de vacuo loquuti sunt: dicebant enim vacuum esse quoddam spatiũ magnum separatum à corpore extra cœlum existens, & sic imaginati sunt vniuersum esse magnum quoddam animal, quod quidem vacuum respirans per ipsum flatu quodam corpora hmói distinguit & separat ab inuicem, ita ꝙ vacuum nihil aliud erat quã distinctio & separatio partium vniuersi: imaginati sunt enim distinctionem per plenum fieri non posse, quia oportet huiusmodi plenũ ab alijs partibus vniuersi distingui, & sic oportet vt fiat per vacuum, & quia prima distinctio inuenitur in numeris, eo quòd numeri secundum ipsos sunt prima principia & substantialia rerum, ideo primo ponebant vacuum in numeris, vt per naturam vacui vna vnitas ab alia distingueretur, ne numerus fit cõtinuus sed habeat naturam discretam. ¶ Secunda opinio fuit ponentium vacuum separatum à corporibus inter latera alicuius corporis continentis interceptum, quod quidem spatium erat corporum susceptiuum, vt si diceremus spatium quod est inter extremitates domus, est uacuum, & assignabant rationem positionis eorum: quia credebant aerem nihil esse. ¶ Tertia opinio fuit ponentium vacuum infra corpora naturalia, & partibus corporis vniuersi inbibitum, quod quidem habet distinguere partes cuiuslibet corporis ab inuicem, & etiã partes totius vniuersi vt dixerunt Democritus & suus collega Leucippus. ¶ Secundo est sciendum, quòd duplex est rarefactio & condensatio, propria & impropria; impropria est quæ fit absque mutatione & alteratione aliqua partium rei, sed solum per approximationem vel partium separationem, sicut spongia cum electa est aqua vel aer, cõdensata dicitur, cum vero plena est aere vel aqua rarefacta est, talis autem densatio & rarefactio non fit absque corporis externi intromissione, vel expulsione, & hæc inest frequenter mixtis, saltem ignis & aer non habent hanc densationem vel raritatem. Antiqui itaque non cognoscebant nisi hãc solum cum hoc discrimine, quod illi ponebant intra corpora vacuos poros, nos vero plenos subtiliore corpore: & sic possumus dicere, cinerem condensari. Alia est condensatio & rarefactio propria, & hæc non fit corporis alterius expulsione vel receptione: sed mutatione ipsius subiecti, ex poten: ia in actum, vt sicut quod erat calidum fit frigidum, non quia ab intrinseco quicquam recipiat, sed quia materia quæ erat in potentia frigida, fit actu frigida, & ita fit rara & densa actu, ex eo quod erat in potentia. Quibus stantibus dicimus, ꝙ nullo modo ponentes mundum productũ, coguntur ponere vacuum, & ad argumentũ Auer. resp. D. Tho. p. p. ꝙ ad rationẽ vacui non sufficit in quo nihil sit, sed requiritur ꝗ sit spatium capax corporis, in quo non fit corpus: vt patet per Arist. 4. phy. generãtes ergo mundũ dicunt non fuisse locum aut spatiũ ante mundũ. Ad sm̃ dicitur, ꝙ condẽsatio fit per hoc ꝙ subiectũ existens sub raritate & in potẽtia existens ad densitatẽ, reducitur ad densitatẽ, & ecõuerso, sic ergo ex aqua fit aer per hoc ꝙ eadẽ materia numero, quæ prius erat sub forma aquæ, fit sub forma aeris aut econuerso: sic in proposito ex densio fit rarum; per hoc ꝙ eadem materia quæ

Opin. Xuti.

Notandum

Secũda opi.

Tertia opi.

q. 46. ar. 1.
Ad argumẽta respon.

teria quæ prius erat sub forma densitatis fit sub raritate:& sic non oportet ponere vacuum propter raritatem & densitaté,nec oportet vniuersum conturbari & fluctuare vt mare,quia quando aliquod corpus mouet, puta canis ad aliquem locum,aliud corpus cedit quod existebat eo in loco. Nec te moueat si Auer. dixit, quòd ponentes vacuū sunt bipartiti,& nos recitauimus tres opiniones quia Auer. loquitur de his qui naturaliter locuti sunt, Pythagorici quorum fuit prima opinio non naturaliter locuti sunt.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

CIRCA secundam illam rationē si tēpus esset circulatio,tunc essent plures cœli & essent quoq; plura tēpora,& plures primi motus, & plures mūdi,sed hæc oīa sunt falsa, igitur, &c. sed contra potuisset quis dicere, videtur ꝙ nedū nō sit falsum esse plures mundos, sed verissimū & necessariū est ponere pluralitatē mundorum, quia Deus Opt. Max. non determinatur ad vnum mundum, ergo plures pōtcáret: ¶ Secūdo,natura mūdi est perfectior alijs naturis: ergo in pluribus indiuiduis saluari pōt. ¶ Tertio,natura & Deus semper faciūt qđ melius est, sed melius est esse plures mundos quā vnū,quia plura bona paucioribus meliora sunt: ergo melius est esse plures mūdos. ¶ Quarto,natura mundi est vniuersalis: ergo ipsa in pluribus mundis pōt existere. ¶ Quinto,generabilia variantur: ergo & mūdus. cōsequentia probatur,quia variata parte variatur totū. ¶ Sexto,omne qđ habet formā in materia possibile est multiplicari secundū numerū, manente eadē specie, quia multiplicatio sm̄ numerū, est ex materia: sed mūdus habet formā in materia sicut enim cum dico hō significo formam,cum aūt dico hic homo significo formā in materia, ita cum dicitur mundus significatur forma, cum aūt dicitur hic mundus significatur forma in materia, & sic nedum verum, sed summæ necessariū est esse plures mūdos. ¶ Pro solutione horum. Sciendum est primo, ꝙ dubitatio hæc mota fuit ab Arist. primo cœli,vbi hac ratione probat dari tantum vnum cœlum,ex consequenti vnum mundū,quia vno primo existente mouente,oportet existere tantum vnum primum mobile, licet primus motor plura mobilia moueat, hoc tamen est, quia hoc secundum & mediate mouetur & aliquod primo & immediate: quia igitur inconuenit esse duo primo mobilia, & aliquod esse primum mobile, ideo illud est tantum vnū. Confirmatur, datis duobus primis mobilibus, oportet dari duos primos motus, quibus illa duo prima mobilia mouentur: est.n inconueniens vni efficienti assignare duo prima & æterna instrumenta. confirmatur adhuc, quia inconuenit dari duo centra & duo orizonta vt patet primo cœli: quia si sic non esset superius neq; inferius naturaliter, sed in sola comparatione, primo cœli. licet igitur Deus omne cœlum moueat, tamen primum cœlum primo mouet, alios vero non primo, & primo cœlo appropriatur tamquam proprio instrumento, & ad illud stat omnium mobilium vltima resolutio. si enim omnibus cœlis æque immediate se haberet primum mouens,tunc velocius circuiret primus motor cœlos inferiores, quàm superiores: quia eo quòd inferiores cœli sunt minores altioribus,super inferiores maiorem habet proportionem, quam supra maiores, & sic velocius etiam mouerentur erraticę quam stellata sphæra, & velocius luna, quàm sol: quod patet esse falsum vt dixit Aristo. primo meteorum. præterea si primus finis est vnus, primum cœlum est vnum,& mundus est vnus: assumptum deduci potest ex vltima propositione 12. metaphy. entia nolunt male disponi,& pluralitas principatum mala, vnus ergo princeps, resolutio habet stare ad vnū finem non autem ad duos primos tales,quia tunc finiretur aliquid per aliquod quo dempto adhuc sufficienter finiretur. ¶ Considerandum vlterius, ꝙ ipse ordo in rebus sic à Deo creatis existens, vnitatem mundi manifestat: mundus enim iste vnus dicitur vnitate ordinis, secundum ꝙ quædam ad alia ordinantur: quæcumque autem sunt à Deo, habent ordinem ad inuicem & ad ipsum Deū, vnde necesse est quod omnia ad vnum mundū pertineant, & ideo illi potuerunt ponere plures mundos, qui causam mundi nō posuerunt aliquam sapientiam ordinantem sed casum, vt Democritus qui dixit ex concursu atomorū factum esse hunc mundū & alios infinitos, & si duo mundi simul essent tunc essent in eodē tempore aliter nō essent duo, sed quemadmodum sunt in eodē tempore,idem tempus habent cōmune: ergo vnū habent tempus illis duobus mundis commune: ergo vnus est motus illis cōmunis: ergo vnum mobile commune: ergo

Tex. 90. resp.

Tex. 80.
Tex. 79.

Cōsideratio vtilissima.

ne: ergo vnus motor communis, quæ omnia repugnant pluralitati mundorum, & si ratio art. t. cœli valet, quod cœlum est sempiternum, & perpetuum: ergo tantum vnum cœlum, & etiam est tantum vnum horizon, & est tantum vnum medium, quæ omnia tantum vnum mũdum constituũt, qui constat ex tota sua materia, & ex omni corpore materiali & sensili, quod quidẽ etiam sacræ literæ testantur vt scribitur Ioannis, mundus per ipsum factus est. Quibus stantibus dicitur ad primum dubium: ꝙ si plures essent mundi similis speciei, ipsi essent frustra, si vero essent plures mundi dissimilis speciei, tunc nullus eorum comprehenderet totam naturam corporis sensibilis, & sic nullus eorum esset perfectus: ideo ex omnibus Deus vnum mundum perfectum causauit dicitur etiam ꝙ Deus de potentia sua absoluta poterit plures mundos producere, sed nũc loquimur naturaliter. Ad secundum negatur consequentia, quia melius est habere vnum indiuiduum perfectum, quã multa imperfecta. Ad tertium dicitur, quòd nullum agens intendit pluralitatem materialem vt finem: quia materialis multitudo non habet certum terminum, sed de se tendit in infinitum, infinitum autem repugnat rationi finis, cum autem dicitur plures mundos esse meliores, quàm vnum, hoc dicitur secundum multitudinem materialem, tale autem melius non est de intentione Dei agentis: quia eadẽ ratione dici posset ꝙ si fecisset duos, melius esset ꝙ essent tres, & sic in infinitum. Ad quartum dicitur quòd vniuersale ex parte rei & intellectus est in multis secundum rem, sed natura mundi est vniuersalis secundum rationem & intellectum, non secundum rem. Ad quintum dicitur ꝙ principales partes mundi sunt æternæ, vt cœlũ & elementa. Ad sextum dicitur ꝙ mundus constat ex tota sua materia: non enim est possibile esse aliam terram quam ista, quia omnis terra ferretur naturaliter ad hoc mediũ vbicunq; esset, & eadem est ratio de alijs corporibus, quæ sunt partes mundi, & non sumo ly, possibile secundum potentiã actiuam Dei, neq. pro possibili logico, sed pro possibili sumpto ex põia indita rebus, sm̃ quam dicimus, q̃ impossibile est mortuum resurgere, quia de potẽtia Dei adest articulus parisiensis, asserens, dicere q̃ Deus non possit de nouo plures mundos producere, est error.

Tex. 91.

Cap. 1.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA responsionẽ Themistij ad dubiũ motum, contra id quod quarto loco notat auctor, ex D. Tho. dubitaret aliquis q̃ũo tempus solum motum localem primo mensurat, secundario vero alios motus, cum definitio vniuoce conuenire debet omni contẽto sub definito, & est vulgata satis ꝓpositio in philosophia naturali, non igitur tempus est mensura vnius motus primo, & alterius secundario, quia aĩal rationale cum sit definitio hominis, ęque primo conuenit omni homini, ita & mensurare motum sm̃ prius & posterius, est definitio temporis sm̃ Arist. non igitur conuenit sibi mensurare primo vnum motum, & alterum secundario, vel necesse est multiplicare tempora sicuti multiplicantur motus. ¶ Pro cuius solutione. ¶ Sciendũ est primo, ꝙ Scotus 2. sent. q. 2. ponit tres mensuras durationis, tempus, æuum, & æternitatem, ita ꝙ tempus rem successiuam, æuum permanentẽ defectibilem tamen, æternitas vero rem omnino indefectibilẽ mensurat. ¶ D. Th. quærens q̃ũo æuum differt à tempore occasione verborum Boetij qui lib. 3. de cõsolatione dixit, q̃ tẽpus ab æuo ire iubes, postquã posuit quandã opinionẽ antiquorũ Theolog. dicentium hæc tria ita differre, quia æternitas caret principio & fine, æuum hẽt principium, sed non finẽ, tempus non hẽt principiũ neq; finem, & impugnat hãc opinionẽ, quia posito ꝙ æuiterna semper fuissent, & semper futura sint, vt posuerunt nonnulli, vel & ꝙ deficerent quãdoque: qd Deo est possibile, adhuc æuum distingueretur ab æternitatę & à tempore. ¶ Propterea recitat aliã opinionẽ tenentẽ hæc tria differre per hoc, quia æternitas non habet prius & posterius, tẽpus habet prius & posterius cum innouatione & veteratione, æuum habet prius & posterius sine innouatione & veteratione, & hac quoq; reiecta tamquam implicante contradictionẽ, ponit veritatem rei quomodo æuum est mediũ inter ęternitatem & tempus, quia æternitas est mensura rei totaliter permanentis quæ nec est mutabilis nec mutabilitati adiuncta, & hæc est Deus Opt. Max. Aeuum est mensura illarũ rerũ quę nec in transmutatione consistunt nec subijciuntur transmutationi: habent tamen transmutationem adiunctã vel in potentia, vt patet in corporibus cœlestibus quorum esse substantiale est intransmutabile, hoc tamẽ esse intransmutabile habet transmutabilitatẽ secundum locum,

p. p. q. 10. art. 5.

meteo. 9.

Opinio prepositiui.

Rabi moss.

Opinio propria.

locum, tempus vero est mensura illarum rerum, quæ sunt transmutabiles & in trāsmuta bilitate consistunt, vt oia hæc quæ in sphæra generabilium & corruptibilium reperiūtur. ¶ Adde tu etiā hic, ꝙ tempus comparatur ad motum primi cœli non solum vt mēsura ad mensuratum, sed etiam vt accidens ad subiectum, ad alios vero motus comparatur solum vt mensura ad mensuratū, vnde sm̄ multitudinem eorum non multiplicatur, quia vna mē sura separata multa mensurari possunt. ¶ Sciendum secundo, ꝙ tempus cū sit mensura mo tus, non pōt esse & reperiri extra cœlum, quia si extra cœlū non potest esse motus, nec cor pus, nec vacuum, neque locus, igitur neque tempus: ꝙ aūt non sit tempus, probatur ex Arist. primo cœli, quia non potest esse mensura sine mensurato: si ergo non reperitur mo tus extra cœlum, ergo neque tempus, corpus etiam nullum est extra ipsum cœlum, quia vel esset simplex, vel mixtum, non simplex, quia tantum sunt quinque corpora simplicia: tum etiam quia si extra cœlum esset corpus, aut esset ibi naturaliter, aut violente, non na turaliter, quia tm̄ est vnus naturalis locus, & ille non est extra cœlum, neque violente qa nulli corpori naturalis est ille locus: ergo nulli est violentus, neque etiam ibi potest esse corpus mixtum, cum non sit ibi simplex, vt probatum est, & si ibi non potuerit esse corpus, excluditur quoque vacuum. ¶ An aūt si in circumferentia cœli esset homo posset manū ex tendere, rñdetur ꝙ casus est impossibilis, & ex impossibili sequitur quodlibet. secundo sup posito casu dicitur ꝙ non, quia de ratione sphærici est non sphæricum continere, & sic ma nus extra cœlum non conseruaretur, sed supposito ꝙ conseruaretur, non videtur ꝙ ma gis prohibitiuum ipsius motus sit ipsum nihil quam vacuum, si enim motus non pōt fie ri in vacuo, ergo nec vbi nihil est, sed extra cœlū nihil est, & non est extra cœlum vacuū, qm̄ ibi corpus esse nō pōt: ergo nec homo manū ibi extendere posset causando motū. ¶ No tandū tertio, ꝙ tempus nedū est mensura motus, sed etiā quietis: est .n. quies priuatio mo tus in subiecto apto nato moueri, non .n. omne immobile quiescit, sed priuatū motu aptū natum moueri, vnde patet ꝙ quies est priuatio motus, talis aūt priuatio mensuratur tem pore, quæ scilicet est priuatio alicuius mensurati tempore, sed motus sm̄ quem quies men suratur tempore talis est, contingit enim ꝙ aliquod mobile quiescit, simul existente quie te, illa est motus in alio mobili, & ille alius motus mensuratur tempore aliquo, & sic illa quies mensuratur tpre, quæ simul cū illo motu existit, vnde quies mensuratur tpre per acci dens, inquantū motus aliquis, qui est dū quies est mensuratur tēpore: & tantā quantitatem intelligimus esse quietis, quanta quantitas motus, quo existēte est illa quies, vt si quiescen te aliquo mobili aliud mobile mouetur in tribus horis similiter aūt in alijs, quibus [illegible] bus. ¶ Dicitur ad argumentum, ꝙ tempus est mensura motus est propositio analoga, tūc non inconuenit ꝙ primo & per se sit mensura primi motus qui est primi cœli a quo causan tur oēs alij motus in his inferioribus, & si primo & per se est mensura primi motus est ꝓpria eius pa sio & subiectiue est in eo sicut par in numero, hinc est ꝙ magnus commen tator Auerr. clamabat tempus nō mensurare motū cœli vt numerus, sed bene ad alios mo tus se habet vt numerus, quia ad motum cœli tempus habet duplicem habitudinē & passio nis per se consequentis subiectum, & habitudinem numeri & mensuræ, sed ad alios motus comparatur solum in ratione numeri, ꝓpterea optime dictum est ex Themistio ꝙ tempus primo mensurat motum localem, secundario alios motus.

Tex. 99.

4 phy. te 130

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

CIRCA illud quod primo notat Auctor, ꝙ ex consideratione puncti in comparatione ad lineam possumus in notitiam nunc ꝑ comparationem ad tempus deuenire. ¶ Dubitare posset aliquis num punctus sit aliquod ens positiuum, vel priuatiuū, & ꝙ sit priuatiuum probatur, quia sicut est de vnitate, ita est de pū cto per conuenientem similitudinem, cum vtrumque sit aliquid indiuisibile simpliciter, sed ipsa vnitas non est aliquid positiuum, cum sit quædam indiuisio: vnum .n. est ens indi uisum, vt ait D. Tho. & per consequēs vnitas est indiuisio per locum à coniugatis. Oppo situm quoque, aliquis suadere potest, quia nihil pure priuatiuū ponitur in definitione po sitiui, punctus autem ponitur in definitione lineæ, vt patet ex Arist. linea est quid positiuum, ergo & pūctus, & eadem quæstio moueri pōt de ipso instāti, siue nunc respectu temporis

P. p. q. 11.

Primo Post. Co do per se.

temporis. Pro solutione huius dubij. ¶ Sciendum est quòd aliqui visi sunt intelligere, ꝙ punctus & vnitas non sunt entia positiua, sed solum sunt quædam priuationes. punctus .n. terminans est priuatio continuationis nisi lineæ terminatæ cum alia linea, & punctus continuans est priuatio diuisionis lineæ: tam diu enim linea est continua, quamdiu est indiuisa, & cum est diuisa, corrumpitur punctus continuans, ꝙ non videtur esse nisi quia punctus cõtinuans est priuatio diuisionis actualis. ¶ Similiter dicunt, ꝙ vnitas nihil aliud est nisi priuatio diuisionis non habens positionem in continuo: sed hæc non videntur recta. Primo de vnitate, quia mensura alicuius positiui non videtur pura priuatio, hoc videtur satis manifestum: sed vnitas est mensura numeri intrinseca, vt scribit Arist. & numerus est quid positiuum, cũ sit species quãtitatis, vt patet in prædicamẽtis, igitur vnitas nõ est pura priuatio. ¶ De puncto similiter non videtur verum: quia illud quod habet positionem in continuo videtur esse quid positiuum, & non pura priuatio, sed punctus est huiusmodi, in hoc differt punctus ab vnitate, vt placet Arist. ¶ Tum etiam quia id, quod est terminus & principium entis positiui, non est pura priuatio: sed punctus est huiusmodi, vt notum est omnibus, igitur punctus non est pura priuatio. ¶ Propterea animaduertendum est, quòd positio multipliciter capitur, primo enim modo sumi potest pro ordine partium in toto in habitudine ad locum, & sic sumpta fuit à Gilberto Porrectano in libro suo de sex principijs, ponendo ipsam tamquam vnum ex prædicamentis. Secundo modo accipitur pro significabilitate, seu pro sensibilitate partium quantitatiuarum in suo toto, & sic pertinet ad quantitatem continuam, & istis duobus modis punctus non habet positionẽ, cum nullas partes habeat secundum quantitatem. Tertio modo dicitur positio ipsa existentia alicuius indiuisibilis inter duas partes lineæ determinatæ, & sic punctus habet positionẽ, nam punctus continuãs duas partes lineæ, est inter illas duas lineas sine medio, & non alibi, punctus autem terminans, est inter duas lineas contiguas adinuicem, & non alibi, & hoc in illis corporibus, quæ habẽt aliquid extra se, ex quibus manifestũ esse potest, qualiter punctus habet positionem in continuo, & in hoc differt punctus ab vnitate, quia ipsa vnitas, à qua aliquid dicitur vnum, nõ est determinata inter duas partes lineæ, quæcumque sint, dico prout vnitas est. ¶ Attendendum etiam est, quòd duplex punctus reperiri dicitur, punctus terminans, & punctus continuans, punctus terminãs, est quoddam indiuisibile, vltra quod nihil est de illa linea, & citra quod est totum quicquid est de illa linea, & super illud indiuisibile fundatur relatio quædã scilicet termini ad terminatum, & ad actualem existentiam huius termini necessario requiritur priuatio continuationis lineæ cum alia linea, & sine ista priuatione non bene potest intelligi ille terminus actu, quamuis enim habitus sit notior ipsa priuatione opposita, tamen nihil prohibet priuationem vnius habitus scilicet habitus multo notioris, esse notiorem, saltem quo ad nos quodã alio habitu, vel ente positiuo, vt ait D. Tho. continuitas igitur vel quantitas continua est aliquid notius & manifestius, quã sit illud indiuisibile, quod dicitur punctus, & priuationem ipsius cõtinuitatis necessario cõcomitatur huiusmodi punctus terminãs, & ideo punctus notificatur per priuationẽ continuitatis, & hoc docuit phy. 3. de anima, vbi habet, punctus autem & omnis indiuisio & substantię indiuisibile priuatione demonstratur &c. arbitramur enim iuxta istam viam, ꝙ hoc nomen pũctus significat aliquod ens positiuum, qđ est terminus lineæ, ratio tamẽ intelligendi & significãdi huiusmodi termini sumitur à quadam priuatione scilicet à priuatione continuitatis lineæ terminatæ cum alia linea, punctus vero continuans, est quoddam indiuisibile existẽs inter duas partes lineæ sibi inuicem continuæ sine distãtia medij, & ad huiusmodi punctum necessario requiritur priuatio diuisionis actualis ipsius lineæ: si enim linea, quæ nunc est continua diuidatur actualiter, tunc corrumpitur punctus continuans, & fiunt loco eius duo puncta terminantia, & huiusmodi punctus licet secundum se sit aliquid positiuum, tamen notificatur & intelligitur per priuationem diuisionis lineæ, quæ quodammodo notior est ipso, & iste punctus cõmuniter dicitur, ꝙ est punctus in potentia, quia non terminat actu ipsam lineã: sed ipso existente linea quam continuat cum alia linea non est actu terminata, & diuisa ab alia linea, sed solum in potentia. ¶ Quibus stantibus dicitur ad dubium ꝙ vnitas quoque est quid positiuum secundum se, tamẽ significatur & intelligitur sub priuatione, & differt à puncto modo quo diximus supra, nec sequitur, si vnum est ens indiuisum, ꝙ vnitas sit sola indiuisio, sed ꝙ sit vnitas indiuisa, & si dices, vnum dicitur ab indiuisione, sed vnum dicitur

10. metaph. Tex. 8

c. de quantitate.

5. metaph. Tex. 16.

Quotmodis capitur positio.

Differentia puncti ab vnitate.

p.p q.41. articul. vbi agitur de innascibilitate patris.

Replica.

Resp. ab vnitate: ergo vnitas est indiuisio, dico ꝙ vnum non solum dicitur vnum ab indiuisione (licet indiuisio sit modus à quo sumitur intellectus vnius) sed cum hoc dicitur vnum ab aliquo positiuo substrato illi indiuisioni, vnde in doctrina D. Tho. vnum non dicit rationem perfectionis, vt est videre apud Caiet. p. p. q. 6. in expositione tertij art. ad primũ arg. & q. 11. in expositione 1. art. vbi disputat contra Scotum volentem vnum formaliter dicere positiuum, quod non est verum nisi substrate, & sic etiam teneas de instanti.

Caiet. Scotus.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

2. sent. dist. 2. q. 1.

QVIA Gregorius de Arimino asserit plura esse tempora, iuxta pluralitatem motuum, ita vt quilibet motus, habeat suum tempus, ad quod probandum supponit primo, ꝙ nihil mensuratur aliqua quantitate successiua, nisi ipsum sit quãtum, & successiuũ, vel quãtitas successiua, sicut nihil mensuratur magnitudine, nisi ipsum sit magnum. ¶ Supponit secundo ꝙ vnusquisque istorũ motuũ inferiorũ proprie dictorum mensuratur tempore, & hoc ab omnibus acceptatur. ¶ Supponit & tertio ꝙ nihil est quantum successiuum nisi per quantitatem successiui & inexistentẽ, sicut nihil est album nisi per albedinem sibi inhęrentẽ, non .n. aliquid dicitur quantum ex eo ꝙ efficiat quantitatem quemadmodum dicitur visum, quia agit visionẽ, sed dicitur quantũ ex eo ꝙ habet in se quantitatẽ. ¶ Quarto supponit, ꝙ nulla sit quantitas successiua nisi tempus, vt scribitur in prædicamentis. ¶ Quibus iactis arguit, omne quod mensuratur tpre est quantitas successiua, vel quantũ succedẽs, & hoc habetur per primã suppositionẽ, sed omnis motus proprie dictus istorũ inferiorũ mensuratur tempore, vt habetur in secũda suppositione: ergo oĩs motus ꝓprie dictus, vel est quãtitas successiua, vel quãtũ succedẽs, vel habens in se quantitatem successiuã, sed quantitas successiua continua est tẽpus, vt asserit quarta suppositio, ergo oĩs motus proprie dictus, vel est tẽpus, vel quantũ succedens, si aũt sit tẽpus tũc cũ plures & diuersi sint motus numero, plura vtiq; & diuersa tẽpora erunt, si vero detur quòd omnis motus istorũ inferiorũ est quantũ successiuum, & nihil est quantum successiuũ, nisi per quantitatem successiuam sibi inexistentem, siue inhęrentem, sequitur ꝙ omnis motus proprie dictus habet in se quantitatem successiuam sibi inhærentem, omnis aũt talis quantitas est tempus: ergo omnis motus proprie dictus habet in se tempus, si ergo sunt plures motus vt patet, sunt etiam & plura tempora, tunc etiam confirmatur hoc, quia sicuti se habet locus ad locata ita tempus ad temporalia per conuenientem similitudinem, sed non est vnus locus numero omnium locatorum, vt patet 4. phys. in tractatu de loco: igitur nec est vnum tempus numero omnium temporalium. ¶ D. Tho. p. p. loquens de æuo vnum sit vnum omnium æuiternorum, & volens determinare veritatem huius quæsiti, procedit ex causa vnitatis tẽporis, quia in cognitionem spiritualium per corporalia deuenire oportet. Verumenimuero fuerunt aliqui dicentes ideo tẽpus omnium temporalium esse vnum, quia numerus omnium numeratorum est vnus, cum tempus nihil aliud sit nisi numerus &c. vt voluit phylos. 4. phys. sed impugnat istam positionem D. Tho. tamquam insufficientem, quia tempus iam non est numerus vt abstractus extra numeratum, sed vt in numerato existens, alioquin non esset continuus, quia quinque vel sex vlnæ panni continuitatẽ habent non ex numero, sed ex numerato, numerus autem in numerato existens, nõ est idem omniũ, sed diuersus diuersorum. ¶ Propterea alij assignãt causam vnitatis tẽporis ex vnitate æternitatis, quæ est principium omnis durationis, & sic omnes durationes sunt vnum si cõsideretur eorum principiũ, sunt vero multæ si consideretur diuersitas eorũ, quæ recipiunt durationem ex influxu primi principij. ¶ Alio vero assignant causam vnitatis tẽporis ex parte materiæ primæ quæ est primum subiectũ motus, cuius mensura est tempus, sed vnico argumento Doctor Angelicus vtrãque opinionem arguit, quandoquidem ea quæ sunt vnum principio vel subiecto & maxime remoto, non sunt vnum simpliciter sed secundũ quid, sed tam æternitas quam materia prima sunt remotissima à tempore nõ, ergo ex vnitate illorũ debemus nancisci vnitatẽ temporis. ¶ Ponit ergo veritatem huius rei D. Th. ꝙ ratio vnitatis temporis sumenda est ex vnitate primi motus, secundũ quem (cum sit simplicissimus) omnes alij mensurantur, vt habetur 10. metaph. sed cõparatur tempus ad primũ motũ nõ solum

6. de quãtitate.

q. 10. art. 6.

Tex. 101.

Tex. 4.

solum vt mensura ad mensuratū, sed etiam vt accidens ad subiectum, & sic ab eo recipit vnitatem, ad alios autem motus comparatur solum vt mēsura ad mensuratū, vnde sm̄ eorū multitudinem non multiplicatur, quia vna mensura multa mensurari possunt, qđ auctor quoque tangit in corpore quæst. Sciendum etiam est, ꝙ licet tempus sit realiter motus, non tamen est formaliter & quiditatiue, quia de ratione temporis est, vt sit mensura, de ratione vero motus est, non vt sit mensura, sed vt sit actus existentis in potentia. ¶ Vltimo est notādum, ꝙ tempus duplex est, alterum primo & principaliter dictum, & hoc est vnum in omnibus temporalibus in cœlo, in terra, & in mari, alterum tempus dicitur cōmuniter dictū, quod est extrinseca duratio cuiuslibet motus, & hoc plurificatur & multiplicatur secūdum multitudinem motuum. ¶ Quibus stantibus dicitur ad argumentum Gregorij quo etiam & alij vtuntur, ꝙ tempus proprie & principaliter quod comparatur ad primum motum, non solum vt mensura ad mensuratum, sed etiam vt accidens ad subiectum, est vnum simpliciter & idem numero, sed tempus cōmuniter quod comparatur ad alios motus vt mensura solum extrinseca, non est idem numero in cœlo & in terra & in mari, vnde sicuti vnus est locus communis omnium locatorum, ita est vnum tempus omnium temporalium, & sicuti diuersa sunt loca specialia diuersorum locatorum, ita diuersa quoque sunt tempora diuersorum specialium motuum, & ex hoc patet responsio ad confirmationem, & in hoc conuenit Commentator quoque, quippe qui in hoc 4. phys. dixit, quòd tempus sequitur primum motum, ad quem se habet vt mensura intrinseca, ad cæteros vt mensura extrinseca. Cōmen. 130

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. quarti Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones Libri quinti Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

PER subiectum omnes fere & Græci & Latini intelligunt ens, siue esse, vt vt patet per D. Tho. in expositione huius tex. vbi declarans quō est species vna mutationis, quæ est ex subiecto in subiectū, & alia ex subiecto in non subiectū, subdit .i. de esse, in non esse, & Cōmen. quærit quid intelligendū venit per non esse, respondet, intelligo per non esse, nō esse in actu, quod est esse in potentia. hoc idē habet Sim. Themist. & Ioan. Gram. & quia multæ sunt diuisiōes entis, vt declaraui in qq. meis cōtra Ant. And. in metaph. & secundū Auer. prima diuisio est in substantiā & accidens, de qua diuisione tractatur in 7. & 8. metaph. qui duo libri appellantur Tractatus de substātia ab Auer. propterea quòd denominatio fit à principaliori differentia: vnde Cōm. 2 phy. dicit ꝙ substantia & accidens sunt differētiæ entis sm̄ quòd est ens, & hanc diuisionē appellant aliqui diuisionem in partes subiectiuas. ¶ Secunda diuisio est per pōiam & actū, & de tali diuisione egit Phil. in 9. primæ philosoph. qui appellatur, Tractatus de pōia & actu, & ista sunt opposita relatiue, vt patet 9. metaph. & sic intelligitur dictum cōm. 1. de anima, vbi habet, actus & pōia sunt differentiæ valde opposite, & contingunt omnibus prædicamētis, quia vt scribitur 12. metaph. in omni prædicamēto est propria pōia & proprius actus, & inter oppositiones relatiuas ista est prima & summa. ¶ Tertia diuisio entis est per vnum, & multa, quam aliqui appellant diuisionem per passiones entis, aliqui vero per priuatiue opposita, de ista locutus est Arist. 10. metaph. ¶ Quarta est diuisio entis per materiale, & immateriale, de qua agitur 12. diuinæ Philosoph. quia ibi inquiritur natura abstractorum. ¶ Quinta est diuisio entis secundum veritatem & iuxta sententias antiquorum, & de ista disputatur lib. 13 & 14. metaphys. si hi libri veri ac legitimi sint Aristotelis, quia multi molūt ipsos fuisse Theophrasti discipuli Aristotelis. ¶ Sunt aliæ diuisiones entis ab istis, vt est diuisio entis in ens per accidens, & in ens per perse, & illa alia in ens in anima, & in ens extra animam.

Cōmen. 7

Tex. 15.
Cōmen. 6.

Tex. 12.

Vide ĩ principio prędica. Tex. 14.

¶ Sunt & aliæ diuisiones logicales similes &c. & attende ꝙ alia est diuisio entis in substantiam & accidens, & alia est diuisio entis in ens per se & in ens per accidens vt patet p Arist. 5. metaph vbi ens secundũ se diuidit in decem prædicamenta quorum nouem sunt accidentia, & ideo diuisio entis in substantiam & accidens est de diuisionibus entis; quod est subiectum in metaph. quod sm̃ suam absolutam considerationem nõ euadit ꝙ sit aut substantia aut accidens, sed diuisio entis in ens per se & in ens per accidens est diuisio penes modum prædicandi per se, vel per accidens, & per consequẽs est sm̃ attributa rationis, & sic diuisio entis in ens in anima, & in ens extra animam, est diuisio vocis pure æquiuocæ in sua æquiuocata vt scripsit Auer. ens non dicitur de substantia & accidenti pure æquiuoce sicut dicũtur nomina de affirmatione & negatione & vniuersaliter de oppositis, idest de contradictorijs: hinc patet error Scotistarum asserentium ens in sua maxima communitate dicere conceptum communem vniuocum. hæc omnia volui apponere vt agnoscas qđ dicitur, ꝙ motus est de subiecto in subiectum, vel de non subiecto in subiectum, & licet per subiectũ, & nõ subiectum intelligamus ens, & non ens, non tamen quodcumque ens, & quodcũq; nõ ens, vide Auer. Simpliciũ, Themist. & Ioan Gram in expositione huius tex. 7 & clarius latinos .s. D. Tho Romanum Egidium, Paulum Venetum, & Suess. & digress. Pomponatij.

7. metaphy. Comm. 15.

Quod ens p subiectũ intelligẽdum venit.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

2 de ortu et interitu. Tex. 7.

CIRCA rationem huius quæsiti .s. in substantia non est motus, quia non est cõtrarietas, est aliquantulum consideranda opinio Alex. asserentis qualitates elementorum esse formas substãtiales ipsorũ motus, quia Arist. inuestigans principia corporis sensibilis, ait ꝙ prima materia, & primæ contrarietates sunt ex quibus consistant vocata elementa: igitur primæ qualitates cum prima materia constituũt elementa. ¶ Et confirmat, quia eodem libro quo supra voluit ignem esse contrariũ aquæ ꝙ non esset, nisi forma ignis esset caliditas, & forma aquæ esset frigiditas: nam licet Arist. dixerit in prædicamentis substantiam non esse contrariam substantiæ, illud habet locum de substantia composita & non de substantia simplici sicut est elementum. ¶ Præterea definitio substantiæ non datur per accidentia, sed in definitione ignis ponitur caliditas & siccitas, vt patet 2. de generatione, igitur primæ qualitates elementorum sunt substantiæ. ¶ Tertio illud per cuius ablationem aufertur substantia, est substantia rei, quia sicut illud quod ita se habet quod eo posito ponitur substantia rei, illud est substantia, ita etiam quod ita se habet quod eo ablato aufertur substantia est substantia: eadem enim sunt principia in quæ aliquid resoluitur & ex quibus componitur. sed ad ablationem caliditatis aufertur substantia ignis. inquit Auerr. quòd ignis non inuenitur in actu nisi in fine caliditatis, contrarium tamen sentit D. Tho. 2. de anima, quia quod vere est nulli accidit. vt docet Phil. non potest esse etiam data licentia fingendi, quòd illud qđ est substantia vni, alteri sit accidens, cum ergo caliditas in nobis sit accidens non potest in igne non esse substãtia, in his .n. quæ vniuoce dicuntur, impossibile est vnũ & idem respectu vnius esse substantiam, & respectu alterius esse accidens. dixi notabiliter de vniuoce dictis, quia in his quæ dicuntur æquiuoce aut secundum prius & posterius secus est, sicut scientia in Deo est substantia, in nobis autem est accidens, quia scientia dicitur de scientia Dei æquiuoce vt vult Auerr. vel analogice, vt docet D. Tho. sed caliditas in igne, & in nobis est eiusdem rationis vniuoce, conueniunt .n. in nomine & ratione. ergo caliditas non potest esse substantia in igne, & in nobis accidens. adde ꝙ rectus iudex de sensibilibus est sensus, & tactus nullum discrimen ponit inter caliditatem elementi & mixti, igitur &c. & quia substantia non componitur ex nõ substantijs, ideo elementa sunt composita ex materia, & forma sustantiali, caliditas, & id genus sunt qualitates, per quas elementa sunt actiua & passiua: quia actio est merito contrarietatis, & quia ignis, vt ignis est, substantia dicitur, & substantia non habet cõtrarium, ideo Arist. dicit quòd ignis nõ agit vt ignis, sed vt calidus, & quia de ratione elementi videtur esse, ꝙ sit actiuum & passiuum. ¶ Et sic soluendo rationes Alexan. dicimus ad primam ꝙ Arist. naturaliter considerans elementa dicit ea constitui ex materia prima, & ex primis contrarietatibus, quia ad naturalem non spectat considerare ipsa vt sunt substantiæ, cum substantia & accidens sint de primis differentijs entis inquantũ ens vt ait Auer.

7. metaphy. Tex. 17. Tex. 16.

1 cęli cõ. 67 5. phy. T. 27.

11. metaph. Commẽ. 51. p. p q. 14 ar. 1

5. phy. Te 52.

2 de ortu & inter. tex. 48

In pricipio 4. meteo.

¶ Ad

¶Ad secundũ dico ꝙ Arist. dicit ignem esse contrarium aquæ, & aerem terræ et contingit substantiam substantiæ contrariam esse, ꝙ ideo dixit quia contrarietas in substantijs nõ est sm̃ esse substantiæ sed sm̃ qualitates & passiones inuentas in eis. ¶Ad vltimam dicimus ꝙ illud ad cuius ablationem aufertur primo, & per se substantia rei, est substantia, sed negõ minorem, quia licet ad ablationem caliditatis auferatur substantia ignis, hoc non est primo & ꝑ se, sed mediante forma ignis, quia ablata forma primo aufertur ignis, ablato risibili aufertur homo, non tñ risibile est substantia hominis, ex quibus patet falsam esse opinionem Alexan. & quomodo in substantia est contrarietas, & quomodo motus.

3. phy. co. 4. 2. de gener. tex. 49.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

DE distinctione relationis à fundamento: vide Caie. in p.p. D. Tho. super q.28. in expositione 2. artic. vbi subtilissime tractat quomodo relatio distinguitur à fundamento, & quomodo non: vide quoque Paulum Soncina, & Ioan. cap. 1. sent. dist. 30. q. 1. & Herue. 1. sent dist. 30. q. 1. ar. 1. & Grego. Arim 1. sent. dist. 28. q. 2. & oẽs fere meta. disputant de hoc quæsito 5. metaph. super tex. 20. sed cũ quæsitũ hoc sit difficile, & prolixum, & cum non possit eius resolutio haberi nisi sciatur multiplicitas distinctionum quæ apud Scotistas multæ sunt, siquidem ponunt aliqua distingui distinctione rationis, vt genus, & species apud intellectum, aliqua vero distinguuntur ex natura rei, vt animal & rationale, animal .n. est genus, q̃ se habet vt materia & differentia vt forma, vt patet ex Porphyrio in prædicabilibus, c. de differentia, & ex Arist. 7. metaphys. tex. 43. Quædam distinguuntur distinctione modali, vt finitum & infinitum necessarium, & contingens, actus, & potentia, intensio, & remissio in formis siue substãtialibus, siue accidentalibus, differentia indiuidualis, & realitas. ¶Distinguuntur etiam quædam alia distinctione formali, vt quæ distinguuntur per priora, vt animal distinguitur ab homine. ¶Quædam distinguũtur realiter, & sunt illa quorum vnum sine altero existere põt, vt efficiens & effectum quia nihil efficit se producens, & productum quia nihil producit se generans & genitum, quia nihil generat se, materia & forma, quia materia per diuinam potentiam potest esse sine forma apud Scotistas. ¶Aliqua distinguuntur essentialiter, & est quando vni existentiæ singulari plura accidentia coniunguntur vt albedo, & dulcedo in lacte, & rubedo, & amaritudo in felle, hæc enim reperiuntur in eadem existentia, sunt tamen diuersæ essentiæ. ¶Quædam distinguũtur se totis subiectiue, quæ non conueniunt in aliquo toto potentiali vt diuina supposita apud Scotistas dicuntur se totius subiectiue distincta, & sic etiam opposita dicitur se totis subiectiue distingui. ¶Aliqua dicuntur distingui se totis obiectiue, & est quando aliqua extrema in nullo conceptu reali quidditatiue conueniunt vt vltimæ differentiæ verũ de his distinctionibus vide libellũ de formalitatibus Scotistarum, & alium libellum de formalitatibus sm̃ Thomistas, & videbis quæ distinctiones sunt acceptandæ à Thomistis & quæ reiiciendæ. vide & Alex. Achillinum Bononiensem in quodam libello suo quem intitulat, de distinctionibus, vbi etiam clarissime inuenire potes quas distinctiones ponunt peripatetici & quas negant, & quia quot modis dicitur vnum oppositorum tot dicitur & reliquum, sicut dantur multa quæ dicuntur distingui, ita dantur multa quæ dicuntur identificari, vt patet in his quæ dicuntur distingui numero, specie, & genere, & etiam dantur quædam quæ sunt eadem numero, vt synonima .s. Marcus, Tullius, Cicero, eadem specie, vt Sor. & Plato, & eadem genere, vt homo & leo. vide Petrum Hisp. in prædicabilibus: applica modo qua distinctione distinguitur relatio à fundamento, & sic videbis si ad aliquid est motus.

1. metaphy. q. 18.

Distinctio rationis. Distinctio ex natura rei. Dist. modalis. Dist. realis. Dist. essentialis. Dist. se totis subiectiua. Dist. se totis obiectiua. Petrus Hisp. in præd.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

ATTENDE circa secundum argu. ꝙ violentum est cuius principium est extra, passo non conferente vim. ¶Quia Auer. loquens de violentia ait, violentia in rei veritate est, vt aliquod corpus moueat alterum corpus ab extrinseco, ita ꝙ in natura illius corporis motoris, non sit vt moueat illud, quod ex eo mouetur semper, sed in aliqua hora, ex quo patet, ꝙ propositio Pomponatij non est vniuersaliter

3. cœli co. 28.

uersaliter vera. ꝙ omne qđ mouetur ab extrinseco, moueatur violenter, vnde allucinati sunt ponẽtes intelligentiam dare esse formaliter orbi, propter hoc argumentum, qđ reputat Achillem. Arguunt.n. ꝙ motus cœli aut est ab intrinseco, & sic habetur intentum ꝙ intelligentia sit forma dans esse, aut ab extrinseco,& tunc motus ille est violentus, quia vt dicunt, oĩs motus ab extrinseco est violẽtus. ¶ Sed videant quæso quam fundamentũ istorum sit fragile, si quidem non est vniuersaliter verum, ꝙ omne motum ab extrinseco sit motum violenter, vnde ad pauca respicientes de facili enunciant: patet enim de intentione Phil. motum elementorum de pōia essentiali, & etiã accidentali, esse ab extrinseco, vñ Auer. ait, motus elementorum enumeratur in er motus qui fiunt ab extrinseco, quia talia non mouentur ex se, nisi prius moueantur ab alijs, hinc Plato in Phedro inuestigauit differentiã inter animata & inanimata, p hoc ꝙ animata in sei, sis habent principiũ motus,& inanimata mouentur ab extrinseco & in libro de legibus, ꝙ intrinsece mouetur hoc viuere dicimus, qđ Arist. confirmare quoque vĩ. ¶ Et nota diligenter propositionem Ar.7. phys. ꝙ motus violentus est ab extrinseco, & est aut pulsio, aut expulsio, aut vertigo, aut attractio, aut vectio, est vera de motore qui est corpus, vt limitat eam Themist. ¶ Quicquid enim mouet, si est corpus, aut pellendo, aut trahendo, aut vehendo, aut torquendo mouet: immo etiam in motore corporeo vniuersaliter non est vera, vt scripsit Auerr. quia motus ignis à cœlo in propria sphæra, non est motus violentus, cum sit perpetuus, & tamen est à motore extrinseco. Si igitur in motoribus corporeis semper mouentibus, motus ab extrinseco non infert violentiam in motu de necessitate, multo minus sequitur hoc in motoribus abstractis per suam naturam semper mouentibus. Intelligentia igitur vt est motor orbis, dicitur motor coniunctus & intrinsecus, vt autem habet existẽtiam non dependentẽ ab orbe nec inhærentem orbi, sic dicitur principium extrinsecum & separatum. ¶ Vide D. Th. p. p. vbi declarat quomodo motus cœli est naturalis,& quomodo motus voluntarius dr naturalis. ¶ Vide etiã 3. contra gen. c. 23. vbi quæritur, quomodo cœlũ mouetur ex aliqua intellectuali substantia, de quæsito principali vide Albe. de Sax: asserentem vnitatem specificam motus sumendam ex tribus esse simul, ita vt si vnum deficiat, motus differant specie, nempe ex vnitate termini vltimati ad quem, & termini à quo, & medij formalis. vide Magist. Chrysost. in hoc 5.q. 11. & Franciscum Tholetanum q. 3. & q. 4.

1. de gener. & cor. tex. 7. 8. phy. cõ. 19

de aĩa T. 13. Tex. 10.

8. phy. cõ. 79

3. cęli cõ. 20

Quo intelligentia moueat orbẽ. q. 70 ar. 3. in resp. ad 5. 5. phy. q. 6.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. Quinti Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones libri septimi Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

NOTA ꝙ de ista disputatione Plato vbique voluit, non omne posse à seipso moueri, sed simplex dumtaxat: compositum vero ab altero moueri opinatur: propterea ait simplex in hoc à cõpositis entibus differre, ꝙ composita mouentur per alterũ quoddã, at simplex p seipsum mouetur,& hac rõne asserit Deum,& Animam esse numeros sese mouentes. ¶ Motus est aũt Plato non ab re, videbat.n. cõposita entia moueri participatione ab altero, omne aũt qđ mouetur ab altero, participatione illius motus reducitur ad aliqđ tale, qđ per essentiam mouetur, igitur illud simplex à quo compositum mouetur, oportet vt per essentiam moueatur. ¶ Amplius, Iamblicus cõprobauit hoc ex illo medio. omne qđ fit, ab vniuoco pficiscitur, quare cũ ipsum compositũ moueatur à simplici, oportet vt simplex quoque moueatur, aliter motum & mouens non vniuoce conuenirent. Sed contra Plat obijcit Ar ꝙ si idẽ simplex seipsum moueret, tunc idẽ esset mouens & motũ qđ est imp. eo quia omne qđ mouetur ab alio mouetur, sed quomodo saluari

Opinio Plat.

Iamblicus.

Arg Ar. cõt. Plat.

ſaluari pōt diuinus Plat. vide D. Aug & D. Th. primo ſent. diſt. 8. q. 3. art. 1. & p. p. q. 9. vbi exponitur dictū Aug. Spiritus creator, mouet ſe nec per tempus, nec per locū. ¶ In reſp. ad 2. arg. nota doctrinam Caiet. in p. p. D. Tho. q. 54. in exp. 3. ar. vbi diſputat cum Scoto ſi ſubſtantia eſt immediatū principiū operationis, & tradit pulcherrimā doctrinam quomodo aqua reducit ſe ad frigiditatem, ex qua poteris colligere ſolutionem illius q. num terra ſit frigidior aqua vt nonnulli voluerunt, & vtere arg. Auer. quia elementū primo ſibi determinans qualitatē, non hēt remiſſiorem eā, quā elementū illā ſibi ſecundo determinans: ſed aqua ſibi primo determinat frigiditatē, terra vero ſecūdario, eſt .n. forma aquæ radix & origo frigiditatis, neq; valet, terra eſt denſior, & ſui frigiditas actiuior, aut ſenſibilior eſt: igitur eius frigiditas eſt intenſior quia forte plus mouet in terra ꝓp denſitatē materiæ, quā in aqua ꝓp gradus intenſionē, ſimiliter differentiæ aquæ ſunt magis ſenſui manifeſtę, quā differentiæ aeris, ſed quia apud Ariſt. frigidius vno mō dr̄ qđ magis impreſſiuū eſt in ſenſum, quā alterum. ideo concedi poteſt terrā eſſe frigidiorem aqua, ſed tunc non valet conſequentia, hoc eſt frigidius, ergo hoc hēt frigiditatē intenſionis gradus, contra ſequitē in aere eſſe ſenſibiliorem caliditatem quā in igne, & ſic nō in medio eſſe minorē ſenſibilitatē, quia minus rarus eſt aer igne. ¶ Reſp. Siccitas quæ eſt lima caloris magis exacuit caliditatē ignis, quā denſitas fortificet caliditatē in igne, ideo fortius actiuum eſt ignis, ſimiliter ſiccitas acutiorē facit frigiditatem in terra, quā ſit in aqua, humiditas aūt aeris calorem eius obtundit, quēadmodū humiditas aquæ frigiditatem aquæ obtundit. ¶ Nota etiā in reſp. ad 3. arg. quomodo ſubiectū cauſat ꝓpriā paſſionem, contra Scotiſtas tenentes ſubiectū identificari cum ſua paſſione. habes de hoc diſp. maximam vt oñdimus in quæſt. nr̄is Metaphy. contra Ant. Andr. 4. Metaphyſ. Siquidem tenemus in doctrina D. Tho. oēm ꝓpriā paſſionem diſtingui ſm̄ rem ab eius ſubiecto, quia res diuerſorum prædicamentorum diſtinguuntur ſm̄ rem, qm̄ decem prædicamenta ſm̄ peripateticos ſunt decem rerum genera, ſed ſubiectū & ꝓpria paſſio in diuerſis collocantur prædicamentis, vel ſaltem non ſunt in vno prædicamento per ſe: igitur realiter diſtinguuntur. ¶ Præterea oīs cauſa diſtinguitur realiter ab eius effectu, ſed ſubiectum eſt cauſa vel effectri, vel materialis ſuæ ꝓpriæ paſſionis: igitur diſtinguitur realiter ab eius propria paſſione. ¶ Tertio, quæcūq; diſtinguūtur præter operationē intellectus, diſtinguūtur realiter, ſed ſubiectū & propria paſſio diſtinguūtur diſtinctione præter actū intellectus, igitur realiter: maior declaratē, quia quæ diſtinguūtē diſtinctione præter operationē intellectus, aliquo diſtinguūtur, aut igitur aliquo reali, vel aliquo intentionali, non aliquo intentionali, quia ſic nō præter operationē intellectus, igitur aliquo reali, ſed omne reale eſt res, igitur quæcūq; diſtinguūtur diſtinctione præter operationē intellectus re reali diſtinguūtur. ¶ Quarto, quæcūque diſtinguūtur formalitate, & realitate, diſtinguūtur re reali, ſed ꝑ Scotiſtas ſubiectū & ꝓpria paſſio diſtinguūtur formalitate, & realitate: igitur re reali: maior patet, quia quę diſtinguntur in rōne ſuperiori, diſtinguuntur in ratione inferiori, ſed res eſt inferior ad formalitatem, & realitatem apud eos, quia formalitas ſecundum eos eſt omne, quod eſt extra nihil, plures alias rationes adducimus, quas videre potes ſi placet, vbi ſupra.

Lib. 8. ſuper gen. ad lites. c. 20.

Solutio illius queſt. an terra ſit frigidior aqua

Contra Scotiſtas nū ꝓpria paſſio diſtinguatē à ſuo ſubiecto.

Duplex eſt paſſio vera, vt riſibilitas & modalis, vt vnum reſpectu ētis prima diſtinguitur à ſubiecto non ſecunda.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

CIRCA ꝓpoſitionē aſſumptā in arg. ꝙ aliqua mobilia ſunt incorruptibilia, vt corpora cæleſtia, vr̄ ꝙ ſit falſa ex demonſtratione Ar. 8. phy. vbi ꝓbat primū motorē nō eſſe corpus, nec in corpore virtutē, per hoc mediū nullū corpus, aut virtus in corpore hēt pōtiam infinitā, primus motor pōtiam hēt infinitam: igitur primus motor neq; eſt corpus, neq; in corpore virtus: quæro in iſta rōne ꝓ quo ſupponit corpus in maiori ꝓpoſitione, aut ſupponit vniuerſaliter, aut, non, ſi primo, habetur ꝓpoſitū, ꝙ etiā corpora cæleſtia ſunt corruptibilia. Si 2. igitur Ar. non probauit primū motorem non eſſe corpus vniuerſaliter, ſed indefinite, ergo non potuit inferre indiuiſibilem & impartibilem eſſe. Si igitur inferre debet primū motorem impartibilem eſſe, neceſſario corpus vniuerſaliter accipi debet, quāobrem nullum corpus habet potentiā infinitā, cum aūt cœlum corpus ſit, potentiam igitur non habet infinitā, caducum itaq; erit, & hac ratione vſus eſt Ioa. Gramma. ad probandum cœlum eſſe corruptibile, vt teſtatur Auerr.

Tex. 78.

8. phyſ. cō. 69.

¶ Et

¶ Et augetur difficultas quia omne habens contrarium est corruptibile, sed cœlum habet contrarium, quia motus habet priuatiue oppositam scilicet quietem, & termini generationis sunt priuatio, & forma, sic igitur ex natura motus super naturã formæ cöeludimus formam cœli habere priuatiue oppositũ, hinc Auer. dixit quòd in cęlo nulla est alia põia nisi ad quietem. ¶ Pro solutione huius est sciendũ quòd cœlũ capitur tripliciter, primo pro maxima sphæra, 2. pro orbibus stellarũ erraticarum & fixarum, tertio pro mundo. de 2. Arist. loquens, primo cœli probauit ipsum esse incorruptibile, ex Deo incorruptibili locato in cœ o, quia oẽs leges cöueniunt in hoc quòd Deus habitat in cœlo, vt scripsit Auer 8. phy. videmus etiam manifestiores, & nobiliores operationes diuinas circa cœlestia corpora, quã circa non cœlestia, & quia ex antiquissimis & lõgissimis sapientium obseruationibus apparet cœlum esse incorruptibile, vt ponit Auer. lib. destruct. dest. ¶ Ex nomine quoq; q̃d est sempiterne currens vt tangit philos. 1. meteor, ex omnibus his concluditur cœlũ apud philosophũ esse ęternũ, q̃d patet quia diuiso ente per necessarium impossibile, & cõtingẽs, vt diuidit Arist. primo periher. cœlum inter impossibilia oculus non patitur, neq; inter contingẽtia vt ex dictis Ari. habetur: remanet igitur tertiũ per vim diuisionis. ¶ Et Auer. hoc medio vius est ad probandum cęlum non esse caducũ, quia omne generatũ vel corruptũ ex suo contrario generatũ vel corruptũ est, sed cœlum non habet contrariũ, neq; est ex contrario, motus .n. eius contrariũ non habet, ratio est Arist & Auer. lib. de beatitudine aĩæ: Confirmatur minor quia si cœlũ haberet contrariũ sex essent corpora simplicia, & corpus rotundum haberet contrariũ, & etiã motus circularis, vt tangit Auer. consequens est cont. Arist. & ex hoc colligitur ꝙ cœlũ, quamuis non repugnet recipere intentionaliter à superiori, neq; etiam ab inferiori, non tamen est realiter alterabile, quia ignis cœlo lunæ iuxta positus nihil caloris imprimit, neq; impressiuus est, quia cœlum non est calidũ, quia ex velocissimo motu non ignitur, tum & ex caloris in sole apparentia, tum & quia cœlũ non est caloris receptiuum, nõ .n. recipit peregrinas impressiones, hinc primæ qualitates nõ sunt in eo nisi virtualiter, intelligo virtualiter, calidum esse cęlum, non eo modo quo piper, aut vinum calida virtualiter ponantur, qua hæc alteratione indigent, qua in rem actu calidam conuertantur, vt in fumum, vaporẽ, aut humorẽ calidum ad hoc vt in actum calefaciẽdi reducantur, sed sic virtualiter, sicut effectus in causæ efficiẽtis ęquiuocè virtute cõtinetur quo modo intelligendus est Ar. dicens cœlum aũt, & stellæ calida, neq; etiam senescibile est cœlũ, neq; etiam fatigabile vt testatur. Auer 9. metaph. quia hæc sine alteratione fieri nõ possunt, est igitur cœlum actiuum tñ quia actiuum est, & non passiuum. ¶ Sciendum quoq; est, ꝙ motus localis põt dici simplex, vel compositus, vniformis, & disformis, regularis, & irregularis. dicitur simplex, aut compositus motus naturalis, cuiuslibet talis motus principium actiuum oportet esse intrinsecum, motus cœli est simplex, quia licet resistat orbis intelligentiæ, nõ tñ inclinat orbis in motum oppositum, & ex hoc sequitur motoris infatigabilitas, quia fatigationẽ causat inclinatio ad oppositum, motus quoq; cœli est vniformis quo ad tẽpus, disformitas .n. quo ad partes tpris equales respectu pũcti velocissime moti cęteris paribus est, sed motus cœli non est vniformis ex parte subiecti quia partes cęli distantes a polis velocius mouentur quã partes ꝓpinquę polis moueantur. ¶ Quibus stãtibus dico ad difficultatem motã quòd maior est falsa, & ad probationem resp. Auer. quod subiectum illius maioris supponit vniuersaliter, sed Arist. per põiam infinitam non intelligit potentiam infinitam extensiue, & induratione, sed vigoris, vt sit sensus nullum corpus aut virtus in corpore hẽt potentiã infinitam in vigore. ¶ Ad confirmationẽ dico quòd motus cęli in quantum motus hẽt quietẽ sibi contrariam, sed non inquantum est talis motus .s. cœlestis propter rationes supra adductas, & sic intelligitur dicto Auer. quòd cœlũ pro orbe tantũ non habet potentiã ad corruptionem in quantum orbis talis est, quia est corpus simplex carens materia, licet in quantum corpus absolute vt ly corpus dicit aliquid indifferens ad corpus generabile & æternũ possit corrumpi potentia logicã, quæ nihil aliud est nisi repugnatio quædam, non implicatio contradictionis causata ab intellectu ex terminorũ rationibus inquantum non repugnant: cœlum autem pro orbe tantum potest quiescere inquantum corpus & inquantum cęlum, quia successio & fieri motus non dependet in esse, nisi ab ipsa intelligentia tanquã à causa extrinseca totaliter causante entitatem motus. vide D. Tho. p. p. 70. art. 3. & de potentia Dei q. 6. art. 6. & quolib. 12. art. 9.

12. metaph. cõmen. 14. pri. cęli. 96.
Cõmen. 84.
Disp. 2. Dub. 3.
2. de gen. tex. 50.
4. Metaph. cõmen. 6.
Primo cœli tex. 20.
1. cœli commen. 18.
1. cœli tex. 35.
1. meteor.
Quomodo cęlum est calidum
13. problem. problemate 17.
Cõment. 17.
Motus cœli est vniformis.
Solur. Dub. cõmen. 79. 8. phy.
Vide D. Th. etiam 1. cœl lect. 3. & lect. 13. & 16. 28.

ADDI-

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

NOTA quod ista propositio mouens. & motum sunt simul: non est propositio quasi per accidens, vt voluit Scotus: sed per se & necessaria, vt ostendit Caie. in p.p. D.Tho. & expositor lib cont. Gent. lib.3. c 68. vbi D.Tho. disputat quomodo Deus Opt. Max. sit vbiq; & in oibus rebus, & fundat se super hac propositione Ar. quia mouens & motum, producens & productum, operans & operatum, oportet esse simul, Deus est mouens omnia, quia omnia opera nostra operatur in nobis: igitur cōcludit D. Tho. Deum esse in oibus rebus, & conseruare oia, & nedum hoc fundamento vtuntur theologi ad probandum præsentiam Dei vbiq; immediate immediatione suppositi, sed vtūtur quoq; Philosopi in materia de cessatione motus cœli respectu horum inferiorum, quę perirent, si cœlum non moueret, quādquidem proportionaliter se habet motus cœli motui cordis animalis corruptibilis: sed cessante motu cordis animalis corruptibilis, cessat ois alius motus eius: ergo cessante primo cœlo à motu, oē residuum. & mundus totus cessat moueri, quia in p se ordinatis in mouēdo cessante motu prioris, cessat motus posterioris, sed inferiora hæc sunt pse ordinata in cœlū: igitur cessante cœlo à motu suo hæc oia cessarent quoq;. ¶ Qd ex hoc colligere poteris clarius, qm̄ cœlū est causa vniuersalis, nihil .n. qd est indiuiduū alicuius speciei corruptibiliū pōt esse causa vniuersalis illius spēi, qa tunc illud indiuiduū esset causa suimet, est ergo illud indiuiduū causa particularis, cœlū aūt vniuersaliter causat, & cessante causa vniuersali cessat cā particularis: vnde cœlo cessante à suo motu, hæc oia quoq; inferiora cessarent. ¶ Præcipue cū se hēant veluti instrumenta respectu superiorū vt scribitur 2. de ortu & interitu, & cessante principali cessat instrumētū vt dixit Auer. in lib. de Somno & vigilia: instrumentū .n. artificis sicut dicit Ar. non mouetur nisi sm̄ artificē: & 2. de gen. instrumentū nō mouet sine artifice. ista inferiora sunt quasi instrumenta p quæ mouent corpora cœlestia, scilicet quod hō in generatione hominis non dat nisi illud qd est quasi instrumētum, & corpora cœlestia sunt quasi artifex: cōcluditur ergo quod ipsis cessantibus à motu, hęc quoq; necessario est cessare. ¶ Adde ēt quia non esset tēpus si motus cęli cessaret, sed an quiescente cœlo cœlū esset locus, dico quod licet contineret nō tñ esset locus naturalis, quia deficeret ei conditio qua conseruaret, immo Auerr. voluit res naturales quo ad suū esse dependere à motu cœli, si ergo motus cœlestis cessaret destrueresur ordo totius vniuersi: nec intelligas tu cœlum conseruare res materiales solū, sicut impediens lupū custodit agnū: sed sicut cōmuniter dr̄ lumen à luminoso in esse, & conseruari dependere, hoc voluit Ar. dicens motum esse veluti vitam his quæ subsistunt. ¶ Propterea Astronomi asserunt quod existentibus oibus planetis in prima, aut secunda domo non contingit natū viuere, quia oportet eos esse disseminatos p cęlum, vt natū in diuersis tēporibus suarū ætatū cōseruēt: attribuūt quoq; ordinē mensium quibus moratur natus in vtero planetarum, ordine vt primum Saturno, sm̄ Ioui, & sic gradatim octauum mensem iterum Saturno, & nouū Ioui. ¶ Hoc quoq; fundamento, vt in pluribus vtuntur Physiognomistę vt narrat Albertus primo de animalibus tractatu secundo, & Cicero in libro de Fato, & in 5. tusculanarum, qd etiā Aphrodisiensis Alex. 4.c. lib. de Fato confirmat dicens, sane cū diceret Zopirus Physiognomon absurda quædā de Socrate Philosopho & plurimū ab ius instituto in vita semota, & super his à Socratis auditoribus derideretur, dixit Socrates nō esse mētitum Zopirum, erā .n. naturæ rōne huiusmodi nisi ex philosophię studio meliorem naturam fuissē adeptus. Quia cū discipuli Socratis formā & figurā eius in pergameno depinxissent, & eam Philemoni porrexissent dixerunt, considera hanc figuram, & indica nobis qualitates & complexiones eius: qui respexit cōpositiones, & cōplexiones figurarum, & cōparauit partes ad partes & ait: iste homo luxuriosus est, deceptor, amans coitum: ob quam rem voluerunt eum interficere dicentes: Ostulte hæc est figura dignioris & melioris hominis qui sit in toto mundo; Philemon autem pacificauit eos & correxit dicens: hęc est figura sapientis Socratis, & quod vos quæsiuistis de mea scientia, hoc ostendi, & quid sentio secundum ipsam. Quando ergo peruenerunt ad Socratem dixerunt ei quid fecerant, & quid respondit Philemon. quibus Socrates dixit: certe verū enunciauit Philemon, nec prętermisit vnam literam, verumtamen ex quo prospexi, & consideraui hęc turpia esse, & reprobanda, constitui animam meam regem super ipsa, & retraxi eam ab eis, & triumphaui

1. sent. dist. 17.q.8.art.1

Motus cœli ē veluti motus cordis animalis.

Cessāte causa vniuersali cessat particularis.

Tex. 54. Comm. 55. 8 phys com men. 47.

Lib. Destru. dest. disp.1. dub. 11.

8. phy. te. 1. Astronomi.

Victes physiognomia.

Zopirus.

historia Hippocratis.

Philemonis sententia de Hippocr.

Natura torpedinis.

super appetitum animæ meæ, vide quo modo fundamentum hoc, mouens, & motum oportet esse simul & vniuersale & pluribus artificibus vtile: nec te moueat pisciculus ille qui dicitur torpedo, qui facit ostupescere manus piscatoris, & tamen non ostupescit rete, & dicit Plinius quòd si tangatur extremitate hastæ manus tenentis hastam ostupescit. & Alb. scribit quendam extremitate digiti leuiter ipsum attigisse, & ipsius brachium ita fuit ostupefactum, vt per dimidium annum herbis calidis & vnguentis vix sensum reciperet, quia licet hic piscis non sit simul cum moto immediatione suppositi est tamē simul immediatione virtutis, Vide Caie. in p. p. D. Thom. q. 8 ar. 1. in resp. ad 3. vbi declarat quadruplicem distantiam situalem naturalem suppositalem & virtualem, quia hæc omnia faciunt pro hac disp. propterea annotaui.

Libr. 14. de animalibus

Cai. in p. p. D. Tho. q. 8. ar. 1.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Alteratio duplex.

CIRCA decisionem huius quæsiti, aduerte quòd alteratio potest capi dupliciter, vno modo pro omni mutatione terminata ad qualitatem, & sic ad quamlibet speciem est per se alteratio: alio modo proprie pro mutatione reali & physica de vna qualitate actiua, aut passiua, ad aliam contrariam actiuam aut passiuam, quæ non supponit aliquam aliam mutationem à se, & ad istam quatuor requiruntur, primo quòd sit mutatio realis & successiua sic quòd fiat in contactu realiter & physico. 2. quòd illa fiat de subiecto in subiectum, siue de contrario in contrarium. 3. quòd tales qualitates contrariæ sint adinuicem actiuæ, & passiuæ. 4. quòd non præsupponat aliquā aliam qualitatem terminasse prius illam mutationem, sic quòd vna qualitas per se primo terminet talem mutationem. ¶ Ex quo sequitur primo quòd in secunda & quarta specie qualitatis non est per se alteratio: quia in illis non est contrarietas proprie dicta ¶ Secundo sequitur quòd ad qualitatem primæ speciei non est alteratio proprie dicta quia, vt in pluribus mutatio, quæ fit de prima specie non est de contrario in contrarium, sed est de non esse illius qualitatis ad esse illius qualitatis: etiam qualitates primæ speciei, cum omnes sint spirituales non acquiruntur in subiecto per motum realem & physicum qui fit mediante contactu realiter & physico. ¶ Adde etiam secūdo quòd aliqua qualitas potest terminare motum dupliciter. vno modo per se, & est illa quæ intrinsece terminat motum nullo alio terminante motum necessario prærequisito ad acquisitionem qualitatis: alio modo aliqua qualitas potest terminare motum per accidens, & est illa quæ consequitur qualitatem quæ per se & intrinsece terminat motum. ¶ Scias adhuc quòd aliquid potest per se terminare motum dupliciter vno modo prout per se opponitur huic, quod est per accidens, alio modo vt opponitur huic, quod est gratia partis, & ei quod est secundum accidens, & sic non capitur hic. ¶ Ex hoc sequitur, quod ad multas qualitates de tertia specie qualitatis est alteratio secundum accidens, & non per se, sicut ad raritatem, & densitatem ¶ Secundo sequitur quòd ad tertiam speciem qualitatis est per se alteratio, capiendo per se vt continet sub se gratia partis. ¶ Considerandum quoque est quòd habitus quidam sunt corporis vt sanitas ægritudo, & pulcritudo, & turpitudo, & huiusmodi. & quidam sunt habitus animæ, & isti sunt duplices, quia quidam sunt in parte intellectiua, & vocantur habitus intellectuales, scilicet intellectus, sapientia, scientia, prudentia, & ars. ¶ Alij habitus sunt in parte animæ appetitiuæ. & vocantur morales habitus & virtutes, vt fortitudo, magnanimitas, liberalitas, magnificentia, mansuetudo, & aliæ virtutes, de quibus tractat Arist. in lib. 8. Ethicorum, & siquis diceret quòd ad istas virtutes est alteratio quandoquidem ad omnem illam qualitatem est alteratio quæ acquiritur in aliquo cum abiectione contrarij. ista propositio patet ex se, sed qualitas de prima specie qualitatis acquiritur cum abiectione contrarij, quia contingit quòd aliquis habens habitum falsum & erroneum reducitur ad scientiam, quæ est verus habitus. & tunc ibi oportet ipsum habitum falsum corrumpi vt manifestum est: similiter contingit quòd aliquis habens habitum viciosum reducatur ad virtutem sicut aliquis illiberalis reducitur ad liberalitatem, vel econuerso & ibi oportet illum malum habitum corrumpi: igitur non dum ad qualitates tertiæ speciei, sed etiam primæ speciei qualitatis est alteratio. ¶ Nisi dicamus quòd ad alterationem proprie dictam non sufficit acceptio, vel acquisitio vnius qualitatis cum abiectione contrarij,

Quot requiruntur ad mutationem.

Dupliciter qualitas terminat motum.

Per se duplex.

Habitus corporis & animæ.

Habitus intellectuales, sunt quinque. Habitus morales q. sunt Dubiatio.

Solutio dub.

rij, sed requiritur quòd illa qualitas sit partibilis ita quòd vna pars eius continue possit acquiri post aliam, donec perficiatur & sit in actu, quòd si deficiat non est alteratio propria dicta de qua loquimur. ¶ Qualiter autem virtus moralis generetur in appetitu sensitiuo, vtrum tota simul, aut pars post partem, hæc difficultas spectat ad secundum Ethicorum, sufficit modo scire quòd non acquiritur continue pars virtutis post partem, quia sic esset vera, & propria alteratio. ¶ Nisi ꝙ aliqui dicunt ꝙ ad hoc requiritur aliud scilicet ꝙ qualitas sit sensibilis quæ acquiritur, & subiectum sit per eam sensibile. vide de omnibus his D.Th. tractatem de augmento habituum, & de corruptione & diminutione ipsorũ. ¶ Et nota opinionem Simplicij in Commento prædicamentorum narrantis sententiã Plotini, & aliorum Platonic. ponentium ipsas qualitates, & habitus suscipere magis & minus; propter hoc ꝙ materiales erant, & ex hoc habebant indeterminationem quandam propter materiæ infinitatem. ¶ Vide etiam in q. disp. de ver. vbi ponitur opinio Auicenę, & 4. sent. ¶ Vide quoque Auctorẽ primo cont. gent. in expositione 56. c. vbi disputatur quomodo in Deo non est habitualis cognitio.

P. 2. q. si qua si per totũ. Opin. Simp.

q. 13 ar. 1. Dist. 50. ar. 2

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA decisionem huius quæsiti, aduerte ꝙ solet fieri quæstio non parua, penes quid comparantur perfectiones rerum, vt ratione cuius Angelus est perfectior homine, & vnum elementum est perfectius altero elemento, & vnde etiã est, ꝙ non omnis motus est cõparabilis omnĩ motui in velocitate & tarditate, quia cum omnis motus fiat in tempore, in quo contingit mobile velocius, & tardius moueri, sequitur de necessitate oẽm motum cõparabilem esse omni motui in velocitate, & tarditate. ¶ Nisi esset, ꝙ cum in æquiuoco nulla fiat comparatio, vt notum est apud oẽs rectè philosophantes, & ęquiuocationes quædam sunt multum distantes in quibus solũ attenditur conuenientia nominis, sicut canis dr̃ sydus cęleste, & animal latrabile, aliæ sunt æquiuocationes, in quibus non solum attenditur conuenientia nominis, sed attenditur quædã similitudo inter significata, sicut homo dr̃ ęquiuoce de homine vero, & picto, inquantu homo pictus est habens similitudinem veri hominis ¶ Alię sunt ęquiuocationes proximę, quę sunt proximę, vel propter conuenientiã in genere logico, sicut si corpus dicatur ęquiuoce de corpore cęlesti & corruptibili, quia eorũ non est eadem materia, & ita est ibi ęquiuocatio Physica quãuis sit Logica vniuocatio. ¶ Aliquę sunt æquiuocationes ꝓpinquę sm̃ aliquã similitudinẽ, sicut ille qui docet in scholis dr̃ rector, & ille qui præest domui, & sm̃ aliquas istarũ æquiuocationes põt attendi comparatio, sicut attenditur magis, & minus, & quanto aliqua magis accedunt ad vniuocationem, tanto magis sunt cõparabilia ¶ Et ꝓpterea non oĩs motus omni motui est comparabilis in velocitate, & tarditate, quia dantur aliqui motus diuersorum generum & specierũ & isti non sunt cõparabiles. ¶ Deinde q̃o motus localis põt comparari alterationi in velocitate, & tarditate, cũ æqualiter velox sit, q̃d per æquale spacium mouetur in æquali tempore, & sic sequeretur ꝙ passibilis qualitas esset ęqualis magnitudini, quod est imp. ¶ Neq; etiam omnis motus localis est cõparabilis omni loco motui, cũ nõ oẽs motus locales sint eiusdem spẽi ¶ Deinde motus circularis nõ põt cõparari motui recto, quia tunc magnitudo circularis posset dici æqualis rectę. ¶ Nec valet si dicatur ꝙ rõ ꝓbat in æqualitate, sic ꝙ sit vnus ęque velox, sicut alius, põt tñ cõparari sm̃ magis, & minus, sicut ꝙ vnus sit velocior altero. ¶ Et si quis diceret quia si compararẽtur, nihilominus sequeretur ꝙ circulus esset æqualis magnitudini rectę, patet quia si vnũ illorũ esset velocior alio: tunc in eodem tpe maiorẽ magnitudinem transibit mobile, sed si trãsibit maiorẽ magnitudinẽ, in æquali tpe, transibit æqualem magnitudinẽ, & ita si motus circularis ponatur velocior recto, sequitur ꝙ pars circularis erit æqualis magnitudini rectę, si vero motus rectus sit velocior, habetur ꝙ pars magnitudinis rectę erit æqualis circulari, & si quæratur an ꝓueniat ex parte magnitudinis, vel tpis, ꝙ motus circularis, & rectus non possint comparari, ¶ Rñdetur, ꝙ non prouenit ex parte temporis, cum omne tempus sit eiusdem speciei cum alio tempore, sed prouenit hoc ex parte magnitudinum primo & per se. ¶ Secundo vero ex parte motuũ quia si magnitudines fuerint diuersæ secundum speciem, ita & motus earum, & sic patet quòd motus sursum est magis comparabilis mo-

Pulcra dubitatio de gradibus rerum.

Multiplicitas æquiuocationis.

Non omnis motus omni motui cõparatur.

Dubitatiuncula.

tui deorſum, quam motus rectus circulari, quia inter ſurſum & deorſum non eſt differentia niſi ex parte terminorum, adhuc tamen non comparatur propria comparatione motus ſurſum ad motum deorſum, quia differunt ſpecie. ¶ Siquis etiam quærat, an diuerſitas inſtrumentorũ per quæ aliqua mouentur localiter, puta, ſi aliquis moueatur per pedes, & aliquis per alas, impediat comparationem, ſuppoſito ꝙ illi motus fiant ſupra eandem magnitudinem, & eundem terminum vt ſunt ambulatio & volitatio. ¶ Dicitur quòd non, quia diuerſitas inſtrumentorum ſe tenet ex parte mobilium, modò in vno motu locali, differentia ſecundum ſpeciem attenditur ex parte magnitudinum, & terminorum, & non ex parte mobilium, & ita illi motus ſunt comparatione proprie dicta comparabiles. Ex quo etiam ſequitur, quòd non omnis alteratio omni alterationi eſt comparabilis, quoniam non omnes alterationes ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſsimę, ſed illę alterationes quæ ſunt eiuſdem ſpeciei ſolum numero differentes, ſunt adinuicem comparabiles, illę autem eiuſdem ſpeciei quæ tendunt ad eandem qualitatem ſecundum ſpeciem, vnde ex parte qualitatis attẽditur vnitas in alterationibus, ſed ex parte mobilis, & temporis, attenditur æqualitas & inæqualitas, cuius ratio eſt, quia qualitas non eſt per ſe diuiſibilis, modo proprium eſt quantitati, ſecundum eam æquale vel inæquale dici. ¶ Ex quibus etiam ſequitur aliud coroll. quòd nõ omnis generatio eſt comparabilis omni generationi, ſed ſolum illę quæ fiunt ad eandẽ ſpeciem ſunt proprie comparabiles, & ſimiliter dicitur de corruptione & augmentatione: vnde ſoluitur dubium motum, negando conſequentiam, non enim ſufficit vnitas temporis ad comparationem motuum, ſed requiritur identitas motuum ſecundum ſpeciem, quæ attenditur ex parte terminorum. ad dubium primũ de cõparatione perfectionum, ſunt varię ſolutiones. ¶ Aliqui dicunt totam rerum naturalium latitudinẽ perfectionalem terminari duobus extremis excluſiue, vno tanquam ſummo, vtputa Deo, altero tanquam à nõ gradu, vtputa materia prima, fingunt enim hanc rerum latitudinem eſſe vt circulum, cuius quidem centrum eſt materia prima, orbis vero, ac circumferentia eſt Deus, & tunc ſicut circa omne centrum & infra omnem circumferentiam infiniti deſcribi poſſunt circuli, quorum vnus eſt altero maior, ita inter Deum & primam materiam intelligi poſſunt ſpecies infinitę, quarum vna eſt perfectior altera, atq; vt ille circulus minor eſt, qui à centro minus diſtat, ita illa ſpecies minoris erit perfectionis, quæ minus à materia diſtat: ſed hæc reſponſio ſtare non põt, quia nihil poteſt terminari ex eo extremo, quod terminum nõ habet, nihil enim interminatum eſt aptum terminare aliud, at Deus eſt quid interminatum, igitur nihil poteſt terminare. Deinde potius Deus comparari debet centro, quam circumferentiæ, nã circumferentia proficiſcitur à centro, & non contra, modo ex Deo ipſo omnia exeunt, propterea Emp. Dixit quòd Deus eſt centrum a quo lineæ exeunt vndique. ¶ Alij dixerunt rerũ perfectiones attendi penes propinquitatem vel remotionem a non gradu perfectionis, quæ eſt prima materia, & ita penes receſſum à materia volunt latitudinem perfectionum rerum menſurari: ſed contra etiam iſtam opinionem quia, tũc materia prima eſſet infinite modicæ perfectionis, & ita imperfectior accidente quouis, quod non acceptant aliqui Philoſophi, nam omne accidens ponunt imperfectius omni ſubſtantia. ¶ Ob hoc alij dicunt rerum latitudinẽ attendi penes acceſſum atque receſſum à ſummo vtpote a Deo, ſed nec etiam hoc ſtare poteſt, quia tunc omnes res eſſent eiuſdem perfectionis, quoniam omnes infinite diſtant a Deo qui eſt infinite perfectus. Præterea quia tunc conſimiliter eſſet in latitudine qualitatiua, modo hoc eſt falſum, quia dato quòd ſummus gradus caliditatis ſit vt decem, non propter hoc illa caliditas eſt in duplo intenſior alia, quæ illi ſummo eſt in duplo propinquior, nã caliditas vt nouem, eſt in duplo illi propinquior quam caliditas vt octo, diſtant enim octo à decem per duo, nouem vero per vnum modo duorum ad vnum eſt dupla proportio, & tamen non propter hoc eſt in duplo intenſior, & ita de hac re eſt non parua diſputatio. ¶ Aliqui dicunt latitudinem perfectionum rerum eſſe attendendam penes receſſum a non gradu cum poſitione ſecunda in qua videntur multi conuenire, ſed quid ſit ille non gradus, non parum eſt leue, poteſt igitur non gradus vno modo dici priuatiue, ſicut punctus priuatiue eſt nõ quãtus ſed aptus vt ab illo pficiſcatur quãtitas. Dicunt igitur qđ nõ gradus rerũ priuatiue sũptus eſt rerũ priuatio, quæ eſt nõ res, ſed id vnde res fluũt. non gradus vero poſitiue dubius eſt, & q.lã volut accidẽs, quidã materiã quicquid ſit, dici põt res menſurari ꝑ receſſum a nõ gradu priuatiue ſumpto Sed ſi materia ſit non gradus poſitiue acceptus, penes receſſum à materia,

Dub.

Reſp.

Correllariũ

Aliud correllarium.

Solutio ſecũdi dubij principalis.

Quid Deus ſecundum Empedoclẽ.

Pri. par. q. 7. art. 2.

materia, igitur penes non gradum quicquid sit ille. ¶ Sed vide de his D. Tho. p. p. q. 55. ar. 3. vbi quærit num superiores Angeli intelligant per species magis vniuersales quã inferiores.& 2. sent dist. 3. q. 3. artic. 2. & de ver. q. 8. ar. 10. & in opus. 3. c. 78. ¶ Vide Caiet. in q. de infinitate Dei,& Auctorem lib. 4. contra gentes cap. 1. ¶ Vide quoque Zimaram in Teorematibus, Theor. 13. vbi disputat propositionem Arist. desumptam ex 10. Metha. in omni genere est vnum quod est metrum & mensura omnium existentiũ in illo genere, & ibi latius videbis penes quid attendi debet latitudo perfectionum, & quomodo creaturæ non sunt æqualis perfectionis, licet in infinitum distenta primo principio.

Caie. Auctos.

Tex. 7.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

ADDE hic communem distinctionem, quę fieri solet de genere, quod est duplex scilicet logicum & physicum, genus logicum sumitur ab vnitate alicuius intentionis, cui correspondet natura diuisibilis differentijs formalibus. Intellectus .n. primo actu apprehendens rationem substãtiæ, & postea formans alium conceptum actu reflexo, quo conceptu apprehendit naturam substantiæ vniformiter dici de omnibus substantijs: quia omnes vniformiter per se subsistunt, cum nulla sit in alio sicut in subiecto dicit omnes substantias esse eiusdem generis. Similiter apprehendit ꝙ omnis linea est longitudo sine latitudine cuius extrema sunt duo puncta, & quòd hæc ratio conuenit omnibus lineis æqualiter, ideo dicit omnes lineas esse eiusdem generis, siue sint corruptibiles, siue incorruptibiles. ¶ Genus physicum sumitur ex vnitate potentiæ, aut materiæ,& quia omnibus formis generabilibus & corruptibilibus correspondet eadem potẽtia, scilicet materia subiecta priuationi, ideo omnes formæ sunt eiusdem generis, vt scribitur. 10. Metaph. ¶ Nota etiam ꝙ ea sunt diuersorum generum, quorum potẽtiæ non reducuntur ad aliquem vnum modum potentialitatis, quia sicut à potentiali sumitur genus, ita à diuersis potentialibus oportet accipere diuersa genera, sed substantiæ corruptibiles reducuntur ad vnam potentiam quæ nullo modo est actus, & est semper coniuncta priuationi alicuius formæ quam est nata recipere, corpora vero incorruptibilia reducuntur in vnam potentiam, quæ similiter non est de se actualitas, & non coniuncta priuationi, substantiæ vero abstractę habent vnum modum potentialitatis scilicet esse quidditatem subsistentem, & simplicem potentialem respectu esse, & hæc ratio vniformiter dicitur de omnibus: quia esse nõ est magis de ratione vnius illarum quidditatum quam de ratione alterius, sed æqualiter est extra omnem quidditatem illarum substantiarum, & sic omnes substantiæ abstractę sunt diuersi generis à corruptibilibus, & corporibus cœlestibus. vide de his D. Th. p. p. vbi quærit si omnes Angeli differant specie. vide etiam 2. sent. & de spir: creaturis ar. 9. ¶ Attende etiam quòd vniuersalitas conuenit tam generibus quam speciebus, aliqua tamẽ differentia est quantum ad eorum vnitatem, aliquod enim genus est tantummodo Logicũ, & non Physicum: quia nomen ipsum significans non dicit vnam naturam cui conueniat esse vnius rationis, sed tantum dicit vnam rationem ex parte intellectus, sed natura correspondens huic rationi habet esse diuersarum rationum in re, & hoc modo corpus est genus ad corruptibilia & in corruptibilia, sed corporeitas in corruptibilibus habet esse corruptibile, in cœlo autem hẽt esse incorruptibile, & ideo Metaphysicus, qui considerat naturas rerũ ait 10. Metaphy. corruptibile & in corruptibile differunt plusquam genere, & in hoc 7. Physicorum, dicitur ꝙ iuxta genera latent æquiuocationes: Logicus autem qui format tam de hoc quam de isto vnum conceptum scilicet esse subiectum trinę dimensionis, in quo conceptu vniformiter conueniũt, dicit ꝙ corpus est genus: quia secũdũ hanc rationem vniuoce prędicatur. ¶ Genus autem physicum, & similiter omnis species specialissima, non solum dicit vnam rationem formatam ab intellectu, sed etiam vnam naturam aptam nati reperiri in multis: quæ natura potest tripliciter considerari, vno modo secundum se, & sic quælibet natura est vna, alioquin nomen ipsum significans non esset vniuocum, cum de ratione termini vniuoci sit significare immediate vnum, hanc autem vnitatem non communicat natura suis inferioribus, sed cõuenit naturæ in illa prioritate naturæ qua est prior suis inferioribus, hæc autem vnitas numquam est actualis, sed terminus potentialis, quia sicut natura non habet ãu esse ante sua indiuidua, ita non habet actu vnitatem, sed si ipsa separaretur secundũ esse ab omni-

Tex. 24.

q. 50. art. 4. dist. 30. q. 1. art. 4.

Tex. 26. Tex. 31.

ab omnibus indiuiduis esset actu vna secundum esse sic separatum, quia nō haberet propter quid plurificaretur, sicut etiam si daretur albedo separata, ipsa esset tantum vna ¶ Secundo potest considerari natura secundum esse, quod habet in indiuiduis, & sic accidit ei vnitas, & pluralitas, & nullum istorum conuenit ei per se, si enim de ratione humanitatis esset pluralitas, sequitur q̄ in Sorte essent plures humanitates, si etiā de ratione ipsius esset vnitas, sequitur q̄ ipsa nūquā posset plurificari in Sorte, & in Plat. cuius ratio est, quia quæ sunt de ratione alicuius, & quæ per se conueniunt ei numquā possunt ab eo separari. ¶ Tertio potest considerari secundum esse, quod habet in intellectu per sui spēm representātem ipsam præscindendo, & abstrahendo a b omnibus principijs indiuiduantibus, & sic est vna, nam remotis omnibus principijs distinctiuis remouetur distinctio, & res ipsa manet indistincta, constat autem q̄ hæc vnitas non est realis quia non conuenit naturæ extra intellectum, sed est rōnis tantum conueniens ei secundum esse quod habet in anima, & ad hunc sensum natura vniuersalis non est in pluribus indiuiduis secundū aliquam vnitatē realē, quia sequeretur q̄ in eodē supposito puta in Sorte essent duæ humanitates, quod est falsum, quia duæ humanitates constituunt duos homines, Sortes autem est tantum vnus homo, consequentia probatur, vnitas rei, & entitas rei sunt eadem res vt scribitur 4. Metaph. ¶ Ergo plurificato vno plurificatur reliquū, sed per te humanitas Sortis habet vnitatem numeralē, in Sorte est etiam vnitas specifica secūdum quā eadem humanitas est in Platone, ergo si in Sorte sunt duę humanitates reales, sequitur q̄ in Sorte sunt duę humanitates constituentes duos homines. vide de hac materia D. Tho. in libello de ente & essentia, & Caiet. ibi vbi, fusius disputat contra Scotum quomodo vnitas numeralis existit extra animam & quomodo non.

Tex. 5.

C. 4. q. 6.

Finis Additionum R. Aquarij in Quæst. septimi Physicorum.

INCIPIVNT ADDITIONES MAGISTRI AQVARII

In Quæstiones libri octaui Physicorum.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

NOTA q̄ disputatio hæc de subiecto huius quæsiti, an principalis intentio Arist. de motu cœli, vel de motu in communi, est antiquissima inter Arabes Philosophos, & Græcos, & Latinos, & quia vnusquisque in suo sensu abundat. ¶ Aliqui sequūtur opinionem asserentem Ar. intellexisse de motu cœli principaliter. ¶ Aliqui vero defendūt quòd Arist. primaria intentione intellexit de motu in communi, secūdaria vero de motu cœli, & hæc est sententia D. Th. inter Latinos, Simplicij, & Ioan. Gram. inter Græcos, Auic. Alphar & Auemp. inter Arabes, & est rationabilior, & cōformis magis dictis Philosophi, qa de illo motu disputat principaliter hic Ar. de quo intendebant antiqui, contra quos instituitur hæc disputatio, sed antiqui intelligebant de motu in communi, ut Anax. qui dicebat omnia existere, & quiescere, & deinde intellectus incipiebat mouere motu segregationis. Emp. quoq; qui dicebat entia in parte moueri & interum quiescere cum amicitia, & discordia, igitur intentio quoque principalis Philosophi, est de motu in communi, & nō de motu cœli vt asserunt aduersarij. ¶ Sed occurrit hic grauior difficultas, quia videtur, quod disputatio proposita de æternitate motus, sit impossibilis cum nullus sit motus ęternus, quia nullus effectus est æternus, sed motus est effectus motus igitur non est æternus. ¶ Præterea nullum corruptibile de se est æternum, sed quilibet motus est corruptibilis de se, quia ipse habet cōtrarium, cum ei priuatiue opponatur quies, probatur maior, quia si sic, natura contingētis mutaretur in necessariam, & ista probatione vtitur Auer. cont. Auice. & Alex. ad probandum quòd cœlum non est corruptibile de se, & æternum ab alio. ¶ Item omne habens finem est corruptibile, sed omnis motus habet finē igitur omnis motus est &c. Minor probatur, quia finis motus aut inducetur, aut non, si inducetu

8. phys. Tex. 2.

Pulcra dub.

ducetur:ergo aliquando finietur motus, si non inducetur: ergo motus est ociosus. patet hoc ex Auer. 2. cœli dicente, quod infinito tempore mouer. ad nullum finem mouet, & quod ad nullum finem mouet ociose mouet. ¶ Verum quia Aristo. ex natura instantis, & ex natura motus probat æternitatem motus propterea dicendum est secundum sententiam eius motū esse æternum, licet non secundum veritatem, quæ clamat, in principio creauit Deus cœlum, & terram, sed in doctrina Arist. probatur primo, est natura instantis, quod est continuatiuū temporis, immo instans est continuatio eius. scribitur 4. Phys. instans enim præsens exigit tempus præteritum, & futurum: igitur tempus numquam incepit: ergo cum tempus existat tempus est æternum: ergo cum non sit tempus sine motu, etiam motus est æternus. hac ratione vtitur Ari. in hoc 8. Phys. & 4. cœli: vtitur etiā Auer. lib. Dest. Dest. disp. 1. dub 55. ¶ Verum hæc ratio patitur instantiam, quia punctum est duplex scilicet in actu, & in pōia punctum in potentia est partium lineæ continuatiuum, sed punctum in actu non, quia punctum in actu est extremum lineæ, ideo terminat eam, & non continuat, proportionabiliter tamen in tempore duplicia sunt instantia, vnum est instans in potentia & istud est partium temporis continuatiuum, aliud est instans in actu, & illud est terminatiuum temporis & nō continuatiuum, quemadmodum datur terminatiuum aut iniciatiuum diei, quod non continuat partes diei, ita dari potest totius temporis terminatiuum, aut initiatiuum instans, qđ non est continuatiuū temporis. ¶ Sed contra istam respōsionem arguunt nonnulli. primo quia Arist. ait tempus non habet finem, & 3. cœli quoq; imp. est tempus non esse ¶ Præterea ex ista resp. sequitur tempus incepisse, quia in instāti temporis initiatiuo fuisset verum dicere tempus non est, & immediate post instans quod est præsens erit tempus, cuius oppositum probatur, quia tunc non esse temporis præcessisset esse, & sic ante tempus fecisset non esse temporis, quod est inconueniens, patet consequentia, quia est differentia sine illo cuius est differentia, sed ante est differentia temporis, & sic ante tempus fuisset tempus vt inferam sicuti philos. & Auer. inferunt 3. cœli, sequitur fuisse tempus in quo non fuit tempus.
¶ Sed adhuc patitur instantiam ratio ista, quoniam extra est differentia loci, neq; valet cōsequentia, extra mundum non est locus, ergo extra mūdum est locus, similiter non valet ante tempus non est tempus, ergo tempus est ante tēpus. ¶ Sed dicitur ad hoc ꝙ est differentia hic & ibi, quia extra mundum non est aliquid, sed si mundus incepisset tunc ante mundum fuisset aliquid, puta Deus, & non solum ante secundū naturam, sed ante denotans successionem, & non æternitatem, quæ est tota simul & indiuisibiliter. ¶ Præterea tēpus successiuum est, ergo alicui subcedit, aut ergo tempori, aut non tempori, si tempori habetur intentum, si non tēpori tunc nulli succederet, aut si alicui, tunc tēpus haberet oppositū contrariū, aut priuatiuum, quia oportet dare subiectum in quo recipiatur tempus, quæ omnia sunt impossibilia, motus enim succedit quieti existenti in tempore in quo motus esse poterat, & tunc oporteret, ꝙ quemadmodum mutatio qua incipit motus, est instantanea, ita mutatio, qua incipit tempus, esset instantanea. ¶ Secundo potest æternitas ipsius motus probari ex ratione primitatis in motu, quia si ipse nō esset æternus, ipsum præcessisset alius motus. probatur consequentia quia si incepisset motus, ipse prius fuisset in potentia, deinde in actu: ergo fuisset subiectū potens recipere motū, & fuisset motor potens mouere, ergo oportet motorem, aut mobile mutari, aut impediens remoueri, ad hoc vt motus nouus esset, & sic motū cœli præcessisset alius motus. ¶ Tertio potest argui ratione continuitatis in motu & regularitatis eius, quia motus cœli est continuus, & regularis: ergo indiget motore intransmutabili: ergo motor continuauit & continuabit motū. ¶ Quarto arguitur ex æternitate motoris, quam non probo ex motus æternitate, quia hoc esset petere principium, sed ex hoc ꝙ motor est prædicatum respectiuum, quod non potest incipere verificari de aliquo, nisi per mutationē in altero extremo relatiuoru, sed mutatio hæc nō est in alio a Deo, nō ēt in Deo: ergo nō incipit verificari motorē esse de Deo, si in alio à Deo eēt mutatio, & tunc ante primū motū esset alius motus, & sic pōt reuerti. Ar 8 phys. Ab æternitate motoris super motus æternitatē, quāuis probatū fuerit prius, motorē esse æternū ex motus æternitate, ex his patet in doct. Ar. quid tenendū est de æternitate motus. ¶ Et argumēta soluūtur de facih, & primū soluit Auer. excipiēdo à maiore motū cœli, in sbia.n effecta est mā respiciēs genus formarū, ad quas est in pōia, & hanc pōiam frustrari est imp. vt dixi super 1. Physic sed motus cœli quia priuatiue oppositū hēt, nō de natura sua æternitatē hēt, sed quia subie ctum re-

Cōmen. 61.
Gen. c. 1.
Tex. 131.
Tex. 11.
Tex. 25.
1. Meteororum versus finē. Tex. 15.
Tex. Cō. 15.
1. cœli tex. 69
Tex. 50.
11. Metaph. Cōmen. 41.
11. Metaph. Tex. 31.

ctum respicit priuationem puram, quam nulla forma comitatur, non autem datur agens intendens priuare solum, ideo non est agens quietatiuum cœli, sed agens motum est inuariabile, ideo continuat ipsum, de possibilibus in natura solus motus est æternus, propositio est famosa. ¶ Ex quo soluitur etiam secundum dubium, cum igitur motus sit successiuus licet perpetuetur, non sequitur ipsum fieri necessarium, quia illius partes continuę desinūt esse, quod repugnat enti necessario, verum motus ad hunc sensum, quia non pōt esse quia cœlum moueatur: esse igitur motus quia dependent ex subiecto, & efficiente, quorū vtrumque est æternum & naturaliter alteri applicatur, perpetuari potest, & sic currit argumentum Auer. contra Auicen. & Alexand. ¶ Ad vltimum dicitur quòd finis principalis motus æterni est intelligentia quę est perpetua finis secundarius motus cœlestis, est eductio formarum generabilium de potentia materiæ, sed non propter hoc cessat motus, quia ille finis primarius durat, & est causa æternitatis in motu, ideo non oportet quòd inducto fine secundario, cesset motus & operatio artificis, sed secundarius finis acquiritur in potentia materiæ quo acquisito cessat mutatio vt ait Auer.

Primo de generat. cõ. 55.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

Comment. 15.

DILIGENTER notanda est propositio ista, mobilia & mouentia natura præcedunt motum, quia ex hac habemus in via Ar. quam vera sit doctrina D. Tho. pluribus in locis apud ipsum, & præcipue in hoc 8. Phys. vbi ponit quomodo æterna habent causam, & quia datur mobile æternum, & motiuum æternum, & motus æternus, & si mobile & motiuū sunt priora ipso motu æterno, necesse est vt ipse motus sit causatus à motiuo & à mobili, & sic æternum habebit causam, & etiam corpora cœlestia & substantiæ separatę, licet sint æternæ, non est tamen inconueniens, ea habere causam sui esse. ¶ Ex quo patet quòd quamuis Arist. poneret mundum æternum, non tamen credidit quòd Deus non sit causa mundi secundum suam substantiam, quia secundum omnem rectam philosophiam videmus quòd si in aliquo inuenitur aliquid secūdum participationem, necesse est quòd causetur in ipso ab eo, cui essentialiter conuenit, sicut ferrum fit ignitum ab igne. ¶ Posito quoq; alio fundamento in via Arist. ꝙ primum principium est ipsum esse per se subsistens, & quod non potest esse nisi vnum, sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi vna, cum albedines multiplicentur secundum recipientia, & sic cum omnia alia à primo principio non sint suum esse, sed participant esse, necesse est igitur ꝙ omnia quæ diuersificantur secundum diuersam participationem essendi vt sint perfectius, vel minus perfecte, causari ab vno primo ente quod perfectissime est, vnde & Plato dixit quòd necesse est ante omnem multitudinem ponere vnitatē, & Arist. dicit secundo de diuina philosophia, quod id quod est maxime eus, & maxime verū est causa omnis entis, & omnis veri, sicut id quod est maxime calidū est causa omnis caliditatis. ¶ Quod etiā Auer. dixit secundo cęli, & in secūdo c. de substātia orbis, ꝙ prioritas sm̄ naturā eodē mō reperitur in rebus æternis, sicut & in generabilibus, præter quam ꝙ in generabilibus, quę sunt priora naturaliter, vltra in eis reperitur prioritas temporis. ¶ Hæc sententia est expresse contra negantes Deum esse causam in triplici genere causæ, vnde primo cœli quoq; ait Auer. causata eodē modo necessitatis sequūtur suas causas in rebus generabilibus, & in rebus ęternis, præterquam ꝙ in rebus æternis ista necessitas semper fuit, & semper erit, sed in generabilibus illa necessitas est ligata cum tempore essentiæ causæ tantum, scilicet cum causa fuerit vt sit causatum, & hoc ligamentum, quod est inter causas & causata est manifestius in generabilibus apud nos quā in rebus æternis, & ideo forte vtitur in ęternis ad inducēdum certitudinē necessitatis, quæ est inter causas & causata, scilicet ponendo eas generatas, cum hæc necessitas sit manifestior inter causas & causata in generabilibus. taceant igitur Ioannes Bacconus & Greg. Arim. docentes Aristo. & Auer. non vidisse alium modum productionis in genere causæ efficientis, nisi illum qui fit in tempore, patet enim quod ista auctoritas non recipit glosam, quia Auer. defendit Ar. ab argumento Themistij in hoc casu. ¶ Vnde in cõmento ad confusionem huius opinionis, clarius subduntur hæc verba, videlicet, Generatū & nō generatum non differunt in necessitate, quæ est inter causam & causatum, verbi gratia quod si domus esset æterna, necessario causæ eius essent æternæ, videlicet lapides, & lateres. Manifestum

Tex. 4.

Cõmē. 104.

Opin. Auer. de causalitate Dei.

Cõmen. 105.

Reprehēdit tur Bac. & Greg. Ar. 2. sent. dist. 1. quæst. 1.

sectū est aūt ꝙ si causæ materiales domus essent æternæ multo magis causæ efficientes, quia nō pōt intellectus imaginari domū esse ab æterno lateribus existētibus ab æterno, & causa, efficiens domus nō esse ab æterno. quia vt ait Ar. 12. primæ Philos. non n. materia seipsam mouebit sed tectonica & in 2. Phys. materia non coincidit cū alijs causis. ¶ Adde adhuc ꝙ habetur pri. de gen. & corr. quia causæ gñationis præcipue sunt materia & motor, si igit̃ generatio domus ab æterno præsupponeret materiā æternā: igit̃ & agēs æternū, immo magis agēs quia 3. de aīa scribitur ꝙ vbi est dare passum ibi est dare agens, etiā hoc manifestatur ex. 9. Metaph. vbi potentia actiua diffinitur per passiuam & econtra, vnde Commen. contra Auic. & Alexan. 8. phys. habet ꝙ nihil est possibile ex parte passi, quin sit possibile ex parte agentis, & econtra, immo magis videtur generatio domus dependere à causa efficiente, quā à causa materiali, quia 3. de anima scribit Ar. ꝙ semper honorabilius est agens patiente, & principium materia, vbi principium supponit pro causa efficiente in propria significatione, vt glosat Alex. pri. Phys. sic igitur habemus locum clarum in doctrina Auer. ꝙ æterna sine implicatione contradictionis possunt habere causam efficientem ab æterno, cuius oppositū isti tenent contra Auer. & Ar. qui in hoc 8. phys. reprehendunt Emp. & Democritū qui putabant nulli rei sempiternę assignandam esse causam, sed tm̃ his, quę de nouo incipiunt esse, & 5. Metaph. ait, horū quidem itaq; altera causa essendi necessaria, horum aūt nulla, sed propter hæc alia ex necessitate, & 2. Metaph. ait, vnūquodq; vero maxime ipsum aliorum dicitur sm̃ ꝙ in alijs est vniuocatio, puta ignis est calidissimus, &c & pri. cęli, à primo ente deriuatum est esse, his clarius, his oscurius. & 12. Metaph. Deus est à quo cęlum & natura pendet. Vide D. Tho. q 44. & Caie. q. 9. p.p.

Tex. 30. Tex. 70. Tex. 14. Tex. 17. Tex. 2. Comm. 79. Tex. 19. Tex. 1. Tex. 15. Cap de necessario. Tex. 4. Tex. 100. Tex. 36.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

NOTA hic quomodo ex intelligentia harum conclusionū poteris soluere multa argumenta Auerroistarum de mundi ęternitate: arguebat enim Auer. libro Dest. Dest. ex natura mouentis, si mundus, aut cęlum esset factus, aut ab ęterno, aut non: si primum, aliquid inclinasset Deum ab ęterno, ad agendum quod nunc non inclinaret, & sic nouitas esset in Deo. Si secundum, tunc etiam aliquid inclinasset Deum ad agendum, quod ab ęterno non inclinasset, neque nunc inclinaret, & sic fuisset Deus aliqñ potentia agens, aliqñ actu, & sic ab alio agente reduceretur in actū. ¶ Arguit secundo ex ęternitate motoris & motus ex qua necessario infertur ęternitas mobilis, vt in lib. de substantia orbis, & 12. metaph. ait ꝙ si Deus mundum de nouo fecisset, tunc Deus fuisset ante mundum, & sic tempus fuisset ante mundum, patet consequentia, quia, ante, est differentia temporis, & consequenter mobile, motus, & motor, præcessissent, & sic mundus fuisset ante mundū, & similiter deduceretur, ꝙ mundus esset post mundū. ¶ Et Dest. Dest. ait, imp. est reperiri causam cū oībus cū quibus est causa, & non reperiri effectum, quia causatum & causa in actu, sunt simul & nō sunt 5. meta. sed ab ęterno fuit Deus, in quo nō est noua voluntas, neq; nouiter vult, neq; noua proportio ad aliud: ergo non nouiter mundū produxit, si aūt esset Deus causa in potentia, tunc indigeret reducente ipsum ad actum, & sic non esset Deus causa sufficiens. ¶ Arguit quoque 8. phys. si nouus est mundus, aut potuit principium mundi plus, vel minus distare ab instanti pręsenti, aut nō, si non, prius potuit Deus producere mundum neq; post, si sic, quare non prius, neq; post produxit? ¶ Hæc omnia & similia soluuntur, quia Deus est agens voluntarium, & quamuis habuit voluntatem ęternam producendi aliquē effectum, non tm̃ produxit ęternum effectum, nec est necesse, ꝙ præsupponatur aliqua mutatio, nec etiam pp imaginationem temporis, aliter enim est intelligendū de agente particulari, ꝙ pręsupponit aliquid, & causat alterū, & aliter de agēte vniuersali, qđ producit totū, sicut agens particulare producit formam, & pręsupponit materiam. vnde oportet ꝙ formā inducat sm̃ proportionē ad debitā materiam, vnde rationabiliter in ipso consideratur ꝙ inducit formam & in talem materiā, & non in aliam ex differentia materię ad materiam, sed hoc non rōnabiliter videtur in Deo, qui simul producit formā & materiā; sed consideratur rōnabiliter in eo, qđ ipse ꝑducit materiā congruā formæ, & sui, agens aūt particulare præsupponit tēpus, sicut & materiam, vnde rōnabiliter consideratur in eo qđ agit in tempore posteriori, & non priori sm̃ imaginationem successionis

Disp. 1. Dub. 1. Cap. 2. Comm. 19. Disp. 1. Dub 3. Tex. 3. Comm. 46.

temporis post tempus, sed in agente vniuersali, quod producit rem, & tempus, non est considerare, quod agat nunc, & non prius s*m* imaginationem temporis post tempus, quasi tempus præsupponatur eius actioni, sed considerandum est, ꝙ dedit effectui suo tempus quantum voluit, & s*m* quòd conueniẽs fuit ad suã potentiã demonstrandã. ¶ Manifestius enim mundus ducit in cognitionem diuinæ potentiæ creantis, si mundus non semper fuit, quam si semper fuisset, omne .n. quod non semper fuit, manifestum est habere causam, sed non ita patet de eo, quod semper fuit. vide D. Th 2. sent. vbi concludit Deũ ab æterno voluisse producere mundũ pro illo tunc, quando produxit ipsum. ¶ Et siquis argueret adhue ex natura modi producendi, quia si Deus produxit mundum, aut cœlum, aut naturaliter, & sic ab æterno, patet consequentia, quia potens indutiari, contingenter, & nõ naturaliter agit, consequens est falsum: si autem voluntarie, tunc voluntas circa contraria, contradictoria, priuatiua, ad quorum nullum naturaliter determinatur indifferenter se haberet, & non magis ad vnum quam ad alterum inclinatur, ergo ad hoc vt eligat Deus esse mundi, ipse indiget determinante, & nullum est nisi ipse: ergo à causa voluntaria indifferenter se habente potest determinatio effectuũ prouenire, qđ repugnat rationi voluntatis cõtingentis vt patet 2. phys. cum enim voluntas magis eligit vnum, quam alterum, est pp denominationẽ in vno, quę non est in altero, & si nulla est denominatio in vno, quæ nõ sit in altero, tunc voluntas ambo æqualiter respicit. ¶ Hac ratione vtitur Auer. lib. Dest. Dest. sed deceptus est Auer. in hac ratione sua non considerans Deum esse agens voluntarium, quod ex se habet necessitatem, & determinat seipsum ad hoc, vel illud volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam, sed illud agens, quod ex se est contingens, oportet ꝙ determinetur ab aliquo exteriori ad effectum: unde est valde reprehensibilis hic Auer. sicut reprehendit ipsum D. Aug. in lib. de ciuitate Dei, vbi narrat qualiter Philosophorum ponentium mundi æternitatem, fuit duplex opinio. Quidam posuerũt ꝙ substantia mundi non sit à Deo. Quidã aũt dixerunt esse à Deo. Sicuti si pes semper fuisset in puluere semper subesset ei vestigiũ, quod à calcante factum nemo dubitaret, sic & mundus semper fuit semper existẽte eo qui fecit. ¶ An opinio Arist. reducatur ad primam, vel ad secundam, vide D. Th. de põia Dei, & in quolib. sed prima opinio cum sit irrationabilis, & intollerabilem contineat errorem, non põt Ar. attribui, qui nihil sine rõne dixit, vide in secũdo lib. cõt. gent. c. 34. & 37. & in lib. 3. c. 68.

Dist. 1. q. 1. ar. 5 & dist. 2. q. 1. ar. 3.

Cõment. 48

Disp. 1.

p. p. q. 19. de voluntate Dei.

11. de ciuitate Dei c. 14.

q. 3. ar. 17. quolib. 3.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

IN responsione ad secundum argumentum principale, nota ꝙ interponitur modus agendi ipsius Dei, qui est per voluntatem, & intellectum, & non per necessitatem naturæ vt quiddã voluerunt & male, non intelligentes agens liberum nõ simpliciter dici sed multis modis etiam secundum Ar. ¶ Aliquãdo agens liberũ illud appellamus, quod non coacte, & vi operatur, & ratio est, quia ea agentia libera vocamus, quæ producunt ea, quæ secundum naturam eis producere cõuenit: quare libere agere, est non contra naturam propriam, vt ui & coacte, & in hunc modum agens primum libere agere, multi docuerunt, siue ad seipsum referatur, siue ad ea quæ ad extra ꝓducit: quia Deus non vi, & coacte seipsum apprehendit, atq; expetit, intellectio enim iuxta propriã naturam ei conuenit, motum etiam producit & reliqua per motum non vi, & coacte, sed iuxta propriam naturam: quia ergo libere seipsum intelligit, & appetit, atq; ea quæ extra facit, libere facit, & ista libertas necessitati, & naturæ non repugnat. ¶ Secundo dicitur agens liberũ, quòd ita operatur quòd secus operari potest, & in eius potestate situm est agere, atque hoc agens ita sonat quod agens contingens, q̃uo primum mouens liberum agens non põt vocari secundum Phyloso. hæc enim libertas necessitati repugnat, si ergo primũ mouens necessario agit, ergo non libere. ¶ Dicitur tertio agens liberũ, quod sui gratia operatur, & nõ alterius, & proinde hominem, qui sui gratia est, liberum vocamus, seruum vero, qui alterius gratia est, secundum hoc significatum Metaphisicam liberã scientiã Ar. docuit in prologo Metaph. quoniam sui gratia est, & sic primum omnium mouens libere agere dicitur vt scribit Arist. 2. cœli, Deum prima intentione agere gratia sui, quia ignobilia ordinitur ad nobilia. ¶ Dicitur quarto agens liberum vt 6. suę Metaph. docet Auicennas, illud agẽs quod alicui bonũ impartitur, à quo nullum expectat præmium, neq; retributionẽ, & quia

Agens liberum multiplex.

Tex. 22.

Cõ. vltimo.

Deus

Deus suam bonitatem omnibus rebus impartitur, à quibus nullum expectat præmium, liberum agens dicitur. ¶ Secūdum philosophum Deus dicitur agens liberum primo, tertio, & quarto modo, & cum his stat q dicatur etiam agens necessarium, quia ita mouet φ potest nō mouere, si enim primum mouens posset non mouere, fieret etiam vt quodlibet sublunarium quiescat & non sit, & sic mundus posset non esse æternus, quod reputat absurdum Arist. 8. Physi. consimiliter nullam haberet efficaciam demonstratio, quam adducit 2. de gener. vbi demonstrat generationem esse perpetuam, quoniam Deus sempiterno motu mouet: ergo si Deus pōt non mouere, fieri posset, vt generatio non sit. Quare iuxta Arist. sententiam Deus necessario, & libere agere dici valet, libere quia non ui & coacte agit. ¶ Nec te moueat imaginatio Scoti in hoc. qui voluit Deum agere cōtingēter ad extra, quia hoc est falsissimum de mēte Arist. quia si Deus ageret contingenter: ergo ista motionē producit, quòd potest ipsam non producere: ergo potuit nolle producere, ergo illud nolle in Deo esse potuit: ergo potuit esse Deus, quia quicquid est in Deo, Deus est, sed quod Deus esse potuit, necessario Deus est: ergo Deus habuit, & hodie etiam habet illud nolle, sed hoc est falsum, quia motus est, igitur non potuit illū nō efficere: ergo necessario efficit, & non cōtingēter. ¶ Præterea si Deus contingenter agere: ergo posset non mouere, igitur non esset actus purus, hæc est ratio Ar. 12. Metaph. vbi primum omniū mouens actum purū esse ostendit, quoniā sempiterno motu mouet, etsi semper nō moueret, vel posset nō mouere. actus prorsus non esset. ¶ Tertio omnes agens contingens, quod pōt in opposita ab eo actio nō fluit, nisi noua causa concurrat, quæ hoc agens definit, & determinat ad alterum oppositorū producendum: Deus ergo si agens contingens est, in opposita igitur potest, & sic ab eo nō fluit actio noua, nisi actio noua concurrat, a qua definiatur ad motum potius, quam ad quietem agendum. ¶ Rursus si primum mouens contingenter ageret: ergo potuit quandoq; primū mouere: ergo ante primum motum dabitur mutatio prior, nam si deinde mouet, igitur est orta noua relatio, namq; actu mouens factum est, & quod poterat mouere, actu mobile, atq; noua relatio non acquiritur, nisi motu aliquo pacto, vel in eo quod mouet vel in eo qđ mouetur, vel in vtroque: igitur ante mutationem quæ dicitur prior alia præfuit. hæc est ratio Ar. 8. Phys. quæ euertitur si dabitur primum mouens contingenter mouere: ergo opinio Arist. est φ necessario moueat. ¶ Rueret quoq; ratio Ar. 2. cęli vbi habet, si cęlo adderetur astrum aut non moueretur. ¶ Aut tardius moueretur, quæ quidē consequentia valida non est, nisi quoniam Deus cęlestis motionis causa effectrix quatenus potest mouet, nā si ita nō ageret Ar. dici posset, φ vera esset ratio si Deus moueret necessario, sed quia mouet contingenter propterea non concludit. ¶ Adde etiam quia in æternis non differt esse & posse vti 3. Phys. constat. igitur si Deus potest non mouere: ergo actu non mouet. ¶ Ad idem etiā ducit ratio Ar. 12. Metaph. vbi ostendit, primū motorem mouere necessario, quia mouens immobile quod est actus purus aliter se habere nequit, necessario mouet, sed primus motor ita se habet, est enim omnis motionis expers, & purus actus: ergo necessario mouet, qđ etiam 8. Phys. ostendit vbi probauit virtutem infinitam in magnitudine finita non existere, etenim si in hac magnitudine virtus infinita foret, motus in non tēpore fieret, ratio ideo valet qm̄ agens quod ex necessitate naturę agit quatenus pōt operatur, qm̄ quocumq; paruo tempore dato moueret, in eodē virtus finita ēt mouere posset, veluti patet p virtutis incrementum. quid tn̄ tenendū est de hac re secundū veritatem, vide D. Tho. p. p. & 1 cōt. Gen. vide quoq; in 1. sent. dist. 43. q 2. & de ver. q. 23. ar. 4. & de pot. q. 3. ar. 5. vide ēt Caiet. in apostillis 14. q. p. p. super ar. 13. vbi soluit rationes Scot. & præcipue illāc, ausa mouēs inquantum mota, si necessario mouetur, necessario mouet, & alias quas adducit Scotus.

Tex. 8. Tex. 16. 1. sent. dist. 2. q. 2. Tex. 38. Tex. 8. Tex. 30. Tex. 32. Tex. 35. Tex. 79. q. 19 art. 3. cap. 76. 1. sent. dist. 3 q 2 & distinct. 8.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA illam propositionem quæ habetur in secundo notabili, Philosophus nō putauit se demonstrare æternitatem mundi demonstratione simpliciter, ratio istius propositionis est, quia nouitas mūdi se habet in hoc negotio sicut mysterium sanctissimę Trinitatis, sed tale mysterium sola fide tenetur, & demōstratiue probari non pōt, igitur & nouitas mundi. ¶ Quia mediū ad probandū mūdū incepisse, aut sumeretur ex parte Dei creātis, aut ex parte creaturæ, nō primo quia Deus agit p volūtatē,

Nouitas mūdi est, sicut mysterium Trinitatis.

& diuina voluntas inuestigari per rationem non potest, sed tantum manifestatur nobis p
reuelationem cui innititur fides. ¶ Nec secundo esse potest quia creatura quantum est de
se,& sm̄ rationem speciei abstrahit ab hic & nunc, propter quod dicitur q̄ vniuersalia sunt
vbique & semper: ergo per ipsam creaturam probari non poterit aliquid esse de nouo.

H:b. ca 11. ¶ Præterea articuli fidei demonstrari non possunt, quia fides est argumentum non apparē
tium, sed mundum incepisse est vnus de articulis fidei, iuxta illud, credo in vnum Deū fa-
ctorem cæli. &c. ¶ Immo inconueniēs est adducere aliquas rationes præcipue sophisticas
ad probandū articulos fidei, quia tunc existimarent infi leles propter illas rationes nos cre-
dere articulis fidei, & sic irriderent nos. ¶ Rursus ex hoc euacuaretur meritum fidei vt ha
bet Greg. in quadam homilia, fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experi-
mentum. ¶ Adde etiā quia actio agentis est instantanea, & non est necesse agens esse prius
facto, sicut patet in illuminatione medij, sed creatio qua mundus creatur, est instantanea,
ergo non potest demonstrari, quod Deus fuit ante mundum. ¶ Et licet inter philosophos,
& theologos fuissent variæ opiniones de productione mundi, rei veritas tn̄ est, q̄ non pōt
Tex. 4. demonstrari mundū incepisse. ¶ Licet dicat Auer. in hoc 8. physi. qd̄ repugnat principijs
naturæ produci de nouo, quia à voluntate noua nihil æternum, igitur ab æterno nihil no
ui. ¶ Præterea Deus, & natura de possibilibus semper eligunt qd̄ melius est, sed mundū
semper esse est melius, & possibile, quam qn̄que esse, veluti esse est melius ipso non esse,
igitur æternus est mundus. ¶ Tertio bonum est sui ipsius diffusiuum & communicati-
uum: ergo maxime,& infinite bonum est maxime & infinite sui ipsius diffusiuū, sed Deus
est maxime, & infinite bonus: igitur ab æterno fuit mundus. ¶ Quarto Deus producit
mundum secundum suam potentiā, quæ est infinita,& potentia infinita producit effectū in-
finitum, & infinitæ durationis: igitur Deus produxit mundū ab æterno, sed Auer. in hoc
Comm. 51. non est sibi constans, sicut & in multis alijs fecit. ¶ Præcipue, intellectione primi prin-
cipij, siquidem 12. metha. voluit, primū principium non intelligere ea quæ sunt hic, quia
nullus intellectus in actu intelligit minus nobile: sed Deus est intellectus in actu &c. ¶ Vn
Comm. 36. de subiungebat, Imp. est Deum intelilgere villus, aut nobilius, & 3. de anima contra The-
mistium aiebat, qui comprehendit minus perfectum ex eis comprehendentibus quæ non
sunt admista materiæ, necesse est vt comprehendat perfectius, & non econtra. ¶ Et eodē
Comm. 19. libro loquens de intellectu agente dicebat, q̄ intellectus agens non intelligit aliquid corū
quæ sunt hic. ¶ Et in libro de beatitudine animę scripsit, q̄ non est alia natura quæ appre-
hendat intelligibilia materialia nisi homo, vilesceret igitur diuinus intellectus si hęc intel-
Tex. 15. ligeret. ¶ Quod tamen est expresse contra mentem Ar. qui 5. Metaph. arguit contra Emp.
q̄ si Deus non cognosceret quæ sunt hic, sequeretur q̄ esset insipientissimus, & q̄ animal
C. 10. mortale sit scientius eo. ¶ Et 10. Ethi. ait, q̄ Deus gaudet de eo qui nititur sibi assimilari,
& in libro de bona fortuna concedit ipsum Deum cognoscere futura. Et ipsemet Auerr. 2.
Comm. 37. Phys.& 12. Metaph. concedit Deum hēre sollicitudinem de indiuiduis, & 2. de anima ait, q̄
Comm. 34. misereatur eis, & 10. Ethi. ca. 10 ait q̄ dignius est ergo vt benefaciat eis, qui amant ipsum
plus, & vt honorificet eos, & visitet eos sicut dispositio amici cum amico. ¶ Quēadmodū
ergo non est sibi constans in hac disputatione de intellectione primi principij, ita & in hac
Comm. 1. de creatione, quia 2. Metaph. ponit creaturam: igitur debet ponere & creatorem cum sint
G. 2. relatiua. ¶ Et in libr. de substantia orbis ponit, quòd cęlum indiget virtute non solum
Comm. 38. dante sibi motum, sed & largiente esse, permanentiam, & 7. Metaph. habet quòd id quòd
mouit Arist. ad ponendum mouens, quod separatum est à materia, fuit in factione substan-
tiarum separatarum, siue virtutum intelligibilium, ex quibus verbis sumitur substantias
separatas esse factas: ergo ex nihilo productas & sic creatas, non ergo faciendum est funda-
Solutio ra mentum in verbis Auerr. cum non sit sibi constans vt diximus. ¶ Rationes quoque suæ
tionū Auer. de facili soluuntur, & ad primam negamus similitudinem, quia voluntas antiqua est
perfectior, & ita potest agere quicquid noua aget, sed non econtra. ¶ Ad secundam, dici-
mus quod antecedens est scitum à nobis pro maiori, sed verum mūdum semper esse sit me-
lius, est dubitatum, & in mente Dei reconditum. ¶ Ad tertiam dicimus quòd licet Deus
sit maxime bonus, & de se maxime communicabilis, sed quòd non ab æterno se commu-
nicauit ad extra, hoc prouenit ex sui voluntate, & ex parte rerum producibilium, quibus
repugnat produci ab æterno, cum enim Deus se communicet per intellectum & volunta-
tem,

tem, & diffundit se quandiu, & quantū vult, & intelligit sm ꝙ congruit fini rerū quibus diffundit suam bonitatē. ¶ Et sic dicimus quoque ad quartā, ꝙ Deus agit sm suā pōiam moderatam suo intellectu, & voluntate. ¶ Nec terreat te argumentum illud qđ dicunt esse Achillem, si Deus fuit ab æterno, & mundū nō ꝑduxit, quęritur, quid fuerit in causa, quia aut potuit & voluit ꝑducere, aut nec potuit nec voluit ꝑducere, aut voluit ꝑducere, sed non potuit, quia inerat sibi aliqđ impedimētum, aut potuit, sed non voluit. si detur primū hētur iam intentum, ꝙ mundus fuit ab ęterno, si vero alterum, ꝙ nec potuit nec voluit, sequitur ꝙ nec postea vellet, nec posset, & esset imperfectus, & perfectior postea. si tertiū, ꝙ voluit sed non potuit, pariter esset imperfectionis, quę repugnat primo principio. si quartū, ꝙ potuit sed non voluit: ergo fuit inuidus cum posset bonū cōicare, & noluit agere, & inuidia oīs est releganda à Deo: cum ergo nullum horū sit dare, sequitur ꝙ mundus sit ęternus. ¶ Soluitur hoc dicendo ꝙ Deus ab æterno potuit, & voluit ꝑducere mundū, sed pro eo tempore quo ipsum ꝑduxit Deus habuit hāc voluntatē ęternam, volo ꝑducere mūdum in tali tempore, nec est inuidię ascribendum, sed diuinę voluntati quæ est ipsamet diuina sapientia: quia non facere bonum qñ aliquis pōt non est inuidię: debet .n. bonū fieri cum oportet, & qūo oportet: ita decuit diuinam voluntatem mundum in tempore facere, quia non oportebat creaturam esse suo creatori coeternā vt ait D. Th. in hoc 8. phys. ¶ Et vlterius ita factum est vt nobis ostenderet Deū non eguisse hoc mundo, sed potius mundum indigere Deo, & vt per hoc clarius agnosceretur ipsum esse causam oīum quia omne nouū indiget innouante, ꝙ non ita cognosceretur. si mundus esset æternus. ¶ Et ex hoc etiā cognoscimus ꝙ Deus est infinitę virtutis vt oñdit D.Tho. p. p. & etiā agnoscitur ꝙ agit ꝑ intellectum & voluntatem ꝑducendo mundum qñ voluit. hinc etiā oritur, ꝙ creaturæ timent, & venerentur ipsum, quia vident oīa ab eius potestate pendere. ¶ Et si dicis exēplū & exēplatum sunt relatiua, & natura relatiuorum est, vt ait Ar. in præd. ꝙ posito vno ponitur reliquū, & vno remoto remouetur & reliquū. si igitur Deus, qui est exemplar ipsius mūdi est ęternus, vnde dr mundus Archetipus, quare & exemplatum (qđ est hic mundus) non sit æternum. ¶ Ad hoc dr ꝙ licet exemplar fuerit ęternum, tñ relatio qua exemplar refertur ad exemplatum non est æterna, quia sunt relatiua tertij ordinis, vnde relationes tēporales non sunt reales in Deo, sed in ipsa creaturā, & per easdē denominatur Deus Dñs, creator & gubernator noster, quia nos sumus serui, & creaturæ ipsius, sicut columna dr dextera ꝑ mutationem illius, qui refertur ad ipsam cum prius non referebatur vt docet D.T. p.p. & vtitur exemplo Ar. 5. Metaph. de scibili & scientia, nāq; scibile non refertur ad scientiam, nisi quia scientia refertur ad scibile. ¶ Ex his ergo habes nullam rationem posse cogere nos vt dicamus Ar. demonstrasse æternitatem mundi demonstratione simpliciter, sed tantū ad homine, contra quos disputabat vt erat Anax. Democritus, Emp. Melissus, Plato, & cū cæteris. ¶ Plato asseruit vna cum tpe fuisse productum mundum & duraturū perpetuo, sicut & nos ponimus, & dicūt nonnulli hoc accepisse à summo scriptore librorū genesis Moyse. ¶ Anaxagoras quoque posuit mundum factū fuisse à diuina mente, & infinito ante tpe mētem antecessisse, & postea mūdum fecisse, quam mentem Deum benedictū sine dubio intelligere voluit. ¶ Democritus genuit mundū ex automis indiuisibilibus casu, & fortuito cōcurrentibus. ¶ Empedocles genuit mundū ex odio & ex amore. ¶ Orpheus enim meminit Ar. 1. Metaph. asserebat res non vere posse dici factas ex nihilo: qm factæ sunt ex Dei sapientia, in qua præerant oīa. ¶ Propterea Ar. libro de mundo ad Alex. dicebat, vetus fama est, & quidem hæreditaria mortaliū oīum vniuersa à Deo, & ꝑ Deum nobis esse constituta. ¶ Sed quia isti antiqui ponebant varios modos quibus dicebant mundum fuisse genitum, & hos destruit Ar. ꝑ rōnes suas, ꝙ si mundus incepit, ergo aliqua mutatione incepit, sed oīs mutatio supponit subiectum, ergo antequā mundus esse factus fuit subiectū, & sic mundus erat antequā fuisset factus, quæ rō concludit mundum non esse factum ꝑ motum, & mutationē: hæc est illa quæ requirit subiectū vt ait Phil. 1. phys. ꝙ si fieri debet hoc animal puta vermis, fit ex non hoc animali, sed non fit ex non animali simpliciter, sed si fieri debet animal simpliciter fit ex nō animali simpliciter ista mutatio non requirit subiectum, si mutatio dici debet largo vocabulo, quia est ꝑductio à nō esse simpliciter totius ad esse simpliciter totius, verius tñ dr simplex emanatio, siue creatio, & sic concludit alia rō de tpe ꝙ si mundus incepit, ergo & incepit & tempus, & sic esset tempus ante tps cum tempus suppo-

De pōsa Dei q. 1. art. 2.

Solutio Achillis philosophorū.

Lect. 2.

q. 25. Vide D.Th. p. p. q. 19.

C. de relatiuis.

q. 13. art. 7. C. de relatiuis.

In timæo.

Anax.

Orpheus.

Iuxta sñe.

supponat ante. ¶ Conceditur rō hæc, si mundus incepisset vt dixerunt antiqui præcipue Empe. p litem & amicitiã: sed non concludit contra nos christianos, qui ponimus mundũ incepisse p simplicem emanationem, & simul etiam incepit tempus iuxta illud Gene. primo in principio .s. tp̃ris, vel in principio idest cum tp̃e, vel ante oĩa creauit Deus cœlũ & terrã. ¶ Vide D. Th. p. p. vbi exponit istã ꝓpositionẽ tripliciter contra tres errores Antiquorũ .s. Manichæorũ, Auicennæ, & Ar.

q. 46. ar. 1.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

CIRCA continuitatẽ motus augmenti, nota ꝙ motus sequitur dominiũ agentis supra resistentiã, sic ꝙ si actiui supra passiuum sit equalitas, aut minoritas, nõ inde fiet motus: neq; cum illa circũstãtia fieri põt. ¶ Si aũt sit naturaliter actiuũ & denominans passiuo sufficienter applicatũ sine impedimento fit actio, impedimentum, qđ remouetur hic non intelligitur resistentia mobilis ad motorẽ, neq; reactio, sed intelligitur illud, qđ si adesset adiuuando mobile, non superaret agens resistentiã mobilis. ¶ Cum .n. oĩs motus de quo sermo est sit temporalis, oportet mobile resistere mouenti: est .n. resistentia causa successionis operis: quẽadmodũ dominiũ agentis est causa operis successiui: hæc dico ad excludendos motus intentionales, quales sunt sensatio, intellectio, volitio qui fiunt in instanti vt ait Auer. 2. de aĩa. Similiter si agens fuerit voluntariũ determinatũ p appetitum, etiã fit actio supposito, ꝙ aliunde non veniat defectus, puta si in agendo requiratur instrumentũ non deficiat ex eo, vt nauta intendente regere nauem fracto temone, aut remo &c. tunc quãtitati dñij corrñdet quantitas velocitatis: sic ꝙ si magnũ est dñium, magna est velocitas, si paruũ, parua: si mediocre mediocris, & si nullum, nulla, & si infinitũ, infinita, & si infinite paruũ esset dñium, infinite parua esset velocitas, nisi forte natura rei ꝓhiberet, et si vnum dnium est duplum, vel triplũ, vel in alia ꝓportione se hñs ad alterum dñium, etiã velocitas vna est dupla, tripla, vel in alia ꝓportione se habẽs ꝓueniens ab altero agente, alterum dñium hñte, et si æqualia sunt dñia, equales sunt velocitates, intelligo ꝙ actus actui comparetur, & põia põiæ sic, ꝙ si agens agit, velocius est, si põt agens agere, põt velocius esse, hanc sententiam ponit Auer. causa diuersitatis & æqualitatis motuũ est diuersitas, & æqualitas ꝓportionis motoris ad rem motã, intelligo diuersitatem in æqualitatem 7. phys. dixit quoq; Auer. ꝙ velocitas & tarditas motus quã hẽbat totum motum ad totum motorem, est sm̃ ꝓportionem excessus põiæ motoris ad potentiã moti, intelligo ꝓportionem excessus, põiæ motoris proportionẽ põiæ motoris excedentis rẽ motã, vñ dixit Auer. 8. phys. quanto maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior, intelligo cæteris paribus ¶ Et sic sequitur, ꝙ si æquales resistentię æque velociter mouentur, illę ab equalibus põijs mouentur, et si equales resistentię inequaliter mouẽtur, ab inequalibus põijs mouentur, & resistentia duarum æqualiũ uelocius motã à maiore põia mouetur, & tardius mota resistentia à minori põia mouetur, Ar. aũt, & Auer. dixerunt agentia æqualia in patientibus æqualibus agunt in oĩbus partibus tp̃is, in tp̃e æquali & in ꝓportione equali, maius aũt agens in patientia equalia, in eodem tp̃e magis agit quam minus agens, patiens aũt maius ab equalibus agentibus minus patitur, & passum minus, magis patitur, ab agentibus aũt diuersis in diuersa passa, si proportio agentiũ ad agentia sit, sicut ꝓportio patientiũ ad patientia eque velox actio perueniet, econuersa aũt est si actio æqualis est, & inequalia agentia, & passa illa ꝓportionalia sunt, s. magnum agens, & magnũ passum, paruũ agẽs, & paruum passum. vbi aũt agentia sunt diuersa, & in idem passum agunt eadem actione: ergo in temporibus diuersis. & vt sit ꝓportio agentis ad agens, sicut ꝓportio tp̃is ad tp̃. & reperitur hæc propositio apud Auer. ¶ Sciendũ quoq; potentiã respectu resistentię tripliciter se hẽre posse, scilicet superando, æqñ, & deficiendo, tunc si põia equatur resistentię, non curo equationem in quantitate, aut gradibus, sed in virtute actiua, & resistitiua computatis omnibus adiuuantibus cum potentia, & omnibus resistentibus cum resistentia quantum adiuuant, & quantum resistunt, tunc non sequitur velocitas, neq; motus, & à fortiori si potentia sit debilior quam resistentia: & hoc est quia potẽtia est totaliter impedita vt in statera superpositis hinc inde paribus ponderibus equaliter eleuata, ꝙ si fieret motus non esset potentia totaliter impedita, vt in statera si inequaliter eleuetur. hanc sententiam voluit Auerr. 12. Metaph. motor non mouet nisi quia potentia eius est maior potentia moti, & quanto fuerit maior potentia tanto erit maior motus, & cum potentia non superabunda-

Comm. 125. cui motus fiunt in instanti.

4. physico. comm. 71.

Comm. 36.

Comm. 79.

1. Cæli tex. comm. 64.

1. Cæli comment. 66.

Comm. 41.

uerit mouebit tardius, intellige vsq; quo natura tolleret paruitatem, & 4. phys. p hanc regulam motor non mouet, nisi quia pôia eius excedit potentiam rei motę, & 1. cœli velocitas motus est ex augmento potentiæ motoris supra potentiam moti, & 4. Cæli, si virtus grauitatis excedit resistentiam medij transibit deorsum velocius, si aũt debilior sit supernatabit,& Auer. 8.phys. pôiam motoris est superare pôiã mobilis in quã est, & Auer. 2. Cæli scribit de cæsa corda, aut filo æqualiter vndiq; distracta, & vniformi, qñ cum virtus distrahentis erit fortior virtute continente continuitatẽ fiet solutio, qñ non, non. ¶ Neque sequitur dum rumpitur, ꝙ ad indiuisibilia rumpatur, sed in medio, quia alibi à medio partes sese consequũtur, & in medio sine consequutione distrahuntur. Idem est argumentũ de sphæra adamantea trahente ferrum in medio sui continẽte. 2. Cæli & de igne posito in centro eodem libro quo supra: ꝙ si dixeris ignem rarefieri, deinde ascendere vt Phil. ibi: tunc ponatur minimũ ignis rarissimum, & tunc sequitur ꝙ corrũpetur incontinens, ponere aũt ipsi igni circunstare vacuũ, est impossibile naturale, eandem sententiã hẽt Auer. 4. Meteo. si pôiæ essent æquales non operaretur vna in aliam sibi comparem, pp hoc Auer. 2. de ortu & interitu loquens de æquali elementorum concursu ad generationem, dixit: si æquales fuerint pôiæ non fiet altera forma, hanc conclusionẽ supponit Ar. 2. de anima loquens de obiecto corruptiue agente in sensum, dicens: si fortior sensitiuo est motus, soluitur rõ 1. ppor tio, vel mensurã: & 1. Cœli, si infinitũ esset elementum, infinita vtiq; & velocitas, si aũt velocitas, supple esset infinita, & grauitas & leuitas esset infinita, & Auer. ibi monstrauit secundum hunc sermonẽ causam pp quã si velocitas fuerit infinita, ꝙ grauitas sit infinita, & est quia si causa rerum diuersitatis in velocitate eorum indeclinatione, idest in grauitate & leuitate, sequitur ꝙ quanto magis fuerit graue, aut leue tanto magis erit velox, & manifestũ est, ꝙ hoc conuertitur, scilicet ꝙ quanto magis fuerit velox, tanto magis erit graue, & leue, & cum ita sit, si fuerit velocitas infinita, necessario erit grauitas infinita, ex his ergo apparet manifeste vnde sumenda est continuitas motus, de qua Auctor agit in præsenti quæst.

Comm. 71. Cõmen. 32. Cõme. ult. Comm. 78. Comm. 93. Comm. 9. Comm. 94. Comm. 10. Comm. 48. Tex. 123. Tex. 88.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA id ꝙ notat Auctor de mente S. Tho ꝙ in formis, quæ suscipiunt magis, & minus non datur latitudo graduum infinitorũ, sed est dare maximus, & minimus gradus, ita ꝙ datur caliditas ita remissa, ꝙ ea remissior in natura dici non pôt. ¶ Dubitaret aliquis, quia si daretur minimũ in formis suscipientibus magis, & minus, tunc illud esset oino indiuisibile intensiue, qđ est falsum, tũ qa sicut indiuisibile sm̃ extensionẽ additum alteri, non facit maius: sic nec indiuisibile sm̃ intensionem additum alteri, non facit intẽsius, & per consequens formã non intẽderetur ex additione talium modorum, & cum tota forma sit resolubilis in talia minima, si ponantur sequeretur, ꝙ nulla forma esset intẽsior alia, tũ quia quodlibet talium acquireretur subito, & in instanti, & p consequens, vel nulla intensio esset continua, ꝙ est falsum, vel aliquis motus continuus esset cõpositus ex mutationibus, vel mutatis, esse præcise, qđ est contra Ar. 6. Phys. ¶ Pro solutione huius dubitatis est sciendũ vt notaui in additionibus super primũ Physi. ꝙ dupliciter pôt intelligi minimum, vno modo qđ detur minimum non per se existẽs, sed necessario coniunctum alteri, sicut dicimus ꝙ in quantitate continua non datur hoc modo minimum, quia quantitas est diuisibilis in infinitum: vnde quacunq. quantitate paucã data, est dare minorẽ, & sic dicunt aliqui, ꝙ similiter forma intẽsibilis in infinitum secundum latitudinẽ intensiuam est diuisibilis, & consequenter, ꝙ quacunq; forma remissa data est dare aliam remissionem eiusdem speciei. ¶ Alio modo pôt intelligi ꝙ detur minimum potens p se existere, ita ꝙ licet ipsum non sit simpliciter minimum, tñ si fieret vlterior remissio necesse est ipsum corrumpi, & sic etiam dicunt ꝙ non datur minimum, quia quacunque forma remissa data ipsa potest fieri remissior & manere sic remissa in rerum natura. ¶ Doctrina thomistica vero sustinet ꝙ datͬ minimũ intensiue siue remississima forma, ita ꝙ si fiat vlterior remissio, necesse est ipsam corrumpi, & huiusmodi minimum acquiritur in instanti, exẽpli gratia ignis calefaciens aquã in primo instanti expulsionis frigiditatis idest in primo instanti non esse frigiditatis introducit in aquam remississimum calorem, & postea successiuę ipsum intendit: ita quòd quilibet ignis hoc facit, licet quanto fuerit fortior, tanto

Tex. 3. Quomodo datur maximum & minimum.

tanto citius abiiciat frigiditatem, & intendat calorem, semper tamen primum, quod causabitur in subiecto de calore erit remissisimus calor, & idē dico de forma, quę abiicitur, ē enim deuenire ad remissisimū frigus aquæ, quod statim in instanti ignis corrūpet, licet successiue abiecerit frigiditatem præexistentem, donec deuentum sit successiue ad hanc minimā frigiditatem, & hoc est vniuersaliter verum in omnibus formis habentibus contrarium, in his vero quæ non habent contrarium sicut est lux causatur remissisima forma secundū maximam, vel minimā distantiam ad diaphanum. Quod antē sit dare hoc modo minimū formæ, quæ intenditur, & remittitur, probatur primo sic. ¶ Si non est dare minimum, sequitur quòd non est dare primum esse rei permanentis, consequens est falsum, ergo antecedēs consequētia ꝓbatur, sit à primus calor cātus in aquā, aut iste calor ē remissisimus, aut nō, si primo habetur propositum, si non, ergo si abicitur ab aqua, oportet quòd hoc fiat successiue, & per motum continuum, vt dicunt aduersarij, sed omnis forma quæ successiue deperditur, est etiam successiue aequisita, & continua: ergo ille calor est per continuum motum acquisitus, sed quicquid continuo motu acquiritur, prius acquirebatur, quia omne quod transmutatur, prius transmutabatur: ergo non datur primum instans esse caloris. ¶ Praeterea suppono quòd in qualibet forma intensa sint infinitæ partes æquales, vt dicunt aduersarij: quo stante arguitur sic. si nō est dare calorem remissisimum sequitur quòd possibile est ipsum remitti in infinitum, consequens est contra Arist. 6. Phys. vbi habet solum motum circularē posse durare in infinitum. consequentia probatur: Agens remouens hunc calorem, qui non est remissisimus continue remouet ab eo partem post partem per ipsos aduersarios, aut ergo ista abiectio fit secundū partes proportionales, aut secundū partes eiusdē quantitatis, si primum habetur intentum, quia illę sunt infinitę, si secundum est idem iudicium, quia etiam ipsę sunt infinitę vt patet ex supposito. ¶ Sciendum quoq; quòd intensio accipitur dupliciter, vno modo pro actione qua forma accidentalis, vel potius subiectum secundum eam alteratur, & sic calefactio & dealbatio dicuntur esse quædam intensiones: alio modo accipitur intensio pro ipsa forma intensa, & sic dicimus albedinem perfectam esse intensiorem albedine imperfecta, vnde significatum istius vocabuli, intendere, nihil aliud significat, nisi tendere in aliud, vnde formam intendere, est tendere ad gradum summū, & per oppositum remittere est retromittere, id ergo à quo recedit est penes qđ attenditur remissio, vnde formā remittere, est recedere à summo gradu. ¶ Sciendū tertio quòd latitudo est duplex extensiua, & intensiua, latitudo extensiua est dimensio, siue quantitas continua permanens, quæ est superficies, attenditur autem excessus in huiusmodi latitudine penes maiorem distantiā extremorū, quanto enim extrema vnius superficiei magis distant, tanto ipsa est magis extensa & occupās maiorē situm: latitudo intensiua, non attenditur penes maiorē, aut minorē sitū, sed solū penes maiorē distantiā in perfectione, nā albedo, quæ est in pedali niuis est pręcise tātę extēsionis, quātę est albedo in pedali parietis, & tamē est maioris intensionis, quia est ea ꝑfectior, nix .n. est albior pariete, & quia sunt multi gradus in isto excessu perfectionali, exempli gratia, A, habet perfectiorē albedinem, quam, B, & B. quam C, & C, quam D, ideo ab A, vsque ad D, est quædam latitudo intensiua. ¶ Quibus iactis dicitur ad argumentum ꝙ illud quod ipsi arbitrantur falsum, nos habemus pro verissimo: vnde negatur falsitas consequentis, & ad probationem primā respondetur, quia procedit ex falso fundamento scilicet quòd intensio fiat per additionem. Ad secundam dicitur quòd intensio nō est motus continuus, patet igitur quid sentiendum est de ipsis qualitatibus quę suscipiunt magis & minus, quomodo in eis datur minimus gradus, & supremus, vt dari maior non possit. Vide D. Thom. p. 1. q. 52. per totam, & 12. q. 24. ar. 4.

[margin: Forma non habent contrarium. — Tex. 94. — Intensio dupliciter sumi potest. — Latitudo duplex est. — Vide S.Tho. & Caie. quo que ibi.]

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

PRO maiori intelligētia huius quæsiti nota ꝙ tripliciter potest intelligi aliquē motum esse continuum. primo dicitur aliquis motus continuus, quia ipse semper est in rerum natura, eo modo quo ponebat Eraclitus omnia semper moueri, & nunquam quiescere, licet aliquando lateat nos vtrum moueantur, vel nō: quia motus eorum est imperceptibilis, sicut narrat Philosophus 8. Phy. vbi deridet prædictam opinionē. ¶ Alio mō dicitur motus continuus ex parte mobilis, & hoc est quando forma ad quam

[margin: Tex. 23.]

ad quā est motus successiue acquiritur in partibus mobilis, sine interruptione, sicut si successiue calefiat aliqua pars post partem, quod potest esse dupliciter, vno mō sine corruptione formæ, vel partis formę in aliqua parte subiecti, sicut est in casu posito de calore, puta dū ignis successiue calefacit aliquem totum aerem, sed per prius partes sibi propinquas quam remotas: alio modo contingit hoc per continuam acquisitionem formæ in aliqua parte subiecti, & deperditionem eius in aliqua alia parte, sicut apparet in illuminatione aeris à sole, qui ex motu suo, sicut continue illuminat aliquam partem, quam antea non illuminabat, ita continue desinit aliquam partem illuminare, quam ante illuminabat ¶ Tertio dicitur motus esse continuus ex parte formæ, quæ acquiritur, & hoc est quando in eadem parte subiecti forma continue magis, & magis perficitur, ita quòd non sit assignare aliquod tēpus, in quo mobile eodem modo se habeat, & hoc est intensionē formæ esse simpliciter continuam. ¶ Sciendum etiam est ꝙ formæ quæ intenduntur sunt in triplici differentia, nam aliquę sunt in subiecto simplici, & non quanto, cuiusmodi sunt omnes habitus, & operationes intellectus: quædam sunt in subiecto materiali sed non habent contrarium, cuiusmodi est lumen in diaphano & visio in organo visus, siue habeant esse extensum, siue non: quædam vero habent esse in subiecto materiali & habent contrarium, vt calor & frigus & reliquę huiusmodi qualitates materiales, tam primę quam secundæ speciei, in quibus omnibus diuersimode fit intensio. ¶ Sciēdum adhuc est quòd qualitates primi ordinis hoc modo intenduntur, nam phantasma & intellectus agens causant speciem intelligibilem in intellectu, & quanto phantasma est nobilius tanto causat nobiliorem speciem, intellectus autem vtens specie prædicta, & ea mediāte eliciens actum, intēdit speciem, siue habitum elicitiuum actus: & quia actus intellectus fit in instanti, ideo in primo instanti sui esse ipse actus intendit habitum tantum quantum potest, quia agit ex necessitate naturæ, sed licet actus sit productus in instanti, potest tamen in intellectu conseruari per tempus, ita ꝙ sicut erat productus ab intellectu, & à specie, conseruatur etiam ab vtroque: potest autē esse ꝙ in isto tempore in quo conseruatur, actus ipse quoque intendatur, si enim conseruetur per valde modicum tempus, potest manere vt prius, & non intensius, si autem conseruetur longo tēpore, hoc non potest esse nisi quia voluntas imperat intellectui, vt per speciem iam factam intensionem diligentius consideret obiectum, & sic actus intendatur. potest etiam intendi habitus ex multis actibus imperfectis quorum nullus per se intendit, sed vltimus in virtute præcedentium, eodem modo dicendum est de actu voluntatis, quia ipsa voluntas continuando actum, intendit ipsum, quo modo est possibile dari regressum naturalem in demonstrationibus quia intellectus per effectum demonstrans aliquid de causa habet intensiorem notitiam effectus quā sit ista notitia causæ quæ per notitiam effectus causatur: cum demōstratio sit ex notioribus, intellectus autem potest postea vti notitia causæ, non vtendo notitia effectus, & sic negotiando intendit notitiā causæ, & tunc per causam demonstrabitur effectus, ¶ Quantū vero ad qualitates secundi ordinis, dico quòd corpus luminosum in vltimo instanti temporis mensurantis eius motum localem, per quem accedit ad diaphanum illuminat ipsum, & sic postea continue moueatur, sicut est de sole continue moto tunc per aliquod tempus non causat maius lumen, nec extensiue, nec intensiue, & in vltimo instanti illius tēporis causat minimum lumen extensiue idest illuminat aliquam minimam partem diaphani qua minorem non posset per se illuminare, similiter in eodem instanti intendit lumē in aliqua parte, quæ erat prius illuminata, & licet in quolibet instanti illius temporis fuerit magis approximatus illi parti diaphani, non tamen in quolibet instanti intendebat lumē, cuius ratio est, quia non est diuisibilis in infinitum formæ, quæ intenditur, sed est dare minimam eius, & sic causa quare non intendebat non est ex defectu virtutis corporis illuminosi, sed est ex natura sui ipsius formæ cui repugnat sic intēdi. ¶ Quātū vero ad qualitates tertij ordinis dico, ꝙ qualitates secundæ intenduntur ex intensione qualitatum primarum, sapor enim intenditur ex intensione caliditatis, & humiditatis: qualitates aūt primæ intenduntur non præsupposita aliqua priori intensione necessario, & licet aliqui dicāt, quòd oportet prius disponi subiectum per raritatem & densitatem, puta ꝙ aqua non potest calefieri, nisi prius rarefiat secundum partes suas propinquas superficiei, sed hoc nō potest esse verū, quia sequeretur quòd quanto aliquid magis rarefit, tanto magis calefieret, quia habet maiorem dispositionē ad calorē, & tamē multa minus rara magis calefiunt, vt patet de aqua & ferro.

¶ Idcirco dicendũ est ꝙ agens naturale manens idem numero, & non variatum, nec mutatum in se, vel in sua virtute, intendit formam, non tamen motu continuo, cuius ratio sumenda non est ex parte agentis, sed ex parte formæ, quia repugnat ipsi formæ vt continue intendatur, cum non sit diuisibilis in infinitum. stat ergo per aliquod tempus, & in fine ipsius intendit, & postea subiectum quiescit sub illo gradu adhuc per tempus, & in fine forma intenditur. ¶ Et si quis diceret quare potius fit intẽsio in hoc instãti quã in illo, resp. quòd hoc est ex eadẽ causa, qua est, ꝙ iste radius potius nũc sit à sole, quã ille alius, oportet enim omnia ista reducere ad dispositiones præuias, vel ad actionem primi agentis vt aliqui volũt, ex quibus omnibus elicere potes quomodo nedum alteratio non est motus continuus, sed etiam nec ipsa formarum intensio, cõtra perfidiam multorum, & quia manifestissimum est apud Arist. & alios doctores grauissimos, nec auctionem, nec alterationem esse motũ cõtinuum, de qua re vide D. Tho. p. 2. q. 52. per totam, & 22. vbi supra. vide adhuc Romanũ Egidium, & Suessanum in loco correspondenti hic. vide Themistiũ vbi assimilat augeri, & decrescere ascensui, & descensui qui non possunt esse absque media quiete. (Cõmen. 23.)

ADDITIO NONAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum, quia est arduum, & difficile, vltra conclusiones, quas ponit Auctor. sunt & quædam aliæ propositiones aduertendæ, quæ vberiorem efficiunt hanc doctrinam. & prima est, ꝙ elementa mouentur à cœlo effectiue, & localiter, verum quia efficiens est duplex, vniuersale, & particulare, cœlũ est agens vniuersale, non autem particulare, & proprium, non tamen agit cœlum attrahendo elementa, aut expellendo, aut alia specie violenti motus mouendo, quia tunc elementi leuis facilius attraheret cœlum medietatem quam totum, quia medietati magis dominaretur cœlum quam toti, consequens est contra experientiam, similiter velocius depelleret cœlũ medietatem elementi grauis, quã totũ, similiter cũ attractio, & expulsio sint motus violenti 7. Phy. non reperirentur motus naturales, sed eis coniuncta esset violentia, & eisdẽ rationibus probatur, locum non attrahere, aut expellere corpora in ipsum mota ab ipso. ¶ Secunda propositio, locus mouet elementa finaliter, & formaliter aliquo modo & effectiue, sed non proprie effectiue, quæ propositio est de intentione Auer. 4. cœli, vbi vult ꝙ causa finalis in motibus istorum elementorum sunt loca conuenientia, & sunt aliquo mõ formæ, cũ sint perfectiua, dicitur finis de loco & forma æquiuoce, vt scribit cõment 4. Phy. quia locus separatur à locato, & in hoc differt à materia, & à forma, & in eodẽ lib. ait cũ motus eius, quod mouetur in continente, est extra naturã, & est rem motã esse extra suũ vbi naturale, distinguit autẽ moueri in cõtinens mobilia cœlestia incorruptibilia: quia nõ violente locabilia, sunt superiora, sicut multa inferiora, & sic patet ꝙ quemadmodũ esse in suo loco naturali elementi, aut elementali est causa finalis quietis naturalis, ita esse extra suum locum naturalem est finalis causa motus naturalis. ¶ Tertia propositio, generans elemẽtum mouet ipsum mediate, sed non immediate vt habetur in hoc 8. Phy. motor corporum naturalium in loco est in rei veritate ab eo, qđ generat ipsa, sicut alia accidentia, quæ inueniuntur generari in re per generationẽ ipsius, potentia .n. ad motũ dicitur duobus modis vt tangitur in hoc quæsito, essentialis, & accidentalis: cum igitur elementũ mobile non existit, tunc elementum est in potentia essentiali, quia materia ex qua generabile est elementũ est in potentia ad formam principiatiuam operis, & sic indiget elementũ aliquo generante ipsum de potentia ad actum essendi, & tunc de põa essentiali reducitur elementũ ad actum motus. secunda pars huius propositionis patet: quia generans non est localiter mouens per se, neq; immediatũ, & per accidens. vnde Auer. 2. cœli aiebat quemadmodũ cætera accidentia existentia in re generata non existunt in ea nisi à generante, tamen mediante forma generati, quæ fit à generãte, ita est de hoc motu, verbi gratia genita prima parte ignis, insunt oĩa accidẽtia ignis in quãtum ignis, quorũ vnus est, motus ad superius, & 8. Phy. docet, generans est illud quod dat corpori generato formã suã, & omnia accidentia contingentia formæ, quorum vnus est motus in loco, & ideo cum forma fuerit completa in eo complebitur suum esse & alia accidentia nisi aliquid impediat. ¶ Quarta propositio, remouens prohibẽs mouet elementum per accidens, & nõ est necesse, ꝙ aliquid faciat in effectu, quia si contingat elementũ esse in põia accidẽ-

Duplex efficiens. — Tex. 20. — Tex. 55. — Cõmen. 14. — Cõmen. 43. — Cõment. 32. — Cõment. 28 — Cõment. 38

accidentali, ad moueri, hoc est dupliciter, aut est in loco suo naturali, & tunc non mouetur naturaliter, neque indiget motu ducente ipsum in suum locũ, si autem ipsum est extra locũ suum, tunc nõ mouetur, quia supponitur ꝙ sit in potentia accidentali ad naturaliter moueri: ergo quiescit, & cum ista quies sit violenta sibi, ipsum indiget remouente prohibens ipsum moueri. Quidam per prohibens intelligunt medium per quod fit motus: quia volunt elementum per se mouere medium, amoto vero medio impediente, elementum mouet se per accidens, & reducitur per accidens in causam per se, scilicet in elementũ mouens mediũ, & mediũ per se mouens elementũ. ¶ Sed contra istã opinionẽ est Auer. 8. Phy. vbi habet quòd graue & leue remoto prohibente mouetur ex se, & subdit Arist. posuisse illa non moueri ex se quia non mouentur ex se donec moueantur ex alijs, medium autem nunquã est remotum, sed semper resistit, & sine illo non fieret motus: ergo per prohibens non intelligitur ipsum medium, quod si intelligant mediũ remoueri sic ꝙ cedat, ad hoc vt motus fieri posit, & tamen ad huc resistat, contra quia hoc aduersatur dicto Ar. 8. Phy. vbi exemplificat de euellente columnam. ¶ Et ideo per prohibens intelligendum venit illud quod prohibet, vt motus inchoetur, vt graue descendere columna supposita, & remouetur prohibens, si columna remoueatur & si lapis trahitur extra columnam, similiter sagitta sursum proiecta cum deficit aer ipsam sursum portare remouetur, aut remoueri incipit prohibẽs, similiter lapide sui grauitate rumpente chordam qua sustinebatur lapis met remouet impediens, sic etiam, si aqua, aut argentum viuum super calefacta ascenderet per calorẽ, tunc remouens calorẽ, remoueret impedimentũ &c. ¶ Quinta propositio, mediũ mouet adiuuando, non aũt solitarie, si .n. solus ventus aliquid moueret, tunc motus ille non esset naturalis. ¶ Sed sciendũ est ꝙ Arist. 3. cœli vult aerem esse causam motus naturalis, & violẽti facti in eo, & Auer. ibi dicit, aer sui grauitate iuuat grauia in descẽdẽdo, & sui leuitate iuuat leuia in ascẽdẽdo: est igitur aer adiuuans & deferens, non aũt est principale efficiens quia mediũ mouetur à re mobili, & in hoc lib. 8. ait ꝙ aer & aqua talem habent naturã cum accipiant principium mouendi ab alio per se mouentur, ex quo patet in motu naturali, & violẽto medium mouendi adiuuat, sed in violẽto portatur mobile à medio. ¶ Sed auerte ꝙ in proiectionibus, in quibus impellens ab impulso separatur, sunt tres opiniones. prima est Plat. volentis medium succedens impellere mobile. secũda est Parisiensiũ asserentium impetum esse qualitatem infixam impulso mouentem ipsum, quæ tamen, quia violenta est, continue remittitur. tertia est quæ attribuitur Auer ꝙ mediũ impulsũm mouetur à sua forma, quia 3. cœli, ait motus lapidis sursum asimilatur naturali, quia lapis mouetur dũ extrinsecũ mouẽs quiescit, motor igitur est cũ moto, & si hoc nõ esset caderet lapis, sed quid sentiẽdũ est sm̃ D.Th. vide Auct. in resp. ad quartũ arg. huius quæsiti, & S. Th. 2. sent. dist. 6. q. 1. vide quoque Ianu. q. 12. huius. Alb. de Saxo. 3. cœli q. 8. Greg Arim. 2. sent dist. 6. q. 1. ar. 3.

Opinio aliquorum interpretãtiũ prohibens.

Tex. 30.

Tex. 18.

Cõmen. 81.

Opinio Platonis.
Opinio Parisiensium.
Opin. Auer.
Cõmen. 28.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

CIRCA illa verba, quæ dicit Auctor de mente S.Th. 3. de anima ꝙ in motu animalis, quo mouetur motu progressiuo ipsum aĩal dicitur mouere seipsũ, pars mouens non est anima solũ, sed illa pars animati corporis, in qua est virtus sensitiua apprehensiua. ¶ Dubitare posset aliquis quia motor debet esse realiter distinctus à moto, sed ista pars virtus sensitiua apprehensiua, non est realiter distincta à toto animali moto, cum in eo claudatur: igitur falsa videntur verba illa adducta ab Auctore.

Lect. 39.

¶ Pro solutione huius notanda est hæc propositio, quam constat esse verisimam, videlicet omne mouens seipsum, necessario est diuisibile in partem per se mouentem immobilem per se, & partem per se motam, si quidem in mouente se, vel totum primo, & per se mouet totũ, vel vtraque per se mouet alteram reciproce, vel quælibet pars mouet seipsam, vel vna pars mouet, & non mouetur, & alia mouetur & non mouet, nec oportet in ista diuisione hæc duo membra addi .f. ꝙ vel totum moueat partem vel econtra, quia reprobatis primo, & tertio membris, satis reprobantur ista duo membra, ꝙ pars non potest mouere totum, nec ecõtra, quin vna pars seipsam moueret, aut totum moueret totum, sic ergo in illa diuisione sufficiunt illa mẽbra, sed nullum trium membrorum priorũ potest dici: relinquitur ergo quartum, ꝙ est conclusio intenta. ꝙ autem non põt dici primũ patet, quia cum idem sit actus nu-

mero mouentis, & mobilis, si totum mouet totum per se, idem numero mouet, & mouetur, quod est inconueniens: ideo si aliquid mouet, & moueatur, oportet ꝙ alius sit motus numero quo mouet, & alius quo mouetur, sicut alius est motus, quo baculus mouet lapidem, & quo mouetur à manu. ¶ Præterea omne quod mouetur mouetur secundum quod est in potentia: cum ergo nihil reducat se de potentia in actum, sed reducitur per aliquid quod est in actu tale quale est in potentia id quod reducitur, sequitur ꝙ oportet mouens esse in actu quodammodo, secundum id ad quod mobile est in potentia, nihil autem idem secundum idem est in actu & in potentia: ergo nihil potest esse ꝑ se & primo secundum idem totale mouens, & totale motum secundum eundem modum: sic ergo non potest dici primum membrum. ¶ Et notanter dicebatur ꝙ oportet mouens quodammodo esse in actu secundum id ad quod mobile est in potentia: quia aliter est in actu mouens vniuocum, & mouens æquiuocum, quia in vniuoco est actu forma, secundum eandem potentiam, & rationem secundum quam recipitur in mobili, sed in æquiuoco est actu non secundum eandem rationem, sed secundum virtutem superioris. ¶ Non potest dici etiam secundũ membrum: quia si vtraque pars moueat aliam reciproce, vna pars non magis mouebit quã alia, & cum primum mouens magis moueat quam secundum, & si non datur primum mouẽs, ergo nec secundum, & per consequens mouens seipsum nõ erit propinquius primo principio motus quam id quod mouetur ab alio, quod est falsum. ¶ Nec potest etiam dari tertium membrũ, quia si aliquod totum moueat seipsum per hoc ꝙ mouere sibi attribuitur ratione partis alicuius, quæ primo moueat, tunc totum non erit primum mouens seipsum, immo pars, vel attribuitur sibi ratione totius, & tunc nulli parti conueniet mouere se, nisi per accidens: quare sequitur ꝙ in mouente se pars illa quæ mouet non mouetur nisi à mouente per accidens, & sic ꝑ se est immobilis quod est intentũ. ¶ Rursus si mouenti seipsum quælibet pars moueret, sequeretur ꝙ totum non esset primum mouens seipsum, immo quælibet pars, & sic isto modo non potest dari aliquod mouens seipsum primo, relinquitur ergo quòd in quolibet mouente se oportet dare partem ꝑ se mouentem, quod est quartum membrum diuisionis prędictæ, & sic propositio præposita est vera. ¶ Attendendũ etiã est, quòd est triplex potentia motiua, scilicet directiua, vel impulsiua, secunda est imperatiua motus, tertia est executiua motus. potentia directiua est potentia cognoscitiua, vt intellectus, vel phantasia. vnde aduerte quòd intellectus dicitur potentia cognoscitiua vt apprehendit obiectum puta bonum, & dicitur potentia motiua directiua, quia offert & proponit appetitui bonum cognitum, vel malũ sub rõne prosequendi, vel fugiendi, item intellige de põia phantasiæ, vt sub se comprehendit imaginatiuã, & cogitatiuã, vel extimatiuã. ¶ Potentia imperatiua motus est appetitus intellectus vel sensitiuus. ¶ Potentia executiua motus est virtus diffusa in membris & musculis complantata in corde, vt in primo principio, vel in aliquo ꝓportionali. ¶ Vlterius sciendum est, ꝙ aliqui voluerunt motũ progressiuum aĩalis non esse motum naturalẽ, quia motus sequens apprehensionẽ est voluntarius nõ naturalis, sed motus animalis est huiusmodi, igitur &c. ma or patet quia motus naturalis est ab appetitu naturali, voluntarius aũt ab appetitu animali, isti aũt appetitus ex opposito distinguuntur, minor etiam apparet quia motus aĩalis per cognitionem, & desiderium vt patet tertio de aĩa. ¶ Non attendentes ꝙ motus naturalis consideratur dupliciter: vno mõ ꝓut distinguitur contra violentũ, scilicet vt dicatur motus naturalis oĩs ille motus, qui non est violentus. ¶ Alio mõ accipitur motus naturalis, prout distinguitur contra voluntariũ, seu appetitiuũ: motus progressiuus dicitur naturalis sm̃ ꝙ naturale distinguitur contra violentum, quia cum animal moueatur ex se, siue ex principio quod est in eo, ꝓpterea motus eius est naturalis. ¶ Verum quia corpus aĩalis hẽt duplicem dispositionẽ, est primo graue ex natura elementi prædominãtis in ipso .s. terræ, quæ debetur ꝓpriæ mixtio, vt patet secundo de ortu & interitu: hẽt etiam & dispositionẽ propriã, quæ appropriatur animæ motiuæ sm̃ locum, scilicet talem figuram, & talem coniunctionem partium & molliciem, & inflexibilitatem, & omnia quæ requiruntur ad motum localem, vt potest videri in partibus continuis ad motum animalium: patet ergo quomodo motus progressiuus potest dici naturalis & quomodo voluntarius. ¶ Ad dubium principale dicimus quòd motor est duplex, vt quod, & illud est ens actu per se subsistens, & hoc tale debet esse realiter & subsistenter separatum ab ipso moto; alius motor est qui se habet vt quo &

hic

Unde potentia motiua.

Tex 18.

hic non oportet vt distinguatur à moto subsistenter, concludit: ergo argumentum de primo motore, non autem de secundo, quemadmodum dicit Auctor, non inconuenit animam esse principium quo motus, & per se, secundum q vnitur vni parti secundum potentiam motiuam, & ipsam esse partem rei motæ inquantum est eius forma secundum esse. vide D. Thom. pri. par. quæst. 76. art. 3. & 4.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

CIRCA conclusionem principalem, in qua dicitur, q necesse est esse vnum primum ens in vniuerso, quem vocamus Deum. ¶ Aduerte q opinio fuit Pythagoricorum ponentium plura principia, quorum alterum non dependebat ex altero: posuerunt primo ordinem numerorum, & hi omnes habebant suũ principium. ¶ Secundo posuerunt ordinem magnitudinum, & hę omnes etiam habebant suũ principium, quod non conueniebat cum principio numerorum. ¶ Tertio ponebant ordinem animarum, quibus ad hue aliud præferebant principium. ¶ Quarto ponebant sensibilia, quibus aliud quoque præbebant principium, & vnum istorum principiorum non dependebat ab alio, immo quodlibet principiorum vocabant Deum, & sic ponebant multitudinem primorum entium siue Deorum, quod etiam sentijt Emped. qui simul cum Pythagora ponebat multitudinem Deorum, & similiter Gentiles ponunt multitudinẽ Deorum. ¶ Contra quam positionem arguit Arist. quia si daretur pluralitas primorum principiorum, sequeretur vniuersum esse inconnexum .i. sine ordine: quia cum hęc principia ita se habeant, q vnum non dependet ex altero sequitur, q vnum non confert alteri, & sic daretur confusio, nam vbi est multitudo principiorum primorum tunc res male gubernarentur, & praue administrarentur, sicuti si in vna domo essent diuersi rectores quorum alter alteri non communicaret, familia illius domus male & pessimè administraretur, sed non est bonum res praue administrari: ergo datur tantum rector, & princeps, quia si verbi gratia essent duo principes, tunc vnus & idem effectus esset, vel simul tempore productus, verbi gratia motus cęli poterit ab ambobus produci æqualiter, vel non, si primo: ergo ambo simul mouerent, sic q vnus vellet mouere versus Orientem, alter versus Occidentẽ: si non posset produci, tunc non essent æqualiter perfecti, vtrumq; est inconueniens: igitur est vnũ primum principium ¶ Præterea pôt adduci alia rõ, quæ fundatur super dictis Ar. 3. phys. vbi ostẽditur q si daretur corpus infinitum non esset nisi vnum: quia contineret eminenter omnem perfectionẽ corporum, sic quoque potest argui, illud qđ est tota entitas infinite existens, est vnum numero tantum, sed primum ens totius vniuersi est tota entitas infinite existens, & eminenter continens perfectionem omnium: igitur vnum tantum est, minorẽ ostẽdit Ar. in hoc 8. phys. versus finem & in 12. Metaph. ¶ Tertio poterit probari ex fundamẽto, qđ adducit Phil. 2. Metaph. q in nullo genere causæ itur ad infinitum, sed est deuenire ad vnum primum agens, ad vnam primam formam, ad vnum primum finem; si ergo nõ esset vnum primum ens vniuersi, sed plura prima entia, & agentia, & plures primæ formæ, & plures vltimi fines, sequeretur q essent plura prima acta, & plura prima formata, & plura prima ordinata in finẽ. ¶ Quarto ꝓbatur ex 5. Metaph. vbi ostendit Philosophus non dari nisi vnum primum necessarium, qđ est causa omnium necessariorum & contingẽtium: si ergo essent plura prima entia, & prima principia: tunc essent plura prima necessaria, quod est falsum. ¶ Quinto probatur quoq; ex eodem libro, vbi ostenditur dari tantũ vnum perfectum per hyperbolem, idest per excedentiã: quia omnia alia excedit: si ergo darentur plura prima principia ipsius vniuersi, tunc non esset vnum perfectum per hiperbolem, quod est falsum, & contra Ar. ibi. ¶ Sexto pôt probari ex 10. Metaph. vbi habetur q in vnoquoque genere est vnũ, qđ est metrum, & mensura omniũ: sicut in genere colorũ est vnus color, & in genere saporum vnus sapor primus perfectior: ergo pari ratione in genere omnium entium vniuersi debet esse vnum primum ens, quod est metrum & mensura omnium entium, & hoc est primus motor vt dicit Auer. ibi, qui est absolutus ab omni materia. ¶ Septimo ex dicto quod habetur. 12. Metaph. quod si essent plures primi motores, tunc haberent materiam, quia omnis distinctio est per materiam: sed primus motor est simplicissimus, & immaterialis vt etiam ostendit Philosophus. 12. Metaph. ergo sequitur

1. Metaph. circa finem.

Tex. 62.

Tex. 39.
Tex. 6.

Tex. 6.

Cap. de perfecto.
Tex. 21.

Tex. 7.

Tex. 43.

Tex. 31.

Tex. 52. tur quod est vnus, & sic etiam est vnum primum principium. ¶ Octauo probatur quoque ex comparatione quam facit Philosophus. 12. Metap. ipsius vniuersi ad multitudinem domesticam, & exercitum, sed in multitudine domestica non est nisi vnus primus oeconomus, & in exercitu vnus capitaneus generalis: igitur & in ipso vniuerso est tm̄ vnum primum principium. ¶ Ex primo quoq; Ethi. hoc idem probari pōt, siquidem non datur nisi vnū C. 1. optimū, namq; si essent duo optima neutrum esset optimum, vel alterum esset sufficiens, & alterū superflueret: quia vnum hēret oēs perfectiones, alterum vero minime, & sic esset insufficiens. ¶ Ex infinitate intellectus hoc idem ꝓbari pōt, quia infinitus intellectus cognoscit quodcunque intelligibile, si ergo essent duo prima principia, tunc vnum illorum non posset cognitione intuitiua cognoscere suum socium, quia non possunt esse duo obiecta adæquata respectu vnius intellectionis. ¶ Ex parte quoque infinitę voluntatis, hoc idem probatur, quia si darentur duo prima principia, tunc vna voluntas haberet duo obiecta infinite diligibilia, quod esse non potest quia vnum illorum naturaliter magis diligeret se, quam suum socium, & sic haberet voluntatem inordinatam. ¶ Ex parte infiniti boni sic quoque probari potest, si enim darentur duo prima principia, tunc vnum bonum infinitum non posset quietare voluntatem nostram, quoniam duo infinita bona plus includunt de bonitate, quam vnum, & ideo vnum illorum infinitum non esset quietatiuum nostræ voluntatis. Ex parte potentiæ causantis infinitæ sic, quandoquidem si essent duo prima principia, tunc vnus & idem effectus causaretur à duabus causis totalibus eiusdem ordinis, & eiusdem rationis. ¶ Adde adhuc, quia illud vnde aliquod est singulare nullo modo est communicabile pluribus, id vnde Sortes est homo multis communicari potest, sed id vnde est hic homo nō potest communicari nisi vni tantum: si ergo Sortes per id esset homo per quod est hic homo, sicut non possunt esse plures sortes, ita non possunt esse plures homines, & hoc conuenit primo principio, quod est Deus, nam Deus per idem est Deus & hic Deus, propterea est impossibile esse plura principia, & plures Dij. ¶ Videmus adhuc omnia, quæ sunt esse ad inuicem ordinata, dum quædam quibusdam deseruiunt, quæ antè diuersa sunt, in vnum ordinem non conuenirent nisi ab aliquo vno ordinarentur, melius n. multa reduci in vnū ordinem per vnū, quā per multa, quia per se vnius vnū est causa, & multa non sunt causa vnius, nisi per accidens inquantū scilicet sunt aliquo modo vnū: cū igitur illud quod est primū sit perfectissimū, & per se non per accidens, oportet ꝙ primū reducens omnia in vnū ordinē sit vnum tantū, & hoc est illud primū quod dicimus Deum.

C. 11. ¶ Sed si quis diceret, articuli fidei demonstrari non possunt, eum fides sit de non apparentibus vt scribitur hæbræorū 11. sed Deum esse est articulus fidei, iuxta symbolum apost. credo in vnum Deum, igitur male adductę sunt istę rationes ad probādū vnitatē primi principij, quod dicimus Deum. ¶ Præterea videtur ꝙ necessariū quoque est ponere pluralitatē primorū principiorū, siquidem plura bona meliora sunt, quam vnū, sed primum principiū est bonum, immo optimū in natura: igitur melius est esse plura principia quā vnum tantum. ¶ Adde etiā, quoniam sicuti est in minori mundo, ita in maiori per conuenientē similitudinem quòd autē homo dicatur minor mundus, & assimiletur maiori, est sententia Tex. 17. Arist. in hoc 8. Phys. at in minori mundo sunt plures principes æque primi, qui dominantur, vt est rex, & summus Pontifex: quia neuter vult alteri subijci, & sic non dabitur vnū primum principium in ipso vniuerso. ¶ Item si esset vnum primum principiū in vniuerso, aut dominaretur in eo dominio dispotico, aut politico, sed neutro modo dominari potest, non primo, quia hoc est seruorū, & tunc sequeretur homines non esse liberos, non secundo, quia in hoc dominio subiecti possunt contraire, & contradicere principi, & sic hoc primum principiū vniuersi non imperaret omnibus, quod est falsum. ¶ Ad hæc omnia respondendo dicimus, quòd primum argumentum fundatur super falso fundamento, quia Deum esse, & aliæ propositiones quæ sunt notę lumine naturali de Deo, non sunt articuli fidei, sed quædam præambula ad articulos, sic enim fides præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & perfectio præsupponit perfectibile, adde & tu quia istę rationes non sunt demonstratiuæ, sed probabiles & rethoricæ, vt longum esset ostendere, & Circa fin. prima quæ est Aristo. 12. Metaphy. est desumpta ab Homero. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ valet quando illa plura bona sunt possibilia, sed esse plura prima principia est impossibile vt dictū est. ¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ non est simile in omnibus, quoniā homines non sunt essentialiter

tialiter ordinati ſicuti entia ipſius vniuerſi ad vnum finē. ¶Ad vltimū dicimus, ꝙ dominatur principatu, & dominio diſpotico, in quo non eſt licitum reſiſtere, ſicuti corpus non poteſt reſiſtere animæ, quando .n. anima vult mouere manū, non licet manui reſiſtere, & ſeruus non liceret reſiſtere dño ſuo, ſic & omne ens debet ſeruire primo principio, & hęc ſeruitus eſt nobiliſſima libertas iuxta illud, ſeruire Deo regnare eſt. An autem ſit idem primū principiū inueſtigatū ab Ariſto. & inuentū in hoc 8. Phyſ. & in 12. Metaph. vide D. Tho. 3. contra gentiles, vbi vult ꝙ ſit omnino aliud & verba eius ſunt hęc poſtquā poſuit rationes Ariſt. in hoc 8. Phyſ. ſed quia Deus non eſt pars mouentis ſeipſum vlterius Ari. in ſua Metaph. inueſtigat ex hoc motore, qui eſt pars mouentis ſeipſum, aliū motorē ſeparatum omnino, qui eſt Deus. Vide etiam p. p. q 2. art. 3. & nota ibi quomodo D. Tho. adducit quinque vias ad probandum quinque prædicata de Deo, quòd ſit primum mouens, primum efficiens, primum neceſſarium, primum optimum, & primū gubernās. Vide quoque 1. ſent. diſt. 8. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 14. & de potentia Dei q. 4. art. 7. Vide Scotum primo ſent. diſt. 2. q. 2. in omnibus his locis fuſius inuenies materiā iſtam.

C. 13.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

NOTA quòd per motores corporum cęleſtium intendimus medias intelligentias, quæ vt colligitur ex hoc 8. Phyſ. ſunt mobiles localiter per accidens, moueri ſecundum accidens ab altero ineſt principijs, quæ ſunt in cælo, quęcunque ſiūi plures motus feruntur: quia cæli mediarum intelligentiarū mouentur ab intelligentia prima, omnis .n. ars in mente artificis ſecundū artē operantis, eſt efficiens mediatum ex 2. Phyſ vbi medicus poſterior eſt cauſa, ars vero prior: ſed Deus eſt ars in vnaquaq; intelligentia, ideo cælum immediate motū ab vna intelligentia media, eſt mediate motū à prima, ſed vnus modus quo poteſt vna forma ab alia moueri per accidens eſt, quòd ſubiectum informatū ab ea moueatur ab illo alio, à quo dicere intendimus formā moueri; ideo intelligentias medias concedimus moueri à Deo, non quia intelligentiæ recipiant motū ab alio in ſe, ſed quia mobile appropriatum eis recipit motum ab alio, & ſic vltra cauſalitatem finalem coincidentē formali, quam Deus habet ſupra intelligentias, adhuc aliquā effectiuitatem habet Deus ſupra illas, mouendo eas localiter per accidens, licet improprie valde. ¶An autē intelligentia moueatur per accidens ad motum quo ipſa mouet velum dicitur ꝙ non, & in hoc ſenſu concludit Ariſt. 12. Metaphyſ. numerum ſubſtantiarū immobilium, & in hoc 8. Phyſ. probat illas eſſe immobiles. concluſio igitur veritatis huius ꝓbatur. quia ſi intelligentiæ eſſent mobiles per accidentia à ſe, ipſę eſſent ſatigabiles, cuius oppoſitū vult Philoſophus 2. cæli. ¶ Ad quod adduci poteſt etiā demonſtratio Ariſt. 12. Metaphyſ. datur motū non mouens, datur motū mouens: igitur dabitur mouens immobile, qua demonſtratione aliqui nituntur probare naturaliter accidens poſſe exiſtere abſque ſubiecto, quia datur ſuſtantia cum accidente, vt materialis ſubſtantia, datur ſubſtantia ſine omni accidenti vt Deus: igitur dabitur accidens ſine ſubſtantia, ſi valet ratio Ar. valebit & iſta, ſed pace iſtorū dixerim toto aberrant cælo, cum ſimilitudo non currat de accidenti & motu, cū plures ſubſtantiæ ſubiiciantur accidentibus, & tñ non ſubiiciuntur motui, vt patet de ſubſtantijs ſpiritualibus. ¶ Ad principale quoque induci pōt ordo quē ponit Ariſt. 2. cæli vbi ponit primū ens conſequi nobilitatē ſuā ſine operatione, ideſt ſine motu, quo ipſum moueatur. ¶ Hoc etiā oñdit Auer. de ſubſtantia orbis, quia ſi intelligentiæ mouerentur ꝑ accidens, hērent motū eſſentialē & ꝑ ſe, ſed intelligentiæ non habent motū eſſentialē eis: igitur non poſſunt eſſe mobiles ꝑ accidens. deducitur clarius iſta rō: quia omne mobile à ſe ꝑ accidens pręſupponit aliud motū ꝑ ſe, quia omne tale ꝑ accidens pręſupponit tale ꝑ ſe. ¶ Et pōt probari modo proportionali illi quo demonſtratur 3. cæli ꝙ motus naturalis præcedit motum contra naturā, ſed intelligentiæ per aduerſarios ſunt mobiles per accidens: igitur ipſę præſupponunt mobilia per ſe: ſed eis non eſt aliquid prius mobile: ergo oporteret ipſas eſſe ꝑ ſe mobiles: ſi ergo ipſę eſſent mobiles ꝑ accidens & non per ſe, tunc reſolutio mobiliū ſtaret ad mobile per accidens tanquam ad primum: & tunc etiam eſſet aliquid mobile prius cęlo, quod eſt abſurdum. ¶ Et ex hoc ſoluitur obiectio illa, omne tale per participationem reducitur ad aliquod tale per eſſentiam, ſed omnia mouentia

Tex. 52. — Tex. 82. — Tex. 41. — Tex. 45. — Tex 71. — Tex. 55. — An poſſit dari accidens ſine ſubiecto. — Tex. 63. — C. 2. — Tex. 18.

reducuntur

reducuntur ad tales substantias: igitur tales mouet sese per essentiã: quia licet omnia mouentia, & mota reducantur ad ea quæ mouent per essentiam, non tamen ad ea quæ mouent se, vt Plato voluit. ¶ Soluitur quoque id quod difficultatem facere potest ex 2. topicorũ mo-tis nobis mouetur o ia quæ sunt in nobis, sed tales substantiæ magis vniuntur cœlo, quam formã cũ materia vt scribitur 2. cœli, igitur si mota materia mouetur forma à fortiori motis orbibus cœlestibus mouentur eorum motores, quia hoc dictum Ar. tenet de his, quæ sũt in nobis dependenter, qualiter intelligentiæ non sunt in orbibus. Et nota diligenter vtrũ est, qa hic nõ est qstio de prima intelligẽtia, quia de hac est manifestũ ex se ꝙ sit imobilis per se & per accidens, quod ostẽdit Ar. in hoc 8. per hoc ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur: igitur si prima intelligentia mouetur, ab alia mouetur, & sic quæritur vtrum illa alia moueatur: si non: ergo ipsa est primum mouens immobile per se, & per accidens: si sic, ergo ab alia, & sic in infinitum, & inferius adducit alias rationes ad hoc idem probandum. ¶ Vlterius probat ad huc, ꝙ deueniendum est ad vnum primum mouens seipsum, oportet dari aliud mouẽs immobile, de quo loquens Auer. 12. Metaph. ꝙ mouet, & non mouetur neque per accidens, neque secundum seipsum: sed cum de secundis intelligentijs sit quæstio, de quibus nonnulli de secta platonica voluerunt ꝙ tales substãtiæ sint animæ cœlorum, & perficientes & constituentes illos in esse, de corporibus quoq; cœlestibus docebant moueri omnibus speciebus motus, vt alteratione quatenus nutriuntur ab elemẽtis, & quatenus patiuntur eclypses, auctione, & diminutione quatenus omne quod nutritur augetur, & diminuitur: & latione, quia circa medium mouentur, sed quoniam anima afficitur corporis affectione, vt scribitur primo de anima, hac ratione fit vt saltem per accidens patiantur omnem speciem motus, contra quã opinionem pluribus in locis arguit Arist. & principaliter 2. cœli, quia omne alterabile est calidum, vel frigidum, humidum, vel siccum, sed cœlica corpora nõ possunt has qualitates habere, vt supponitur, sequitur ergo hanc opinionem esse falsam. Auer. quoque in libro de substantia orbis, asserit primum alterans nõ alterari licet moueatur localiter, sed cœlum est primum alterans vt omnibus notum est: igitur non alteratur, in libro quoque destructio dest. ait: si sol, vel quælibet stella decreuisset, iam in tanto tempore aliquid fuisset diminutum, & cum diminutio sit quædam corruptio, & ex omni corruptione aliquid generetur, tunc aliquid in tanto tẽpore fuisset genitum, sed hoc non apparet: igitur vana est talis opinio. cum ergo corpora cœlestia non moueantur hac motus specie, nec etiam eorum motores, de motu locali dictum est ꝙ mouentur per accidens motu quo mouentur eorum subiecta, & hoc dico sequendo opinionem philosophorum. ¶ Quia Theologi ponunt plures ordines harum intelligentiarum iuxta illud Danielis milia milium ministrabant ei & decies centena milium assistebant, & possunt omnes localiter moueri, tum quia sunt limitatæ virtutis, & ita sunt hic ꝙ non alibi, & per consequens mobiles de loco ad locum: tum etiam quia sicut sunt in loco, ita mouentur, sed sunt in loco diffinitiue: igitur mouentur motu continuo per loca diffinitiue, adde etiã quia licet repugnat ex 6. Phys. indiuisibile quantitatis posse moueri, non tamen repugnat indiuisibile secundum substãtiã, & quia Angeli sunt indiuisibiles secundum substantiam propterea moueri possunt & motu continuo, & discreto. Vide D. Tho. primo sent. distin. 17. q. 4. art. 1. & p. p. q. 53. per totam vbi ex professo tractat de motu locali Angelorum, & in quolibetis quolib. q. 4. ar. 3. vide etiam Auctorem 3. contra gentes, in expositione cap. 102.

Contra Platonem, C. 4. Tex.

Tex. 34.

Tex. 35. & 36. & 37.

Tex. 48. Comm. 36.

Opinio Platonicorum, de intelligẽtijs ꝙ essent animæ cælorum.

Tex. 11.

Tex. 16.

C. 2.

Disp. 2. in solutione 4. dubij. C. 7.

Tex. 8.

ADDITIO TERTIEDECIMAE QVAEST.

IN responsione ad primum argumentũ notanda sunt verba illa, ꝙ generatio est prior motu locali intrinsece & essentialiter, sed motus localis est prior ea secundũ quid, & extrinsece ratione scilicet sui subiecti. ¶ Quia generatio cum sit perpetua, nihil potest inueniri ꝙ sit prius ea, æterno enim nihil est prius. ꝙ autem generatio sit æterna, probat Ar. 2. de ortu, & interitu. ¶ Est etiã difficultas quomodo motus localis sit prior motu augmenti, & decrementi & motu alterationis cum prædicamentum quantitatis, & qualitatis in quo ponuntur hi motus, sit prius prædicamento vbi in quo ponitur motus localis. ¶ Propterea sciẽdum est primo, ꝙ generatio diuersimode inuenitur definita ab Ar. nam aliter generatio definitur primo physi. & aliter in 1. de gener. &

Tex. 52.

ger. & corr. & aliter in 4. meteororum, & aliter in libro de morte & vita. ¶ Cum enim ordo doctrinæ sit ab vniuersalioribus, & sermo libri physi. est prior in ordine, & est sermo vniuersalis, ibi diffinitur generatio in vniuersali, & respicit tam substantiam, quã accidẽs, nam dicit philo. 1. physi. intẽtio eius in libro, est inuestigare principia omnis generationis, vbi Commen. exponit per generationem quę est in substantia, & in omnibus prædicamentis, & de substantia generationem illam, quę est communis quatuor corporibus scilicet igni, aeri, aquę, & terræ, & corporibus compositis, & vniuersaliter generatio vnius ex vno, sed generatio vnius ex pluribus perscrutanda est in libro de gener. & sic exponit eã Themist. & ideo ibi diffinitur generatio, ꝙ est transitio ex non esse ad esse. ¶ In libro autem de gener. & corr. diffinitur generatio conueniens elementis, quia ille liber dicitur de elementis 2. de anima, & sic diffinitur, generatio est trasmutatio totius in totũ nullo sensibili remanente vt subiecto, licet enim in primo de gener. & corr. circa finem inuestigetur modus generationis, quo vnũ fit ex pluribus, sed ista rectius dr̃ mixtio quã generatio, vt ibidem declaratur. ¶ Tertio diffinitur generatio, vt est communis corporibus mixtis inanimatis, & animatis sub ratione generali, & sic diffinitur in 4. meteororũ. est autem simplex generatio, & naturalis permutatio ab his virtutibus cum habeant rationem ex subiecta materia vnicuique naturæ, generant autem calidum, & frigidum obtinentia materiam. ¶ Quarto diffinitur generatio propria viuentium quatenus viuentia sunt in libro de morte, vbi dicitur generatio est prima participatio animæ in calido naturali, & vita eius est permansio. ¶ Notandum quoque est, vt ait Auer. 3 physi. cõm. 5. ꝙ motus diffinitio est ambigua, tũ quia motus est in pluribus prædicamentis, tum quia vnumquodque prædicamentũ in quibus est motus diuiditur per duos modos, quorũ vnus est nobilior, & alius vilior, ex quibus verbis apparet manifeste, ꝙ conditiones motus non vniuoce reperiuntur in motu locali, & in cæteris motibus, conditiones enim attributę motui sunt, quia est subiecti entis in actu, sic distinguitur a generatione, & corruptione, vt patet 5. physi. ꝙ fiat de contrario in contrarium, eodem libro tex. 6. & ꝙ sit continuus, & fiat in tempore, modo ista nõ vnica & eadem ratione inueniuntur in motu locali, & in cęteris motibus, subiectum enim motus localis potest suam vnitatẽ perfecte possidere, nam motus localis non abiicit a substantia, vt scribitur in hoc 8. physi. secus est de alijs motibus. Preterea contrarietas æquiuoce non secundum eandem rationem inuenitur in loco, & qualitate, quia contrarietas in loco est in forma, & in subiecto, secus de contrarijs in qualitate, quia talia sunt duo in forma, & vnum in subiecto, quoniam loca non numerantur nisi propter enumerationem subiecti, ut clamat Auerr. 4. cęli. ¶ Item contrarietas in qualitate, seu in motu alterationis est disponens ad corruptionẽ, est enim cum vera actione, & passione, præsertim quæ est inter primas quantitates, sed quantitatis contrarietas non est talis, non enim quantitas est de principijs actiuis 4. physi. ¶ Adde ꝙ continuatio in motu locali, & in alteratione, & in augmento, non sunt eiusdẽ rationis, nam continuatio in motu locali, est manifesta per se, impossibile enim est aliquam partem eius fieri subito. sed in alijs motibus est quæstio non parua, vtrum reliqua pars eorũ videatur posse fieri subito, nam in aliquibus videtur subito fieri, vt ait Auerr. 6. physi. & ita determinat finaliter in hoc 8. ꝙ motus augmenti nõ est vnus, & continuus a principio vsque ad finem, sed est compositus ex pluribus motibus, & ex pluribus quietibus, tum quia vera augmentatio, quæ est in solis viuentibus, fit ꝑ additionem nouæ materiæ, necesse est ꝙ fiat per minima, & ideo factio, & acquisitio talium minimorũ est indiuisibilis, & fit in instanti, ideo impossibile est partes motus augmenti sibi inuicem cõtinuari nisi in instanti, ꝙ ita instans esset immediatum instanti, & tempus componeretur ex instantibus, nam minima caro est terminata 1. physi. similiter si continuatio esset in motu augmẽti, oporteret, ꝙ cuilibet parti sensibili temporis corresponderet aliqua magnitudo sensibilis terminata acquisita in illo tempore, ꝙ est contra sensum. ¶ Nã videmus in anno aliquid augeri per digitalem quantitatem, & illa non potest diuidi in partes tot actu sensibiles, in quot diuiditur annus, nam diffinitio entis sensibilis est, vt sit in actu & tangi possit, ideo nõ potest aliquis fingere partes esse in actu & correspondere singulis partibus temporis, sed non sunt a sensu comprehensibiles, quia hoc est contra diffinitionem & terminum entis in actu, qui est, vt sit tangibile, vt ait Auerr. vbi supra, & ideo

Tex. 57.
Tex. 11.
Tex. 23. & 24
Tex. 2.
Lege D. Th. p. p. q. 27. ar. 2 vbi agitur de generatione verbi quæ est emanatio viuentis à uiuente coniũcto secundũ similitudinẽ eiusdem naturæ numeriæ.
Tex. 7. & 8.
Tex. 55.
Cõmen. 38.
Cõmen. 84.
Cõmen. 74.
Cõmen. 23.
Tex. 54.

commentator concludit, ꝙ continuatio vere non reperitur nisi in motu locali, vnde mo tus primo dicitur de motu locali, secundo de motu, alterationis postremo autẽ inter oẽs motus est motus augmẽti, & diminutionis. ¶Sed tūc quęreret aliquis quomodo motus augmenti fiat in tempore, si enim motus iste augmenti fit per acquisitionem quãtitatis factã per minima, cum talis acquisitio fiat in instanti, tunc motus augmenti non mensuratur a tempore, hoc autem uidetur esse contra Ar. in 4. phy. ubi q̃rit nũ tẽpus sit numer' cuiuslibet motus uel unius tm̃. ¶Et soluendo dicit, ꝙ est numerus cuiuslibet motus, inquiens. est namque, qđ generatur & corrumpitur in tẽpore, & augumentatur, & alteratur. ¶Praterea in eodẽ 4 physi, demõstratur, ꝙ omne quod mouetur, mouetur in tẽpore, & ꝙ in omni motu reperitur uelox, & tardũ, talia autem tempore mensurantur, & Ar. dicit hoc esse in motu locali, & similiter dicit etiam in alijs esse motibus. Sed hęc de facili soluuntur si loquamur de motu augmenti, qui reperitur solum in uiuentibus. Ait comentator 2. cęli, ꝙ sumitur dupliciter, unomodo pro conuersione in substantiam alimẽti, alio modo pro extensione consequente materiam sic conuersam a calore, & ab anima ipsius uiuentis. hoc ita te dicitur, ꝙ augmentatio propriè non est motus primo modo, tum quia terminus motus est accidens, sed terminus augmentationis primo modo sumptę est forma substantialis, tum quia omnis motus est continuus, nulla autem talis conuersio potest esse continua quantumcunque modica, quoniam sic auctum esset infinitum, sed accipiendo motum secundo modo sic motus augmenti est uere motus, quia habet omnes conditiones requisitas ad motum. ¶His iactis dicitur ad principalẽ difficultatem ꝙ nulla generatio est perpetua, sed bene successio generationũ sibijnuicem succedentium est perpetua, & hoc probat Ar. 2. de generatione, & corruptione. ¶Ad secundam difficultatem dicitur, ꝙ nedũ augmentum, & alteratio, sed etiam ꝙ generatio, & corruptio, & omnes motus præcedunt motum localem, sed respectu unius, & eiusdem animalis, simpliciter tamen loquẽdo respectu uniuersi motus localis præcedit omnes alios motus. ¶Vide de his Auctorem 2. cõtra gentes in expositione. 43. cap. ubi declarat quomodo motus duo respicit terminũ, & subiectum, uide quoque 3. contra gen. cap. 82.

Tex. 131. Tex. 129. Cõment. 32

Excusatio Auctoris. De onere assumpto.

ET sic finitur hic præsũptuosus labor, de quo nõ dubito multos admirari me theologiã, ac metaphysicã profitẽtẽ, hæc fragmenta conficere, & his quæstionibus addere. Sed ducant quęso in memoriam præclarum illud Censoris oraculum, non minus ocij quam negotij reddendam esse rationem, quo equidem salubri documento nos commonefacit quædam esse negotia, quæ nos ociosi agere debeamus, de numero quorũest hoc nostrum onus assumptum, iuxta mei vires ingenij, de quo omnes admonitos esse uolo, ut tantũ rationes, & propositũ meum & amicorũ tale onus mihi iubentium uideant, atque examinent, & sic acquiescant & referent, nec enim tanti sum, uel sic arrogans in his addiciúculis, & in alijs quas appositurus sum libris de Anima vt meam proponam authoritatem, sed earenus dico hic & ubiq; quatenus reddita ratio restatur, quandoquidẽ in his potius nomen philosophi quam rhetoris, aut grãmatici sortiri cupio: etsi in aliquo ad omnes hos pertinente defecero, correctori, ut adiutori infinitas gratias ago, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, & beatissimæ Virginis, ac D. Thomæ. Romæ Anno Iubilei. 1575. Die prima Nouẽbris in Hospitio S. Marię supra Mineruam.

F I N I S.

SEQVVN-

SEQVVNTVR QVAEDAM DISPVTATIONES CONTRA ALIQVOS PHILOSOPHOS,

Eiusdem Reuerendi Patris Magistri Matthiæ Aquarij.

DISPVTATIO PRIMA.

De mixtione elementorum, in qua ostenditur elementa in mixto remanere virtualiter.

DOMINVS sit illuminatio mea. Quæro num elemēta formaliter & integrè reperiantur in mixto, vel in esse refracto, siue virtualiter. Et argumentatur primo quòd formaliter: quia Aristo. 1. cœli ait quod mixtum mouetur secundum elementum prædominans, quod etiam tenet D. Thom. 2. Physico. vbi declarans diffinitionem naturæ ait, quòd animal moueatur deorsum, non est ex natura animalis inquantum est animal, sed ex natura dominantis elementi. Tunc sic, vbi est operatio alicuius, ibi formaliter reperitur illud cuius est illa operatio, sed in mixto reperitur operatio elementorum: ergo in mixto reperiuntur fomaliter elementa. Maior probatur, quia res quę priuatur sua operatione priuatur suo esse: minor patet ex dicto Aristo. & D. Thoma supra allegato: quia mixtum mouetur ab elemento prædominante. Hoc argumento vsus est Arist. 8. Phys. & 12. Metaph. vbi ex motu cęlestium corporū inuestigauit motores ipsorū arguēdo sic. Cęlū actu mouetur: ergo habet motorē. valet quoq. à simili. Mixtū actu mouetur ab elemento prædominante: igitur elementū actu est in mixto.

Primū Arg. Tex. 8. Cōmen. 4. — Tex. 49. — Tex. 36.

¶ Secundo arguitur ex Arist. 3. cęli arguente contra Platonē, & concludente elementa non habere propriā figurā: sed figuram continentis. Quia si haberent proprias figuras: tunc sequeretur ꝙ omnes partes elementi non tangerent omnes partes loci, & sic daretur vacuum. hinc assimilantur primæ materiæ quæ nullam de se formā habet, sed pōt omnes recipere sic elemēta de se & propria natura non habēt figuras proprias: sed tm̄ figurā continentis, & mixtū est cōtinens: ergo figurantur in mixto.

Secundum Arg. Tex. 66.

¶ Tertio arguitur quoq. ex Arist. 4. cęli vbi probat ꝙ ideo motus causatur in nobis, quia elemēta tendunt ad ꝓpria loca. hinc quęrit cām ibi, Vnde est ꝙ quædā corpora cōposita sūt grauiora quibusdam in alio loco, & non in alio, vt lignū, cuius mensura est decē librarū hoc est grauius plūbo & ferro, cuius mēsura est vnius libræ in loco aeris, in loco verò aquę est ecōuerso, & cā est ait Ar. quia oīa elemēta habēt grauitatē in suis locis, cāsatur igitur motus in nobis, quia elemēta tendūt ad propria loca. Hæc rō nullo pacto cōcluderet nisi essēt elementa actu in mixto.

Tertiū Arg. Tex. 14.

¶ Quarto, argumentū aliud sumitur ex pri. de Generatione cap. de mixtione vbi ꝓbat ipsa elemēta separari à mixto eo dissoluto, quia caro dissoluitur in terram & ignē: si igitur ipsa elemēta nō essent formaliter in mixto, quō potuissent ab eo separari? vnde asserebat ibi Philos. ꝙ gutta vna ipsius vini nō miscetur decē millibus cōchijs ipsius aquæ, ratio est quia soluitur forma vini in vniuersam aquā, Que ergo miscentur nō corrūpuntur, sed alterantur, igitur elemēta actu reperiuntur in mixto.

Quartū arg. à tex. 85. vsq; ad tex. 90.

¶ Quinto, est ratio fortissima quæ sumitur ex 2. de Aīa, vbi Arist. arguit contra Empedoclē tenentē augmētū, siue auctionē & nutritionē fieri in viuente ex hoc, quia elementa grauia augent & nutriunt partes inferiores, elementa leuia partes superiores. Cōtra arguit Philo., & ostēdit nutritionem & auctionē in viuente fieri ab aīa & non ab elemētis hac ratione, quia si in animali nō esset anima, quid prohiberet elementa dissolui & segregari vt leuia segregentur à grauioribus? Et quid ꝓhiberet ne augmētatio esset in infinitū? Ex hoc igitur loco patet Arist. velle elementa formaliter eē in mixto: quæ ab aīa postea detinētur ne in infinitū postea distrahātur, alias

Quintum Arg. Tex. 36.

Sextũ Arg. Tex. 90.

tur, alias ratio sua cõtra Empedoclẽ nulla esset ¶ Sexto, arguitur argumẽto Auicẽnæ asse- rentis elemẽta integra remanere in mixto, quia primo de Generatione cap. de mixtione Ar. definiens mixtionẽ ait esse vnionẽ miscibiliũ alteratorũ: tunc sic, si est alteratorũ, ergo nõ corruptorũ, & sic elementa sunt in mixto alterata & integra. ¶ Septimo sic, Arist. 5. Meta. definiẽs elemẽtorũ ait, quod est illud ex quo cõponitur res primo inexistẽti indiuisibili spẽ in aliã speciem, vt vocis elemẽta ex quibus cõponitur vox, & in quæ vltima diuiditur, illa vero non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, sed si diuidantur particulę eorũ sunt eiusdẽ spẽi, vt particula aquę est aqua. Si ergo de rõne elemẽti est vt inexistat in elemẽtato, sequitur quod elementa sint actu in mixto. ¶ Octauo, si elemẽta non essent actu in mixto, tunc mixtum esset non ens, cõsequentia pbatur. Quia quod componitur ex non entibus est non ens 4. Physic. tractatu de tẽpore, sed mixtũ componitur ex nõ entibus, quia elementa sunt corrupta: igitur mixtũ erit non ens, & sic oportet vt integrè reperiantur in mixto si entitas mixti saluari debet. ¶ Nono, si elemẽta nõ essent ĩtegra ĩ mixto, sequitur quod mixtũ posset fieri ex vno tãn elemẽto, quod est falsum & abhorret tota Philosophia, immo mixtũ nõ esset mixtũ n. cõsequentia probatur, quia sola materia elemẽtorũ manet in mixto, & nulla est ratio quare requirãtur plura elementa, cu materia vnius pot sufficiẽter disponi ad formã mixti. ¶ Decimo sic. Philos. ait [illegible] anima quod ex eisdẽ nutrimur ex quibus sumus, sed nutrimur [illegible] & integra permanent in mixto. ¶ Vndecimo, arguitur ex [illegible] ibi [illegible] sensum esse de virtutibus passiuis & nõ actiuis, quia sensus & [illegible] tactus [illegible] virtus actiua tũc sentiret elemẽta quæ sunt in ipso sensorio. s. in carne, quæ est [illegible] sensus tactus absq; sensibili extrinseco, cũ sensoriũ illud cõstet ex elementis [illegible] terra, igne, aqua, & aere. Si hæc rõ & dubitatio aliquid valere debet, oportet vt [illegible] Philos. elementa actu reperiri in mixto. ¶ Duodecimo, probatur exemplo lactis [illegible] mixtum, & ex ipso egreditur aqua pura, puta serum, igitur in lacte est [illegible] aqua ¶ Tertiodecimo, arguitur exẽplo rosarum, & florũ, & herbarum e quibus egreditur aqua pura cũ decoquũtur in lãbicco. Cum igitur rosæ, flores, & herbę sint quędã mixta, sequitur quod sicut [illegible] his, sic & in alijs sint formaliter elemẽta. ¶ Quartodecimo, arguitur exẽplo [illegible] quod apparet in musto, quod quidẽ ẽ quoddã mixtũ, & ex ipso egreditur aqua pura. expe[illegible] infundendo in eo bobicem, & postmodũ extrahendo eam & comprimendo [illegible] aqua pura. ¶ Hoc idem vltimò fatetur noster Angelicus D. Tho. qui declarans quo homo habet in se omnes res mũdi, dicit quia est compositus ex omnibus. Nã [illegible] spiritualibus habet animam rationalem, de corporibus cælestibus habet elongationẽ à contrarijs permaximã æqualitatẽ cõplexionis, elementa vero habet sm substantiam, ita tamẽ quod [illegible] elementa [illegible] virtutem, scilicet ignis & aqua. Quia vita [illegible] in calido quod est ignis, & humido quod est aeris, interiora elementa [illegible] substantiã. Ex quibus verbis apparet manifestè elementa reperiri [illegible] in mixto sm substantiã integram. ¶ Oppositum autem legitur [illegible] locis doctor nr D. Tho. & præcipue 3. Phys. in quo probat nõ dari corpus [illegible] & quod elemẽta veniunt ad cõpositionẽ eius prout contraria aliquando adæquantur [illegible] secundum virtutẽ. quando veniunt in mixtionem. In hac disputatione [illegible] tabo [illegible] opiniones. ¶ Secundo declarabo veritatem. Tertio respondebo [illegible] contrariũ. ¶ Quoad primũ [illegible] inter Græcos [illegible] quæstionibus naturalibus, [illegible] tenet elemẽta formaliter & integre reperiri in mixto, & hoc nititur persuadere pluribus argumẽtis, inter quæ sunt nõnulla de mente eius adducta in principio quæstionis, [illegible] principale suũ sumitur ex Arist. primo de generatione aĩaliũ, & etiam secũdo de generatione animalium, vbi Arist. arguit contra Empedoclẽ dicentem semen prouenire ab [illegible] parte animalis, arguit Philos. [illegible] quia si sic tunc prouenirei ex mẽbris organicis, siue ex partibus dissimilaribus, & ex partibus etiã similaribus vt puta ex pilis, ex ossibus, & vnguibus, ergo ex elemẽtis, & sic semẽ prodiret ex aqua & ex igne, & hęc est quarta ro quã adducit ibi Philos. Quę rõ nisi supponat elemẽta esse actu in mixto, nihil cõcluderet, & plures alię rationes adducit ibi Philos. Quæ omnia supponunt elementa actu esse in mixto. ¶ Probat quoq; ibi semen partis nõ esse causam similitudinis: quia quædam mulier nomine Helena concubuit cum Ethiope, & peperit filiã albam, & deinde filia concepit & peperit Ethiopem, vnde semen nõ est causa similitudinis, neq; egreditur ex toto corpore: quia tũc ex elemẽtis.

Hoc etiam

Septimum Arg. Tex. 4.

Octauum Arg.

Nonũ Arg.

Decimum Arg. Tex. 48.

Vndecimũ Arg. Tex. 52.

Duodecimũ Arg.

Tertiumdecimũ Arg.

Quartũdecimũ Arg.

p. p. q. 91 ar. 1

[illegible] Arg.

Cõmen. 42.

Præponitur ordo quæsiti obseruandus.

Opin. Alex de hac materia c. 18.

Hoc etiam voluit Arist. in prædicamentis, vbi probauit sensibile & sensum non esse relatiua, quia sensibilia sunt antequam esset aliquis sensus, nam elementa ex quibus componitur animal sunt antequam animal esset, & elementa sunt simul natura. Ex hoc discursu patet elementa actu venire in mixtionē. ¶ Quod confirmatur ex Arist. 2. de Anima, vbi declarat quomodo tactus indiget carne pro medio. Et quomodo indiget medio extrinseco, probat ꝙ in mixto sunt qualitates elementorū vt siccitas, humiditas &c. Dantur enim corpora sicca & humida. Quo stante dicit Alexander, vbicūque sunt qualitates elementorū, ibi actu sunt elementa, sed per Arist. in mixtis reperiuntur qualitates elementorum: ergo in mixto sunt actu elementa. ¶ Addit adhuc quod est manifestū in doctrina Peripatheticorum, materiam primo recipere formas elementorum, deinde alias formas. Quam doctrinam pulcherrime obseruauit Auerroes primo metaph. vbi ponit differentiam inter genus quod est forma vniuersalis, & materiam. Et ait ꝙ materia nullam formam habet, neque vniuersalem, neque particularem, sed primo recipit formam vniuersalem & postea mediante forma vniuersali recipit alias formas vsq; ad indiuiduales, & subdit Au[illegible]. ꝙ antiqui & maxime Alexander scripsit demonstratiue ꝙ genus est aliud a materia. Qua veritate stante arguitur sic. Materia primo recipit formas elementorum & deinde alias, igitur elemmenta sunt actu in mixto. Hanc quoque veritatē clarius ostendit Arist. 4. Meteorum, vbi ponit ꝙ quædam sunt, quæ calefiunt calido vt aurum, argentum, æs, stannū, plumbum, vitrum, & quidam lapides innominati, dat rationē, quia sunt aquea. ¶ Quædā sunt quæ concrescunt frigido, vt vrina, acetum, lixiuium, serum &c quæ abundant aqua. ¶ Quædā sunt mollificabilia vt ferrum, cornu, vnguis, os, neruus, lignū, pili, folia, cortex. ¶ Quædam mixta sunt exalabilia vt electrum, mirrha, thus, fructus, legumina, frumentū, &c. hæc diuersitas mixtorum non est nisi propter diuersitatē elementorū: quæ nisi actu essent in mixto, nullo modo hæc diuersitas assignari posset ab Arist. Concludēdū est igitur elemēta actu pmanere in mixto, hęc est opinio Alex. cōtra quā Arguit D. Th. supponēdo vnū qd habet ipse, ꝙ quælibet forma sbalis nata est cōstituere suppositū per se existēs. Qd etiā Arist. 2. de Anima docuit. Ex actu & pōtia aptū natum est effici vnum. Quo stāte argumentatur D. Th. in mixto sunt quatuor formæ sbales elementorū: ergo in mixto sunt quatuor supposita. probatur consequētia, quia forma sbalis ignis cōstituit suppositū ignis, & forma substantialis aeris suppositū aeris & sic de alijs, vnde mixtū esset quatuor supposita, & maius quoque absurdū sequeretur, quia cum qualibet forma substantialis det esse specificū, vnū mixtum esset sub quinq; speciebus .s. quatuor elemētorum & ipsius mixtionis. ¶ Præterea, in profundo fluminum, & lacuum, & maris generantur corpora mixta vt lapides, herbæ, & pisces, sed ad illa loca non pōt descendere ignis, quia tunc corrumperetur ab aqua intermedia, igitur opinio Alexandri est falsa. ¶ Adde adhuc quòd si ignis actu esset in mixto esset ibi violenter. Et tunc mixtum non esset genitū naturali mutatione, sed violenta. Probatur consequentia, Quia naturalis locus ignis est sursum, naturalis locus aquæ est deorsum: quomodo ergo ignis poterit esse in magnis molaribus & in serpentibus: quę sunt sub terra. Et terra ipsa in mixtis quę sunt in igne vt est Salamandra, & in mixtis, quæ sunt in media regione aeris vt sunt grandines &c. quæ ibi generantur. ¶ Adde ad hęc ꝙ si elemēta actu & formaliter vt dicit Alexander essent in mixto: sequitur ꝙ in generatione mixti nihil corrumpitur, & sic generatio vnius non esset corruptio alterius contra Arist. mille in locis suę doctrinæ. ¶ Rationes quas pro se adducit sunt nullius momenti, & prima soluitur quia non concludit simpliciter, cum sit contra antiquos concedentes elementa actu remanere in mixto: vnde est argumentum ad hominem ponentem semen decidi ex omnibus partibus animalis. ¶ Secunda quoque ratio soluitur concedendo elementa esse ante generationem animalis, tā qn veniunt ad mixtionem corrūpuntur. ¶ Tertia similiter soluitur concedendo in mixto esse qualitates elementorum, quia est ibi forma mixti, in qua sunt virtutes elementorum, quę sunt similes qualitatibus eorum, sed non sunt eadem cum illis. ¶ Ad illud de materia quæ primo recipit formas elementorum, & deinde alias, verum est: tamen semper præcedentes formæ corrumpuntur, & in sequentibus remanet illarū virtus. ¶ Ad dicta Arist. in 4. Meteororum dicimus illam diuersitatem mixtorum oriri ex diuersitate virtutum elementorum, & non ex elementis quæ in mixtis reperirentur. ¶ Inter Arabes adest Auicennas, qui, vt imponit sibi commentator tertio cœli, & primo de generatione

Marginal notes: Ca. de relatiuis. — Tex. 115. — Tex. commen. 17. — Cap. de temperaturis corporum. — Opin Alex. Ipugnatur 2. sent dist. 2. q. 1. ar. 2. — Tex. 4. — Locus Salamandræ. — 2 Metaphy. Tex. 10. — Soluuntur rationes Alex. — Opinio Auicēne Iposita sibi ab auer. Comm. 9. Comm. 30.

tione asserit elementa remanere integra in mixto. Quia formæ substantiales ipsorum non diuiduntur in magis & minus. vnde elementa non miscentur, nisi secundū qualitates corum, & nō fm̄ substātias, & eandem opinionem sibi imponit D. Tho. dicens ꝙ Auicēnas posuit formas substantiales elemētorum integras remanere in mixto, mixtionem fieri, pro contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad medium. Eandem sentētiam recitat Scotus, Qualiter Auicennas tenet Elementa remanere in mixto non remissa secundum substantiam, sed remissa fm̄ qualitates. Et vltra rationes quas adduximus in principio quæstionis, adducit etiam & ipse alias dicens, ꝙ si formæ elementorum integræ nō remanerēt in mixto, tunc materia prima æqualiter esset disposita ad recipiendum formas mixtorum, sicut elementorum, quod est falsum, quia non recipit formas mixtorum nisi mediātibus formis elementorum. consequentia probatur, quia per aduersarios formæ elementorū corrumpuntur & nō manent: igitur prima materia recipit formam mixti eodem modo sicut & formā elementorum. ¶ Præterea formæ elementorum sunt substantię vt docet Philosophus primo de generatione, sed substantia non suscipit magis & minus 8. Metaphy. & in libro prædicamentorum: igitur vel corrumpūtur, vel refrāguntur: sed corrumpi nō possunt, quia tunc mixtum esset nō ens, nec possent refrangi, quia tunc intēderētur & remitterentur, quod est contra Arist. & sequeretur etiam quòd substantia esset accidens: quia posterior pars formæ substantialis adueniret materiæ actuatę per partem priorem formę substantialis, & omne quod aduenit enti in actu est accidēs. ¶ Præterea cum mixta resoluātur in elemēta, puta lignum resoluitur in aquā & ignem, Quæro vel illa elemēta præexistunt, vel sunt generata de nouo: si præexistunt, habeo intētum ꝙ elemēta erāt eadem formaliter in esse perfecto, si dicis ꝙ nō, sed de nouo sunt generata, hoc esse nō potest quia in instāti corruptionis mixti nō possūnt quatuor elementa de nouo generari. ¶ Pręterea, causa quę producit aliquē effectū nobilissimum, debet perfectissimo modo saluari in eo. Quę propositio maxime tenet de causa naturali, quę est primum subiectum ex quo fit aliquid &c. Sed elemēta sunt perfectissima causa in genere causę materialis, & producunt effectum nobilissimum, nempe ipsum mixtum: igitur perfectissimo modo saluantur in ipso, & sic fm̄ esse integrum & perfectum, aliter mixtum non existeret perfectissima existencia, probat hoc idē per exempla quia laurum appositū igni facit strepitum propter aerem inclusum in eo. ¶ Et similiter sal mixtum igni propter eandem causam facit strepitū, & castaneę, & nō nulla alia mixta. ¶ Ex quibus euidentissime sequitur elemēta formaliter & in esse puro remanere in mixto, refrangi tñ fm̄ qualitates ipsorum. ¶ Sed contra arguit Auer. ꝙ si hęc opinio esset vera tunc daretur ignis sine calore, & quodlibet aliud elementum sine sua propria qualitate. consequentia probatur, Quia per Auicen. pōt esse ignis sine quarto gradu caloris: ergo sine tertio, & sine secundo, imo & sine primo, & sic ignis erit totaliter sine calore. consequentię istę omnes simul probātur: Quia quę sunt eiusdem rationis quicquid competit vni competit & alteri. Modo quartus gradus, secundus, & tertius gradus ignis sunt eiusdē rationis: igitur valet ꝙ si ignis poterit esse sine quarto gradu caloris, absolute poterit esse sine omni calore. sic stante opinione ꝙ elementa sunt in esse puro cum qualitatibus tñ remissis in mixto, dabuntur elementa spoliata proprijs qualitatibus. ¶ Præterea arguo [illegible] alio argumēto supponēdo vnum quod habet Philosophus 4 Meteororū ꝙ ignis est per se caliditas in summo, & aquę frigiditas in summo, & terrę siccitas, [illegible] sic. Elementa secundum Auicennas sunt in mixto in esse puro, refractis tamen qualitatibus: igitur elementa in mixto nō sunt elementa. probatur consequentia, quia elementa constituuntur in esse elementorū per qualitates in summo quas tu dicis in mixtis nō habere, valet igitur elemēta in mixto non esse elementa. ¶ Tertio arguitur quia Arist. 2. de Anima & 8 Metaph. ait ꝙ ex pluribus entibus in actu non pōt fieri vnū per se, sed mixtum est vnum per se: ergo non potest fieri ex elementis in esse integro fm̄ substantiam, & in esse remisso secundum qualitates. ¶ Item termini mutationis non possunt se compati simul in eodem quia [illegible] incompossibiles, vt habetur primo Phys. sed formę mixti & formę elementorum [illegible] termini mutationis: quia mixtum generatur ex elementis & corrumpitur in ipsa: ergo elementa non possunt esse in esse puro cum qualitatibus remissis in mixto. ¶ Soluuntur rationes Auicennæ. Et ad primam dicimus, ꝙ formā immediate perficere materiā contingit dupliciter, vno modo immediatione perfectionis, alio modo immediatione trāsmutationis.

Primo

p. p. q. 76. ar. 4.

2 sen. dist. 15

Tex. 52.
Tex. 3.
Cap. de substantia.

Lignum resoluitur in aquā & in alia elementa.

Laurus positus in ignē efficit strepitum.
3. cœli c. 6.
Impugnatur opin. Auic.

Cap. 13.

Tex. 4.
Tex. 16.

Tex. 59.

Soluuntur Rōnes Auicennæ.

Primo modo forma mixti immo quælibet forma substantialis immediate inest materiæ. Sed secundo modo formæ elementorum immediate insunt materiæ, quibus corruptis inest alia, qua etiã corrupta inest alia vsque ad animã intellectiuã, quæ etiam immediate inest materiæ primæ immediatione perfectionis, sed non immediatione trasmutationis. ¶ Ad secundã rationẽ dicimus ꝙ formæ elementorũ corrũpũtur, quibus corruptis, generatur mixtũ, vnde & nos docemus substantiã non suscipere magis & minus. ¶ Ad tertiã dicimus ꝙ mixtum resoluitur in elementa quæ erant in eo sm̃ virtutem & non secundum substantiam. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ sufficit causam saluari in effectu secundum virtutem non autem secundum substantiam: & sic elementa disponũt materiã pro susceptione formæ mixti. ¶ Ad exempla dicimus ꝙ illa quæ exhalant & emanent ex ipsis mixtis non sunt pura elementa, & dato ꝙ sint pura dicimus ꝙ de nouo generantur, sed non erant in mixto sm̃ substantiã.

Quomodo mixtum resoluitur in elementa.

¶ Auerroes vt recitat Turisanus Florentinus Medicus præstantissimus plusquam Commentator super paruam artẽ Galeni, & Sanctus Thomas in opusculo ad Magistrum Philippum de mixtione elementorum, & Scotus impugnans Auicennam ait ergo Auer. 3. cœli ꝙ paucitas exercitationis istius viri in naturalibus & bona confidentia in proprio ingenio induxit ipsum ad varios errores, & subiungendo suam opinionem ponit eam consistere in duobus propositionibus. Quarũ prima est. Formæ elementorum nun manent in mixto sm̃ esse perfectum vltima perfectione, ratio istius propositionis est. Quia si formę elemẽtorum remanerent in mixto secundum esse vltima perfectione in mixto essent simul qualitates contrarię secundum vltimam perfectionem. Quia qualitates in summo sequuntur formas substantiales elementorum in vltima perfectione: imo tãta est propinquitas qualitatũ ad formas substantiales elementorũ, quòd. Quidã putauerunt qualitates esse formas substantiales ipsorum vt imponitur Alexandro. Hinc subdit Comment. ꝙ si elementa manerent in mixto secundum actũ extremum & sub esse perfecto vt ait Auicen. tunc non fieret vnum ex eis quod est falsum vt patet. ¶ Secunda propositio est. Formæ elementorum manẽt in mixto sm̃ esse diminutum & refractum: & hoc intelligitur tam sm̃ substantiã quã sm̃ qualitates: quia idem est iudicium de toto & de parte, si qualitas potest remitti secundum partem manente substantia elementi omnino non remissa, eadem ratione potest elementum remanere secundum substantiam, amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis non calidus, iccirco oportet dicere substantiam elementi remitti, sicut & qualitatem. Et si dicis ꝙ formæ elementorum sunt substantiæ: Modo substantia non intenditur neque remittitur, sed tantum accidens est illud quod augetur & diminuitur & sic sequitur quòd elementorum substantiæ non possunt refrangi. ¶ Respondet quòd formæ elementorũ sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, ideo est necessarium ꝙ habeant proprietates vtrarũque ob id non est inconueniens ipsas intendi & remitti. Si etiam dicis ꝙ si formæ elementorum manent in mixto in esse diminuto; ergo materia numquã recipit formã mixti, probatur consequentia. Quia omne recipiens oportet vt sit denudatum à natura recepti. Modo materia non est denudata à formis substantialibus: ergo non potest recipere formã mixti. Ad quod etiam respondet quòd oẽs formæ elementares sunt eiusdem ordinis in substantialitate: sed non eiusdem generis proximi sed tantum remoti. Ideo maior propositio debet intelligi sic. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti secundum genus proximum, vt notat Zimara. Et ꝙ hæc glosa habet veritatem in rebus materialibus, nõ autem in rebus immaterialibus, Quia intellectus possibilis habet speciem vnius elementi & pòt recipere speciẽ alterius & sic concludit Auerr. formas ipsorum elementorũ manere in mixto secundum esse refractũ. Quia vel corrũpuntur, vel refranguntur, vel remanent in esse integro. Non corrumpuntur, quia tunc non esset mixtio vt ait Philosophus. Non remanent in esse integro ergo refranguntur. Et sic in esse refracto sunt in mixto, quia virtus non remanet sine substantia. Et cum virtus remaneat secundum esse remissum, & non secundum esse perfectum: ergo & substantia elementorum manet secundum esse imperfectum remissum & castigatum. ¶ Contra quam opinionem arguit D. Tho. Quia formę rerum sunt sicut numeri 8. Metaphys. sed numeri sunt indiuisibiles. ergo & formę sunt indiuisibiles. Quo stante arguitur sic. Si formæ substantiales elementorum frangerentur in mixto: sequitur quòd formę substantiales sunt diuisibiles, & sic susciperent magis & minus ad substantiam esset motus; sed Auerroistę derident istam rationem dicentes Auerroem soluisse

Turisanus Monacus. Scotus 2. senten. dist. 15. Comm. 67.

Alex. 5. phy. in addi. nostris.

Pulcra dubitatio.

Solutio Auerr.

1. de anima Tex. 4.

Lege Zimaram Theor. 84. Vide & Arcang. Mercenat. in dilucidationibus Auerr.

p. p. q. 76. a. 8. tex. 8.

soluisse istam ratioẽ constituendo formas elementorum substantias imperfectas. Sed aduersus istos arguit Caietanus dicens, ꝙ isti dum derident rationem D. Tho. exhibẽt se omnibus derisibiles, & si penetrassent subtilitatem rationis tacerent. Namque hæc ratio cõcludit apud Philosophos & non apud sciolos. Siquidem D. Tho. addit in ratione sua ꝙ impossibile est adinuenire mediũ inter substantiam & accidens, siue capiamus totum ordinẽ substantiam ex vna parte, & totum ordinem accidentium ex alia parte, siue quamcumque substantiarũ & quodcunque accidens. Quia cum medium sit triplex per participationẽ, per negationem, & per comparationem, Primum non est, quia tale medium est eiusdẽ generis cũ extremis, modo formæ elementares non sunt eiusdem generis cum accidente: ergo &c. Non sunt medium per negationem, ita ꝙ non sunt nec substantia, nec accidens. Nec etiã per cõparationem: quia forma elementi non est accidens respectu substantiæ: vide ergo quomodo ratio est efficacissima. ¶ Adde etiam tu, quia omnis formalis differentia variat speciem: sed quod recipit magis & minus differt, qđ est magis ab eo qđ est minus, si igitur forma ignis suscipit magis & minus, magis facta, & minus facta variabit speciem: sequitur ergo ꝙ alteratis formis substantialibus elementorum in mixto nõ erunt eadem, quæ erant prius secundum speciem. ¶ Præterea, illud cuius esse consistit in indiuisibili non suscipit magis & minus, nec habet contrarium, quia suscipere magis & minus est intendi & remitti, & habere contrarium, sed formæ substantiales elementorum, vt substantiæ sunt, nõ habent contrariũ, & sunt indiuisibiles: igitur nõ suscipiunt magis & minus, & sic redditur falsa opinio Auer.

Nota subtilissimam argumentationem.

Medium est triplex.

Corroboratur ratio prędicta.

Quid est suscipere magis & minus

¶ Aureolus vt recitat Ioannes Bacchonitanus, duo docet circa hoc quæsitum. Alterũ est ꝙ formæ elementorũ maneãt in mixto secundum suas realitates, & hoc probat primo ex diffinitione elementi. 5. Metaph. elementum est ex quo tanquã in existente aliquid cõponitur. Quo stante arguit sic. Id ex quo aliquid componitur intrinsecè est in eo secundum realitatem suam, vt patet de materia & forma, & de principijs demonstrationũ quæ omnia sunt in eis ad quorum compositionem veniunt secundum suas realitates: sed ex elementis & formis elementaribus cõponũtur mixta: igitur elemẽta sm̃ suas realitates in mixto reperiri necesse est. ¶ Præterea, illa sunt elemẽta in quę mixta resoluuntur per diuisionem vltimata resolutione vt Philos. docet 1. Phys. de principijs, sed mixta non resoluuntur nisi in realitates eorum ex quibus mixta ipsa sunt composita: igitur elementa sm̃ realitates sunt in mixtis. ¶ Præterea, miscibilia remanent in suo esse quãdo miscentur, & per consequẽs in suis realitatibus, sed mixtio nihil aliud est nisi vnio miscibiliũ: igitur ipsa elementa secundum suas realitates manent in mixto. ¶ Addit ad hæc ꝙ Arist. vult ꝙ si miscibilia ambo maneant in suis excellentijs nõ est mixtio. Quia mixtio præsupponit alterationem per quam extrema alterantur recedendo ab excellentijs suis, si enim nulla alteratio præcederet: non dicerentur magis mixta nunc quam prius, & si vtrumque corrumpitur & alterũ manet, non est mixtio, sed generatio, vt cum ignis consumit ligna. Tunc sic mixtio non fit vnio miscibiliũ, quia miscibilia non manent in suis excellentijs, nec vtrumq; corrumpitur, nec alterum corrumpitur & alterum manet: ergo mixtio fit per hoc ꝙ remanẽt realitates miscibilium in ipso mixto. ¶ Alterum quod docet Aureolus circa hoc quæsitum est, ꝙ istæ realitates elementorum non sunt gradus excellentes & in summo ipsorum, neque medij, neq; remissi. Quod non sint excellentes, patet quia tunc in mixto essent contraria simul. Quod non medij, neq; remissi, patet quoq; quia cum sint substantia, non suscipiunt magis & minus. ¶ Item posito ꝙ in mixto quantuscunq; gradus paruus formę aeris, & quantuscunq; gradus paruus formæ aquæ, terræ, ignis, dummodo istæ formæ nõ sint confusę ad inuicẽ, sed maneant in suis formalibus rationibus, sequitur ꝙ parua forma aeris cõstitueret paruum aerem, & parua forma aquæ paruam aquam & sic de alijs, & tunc sequitur ꝙ mixtum non esset mixtũ, sed quid aggregatum. Præterea, vt dictum est, istę realitates, uel sunt ĩ mixto in suis excellẽtijs, vel in gradibus remissis, sed neutro modo: igitur oportet adinuenire alium modum. Et ꝙ non in suis excellentijs patet propter contrarietatẽ: ꝙ non in gradibus remissis patet etiã propter rationẽ superius adductam, & etiam quia tunc retinerent suas proprias formalitates, & proprias distinctiones, & sic adhuc essent contrarij isti gradus. ¶ Modus igitur alius inuentus ab Aureolo hic est, ꝙ realitates elementorum quæ manent in mixto, nõ sunt gradus formarum elementarium, quia corrumpuntur formæ elementares, & ex istis sic corruptis resultant quædam partes reales fractæ, quæ non dicuntur nec gradus excellentes, nec gradus

1. sent. dist. 16 q. vnica.

Tex. 4.

Tex. 5.

2. de generatione. Tex. 90.

Mixtio quid pręsupponat.

Quæ sint realitates elementorum.

Modus inuentus ab Aureolo.

gradus excellentes, nec remissi, sed medietates ipsorum elementorum, & datur pulchrum exemplum, verbi gratia. Capiatur circulus & corrumpatur forma eius, adeo ꝙ remaneant quædam partes fractæ, non habentes amplius formã circuli, neq; secundũ gradu paruu, nec excellentẽ, neque medium, ponatur deinde ꝙ aliquid artificiale constituatur ex istis partibus circuli sic fractis, verum esset dicere, ꝙ illud artificiale componitur ex realitatibus circuli, & ꝙ realitates circuli sunt in illo artificiali. Eodem modo facta alteratione circa elementa corrumpuntur formæ elementorũ, & remanent quædam partes fractæ ipsorum elementorum, quæ partes non sunt gradus excellentes, neq; medij, neque remissi, & ex istis partibus sic fractis cõponitur mixtũ Et hoc est dicere elementa manere in mixto in esse refracto & castigato & temperato. Et sic doctissimus hic vir euadit argumentũ illud, quod tunc formæ substantiales elementorũ susciperent magis & minus, quia formæ illę non remanent, sed corrumpuntur in fine alterationis Et partes illæ fractæ quæ remanent non sunt gradus illarum formarũ, vt dictum est. ponit aliud exemplum de A & B quæ veniunt in constitutionẽ istius syllabæ B A, elementa istius syllabæ producunt proprias voces, ita ꝙ non remanet nec sonus, A, nec sonus, B, & per consequens, nec gradus vocis, A, & B, vnde fractis sonis proprijs horũ elementorum, ipsa tñ manent realiter in hoc composito quod est hæc syllaba, B A, ita etiã est de elementis fractis suis proprijs, & substantialibus formis remanent realitates eorum in mixto. ¶ Contra quam opinionem arguit Bacchonitanus vbi supra: Quia stantibus supradictis ista propositio non est concedenda. Elementa manent in mixto sñ suas realitates medias, sed bene ista, Aliquod quod fuit elementorum manet in mixto realiter. Et ostenditur sic. Elementa sñ Aureolum non remanẽt in mixto in proprijs realitatibus, neque sñ gradus excellentes, neq; medios, neq; remissos secundũ esse propriũ & specificum quod habuerunt primo, sed corrumpuntur & transeunt in formã mixti sicut in nouam rem, Quo stãte arguitur sic, Quod corrumpitur & deducitur de propria specie in aliam rem nouam non manet sñ realitatẽ propriam suam, sed bene aliquid quod fuit eius manet in aliquo, sed elementa corrumpuntur & deducuntur de sua specie in aliam rẽ nouam: igitur elementa non manent in mixto secundũ suas proprias realitates, sed bene aliquod quod fuit elementorum realiter manet in mixtis Maior patet. Minor quoq. per exemplum Aristo. in libro de ortu & interitu, vbi vult quod in generatione totũ transit in totum, & nihil corrupti manet, sed vtique aliquod quod fuit corrupti, modo est ipsius geniti. ¶ Et si obijciatur de qualitatibus symbolicis, & de materia prima, quæ manet in genito & corrupto, dicitur ꝙ hæc non sunt passiones corrupti, sed quædã communia genito & corrupto. Cũ igitur hic non sit proprius modus istius rei, oportet proprium adinuenire. Et sic Bacchonus prosequitur suã opinionẽ ꝙ aliquid manere in mixto, potest intelligi tripliciter. Primo quòd forma elemẽtaris maneat infra propriam speciẽ, ita quòd retineat formã elemẽti. ¶ Secundo quod corrumpatur totaliter non retinẽdo propriam speciẽ. ¶ Tertio ꝙ non retineat formã propriã nec alterius geniti immediate ex illis formis, sed alicuius tertię naturæ. Exemplum primi vt albedo corrupta retinẽs propriã formã, exẽplum secundi vt circulus corruptus & eius partes fractæ non hñt propriam formã, exẽplum tertij vt alimentũ transmutatũ in speciẽ carnis: & hoc tertio modo elemẽta manẽt in mixto. Quod declaratur in nutritione in qua alimẽtum non mutatur in materiam primã: quia tunc esset gñatio: Nec etiã alimentũ manet in alito in gradu remisso infra propriam speciem, quia tunc non esset nutritio, sed coaceruatio: ergo datur tertium ꝙ aliqua realitas alimenti manet in alito, ita ꝙ transit de propria specie ad aliã, sic etiã est de formis elementorum quod patet ex Aristo. pri. de gñatione, vbi probat mixtionẽ non esse gñationẽ, quia in gñatione alterum corrumpitur, vt quando ignis consumit ligna. Non est etiã nutritio, quia in nutritione alterum manet vt corpus nutritũ. Non est alteratio, quia in alteratione vtrũq; manet. Neque est augmentatio, quia in augmentato non fit mixtio, vt quando gutta vini ponitur in mille amphoris aquæ, propterea sequitur ꝙ fit similis nutritioni, licet non sit nutritio. Quod declaratur p Aristo. pri. de gener. ponentẽ diuersas opiniones de mixtione vbi supra, & vna illarũ opinionũ dicebat quòd mixtio fiebat sñ minima, vt grana ordei cũ granis frumenti ¶ Secunda opinio volebat quòd mixtio fiebat sñ sensum, vt quando lapides reducuntur indiuisibiles in arena. ¶ Tertia ponebat mixtionem fieri quemadmodum quando minima miscẽtur secundum formam vt in tinctura. ¶ Quarta asserebat mixtionẽ

Pulchrum exemplum.

Sensus opinionis Aureoli.

Aliud exemplum.

Rationes Baconi contra Aureolum.

Tex. 10.

Tribus modis aliquid manet sñ mixto secũdũ Baccon.

Lect. 83.

Tex. 83.

Diuersæ opiniões de mixtione.

fieri per hoc ꝙ minimū additur maximo, vt gutta vini mille conchijs aquæ. Arguit Ar. ꝙ nulla istarū saluat mixtionē proprie, propterea oportet dicere mixtionē fieri ex prius separatis existentibus & deductis ad medium & non corruptis. Quod nō potest aliter intelligi nisi ꝙ maneat in mixto realitas ipsorum elementorū. Hæc Bacchonus vt est videre apud ipsum.

Opinio Scoti 2. senten. dist. 15.

¶ Scotus disputans de hoc quæsito tenet ꝙ elementa sunt in mixto virtualiter, sed longe ab opinione D.Th. Pro cuius notitia est sciendū ꝙ tripliciter pōt dici esse aliquid virtualiter in aliquo.

Tripliciter aliquid dicitur esse virtualiter in aliquo.

Primo productiue, quo pacto formæ eorū quæ generātur ex putri sunt in sole, & conclusiones continentur in præmissis virtualiter: quia possunt ex eis ꝑduci. Et hoc pacto non intelligit Scotus nec D. Tho formas elemētorū esse virtualiter in mixto. ¶ Secundo modo aliquid reperitur in alio passiuè, siue potentialiter, & hæc continentia dr̄ potius potentialis, q̄ virtualis: quæ continentia est triplex remota, ꝓpinqua, & propinquissima. Remota est illa, qua materia cōtinet oēs formas cōsiderata tū ipsa materia in sui puritate, prout caret oībus dispositionibus, tam qualitatiuis, q̄ quantitatiuis. ¶ Continētia pōtalis propinqua est illa, qua materia cōtinet oés formas ad quas est disposita ab agente naturali, vt lignū siccum continet formā ignis. ¶ Tertia est continentia pōtalis propinquissima qua totū continet partes suas, quæ sola diuisione efficiuntur in actu. Quo etiam modo totum continuū continet partes suas in pōia propinquissima, quia cum partes non existant per propriū esse dicuntur esse in pōia in ipso toto, vt partes lineæ in ipsa linea, & partes animalis annulosi in ipso toto animali. Et nullo istorū modorū dicuntur elementa esse in mixto.

Tertius modus continētiæ quis sit.

¶ Alio modo aliquid continetur in alio operatiuè, quia continēs pōt exercere operationē ipsius contenti. Quo pacto priora manent in suis posterioribus, & imperfectiora in pfectioribus, & sic elementa sunt in mixto non sm̄ substantiā, nec sm̄ qualitates, sed virtualiter, & pōaliter, & sic dixit Philos. 2. de anima.

Tex. 26.

Nutritiuū est prius sensitiuo, & existit in eo. Quia si sensitiuum est nutritiuū est, & non ècontra, & sensitiuū est in ipso intellectiuo, & in figuris, & in numeris quoq; reperitur ista continentia. Quia triangulus est prior quadrato, & existit in pōia in quadrato, vt ait Auerr. & sic numerus ternarius est in quaternario.

Sensus opinionis Scoti.

sic dicit Scotus ꝙ elementa corrumpuntur, & ex eis gn̄atur forma sbalis mixti, in qua forma substantiali pōialiter, & virtualiter continentur formæ elementorum. Quod hac vnica rōne persuadera pōt verisimilitudo suę opinionis. Prius & imperfectum continetur virtualiter & pōtaliter in suo posteriori, vt vegetatiuum in sensitiuo & animal in homine, sed formæ elementorū sunt priores & imperfectiores forma mixti: ergo continentur virtualiter & pōtaliter in mixto.

p. p. q. 76. ar. 4. Caiet.

¶ Contra quā opinionē arguit Caiet. sic. Illa opinio est falsa apud Theologos & Philosophos quę repugnat rōni & sensui, sed opinio Scoti sic declarata est huiusmodi: igitur est falsissima apud oēs: probatur minor repugnat. ¶ Primo ratione: quia superiora prædicantur de inferioribus. vt homo est animal & intellectiuū est habens in se sensitiuū & vegetatiuum. sed elementa non prædicantur de forma sbali ipsius mixti; igitur elementa non manent virtualiter in mixto, sicut superiora & imperfectiora in suis inferioribus & imperfectioribus. Minor patet. Capiamus formā huius mixti puta lapidis & vocetur lapideitas, hæc non est bona prædicatio lapideitas est ignis, est aer, aqua, & terra.

Opinio Scoti est contra sensum.

¶ Est etiam contra sensum. Quia forma posterior excellentiori modo operatur operationes formæ prioris, & imperfectioris, quàm ipsa forma prior & imperfectior, vt intellectiuū excellentius operatur opera sensitiui, & vegetatiui, q̄ purū sensitiuū, & purum vegetatiuū; sed forma mixti, non perfectiori, sed imperfectissimo modo operatur operationes formarū elementariū: igitur formæ elementares non continētur virtualiter in forma substantiali ipsius mixti. Probatur minor quia forma substantialis ipsius ignis pfectius cōburit, q̄ forma mixti, & sic etiā formæ elementorū pfectius exercent & excellentius suas operationes, q̄ forma mixti exerceat operationes illarū.

Epilogus opinionum.

Ex his ergo patet falsitas huius opinionis & Aureoli, & Bacchoni, contra quos ita breuiter argumentari potest. Quæro de illis realitatibus, quas ponunt, aut sunt sbæ elementorum in esse integro, aut in esse remisso, aut in esse virtuali. Non primo quia illud asserebant Alexander, & Auicennas, superius improbati. Non secundo quia illud dicebat Auerr. etiam in hoc reprobatus. Non tertio quia hoc docuit Scotus, quod rōni & sensui aduersari monuimus: relinquitur ergo, illud q̄ ponunt Aureolus & Bacchonus esse fictitiū, & chimericū. ¶ Quibus opinionibus reiectis tempus est vt veritatem ipsam dilucidemus, quā arbitramur docuisse D.Tho. licet

non

non omnes Thomistę sequantur eandem sententiam. Siquidem Capreolus & Caietanus vbi supra, & Dominicus de Flandria super 7. Metaph. tenent de mente D. Tho. ꝙ ex qualitatibus elementorũ remissis, qualitas media realiter resultet composita ex partibus diuersarum rationum, vtpote habens formaliter aliquid de caliditate, siccitate, humiditate, & frigiditate. Et quandoq; vna pars intenditur, & alia remittitur, & secundum hoc mixtum magis appropinquat ad vnum elementum, q̃ ad aliud, quia cum qualitates elementorum sint contrariæ, & recipiant magis & minus, & ex istis qualitatibus contrarijs efficiatur quædã qualitas media habens naturam extremorum, & hæc qualitas est dispositio ad formam mixti, sicut qualitas simplex ad formã corporis simplicis, & sicut extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusq;, & sic qualitates corporũ simplicium inueniuntur in qualitate corporis mixti, & hæc qualitas est propria dispositio conseruatiua formæ corporis mixti. Et sic elementa dicuntur reduci ad medium & reperiri in illo medio, vti quando albũ & nigrũ reducuntur ad pallidum & sunt in ipso, & calidum, & frigidũ sunt in tepido, & humidum, & siccũ reducuntur ad medium, quod est mollicies quæ resultat ex eis ita commixtis. & hoc modo intendit D. Tho. elementa virtualiter esse in mixto, quia qualitates eorum reperiuntur in dispositione conseruatiua formæ mixti. Et sic intelligitur dictum D. Tho. vbi supra, ꝙ formæ elementorum maneat in mixto non actu, sed virtute, quia manent qualitates propriæ elementorum, licet remissæ in quibus est virtus formarũ elementarium. Et huiusmodi qualitas mixtionis est dispositio ad formam substantialẽ mixti puta lapidis. In disputatis ait ꝙ qualitates contrariæ in corpore mixto regulãtur, & conseruantur, ne se inuicem corrumpant per formam substantialẽ. etiam in opusculo de mixtione elementorum ait, ꝙ remissis excellentijs qualitatum elementorum, ex eis constituitur qualitas media quæ est propria qualitas corporis mixti differens in diuersis sm̃ diuersam proportionem mixtionis. hanc quoque opinionẽ posuit D. Tho 4 sententiarũ vbi ait ꝙ forma mixtionis est qualitas media resultans ex qualitatibus simplicibus venientibus ad medium. Eandem veritatẽ quoq; ponit primo de gñatione loco supra citato, vbi ponit quid sit mixtio de mente Arist. & ait ꝙ est miscibilium alteratorum vnio. Et subdit ꝙ hæc alteratio solum est intelligenda in virtutibus, seu qualitatibus eorum, sed si alteratio sumatur impropriè tunc mixtio est vnio miscibiliũ alteratorũ, idest corruptorum sm̃ formas. Hoc sic intelligi potest, ꝙ ipsæ substantiæ quę miscentur, non propriè vniuntur quasi remanentes in sua substantia alteratæ, idest remissæ ab eorum excellentijs. Et sic patet, qualitatem mixtionis esse quid cõpositum ex qualitatibus mixtorum remissis ad mediũ redactis. hoc etiã habetur secundo contra gentes ꝙ miscibilia in mixtione manent non actu, sed virtute, vbi expositor Franciscus Ferrariensis substinet vtramq; opinionẽ Thomistarũ, & ꝙ extrema actu continentur in medio per dictũ Arist. 3. Topicorum, albius est quod est nigro impermixtius: quibus verbis apparet extrema actu reperiri in medio, vt Magister Chrysostomus Iauellus quoq; substinere vf. 10. Metaph. Paulus tñ Soncinas ex Thomistis super 10. Metaph. declarat sic opinionẽ D. Tho. Elementa dicuntur remanere in mixto virtualiter hoc modo, quia ex qualitatibus elementorũ corruptis actu, simplex qualitas fit, in qua media qualitate virtualiter continentur qualitates elementorũ, puta caliditas ignis, humiditas aeris, frigiditas aquæ, & siccitas terræ, & dat exẽplũ de rubedine, quæ componitur ex albedine & nigredine, & rubedo non habet actu aliquid albedinis, aut nigredinis, cũ mediũ sit ita simplex sicut extremũ. Et hæc opinio habet fundamẽtũ ex dictis D. T. 3. sent. vbi dicit ꝙ in minus albo nihil est nigredinis, sed albedo minus intensa, & sic vult ꝙ extrema nõ sunt actu in medio, sed tm̃ virtualiter, & ꝙ mediũ fit simplex sicuti extrema: sed cũ vtraq; opinio sit substentabilis, sufficiat nobis scire in præsentiarum veritatẽ huius quæsiti ꝙ elementa maneant in mixto virtualiter eo modo quo declaratum est, & vt res magis clarescat ponuntur hę conclusiones. ¶ Prima sit contra Alexandrum. Elementa non sunt in mixto in esse integro. ¶ Secunda contra Auicennã. Elementa non sunt in mixto in esse perfecto, secundum substantiam, & in esse remisso secundũ qualitates. ¶ Tertia Conclusio cõtra Auerroem. Elementa non manent in mixto in esse refracto & castigato quo ad substantiã & qualitates. ¶ Quarta Conclusio, contra Aureolum & Bacchonũ. Elementa non manent in mixto sm̃ realitates. ¶ Quinta contra Scotũ. Elementa non manent in mixto vt priora in posterioribꝰ vt dicebat Scotus. ꝓbationes harũ hẽs vbi supra improbauimus authores

Vu 2 harum

p. p. q. 76. art. 4.
2. sent. dist. 15 cõtra secũdã cõclusionẽ ad vltimũ q. 27.
Quomodo elementa dicũtur reduci ad medium.
Q. 5. de malo ar. 5.
Dist. 44 q. 1. ar. 1.
Quid est mixtio.
Cap. 36.
Cap 9.
Quæst 17.
Quæst. 27.
Di 14. q. 9. 1. art. 1.
Cõclusio 1. cõtra Alex.
2. cõtra Auicen.
3. Conclusio cõtra Auer.
4. cõtra Aureol.
5. Conclusio cõtra Scotũ.

do ad principale sic. Aut materia est actu materia, aut potentia materia, si dabis primũ, ergo essentia materiæ nõ est pura potentia, si dabis secundum, hoc erit falsissimũ, quandoquidem quod est potentia tale non est tale, vt sortes qui est potentia, nõ est sortes, si ergo materia est potentia materia, non erit materia. Et sequeretur etiam maius inconueniens quod materia esset potentia ad suum esse, & præsupponeret aliam, vt deducit Philosophus 1. phys. versus finem, & similiter esset, antequam fieret, & corrupta foret, antequam corrumperetur, & sic abitio esset in infinitũ in ipsis primis materijs.

Tertiũ Arg.

¶ Tertio ad principale sic. Illud quod est cã vt aliquod sit de se, est ens in actu, & nõ pura põia, quia nihil dat quod nõ habet, sed materia est causa vt priuatio quæ sua natura est nõ ens per accidens 1. phys. igitur materia sua natura est ens in actu & non pura potentia.

Tex. 80.
Quartũ Ar.

¶ Quarto, nullum respectiuũ est de quidditate & essentia absoluti, sed materia est res absoluta, & põia est quid respectiuũ: igitur materia non erit vt fingunt pura potentia, sed ex se habebit esse in actu. maior huius argumenti patet, minor est Arist. 9. primæ philosophiæ, vbi asserit potentiã actiuam respicere passiuam & econtra.

Tex. 3.
Quintũ Ar.

¶ Quinto, subiectũ generationis debet esse in actu, quia generatio pro prævia dispositione est accidens, hoc autem fundatur in ente in actu, sed materia prima est subiectũ generationis 5. Phys. ergo ipsa materia prima erit ens in actu: igitur non est essentialiter põia.

Tex. 10.
Sextũ Arg.

¶ Sexto, omne illud quod est duorum oppositorũ terminorũ receptiuũ idẽ numero manẽs, vt à quo & ad quem, non habet esse ab aliquo terminorum, sed natura sua est ens in actu: sed materia est receptiua duorũ terminorũ oppositorum, veluti termini à quo, & ad quẽ eadem numero sub vtrisq; manens: ergo à nullo illorum recipit esse, sed sua natura est ens in actu & existit: maior est clara quoniam si ab aliquo termino illud subiectũ haberet esse sub opposito illius termini numquã substaret vt docuit Arist. in prædicamentis, quã susceptibilẽ contrariorũ asserebat, ex eo qđ ipsi nihil erat contrariũ, minor quoq; patet ex toto discursu primi Phys.

Cap. de substantia.
Septimum Arg.

¶ Septimo, materia aut est potentia respectu sui, aut respectu formarũ recipiendarum. si concedis primum: ergo materia nihil erit, pura .n. potẽtia est absentia omnis entis, & vltra nec ipsa materia erit materia, quia potentia tale non est tale. si conceditur secundũ, habetur propositum, quod materia sua natura est ens in actu, & non potentia.

Cõfirmatio Arg.

Et confirmatur quia omne æternum respectu suæ essentiæ caret potẽtia. Sed materia apud Arist. est æterna: igitur respectu suæ essentiæ caret põia, sed actu erit, maior & minor huius argumẽti sunt notę ex se.

Arg. octauũ

¶ Octauo, circumscribamus à materia per intellectum omnem formã, & tũc quęritur an materia erit actu, aut potentia, si dabitur primũ habitur propositum: secundũ nõ poterit esse quia 9. Metaph. potentia est relatiua, & suppositũ est materiam absolute considerari circũscripta omni forma.

Tex. 3.
Nonũ Arg.

¶ Nono, si materia natura sua non esset in actu, sed totũ esse haberet à forma, tunc non essent duo intrinseca principia rerum naturalium, sed vnum dumtaxat, forma scilicet, quod est valde absurdum. probatur consequẽtia, quia sola forma à qua prouenit esse materiæ sufficeret pro principio rerum naturalium, & sic nõ essent duo intrinseca principia, immo sequeretur quod materia esset corruptibilis, quia destructa & ablata causa formali a qua prouenit esse, destruitur & aufertur illud esse: sed esse materię per aduersarios prouenit à forma, quia ipsa de se nõ est in actu: igitur ablata & destructa forma necesse est materiã ipsam destrui.

Decimum Arg.

¶ Decimus, Deus producta materia non necessitatur ad producendã formam, & præsertim quia actione naturę producitur forma, quę impediri põt, & sic ex se existeret & esset actu non aũt potentia.

Vndecimũ Arg.

¶ Vndecimo, diuidatur minimum cum sit quantum, tunc dabitur materia sine forma, quia materia diuisione nõ annichilatur, neq; potest dari forma minor minima forma.

Duodecimũ Arg.

¶ Duodecimo materia sm̃ se est substãtia: ergo secundũ se est actus quia substantia est ens & actus.

Tertiumdecimũ Arg.

¶ Tertiodecimo, materia secundũ se est subiectum actionis agentis, ergo secundum se antecedit actionem agentis, ergo etiam antecedit formam quę nõ est nisi per actionẽ agentis: igitur erit actus secundũ se.

Quartumdecimũ Arg.
Tex. 2.

Quartodecimo, si materia nõ esset in actu sed pura potentia, tũc esset in genere relationis, consequens est falsum, quia materia est substantia ex secundo de anima.

Quintũdecimum Arg.

¶ Quintodecimo, illa non sunt realiter idem quorum vno multiplicato alterum non multiplicatur: sed põia materiæ multiplicatur, essentia vero eius minime: ergo potẽtia materiæ eius essentia esse non potest. maior patet, alioquin contradictoria verificarentur de eadem re: minor patet quia plurificatis actibus plurificantur potentiæ, sed eadem numero materia est in potentia ad plures actus, nam materia ignis est in põia ad aerem, ad aquã, & ad terrã: ergo &c.

Tex. 14. Ar.

¶ Huius veritatis fuit indagator Ar qui

12. Meta-

12. Metaph. ait, substantiæ autē tres sunt .s. forma cōpositū, & materia quæ est hoc aliquid existens. igitur Philosophus vult ibi materiā esse in actu, & loquitur de materia prout cōdistinguitur à forma ¶ Hāc veritatē hēt Simplicius qui primo Physicarū auscultationū ait priuationē distingui à materia, tū ex modo loquendi, tū ex re ipsa, est enim materia permanens priuatio vero nō, & dubitat Simplicius an hoc sit verū, nā cum materia est pōia & hēt esse in pōia, priuatio vero potētia est, quare materia in priuatione habet esse, soluit & negat esse materiæ consistere in pōia, sed asserit materiam actu esse, & nō potentia. ¶ Hoc etiam tenet Ioan. Gram. primo de gener. & corr. vbi ait, sciendū aūt est ꝙ prius dictum est, ꝙ actu entia nūc dicimus, quæ in existentia sunt, quoniā est materia pōia alia existens quęcunq; existentiam habet, & per se subsistētia sunt actū habēt: si enim pōia dixeris ipsam esse materiā, non amplius vtiq; materia esset. quid clarius dici pōt ꝙ materia non est pōia sed in actu & actus quidā? quod affirmauit ēt lucidissimus Themistius in aurea illa sua digressione de potentia materiæ primi phys. vbi post multa ait ꝙ materia ad suā essentiam constituendā nō indiget potestate, neq; potestas vlla in prima ac simplici rōne materię includitur, sed primū quædam res est in se & existit actu, deinde materia intelligitur aliorū esse, & tūc posteriorē hanc considerationē, rōnem potentiæ contrahit. ex quibus verbis patet materiā non potentiam, sed actum quendā esse, quod etiā scripsit Auerr. in libro de substantia orbis, vbi habet quòd posse, quo substantatur hoc subiectu, differt à natura substātiali eius. ex quibus verbis clare colligitur potentiam materiæ distingui ab eius essentia, huic sententiæ subscribit se D. Thomæ, qui de ente & essentia ait, ꝙ relatio quæ est inter materiam & formam est accidens, quo stante sequitur materiam sua natura sine forma esse ens in actu, ad hoc vt possit esse subiectum illius accidentis, cum notum sit omnibus subiectū accidentis esse ens in actu, & non puram pōiam. Item D. Tho. 3. contra gentes de mente D Dionysij tenet materiam secundū se esse quoddā bonum, & dat rationē, quia nihil appetit bonū nisi bonum. Si ergo materia secundū se est bona: ergo est perfecta: ergo est in actu, & actus quidā, quia oīs perfectio est ab actu ¶ In oppositū est ipsemet D. Tho. 1. Phys. vbi ait ꝙ potentia materiæ nō est aliqua proprietas addita supra essentiā eius. Sed materia secundū suam substātiam est potentia ad esse substātiale, & tota schola Thomistarum sequitur isti sententiam, cum hoc idē affirmet D. Tho. pri. p & in quæstionibus disputatis, & in quolibeto 3. & in pluribus alijs locis suę doctrinę. ¶ Disputatio ista de natura materię est antiquissima inter Philos. apud quos tres fuerunt opiniones quæ in aliquo conueniebāt, & in aliquo differebant, conueniebant in hoc, ꝙ ponebāt materiā esse ens, & potentiam aliquo mō. ens quidem quia cōmunis animi conceptio erat ex nihilo nihil fieri, pōiam verò, quia res factas non ponunt omnino præesse in illo principio penitus eodem modo sicut sunt in effectu, quia tūc generatio esset superflua. differunt verò circa hanc pōiam, nā Anaxagoras ponit quoddā chaos, & dicit in illo contineri omnia in actu entitatiuo, nō tamē omnia in actu effectuali, & sic dicit materiā esse in pōia non ad formas, sed ad exitus in effectu formarū. Empedocles verò & Anaximander similiter dicūt materiā esse ens, quia asserebāt esse quādā mixturā, sed esse in potentia nō ad esse, quia ibi oīa sunt, sed ad ordinē mēbrorū. ¶ Democritus vero dicit potentiā illā esse ad esse, quia ponit corpora atomalia esse materiā, & in ea esse potentiam ad esse per cōgregationem: ergo Anaxagoras dicit potētiā illā esse ad effectus. ¶ Emp. & Anaximāder dicūt potentiā illā esse ad ordinem. ¶ Democritus verò etiā esse: & sic antiqui Philos. paulatim & quasi pedetentim intrauerūt in cognitionē veritatis à principio, & quasi grossiores existentes aliquo pacto confuse tāgebant veritatem ipsam. tū tempore Ar. cognita fuit perfecte natura materiæ prout explicauit eam, ipse 7. Metaph dicens, materia non est quid, nec quale, nec aliud aliorum quibus est ens determinatū, sed potentia oia. verum his non obstantibus Scotus 2. sent. tractans de natura materiæ asserit duas propositiones posse tueri de ipsa, quarum prima est, materia est actus entitatiuus. ¶ Secunda verò, materia potest esse sine forma: & ex his sequitur tertia quod materia potest cognosci sine forma. hanc imaginationem sequuti sunt Henricus de Gandauo, & Gregorius de Arimino, addentes materiam habere propriam existentiam, quam appellant actum præsentiæ, & sic distinguunt triplicem actum formalem, scilicet qui ab aliqua forma prouenit, vt esse aquam, vel ignem: & existentiæ secundum quem res dicuntur existere. tertium vocant actum entitatiuum secundū quem res dicuntur esse, & reperiri extra causam suam.

Simplicius Cōment. 58

Tex. 54. Ioannes Grāmaticus.

Tex. 77. Themist.

Auerr.

Diuus Tho. Cap. 2.

Cap. 20.

Cōmen. 79.

Q. 66. ar. 2. de potentia Dei q. 4.

Quomodo antiqui cōueniebāt & differebant circa materiam.

Anaxagoras Anaxim. Democr.

Tex. 8. Opinio Scoti dist. 12. quæst. 2.

¶ Primam

Sextu Arg. Tex. 90. tur, alias ratio sua cōtra Empedoclē nulla esset ¶ Sexto, arguitur argumēto Auicēnæ asse rentis elemēta integra remanere in mixto, quia primo de Generatione cap. de mixtione Ar. definiens mixtionē ait esse vnionē miscibiliū alteratorū: tunc sic, si est alteratorū, ergo nō corruptorū, & sic elementa sunt in mixto alterata & integra. ¶ Septimo sic, Arist. 5. Meta. Septimum Arg. Tex. 4. definiēs elemētorū ait, quod est illud ex quo cōponitur res primo inexistēs indiuisibili spē in aliā speciem, vt vocis elemēta ex quibus cōponitur vox, & in quæ vltima diuiditur, illa verò non amplius in alias voces ab ipsis specie diuersas, sed si diuidantur particulę eorū sunt eiusdē spēi, vt particula aquę est aqua. Si ergo de rōne elemēti est vt inexistat in elemētato, Octauum Arg. sequitur quod elementa sint actu in mixto. ¶ Octauo, si elemēta non essent actu in mixto, tūc mixtum esset non ens, [illegible] probatur Quia quod componitur ex non entibus est non ens 4. Physic. tractatu de tēpore, sed mixtū componitur ex nō entibus, quia elementa sunt corrupta: igitur mixtū erit non ens, & sic oportet vt integrè reperiantur in mixto si entitas mixti saluari debet. ¶ Nono, si elemēta nō essent itegra in mixto, sequitur quod mixtū posset fieri Nonū Arg. ex vno [illegible] elemēto, quod est falsum & abhorret tota Philosophia, immo mixtū nō esset mixtum. [illegible] probatur, quia sola materia elemētorū manet in mixto, & nulla est ratio quare requiratur plura elementa, cū materia vnius pōt sufficiēter disponi ad formā mixti. Decimum Arg. Tex. 38. ¶ [illegible] Philos. ait [illegible] anima quod ex eisdē nutrimur ex quibus sumus, sed nutrimur & [illegible] ergo actu & integra permanent in mixto. ¶ Vndecimo, arguitur ex Vndecimū Arg. Tex. 52. 2. de [illegible] Arist. sensum esse de virtutibus passiuis & nō actiuis, quia sensus & præc[illegible] virtus actiua : ie sentiret elemēta quæ sunt in ipso sensorio s. in carne, quod est [illegible] sensus tactus absq; sensibili extrinseco, cū sensorium illud cōstet ex elementis [illegible] terra, igne, aqua, & aere. Si hæc rō & dubitatio aliquid valere debet, oportet Duodecimū Arg. vt [illegible] elementa actu reperiri in mixto. ¶ Duodecimo, probatur exemplo lactis [illegible] & ex ipso egreditur aqua pura, puta serum igitur in lacte est actu [illegible] aqua. ¶ Tertiodecimo, arguitur exēplo rosarum, & florū, & herbarum e quibus Tertiumdecimū Arg. egreditur aqua pura quā deco[illegible] in lābicco. Cum igitur rosæ, flores, & herbę sint quędā mixta, [illegible] his, sic & in alijs sint formaliter elemēta. ¶ Quartodecimo, arguitur Quartūdecimū Arg. exemplo [illegible] quod apparet in musto, quod quidē ē quoddā mixtū, & ex ipso egreditur aqua pura, experti [illegible] infundendo in eo bebicem, & postmodū extrahendo eam & co[illegible] aqua pura. ¶ Hoc idem vltimò fatetur noster Angelicus D. Tho. qui P. p. q. 91 [illegible] considerans quō homo habet in se omnes res mūd, dicit quia est compositus ex omnibus Nā de spiritualibus habet animam rationalem, de corporibus cælestibus habet elongationē, à [illegible] maxima æqualitatē cōplexionis, elementa verò habet sm̄ substantiā, ita tamē quod [illegible] elementa [illegible] in eo sm̄ virtutem, scilicet ignis & aqua. Quia vita [illegible] in calido quod est ignis, & humido quod est aeris, interiora elementa abundant [illegible]. Ex quibus verbis apparet manifestè elementa reperiri in homine ex [illegible] in mixto sm̄ substantiā integram. ¶ Oppositum autem legitur plu- Cōmen. 41. [illegible] in locis doctrinæ D. Tho. & præcipue 5. Phys. in quo probat no dari corpus mixtū in [illegible], & quod elemēta veniunt ad cōpositionē eius prout contraria aliquando adæquantur [illegible] virtutē quādo veniunt in mixtionem. In hac [illegible] Primo reci[illegible] opiniones. ¶ Secundo declarabo veritatem. Tertio respondebo obiectis in Præponitur ordo quæstionis obiectis dus. contrariu ¶ Quoad primū a[illegible] Alexāder inter Græcos in quæstionibus naturalibus, qui Opin. Alex. de hac materia c. 18. tenet elemēta [illegible] & integre reperiri in mixto, & hoc nititur persuadere pluribus argumētis, inter quæ sunt [illegible] de mente eius adducta in principio quæstionis, sed fundamentum principale [illegible] ex Arist. primo de generatione aialiu, & etiam [illegible] de generatione animalium, vbi Arist. arguit contra Empedoclē [illegible] prouenire ab omni parte animalis, arguit Philosophus quia si sic tunc prouenitret ex mēbris organicis, siue ex partibus dissimilaribus, & ex partibus etiā similaribus vt puta ex pilis, ex ossibus, & vnguibus [illegible] ergo ex elemētis, & sic semē prodiret ex aqua & ex igne, & hęc est quarta ro quā adducit ibi Philosof. Quę ro nisi supponat elemēta esse actu in mixto, nihil cōcluderet, & plures alias rationes adducit ibi Philos. Quæ omnia supponunt elementa actu esse in mixto. ¶ Probat quoq; ibi semen patris nō esse causam similitudinis: quia quædam mulier nomine Helides concubuit cum Ethiope, & peperit filiā albam, & deinde filia concepit & peperit Ethiopem, vnde semen nō est causa similitudinis, neq; egreditur ex toto corpore: quia tūc ex elemētis.

Hoc etiam

Hoc etiam voluit Arist. in prædicamentis, vbi probauit sensibile & sensum non esse relatiua, quia sensibilia sunt antequam esset aliquis sensus, nam elementa ex quibus componitur animal sunt antequam animal esset, & elementa sunt simul natura. Ex hoc discursu patet elementa actu venire in mixtionē. ¶ Quod confirmatur ex Arist. 2. de Anima, vbi declarat quomodo tactus indiget carne pro medio. Et quomodo indiget medio extrinseco, probat ꝙ in mixto sunt qualitates elementorū vt siccitas, humiditas &c. Dantur enim corpora sicca & humida. Quo stante dicit Alexander, vbicūque sunt qualitates elementorū, ibi actu sunt elementa, sed per Arist. in mixtis reperiuntur qualitates elementorum: ergo in mixto sunt actu elementa. ¶ Addit adhuc quod est manifestū in doctrina Peripatheticorum, materiam primo recipere formas elementorum, deinde alias formas. Quam doctrinam pulcherrime obseruauit Auerroes primo metaph. vbi ponit differentiam inter genus quod est forma vniuersalis, & materiam. Et ait ꝙ materia nullam formam habet, neque vniuersalem, neque particularem, sed primo recipit formam vniuersalem & postea mediante forma vniuersali recipit alias formas vsq; ad indiuiduales. & subdit Auerr. ꝙ antiqui & maxime Alexander scripsit demonstratiue ꝙ genus est aliud à materia. Qua veritate stante arguitur sic. Materia primo recipit formas elementorum & deinde alias: igitur elemmenta sunt actu in mixto. Hanc quoque veritatē clarius ostendit Arist. 4. Meteororum. vbi ponit ꝙ quædam sunt, quæ calefiunt calido vt aurum, argentum, æs, stannū, plumbum, vitrum, & quidam lapides innominati, dat rationē, quia sunt aquea. ¶ Quædā sunt quæ concrescunt frigido, vt vrina, acetum, lixiuium, serum &c quæ abundant aqua. ¶ Quædā sunt mollificabilia vt ferrum, cornu, vnguis, os, neruus, lignū, pili, folia, cortex. ¶ Quædam mixta sunt exalabilia vt electrum, mirrha, thus, fructus, legumina, frumentū, &c. hæc diuersitas mixtorum non est nisi propter diuersitatē elementorū: quæ nisi actu essent in mixto, nullo modo hæc diuersitas assignari posset ab Arist. Concludēdū est igitur: elemēta actu pmanere in mixto, hęc est opinio Alex. cōtra quā Arguit D. Th. supponēdo vnū qđ habet ipse, ꝙ quælibet forma sbalis nata est cōstituere suppositū per se existēs. Qđ etiā Arist. 2. de Anima docuit. Ex actu & pōia aptū natum est effici vnum. Quo stāte argumentatur D.Th. in mixto sunt quatuor formæ sbales elementorū: ergo in mixto sunt quatuor supposita. probatur consequētia, quia forma sbalis ignis cōstituit suppositū ignis, & forma substantialis aeris suppositū aeris & sic de alijs, vnde mixtū esset quatuor supposita, & maius quoque absurdū sequeretur, quia cum quælibet forma substantialis det esse specificū, vnū mixtum esset sub quinq; speciebus .s. quatuor elemētorum & ipsius mixtionis. ¶ Præterea, in profundo fluminum, & lacuum, & maris generantur corpora mixta vt lapides, herbæ, & pisces, sed ad illa loca non pōt descendere ignis, quia tunc corrumperetur ab aqua intermedia, igitur opinio Alegandri est falsa. ¶ Adde adhuc quòd si ignis actu esset in mixto esset ibi violenter. Et tunc mixtum non esset genitū naturali mutatione, sed violenta. Probatur consequentia, Quia naturalis locus ignis est sursum, naturalis locus aquæ est deorsum: quomodo ergo ignis poterit esse in magnis molaribus & in serpentibus: quę sunt sub terra. Et terra ipsa in mixtis quę sunt in igne vt est Salamandra, & in mixtis, quæ sunt in media regione aeris vt sunt grandines &c. quæ ibi generantur. ¶ Adde ad hęc ꝙ si elementa actu & formaliter vt dicit Alexander essent in mixto: sequitur ꝙ in generatione mixti nihil corrumpitur, & sic generatio vnius non esset corruptio alterius contra Arist. mille in locis suę doctrinæ. ¶ Rationes quas pro se adducit sunt nullius momenti, & prima soluitur quia non concludit simpliciter, cum sit contra antiquos concedentes elementa actu remanere in mixto: vnde est argumentum ad hominem ponentem semen decidi ex omnibus partibus animalis. ¶ Secunda quoque ratio soluitur concedendo elementa esse ante generationem animalis, tñ qñ veniunt ad mixtionem corrūpuntur. ¶ Tertia similiter soluitur concedendo in mixto esse qualitates elementorum, quia est ibi forma mixti, in qua sunt virtutes elementorum, quę sunt similes qualitatibus eorum, sed non sunt eadem cum illis. ¶ Ad illud de materia quæ primo recipit formas elementorum, & deinde alias, verum est: tamen semper præcedentes formæ corrumpuntur, & in sequentibus remanet illarū virtus. ¶ Ad dicta Arist. in 4. Meteororum dicimus illam diuersitatem mixtorum oriri ex diuersitate virtutum elementorum, & non ex elementis quæ in mixtis reperirentur. ¶ Inter Arabes adest Auicennas, qui, vt imponit sibi commentator tertio cœli, & primo de generatione

Ca. de relatiuis.

Tex. 115.

Tex. commen. 17.

Cap. de temperaturis corporum.

Opin Alex. Impugnatur 2. sent dist. 3. q. 1. ar. 2.

Tex. 4.

Locus Salamandræ.

2 Metaphy. Tex. 10.

Soluuntur rationes Alex.

Opinio Auicēnę Iposita sibi ab auer. Comm. 9. Comm. 30.

tione asserit elementa remanere integra in mixto. Quia formæ substantiales ipsorum non diuiduntur in magis & minus. vnde elementa non miscentur, nisi secundū qualitates totum, & nō fm̄ substātias, & eandem opinionem sibi imponit D. Tho. dicens ꝙ Auicénas posuit formas substantiales elemētorum integras remanere in mixto, mixtionem fieri, pur contrariæ qualitates elementorum reducuntur ad medium. Eandem sententiam recitat Scotus, Qualiter Auicennas tenet Elementa remanere in mixto non remissa secundum substantiam, sed remissa fm̄ qualitates. Et vltra rationes quas adduximus in principio quæstionis, adducit etiam & ipse alias dicens, ꝙ si formæ elementorum integræ nō remanerēt in mixto, tunc materia prima æqualiter esset disposita ad recipiendum formas mixtorum, sicut elementorum, quod est falsum, quia non recipit formas mixtorum nisi mediātibus formis elementorum. consequentia probatur, quia per aduersarios formæ elementorū corrumpuntur & nō manent: igitur prima materia recipit formam mixti eodem modo sicut & formā elementorum. ¶ Preterea formæ elementorum sunt substantię vt docet Philosophus primo de generatione, sed substantia non suscipit magis & minus 8. Metaphy. & in libro prædicamentorum: igitur vel corrumpūtur, vel refrāguntur: sed corrumpi nō possunt, quia tunc mixtum esset nō ens, nec possent refrangi, quia tunc intēderētur & remitterentur, quod est contra Arist. & sequeretur etiam quod substantia esset accidens: quia posterior pars formæ substantialis adueniret materiæ actuatę per partem priorem formę substantialis, & omne quod aduenit enti in actu est accidēs. ¶ Præterea cum mixta resoluātur in elemēta, puta lignum resoluitur in aquā & ignem, Quæro vel illa elemēta prǽexistunt, vel sunt generata de nouo: si præexistunt, habeo intētum ꝙ elemēta erāt eadem formaliter in esse perfecto, si dicis ꝙ nō, sed de nouo sunt generata, hoc esse nō potest quia in instāti corruptionis mixti nō possunt quatuor elementa de nouo generari. ¶ Preterea, causa quę producit aliquē effectū nobilissimum, debet perfectissimo modo saluari in eo. Quę propositio maxime tenet de causa naturali, quę est primum subiectum ex quo fit aliquid &c. Sed elemēta sunt perfectissima causa in genere causę materialis, & producunt effectum nobilissimum, nempe ipsum mixtum: igitur perfectissimo modo saluantur in ipso, & sic fm̄ esse integrum & perfectum, aliter mixtum non existeret perfectissima existentia, probat hoc idē per exempla quia laurum appositū igni facit strepitum propter aerem inclusum in eo. ¶ Et similiter sal mixtum igni propter eandem causam facit strepitū, & castaneę, & nō nulla alia mixta. ¶ Ex quibus euidentissime sequitur elemēta formaliter & in esse puro remanere in mixto, refrangi tñ fm̄ qualitates ipsorum. ¶ Sed contra arguit Auer. ꝙ si hęc opinio esset vera tunc daretur ignis sine calore, & quodlibet aliud elementum sine sua propria qualitate. consequentia probatur, Quia per Auicen. pōt esse ignis sine quarto gradu caloris: ergo sine tertio, & sine secundo, imo & sine primo, & sic ignis erit totaliter sine calore. consequentię istę omnes simul probātur: Quia quę sunt eiusdem rationis quicquid competit vni competit & alteri. Modo quartus gradus, secundus, & tertius gradus ignis sunt eiusdē rationis: igitur valet ꝙ si ignis poterit esse sine quarto gradu caloris, absolute poterit esse sine omni calore. sic stante opinione ꝙ elementa sunt in esse puro cum qualitatibus tñ remissis in mixto, dabuntur elementa spoliata proprijs qualitatibus. ¶ Præterea arguitur, alio argumēto supponēdo vnum quod habet Philosophus 4 Meteororū ꝙ igni competit caliditas in summo, & aquę frigiditas in summo, & terrę siccitas, tunc sic. Elementa per te o Auicennas sunt in mixto in esse puro, refractis tamen qualitatibus: igitur elementa in mixto nō sunt elementa. probatur consequentia, quia elementa constituuntur in esse elementorū per qualitates in summo quas tu dicis in mixtis nō habere, valet igitur elemēta in mixto non esse elementa. ¶ Tertio arguitur quia Arist. 2. de Anima & 8 Metaph ait ꝙ ex pluribus entibus in actu non pōt fieri vnū per se, sed mixtum est vnum per se: ergo non potest fieri ex elementis in esse integro fm̄ substantiam, & in esse remisso secundum qualitates. ¶ Item termini mutationis non possunt se compati simul in eodem quia sunt incompossibiles, vt habetur primo Phys. sed formę mixti & formę elementorum sunt termini mutationis: quia mixtum generatur ex elementis & corrumpitur in ipsa: ergo elementa non possunt esse in esse puro cum qualitatibus remissis in mixto. ¶ Soluuntur rationes Auicennæ. Et ad primam dicimus, ꝙ formā immediate perficere materiā contingit dupliciter, vno modo immediatione perfectionis, alio modo immediatione trāsmutationis.

Primo

p. p. q. 76. ar. 4.

2 sen. dist. 15

Tex. 12.
Tex. 3.
Cap. de substantia.

Lignum resoluitur in aquā & in alia elementa.

Laurus positus in ignē efficit strepitum.
4. coeli cō. 6.
Impugnat opin. Auic.

Cap. 13.

Tex. 4.
Tex. 16.

Tex. 59.

Soluuntur Rōnes Auicennæ.

Primo modo forma mixti immo quælibet forma substantialis immediate inest materiæ. Sed secundo modo formæ elementorum immediate insunt materiæ, quibus corruptis inest alia, qua etiã corrupta inest alia vsque ad animã intellectiuã, quæ etiam immediate inest materiæ primæ immediatione perfectionis, sed non immediatione trasmutationis. ¶ Ad secundã rationẽ dicimus ꝙ formæ elementorũ corrũpũtur, quibus corruptis, generatur mixtũ, vnde & nos docemus substantiã non suscipere magis & minus. ¶ Ad tertiã dicimus ꝙ mixtum resoluitur in elementa quæ erant in eo sm̃ virtutem & non secundum substantiam. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ sufficit causam saluari in effectu secundum virtutem non autem secundum substantiam: & sic elementa disponũt materiã pro susceptione formæ mixti. ¶ Ad exempla dicimus ꝙ illa quæ exhalant & emanent ex ipsis mixtis non sunt pura elementa, & dato ꝙ sint pura dicimus ꝙ de nouo generantur, sed non erant in mixto sm̃ substantiã.

Quomodo mixtum resoluitur in elementa.

¶ Auerroes vt recitat Turisanus Florentinus Medicus præstantissimus plusquam Commentator super paruam artẽ Galeni, & Sanctus Thomas in opusculo ad Magistrum Philippum de mixtione elementorum, & Scotus impugnans Auicennam ait ergo Auer. 3. cęli ꝙ paucitas exercitationis istius viri in naturalibus & bona confidentia in proprio ingenio induxit ipsum ad varios errores, & subiungendo suam opinionem ponit eam consistere in duabus propositionibus. Quarũ prima est. Formæ elementorum non manent in mixto sm̃ esse perfectum vltima perfectione, ratio istius propositionis est. Quia si formę elementorum remanerent in mixto secundum esse vltima perfectione in mixto essent simul qualitates contrarię secundum vltimam perfectionem. Quia qualitates in summo sequuntur formas substantiales elementorum in vltima perfectione: imo tãta est propinquitas qualitatũ ad formas substantiales elementorũ, quòd. Quidã putauerunt qualitates esse formas substantiales ipsorum vt imponitur Alexandro. Hinc subdit Comment. ꝙ si elementa manerent in mixto secundum actũ extremum & sub esse perfecto vt ait Auicen. tunc non fieret vnum ex eis quod est falsum vt patet. ¶ Secunda propositio est. Formæ elementorum manent in mixto sm̃ esse diminutum & refractum: & hoc intelligitur tam sm̃ substantiã quã sm̃ qualitates: quia idem est iudicium de toto & de parte, si qualitas potest remitti secundum partem manente substantia elementi omnino non remissa, eadem ratione potest elementum remanere secundum substantiam, amissa tota qualitate, & sic posset esse ignis non calidus, iccirco oportet dicere substantiam elementi remitti, sicut & qualitatem. Et si dicis ꝙ formæ elementorum sunt substantiæ: Modo substantia non intenditur neque remittitur, sed tantum accidens est illud quod augetur & diminuitur & sic sequitur quod elementorum substantiæ non possunt refrangi. ¶ Respondet quòd formæ elementorũ sunt mediæ inter formas substantiales, & accidentales, ideo est necessarium ꝙ habeant proprietates vtrarũque ob id non est inconueniens ipsas intendi & remitti. Si etiam dicis ꝙ si formæ elementorum manent in mixto in esse diminuto: ergo materia numquã recipit formã mixti, probatur consequentia. Quia omne recipiens oportet vt sit denudatum à natura recepti. Modo materia non est denudata à formis substantialibus: ergo non potest recipere formã mixti. Ad quod etiam respondet quòd oẽs formæ elementares sunt eiusdem ordinis in substantialitate: sed non eiusdem generis proximi sed tantum remoti. Ideo maior propositio debet intelligi sic. Omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti secundum genus proximum, vt notat Zimara. Et ꝙ hæc glosa habet veritatem in rebus materialibus, nõ autem in rebus immaterialibus, Quia intellectus possibilis habet speciem vnius elementi & põt recipere speciẽ alterius & sic concludit Auerr. formas ipsorum elementorũ manere in mixto secundum esse refractũ. Quia vel corrũpuntur, vel refranguntur, vel remanent in esse integro. Non corrumpuntur, quia tunc non esset mixtio vt ait Philosophus. Non remanent in esse integro. ergo refranguntur. Et sic in esse refracto sunt in mixto, quia virtus non remanet sine substantia. Et cum virtus remaneat secundum esse remissum, & non secundum esse perfectum. ergo & substantia elementorum manet secundum esse imperfectum remissum & castigatum. ¶ Contra quam opinionem arguit D. Tho. Quia formę rerum sunt sicut numeri 8 Metaphys. sed numeri sunt indiuisibiles: ergo & formę sunt indiuisibiles. Quo stante arguitur sic. Si formæ substantiales elementorum frangerentur in mixto: sequitur quod formę substantiales sunt diuisibiles, & sic susciperent magis & minus ad substantiam esset motus; sed Auerroistę derident istam rationem dicentes Auerroem soluisse

Turisanus Monacus. Scotus 2. sen ten. dist. 15. Comm. 67.

Alex. 5. phy. in addi. nostris.

Pulcra dubitatio.

Solutio Auerr.

1. de anima Tex. 4.

Lege Zimaram Theor. 84. Vide & Arcang. Mercenar. in dilucidationibus Auerr.

p. p. q 76. ar. 8. tex. 8.

ſoluiſſe iſtam rationé conſtituendo formas elementorum ſubſtantias imperfectas. Sed aduerſus iſtos arguit Caietanus dicens, ꝙ iſti dum derident rationem D. Tho. exhibét ſe omnibus deriſibiles, & ſi penetraſſent ſubtilitatem rationis tacerent. Namque hæc ratio cõcludit apud Philoſophos & non apud ſciolos. Siquidem D. Tho. addit in ratione ſua ꝙ impoſſibile eſt adinuenire mediũ inter ſubſtantiam & accidens, ſiue capiamus totum ordiné ſubſtantiam ex vna parte, & totum ordinem accidentium ex alia parte, ſiue quamcumque ſubſtantiarũ & quodcunque accidens. Quia cum medium ſit triplex per participationé, per negationem & per comparationem, Primum non eſt, quia tale medium eſt eiuſdé generis cũ extremis, modo formæ elementares non ſunt eiuſdem generis cum accidente: ergo &c. Non ſunt medium per negationem, ita ꝙ non ſunt nec ſubſtantia, nec accidens. Nec etiã per cõparationem: quia forma elementi non eſt accidens reſpectu ſubſtantiæ: vide ergo quomodo ratio eſt efficaciſsima. ¶ Adde etiam tu, quia omnis formalis differentia variat ſpeciem: ſed quod recipit magis & minus differt, qđ eſt magis ab eo qđ eſt minus, ſi igitur forma ignis ſuſcipit magis & minus, magis facta, & minus facta variabit ſpeciem: ſequitur ergo ꝙ alteratis formis ſubſtantialibus elementorum in mixto nõ erunt eadem, quæ erant prius ſecundum ſpeciem. ¶ Preterea, illud cuius eſſe conſiſtit in indiuiſibili non ſuſcipit magis & minus, nec habet contrarium, quia ſuſcipere magis & minus eſt intendi & remitte, & habere contrarium, ſed formæ ſubſtantiales elementorum, vt ſubſtantiæ ſunt, nõ habent contrariũ, & ſunt indiuiſibiles: igitur nõ ſuſcipiunt magis & minus, & ſic redditur falſa opinio Auer.

Nota ſubtiliſſimam argumentationem.
Medium eſt triplex.
Corroboratur ratio prędicta.
Quid eſt ſuſcipere magis & minus

¶ Aureolus vt recitat Ioannes Bacchonitanus, duo docet circa hoc quæſitum. Alterũ eſt ꝙ formæ elementorũ maneut in mixto ſecundum ſuas realitates, & hoc probat primo ex diffinitione elementi. 5. Metaph. elementum eſt ex quo tanquã in exiſtente aliquid cõponitur. Quo ſtante arguit ſic. Id ex quo aliquid componitur intrinſecè eſt in eo ſecundum realitatem ſuam, vt patet de materia & forma, & de principijs demonſtrationũ quæ omnia ſunt in eis ad quorum compoſitionem veniunt ſecundum ſuas realitates: ſed ex elementis & formis elementaribus cõponũtur mixta: igitur elemẽta sñ ſuas realitates in mixto reperiri neceſſe eſt. ¶ Præterea, illa ſunt elemẽta in quę mixta reſoluuntur per diuiſionem vltimata reſolutione vt Philoſ. docet 1 Phyſ. de principijs, ſed mixta non reſoluuntur niſi in realitates eorum ex quibus mixta ipſa ſunt compoſita: igitur elementa sñi realitates ſunt in mixtis. ¶ Præterea, miſcibilia remanent in ſuo eſſe quãdo miſcentur, & per conſequẽs in ſuis realitatibus, ſed mixtio nihil aliud eſt niſi vnio miſcibiliũ: igitur ipſa elementa ſecundum ſuas realitates manent in mixto. ¶ Addit ad hæc ꝙ Ariſt. vult ꝙ ſi miſcibilia ambo maneant in ſuis excellentijs nõ eſt mixtio. Quia mixtio præſupponit alterationem per quam extrema alterantur recedendo ab excellentijs ſuis, ſi enim nulla alteratio præcederet: non dicerentur magis mixta nunc quam prius, & ſi vtrumque corrumpitur & alterũ manet, non eſt mixtio, ſed generatio, vt cum ignis conſumit ligna. Tunc ſic: mixtio non fit vnio miſcibiliũ, quia miſcibilia non manent in ſuis excellentijs, nec vtrumq; corrumpitur, nec alterum corrumpitur & alterum manet: ergo mixtio fit per hoc ꝙ remanẽt realitates miſcibilium in ipſo mixto. ¶ Alterum quod docet Aureolus circa hoc quæſitum eſt, ꝙ iſtæ realitates elementorum non ſunt gradus excellentes & in ſummo ipſorum, neque medij, neq; remiſsi. Quod non ſint excellentes, patet quia tunc in mixto eſſent contraria ſimul. Quod non medij, neq; remiſsi, patet quoq; quia cum ſint ſubſtantia, non ſuſcipiunt magis & minus. ¶ Item poſito ꝙ in mixto quantuſcunq; gradus paruus formę aeris, & quantuſcunq; gradus paruus formæ aquæ, terræ, ignis, dummodo iſtæ formæ nõ ſint confuſę ad inuicẽ, ſed maneant in ſuis formalibus rationibus, ſequitur ꝙ parua forma aeris conſtitueret paruum aerem, & parua forma aquæ paruam aquam & ſic de alijs, & tunc ſequitur ꝙ mixtum non eſſet mixtũ, ſed quid aggregatum. Præterea, vt dictum eſt, iſtę realitates, uel ſunt ĩ mixto in ſuis excellẽtijs, vel in gradibus remiſsis, ſed neutro modo: igitur oportet adinuenire alium modum. Et ꝙ non in ſuis excellentijs patet propter contrarietaté: ꝙ non in gradibus remiſsis patet etiã propter rationé ſuperius adductam, & etiam quia tunc retinerent ſuas proprias formalitates, & proprias diſtinctiones, & ſic adhuc eſſent contrarij illi gradus. ¶ Modus igitur alius inuentus ab Aureolo hic eſt, ꝙ realitates elementorum quæ manent in mixto, nõ ſunt gradus formarum elementarium, quia corrumpuntur formæ elementares, & ex iſtis ſic corruptis reſultant quædam partes realęs fractæ, quæ non dicuntur nec gradus excellentes, nec

1. ſent. diſt. 16 q. vnica.
Tex. 4.
Tex. 84.
2. de generatione. Tex. 90.
Mixtio quid přſupponat.
Quæ ſint realitates elementorum.
Modus inuẽtus ab Aureolo.

gradus excellentes, nec remissi, sed medietates ipsorum elementorum, & datur pulchrum exemplum, verbi gratia. Capiatur circulus & corrumpatur forma eius, adeo quod remaneant quædam partes fractæ, non habentes amplius formā circuli, neq; secundū gradū paruū, nec excellentē, neque medium, ponatur deinde quod aliquid artificiale constituatur ex istis partibus circuli sic fractis, verum esset dicere, quod illud artificiale componitur ex realitatibus circuli, & quod realitates circuli sunt in illo artificiali. Eodem modo facta alteratione circa elementa corrumpuntur formæ elementorū, & remanent quædam partes fractæ ipsorum elementorum, quæ partes non sunt gradus excellentes, neq; medij, neque remissi, & ex istis partibus sic fractis cōponitur mixtū Et hoc est dicere elementa manere in mixto in esse refracto & castigato & temperato. Et sic doctissimus hic vir euadit argumentū illud, quod tunc formæ substantiales elementorū susciperent magis & minus, quia formæ illę non remanent, sed corrumpuntur in fine alterationis Et partes illæ fractæ quæ remanent non sunt gradus illarum formarū, vt dictum est. ponit aliud exemplum de A & B quæ veniunt in constitutionē istius syllabæ B A, elementa istius syllabæ producunt proprias voces, ita quod non remanet nec sonus, A, nec sonus, B, & per consequens, nec gradus vocis, A, & B, vnde fr. ctis sonis proprijs horū elementorum, ipsa tū manent realiter in hoc composito quod est hæc syllaba, BA, ita etiā est de elementis fractis suis proprijs, & substantialibus formis remanent realitates eorum in mixto. ¶ Contra quam opinionem arguit Bacchonitanus vbi supra: Quia stantibus supradictis ista propositio non est concedenda, Elementa manent in mixto sūi suas realitates medias, sed bene ista, Aliquod quod fuit elementorum manet in mixto realiter. Et ostenditur sic Elementa sm̄ Aureolum non remanēt in mixto in proprijs realitatibus, neque sm̄ gradus excellentes, neq; medios, neq; remissos secundū esse propriū & specificum quod habuerunt primo, sed corrumpuntur & transeunt in formā mixti sicut in nouam rem. Quo stāte arguitur sic, Quod corrumpitur & deducitur de propria specie in aliam rem nouam non manet sm̄ realitatē propriam suam, sed bene aliquid quod fuit eius manet in aliquo, sed elemen a corrumpuntur & deducuntur de sua specie in aliam rē nouam: igitur elementa non manent in mixto secundū suas proprias realitates, sed bene aliquod quod fuit elementorum realiter manet in mixtis Maior patet. Minor quoq; per exemplum Aristo. in libro de ortu & interitu, vbi vult quòd in generatione totū transit in totum, & nihil corrupti manet, sed vtique aliquod quod fuit corrupti, modo est ipsius geniti. ¶ Et si obijciatur de qualitatibus symbolicis, & de materia prima, quæ manet in genito & corrupto, dicitur quod hæc non sunt passione corrupti, sed quædā cōmunia genito & corrupto. Cū igitur hic non sit proprius modus istius rei, oportet proprium adinuenire. Et sic Bacchonus prosequitur suā opinionē quod aliquid manere in mixto, potest intelligi tripliciter. Primo quod forma elemētaris maneat infra propriam specię, ita quòd retineat formā elemēti. ¶ Secundo quod corrumpatur tota iter non retinēdo propriam speciē. ¶ Tertio quod non retineat formā propriā nec alterius geniti immediate ex illis formis, sed alicuius tertiæ naturæ. Exemplum primi vt albedo corrupta retinēs propriā formā, exēplum secundi vt circulus corruptus & eius partes fractæ non hēnt propriam formā, exēplum tertij vt alimentū transmutatū in speciē carnis. & hoc tertio modo elemēta manēt in mixto. Quod declaratur in nutritione in qua alimētum non mutatur in materiam primā: quia tunc esset generatio: Nec etiā alimentū manet in alito in gradu remisso infra propriam speciem, quia tunc non esset nutritio, sed coaceruatio: ergo datur tertium quod aliqua realitas alimenti manet in alito, ita quod transit de propria specie ad aliā, sic etiā est de formis elementorum quod patet ex Aristo. pri. de gñatione, vbi probat mixtionē non esse gñationē, quia in gñatione alterum corrumpitur, vt quando ignis consumit ligna. Non est etiā nutritio, quia in nutritione alterum manet vt corpus nutritū. Non est alteratio, quia in alteratio ie vtrūq; manet. Neque est augmentatio, quia in augmentato non fit mixtio, vt quando gutta vini ponitur in mille amphoris aquæ, propterea sequitur quod sit similis nutritioni, licet non sit nutritio. Quod declaratur p Aristo. pri. de gener. ponentē diuersas opiniones de mixtione vbi supra, & vna illarū opinionū dicebat quòd mixtio fiebat sm̄ minima, vt grana ordei cū granis frumenti ¶ Secunda opinio volebat quòd mixtio fiebat sm̄ sensum, vt quando lapides reducuntur indiuisib les in arena. ¶ Tertia ponebat mixtionem fieri quemadmodum quando minima miscētur secundum formam vt in tinctura. ¶ Quarta asserebat mixtionē fieri

Pulchrum exemplum.

Sensus opinionis Aureoli.

Aliud exemplum.

Rationes Bacchoni contra Aureolum.

Tex. 10.

Tribus modis aliquid manet in mixto secūdū Baccon.

Lect. 83.

Tex. 83.

Diuersæ opiniões de mixtione.

fieri per hoc ꝙ minimũ additur maximo. vt gutta vini mille conchijs aquæ. Arguit Ar. ꝙ nulla istarũ saluat mixtionẽ proprie, propterea oportet dicere mixtionẽ fieri ex prius separatis existentibus & deductis ad medium & non corruptis. Quod nõ potest aliter intelligi nisi ꝙ maneat in mixto realitas ipsorum elementorũ. Hæc Bacchonus vt est videre apud ipsum. ¶ Scotus disputans de hoc quæsito tenet ꝙ elementa sunt in mixto virtualiter, sed longe ab opinione D.Th. Pro cuius notitia est sciendũ ꝙ tripliciter põt dici esse aliquid virtualiter in aliquo. Primo productiue, quo pacto formæ eorũ quæ generãtur ex putri sunt in sole, & conclusiones continentur in præmissis virtualiter: quia possunt ex eis ꝑduci. Et hoc pacto non intelligit Scotus nec D. Tho formas elemẽtorũ esse virtualiter in mixto. ¶ Secundo modo aliquid reperitur in alio passiuè, siue potentialiter, & hæc continentia dẽ potius potentialis, q̃ virtualis: quæ continentia est triplex remota, ꝓpinqua, & propinquissima. Remota est illa, qua materia cõtinet oẽs formas cõsiderata tñ ipsa materia in suis puritate, prout caret oĩbus dispositionibus, tam qualitatiuis, q̃ quantitatiuis. ¶ Continẽtia põtalis propinqua est illa, qua materia cõtinet oẽs formas ad quas est disposita ab agente naturali, vt lignũ siccum continet formã ignis. ¶ Tertia est continentia põtalis propinquissima qua totũ contĩnet partes suas, quæ sola diuisione efficiuntur in actu. Quo etiam modo totum continuũ continet partes suas in põia propinquissima, quia cum partes non existant per propriũ esse dicuntur esse in põia in ipso toto, vt partes lineæ in ipsa linea, & partes animalis annulosi in ipso toto animali. Et nullo istorũ modorũ dicuntur elementa esse in mixto. ¶ Alio modo aliquid continetur in alio operatiuè, quia continẽs põt exercere operationẽ ipsius contenti. Quo pacto priora manent in suis posterioribus, & imperfectiora in ꝑfectioribus, & sic elementa sunt in mixto non sm̃ substantiã, nec sm̃ qualitates, sed virtualiter, & põaliter, & sic dixit Philos. 2. de anima. Nutritiuũ est prius sensitiuo, & ex stis in eo. Quia si sensitiuum est nutritiuũ est, & non ècontra, & sensitiuũ est in ipso intellectiuo, & in figuris, & in numeris quoq; reperitur ista continẽtia. Quia triangulus est prior quadrato, & existit in põia in quadrato, vt ait Auerr. & sic numerus ternarius est in quaternario. sic dicit Scotus ꝙ elementa corrumpuntur, & ex eis gñatur forma sbalis mixti, in qua forma substantiali põialiter, & virtualiter continentur formæ elementorum. Quod hac vnica rõne persuaderi põt verisimilitudo suę opinionis. Prius & imperfectum continetur virtualiter & põialiter in suo posteriori. vt vegetatiuum in sensitiuo & animal in homine, sed formæ elementorũ sunt priores & imperfectiores forma mixti: ergo continentur virtualiter & põaliter in mixto. ¶ Contra quã opinionẽ arguit Caiet. sic. Illa opinio est falsa apud Theologos & Philosophos quę repugnat rõni & sensui, sed opinio Scoti sic declarata est huiusmodi: igitur est falsissima apud oẽs: probatur minor repugnat. ¶ Primo ratione: quia superiora prædicantur de inferioribus. vt homo est animal & intellectiuũ est habens in se sensitiuũ & vegetatiuum. sed elementa non prædicantur de forma sbali ipsius mixti; igitur elementa non manent virtualiter in mixto, sicut superiora & imperfectiora in suis inferioribus & imperfectioribus. Minor patet, Capiamus formã huius mixti puta lapidis & vocetur lapideitas, hæc non est bona prædicatio lapideitas est ignis, est aer, aqua, & terra. ¶ Est etiam contra sensum. Quia forma posterior excellentiori modo operatur operationes formæ prioris, & imperfectioris, quàm ipsa forma prior & imperfectior, vt intellectiuũ excellentius operatur opera sensitiui, & vegetatiui, q̃ purũ sensitiuũ, & purum vegetatiuũ: sed forma mixti, non perfectiori, sed imperfectissimo modo operatur operationes formarũ elementariũ: igitur formæ elementares non continẽtur virtualiter in forma substantiali ipsius mixti, Probatur minor quia forma substantialis ipsius ignis ꝑfectius cõburit, q̃ forma mixti, & sic etiã formæ elementorũ ꝑfectius exercent & excellentius suas operationes, q̃ forma mixti exerceat operationes illarũ. Ex his ergo patet falsitas huius opinionis & Aureoli, & Bacchoni, contra quos ita breuiter argumentari potest. Quæ ẽdo de illis realitatibus, quas ponunt, aut sunt sbæ elementorum in esse integro, aut in esse remisso, aut in esse virtuali. Non primo quia illud asserebant Alexander, & Auicennas, superius improbati. Non secundo quia illud dicebat Auerr. etiam in hoc reprobatus. Non tertio quia hoc docuit Scotus, quod rõni & sensui aduersari monuimus: relinquitur ergo, illud qđ ponunt Aureolus & Bacchonus esse fictitiũ, & chimericũ. ¶ Quibus opinionibus reiectis tempus est vt veritatem ipsam dilucidemus, quã arbitramur docuisse D. Tho. licet

non

Opinio Scoti 2. senten. dist. 15.

Tripliciter aliquid dicitesse virtualiter in aliquo.

Tertius modus continẽtiæ quis sit.

Tex. 26.

Sensus opinionis Scoti.

p p. q 76. ar. 4. Caiet.

Opinio Scoti est contra sensum.

Epilogus opinionum.

non omnes Thomistę sequantur eandem sententiam. Siquidem Capreolus & Caietanus vbi supra, & Dominicus de Flandria super 7. Metaph. tenent de mente D. Tho. ꝙ ex qualitatibus elementorũ remissis, qualitas media realiter re ultet composita ex partibus diuersarum rationum, vtpote habens formaliter aliquid de calidita e, siccitate, humiditate, & frigiditate. Et quandoq; vna pars intenditur, & alia remittitur, & secundum hoc mixtum magis appropinquat ad vnum elementum, q̃ ad aliud, quia cum qualitates elementorum sint contrariæ, & recipiant magis & minus, & ex istis qualitatibus contrarijs efficiatur quædã qualitas media habens naturam extremorum, & hæc qualitas est dispositio ad formam mixti, sicut qualitas simplex ad formã corporis simplicis, & sicut extrema inueniuntur in medio, quod participat naturam vtriusq;, & sic qualitates corporũ simplicium inueniuntur in qualitate corporis mixti, & hæc qualitas est propria dispositio conseruatiua formæ corporis mixti. Et sic elementa dicuntur reduci ad medium & reperiri in illo medio, vti quando albũ & nigrũ reducuntur ad pallidum & sunt in ipso, & calidum, & frigidũ sunt in tepido, & humidum, & siccũ reducuntur ad medium, quod est mollicies quæ resultat ex eis ita commixtis, & hoc modo intendit D. Tho. elementa virtualiter esse in mixto, quia qualitates eorum reperiuntur in dispositione conseruatiua formæ mixti. Et sic intelligitur dictum D. Tho. vbi supra, ꝙ formæ elementorum maneat in mixto non actu, sed virtute, quia manent qualitates propriæ elementorum, licet remissæ in quibus est virtus formarũ elementarium. Et huiusmodi qualitas mixtionis est dispositio ad formam substantialẽ mixti puta lapidis. In disputatis ait ꝙ qualitates contrariæ in corpore mixto regulãtur, & conseruantur, ne se inuicem corrumpant per formam substantialẽ. etiam in opusculo de mixtione elementorum ait, ꝙ remissis excellentijs qualitatum elementorum, ex eis constituitur qualitas media quæ est propria qualitas corporis mixti differens in diuersis sm̃ diuersam proportionem mixtionis. hanc quoque opinionẽ posuit D. Tho 4 sententiarũ vbi ait ꝙ forma mixtionis est qualitas media resultans ex qualitatibus simplicibus veniẽtibus ad medium. Eandem veritatẽ quoq; ponit primo de gñatione loco supra citato, vbi ponit quid sit mixtio de mente Arist. & ait ꝙ est miscibilium alteratorum vnio. Et subd t ꝙ hæc alteratio solum est intelligenda in virtutibus, seu qualitatibus eorum, sed si alteratio sumatur impropriè tunc mixtio est vnio miscibiliũ alteratorũ, idest corruptorum sm̃ formas. Hoc sic intelligi potest, ꝙ ipsæ substantiæ quę miscentur, non propriè vniuntur quasi remanentes in sua substantia alteratæ, idest remissæ ab eorum excellentijs. Et sic patet, qualitatem mixtionis esse quid cõpositum ex qualitatibus mixtorum remissis ad mediũ redactis. hoc etiã habetur secundo contra gentes ꝙ miscibilia in mixtione manent non actu, sed virtute, vbi expositor Franciscus Ferrariensis sustinet vtramq; opinionẽ Thomistarũ, & ꝙ extrema actu continentur in medio per dictũ Arist. 3. Topicorum, albius est quod est nigro impermixtius: quibus verbis apparet extrema actu reperiri in medio, vt Magister Chrysostomus Iauellus quoq; sustinere vſ. 10. Metaph. Paulus tñ Soncinas ex Thomistis super 10. Metaph. declarat sic opinionẽ D. Tho. Elementa dicuntur remanere in mixto virtualiter hoc modo, quia ex qualitatibus elementorũ corruptis actu, simplex qualitas fit, in qua media qualitate virtualiter continentur qualitates elementorũ, puta caliditas ignis, humiditas aeris, frigiditas aquæ, & siccitas terræ, & dat exẽplũ de rubedine, quæ componitur ex albedine & nigredine, & rubedo non habet actu aliquid albedinis, aut nigredinis, cũ mediu sit ita simplex sicut extremũ. Et hæc opinio habet fundamẽtũ ex dictis D T. 3. sent. vbi dicit ꝙ in minus albo nihil est nigredinis, sed albedo minus intensa, & sic vult ꝙ extrema nõ sunt actu in medio, sed tm̃ virtualiter, & ꝙ mediũ sit simplex sicuti extrema: sed cũ vtraq; opinio sit sustentabilis, sufficiat nobis scire in præsentiarum veritatẽ huius quæsiti ꝙ elementa maneant in mixto virtualiter eo modo quo declaratum est, & vt res magis clarescat ponuntur hę conclusiones. ¶ Prima sit contra Alexandrum Elementa non sunt in mixto in esse integro ¶ Secunda contra Auicennã Elementa non sunt in mixto in esse perfecto, secundum substantiam, & in esse remisso secundũ qualitates. ¶ Tertia Conclusio cõtra Auerroem. Elementa non manent in mixto in esse refracto & castigato quo ad substantiã & qualitates. ¶ Quarta Conclusio, contra Aureolum & Bacchonũ. Elementa non manent in mixto sm̃ realitates. ¶ Quinta contra Scotũ Elementa non manent in mixto vt priora in posterioribꝰ vt dicebat Scotus. ꝓbationes harũ hẽs vbi supra improbauimus authores

p. p. q. 76. art. 4.

a. sent. dist. 15 cõtra secũdã cõclusionẽ ad vltimã q. 27.

Quomodo elementa dicũtur reduci ad medium.

Q. 5. de malo ar. 5.

Dist. 44 q 1. ar. 1.

Quid est mixio.

Cap. 56.

Cap 9.

Quæst 17.

Quæst. 27.

Di 14. q. q. 3. art. 1.

Cõclusio 1. cõtra Alex.

2. cõtra Auicen.

3. Conclusio cõtra Auer.

4. cõtra Aureol.

5. Conclusio cõtra Scotũ.

Concluſio vera. *Cap 9.*

harum concluſionum. Concluſio à nobis amplectenda & defendenda hæc eſt. Elementa ſunt in mixto virtualiter, ſicut extrema cõtinentur in medio, quod cõponitur ex ipſis extremis. Pro intellectu huius concluſionis. ¶ Notandũ primo ꝙ veritas huius concluſionis eſt vtilis imo neceſſaria nedum Phyſ. & Methaphyſicis, imo & Theologis & Logicis. ¶ Eſt neceſſaria logicis nã Ariſt. 3. Topicorum ait quòd albius dicitur qđ eſt nigro impermixtius, quibus verbis velle videtur Philoſophus ꝙ extrema actu cõtinentur in medio, niſi ergo logici cognoſcant naturam mixtionis, non poterunt perfectè intelligere famoſam iſtam propoſitionem. ¶ Eſt etiam neceſſaria phyſ. qui ſcrutantur cauſas rerũ naturalium, nã ignorata mixtione ignorantur cauſæ motus, cum dicat Auer. 2. de Anima, res naturales compoſitas moueri ſecundum elementum prædominans, ignorataq; etiã mixtione ignoraretur & generatio, corruptio, auctio, nutritio & maior pars Philoſophiæ naturalis. Nam quærit Philoſophus 2. de Anima a quo fit auctio & nutritio, an ab elemẽtis vt aiebat Empedocles, vel ab anima ipſa nutritiua. ¶ Theologi quoq; abſque mixtione quomodo intelligere potuiſſent exordium & principiũ rerum? Nam Dominus Deus libro Geneſeos vt recitat ſummus Propheta Moyſes dixit Producant aquæ reptile & viuentia ſuper terram, & quomodo noſter protoparens fuerat creatus, & multa alia quæ ſuo loco erunt manifeſta. Metaphyſici neceſſario ſcire habent mixtionem, qua ignorata neſciretur ipſum quod quid erat eſſe, de quo quærit Ariſt. in vltimo tex. 7. Metaph. quid nam eſt, an elementum, vel compoſitum ex elementis. ¶ Medicis quoq. hæc veritas eſt neceſſaria, vt eſt videre apud Turiſanum pluſquam commentatorem ſuper paruam artem Galeni primo libro, ſuper illa verba. Quæ & qualia ſint corpora ſalubria, inſalubria, & neutra. Eſt etiam ſciendum ꝙ mixtio tripliciter capitur, ſimiliter & mixtum. Primo pro coogregatione miſcibilium, nam ipſa miſcibilia primo diuiduntur in partes & congregantur & iuxta ponuntur, & talis mixtio nõ vocatur generatio. Secundo capitur pro alteratione miſcibilium, & vnione, & continuatione eorum, oportet enim vt ipſa miſcibilia alterentur & continuentur, & neque iſta mixtio capi poteſt pro generatione. ¶ Tertio modo ſumitur pro generatione conſequente prædictas mixtiones duas. Nam poſtquam factæ ſunt illæ duæ mixtiones corrumpuntur ipſa miſcibilia, & noua ſubſtantia generatur. Et ſic hæc mixtio dicitur generatio, vnde omnis generatio ſic dicta eſt mixtio, ſed non omnis mixtio eſt generatio ſimpliciter dicta, & hæc mixtio differt à cõplexione, quia mixtio eſt ſubſtantiarum ſimplicium, complexio eſt qualitatum, quæ quãtum illæ miſcentur, tantum iſtæ complectuntur, immo potius quantum iſtę complectũtur, tantum illæ miſcentur vt ait Pluſquam cõmentator ſuper Galenum. ¶ Sciendum tertio ꝙ ea quæ miſcentur dicuntur eſſe corpora vt ait Ariſt. primo de generatione. Ea quæ miſcentur oportet vt tangantur, & tactus eſt inter corpora, hinc ſequitur ꝙ miſcibilia ſunt corpora. Secundo, ea quæ miſcentur oportet vt diuidantur in minimas partes. Tertio, ea quæ miſcentur oportet vt alterentur & non corrumpantur. Ariſt. primo de generatione tex. vltimo dicit ꝙ mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio. Hæc enim omnia faciunt pro declaratione concluſionis noſtræ. Probationes eius habes ſupra, vbi recitauimus opinionem D. Thomę & reprobauimus alias. ¶ Supereſt modo ſoluere argumẽta quæ faciunt contra nos. Et primum erat ꝙ mixtum mouetur ab elemento prædominante, hoc conceditur, nihilominus dicitur ꝙ illud prædominium vocatur virtus elementorum, & non proprie eorum ſubſtãtia, nec formaliter vt aiebat Alexander, & Auicennas, nec in eſſe refracto vt dixit Auerroes. poteſt etiam dici ꝙ illud prædominium elementi in mixto oſtenditur ſecundũ ſubſtantiam in qualitate naturali, quæ qualitas eſt principium motus, vt grauitas mouendi deorſum, non quòd elementum ſit ſecundum ſubſtantiam in mixto, hinc ſecundum diuerſam mixtionem elementorum concurrentium in generatione illa, aliquado mixtum magis conuenit in forma cum vno elemento quam cum alio, & ſic in qualitate ſimili, quæ eſt qualitas mixti & nõ elementi. Ideo habet ſimilem modum conſequentem & ſimilem actionem. ¶ Ad ſecundum dicitur ꝙ elementa nõ habent propriam figurã in mixto, quoniam corrumpuntur & acquirunt quandam mediam qualitatem, in qua virtualiter reperiuntur, ſicut granum frumenti corrũpitur & generatur herba, in qua eſt virtus grani. ¶ Ad tertium dicitur Argumentum illud concludere ideo elementa tendi ad propria loca propter virtutes eorũ, quæ in ipſo mixto continentur. ¶ Ad quartũ dicitur ꝙ elementa ſeparantur à mixto, quia ſeparantur virtutes eorum, & propterea quando parua aqua apponitur mille conchijs vini non fit mixtio,

non quia

Marginalia: Cõment. 39 Tex. 39. — Cap. 1. — Turiſanus pluſquã cõmentator. — Mixtum triplex. — Cap. de mixtione. — Solutio Argumenti. — Soluitur primum Arg. — Solutio 2. Argumenti. — Soluitur tertium Arg. — Solut. quarti Arg.

non quia corrumpitur hoc non est in causa,sed quia conuertitur in vinum,& sic fit augmẽtum, & in mixtione vnum miscibilium nõ conuertitur in alterum. ¶ Ad quintum dicitur argumentum illud esse ad hominẽ. Empedocles enim concedebat elementa actu esse in mixto, arguit Aristoteles ex concessis: ergo distraherẽtur, & possent euelli, immo argumentũ illud est pro nobis contra ipsos. ¶ Ad sextum dicitur ꝙ ly alteratorũ est præteritum passiuum,& est verissima propositio, ꝙ mixtio est eorum quæ prius fuerunt alterata , & postea corrupta,& ex his miscibilibus corruptis generata est illa qualitas media. Et sic etiã elementa dicuntur vniri secũdũ virtutẽ,& non secundum substantiam, & sic soluitur vtrũq; membrum argumenti. ¶ Ad septimum dicimus quoq. ꝙ de ratione elemẽti est vt maneat in mixto, non secundum substantiã, sed secundum virtutem,licet diffinitio tradita ab Ari. 5. Metaph non sit hic adducta ad propositum , cum illa competat potius materiæ primæ,quam elementis quæ sunt quatuor prima corpora. ¶ Ad octauum neganda est consequentia,quia mixtum cõponitur ex elementis corruptis,propterea natura cõponitur ex non ente. Et si illud argumentum valeret, sequeretur ꝙ etiam homo componeretur ex non ente: quia cõponitur ex semine, quod corrũpitur,& arbores, & herbæ ex suis seminibus,vel ꝙ illa semina essent actu in illis mixtis,quod est falsum. ¶ Ad nonũ neganda est etiam consequentia,quia materia vnius elementi non potest disponi ad formam mixti nisi ex actione mutua elementorum. Actio autem mutua oportet vt saltem sit inter duo,quia vnum elementum non põt. agere in seipsum. ¶ Ad decimum dicitur ꝙ aliquid esse ex aliquo contingit dupliciter. Vno modo tanquam ex manente secundum materiam & formam,& sic homo fit ex corpore & ex anima intellectiua, & domus ex lapidibus & lignis. Alio modo fit aliquid ex aliquo tanquã ex manente secundum materiã, & transeunte secundũ formã,& sic mixtũ est ex elementis,vnde dicitur argumentũ illud Arist. esse cõtra antiquos concedentes elementa actu esse in mixto,tunc nõ cõcludit simpliciter, sed ad contradicendum põni aduersæ, & hoc pluries facit Philos. vt patet 4. Phys vbi tractat si Motus fieri põt in vacuo,& etiã 8. Phys iuxta principium vbi disputat de motus æternitate. ¶ Ad vndecimũ,& duodecimũ & tertiumdecimũ, & quartũdecimũ simul dicitur ꝙ serũ egressum ex lacte non est purũ elementũ aquæ, neq; etiã ex rosis, & ex floribus, & herbis lambiccatis egreditur pura aqua , neq; etiã ex musto. Hinc tenent Theologi ꝙ in aqua rosacea,quę est liquor rosæ resolutus, & in alijs aquis alchimicis,& in vino non potest fieri baptismus. Dato ẽt & non concesso ꝙ illa sint pura elementa, dicitur ꝙ de nouo generantur. ¶ Ad vltimũ dicimus ꝙ illa verba dixit D.Tho. ad differentiam corporũ cęlestium, quæ non nisi secundũ aliquid eius simile veniunt in compositionẽ hominis, ipsa verò elementa secundũ substantiã non formalem, sed materialẽ non tantum communem .s. materiam primã, sed propriã, seu appropriatã dicuntur cõponere hominẽ. Et sic D. Thomas semper fuit sibi constans contra maleuolos aliter sibi imponẽtes, de quo benedictus Deus, & Beatus Thomas,qui hæc docuit.

Solutio quinti Arg.
Solutio sexti Arg.
Solutio 7. Arg.
Solutio 8. Arg.
Solutio 9. Arg.
Solutio 10. Arg.
74.
Solutio quatuor Arg
1. par. q 76. art. 4. & 4. sent. dist. 5. ar. 1. q. 2.
Soluitur vltimum Argumentum.

DISPVTATIO SECVNDA

De potentia materiæ primæ, eiusq; natura.

QVAERO num potentia sit essentia ipsius materiæ , & arguitur quòd non. Quia quod sua natura habet esse, & existere sine forma,nõ est essentialiter potentia, hæc est manifesta ex se , sed materia sua natura habet esse, & existere ex se sine forma : igitur non erit essentialiter potentia. probatur minor. Primo quia, Auer. 3. cęli ait,omnis põia fundatur in ente in actu. Sed materia est subiectũ potentiæ:ergo ipsa erit ens & subiectum in actu, quo sine forma permanere poterit. Probatur & secundo quia Arist. pri Phys. ait ꝙ materia quemadmodum se habet vt sit principium,ita se habet vt sit: sed materia sua natura & per se est principium omni enti naturali, & est aliud à forma vt colligitur 1. phys. ergo materia sua natura hẽt esse distinctũ à forma & existit sine forma, quoniã esse & existere sunt idem in æternis. ¶ Arguitur secundo ad

Primũ Arg.
Tex. 29.
Tex. 66.
Tex. 68.
Secũdũ Arg.

de ad principale sic. Aut materia est actu materia, aut potentia materia, si dabis primũ, ergo essentia materiæ nõ est pura potentia, si dabis secundum, hoc erit fallissimũ, quandoquidem quod est potentia tale non est tale, vt sortes qui est potentia, nõ est sortes, si ergo materia est potentia materia, non erit materia. Et sequeretur etiam maius inconueniens quòd materia esset potentia ad suum esse, & præsupponeret aliam, vt deducit Philosophus 1. phys. versus finem, & similiter esset, antequam fieret, & corrupta foret, antequam corrumperetur, & sic abitio esset in infinitũ in ipsis primis materijs.

Tertiũ Arg.

¶ Tertio ad principale sic. Illud quod est cã vt aliquod sit de se, est ens in actu, & nõ pura põia, quia nihil dat quod nõ habet, sed materia est causa vt priuatio quæ sua natura est nõ ens per accidens 1. phys. igitur materia sua natura est ens in actu & non pura potentia.

Tex 80.
Quartũ Ar.

¶ Quarto, nullum respectiuũ est de quidditate & essentia absoluti, sed materia est res absoluta, & põia est quid respectiuũ: igitur materia non erit vt fingunt pura potentia, sed ex se habebit esse in actu. maior huius argumenti patet, minor est Arist. 9. primæ philosophiæ, vbi asserit potentiã actiuam respicere passiuam & econtra.

Tex. 3.
Quintũ Ar.

¶ Quinto, subiectũ generationis debet esse in actu, quia generatio pro præuia dispositione est accidens, hoc autem fundatur in ente in actu, sed materia prima est subiectũ generationis 5. Phys. ergo ipsa materia prima erit ens in actu: igitur non est essentialiter põia.

Tex. 10.
Sextũ Arg.

¶ Sexto, omne illud quod est duorum oppositorũ terminorũ receptiuũ idẽ numero manẽs, vt à quo & ad quem, non habet esse ab aliquo terminorum, sed natura sua est ens in actu: sed materia est receptiua duorũ terminorũ oppositorum, veluti termini à quo, & ad quẽ eadem numero sub vtrisq; manens: ergo à nullo illorum recipit esse, sed sua natura est ens in actu & existit: maior est clara quoniam si ab aliquo termino illud subiectũ haberet esse sub opposito illius termini numquã substaret vt docuit Arist. in prædicamentis, quã susceptibilẽ contrariorũ asserebat, ex eo qđ ipsi nihil erat contrariũ, minor quoq; patet ex toto discursu primi Phys.

Cap. de substantia.
Septimum Arg.

¶ Septimo, materia aut est potentia respectu sui, aut respectu formarũ recipiendarum. si concedis primum: ergo materia nihil erit, pura .n. potẽtia est absentia omnis entis, & vltra nec ipsa materia erit materia, quia potentia tale non est tale. si conceditur secundũ, habetur propositum, quod materia sua natura est ens in actu, & non potentia. Et confirmatur quia omne æternum respectu suæ essentiæ caret potẽtia. Sed materia apud Arist. est æterna: igitur respectu suæ essentiæ caret põia, sed actu erit, maior & minor huius argumẽti sunt notę ex se.

Cõfirmatio Arg.
Arg. octauũ

¶ Octauo, circumscribamus à materia per intellectum omnem formã, & tũc quęritur aut materia erit actu, aut potentia, si dabitur primũ habebitur propositum: secundũ nõ poterit esse quia 9. Metaph. potentia est relatiua, & suppositũ est materiam absolute considerari circũscripta omni forma.

Tex. 3.
Nonũ Arg.

¶ Nono, si materia natura sua non esset in actu, sed totũ esse haberet à forma, tunc non essent duo intrinseca principia rerum naturalium, sed vnum dumtaxat, forma scilicet, quod est valde absurdum. probatur consequẽtia, quia sola forma à qua prouenit esse materiæ sufficeret pro principio rerum naturalium, & sic nõ essent duo intrinseca principia, immo sequeretur quòd materia esset corruptibilis, quia destructa & ablata causa formali a qua ꝓuenit esse, destruitur & aufertur illud esse: sed esse materię per aduersarios prouenit à forma, quia ipsa de se nõ est in actu: igitur ablata & destructa forma necesse est materiã ipsam destrui.

Decimum Arg.

¶ Decimus, Deus ꝓducta materia non necessitatur ad producendã formam, & presertim quia actione naturę ꝓducitur forma, quę impediri põt, & sic ex se existeret & esset actu non aũt potentia.

Vndecimũ Arg.

¶ Vndecimo, diuidatur minimum cum sit quantum, tunc dabitur materia sine forma, quia materia diuisione nõ annichilatur, neq; potest dari forma minor minima forma.

Duodecimũ Arg.

¶ Duodecimo materia sm̃ se est substãtia: ergo secundũ se est actus quia substantia est ens & actus.

Tertiumdecimũ Arg.

¶ Tertiodecimo, materia secundũ se est subiectum actionis agentis, ergo secundum se antecedit actionem agentis, ergo etiam antecedit formam quę nõ est nisi per actionẽ agentis: igitur erit actus secundũ se.

Quartumdecimũ Arg.
Tex 1

Quartodecimo, si materia nõ esset in actu sed pura potentia, tũc esset in genere relationis, consequens est falsum, quia materia est substantia ex secundo de anima.

Quin. decimum Arg.

¶ Quintodecimo, illa non sunt realiter idem quorum vno multiplicato alterum non multiplicatur: sed põia materiæ multiplicatur, essentia vero eius minime: ergo potẽtia materiæ eius essentia esse non potest. maior patet, alioquin contradictoria verificarentur de eadem re: minor patet quia plurificatis actibus plurificantur potentiæ, sed eadem numero materia est in potentia ad plures actus, nam materia ignis est in põia ad aerem, ad aquã, & ad terrã: ergo &c.

Tex. 14. Ar.

¶ Huius veritatis fuit indagator Ar qui

12. Meta-

12. Metaph. ait, ſubſtantiæ autē tres ſunt .ſ. forma cōpoſitū, & materia quæ eſt hoc aliquid exiſtens . igitur Philoſophus vult ibi materiā eſſe in actu, & loquitur de materia prout cōdiſtinguitur à forma ¶ Hāc veritatē hēt Simplicius qui primo Phyſicarū aſcultationū ait priuationē diſtingui à materia, tū ex modo loquendi, tū ex re ipſa, eſt enim materia permanens, priuatio vero nō, & dubitat Simplicius an hoc ſit verū, nā cum materia eſt pōia & hēt eſſe in pōia, priuatio vero potētia eſt, quare materia in priuatione habet eſſe, ſoluit & negat eſſe materiæ conſiſtere in pōia, ſed aſſerit materiam actu eſſe, & nō potentia. ¶ Hoc etiam tenet Ioan. Gram. primo de gener. & corr. vbi ait, ſciendū aūt eſt ꝙ prius dictum eſt, ꝙ actu entia nūc dicimus, quæ in exiſtentia ſunt, quoniā eſt materia pōia alia exiſtens quęcunq; exiſtentiam habēt, & per ſe ſubſiſtētia ſunt actū habēt: ſi enim pōia dixeris ipſam eſſe materiā, non amplius vtiq; materia eſſet. quid clarius dici pōt ꝙ materia non eſt pōia ſed in actu & actus quidā? quod affirmauit & lucidiſsimus Themiſtius in aurea illa ſua digreſione de potentia materiæ primi phyſ. vbi poſt multa ait ꝙ materia ad ſuā eſſentiam conſtituendā nō indiget poteſtate, neq; poteſtas vlla in prima ac ſimplici rōne materię includitur, ſed primū quædam res eſt in ſe & exiſtit actu, deinde materia intelligitur aliorū eſſe, & tm̄ poſteriorē hanc conſiderationē, rōnem potentiæ contrahit. ex quibus verbis patet materiā non potentiam, ſed actum quendā eſſe, quod etiā ſcripſit Auerr. in libro de ſubſtantia orbis, vbi habet quòd poſſe, quo ſubſtentatur hoc ſubiectū, differt à natura ſubſtātiali eius. ex quibus verbis clare colligitur potentiam materiæ diſtingui ab eius eſſentia, huic ſententiæ ſubſcribit ſe D. Thomæ, qui de ente & eſſentia ait, ꝙ relatio quæ eſt inter materiam & formam eſt accidens, quo ſtante ſequitur materiam ſua natura ſine forma eſſe ens in actu, ad hoc vt poſsit eſſe ſubiectum illius accidentis, cum notum ſit omnibus ſubiectū accidentis eſſe ens in actu, & non puram pōiam. Item D Tho. 3. contra gentes de mente D Dionyſij tenet materiam ſecundū ſe eſſe quoddā bonum. & dat rationē, quia nihil appetit bonū niſi bonum. Si ergo materia ſecundū ſe eſt bona: ergo eſt perfecta: ergo eſt in actu, & actus quidā, quia oīs perfectio eſt ab actu ¶ In oppoſitū eſt ipſemet D. Tho. 1. Phyſ. vbi ait ꝙ potentia materiæ nō eſt aliqua proprietas addita ſupra eſſentiā eius . Sed materia ſecundū ſuam ſubſtātiam eſt potentia ad eſſe ſubſtātiale, & tota ſchola Thomiſtarum ſequitur iſtā ſententiam, cum hoc idē affirmet D. Tho. pri. p & in quæſtionibus diſputatis, & in quolibeto 3. & in pluribus alijs locis ſuę doctrinę. ¶ Diſputatio iſta de natura materię eſt antiquiſsima inter Philoſ. apud quos tres fuerunt opiniones quæ in aliquo conueniebāt, & in aliquo differebant. conueniebant in hoc, ꝙ ponebāt materiā eſſe ens, & potentiam aliquo mō. ens quidem quia cōmunis animi conceptio erat ex nihilo nihil fieri, pōiam verò, quia res factas non ponunt omnino præeſſe in illo principio penitus eodem modo ſicut ſunt in effectu, quia tūc generatio eſſet ſuperflua. differunt verò circa hanc pōiam, nā Anaxagoras ponit quoddā chaos, & dicit in illo contineri omnia in actu entitatiuo, nō tamē omnia in actu effectuali, & ſic dicit materiā eſſe in pōia non ad formas, ſed ad exitus in effectu formarū. Empedocles verò & Anaximander ſimiliter dicūt materiā eſſe ens, quia aſſerebāt eſſe quādā mixturā, ſed eſſe in potentia nō ad eſſe, quia ibi oīa ſunt, ſed ad ordinē mēbrorū. ¶ Democritus vero dicit potentiā illā eſſe ad eſſe, quia ponit corpora atomalia eſſe materiā, & in ea eſſe potentiam ad eſſe per cōgregationem: ergo Anaxagoras dicit potētiā illā eſſe ad effectus. ¶ Emp. & Anaximāder dicūt potentiā illā eſſe ad ordinem. ¶ Democritus verò etiā eſſe: & ſic antiqui Philoſ. paulatim & quaſi pedetentim intrauerūt in cognitionē veritatis à principio, & quaſi groſsiores exiſtentes aliquo pacto confuſe tāgebant veritatem ipſam. tñ tempore Ar. cognita fuit perfecte natura materiæ prout explicauit eam, ipſe 7. Metaph dicens, materia non eſt quid, nec quale, nec aliud aliorum quibus eſt ens determinatū, ſed potentia oīa. verum his non obſtantibus Scotus 2. ſent. tractans de natura materiæ aſſerit duas propoſitiones poſſe tueri de ipſa, quarum prima eſt, materia eſt actus entitatiuus. ¶ Secunda verò, materia poteſt eſſe ſine forma: & ex his ſequitur tertia quod materia poteſt cognoſci ſine forma . hanc imaginationem ſequuti ſunt Henricus de Gandauo, & Gregorius de Arimino, addentes materiam habere propriam exiſtentiam, quam appellant actum præſentiæ, & ſic diſtinguunt triplicem actum formalem, ſcilicet qui ab aliqua forma prouenit, vt eſſe aquam, vel ignem: & exiſtentiæ ſecundum quem res dicuntur exiſtere. tertium vocant actum entitatiuum ſecundū quem res dicuntur eſſe, & reperiri extra cauſam ſuam.

Simplicius Cōment. 58

Tex. 54. Ioannes Grāmaticus.

Tex. 77. Themiſt.

Auerr.

Diuus Tho. Cap. 2.

Cap. 20.

Cōmen. 79.

Q. 66. ar. 2. de potentia Dei q. 4.

Quomodo antiqui cōueniebāt & differebant circa materiam.

Anaxagoras

Anaxim.

Democr.

Tex. 8.

Opinio Scoti diſt. 12. quæſt. 1.

¶ Primam

Aliquid est in actu dupliciter.

¶ Primam propositionē ita probant supponendo tamen primo quòd aliquid est in actu dupliciter, vno modo quia præsentialiter existit, alio modo quia est ens completū in specie: aliquid etiā dicitur in potentia dupliciter, vno modo quia non præsentialiter existit, potest tñ existere, sicut dies crastina, alio modo quia non est actu cōpletum, & pfectum in specie potest tñ cōpleri & perfici ex quo el citur quòd est duplex actus, quidā est actus presentialis existentiæ, & vocatur actus transcendens, & entitatiuus, quia est modus intrinsecus consequens entitatem propriam cuiuslibet rei, alius est formalis & specificus, qui est effectus ipsius formæ. supponit & secundo quòd aliquid est in potētia dupliciter, scilicet in potētia subiectiua, & obiectiua, illud est in potentia subiectiua quod potest esse subiectum, vel fundamentū alicuius potentiæ actiuę & passiuę, illud est in potentia obiectiua quod est obiectū potentiæ. ¶ Quibus stantibus arguitur sic, id quod sub oppositis terminis existit vnum numero, & est extra causas suas habet actum entitatiuum. sed materia est hmōi: igitur materia sua natura est ens & actus entitatiuus. Et cōfirmatur per se Arist. primo cœli dicentē, à primo quidē ente deriuatū est esse, his quidē clarius, his vero obscurius, hoc est, rebus completis & formis datus est actus formalis, materiæ vero datus est actus entitatiuus. ¶ Secundā propositionē probat multis rationibus & Physicis & Theologicis, sed quia de hac disputat satis subtiliter Caiet. in libello de ente & essentia, idcirco relinquo probationes huius propositionis. ¶ Tertiā vero ita probat cognoscibilitas est propria passio entis: ergo p se prædicatur de quolibet ente: igitur materia prima est p se cognoscibilis, quia est ens ¶ Præterea secluso quocunq; extrinseco, materia hēt propriā entitatē: ergo propriam cognoscibilitatē. ¶ Sed quia hę tres propositiones sunt contra cōmunē doctrinam peripateticorum, quandoquidē non magis forma materialis educta de potentia materiæ pendet ab ipsa materia, quam materia à forma, sed formam materialē hēre esse independenter à materia implicat contradictionē: igitur materiā habere aliquod esse, & non à forma implicat contradictionē: ex se ergo nullum esse habebit. ¶ Præterea oīs effectus denominatiuus alcuius rei reducitur ad aliquod tale p essentiā, sed esse actū e l effectus denominans oēs res igitur ad tale per essentiā reduci debet, & tunc quæritur, aut illud est materia, quod fieri non potest, quia tunc compositum haberet esse per se a materia contra Arist. 7. Metaph. igitur erit forma, & sic habetur propositum materiā cēm suam entitatē esse à forma ¶ Adde quòd hæc positio est contra Ar. 2. de anima vbi non ponit nisi duplicē actum scilicet primum & secundū, primum vocat formam substantialē, secundu operationē, vel iuxta interpretationē græcorum primus actus est forma non operans, secundus actus est forma operans, actus entitatiuus non est nec primus, nec secundus. igitur in apertissimo mendacio est qui eum [illegible] dit, & contra veram peripateticam doctrinā. ¶ Et rationes adductę non cogunt, cū [illegible] falsum fundamentum assumptū, quod illud quod est extra causam suā [illegible] actus entitatiuus vt ostendit Capreolus. 2. sent. sed sufficit vt sit ens quod est pura potentia, & omnē actum accipiat à forma, & cum non detur potentia obiectiua, nec datur actus entis [illegible], quia nō sunt multiplicanda entia sine necessitate, ea. n. quæ Scotistæ attribuunt potentiæ obiectiuę saluari possunt p potentiā actiuā qua res producibilis est ab agente, vnde si nulla est potentia obiectiua, nullus quoque erit actus entitatiuus sibi correspondens. ¶ Ad confirmationē dicimus quòd Arist. loquitur de rebus perfectis, & vult dicere quòd à primo ente quòd est Deus Opt. Max. producta sunt entia æterna & caduca, entia ęterna habent esse clarum idest perpetuū, entia caduca habēt esse obscurum, idest corruptibile. ¶ Alię duę probationes p tertia propositione, supponūt quoq; falsum ꝙ cognoscibilitas sit propria passio entis, quia vt Cōmentator dicit primo de anima, actus & potentia sunt differentię entis valde oppositę, & circuunt omne genus, & quia oppositorū oppositę sunt proprietates, sicut actus est ratio cognoscendi sic potentia est ratio occultandi: ergo cognoscibilitas, siue intelligibilitas non est passio p se primo cōpetens enti sub ratione qua ens, sed bene est passio per se primo cōpetens enti in actu quatenus est in actu: vnde licet materia participet secundū se rationē entis, non tamen secundū se participat rationē intelligibilitatis, & cognoscibilitatis, hinc Philosophus primo Phys. dixit, subiecta natura idest materia cognoscibilis est per analogiam, siue per comparationē vt ait Cōmentator ibi, quia sicuti se habet ęs ad statuā & lignum ad scamnū, ita materia ad substantiā actu existentē, quomodo enim cognoscimus materiam nisi per transmutationē, quia fit transmutatio in substantiis puta ex aere generatur ignis,

Dupliciter aliquid est in potentia

Tex. 10.

Cap. 5. Tertiæ propositionis, pbationes.

Tex. 22.

Tex. 4.

C. 5. Pōtia obiectiua non datur.

Cōmen. 6. Cognoscibilitas nō est passio entis vt hc.

Tex. 69.

Quomodo materia cognoscitur.

ignis, ex hoc concluditur ꝙ oportet aliquid esse quod subijcitur vtrique termino transmutationis: & sic cognoscimus per discursum materiã esse: quid autem sit materia cognoscimus remouendo ab ea oẽs actus, quia ipsa non est quid, nec quale, nec quantũ, nec aliquid aliorum, sicut neque lignum est ex se aliqua figura, scilicet aut scamni, aut lecti: & sic discurrimus ꝙ sicuti lignum est sũ in potentia resp ctu artifi ialium quæ possunt fieri ex ligno, sic materia est pura potentia respectu omniũ formarum naturalium: non ergo sua natura est cognoscibilis vt arbitrantur Scotizantes. ¶ Gregorius d Arimino alia via arbitratus est materiam esse in actu, & supponit Primo, ꝙ actualitas dici pot st quælibet entitas, quæ sub ente transcẽdenti continetur prout ens ipsum illimitatu & trãscendens distinguitur contra ipsum nihil. ¶ Secundo modo vt actus & põa sunt differentiæ cuiuslibet prædicamenti, quemadmodũ homo in actu & in põa dr in prædicamento substantiæ, & album in actu & in põa in prædicamento qualitatis, & sic de alijs prædicamentis. ¶ Tertio modo vt actus dicat formã, & põa materiam. ¶ Quarto modo vt actus & põa sint duo extrema entis, sũ totum naturæ suæ circuitum & ambitum, adeo ꝙ põa teneat vnũ extremũ principium, vtpote ꝙ sit quædam entitas quę sit pura potentia, & actus sit aliud extremum cui nulla sit prorsus admista potentia. ¶ Secundo supponit ꝙ duobus modis aliquid dicitur in actu. ¶ Primo quia de eo enunciatur propositio de secundo adiacente, vt lignũ est, tabula est &c. & p oppositũ aliquid dr in potentia quia de eo verificari & enunciari põt propositio de possibili, vt antichristus est possibilis, hæc enunciatio est talis antichristus est. Secundo aliquid dr in actu ꝙ est perfectũ in specie, vt substantiæ separatę, vel substantiæ compositę, vel formæ ipsę substantiales puta anima vegetatiua, sensitiua, & intellectiua, & p contrariũ id dicitur esse in potentia hoc modo secundo quod non est perfectum in specie, sed est quasi essentia quædam partialis perfectibilis per aliam, sicut lignum licet sit actu primo modo, qm̃ verum est dicere lignum est, tamen in genere artificiatorum est in pura potentia, qm̃ ex se nullam habet formam artificiati. ¶ Tertio supponit ꝙ duplex est materia, altera quæ est subiectum mutationis substantialis, altera quæ est subiectũ mutationis accidentalis prima dicitur quoddã ens imperfectum & nondum factum integre, & per formam autẽ consummatur, & absoluitur, vnde fit ꝙ forma adueniẽs materiæ ipsam perficiat, & compleat largiaturque ei esse pulchrũ: sed altera materia est substantia perfecta & consummata, vnde accidentia aduenientia non absoluunt ipsum subiectum, cum sit absolutum & factum perfectum, sed ornant & disponunt ad aliquid aliud, & hinc est ꝙ subiectum non accipit esse ab accidenti, immo accidentia à subiecto habent esse quib s stantibus, ponit duas propositiones quarum prima est, materia est actu existens. Secunda est, materia põt cognosci sine forma. ¶ Primam propositionẽ probat, quia quod præest substantiæ cõpositę est in actu, sed materia præest substantiæ compositę: igitur materia est in actu. maior patet quia quod fuit ante me iam actu erat: minor probatur, quia tota substantia composita iam non est genita, sed forma est terminus generationis, & materia præfuit generationi. ¶ Tum etiã ex suppositis, quia illud de quo verificatur propositio de secundo adiacente, est in actu, sed de materia prima sine forma verificatur propositio de secundo adiacente: igitur est in actu maior & minor huius rõcinij sunt manifeste ex se, & hæc germana opinio Ar. vbi ponit materiam ingenerabilem & incorruptibilem. ¶ Secundam propositionem ita probat Id per quod cognoscuntur res naturales, id est ex se cognoscibile, sed per materiã cognoscũtur res naturales: igitur materia est ex se cognoscibilis, ; atet maior quia propter qđ vnũquodq; & illud magis. primo poster. minor quoq; probatur, quia cognitio rerum naturalium pendet ex suis causis, materia est per se & intrinseca causa rerum naturalium. Præterea materia cũ sit substantia est nobilior quolibet accidenti: si ergo accidens est cognoscibile ex se: igitur & materia. ¶ Sed hæc opinio in aperte aduersatur rõnibus, & authoritatibus Ar. igitur non est sustinenda, rões sunt istę. Prima adducitur ex Phys. quinto: si materia sua natura haberet aliquẽ actum, tunc generatio esset alteratio, cõtra totam Philosophiam, consequentia ꝓbatur, supposita vna propositione Auer primo Phys. vbi habet ꝙ materia amittit nomen & definitionem in gñatione substantiæ, sed in alteratione neq; nomen, neq; diffinitionẽ amittit. Supposito etiã ꝙ materia sit æterna, tunc sic. materia habet actũ existentiæ ergo in generatione substantiæ non amittit nomen, nec diffinitionem, qm̃ ipsa existente æterna nõ amitteret illum actum à quo omnis definitio & nomen suscipitur, & sic sequitur ꝙ

2. sent dist. 12. q. 1. ar. 1.

Duobus modis dicitur aliquid in actu.

Materia est duplex.

Propositiones opinionis Greg.

Probatio secundæ propositionis.

Tex. 5. 8 Metaph. Tex. 3.

Tex 5.

Comm. 63.

tur ꝙ generatio substantiæ est alteratio, quod si euadere debemus, dicendũ est materiã esse puram põiam. Secunda ratio sit hæc, Cõpositum est põia ꝑpter materiam, est actu ꝑ formam, sed pp ꝙ vnumquodq; tale & illud magis: igitur materia maxime est potentia, sed quod est maxime tale & ꝑ se tale, sua natura tale erit: ergo materia sua natura erit põia. Authoritas est Arist. 7. metaph. sæpe allegata, ꝙ materia non est quid, nec quanta, nec qualis, sed potentia omnia. Secunda authoritas est etiã Ar. pri. Phys. vbi ponit materiã prope substantiam: qđ igitur est prope substantiã non est sua natura aliquis actus, præcipue existentiæ, quia actus est maxime substantia 2. de anima, sed materia est prope substantiam, per dictum Ar. igitur non erit actus existentiæ vt docet Greg. sed absoluta potentia. hę rõnes & authoritates sufficiant. ¶ Superest modo soluere suas rationes, & ad primum dicimus ꝙ materia licet præfuerit generationi substantiæ cõpositæ, nõ tñ ex se existens in actu per suã naturã, sed ꝑ formam præcedentẽ à qua actuabatur & post gñationẽ ꝑ formam rei genitæ. Ad secundã dicimus ꝙ ista ꝑpositiõ dupliciter intelligi põt, scilicet materia est absolute & simpliciter, & sic non verificatur nisi de substantijs perfectis vt Sortes est, Plato est, alio modo cum aliquo respectu vt dicendo materia est .s. in composito, & etiam forma est in composito, & sic concedimus ꝙ de materia verificatur propositio de secundo adiacente, sed non sequitur, ergo est in actu existentiæ vt ipse deducit. Authoritas Arist. declarat seipsam, qm̃ licet materia sit ingenerabilis & incorruptibilis, non tñ est actu existens sine forma, sed est pura potentia & semper sub forma. soluuntur quoq; rationes pro secunda propositione: et prima sic, negando minorem, ꝙ ꝑ materiam solitariæ sumptam cognoscuntur res naturales, licet prout est sub ipsa forma pariat aliquam cognitionẽ, illam tñ non habet ex propria natura, cum sit pura põia, & actus est ratio intelligendi & cognoscendi 9. diuinorum. Secunda quoq; soluitur dicendo ꝙ licet materia sit simpliciter nobilior quolibet accidenti: tamen accidens, inquantum est quædam actualitas, est secundum quid nobilius ipsa materia, & ratione huius nobilitatis in qua excedit secundum quid materiam, habet ꝙ sit cognoscibile ex se, quod tamen non cõpetit materiæ. ¶ Sunt quidam alij moderniores ac iuniores Philosophi, qui putant ad mentem Arist. loqui, & vt videantur se aliquid noui adinuenisse dicunt materiam esse actum, sed non entitatiuũ, nec existentiæ, sed actum quendã imperfectum, in potentia tamen ad quemlibet actum perfectum, idest materia est substantia imperfecta in se, sed si comparatur ad actus perfectos qui sunt compositorũ, est pura põia, sicut lignum est ens in se, sed in genere artificiali est pura potentia, quia nec est arca, nec sedes, sed in potentia omnia ista, ita materia est potentia ens perfectum, vnde non est ignis, non aqua, non leo, nec quid simile, sed potentia omnia ista, hoc tñ non impedit quin materia non habeat aliquem actum in se. Addunt adhuc ꝙ cum existentia non distinguatur ab essentia, & quia materia sicut habet distinctam essentiam à forma, ita etiam habet distinctã existentiã, & sic Deus sua potentia poterit conseruare sub tali existentia materiam absque omni forma, & hanc doctrinam sustinent ex professo contra D. Tho. p.p. & in quolibet, & contra etiam ipsum Dur 2. sent. D. 12. q. 2. & hanc veritatẽ dicunt adinuenisse veteres Peripateticos, quibus maxima adhibẽda est fides, ipsi enim soli vel maxime ad mentẽ Arist. præ cæteris loquuti sunt, vnde voluerunt materiam esse non actum formalem, sed actũ entitatiuum, & hoc voluit primo Alex. qui 8. diuinorum asserit materiã non esse actu quodquidest, sed substantiã in põia. Alex. ergo negat ab ipsa materia inclusionem actus perfecti, non autẽ imperfecti. hoc idẽ asserit Simplicius 2. de anima dum inquit, neque igitur materia hoc aliquid est, quippe quæ inde finita sit ꝑpter imperfectam substantiam suam & potestate existentẽ, & quæ termini recipiendi vim habeat, verum adhuc terminata sit: neque forma, ea namq; terminus est, & ꝑfectio, & prima, atq. sm̃ se substantia ad quam terminatur, & quod absoluitur atq; perficitur & substantia sm̃ alterum est, illa existit, de qua hoc aliquid dicimus & paulo post, non sanè materia potestate est, sed substantia potestate, neq; ceu vnq̃ actu futura, manet enim semper qđ vere est, sed ex illa recipiendi facultate perficitur, & ita substantia quædam tenuis & imperfecta est, forma autẽ actus est. ex quibus verbis volũt habere Simplicium tenuisse materiam esse actum imperfecti. huius etiã opinionis fuit luculentissimus Themistius vt adductus est à nobis in arguendo. Non deest adhuc rõ qua nitũtur ꝑbare suũ intentum, & quærunt si materia est ens in pura põia, tunc quærimus & percontamur nos de ista põia, aut est distincta & abiuncta ab ipsa materia, aut nõ. si dabitur hoc sm̃.

Tex. 8.
Tex. 80.
Tex. 5.
Soluuntur rationes Gregorii.
Tex. 20.
Materia habet aliquẽ actum.
q. 66. ar. 1. quoli. 3. ar. 1.
Comm. 3.
Comm. 2.
Sententia Simplicii sequitur.

igitur

igitur cum remaneat eadem materia sub forma generanda quæ fuit sub forma corrumpenda, sequitur materiam adhuc esse in potentia ad formam abiectam à materia, qđ est falsum, qñquidẽ sequeretur ꝙ ꝑ agens naturale idem numero corruptũ reparari posset. si dabitur primum: ergo materia comparabitur ad potentiam suam vt subiectum ad formam, & sic non erat ens in pura potentia, sed quid aggregatũ ex substantia materiæ & pōia sua qđ etiã absurdissimũ est, ne igitur talia monstra appareant in Philosophia, melius est dicere materiam esse actum imperfectum vt dictum est. ¶ Sed bone Deus quomodo allucinantur isti viri in re tam notissima: & præcipue cum locum manifestum habeamus ab ipso Ar primo Physicarum auscultationũ circa finẽ, vbi soluens rōnes antiquorum negantium gñationẽ pp rōnẽ illã quæ famosa erat apud eos, ꝙ si gñatio esset, aut esset ex ente, aut ex nõ ente, non ex ente quia ens non generatur, neq; ex nõ ente, quia ex non ente nihil fit. soluit dupliciter, & posita prima solutione, ponit sm dicens, vnus quidẽ igitur modus hic est, alius aũt, quòd contingit eadem dicere sm potentiam & actum. hoc aũt determinatum est in alijs magis cum diligentia, vbi patet ꝙ vult materiam non esse ens in actu quæ est subiectum gñationis, nec esse non ens ꝑ se & simpliciter, sed est ens medium inter actum, & purum nihil videlicet est ens in potentia, non ergo est actus vt isti fingunt, quia vt dictum est esset multiplicare entia sine necessitate. sic igitur possumus saluare materiam & substantiam cōpositam existere vno met esse existentiæ qđ acquirit à forma cui per essentiam competit existere, materiæ autem & compositę substantiæ per participationẽ. vnde Philosophus secundo de anima dixit quod vere est actus est, quasi dicat forma est existentia non existens, sicut albedo dr̃ albedo non alba igitur materia per formam dicitur in actu & existere non autẽ sua natura, propterea materia prima de se non existit, nec existere potest sine forma, quia si sic, tunc simul esset & non esset, quod implicat contradictionem, quia existentia, vel est forma ipsa, vel eius effectus formalis, & impossibile est effectum formalem separari à forma: ergo impossibile est ponere existentiam sine forma sicuti impossibile est esse album sine albedine, ita etiam esse in actu sine actu, quia actus primus est idem quod forma vt dictum est. quibus stantibus dico quòd Alexan. est contra ipsos, siquidem dicit quòd materia est substantia in potentia: ergo non actus: immo Alexan. clarius explicauit mentem suam secundo naturalium quæstionum vbi inquit, substantia materiæ in posse est. Simplicius quoque est contra ipsos, nam ex verbis eius colligitur ꝙ materia est quædam substantia tenuis, & imperfecta, forma aũt est actus. quorsum tendũt hæc verba, nisi dicere ꝙ materia est pōia quæ est quid mediũ inter ens in actu & purũ nihil? vnde Arist. 7. diuinorũ dixit ꝙ forma est magis ens quã materia, & quã substantia cōposita ex vtrisq;: & ideo nõ oportet ponere altũ actũ ab illo qui est forma: immo Cōmẽtator 2. Phys. animaduertens quomodo existentia quælibet est à forma, intulit ꝙ si materia existeret sine omni forma, tũc ꝙ n[illegible]st in actu, esset in actu vt deduximus supra contra istos opinãtes, luce meridiana clarius apparet ꝙ ista consequentia nullius roboris esset, nisi innitatur huic medio ꝙ ois actus existendi à forma ꝓficiscitur vnde mirũ est quomodo aliqui in via Auerr. defendant actũ non oẽm esse à forma insequentes viã Scoti 7. metaph. & 2. sent. quã viam ante Scotum inuenit Henricus de Gandano in quolibetis suis, videlicet quolibet 4. q. 16. in qua q. quærit num Angelus sit compositus ex materia & forma. rō adducta ab istis de facili soluitur, quia pōia materiæ, vt diceremus, dupliciter sumi pōt. Vno modo ꝓ gradu entis, & sic non distinguitur à materia, sed est sua natura & quidditas, sicut animal rationale est natura, & quidditas hominis. Secundo modo potest accipi pro respectu quo respicit ipsam formam, & sic distinguitur à materia & multiplicatur, de quo loquẽs Auer. 12 primæ Philosophiæ dicebat, ꝙ numerus habilitatum idest potentiarum materiæ est sm numerum specierum generabilium: non sequitur modo argumentum ꝙ per agens naturale idem numero corruptum possit reparari, licet enim quælibet portio materiæ primæ sit in potentia ad quamlibet formam, non tamen quęlibet portio materiæ dispositæ est in potentia ad omnem formam numero, sed ita est in potentia ad istam, quòd non ad aliam, verbi gratia, sint duæ materiæ scilicet A. & B. sufficienter dispositæ ad recipiendam formam ignis, & ponatur inter has duas materias vnum agens, puta ignis potens introducere formam ignis in vtraque materia, dico ꝙ iste ignis illã numero formã quam causabit in A. non posset causare in B & illã quã causabit in B non posset causare in A. sic igitur patet, authoritates & rōnes horũ non concludere.

Impugnaẽ hæc opinio. Tex. 78.

Tex 5.

C. 7.

Tex. 7.

Comm. 8.

q. 5 distin. 12. q. 2.

Comm. 12.

Pulcrũ exẽplum.

Xx 2 ¶ Iam

¶ Iam vero aliorum reiectis opinionibus quæ sit germana opinio Aristotelis dicédum est, & vt res fiat conspicua magis, animaduertendũ. Primo vt docet Ar. 5. Metaph. cap. de potestate, & Doctor Angelicus S. Th. pluribus in locis suæ doctrinæ, & præcipue in qq. disputatis de potentia Dei, & p. p. q 25, & 1. sent. dist 9 & tertio contra gentes cap. 45. ꝙ potentia multis modis sumitur. Vno modo pro principio mouendi, seu transmutãdi aliud inquantum aliud, ita ꝙ mouens siue transmutãs in quo est tale principium semper est aliud, siue supposito, siue realiter ab eo quod mouetur, aut trãsmutatur, nihil enim primo & per se mouet, aut transmutat seipsum. ¶ Secundo capitur potentia pro principio quo aliquid mouetur, aut transmutatur ab alio. & hæc est potentia passiua, vt grauitas in lapide qua mouetur deorsum à generante, & hæc est potentia qua patiẽs potest pati, siue patiatur proprie, siue improprie. ¶ Tertio dicitur potentia qua possumus bene & perfecte operari, vel qua potest aliquid bene & de facili pati, vt lignum dicimus incisibile quia de facili inciditur. ¶ Quarto dicitur potentia omnis habitus siue dispositio, vel virtus qua possumus resistere corrũpẽtibus, & reddimur quasi impassibiles, & hæc est naturalis potentia de qua Philos. scripsit in secunda specie qualitatis. ¶ Secũdo est animaduertendũ, ꝙ materia habet gradus, & similiter potentia vt late scripsit Auer. vltimo cap. de substantia orbis, quod maxime notauit S. Tho. primo libro de cœlo & mundo, vbi soluit argumentum Ioannis Grammatici volentis, ꝙ si materia corporum cœlestium non esset eiusdem rationis cum istis, tunc talis materia esset composita ex aliquo cõmuni in quo cõueniunt, & ex aliquo proprio vtrique per quod differunt. soluit D. Tho. ꝙ istę materiæ sunt diuersæ, sed non propter aliquã compositionem vt imaginabatur Ioannes Grammaticus, sed propter habitudinem ad diuersas formas, potentiæ enim diuersificantur secundum diuersitatem actuũ. nec intelligas prudens lector gradus materiæ vt intellexit quidam Arcãgelus Mercenarius in quibusdam dilucidationibus suis, volens quod cũ materia & forma quo quõ relatiua sint 2. Phys. ergo qualis diuersitas reperitur in formis, eadẽ in materijs reperiri debet, cum autem dentur formæ quæ indigent materia vt subsistant, vt formæ inferiorum, aliæ vero non indigent materia vt subsistant vt formæ æternæ, igitur & duo materiæ gradus reperiri debent quorum alter indiget forma vt actus sit, veluti materia inferiorum, alter vero nõ indiget forma vt subsistat & actu sit, sicut materia cœli, quę non est potentia vt censuit Beatus Thomas. hęc ille putans se sacrificium præstare Deo scribendo contra S. Tho. non intuens quod expresse scribit contra Ar. 2. de anima, & 7. primæ Philosophiæ, vbi non ponit nisi tria mẽbra ipsius substantiæ scilicet actum, potentiã, & compositum ex his. supra his dictis fundatur argumentum quo vtitur D. Tho. contra Auer. p. p. q. 66. art. 2. in corpore, vbi ait ꝙ impossibile est dicere materiã cęli esse eius in potentia ad vbi, & non ad esse, & ꝙ forma eius sit substantia separata quæ etiam est motrix, quia impossibile est ponere aliquod ens actu, quin vel ipsum totum sit actus & forma, vel habeat actum seu formam. remota ergo per intellectum substantia separata quæ ponitur motor, si corpus cœleste non est habens formã, quòd est componi ex forma & subiecto formæ, sequitur quòd sit totum forma, & actus: omnis autem forma quæ proprie & per se est, est intellecta in actu, sed corpus cœleste nõ est intellectũ in actu quia est sensibile, igitur non est pura forma, nec pura materia quia tunc non esset subiectum motus: ergo erit compositum, & sic materia eius erit pura potentia ad formã quã habet, & hæc satiat appetitum eius. Responsio ipsius Arcangeli ad hoc argumentum est falsissima & plena mendacio, ait enim ꝙ materia illa nec est actus, nec habens actum, sed est materia per se existens in actu. videte amabo quomodo istę vir ponit quartum genus substantiæ, quod est ab Arist. & philosophia alienum, nec suum argumentum est alicuius valoris, cum supponat intelligentiam esse formam dantem esse ipsi cęlo, quod abhorrent Philosophi & Theologi. ¶ Dicimus & secundo ꝙ materia illarum formarum quę non indigent materia vt subsistant, est corpus cœleste, quod est compositum ex materia quæ est pura põia, & forma sua, & sic argumentum nihil concludit. ¶ Tertio est sciendum ꝙ potentia materiæ cum sit substantia potest accipi dupliciter. ¶ Primo pro gradu entis & substãtiæ, quod aliqui dicũt pro absoluto, secũdo põt accipi pro relatione & respectu. Primo modo dicitur ꝙ potentia materiæ est eius natura & quidditas per quam diffinita est 7. diuinorum & Aristo. primo Phys appellat subiectam naturã. ¶ Secundo modo materia non est sua potentia, sed distinguitur ab ea vt dixit cõmentator primo Phys. & in libro de substantia orbis, vbi habet

quòd

Ponitur dilucidatio & siti.
q. 25. ar. 2.
Quot modis dicitur põa.

Materia habet gradus similiter põa
Lect. 6.

p. p. q. 77 ar. 3.

Contra Archangelum Mercenariũ
Tex. 26.

Tex. 1.
Tex. 7. & in sequenti.
p. p. q. 66. art. 2.

Potẽtia materiæ dupliciter.

Tex. 8.
Tex. 69.

quòd posse quo substat hoc subiectum differt à natura subiecti. Vltimo considerandum est ex secundo de anima, quòd actus apud Arist. non est nisi duplex, alius vt scientia qui vocatur actus primus & forma, alius vt considerare, qui dicitur actus secundus. quibus iam iactis po nuntur istę tres propositiones tanquā verę & indubitatę. ¶ Prima est. Materia sua natura est pura & nuda potentia, quæ est quidam gradus entis & substantiæ. ¶ Secunda est, materia non potest cognosci sine forma. ¶ Tertia, impossibile est ma etiam existere absque forma. Et quia disputatio debet esse remota ab odio & ab amicitia (odiū enim & amicitia sunt cau sæ maxime diuersitatis, primo cœli. vnde 3. cœli causatur Plato quia propter magistri amo rem idest Socratis, & propter amorē geometriæ in multis deuiauit à veritate) propterea re moto omni amore ac odio rationibus, & peripateticorum authoritatibus insistēdum est. sit ergo prima ratio hæc pro probatione primæ propositionis. Qua ratione reperitur vnū ex tremum positum in tota natura entis, eadem ratione est reperire aliud extremum positūm infra totum ambitum entis, sed in natura reperitur vnum extremum, nempe Deus benedi ctus actus purissimus, cui nulla prorsus est potentia admista: igitur eadem ratione reperi tur aliud extremum pura potentia, cui secundum suam naturā nullus sit penitus admistus actus, & hoc tale est materia prima quæ est tamquam pura potentia. hoc arg. vsus est Arist. 12. Meta phy. datur vnum motum non mouens tamquam extremum: igitur datur aliud extremum mouens non motum. si concludit arg. Arist. concludit & mea ratio Prętereа Arist. 5. Phys. ait quod generatur non est, quod mouetur est, & subiectum motus est ens in actu, subiectū generationis est non ens, sed subiectum generationis est materia prima: igitur materia pri ma est non ens, sed non est dicendū quod sit non ens quod est purum nihil, ergo dicitur nō ens in actu, & sic est pura potentia: vnde Arist. 12. diuinorum volens inuestigare, quid sit esse ipsius materiæ primæ, proposuit diuisionem entis in potentiam & actum & conclusit ꝙ comprehenditur sub altero mēbro illius diuisionis, videlicet ꝙ est ens in potentia. quid cla rius? Adhuc, definitio est essentia, quidditas, & natura definiti vt scribitur primo Post, sed de finitio ipsius materiæ primæ est potentia, igitur materia prima erit solūmodo potentia. mi nor colligitur est Arist. septimo primæ Philosophiæ vbi inquit, materia non est quid, non est qualis, non est quanta, nec aliquod quibus ens est determinatum. Hinc 12. primæ Philo sophiæ inquirit per longum processum, an principia decem prædicamentorum sint eadem, vel diuersa, & tandem concludit ꝙ sunt eadem proportione, quia actus & potentia sunt in vnoquoque prædicamento proportionaliter, & ostendit quòd principia proxima decē præ dicamentorum sunt diuersa, principia autem remota sunt eadem vt patet in tex 22. talia au tem sunt principia prædicamenti substantiæ, scilicet potentia & actus, sed potentia in prædi camento substantiæ reducitur ad materiam, & actu ad formam vt dicit comment. expresse 12. Metaphysi. igitur materia est pura potentia, & hæc est sententia Diuus Thomæ, vbique locorum suæ doctrinæ. Si vera sunt hæc quæ diximus, sequitur secunda propositio indu bitata, quòd materia non possit cognosci sine forma, licet entitas formæ non sit causa en titatis materiæ, quia sunt res diuersæ, vnde materia per propriam rationem includit ra tionem entis, tamen per propriam rationem non est primo cognoscibilis, vt aperte colligi tur ex 7. Metaphysicæ, vbi habetur, ꝙ materia secūdum se est ignóta, & primo Phys. tex 69. scribitur, subiecta natura scibilis est per analogiam, vbi Commen. reddit causam dicens: ista natura subiecta substantiæ non potest intelligi per se, cum non sit aliquid in actu habens quidditatem. Sequitur & veritas tertiæ propositionis quoque, quam ostēdit Arist. primo li bro de gener. & corr. vbi ita argumētatur. Si materia esset sine forma, sequeretur quòd ipsa vel esset nihil, vel vacuum, vel punctus, vel corpus impartibile, quæ omnia sunt absurda: ab surda igitur erit opinio illorum qui asserunt materiam per actum non causatum à forma posse materiam existere. consequentia patet, quia etiam si daretur licentia fingendi, non da tur alius actus in doctrina Arist. nisi primus & secūdus, omnem igitur entitatem actualem, qua materia gaudet, accipit à forma, qua ablata, materia nihil erit, sicut etiam omnem enti tatem potentialem & possibilem quā habet forma qualibet, recognoscit à materia, hinc est quod cum in substantijs separatis, præter primam, sit aliqua potentialitas, asserit D. Tho. in eis reperiri materiam ęquiuoce. ¶ His habitis argumenta opposita non est difficile sol uere, & ad primum negamus minorem, & ad probationem dicimus ꝙ noluit Cōmen. dice re quòd ens in potentia fundatur in ente in actu scilicet entitatiuo, vel existentiæ, aut pręsen tiæ, aut

Cōment. 7. Tex. 6.

Tres propositiones.

Tex. 101.

Probat̃ prima propositio.

Tex. 37.

Tex. 10.

Tex. 8.

Tex. 30.

Tex. 8. Ar. Tex. 12. vsq; ad 29.

Cōment. 16

Secunda propositio.

Tex. 35.

Tertia propositio.

Tex. 27.

p. p. q 50 ar. 2. & de ente & essētia c. 5

tiæ, aut actu imperfecto ipsius materiæ vt ipsi fingunt, sed intelligit quòd fundatur in ente in actu existentiæ ipsius compositi, quia non potest materia esse, nisi in composito quod existit per se per formam, & hæc est mēs eius, dicit enim, materia non inuenitur nisi in ente in actu, & si separaretur esset non ens, differentia inter non esse & esse in potentia est quia non esse non est in actu ens, nec in aliquo in actu, non distinctum ab eo, & hoc intendimus cum dicimus de prima materia quòd nō est in actu, & eus est in ente in actu non distincto ab eo. ¶ Ad aliam probationem dicimus ꝙ materia est per se principium omni enti naturali, vt potentia, & non vt actus. manifestum quoque mendacium committunt quando dicunt quòd in æternis est idem essentia & existētia, quia in omni creatura quidditas & eius esse actualis existentiæ realiter distinguūtur vt docet D.Tho. 2. contra gentes. ¶ Ad secundum dicimus quòd materia est actu materia, & actu ens, sed negamus ꝙ sit actus, vel ꝙ sit in actu, nec sequitur ꝙ sit in potentia ad suum esse, vel ꝙ supponat aliam materiam, & ꝙ fiat abitio ad infinitum, quia materia sua natura est potentia, sicut forma sua natura est actus. ¶ Ad tertium dicimus glosando maiorē, ꝙ illud quod est causa vt aliquid sit est ens in actu, valet ista propositio de causa efficiente & de causa formali, non autem de causa materiali. ¶ Ad quartum dicitur ꝙ potentia vt dicit respectū non est essentia materiæ, sed prout dicit gradum entis & substantiæ, quæ est quid absolutum. ¶ Ad quintū respondetur ꝙ materia non est subiectum generationis prout generatio est præuia dispositio, sed tantū prout dicit instantaneam introductionem formæ in ipsa. ¶ Ad sextum concedimus materiā non habere entitatē suā ab aliquo terminorū, quia vt dictū est, materia per sui naturā est ens, res, & omnia transcendentia, sed existētia est tantū illa quā non habet à se & recipit à forma, nec est ad propositum authoritas Ar. in prædicamentis, cum loquatur ibi de substantia quæ est actu, & est susceptibilis contrariorū, ex quo soluitur septimū. ¶ Octauum concedimus ꝙ materia est actu materia, sed id ꝙ nos negamus est, ꝙ materia nō est actus, nec in actu sine forma. ¶ Ad nonum dicimus ꝙ sequeretur & concluderet argumentū, si poneremus materiā accipere à forma omne esse, scilicet tam essentiæ, quā existētię hoc nos nunquā somniauimus, sed dicimus ꝙ natura materiæ primæ est vna substātia æterna de se, quæ est pura potentia, actualitatē, & existentiam habet à forma, vnde non sequitur ꝙ materia sit generabilis, vel ꝙ tantū forma sit intrinsecum principium terū naturaliū. ¶ Ad decimū dicimus ꝙ præsupponit falsum, quòd Deus prius produxit materiā, & deinde formā, rei ueritas est, ꝙ insimul produxit materiam & formā, & si necessitatur Deus vt non faciat contradictoria simul, quia hoc nō est intelligibile, necessitabitur quoq; vt producat simul materiā & formam. ¶ Ad vndecimum diximus in Addi. nostris ꝙ minimum vt est quantū mathematice consideratum est diuisibile in semper diuisibilia, nō autem vt est naturale, vnde non sequitur ꝙ dabitur materia sine forma. ¶ Duodecimū argumentum est puerile, quia dictum est ꝙ materia est ens, & substantia quæ est pura potentia, non ergo valet argumentum, est substantia, ergo est actus, negatur ista consequentia. ¶ Ad tertium decimū dicimus ꝙ maior propositio est falsa, nō enim est imaginabile ꝙ materia seiuncta à forma sit subiectum actionis agentis, cū agens sit extrahens semper aliquid de pōia ad actum, & non largiatur multitudinē, sed perfectionē ait Auerr. 8. Metaph. vnde non agit in nudam materiā. ¶ Ad quartūdecimum negamus consequentiam, quia sumendo potentiam pro gradu entis est in genere substantiæ, licet pro respectu sit in genere relationis, vel vt alij dicunt ꝙ potētia bifariam sumi potest. Primo pro subiecto quod potens est duntaxat recipere. Alio modo sumitur vt dicit respectum & habitudinem ad rem generandam. Primo modo est in prędicamento substantię. Secundo modo est in prædicamento actionis. Soluitur etiam hoc argumentū iuxta viam illorum qui dicūt quòd potentia capitur dupliciter. Primo quo ad absolutū, & hoc est substātia & essentia materiæ, & hoc exprimitur in recto. Capitur quoq; pro respectiuo quod dicit in obliquo, & tale est in prædicamento actionis. ¶ Ad quintumdecimū patet quoq; responsio, ꝙ multiplicantur potentię pro respectibus, non autem pro illo gradu entis & pro absoluto. ¶ Ad authoritatem Arist. respondet ibi Cōmen. quadrupliciter, vt est videre apud ipsum, & adduco hic tantum vnam quæ est Alex. dicentis materiam esse hoc aliquid existens apparere, quia non sui natura est in actu, sed per formam, quia materia sentitur & videtur. Ad dictum Simplicij dicimus quòd illud est pro nobis, quia materia nō est actus sed actu, scilicet materia & ens, non tamen sequitur, ꝙ sit actus, aut in actu sine forma & sic quoq; intelligimus dictū

Ioannis

Sensus per borum. Auerr.

Tantum in Deo verifica tur hoc, Cap. 52.

Materia est omnia transcendentia.

Deus nō necessitatur ad productionē materiæ.

q. 7. 1. phy.

Cōmen. 15.

Pōia dupliciter sumitur.

Quatruplex resp. Auerr.

Ioānis Grammā. ꝙ materia eſt actu, ſed non actus vel in actu ſine forma, & exiſtit in cōpoſito, vnde nō ſequitur quod materia ſit in potentia ad ſuam eſſentiā, vti perperā deducūt aduerſarij, & hanc veritatē declarant verba Themiſtij quæ adducunt pro eis, & tamē ſunt cōtra ipſos. ait n. Themiſtius ꝙ materia non eſt in potentia ad conſtituendā ſuam eſſentiam, qđ docemus & nos, ſed ē actu materia in prima ſui notione. & quis negat hoc? quia de ea verificatur propoſitio de tertio adiacente, dicendo, materia eſt actu ens, non tamen dicit Themiſtius ꝙ materia eſt actus entitatiuus, vel imperfectus vt fingūt iſti nouiter philoſophantes. Dictū Auerr. intelligitur pro reſpectu vt dictū eſt ſupra. Dictū S. Tho. de ente & eſſentia eſt intelligendum quòd relatio quæ eſt accñs reale ſequitur formā in materia, licet quo ad modū intelligendi videatur intelligi inter formā & materiā, & inter quas proprie nō eſt niſi relatio rōnis. Dictū qđ habetur 3. cōt. gēt. intelligitur ſic, materia abſolute dicitur bona, & ſm̄ ſe nō bonitate ſibi formaliter inhęrēti, ſed quia eſt ordinata ad bonitatē, mā .n. ſm̄ ſe eſt tm̄ bona in potētia, vt verò ſubſtat ordini, aptitudini, & inclinationi ad bonū dicitur bona in actu, & hic eſt ſenſus verborum D. Tho. vt clare eſt videre ibi. Benedictus Deus.

Senſus verborum Ioā. Grammat.

Pondera verba Themiſt.

3. cōtra gēt. Cap. 20.

Quomodo materia eſt bona.

DISPVTATIO TERTIA

De quidditate, ſeu eſſentia rerum natura cōſtantium.

QVAERO num ſola forma ſit tota rerū naturalium quidditas, ſiue eſſentia, & videtur ꝙ ſic: quia quidditas, ſeu eſſentia eſt principium quo res ipſa eſt, ſed ſola forma eſt principium quo res eſt & nō materia: igitur ſola forma eſt quidditas & non materia. minor propoſitio huius ratiocinij ſumitur ex Ariſt 7. Metaph. vbi inquit, forma eſt principium quo res eſt, materia eſt principium potius quo res non eſt. Quod confirmatur authoritate Themiſtij 2. phy. dicentis res naturales à forma habere vt ſint, à materia verò vt fiant. ¶ Secundo, forma eſt ratio per quam cognoſcitur & intelligitur res ipſa, vt ſcribitur 9. Metaphyſ. materia ſecundum ſe eſt ignota, & eſt ratio occultationis, quidditas vero eſt principiū quo cognoſcitur ipſa res: ex his colligitur ꝙ ſola forma ſit quidditas ¶ Tertio, id quo res naturales efficiuntur intelligibiles conſtituit quidditatem. Sed per ſolam formā res naturales efficiuntur intelligibiles, igitur ſola forma ad quidditatē ſpectabit: minor habetur 12. primæ Philoſ. vbi ait Auerr. res naturalis ſentitur ꝑ materiā & intelligitur per formā. ¶ Quarto, non ens nō poteſt eſſe quidditas nec pars quidditatis, ſed materia eſt non ens: igitur materia quidditatis pars eſſe nō poteſt. minor probatur ſic, illud cuius forma eſt priuatio, eſt nō ens, ſed forma materiæ eſt priuatio, igitur materia ē nō ens. ¶ Quinto, qđ quid eſt, eſt vniuerſale, qm̄ explicatur à definitione, quę eſt vniuerſaliū vt ſcribitur primo Poſt. & 7. Metaph. ſed forma eſt ſubiectū vniuerſalitatis, materia eſt principiū indiuiduationis vt docet ipſemet D.T. in libello de ente & eſſētia, forma igit̄ erit tota quidditas. ¶ Sexto, forma eſt ꝑ quā res ꝑpetuātur & fiūt perennes, mā eſt cauſa gñationis & corruptionis in rebus ſaltem beneficio priuationis annexę, quia ſemper tendit ad maleficium vt patet 1. Phyſic. & quidditas debet eſſe æterna cum de ea habeatur ſcientia, ſequitur ergo ꝙ forma ſola ſpectabit ad quidditatē, & nullo pacto materia. ¶ Septimo, id qđ eſt in cā vt in rebus quidditas, & id cuius eſt quidditas diſtinguatur, non poteſt pertinere aliquo pacto ad quidditatē: ſed materia eſt illa quæ facit hoc, vt docuit Phil 7. Metaph. & 3. de aīa, nō ergo materia erit quidditas, aut pars quidditatis. ¶ Octauo, partes quidditatis priores ſunt illo cuius ſūt, & non poſteriores, ſiquidē cauſæ ſunt, cauſa vero vt cauſa prior eſt eo cuius eſt cauſa, ſed partes materiales ſunt poſteriores eo cuius ſunt, quæ vero ſm̄ formā priores ſunt, vt docet Ar. 7. Metaph igitur partes quę ſe habent vt materia, ad quidditatē pertinere non poſſunt. ¶ Nono, definitio quæ vni cōpetit ꝑſe primo, alteri ab illo cōpetere non pōt, ſed quidditas eſt definitio formę primo, nō aūt materię: ergo forma tm̄ erit qdditas & nō materia. minor ē Ariſt. 2. Phyſ. vbi definiens formā inquit, ꝙ eſt rō eſſe, & quodquideſt rei: materia verò eſt ex qua res efficitur. ¶ Decimo, quidditas ē natura, ſed materia nō eſt natura: ergo qdditas eſt forma

Tex. 21. Cap. 2. Tex. 21. Cōmen. 14. Tex. 14. Tex. 53. Cap. 2. Tex. 69. Tex. 16. Tex. 9. Tex. 37. Tex. 27.

& non a

& non materia, minor propositio probatur ex definitione naturæ quæ est principiũ & causa mouendi & quiescendi eius in quo est primo & per se & non secundum accidens, modo materia non est in aliquo, est enim omnium subiectum: ergo materia non erit quidditas sed forma sola. ¶ Vndecimo, illud quod non est pars definitionis, non est pars quidditatis, qm̃ definitio est sermo explicans quidditatem, & sumitur ex principijs quæ sunt in re vt habetur primo de anima, sed materia non est pars definitionis: ergo non est pars quidditatis, minor habetur 2. Phys. vbi Ar. dicit, alio aũt modo forma & exemplar, hæc aut est rõ ipsius quod quid erat esse, & huius genera vt ipsius diapason duo ad vnum & omnino numerus & partes quæ in rõne &c. ¶ Duodecimo, arguitur ex processu quem habet Ar. in 7. Metaph. vbi præponit se velle tractare de substantia quæ est quidditas, & partitur substantiam in materiam, formam, & compositum, & dicit se non velle tractare de composito, quia est substantia manifesta omnibus, sed neque de substantia quæ est materia eadem ratione, vult tñ tractare de substantia quæ est forma: ergo ex hoc processu qui habetur ex initio 7. Metaph. vsq; ad tex. vigesimũ liquido constat materiam non cõferre ad quidditatem. ¶ Tertio decimo, probatur etiam argumento Auer. 7. Metaph. vbi volens soluere sophisma sophistarũ, quod erat hoc, quidditas hominis aut est eadem cum homine, aut diuersa, si diuersa tũc homo non habebit quidditatẽ, si eadem tunc quidditas hominis est homo, & homo habet quidditatem: ergo erit ꝓcessus in infinitum, quia tunc quidditatis esset quidditas. hoc sophisma soluens Auerr. inquit ꝙ si homo capitur pro aggregato ex materia & forma, tunc homo non est suum quodquid est, si aũt capitur homo pro forma hominis, tunc idem est homo quod suum quodquid est. sola igitur forma est quidditas. ¶ Quartodecimo, res mathematicæ habent suam quidditatem & quodquid erat esse. & res mathematicę abstrahunt à materia vt docet Phil. 2. Phys. igitur materia nihil confert ad quidditatem. ¶ Quintodecimo & vltimo, loquens de materia. 7. diuinorum Aristo. ait ꝙ materia non est pars quidditatis, & si dicas ꝙ loquitur de materia particulari, contra quia in eodẽ 7. loquens de materia cõmuni dixit ꝙ materia non est quid: ergo nõ habet quidditatẽ, nec est quidditas, si non est quid, & loquens ipse Phil. de forma tex. 11. 7. Metaph. inquit ꝙ species & forma est ꝙ quid erat esse, & in 2. de anima disputans de anima ait, ꝙ anima quæ est quodquid erat esse corporis, dicitur forma eius. ex quibus & ex alijs infinitis locis manifeste apparet ꝙ forma & quidditas conuertuntur, & ꝙ materia non spectat ad ipsam quidditatẽ. ¶ Sed his omnibus aduersantur dicta D. Tho. præcipue in 2. Phy. vbi Ar. loquens de partibus diffinitionis ait ꝙ locantur in genere causæ formalis, & D. Tho interpretans hoc dictum, addit aliud dictum contra hoc, quia 7. Metaph. ponit materiam in diffinitione rerum, & distinguit de materia ꝙ est duplex, altera quæ dicitur materia indiuidualis, altera materia cõmunis, vnde in diffinitione hominis ponuntur caro & ossa, sed non hæc caro, aut hoc os. & quia natura speciei constituta ex forma & materia communi se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talem naturã, & pro tanto dicitur ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad causam formalẽ pertinent: ex quibus verbis liquido constat apud D. Th. materiam cõmunem ad quidditatem rerum pertinere, quod latius etiam posuit in libello de ente & essentia vbi authoritate Auicennę asserit ꝙ quidditas substãtiarum compositarũ est ipsa compositio materiæ & formæ, & multis alijs in locis suæ doctrinę. ¶ Respondentes huic quæstio primo recitabimus opiniones diuersas, deinde dilucidabimus veritatem. Quantum ad primum, si velimus respicere ad Antiquos scilicet ad Platonicos & ad Pythagoricos, sine dubio fatendum est materiam ipsam non ingredi diffinitionem rerum. ¶ Platonici enim vt clare est videre in libro Parmenidis, posuerunt materiam esse non ens, addũti argumento sophistico sic. Quicquid est præter ens, & præter vnum: est multitudo & nõ ens, sed materia est præter ens, quia præter decem prædicamenta quæ tantum sunt ens & præter ipsum Deum, qui apud ipsos est vnitas: igitur materia est non ens, & multitudo, scilicet dualitas quæ paruo magnoq; designatur. quanquam inter Platonicos non est æqualis concordia, quandoquidem Alcinous Platonicus in libro de doctrina Platonica asserit Platonem non differre ab Ar. de materia, quod etiam sentire videtur Themistius & Simplicius in primo Phys. Plotinus quoque expresse ponit materiam inter entia, & hoc propter authoritatem quæ habetur in Timęo vbi materia dicitur πανδεχής idest omnicapacem. quia est receptaculum omniũ formarum. ¶ Hinc Iamblicus in libro de secta Pythagorica

Tex. 5. Tex. 29. | Tex. 9. | Tex. 21. | Tex. 14. Tex. 17. Tex. 8. | Tex. 8. | Tex. 28. | Tex. 35. | Cap. 2. | Opinio Platonis de hoc quæsito. | Iamblicus.

gorica voluit conciliare Platonem cum Ar. quia ens apud Platonem potest sumi quemadmodum apud Arist. aliqñ pro omni eo q distinguitur contra nihil, & sic materia continetur sub ente & est vnitas & dualitas, & omne quod non est nihil, aliquando verò pro ente diuiso in decem prædicamenta. & hoc pacto materia est non ens, hanc positionem Ar. non negat. verum hæc conciliatio si aliquo pacto sit amplectenda non intelligitur quo ad verba sed quo ad mentem, quam forsitan voluit habere, quia loquutus est de materia sub quibusdam metaphoris vt do. et Ar. primo Metaph. q Plato magnum & paruũ principium veluti materiã asseruit. ¶ Emp. ignẽ, aerem, aquã, & terrã. ¶ Anaxagoras partes similares infinitas, cuius opinionis meminit Auerr. primo Phys. & 2. de gener. quibus in locis ait q Plato posuit tria principia, magnum, paruum, & vnum, vbi liquido constat Platonem Metaphorice loquutum fuisse de materia. ¶ Pythagorici ponentes illas duas series, siue ordinationes rerum bonarũ quippe & malarum, sub ordinatione rerum malarum posuerũt materiam & priuationem, vnde Ar. dicit q semper machinatur ad maleficium. & sic iuxta sententiã istorum materia est priuatio & malum, vnde potius non ens quã ens, ex consequẽti non cadit in definitione rerum. disputatio igitur est in via Peripateticorũ si materia ponitur vt definiens res naturales necne, in qua via adsunt duo principes Auer. scilicet, & Auicennas. ¶ Auer. voluit q materia ponitur in definitione rerum sed nõ tãq̃ pars quidditatis, sed veluti vehiculũ deferens ipsam quidditatẽ: verũ sectatores eius non sunt concordes quia Alex. Achillinus Bononiensis Philos. celeberrimus tenet in libro de elementis ad mentẽ Auerr. materiã ipsam ingredi diffinitionẽ rerum non ꝓprie, sed impropriè, quia peadem principia per quæ res fit, ipsa cognoscitur, materia causat formas materiales, ideo in diffinitione earũ oportet ipsam assumere, sed si dantur aliquę formæ separatę à materia, non debent diffiniri per ipsam: immò entia Mathematicalia si capiantur in abstracto diffiniuntur sine materia, si verò in esse naturali aperientur, tunc intrabit materia in definitione ipsorũ: verum quia materia sicut est quid secundario, ita secundario, & impropriè quidditas dici põt, & hoc mõ loquendi aliqñ vsus est Auer. sed non ꝓprie, quia ipsa nõ est quo aliquid sit, licet .n. materia det aliqđ nomen rei, non tñ dat illi nomen specificum, vnde materia est cõmunis multis, ideo nomen ꝓprium & speciale non largitur, sed cõmune multis diuersarũ specierum, vt esse passiuum, transmutabile, corruptibile, alterabile &c. Quod si materiam ꝓpriam acceperis, adhuc illa non habet speciale nomen sñ q appropriatur speciei, vt patet de carnibus & ossibus quæ hominis sunt, & multorum brutorum, & quia prædicata rerum habent ordinem inter se, quia per consequentiam superiora, aut vniuersaliora ex particularibus eliciuntur: cum igitur forma det esse, ideo ipsa dat esse indiuiduale, & specificũ, & genericũ, si aũt à materia aliqua prædicata sumenda sint, illa sunt concreta, substantialia tñ & denominatiua, vt carneum & osseum, materiale &c. Non .n. potest esse idem formaliter proprie nisi sit prædicatum ex forma sumptum, & cum de natura quidditatis sit quid, & id quo aliquid est quid, hoc aũt soli formæ conuenit, ideo materia quamuis ipsa sit pars substantiæ compositæ non tamen est pars quidditatis, quia materia licet sit, non tamen est quo aliquid sit, ideo cum ipsa non sit pars formæ, ipsa non est pars quidditatis, sed quia ipsa est subiectum formæ, ideo deferens quidditatẽ appellanda est. ¶ Sed hæc opinio stare nõ põt immo videtur dicere contraria, ait .n. q materia est pars substantiæ compositæ, non tñ est pars quidditatis, quia quidditas cum habeatur p diffinitionẽ vt scribitur 7. diuinorum vbi Ar. inquirit dubitationẽ illã, quam insolutã reliquit, in primo de interpretatione, nũ diffinitio sit vna, & quæ est causa vnitatis in diffinitionibus, & diffinitiones sumuntur ex principijs quæ sunt in re vt scripsit Auer. primo de anima & 2. Phys. sequitur q quidditas sumitur etiã ex principijs quæ sunt in re, hęc aũt principia iam non sunt forma tñ, nec materia tñ, sed insimul materia & forma: igitur vtrũque hoc principiũ concurrit ad ipsam quidditatẽ, & 4. Phys. dicebat Ar. q diffinitiones quæ dant quidditatẽ debent habere tria, quorum vnũ est vt per illã dissoluantur quæstiones contingentes de re. ¶ Sm vt per illã appareant accidentia essentialia, quia diffinitiones completę innatę sunt reddere causas omniũ accidentiũ. ¶ Tertium est vt ex diffinitione appareat difficultas, idest motiuum difficultatis, & hoc est propriũ rerum difficilium diffiniri, qđ dictum etiam regist: ait magnus Cõmen. Auer. 2. de anima Commen. 12. & 26. & etiã 4. cœli. Si ergo remoueatur materia à quidditate, quomodo obseruabitur hoc præceptum nisi dicamus q oẽs diffinitiones essent

Tex. 9.

Comm 80.
Comm. 18

Opin. Auer.

Achillinus lib. 1. de elementis.

Materia est quid impropriè.

Vniuersaliora eliciũtur ex particularibus.

Impugnat opin. Achil

Tex. 41.
Primo de interpretatione cap. de enunciatione.
Comm. 5.
Comm. 18.
Tex. 2.
Quę sunt illa quę requiruntur diffinitioni.

Comm. 2.

liter conceptum; est de essentia speciei: hanc probat Caiet. quia aliter essentia specifica non diceret essentialiter totam essentiã indiuidui, sed materia est de essentia omniu indiuiduoru naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis, concedunt totam rationem ꝙ materia sit pars non quidditatis, quia est sola forma, sed essentiæ, hoc concludit & hoc ipsi docent, vnde non est contra ipsos. ¶ Ratio secunda quã putat esse Achillem, quæ est: in omni obiecto quidditatiue sumpto cui cõuenit aliqua passio adęquata oportet inueniri intrinsece causam illius passionis, sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum, est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adęquatę: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis, talis causa non est nisi materia: igitur materia est pars essentiæ. maior patet quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis & essentię, aliter non conueniret ei sibi ꝙ ipsa. minor probatur ex eo quod corruptibilitas primo concluditur de corpore subiecto contrarietati, tota ratio conceditur, quia materia est pars essentiæ sed nõ quidditatis, quę est sola forma. Immo hæc ratio est contra Caiet. in quæstione de subiecto naturalis Philosophiæ, vbi tenet ens mobile esse subiectum adęquatum, quia transmutabilitas, siue corruptibilitas conuenit adęquatę enti mobili. & non corpori mobili: propter hoc corpus mobile, non est subiectũ adęquatum, modo dicit ꝙ corruptibilitas est passio adęquata ipsius corporis, quo stante sequitur de necessitate id esse ponendum adęquatum subiectum in philosophia naturali, qđ tñ negat ipse in quæstione propria, qñquidem ens mobile est adęquatum subiectum de mente D. Th. vt alias diximus. Tertia rõ est hæc, qđ est pars humanæ naturæ, est pars quidditatis humanæ, quia natura & quidditas sunt idẽ, sed materia est pars naturæ humanæ: ergo materia est pars quidditatis. Soluitur eodẽ modo concedendo materiam esse partem essentiæ & substãtiæ compositæ, sed non ipsius quidditatis, quæ est forma duntaxat, & negant ꝙ natura & quidditas sint idẽ. ¶ Vide quam viam inuenerunt isti effugiendi rationes istas & oẽs alias ejs consimiles, non aduertentes ꝙ hæc fuga est expresse contra Ar. sexcentis in locis, & præcipuus locus habetur 5. diuinoru, vbi docens significata substantiæ, inter alia assignat hoc amplius quodquid erat esse, cuius ratio est definitio, & hæc substantia, vt vnuscuiusq;, vbi pro eodem capit substantiã & quidditatem: valet igitur. Illud quod est pars substantiæ & essentiæ est pars quidditatis: Si igitur materia est pars substantiæ compositæ: ergo sequitur necessario ꝙ sit pars quidditatis. ¶ Alius quoq; locus habetur 7. primæ philosophiæ, vbi soluens quęstionem illã Philo. quomodo definitio reperitur in substantijs & in accidentibus, ait ꝙ quodquid erat esse vno modo significat substantiã. ¶ Et infra vbi quærit quomodo se habet quodquid erat esse ad id cuius est, ait quodquid erat esse dr singuli substantia. ¶ Et paulo superius, qđ quidem igitur definitio concludit, quæ quidẽ est ipsius quodquid erat esse rõ, & quodquid erat esse substantia & essentia est. quid clarius? ¶ Immo Auerroesmet iuxta cuius doctrinã ponunt discrimen inter essentiam & quidditatem, loquens 7. Metap. de ipsa quidditate, ait, quidditas rei descriptione logica describitur sic, ꝙ est illa quã significat definitio, & etiã alia descriptione logica, & est quæ datur in rñsione ad quæstionẽ factã per quid, aut quare. ex his ergo paucis luce meridiana clarius apparet, quomodo sustinentes hãc positionem allucinantur in re tam notissima & manifesta. ¶ Aliqui sunt qui conantur concordare Auerr. cum D. T. & dicunt ꝙ essentia põt capi primo pro entitate resultante ex materia & forma, seu ex compositione materiæ & formę, & dr tertia entitas quæ vocatur essentia largo mõ, quia cum materia habeat duplicẽ gradũ, vnũ quo materia est materia, & aliũ à forma, per gradum quo materia est materia principiũ indiuidui, per gradum quem habet à forma est principium speciei & essentiæ ¶ Secundo modo potest capi essentia pro forma cuiuscunque rei compositę qua dicitur esse per se & principaliter. ¶ Primo modo in doctrina D. Thomę ponitur materia pars quidditatis & essentiæ, sed non secundo mõ, quia materia non est pars formę, & sic intelligit Auer. vnde nulla est cõtrouersia inter B. Tho. & ipsum Auerr. immo ambo conueniunt in eadẽ positione & sunt cõcordes, & adeo magnifaciunt istã concordiã ꝙ non sunt veriti publice in concertationibus sustinere istã positionẽ. ¶ Sed hi qua cęcitate ducantur videant quæso oẽs, nam nullus sutor, nullus macellarius, nulla denique femineula quę legere solũmodo sciat reperitur, qui non falsam atq; absurdissimã hanç concordiã iudicaret D. Tho. 7. Metaph. in expositione 33. cõtextus,

Caietanus cõtrariatur sibi ipsi, in quæst. de subiecto adequato philosophiæ. Secũd. Ad 1. Phys.

Cap. de substãtia defert dictus Caiet. cõtra sima-ram.

Tex 14.

Tex. 20.

Comm. 19.

Opinio quę tunida Thomist.

Reprobatur sup. dicta positio.

digrediatur aliquantulum & dicat, ꝙ circa diffinitiones rerum, & earũ essentias est duplex opinio. Quidam enim dicunt ꝙ tota essentia speciei est ipsa forma, sicut ꝙ tota essentia hominis est anima, & propter hoc dicunt ꝙ eadem secundum rem est forma totius quæ significatur nomine humanitatis & forma partis quę significatur nomine animæ, sed differunt solum secũdum rationem, nam forma partis dicitur prout perficit materiam & facit eam esse in actu, forma autem totius secundum quod totum compositum per eam in specie collocatur, & ex hoc volunt ꝙ nullæ partes materiæ ponantur in diffinitione indicante speciem, sed solum principia formalia speciei, & hæc opinio videtur Auerr. & quorundam sequentium eum: & [illegible] ex professo impugnando istam opinionem dicens, sed hoc videtur cõtra intentionem Arist. dicit enim in 6. quòd res naturales habent in sui diffinitione materiam sensibilem, & in hoc differunt à mathematicis, non autem potest dici ꝙ substantiæ naturales diffiniuntur per id quod non sit de essentia earum, quia substantiæ non habent ex additione, sed sola accidentia, vt docuit Philosophus in hoc 7. vnde relinquitur ꝙ materia sensibilis sit pars essentiæ substantiarum naturalium, non solum quantum ad indiuidua, sed etiam quantum ad species ipsas, diffinitiones nõ dantur de indiuiduis, sed de speciebus. ¶ Vnde est alia opinio quam sequitur Auicennas, & secũdum hanc forma totius, quæ est ipsa quidditas speciei, differt à forma partis sicut totum à parte, nam quidditas speciei est composita ex materia & forma, non tamen ex hac materia & ex hac forma quæ sunt indiuiduæ, ex his enim cõponitur indiuiduũ, vt Socrates, & Callias, & hæc est sententia Arist. ex his ergo liquido constat D. Tho. sequutum fuisse Auicennã qui ex diametro tenet contra Auerr. non ergo põt esse aliqua concordia inter Auerr. & D. Tho. in hac disputatione vt aliqui fingunt. ¶ Præterea totum non dicit tertiam entitatẽ distinctam à partibus, in doctrina Auerr. sicut dicit manifeste apud D. Tho. igitur nulla concordia potest esse inter Auerr. & D. Th. in hac disputatione. consequentia probatur, quia propterea ponitur ab istis ꝙ materia sit pars essentiæ communiter sumptæ, quia essentia ponitur quid realiter distinctũ à partibus suis. Si ergo essentia non est quid realiter seiunctum à materia & à forma, non poterit dici ꝙ materia sit pars essentiæ. Antecedens probatur, quia tenẽt isti ꝙ apud Auerr. forma totius nõ differt à forma partis nisi quia illa intelligitur & significatur per nomen prædicabile de compositis singularibus, vt per hoc nomen homo, vel animal, forma vero partis vt significatur ac intelligitur per nomen de nullo composito prædicabile, vt per hoc nomen, anima rationalis, vel sensitiua, & sic idẽ est rationalis anima & homo, idem sensibilis anima & animal, & sic forma partis & totius idem sunt in doctrina Auerroica. ¶ Sed iam tẽpus est vt horum reiectis sententijs in medium afferre sententiam D. Tho. studeamus, pro cuius intellectione est sciendum primo ex Commentatore Auerr. 7. Metaph. ꝙ diffinitio competit formis existentibus in materijs quoquo mõ, quoniam in diffinitione istius substantiæ quæ est forma apparet aliud & est substantia, vera autem diffinitio est illorum diffinitorum in quibus nõ apparet aliud: vnde anima quia est existens in alio non habet perfectam diffinitionem. ex quo dicto Auerr. colliguntur duo, quorum alterum est ꝙ veræ diffinitiones sunt compositorũ vniuersaliũ vt hominis vniuersalis, in cuius diffinitione ponitur materia & forma quæ sũt de essentia hominis, sed diffinitio formæ materialis non est perfecta, quia apparet materia quæ non est de essentia formæ. ¶ Alterum vero est, q; diffinitiones talium formarum sunt de numero illarum in quibus apparet aliud, & est subiectum, vnde quodammodo sunt ex additione, vt perpulcre docuit D. Tho in 7. diuinorum, quod postea confirmauit Romanus Egidius 2. de anima. Quanquam Auerroiste nolunt intelligere hanc veritatẽ, quia dicunt ꝙ diffinitiones ex additione sunt accidentium, & est differentia magna valde vt dicit Commentator in 7. quia subiectum quod cadit in diffinitione accidentium est aliud secundum naturam & secũdum genus, similiter illud quod fit ex subiecto & accidente, nõ est vnũ, & sic diffinitiones formarum materialium sunt medię quodammodo inter diffinitiones accidentium quæ simpliciter dicuntur ex additione, & inter diffinitiones substantiarum compositarum vniuersalium quæ sunt simpliciter & principaliter diffinitiones, vnde pro quanto diffinitio formæ materialis datur per subiectum quod non est de essentia formæ, videtur esse de numero illarum quæ sunt ex additione, & de numero illarum quibus apparet aliud, pro quanto verò datur per ea quæ sunt eiusdẽ generis, & ex eis fit per se vnũ, accedit ad aliud extremum, & conuenit cum diffinitionibus quæ sunt simpliciter diffinitiones, sed nos dicimus ꝙ

Tex. 2.

Tex. 17.

Auicenna lib. de sufficientia c. 3.

Lib. de ente & essentia Cap. 2.

Forma totius & forma partis sunt idem apud Auer.

Cõment. 40

Vera diffinitio quorum sit.

Cõment. 34.

Cõmen. 8.

Tex. cõmen.

mus q cum diffinitio non fit nisi rerum existentium in recta linea prædicamētali habentiū speciem completam, quia diffinitio componitur ex genere & differentia, sola accidentia autem inter entia & specie completa debent dici diffinibilia per additamentū, ideo proprium accidentibus dixit D. Tho. est diffiniri per additamētum, vnde & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam pro quanto participat naturam accidentis, hæc est clarissima sentētia sua in libello de ente & essentia. ¶ Notandum quoque est, quod quidditas competit substātiæ & accidentibus, non tamen eadem ratione, sed cum substantia sit perse ens, accidentia vero entia, quia taliter entis vt 7. Metaph. testatur Arist. & quemadmodum res se habet vt sit, ita se habet & ad quidditatem vt in eodem 7. habetur, necessario sequitur substantiam simpliciter & perse habere quidditatem, accidentia verò secundum quid & secundario, & quia substantia de tribus tantummodo prædicatur, vt latius scripsimus in quæsito de potētia materiæ primæ, & ut colligitur ex Arist. 2. de anima & 7. & 8. Metaph. scilicet de materia, forma & de tertio quod ex his conflatur composito, substantia vero composita magis ens magisque substantia est quā materia & forma, ideo vera quidditas substantiæ erit cōposita ex materia & forma, & istę partes substantiæ compositæ materia & forma substātiæ sunt, quia partes substantiæ sunt vt dictum est, quia non perse subsistunt sicuti est substantia composita, quæ proprie principaliter & maxime substantia dicitur vt patet in prædicamentis, vnde ipsa erunt partes quidditatis. ¶ Tertio est notandum quod ista quinq; nomina, scilicet essentia, quidditas, quodquiderat esse, forma, natura idem sunt realiter, differunt tamē secundum rationem, vnde essentia dicitur illud per quod res constituitur in proprio genere & in propria specie, & etiam dicitur illud quod significatur per diffinitionem. Quidditas quoq; est illa quæ datur ad interrogationem factam per quid. Dicitur quodquidest, vel quodquiderat esse illud per q̄d res habet esse quid, & de hoc plenus est totus fere septimus liber Metaph. vt patet expresse tex. 12. & tex. 20. Dicitur forma secundum quòd per formā significatur perfectio, vel certitudo cuiuscunq; rei, vt ait Auicennas 2. Metaphy. Dicitur natura prout est illud, quod quocunque modo intellectu capi potest, non enim res est intelligibilis nisi per suam diffinitionem & essentiam, quo pacto Philoso. ait 5 diuinorum, omnis substantia est natura, quod etiā testatur Boetius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi. hanc doctrinam oportet, velint, nolint, fateri etiam Auerroistę quia ipsi dicunt, q essentia & quidditas non differunt nisi respectu, vt patet per Augustinum Niphum virū sui tempestate clarissimum. Dicitur enim essentia quatenus est principium diffiniendi. Quidditas vero est id quod per diffinitionem explicatur, vnde Commentator 7. diuinorum ait q diffinitio est sermo certificatiuus quidditatis & essentiæ, habens quidditatem, est compositū ex materia & forma, & hoc secundum rem est singulare, tamen vt concipitur ab intellectu est vniuersale, non vt suę conceptioni correspondeat aliquid præter singularia, nihil enim ipsi compositio vniersale in mente, vel in voce, vel in scripto correspondet præter singularia, tamen dicitur vniuersale quia concipitur sub quadam confusa indifferentia adhoc vel ad illud singulare, singulare vero est habens quidditatem, & compositum discrete sumptū vt Socrates, vel Plato. ¶ Notandum est postremo ex Arist. 8. diuinorum, & ex D. Tho. quòd genus sumitur à materia & differentia à forma, vnde genus non est proprie materia, nec differentia forma, quia genus & differentia prædicantur de specie, materia autē & forma nō prędicantur de composito. ex quo intelligendum est quòd genus sumitur ab eo quod est materiale in re, differentia vero ab eo quod est formale, sicut genus hominis est animal, quia significat aliquid habens naturam sensitiuam, quæ quidem materialiter se habet ad naturam intellectiuam, & inde est quòd genus habet differentias potestate, & quòd genus & differentia proportionantur materiæ & formæ. hinc male sentiunt illi qui volunt, quòd genus refert materiam, & differentia formam, propter dictum Porphyrij in prædicabilibus, vbi asserit quòd sicut statua componitur ex ære tanquam ex materia, & ex immagine tanquam ex forma, ita homo componitur ex genere veluti ex materia, & ex differentia veluti ex forma. Arist. quoque 10 Metaph. docet quæ conueniunt genere conueniunt etiam in materia, & sic genus significat puram materiam, & tamen Alex. 2. Naturalium quæstionū pluribus rationibus ostendit quòd genus nō est materia, nec differentia pura forma, inter alias hæc est potissima quia genus est in suis speciebus & prædicatur de illis in eo quod quid est, & hac ratione dicitur commune & vniuersale, sed materia non sic cōmunis dicitur: sequitur ergo genus

Sola accidētia debent diffiniri per additamentum.
Cap. 2.
Tex. 2.
Tex. 14.
Tex. 1.
Tex. 8.
Tex. 4.
Cap. de substantiæ.
Essentia & quidditas & alia tria nomina sunt idem.
Tex. 3.
Tex. 5.
11. d sp. 7. Metaph.
Comm. 42.
Tex. 6.
De ente & essentia c. 3.
Cap de differentia.
Tex. 25.
Cap. vltimo

Genus nō significat materiam.

genus nō significare materiam. ¶ Alia quoque ratio est quia genus est æternum secundum speciem, & per cōtinuam eorum quæ sunt successionem, sed materia est vna numero existēs, æterna, & immortalis. quare sequitur genus materiam tantum non posse significare, neque etiam formā vniuersalem significare poterit vt quidam Auerroistę docere videntur, ꝙ genus significat formam per quam sortes reponitur in genere, vt puta animam sensitiuam per quā Sortes est animal, hoc enim esse non potest, quia anima sensitiua nō prædicatur de Sorte sicut genus, puta animal significabit. Ergo genus totum, vt quædam denominatio determinans significat id quod est materiale in re, sine determinatione propriæ formæ, & hoc est dictum quod genus sumitur à materia, scilicet radicaliter, & sic venit intelligendum dictum Porphyrij & Aristo. quod contrariū concludere videbatur.

Genus sumitur a materia quomodo intelligitur.

¶ Quibus iactis ponitur hæc conclusio: quidditas non est simplex forma sola, sed est composita ex materia & forma, & sic materia non est deferens quidditatem, nec est pars essentiæ & non quidditatis vt aliqui sentiunt, sed vere & propriè ita natura est pars quidditatis. ¶ Sed aduerte quòd materia tripliciter capitur pro nunc. Primo pro materia quæ est vna numero omnium formarum. ¶ Secūdo pro materia particulari vt hæ carnes & hæc ossa. ¶ Tertio pro materia generica, vel specifica, siue vt est associata cum forma generica & specifica. conclusio non intelligitur, primo, aut secundo modo, sed tertio modo, & hæc conclusio est de mente D. Tho. p. p. quærentis num anima sit homo, vbi vtitur ipse D. Tho hac ratione: Id est de quidditate rerum naturalium, quod cōprehenditur sub definitione ipsarum, hæc pro tanto est vera, pro quanto dictum est supra, quòd quidditas est significatum diffinitionis, sed non solū simplex forma, sed etiam materia cōmunis comprehenditur sub diffinitione: igitur ponenda quoque est materia communis vt vera pars quidditatis, minorem probat, quia sicut de diffinitione huius hominis est vt sit ex hac aīa & ex his carnibus & ossibus, ita de diffinitione hominis est quòd sit ex anima & carnibus & ossibus, quia de quidditate speciei est quicquid communiter est de substantia omnium indiuiduorum contentorum sub ipsa specie. eandem conclusionem ponit in libello de ente & essentia, vbi probat ꝙ quidditas rerum naturalium nō est materia tantum, quia ipsa non est principium cognoscendi cum de se sit ignota, nec est forma tantum, quandoquidem diffinitiones naturales per hoc differunt à mathematicis, quia istę significant solam formam idest formam absque materia sensibili, naturales significant formam & materiam sensibilem, nec est aliqua relatio inter materiam & formā, aut aliquid additum composito ex materia & forma, quia omnis talis relatio, & tale additū est accidens extraneum: ergo à sufficienti diuisione erit quid compositum ex materia & forma, quia hoc est illud quo tamquā completo principio substantia composita denominatur ens. ¶ Et confirmatur, quia omne quod est, vel est quidditas, vel habens quidditatem, vel pars quidditatis, si enim illud non est aliquid horum trium nihil est, sed materia non est quidditas, nec habens quidditatem: ergo est pars quidditatis. ¶ Confirmatur adhuc quia quidditas rei sufficit ad hoc vt res sit, sed forma simplex sola non sufficit, igitur forma sola nō est quidditas, & hæc est expressa opinio Arist. in 7. diuinorum, vbi habet: quoniā vero diffinitio ratio est, & omnis ratio partes habet, & sicuti se habent partes rationis ad rationē, sic se habēt partes rei ad rem, vti ergo partes rei nempe cōpositæ puta materia & forma exprimunt totam rē, ita omnes partes rationis totam rationem rei. & primo Phys. vbi inquirit quæ sunt principia rerum naturaliū, ait ea esse ex quibus res naturales sunt & fiunt per se & non secundum accidens, & dans modū cognoscendi istam veritatem, ait resolues rationē rerum naturalium in rationes ipsorum, quibus stantibus cōficias tu sic ratiocinium. idest, quidditas rerum naturalium, est in quā resoluitur rō earum, sed non resoluitur in formā tantum, nec in materiam tantum, sed in formam & materiam simul, vt homo musicus resoluitur in hominē & in musicum, igitur forma & materia pertinent ad quidditatem rerum naturalium 7. Metaph. pluribus in locis ait Philosophus aperte materiā pertinere ad quidditatem rerum naturalium, vt est locus manifestus in tex. 13. vbi hēt, ꝙ incisio non pertinet ad diffinitionē, sed syllaba quæ est elementorum, elementa autem pertinent ad materiam: quasi dicat syllaba diffinitur per elementa ex quibus cōponitur, elementa aūt respectu syllabarum reducuntur ad genus causæ materialis vt patet 2. Phys. & sic vult Philos. materiam esse de quidditate definiti. ¶ Adde & tu quòd si Anima non est animal totum, nec anima est tota quidditas. ¶ Adhuc habemus Ar. reprehendentē Platonē de parabola Socratis iunioris quā consueuit

Materia capitur tripliciter.

q. 75. art. 4.

Cap. 2.

Quidditas non est relatio inter formam & materiam.

Tex. 33.

Tex. 65.

Pulchra ratio pro conclusione.

A. tex. 13. vsq; ad 40.

Tex. 31.

dicere

dicere non bene se habet, quia non est simile de circulo & homine, superfluum enim est auferre materiã à quidditate rerũ, quia quædã sunt hoc in hoc idest forma in materia. ¶ Adde etiam ꝙ 8. Metaph laudauit Architam Tarentinũ qui diffiniebat per materiã & formã, vbi commen. ait in cõmen ꝙ tales sunt diffinitiones perfectę, & sunt rerum naturalium: & aduerte quòd hoc non solum veritatem habet in rebus naturalibus, verũ etiam & in artificialibus vt bene notauit Ammonius super Porphyriũ, & primo de aĩa cõmen. 6. docuit Auer. quòd diffinitio si omittit formã & recipit materiã diminuta est, si vero sumit formam & dimittat materiã, videtur dimittere aliquod nõ necessarium, sed nõ est ita, qm̃ forma debet accipi in diffinitionibus sm̃ dispositiones in quibus existit. & lucidissimus Themist. in eodẽ loco dicit, diffinitio ea quæ materiã tantũ sectatur eius est, qui naturã explorat, sed cessans & manca est nisi formę meminerit, at formã quidem semper in diffinitionibus collocare debemus quæ locum principẽ obtineat, ita tamen vt à materia non recedamus etiã si forma ratione posit abiungi, etenim formæ naturali semper materia opus est. ¶ Sed dices, cõcedo ꝙ materia est pars definitionis, & essentiæ, non tñ est pars quidditatis. cõtra, quia dictũ est supra ꝙ quidditas & essentia sunt idẽ. ¶ Deinde est cõtra Auer. 7. Metaph. vbi habet ꝙ quidditas quã habẽt species in rebus generabilibus est aliquod mediũ idest cõpositũ ex materia & forma, quod Boetius in libro de duabus naturis & vna persona Christi, & in cõmen. prędicamentorũ dixit, Vsia significat cõpositũ, vsia enim apud Græcos idẽ est ꝙ essentia apud nos, & Auicen. hoc idem semper docuit dicens ꝙ quidditas substantiarũ cõpositarũ est ipsa compositio formæ & materiæ. si alias quoq; probationes requiris vide Caiet. Card. 2. cap. de ente & essentia, vbi hoc idem pluribus rationibus & anthoritatibus confirmat. ¶ Et ne prolixior sit nostra disputatio quam natura subiecti perquirat, reuertamur ad principale institutum, siquidem nõ est difficile soluere quæ huic veritati opponebantur. Ad primum dicimus ꝙ materia duplex est: altera cõmunis veluti sub forma generica & specifica considerata, vt dictũ est supra, altera particularis veluti quæ est sub forma indiuidui, & vt habet potentiã cum priuatione annexã ad reliquas formas recipiendas: quo stante dico ꝙ Ari. Auer. & Themist. intelligunt de materia secũdo modo sumpta ꝙ materia est principiũ quo res esse & non esse poterit. ¶ Ad sm̃ dicimus ꝙ materia sm̃ se est ignota, nõ aũt vt permanet sub forma generica & specifica. ¶ Similiter Ad tertiũ concedimus ꝙ per solã formã res efficiuntur intelligibiles, sed primo & principaliter, per materiam enim cõmunem quoque res sunt intelligibiles licet non per materiam signatam. ¶ Ad quartum negamus materiã cõmunẽ esse non ens, nec priuatio est forma materiæ licet sit absentia & carentia ipsius. ¶ Ad quintum concedit D. Tho. materiã signatã sub certis dimensionibus esse principium indiuiduationis, sed non materiam cõmunem, nec oppositũ huius sentit Auer. ¶ Sextum quoq; soluitur eodem fundamento quo supra, ꝙ materia quæ habet annexam priuationẽ est causa corruptionis, sed materia cõmunis est per quã æternantur etiã ipsæ res naturales. ¶ Ad septimum cõcedimus materiã signatã esse causam distinctionis quidditatis à supposito, sed non communem, & sic intellexit Arist. 3. de anima, in conceptis cum materia signata & sensibili quodquid est differt ab eo cuius est. ¶ Et sic ad octauũ docemus nos quoq; partes materiales signatas & sensibiles esse posteriores, non autẽ specificas & vniuersales. ¶ Ad nonũ concedimus formam esse quodquid erat esse tanquã principalissimam partẽ diffinitionis & cõpletiuam eiusdem, sed non simpliciter, hinc appropriate põt dici quidditas, sed nõ totaliter vti anima dicitur homo, & puppis nauis, & senatus ciuitas, quia est principalior pars eius, sed non dicitur totaliter. ¶ Ad decimum negamus materiã non esse naturam, & ad dictum Philos. dicimus ꝙ non est integrum, ait .n. ibi Ari. definiens ea quæ à natura denominantur, habentia naturã sunt illa quæ habẽt in seipsis principiũ sui motus: & talia sunt omnia subiecta naturæ, quia natura est subiectũ secundũ ꝙ natura dicitur de materia vt exponit D. Tho. & est in subiecto semper, vt natura dicitur de forma. ¶ Vndecimũ soluit D. Th. exponendo tex. 28 vbi Ar. ait ꝙ ad eãm formalẽ reducũtur oẽs partes quæ ponũtur in diffinitione. mouet dubiũ S. Tho. qũo ergo in definitione rei ponitur materia, si partes diffinitionis sunt in genere causæ formalis, & respõdet ꝙ materia indiuidualis ẽ illa quæ nõ ponitur in definitione speciei, sed materia cõmunis ponitur, vt puta in definitione hominis ponuntur carnes & ossa, non autem hæ carnes, & hæc ossa, natura enim speciei constituta ex forma & materia cõmuni se habet vt formalis respectu indiuidui, quod participat talẽ naturã, & pro

Tex. 6.
Cõmen. 16.
Definitio sine materia est manca.
Cõmen. 27.
De subsistia Metaph. 4.
Lege Caiet.
Solutio primi Arg.
Soluitur secundũ Arg.
Solu. 3. Arg.
Solu. 4. Arg.
Solu. 5. Arg.
Solu. 6. Arg.
Solu. 7. Arg.
Tex. 9.
Solu. 8. Arg.
Solu. 9 Arg.
Sol. 10. Arg.
Sol. 11. Arg.

Sol. n Arg. Tex. 10.

Soluitur xiii undecimū Arg.

4. contra gent. cap. 8. quæst. 12.

Soluitur quartumde cimū Arg. Somm. 18. Solutio vlti- mi Arg.

Hæc veritas est confor- mis veritati theologicæ.

tanto dicitur ab Arist. ꝙ partes quæ ponuntur in definitione ad causam formalē pertinēt. ¶ Ad duodecimum dicimus quoq; Arist. excludere à quidditate materiam particularem, nō autem communē, & qñ in 7. Metaph. Arist. dicit, ꝙ de tertia substantia pura de forma est perscrutandum, subiungit quia est maxime dubitabilis, & non dixit perscrutandum est de forma quæ ipsa sola sit quidditas, immo ex illo loco potius habemus argumentum in contrarium, ꝙ dubitabile est num forma sit quidditas. ¶ Ad tertiumdecimum quod est argumentum sophistarum dico ꝙ non concludit, quoniam quidditas hominis est composita ex materia & forma, vt essentia habita ab aliquo puta ab homine, homo vero est compositus ex materia & forma vt subiectum habens essentiā, vt docet D Tho. & etiam Scotus & Antonius Andr. 7. Metaph. nec valet illa maxima, quæcunque sunt eadem realiter, quidquid prædicatur de vno prædicatur de altero, quia aliquid potest conuenire vni vt distincto sm̄ rationem ab altero quod non conuenit alteri, vt puta habere quidditatem conuenit homini vt distincto secundum rationem à sua quidditate, quia homo est habens, quidditas est habita. ¶ Ad quartumdecimum dicimus ꝙ res mathematicæ abstrahunt à materia sensibili quæ est affecta qualitatibus, sed non abstrahunt à materia intelligibili, vt docet D. Thom. 2. Phys. ¶ Ad vltimum dicimus rñsionem datam esse optimam, & ad replicam concedimus materiam solam & sm̄ se non esse quidditatem, nec partem quidditatis, sed prout est associata cum forma. ¶ Vt pluries diximus forma quoque est pars quidditatis, sed principalior & terminatiua eiusdem, ideo appropriate dicitur quidditas, sed non simpliciter: hæc enim est rei veritas apud Philosophos quæ est consona quoq; sacris Theologis, cum verum vero non contradicat, vt patet per D. Th. 3. sent. dist. 5. q. 3. ar. 3. & 3. p. q. 3. ar. 3. vbi quærit num filius Dei debuerit assumere humanam naturā abstractā ab omnibus indiuiduis, & determinat in corpore articuli quomodo ad naturā speciei rerum sensibilium pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius definitione sicut carnes & ossa in definitione hominis, alludendo ad istam veritatē declaratam. Et per omnia benedictus Deus.

DISPVTATIO QVARTA

In qua ostenditur formam esse præstantiorem composito, contra aliquos Philosophos oppositum asserentes.

Tex. 3.

Primū Arg. Cap. 6. Secundum Arg.

Tertiū Arg. Tex. 31. Tex. 37. Quartū Arg.

Quītū Arg. Tex. 49. Tex 4. Sextū Arg. Tex. 15.

Septimum Arg. 2. Phys. circa finē.

QVAERO num forma sit præstantior composito, & arguo ad oppositam partem, quia totum est perfectius non toto, compositum est totū, forma non est totum: ergo compositum est perfectius: maior est Arist. primo cœli: minor est de se manifesta, constat enim compositum ex materia & forma tanquā ex partibus. ¶ Secundo Præterea qđ plures includit perfectiones est perfectius eo quod pauciores includit, Arist. habet istam propositionem primo topi. & est nota ex se, sed compositū plures includit perfectiones quā forma ipsa, nam continet perfectiones suipsius, & perfectiones materiæ & formæ: ergo compositum est perfectius forma ipsa. ¶ Tertio finis est nobilior his quæ sunt ad finē 2. Phys. sed compositum est finis materiæ & formæ: ergo est eis nobilius: minor est Auerr. 2. de anima, vbi habet, dicimus enim ꝙ anima & corpus non sunt nisi propter animatū. ¶ Quarto, illud est nobilius quod plures includit formas, sed compositum plures includit formas, quia complectitur formam partis & formam totius: igitur compositum est præstantius forma. ¶ Quinto, continens est præstantius contento ex 4. Phys. sed compositum est continens, forma est contenta, vt scribitur primo Physic ergo compositum est præstantius forma. ¶ Sexto, Prioritas totius ad partes est prioritas formæ ad materiam, prioritas partium ad totum est prioritas materiæ ad formam vt scribitur 7. Metaph. nunc arguo, Partes respectu totius sunt vt materia: ergo imperfectiores composito, nam forma informans est pars compositi: igitur imperfectior composito. ¶ Septimo, ens per se est perfectius & præstātius ente per accidens, sed compositum est ens per se, forma est ens per accidens: quod patet ex generationibus ipsorum, quia compositum per se generatur,

tur, forma vero per accidens: igitur compositum erit præstantius forma. ¶ Octauo, esse compositi non solum est à forma sed à materia: ergo compositum propter illa duo esse est nobilius forma habente vnum esse tantum: consequentia est nota cum antecedente. ¶ Nono, si forma esset nobilior composito, hæc absurda sequerentur. Primum, q non essent tria rerum naturalium principia. Secundum, q materia non esset substantia sed nihil. Tertiũ, q compositum esset nullum. hæc omnia vnico medio probant, quia tunc materia nullam diceret perfectionem, & sic non esset bona, nec esset ens: & sic nihil, quo posito materia non esset principium, & sic non essent tria, & compositum non esset compositum, & periret tota Philosophia. ¶ Decimo, & vltimo hoc probat q sit de intentione D. Tho. disputantis nũ in Diuinis sit ponendum hoc nomen persona, & determinat q sic, quia persona significat id qd est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura, & cum omne dicens perfectionem sit Deo attribuendum, sequit q in diuinis sit hoc nomen persona: nunc sic, subsistere est perfectius non subsistente, sed compositũ est subsistens, forma vero nõ, ergo compositũ est perfectius forma. ¶ In hac quæstione tria faciemus. ¶ Primo declarabimus titulũ quæsiti. ¶ Secundo determinabimus veritatem. ¶ Tertio soluemus quæ obijciunt in contrarium. ¶ Quantum ad primum sciendum est q forma est duplex, altera est substantia, altera accidens: substantia adhuc est duplex, altera dicitur impetus mutationis innatus & est natura ex 2. Phys. altera verò est endelechia, siue actus primus corporis Physici quã etiam Philoso. appellitat, & est duplex: altera obnoxia ortui, & interitui quia educitur de gremio materiæ, vt anima vegetatiua, & sensitiua in brutis: altera verò æterna deforis adueniens continens in se priores, vt perfectio numeri ternarij cõtinet perfectionẽ binarij, & hęc est anima rõnalis. forma quæ est accidens duplex etiam est, altera corporalis vt albedo in pariete, altera spiritualis vt species intelligibilis est forma intellectus possibilis, & sic et habitus scientificus. ¶ Sciendum etiã q compositũ cum ex materia, & forma constet, multiplex est: quoddã compositũ est substantia, quoddam accidens: compositum quod est substantia alterum est qd componitur ex materia, & forma simplici vt ignis & terra, alterum verò est constitutum ex corpore & anima vt planta, & aial: compositum quod est accidens dicimus concretum, siue id quod denominatiuũ Logici vocant. ¶ Perfectio sm Philosophos est dispositio sm se indeficiens, & non indigens: vnde illud erit magis perfectum quod erit magis indeficiens & non indigens: ex consequenti illud erit minus perfectum, quod quodam modo deficiens & indigens erit. ¶ Sciendum quoque q hæc quæstio potest habere fundamentum ex prædicamentis, vbi Ar. vocat substantiam primam quæ est compositum maximè substantiam, & ex 2. Phys. vbi fit comparatio inter naturam, & id quod habet naturam, & quod habet naturam est subiectum, & magis substantia quam natura ipsa, & 2. de anima videtur clarissimè asserere Aristo. q compositum sit perfectius ipsa forma. 7. quoque diuinorum ait q ea prioritate qua forma est prior materia, compositum est prius forma secundum translationem Alex. & Argir. ex quibus verbis apparet q Auerr. Alexand. Simp. D. Tho. & Scotus aperta fronte docent compositum esse præstantius forma. Ex quibus habetur sensus quæsiti, quoniam quærimus num forma substantialis sit perfectior composito suo in actu perfecto: hinc videre poteris tu diligens lector errorem illorũ qui in suis primordialibus notulis faciunt mentionem de composito potentiali, & tamen de eo nullo pacto venit nostra hæc disputatio intelligenda. Quandoquidem quis ita ignarus est, qui non agnoscat formam esse præstantiorẽ tali composito? hæc de primo. ¶ Quo ad sm sunt qui dam qui asserunt formam esse minus perfectam quã compositum, quia compositum habet omnem perfectionem ipsius formę & etiam perfectionem ipsius materiæ: & quibusdam Sophisticis argumentis probãt materiam nedum esse perfectam immò esse perfectiorẽ forma, quia æternum est perfectius caduco, sed materia est æterna, forma vero caduca: igitur &c. Maior est Ar. minorem docet Alex. 8. Metaphys. dicens, materia est omnium naturalium formarum subiectum, quæ formæ corrumpuntur, & materia remanet semper. Arist. quoq; ex intentio probat materiam esse æternam, quia omne quod generatur, generatur ex aliquo, materia non habet subiectũ ex quo gñari possit: igitur &c. ¶ Addunt aliã rõnem demõstratiuam ad principalem conclusionem, quia substantia dicit perfectionem, materia autem est substantia: igitur materia dicit perfectionem. ¶ Corroborant hoc quia aiunt, accipiamus materiam primam & comparemus ipsam ad priuationem, & quærimus quod istorum est

Octauũ Arg.

Nonũ Arg. Inconuenientia sequẽtia opinionem aduersam.

Vltim. Arg. P. p. q. 29. ar. 3. Persona qd significat.

Ordo quæsiti obseruandus.

Tex. 4. 2. de anima Tex. 4. Multiplex forma.

Compositũ ẽ multiplex

Quid sit perfectio. 1. cœli. Tex. 45. Cap. de substantia. Tex. 4. Tex. 3. Tex. 8.

Opinio Iacobi Bargij Minoritæ.

8. Metaph. Tex 16. Tex. 2.

1. Phys. circa finem. 7. Metaph. Tex. 4. 1. Phy. te. 63.

nobilius materia an priuatio, certum ꝙ oẽs dicunt materiam, & non priuationem. ¶ Præterea ens & bonum conuertuntur, sed bonum dicit perfectionem: ergo ens, igitur & materia, cum materia sit ens & bonum, licet non ita perfectum bonum sicut forma, cũ dicat Ar. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum est esse his quidem clarius scilicet formæ his obscurius, scilicet materiæ. ¶ Item nobilius est esse ipso non esse, sed materia habet esse distinctum à forma & à priuatione: ergo dicit aliquam perfectionem & nobilitatem. huius opinionis est Auer. dicentis ꝙ formæ perficiuntur per materiam. persuadet hoc idem ratio naturalis quæ vult causam esse nobiliorem causato, sed materia est causa, cum sit vnum ex principijs rerum naturalium: igitur &c. nec valet resp. Thomistarum dicentium ꝙ causa est nobilior causato: tenet hæc propositio de causa in actu, & non de causa quæ est pura potentia, quia hæc rñsio est contra Ar. & Auer. Ar. enim 8. Metaph. ait ꝙ nomen materiæ significat aliquid qđ est in actu, & Auer. lib. de substantia orbis ait loquens de materia prima, hoc aũt subiectum est vnum elementũ æternũ existentium per se: si existit per se necesse est vt aliquã perfectionem dicat, eo magis ꝙ à materia non potest negari quin non sit in ea actus aliquis saltem imperfectus qui vocatur entitatiuus. ¶ Sed hæc opinio ab omnibus reprobatur, & nullus recte philosophando ausus est eam docere, quandoquidem ridiculũ arbitramur dari hunc actum entitatiuũ in doctrina peripatetica vt alias ostendimus, non .n. etiam si detur licentia fingendi, imaginari possumus alium actum nisi primum & sm̃. actus primus est forma, actus secundus est operatio, cũ ergo actus entitatiuus nullus istorum sit, sequitur ꝙ male eum posuit Henricus, & Scotus post ipsum, & quilibet alius eum docens. reperitur etiam in doctrina Arist. actus simplicissimus cuius intellectio & intellectus sunt idem omnibus modis. hic non competit iam materiæ primæ cum sit Deus optimus, nec etiã competit materiæ actus subsistentiæ siue hypostaticus, quia hic conuenit composito singulari: nec conuenit materiæ illæ actus medius quem dixit Auerr. conuenire orbi, quia orbis est natura media inter puram potentiam, & actum purum in doctrina Auerroica. Et si quis ponat actum entitatiuum esse actum transcendentem secundum quem res quælibet est extra causam suam, hoc nõ poterit esse, quia id per quod materia est extra causam suam, est pura potentia à primo ente ei largita, per quam potentiam ipsa materia est sufficiens vt ab alijs rebus sit distincta. ¶ Adde & tu quia iste actus entitatiuus est propter esse, vel propter diuidi, sed neutrum horum est dicendum, quia potentia sufficiens ad esse materiæ, & per ipsam quoque diuiditur ab omni alio quod non est ipsa: igitur ab Arist. & à veritate est alienus iste actus entitatiuus. ¶ Deinde si materia esset in actu ẽtitatiuo vt vult iste Iacobinus, & potentia est eius propria passio, tunc sequitur ꝙ in eo esse quo materia est in actu entitatiuo, & in eo priori potest esse per se & actu sine potentia. probatur consequentia: quia secundum istum hominem subiectum potest esse sine sua propria passione, & si materia erit sine potentia sua passiua, tunc non erit motus, neque transmutatio, & tunc peribit scientia naturalis, immo hoc dato stati corruit vniuersa natura, nec fugiendum est ad potentiã obiectiuam, quia ipsa nihil est, quia terminus eius est nihil, vt alias ostendimus. ¶ Et ad rõnes huius opinionis dicimus non concludere. ¶ Prima enim nõ valet, materia est æterna, igitur dicit perfectionem, quia æternitas non dicit perfectionem nec imperfectionẽ, abstrahitur enim ab vtraque, est enim veluti relatio. ¶ Deinde forma vt forma non corrumpitur, sed bene hæc vel illa forma corrumpitur, & materia æternitatem quam habet sortitur à forma & hoc vult Alex. loco illo. ¶ Alia rõ etiam nullius momenti est quia licet materia sit substantia non tñ ex se dicit perfectionem nisi eam quam habet à forma, & licet substantia sit prior tempore notitia, natura, & perfectione ipso accidenti, hæc verba intelligenda veniũt de substantia composita, non aũt de materia ipsa. ¶ Ad aliam rationem dicimus, quod illa est comparatio abusiua & non vera cum vera, comparatio sit inter vniuoca. ¶ Nec valet, habet esse distinctũ à forma. ergo dicit perfectionem distinctam, quia illud esse est esse põiale à quo negatur omnis perfectio. ¶ Ad aliã quod materia est bona, dicimus quòd bonitas in materia est bonitas entis, quod in materia est purum potentiale omni perfectione carens. ¶ Authoritas Ar. intelligitur ꝙ à primo ente deriuatum est esse his clarius, scilicet entibus propinquioribus, his obscurius scilicet longe existentia à Deo habent esse imperfectum, propinquiora ad Deum habent esse perfectum: sed non loquitur ibi Ar. de actu entitatiuo, sed de graduatione rerum iuxta propinquitatem, & elongationem ad primum principium.

Ad ratio-

2. de anima Tex. 21.

Pri. Phys. Tex. 49.
2. Phys. Tex. 27.
Tex. 6.
Cap. 1.

9. Metaphy. Tex. 10.
2. de anima Tex. 2.

p. p. q. 14. ar. 1.

Lib. de substãtia orbis cap. 1.

Ratio ad hominem.
Opinio Iacobi Hargij Scousij.

Rõ entis est prior ratione boni, ob id ens nõ dicit perfectionem.
Vide Caiet. lib. de ente & essentia cap. 2.

7. Metaphy. Tex. 4.

Primo cæli Tex. 100.

¶ Ad rationem naturalem dicimus ꝙ licet materia sit causa, est tamen receptiua ipsius formæ, & ista receptio potius dicit imperfectionem quam perfectioné, quia causa dans esse formaliter vel effectiue dicit perfectioné, nõ autem causa suscipiens perfectionem ab alio. Dicta Aristo. & Auerr. & omnium aliorum si aliquis Doctor inuenitur qui hoc dicat, intelligenda sunt hoc mod, o videlicet quòd materia existit per formam, non autem per aliquid quod sit separatum à forma. ¶ Reiecta hac opinione tanquam falsa proponitur conclusio pro veritate dilucidanda. Forma est simpliciter perfectior composito, quia id à quo compositum suscipit nomen & definitionem, determinationem, constitutionem, & perfectioné, est eo perfectius, sed compositum à forma suscipit nomen, definitionem, & cætera omnia alia quę habet vt patet omnibus etiã tonsis: igitur forma erit perfectior, & magis ens quã compositum: immo forma hoc modo dicitur quoddam totum, quia cum duplex sit totum alterum continens, siue contentiuum, veluti aurum est totum respectu metallorum, & Deus dicitur esse omne vt dixit Parmenides, & sic nos sumus partes Dei, non essentiales, aut integrales, sed contentinę, quia sumus in eo contenti eminenter & virtualiter, immo totus mundus continetur in ipso Deo: propterea potest dici quoddam totum respectu mundi, & etiam pars constitutionis illius: vnde Deus est perfectior omnibus entibus mundi coniunctim & diuisim, & compositum ex Deo & mundo non est perfectius Deo: & sic etiam forma potest dici totum continens, siue contentiuum respectu compositi, quia est causa essendi illius in actu, & continet omnem perfectionem compositi, & illam materiæ si aliquã perfectionem posito & non concesso quod haberet, propterea absolute & simpliciter est perfectior, magis ens, & magis substantia quam compositum, licet secundum quid possit dici ꝙ sit eo imperfectior, quia est pars compositionis illius, sed est totum continens siue contentiuum vt dictum est. Alterũ dicitur totum quod est compositum ex rebus diuersis, quarum vna est actus, altera potentia, & hoc est multiplex vt declarauimus in Additionibus primi Phys. valet igitur ratio pręposita ꝙ si à forma compositum suscipit suam perfectionem ꝙ sit ea imperfectius & minus ens, minusque substantia. ¶ Præterea per formam, compositũ est vnum, & aliquid, & ens, & perfectum, igitur forma erit magis vna, magis ens, magis perfecta quam ipsum compositum. consequentia patet, antecedens est Arist. 5. Metaph. & etiam 8. Metaph. tex. 16. ¶ Rursus dans esse dat consequentia esse, ex octauo Physicarum asculationum, & ex 3. libro de cælo, & mundo, sed forma dat esse composito vt scribitur lib. 2. de anima: igitur dat omnia quæ consequuntur ipsum compositum, sed perfectio est consequens esse compositi, ergo forma dat composito perfectioné, & sic sequitur ꝙ sit perfectior, & magis ens quàm compositum: & confirmatur per regulam posterioristicã, propter quod vnumquodque tale & illud magis, sed propter formam compositum est, & est ens & substantia: igitur &c. Et hæc regula tenet in causis vniuocis. ¶ Item finis est perfectior his quæ sunt ad finem, sed anima est cuius gratia & finis compositi ex 2. libro de anima: ergo anima est perfectior & nobilior animato, & sic vniuersaliter forma est præstantior composito, quia eius finis: ex 2. de Physico auditu. ¶ Adde illud, cuius scientia est nobilior & præstantior, est nobilius & præstantius, vt scribit in prologo primo de anima & 6. Metaph. sed scientia de aĩa est nobilior & præstantior scientia de composito, & sic sequitur ꝙ anima sit nobilior animato, & ex consequenti forma est præstantior composito, quia anima est forma. deinde videmus ꝙ compositum, intelligitur per formam, & forma habet minorem cõpositionem quam compositum & sic est propinquior & similior primo principio quod est simplicissimum & perfectissimũ. ¶ Præterea, definitio est præstantior definito, sed definitio est forma, & definitũ est compositũ, vt habetur 8. libro diuinorũ: igitur forma est nobilior ipso composito, tunc enim scimus perfecte cum cognoscimus quodquid est rerum, & quodquid est compositi est forma: ex 2. de anima ¶ Rursus perfectio compositi quam dicunt aduersarij esse supra formam, non erit à materia, quia nemo dat quod non habet: non erit ab ipsomet composito, quia cõpositum non habet ex se illud quo est: igitur erit à forma: & sic semper sequitur ꝙ forma erit perfectior composito. ¶ Item confessum est apud oẽs Peripateticos in vnoquoq; genere esse vnum quod sit primum metrum & mensura aliorum. Etiã vulgatissimum est substantiam esse vnum genus: nunc sic simpliciter tale est metrũ & mensura & perfectissimũ in suo genere vt in genere colorũ, & in ponderibus docet Ar. 10. Metaph. sed forma in genere substantiæ est simpliciter, vt docet Arist. 2. de anima, substantia

Decisio disputationis præpositæ. Prima ratio probans cõclusionem.

Accipit hoc ex 1. cęli cõmen. 3.

Quomodo Deo est totũ & pars lege D. Tho. p. p. q. 3. ar. 1. ad 4

Forma est totum cõtentiuum, & pars compositionis.

Secunda rõ.

Tex. 15.

Tertia rõ.

Tex. 32.

Tex. 18.

Tex. 36.

1. post. tex. 7.

Quarta rõ.

Tex. 70. & 81.

Tex. 2.

Quinta rõ.

6. ratio.

Tex. 16.

Tex. 4.

Septima rõ.

Octaua rõ.

Tex. 10.

Tex. 1.

eſt vnum genus, & infra quod proprie eſt actus eſt: igitur forma eſt metrum & menſura in genere ſubſtantiæ, & ſic erit præſtantior omnibus quæ in ipſo genere ſubſtantiæ reperiun-

Nona ratio.

tur ex conſequenti ipſo compoſito. ¶ Adde ex conceſsis ab aduerſarijs: æternum eſt perfe-ctius caduco: ſed forma eſt æterna vt habetur 12. Metaph. & compoſitum eſt caducum, pri

Tex. 12.
Tex. 64.
Decima ratio.

mo Phyſ. igitur habetur ꝙ forma ſit nobilior compoſito. ¶ Præterea ſi compoſitum eſt perfectius forma, illud aut eſt propter eſſe, aut propter operationem, ſed vtrumque iſtorũ eſt à forma, nec oportet vti tergiuerſatione aliqua ꝙ eſſe aut operatio ſit à compoſito: ergo

Tex. 8.

ſequitur ꝙ forma eſt præſtantior ipſo compoſitio. huius opinionis eſt Alexand 7. diuinorum, vbi deducit formam eſſe præſtantiorem compoſitio propter prioritatem naturæ, & temporis, præcipue quia eſt quædã forma quæ eſt Deus qui eſt ſua bonitas, & cunctis tem-

7. Metaph.
Tex. 8.

poribus eſt prior & effector & auctor omnium. Auerr. quoque eodem loco loquens de materia & forma ait: actus eſt prior & magis ens quàm potentia: ſed forma eſt actus materia eſt potentia, ergo forma eſt prior & magis ens quàm materia: & eadem ratione probatur de compoſitio: id quod non habet perfectionẽ & eſſe niſi beneficio alicuius, eſt poſterius & minus eo; ſed compoſitum non habet perfectionẽ nec eſſe niſi beneficio formæ: igitur eſt poſterius & minus ens quã ipſa forma ad idẽ currit D. Tho. vtens regula illa, propter quod vnumquodque tale &c Sed materia & compoſitum ſunt ens in actu propter formam: ergo forma eſt magis ens quàm materia & compoſitum. ¶ Et ſiquis diceret ꝙ Auerroes vide-

Cōmen. 47.
Cōmen 7.
Cōmen. 7.

tur ſuſtinere oppoſitum 2 Pyſ & 2. de anima & octauo libro diuinorum, quibus in locis expreſſe ait, compoſitum eſt dignius habere hoc nomen ſubſtãtia quàm materia & forma: & hoc rationi cõſentaneum videtur, quandoquidem totum ipſum per ſe à natura intendi-

Tex. 3.

tur, partes verò per accidens, vnde Philoſophus primo cœli dicebat ꝙ totum & perfectum idem ſunt: ergo quod magis habet rationem totius erit magis ens & perfectius, ſed nihil habet magis rationem totius quam ipſum totũ, ſequitur ergo falſum eſſe ꝙ forma ſit præſtantior compoſito. ¶ Sed dicimus adhoc quòd Auerr. in his locis loquitur ſecundum famoſitatem, apud enim vulgum non cognoſcitur niſi compoſitum quod vere exiſtit & habet eſſe manifeſtiſsimum in natura, propterea vulgares dicũt illud eſſe perfectius & magis

Tex 8.

ens, & ſecundũ illos loquitur Auerr. hinc Ariſto. 7. diuinæ Philoſophiæ neglexit inquirere de ſubſtantia compoſita quia omnibus eſt manifeſta, & quia ars eſt de difficilioribus, & ſic difficilia inquiris & non vulgaria primo diuinæ Philoſophiæ, & id quod eſt famoſum,

In prologo.
Cap. 8.

non eſt in toto verum neque in toto falſum vt docet Ariſto. 2. Topicorum, hinc in prædicamentis vocauit primam ſubſtantiamquȩ eſt compoſitum proprie & maxime ſubſtantia

Tex. 1.
Tex. 5.

& 2. de anima & 7. diuinorum vſus eſt verbo videtur quod eſt verbum topicum & eorum qui exiſtimẽt cõpoſita eſſe magis ſubſtãtias, ſed nos loquimur hic ſcientifice & nõ famoſe. ¶ Et illȩ duȩ rationes ſoluuntur quia forma eſt quoddam totum & per ſe intẽditur, & cõpoſitum eſt propter formam ſcientifice. ¶ Secunda etiam ſoluitur, quia forma eſt magis

In prologo primi libri de anima.

totum quàm compoſitum quia eſt totum contentiuum. Hinc Caiet. primo de Anima examinans propoſitionem illã, ſcientia de anima excedit alias ſcientias nobilitate ſubiecti excepta diuina, cum ſcientia de corporibus animatis nobilior eſt quemadmodum corpus animatum eſt nobilius anima, & vniuerſaliter totum eſt nobilius ſua parte. Et reſpondens huic argumento ſupponit tanquam manifeſtum per ſe, ſubſtantiam eſſe perfectiorem accidentibus, & ſubſtantiam diuidi in materiam, & formã, & compoſitum, & formam eſſe nobiliorem vtriſque, & animam eſſe nobiliorẽ omnibus formis naturalibus, vt patet ex mul

Cõparatio ſupponit diſtinctionem extremorũ.

tiplicitate operationum eius. Subdit quod comparatio ſupponit diſtinctionem extremorum, non eſt comparanda anima corpori animato vt includit animã & aliquid vltra, quia nec ſic ab alia ſcientia conſideratur, quoniam oportet iterare dicta de anima, ſed comparanda eſt corpori animato vt diſtinguitur contra animam, ſicuti conſideratur in lib de anima, & hoc modo conſtat animam eſſe nobiliorẽ corpore animato, & ſic vniuerſaliter forma eſt

Anima eſt nobilior corpore aĩato.

nobilior compoſito. Addit, nec decipiat te quod videtur impoſsibile prima facie abſtrahere compoſitum à forma, hoc enim ſecundũ rem quidem impoſsibile eſt: ſed ſecundum intellectum impoſsibile non eſt immo nec difficile, poſſumus enim ſeorſum conſiderare conditiones formæ, & ſeorſum quæ in compoſito ex cõpoſitionis parte redundant, vt patet con-

Conſideratiõ Arg.

ferenti conſiderata in libris de vegetabilibus, & de animalibus. ex his conficitur tale argumentum, merita, conditiones, circunſtantiæ, leges, attributa, formæ, ſunt nobiliora condi-

tionibus

tionibus & circunstantijs compositi, igitur forma est nobilior composito: nulli ergo dubium amplius esse poterit de hac conclusione. ¶ Propterea descendendum est ad solutiones argumentorum, & ad primum dicimus, quòd licet totum sit perfectius nō toto, & forma sit pars ipsius compositi, tamen compositum ipsum totalitatem, & perfectionem omnem quam habet à forma ipsa suscepit, deinde dictum est quòd forma ipsa est quoddam totum contentiuum. ¶ Ad secundum etiam dicimus ꝙ forma continent omnem perfectionem compositi, & illam materiæ si quam habet vt alias diximus, est enim ipsa forma totū continens, & deinde merita formæ ex seipsis semper sunt excellentiora & nobiliora meritis ipsius compositi. ¶ Ad tertium dicimus quòd forma est finis compositi & non ecōuerso, & hoc docuerunt Arist. & Auerr. 2. de anima, quòd anima & corpus sunt vt animatum ex istis, non quòd animatum sit finis animæ sed potius econtrario. ¶ Ad quartū negamus in composito reperiri plures formas, & posito adhuc quòd essent plures formæ in composito, vltima erit nobilior & præstantior omnibus formis præcedentibus, & etiam ipso composito. ¶ Ad quintum dicimus quòd forma continet compositum, quia terminat & perficit ipsum, & propterea continentia formæ est continentia causæ, continentia vero compositi est continentia effectus. ¶ Ad sextum dicimus ꝙ licet prioritas totius sit prioritas formæ, tamen totum est totum propter formam: ideo forma semper sequitur quòd sit nobilior & præstantior composito. ¶ Adde etiam quòd alia consideratio est de forma vt forma est, & alia de forma vt est pars compositi, quia sic nihil aliud sequitur nisi quòd sit imperfectior secundum quid ipso composito. ¶ Ad septimum dicimus quòd cum in omni generatione sit duplex terminus scilicet terminus qui, & terminus quo, terminus qui, dicitur proprie ipsum compositum quòd producitur, & appellatur terminus quia terminat generationem, eo enim producto cessat generatio: terminus quo, est ipsa forma rei genitæ qua mediante compositum terminat generationem, & quia aliquod generari est ipsum capere esse, cum generatio sit mutatio de non esse ad esse 5. Phys. formam igitur generari est ipsam capere esse, & quia per se capit esse, propterea per se quoque dicitur generari sed non vt terminus qui, sed vt terminus. quo hinc Aristo. aiebat 2. Phys. quòd generatio est via in formam: quæ verba exponens Auerr. dicit, quòd generatio est via ad hoc vt forma fiat, sed omne quòd fit capit esse & per consequens generatur, & sic falsum assumptum est in argumento quòd forma generatur per accidens, qua propter nihil cōcludit. ¶ Ad octauum dicimus compositum non habere nisi vnum esse perfectum, & completum. & hoc totum dependet à forma: illud autem esse quòd est à materia, est potentiale, & imperfectū. ¶ Ad nonum dicimus quòd nihil absurdi sequitur ex nostra positione, quia tria sūt principia in fieri, & duo in facto esse: & vnum illorum dicit perfectionem, alterum vero non, cum sit pura potentia. Secundum quod reputabant absurdum, etiam nullum est, quia materia nihil est in actu, sed est substantia quæ est potentia vt ostēdimus nono Metaph. in disputationibus nostris contra Anton. Andream. Tertium absurdum quod isti tanti faciunt nihil fundamenti habere iudicamus, quia compositum dicit tertiam entitatem realiter distinctā à partibus, & est per se vnum ab vnitate formæ. Et ad ipsos aduersarios sequuntur ista absurda, quod quatuor essent principia rerum naturalium, nempe forma, materia, priuatio, & potentia: & ꝙ compositum naturale sit veluti cumulus lapidum, quia sit ex pluribus entibus in actu. Item quòd nullus esset motus, & transmutatio, nullaque naturæ contemplatio, & sic destrueretur vniuersa Philosophia. ¶ Ad dictum Diui Thomę dicimus quòd venit intelligendum hoc modo, scilicet personam dicere perfectionem ratione existentiæ qua persona existit, tamen hæc existentia est à forma quæ non habet ab aliquo suum esse & perfectionem, & hoc affirmamus formaliter non effectiue, cōpositum autem effectiue & formaliter recognoscit esse suum ab alto. Et hęc dicta sufficiant de hac disputatione de qua benedictus Deus.

FINIS.

Solvitur 1. Argumen.
Solvitur 2. Argumen.
Solvitur 3. Argumen. Tex. 27.
Solvitur 4. Argumen.
Solvitur 5. Argumen.
Solvitur 6. Argumen.
Solvitur 7. Argumen.
Tex. 7.
Tex. 17.
Solvitur 8. Argumen.
Solvitur 9. Argumen.
Disput. 8.
Sensus verborum Diui Thomæ.
Solvitur vltimum Argumen.

INDEX QVAESTIONVM IN HOC OPERE CONTENTORVM.

Quæstiones primi Libri Physicorum.

Quæstiones secundi libri Physicorum.

Quæstiones tertij libri Physicorum.

Quæstiones quarti libri Physicorum.

Quæstiones quinti Libri Physicorum.

Quæstiones septimi Libri Physicorum.

Quæstiones octaui Libri Physicorum.

FINIS.

REGISTRVM

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnia ſunt integra folia.

ROMAE,
Apud Hæredes Antonij Bladij Impreſſores Camerales,
Anno M. D. LXXVII.